

MAŁOPOLSKA

WOJEWÓDZTWO
MAŁOPOLSKIE

2020

Województwo Małopolskie 2020

Urząd Marszałkowski
Województwa Małopolskiego
Kraków 2020

Opracował zespół pracowników Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie.

Opieka merytoryczna:

Joanna Urbanowicz – Dyrektor Departamentu Zrównoważonego Rozwoju
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego

Redakcja:

Joanna Dobrzańska

Adres redakcji:

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Zrównoważonego Rozwoju
30-552 Kraków, ul. Wielicka 72
tel. (+48) 12 29 90 900, fax. (+48) 12 29 90 926
www.malopolska.pl

Skład publikacji:

Oficyna Wydawnicza Pegaz | www.epegaz.pl

Druk:

Drukarnia Leyko

ISSN: 1730-9301

Nakład: 800 egz.

Przy publikowaniu danych z raportu *Województwo Małopolskie 2020* prosimy o podanie źródła.

Publikacja dostępna także w wersji elektronicznej
dla osób z niepełnosprawnościami pod adresem: www.malopolska.pl

Szanowni Państwo!

Od wielu lat dzielimy się z Państwem naszymi raportami z cyklu *Województwo Małopolskie*. Także w tym roku z przyjemnością przekazuję jego kolejne wydanie. Prezentowane w nim cykliczne zjawiska i trendy zachodzące w naszym województwie pozwalają na określenie dynamiki zmian zarówno w odniesieniu do rozwoju wewnątrzregionalnego, jak i usytuowania Małopolski na tle kraju.

Analiza danych zawartych w tegorocznym raporcie potwierdza, widoczny od lat w Małopolsce, pozytywny proces przemian dotyczących jakości życia mieszkańców we wszystkich aspektach. Widoczne zmiany obserwujemy w zakresie dbałości o stan środowiska naturalnego, co jest m.in. efektem intensywnych działań mających na celu ograniczenie niskiej emisji, w tym likwidacji kotłowni na paliwo stałe, termomodernizacji budynków czy zastosowania odnawialnych źródeł energii. Systematycznie wzrasta też w naszym regionie ilość odpadów komunalnych zbieranych selektywnie oraz udział odnawialnych źródeł w produkcji energii elektrycznej. Widoczną poprawę widać w dostępie do usług społecznych. Zaledwie w ciągu kilku lat, niemal dwukrotnie, wzrósł odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach – w głównej mierze to zasługa nowopowstałych placówek, ale także, co należy podkreślić, sukcesu projektu *Małopolska Niania*. Rok 2019 pozwolił też sfinalizować kolejne ważne przedsięwzięcia mające zapewnić wysoki poziom ochrony naszego zdrowia. Zakończono budowę i uruchomiono nową siedzibę Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie – największego i najnowocześniejszego kompleksu medycznego w kraju, a także jednego z najbardziej innowacyjnych w Europie. Dzięki tej inwestycji mieszkańcy Małopolski zyskali dostęp do zupełnie nowej jakości usług medycznych. Zakończono także budowę Małopolskiego Centrum Leczenia i Rehabilitacji Oparzeń oraz Chirurgii Plastycznej i Replantacyjnej wraz z Oddziałem Intensywnej Opieki Medycznej dla Dzieci w Szpitalu im. L. Rydygiera w Krakowie. Jest to jedyny w skali województwa ośrodek, w którym świadczona jest najnowocześniejsza opieka i usługi rehabilitacyjne dla pacjentów z oparzeniami w każdym wieku.

Ubiegły rok to także kontynuacja dobrej kondycji gospodarczej. Ponownie, w skali województwa, zanotowano spadek bezrobocia w ciągu roku. Widoczny był także wzrost aktywności zawodowej Małopolan przy jednoczesnym zwiększeniu liczby pracujących i spadku bezrobotnych. Pod względem wielkości Produktu Krajowego Brutto Małopolska plasuje się wśród pięciu regionów o najwyższym udziale w skali kraju, również w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Obie te wielkości corocznie wzrastają. Także liczba podmiotów gospodarczych wykazuje stałą tendencję wzrostową – podobnie jak w latach ubiegłych Małopolska zajmowała korzystne czwarte miejsce wśród regionów. Pozytywne zmiany aktywności gospodarczej zauważalne są także w zakresie rozwoju potencjału badawczo-rozwojowego przedsiębiorstw. Wielkość nakładów wewnętrznych na B+R poniesiona przez ten sektor oraz w odniesieniu do PKB należą do najwyższych w kraju, ustępując jedynie Mazowszu.

Niestety, w obliczu obecnej pandemii COVID-19 te wieloletnie, pozytywne tendencje mogą ulec w kolejnych latach zahamowaniu. Jako Zarząd Województwa Małopolskiego mamy nadzieję, że dzięki wsparciu finansowemu przeznaczonemu na walkę z koronawirusem i jego negatywnymi skutkami w ramach poszczególnych pakietów Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej uda się złagodzić społeczno-gospodarcze skutki pandemii w Małopolsce.

Zapraszam Państwa do lektury!

Witold Kozłowski

Marszałek Województwa Małopolskiego

Spis treści

PODSUMOWANIE RAPORTU	9
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	13
I. Zagrożenie, zasoby i stan środowiska przyrodniczego	15
1. Obszary chronione	15
2. Gospodarka wodno-ściekowa	17
3. Katastrofalne zjawiska atmosferyczne	18
4. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego	19
5. Gospodarka odpadami	23
6. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie	26
ZAGADNIENIA SPOŁECZNE	29
I. Ludność	31
1. Stan ludności	32
2. Procesy demograficzne	34
3. Struktura wieku i płci ludności	40
4. Migracje	44
II. Ochrona zdrowia	48
1. Polityka zdrowotna	48
2. Zasoby ochrony zdrowia	52
3. Działania Samorządu Województwa Małopolskiego na rzecz osób niepełnosprawnych	56
4. Działania Samorządu Województwa Małopolskiego na rzecz osób niesamodzielnych	60
III. Włączenie społeczne	62
1. Beneficjenci pomocy społecznej	62
2. Dostęp mieszkańców do usług społecznych	67
3. Kadra jednostek pomocy i integracji społecznej	70
4. Wydatki na wybrane świadczenia	70
IV. Oświata i wychowanie	72
1. Opieka nad dziećmi do 3. roku życia	72
2. Wychowanie przedszkolne	74
3. Uczniowie i nauczyciele	75
4. Szkolnictwo podstawowe	76
5. Szkolnictwo ponadpodstawowe	78
6. Szkolnictwo zawodowe	81
7. Kształcenie ustawiczne	83
8. Finansowanie oświaty	83
9. Projekty regionalne wspierające rozwój edukacji	84
10. Covid-19. Nauczanie zdalne w szkołach	89
V. Nauka	91
1. Badania i rozwój	91
2. Szkolnictwo wyższe	95
VI. Kultura	100
1. Stan kultury w regionie – infrastruktura, oferta, aktywność kulturalna	100
2. Dziedzictwo kulturowe – stan zachowania, zarządzanie i wykorzystanie potencjału dziedzictwa	105
3. Finansowanie kultury	108
VII. Kultura fizyczna	112
1. Znaczące wydarzenia sportowe w Małopolsce	112
2. Finansowanie i organizacja kultury fizycznej	114
VIII. Bezpieczeństwo publiczne	120
1. Zagrożenie przestępczością	120
2. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym	121
3. Ochrona przeciwpożarowa i zagrożenie pożarowe	123
4. Pomoc finansowa dla gmin	124

IX. Społeczeństwo obywatelskie	127
1. Trzeci sektor	127
2. Budżet Obywatelski Województwa Małopolskiego	134
GOSPODARKA	139
I. Potencjał gospodarczy	141
1. Produkt Krajowy Brutto	142
2. Przedsiębiorczość	144
3. Innowacyjność przedsiębiorstw	151
4. Handel zagraniczny	156
II. Rynek pracy	159
1. Poziom i struktura bezrobocia	159
2. Zwolnienia grupowe i upadłości	161
3. Zatrudnienie i wynagrodzenia	163
4. Aktywność zawodowa	164
5. Zapotrzebowanie na pracowników	166
6. Usługi informacji i poradnictwa zawodowego	168
7. Subsydiowane programy aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych	169
III. Rolnictwo	170
1. Zasoby rolnictwa	170
2. Zużycie nawozów mineralnych i wapniowych	171
3. Produkcja roślinna	171
4. Produkcja zwierzęca	173
5. Rolnictwo ekologiczne	173
6. Produkty Tradycyjne i Regionalne	174
7. Sieć Dziedzictwo Kulinarne Małopolska (SDzK Małopolska)	174
8. Niezwykła Małopolska Wieś	175
9. Ochrona gruntów rolnych	175
10. Scalenia gruntów	176
11. Łowiectwo w Małopolsce	176
12. Rybactwo	178
13. Małopolska Infrastruktura Informacji Przestrzennej	178
14. Wojewódzki zasób geodezyjny i kartograficzny	181
IV. Przemysł	184
1. Produkcja sprzedana przemysłu	184
2. Podmioty prowadzące działalność przemysłową	186
3. Wyniki ekonomiczne przemysłu	188
4. Inwestycje w przemyśle	189
V. Budownictwo	190
1. Rynek budowlany	190
2. Budownictwo mieszkaniowe	192
3. Budownictwo niemieszkaniowe	195
VI. Turystyka	197
1. Ruch turystyczny w regionie	197
2. Baza hotelarska regionu	204
3. Organizatorzy turystyki i przewodnicy górscy	207
4. Trasy VeloMałopolska	208
ŚRODOWISKO GOSPODARCZE	211
I. Baza podatkowa	213
II. Budżety jednostek samorządu terytorialnego	214
1. Budżety gmin	221
2. Budżety powiatów	245
3. Budżety miast na prawach powiatu	250
4. Budżet Województwa Małopolskiego	250
III. Fundusze europejskie	257
1. Fundusze strukturalne i inwestycyjne	258
2. Fundusze rolne	264

IV. Współpraca i promocja	266
1. Współpraca międzynarodowa	266
2. Współpraca regionalna	268
3. Promocja	270
SYSTEMY TECHNICZNE	275
I. Transport	276
1. Infrastruktura drogowa	276
2. Transport kolejowy	278
3. Transport lotniczy	280
II. Energetyka	282
1. Elektroenergetyka	282
2. Ciepłownictwo	284
3. Gazownictwo	286
4. Odnawialne źródła energii	287
III. Infrastruktura sanitarna	290
1. Sieć wodociągowa	290
2. Sieć kanalizacyjna	292
IV. Społeczeństwo informacyjne	296
1. Zatrudnienie i kompetencje w sektorze IT w Małopolsce	296
2. Infrastruktura ICT w Małopolsce	298
3. Łączność telefoniczna	306
4. Trendy w obszarze ICT	307
ANEKS	309
Pozycja Małopolski na tle kraju i wybranych województw	311
Wybrane projekty, których realizacja zakończyła się w 2019 roku, współfinansowane z funduszy europejskich	313

Podsumowanie raportu

Na koniec 2019 roku województwo małopolskie zamieszkiwane było przez 3 410 901 osób. Stanowiło to 8,9% ludności kraju i lokowało Małopolskę na 4. miejscu pod względem liczby mieszkańców, zaraz po województwach: mazowieckim, śląskim i wielkopolskim. Od początku bieżącego stulecia corocznie obserwuje się systematyczny wzrost ludności w regionie, jednak tempo wzrostu w ostatnich latach wyraźnie osłabło. W 2019 roku województwo małopolskie było jednym zaledwie czterech regionów, w których nastąpił wzrost liczby mieszkańców. Średnioroczne tempo wzrostu ludności w Małopolsce wynosiło +0,3% co oznacza, że w województwie przybyło 10,3 tys. osób.

W 2019 roku w małopolskich miastach mieszkało 1 644 172 osób. Współczynnik urbanizacji wyniósł 48,2% i był taki sam jak w roku 2018. Małopolskie wsie zamieszkiwało w 2019 roku 1 766 729 osób, co stanowiło 51,8% ludności regionu oraz 11,5% ogółu ludności wiejskiej Polski. Dynamika zmian liczby ludności wiejskiej w 2019 roku w odniesieniu do roku poprzedniego wyniosła 100,3.

Niewielka dynamika zmian liczby ludności w województwie małopolskim w 2019 roku nie wywołała znaczącego wzrostu gęstości zaludnienia. Na 1 km² przypadało 225 osób, a więc wartość wskaźnika w porównaniu do roku 2018 wzrosła o 1 osobę. Dla Polski, niezmiennie od 2010 roku, wartość ta jest równa 123 osobom na 1 km². Pod względem gęstości zaludnienia województwo małopolskie zajęło więc drugą lokatę w kraju, po województwie śląskim (366 osób/km² – spadek o 2 osoby w porównaniu do roku 2018). Pod względem gęstości zaludnienia na terenach wiejskich Małopolska jest nieustannie na pierwszym miejscu w kraju.

Od roku 2018 liczba urodzeń żywych w Małopolsce spada. W 2019 roku zarejestrowano 36,9 tys. urodzeń żywych, czyli o 918 mniej niż w roku poprzednim. Tak jak to miało miejsce dotychczas, rodziło się więcej mężczyzn (18,8 tys.) niż kobiet (18,1 tys.). W 2019 roku różnica ta wynosiła 742 osoby. Współczynnik urodzeń, obliczany jako liczba urodzeń żywych na 1 000 mieszkańców, w 2019 roku dla województwa małopolskiego był równy 10,9‰ (o 0,3 p. prom. mniej niż w roku 2018), a tym samym wyższy niż średnia dla Polski (9,8‰). Nieznacznie wyższe wartości osiągnęły na małopolskich wsiach – 11,4‰, natomiast w miastach współczynnik był równy 10,7‰. Również w tym przypadku, wartości te przewyższały średnią dla kraju, gdzie współczynnik był równy 10,1‰ na obszarach wiejskich oraz 9,6‰ w miastach. Rozkład przestrzenny współczynnika urodzeń w Małopolsce układał się w ten sposób, że najwyższe wartości skoncentrowane były w południowych i w centralnych częściach województwa, natomiast najniższe – w północnych częściach regionu.

Przyrost naturalny, określany jako różnica urodzeń i zgonów, w województwie małopolskim od wielu lat utrzymuje się na poziomie dodatnim. Pomimo tego, że w odniesieniu do roku 2018 liczba ta zmalała, to w 2019 roku odnotowano nadwyżkę 3 965 osób, co dawało regionowi pierwszą lokatę w kraju. Zdecydowanie wyższe wartości współczynnika przyrostu naturalnego od wielu lat obserwowane są na obszarach wiejskich. W 2019 roku w województwie małopolskim wskaźnik ten osiągnął wartość 1,9‰ dla mieszkańców wsi i 0,4‰ dla mieszkańców miast. Dla porównania, w roku poprzednim był on równy odpowiednio 2,4‰ i 0,7‰, co oznacza, że z roku na rok wartości te spadają. Odnosząc się do wyników osiągniętych w kraju, należy podkreślić, że przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców w województwie małopolskim utrzymywał się na poziomie dodatnim, zarówno wśród mieszkańców miast, jak i obszarów wiejskich, natomiast dla Polski wskaźnik ten w 2019 roku był notowany na poziomie ujemnym zarówno dla miast (-1,4‰), jak i dla obszarów wiejskich (-0,1‰).

W ostatnich latach obserwowana jest poprawa ogólnej kondycji zdrowotnej Polaków, czego zasługą jest niewątpliwie rozwój nowoczesnych metod diagnostycznych i medycznych. Trend ten ma także swoje odzwierciedlenie w sukcesywnym wydłużaniu się przeciętnego dalszego trwania życia ludności. Zgodnie z danymi za rok 2019, przeciętne dalsze trwanie życia w Polsce wyniosło dla mężczyzn 74,1 lat, natomiast dla kobiet 81,8 lat. Dla porównania w 2018 roku było to odpowiednio 73,8 lat i 81,7 lat, co oznacza, że trwanie życia wydłużyło się odpowiednio o 0,3 i 0,1 roku.

Podsumowanie raportu

Jednym z ważniejszych czynników wpływających na stan zaludnienia danego obszaru są migracje. W ogólnym bilansie salda migracji ogółem na 1 000 mieszkańców Małopolska zajmuje 3. miejsce w kraju (2,0%), po województwie mazowieckim (3,3%) i pomorskim (2,7%). Wynik ten jest znacznie wyższy niż średni wskaźnik dla Polski, który w 2019 roku osiągnął wartość 0,2%. Aż w 11 województwach wystąpiło ujemne saldo migracji, najniższe w lubelskim (-2,9%) i świętokrzyskim (-2,8%).

W 2019 roku po raz kolejny mniej Małopolan skorzystało z pomocy społecznej. W 2019 roku liczba osób korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się o prawie 11 tys. w porównaniu do roku poprzedniego, a na przestrzeni lat 2012–2019 spadek ten objął 85 tys. osób. Dynamika spadku była znacznie większa w przypadku rodzin z dziećmi niż rodzin bez dzieci, w szczególności rodzin wielodzietnych. Udział korzystających z pomocy społecznej w populacji regionu w 2019 roku był najniższy w 9-letnim okresie sporządzania oceny zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego – 4,4%, w porównaniu do 4,8% w roku poprzednim i średniej ogólnopolskiej wynoszącej 4,8%. Od 2012 do 2019 roku wskaźnik ten dla Małopolski obniżył się o 2,5 p. proc.

Dostęp mieszkańców Małopolski do usług społecznych ciągle się poprawia, w tym za sprawą interwencji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020. W ciągu roku, pomiędzy 2018 a 2019 rokiem, w samym sektorze publicznym przybyły: 43 placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży (216 placówek działających w 2019 roku), 18 dziennych domów pomocy dla seniorów (38 dziennych domów w 2019 roku), 3 mieszkania chronione (105 mieszkań w 2019 roku), 2 środowiskowe domy samopomocy (80 ŚDS w 2019 roku), po 1: klubie integracji społecznej (32 KIS w 2019 roku) i centrum integracji społecznej (14 CIS w 2019 roku), 1 zakład aktywności zawodowej (w 2019 roku działało 11 ZAZ w regionie).

W 2019 roku w Małopolsce liczba dzieci do 3. roku życia wyniosła 113 217. Spośród tej liczby do żłobków, klubów dziecięcych i oddziałów żłobkowych uczęszczało 13 575 dzieci, a odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach w Małopolsce wyniósł 12,0%. W województwie funkcjonowało 471 placówek, ustępując pod tym względem jedynie województwu mazowieckiemu (786). Wśród placówek blisko 87% należało do sektora prywatnego.

W ramach systemu wychowania przedszkolnego w roku szkolnym 2019/2020 w Małopolsce funkcjonowały 2 353 placówki wychowania przedszkolnego, w tym 1 441 przedszkoli (bez przedszkoli specjalnych), 86 punktów przedszkolnych oraz 826 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Widoczny jest stały wzrost liczby przedszkoli – w porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym nastąpił wzrost o 83 placówki. W roku szkolnym 2019/2020 łączna liczba dzieci z terenu województwa małopolskiego objętych wychowaniem przedszkolnym (bez przedszkoli specjalnych) zwiększyła się o 3 034 dzieci i wyniosła 135 529 (wzrost o 2,28% w stosunku do roku wcześniejszego).

W roku szkolnym 2019/2020 ogólna liczba uczniów w Małopolsce w szkołach publicznych i niepublicznych wyniosła 560 761, w tym 291 941 uczniów szkół podstawowych, 59 915 uczniów w technikach i 54 523 uczniów w liceach ogólnokształcących. Nastąpił wzrost ogólnej liczby uczniów w stosunku do roku wcześniejszego, łącznie o 9 711 uczniów, tj. o 1,76%.

W 2019 roku widoczny był dalszy, postępujący w ostatnich latach, wyraźny trend spadkowy liczby studentów, wynikający w głównej mierze z pogłębiających się zmian demograficznych społeczeństwa. Jednak pod względem liczby studiujących Małopolska nadal pozostawała w 2019 roku drugim co do wielkości ośrodkiem akademickim w kraju po Mazowszu. W roku akademickim 2019/2020 w województwie małopolskim studioowało 14 521 tys. osób, z czego 2,7 tys. studentów w 9 zamiejscowych jednostkach organizacyjnych 7 szkół wyższych z innych województw. W największym ośrodku akademickim w województwie – Krakowie naukę pobierało 129,9 tys. osób. Następnymi co do wielkości ośrodkami były Tarnów – 5,0 tys. studentów, Nowy Sącz – 4,6 tys. osób oraz Nowy Targ – 2,1 tys.

W 2019 roku w 28 szkołach wyższych, które miały siedzibę w Małopolsce, kształciło się 142,9 tys. studentów, spośród których zdecydowana większość – 83,7% pobierała naukę w 14 publicznych szkołach wyższych, natomiast pozostała część w 14 szkołach niepublicznych.

W sferze badań i rozwoju pozycja województwa małopolskiego na tle innych regionów Polski przedstawiała się w 2018 roku korzystnie. Województwo uplasowało się na 2. miejscu po województwie mazowieckim zarówno pod względem wielkości nakładów wewnętrznych poniesionych na działalność B+R ogółem (3 692,4 mln zł), jak i nakładów poniesionych przez sektor przedsiębiorstw (2 427,4 mln zł), a także w przeliczeniu na 1 mieszkańca

(1087,4 zł). W 2018 roku wielkość nakładów wewnętrznych na B+R w odniesieniu do PKB wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim, jednak nie osiągnęła poziomu sprzed dwóch lat. Małopolska utrzymała pozycję lidera pod względem wielkości wskaźnika intensywności GERD/PKB (2,14%), natomiast wielkość wskaźnika BERD/PKB (1,41%) uplasowała województwo na 2. pozycji po Mazowszu.

Według szacunkowych danych GUS wartość produktu krajowego brutto (PKB) w Małopolsce w cenach bieżących wyniosła w 2018 roku 172 279 mln zł, czyli 8,1% krajowego PKB. Pod względem wielkości PKB województwo małopolskie, podobnie jak w latach ubiegłych, uplasowało się na 5. miejscu w kraju. Produkt krajowy brutto przypadający na jednego mieszkańca w województwie małopolskim w 2018 roku osiągnął poziom 50 735 zł.

Liczba podmiotów gospodarki narodowej w województwie małopolskim wykazuje w ostatnich latach tendencję wzrostową. Na koniec 2019 roku w systemie REGON zarejestrowanych było łącznie 409,8 tys. podmiotów, co w porównaniu z wynikiem z 2018 roku wynoszącym 391,5 tys. oznacza wzrost na poziomie 5%. Podmioty gospodarcze zarejestrowane na terenie Małopolski stanowiły w 2019 roku 9% ogółu podmiotów w skali kraju (4 509,9 tys.). Tym samym Małopolska, podobnie jak w latach ubiegłych, uplasowała się w rankingu województw na korzystnym 4. miejscu, za regionami: mazowieckim, śląskim i wielkopolskim.

W Małopolsce niezmiennie silną dominację utrzymują mikroprzedsiębiorstwa z liczbą pracowników wynoszącą do 9 osób. Ich liczba wzrosła w stosunku do 2018 roku z 376,5 tys. do 395 tys. Liczba tzw. małych podmiotów gospodarczych zatrudniających od 10 do 49 pracowników wzrosła o 12,1 tys. w 2019 roku, o 2,2 tys. wzrosła liczba przedsiębiorstw średnich o liczbie zatrudnionych w granicach 50–249. Stosunkowo najmniejszy udział w 2019 roku, podobnie jak w latach poprzednich, odnotowano natomiast w przypadku dużych podmiotów gospodarczych zatrudniających powyżej 250 osób – 285 przedsiębiorstw. Na terenie Małopolski funkcjonowały 53 firmy zatrudniające powyżej 1 000 osób.

W 2018 roku małopolskie firmy przemysłowe ponoszące nakłady na innowacje odnotowały największy od dekady (15,6% przekładające się na 2,7 p. proc.) spadek udziału w ogóle przedsiębiorstw. Regres jest tym bardziej znaczący, że doszło do niego mimo solidnego (7%) wzrostu analogicznego udziału w skali kraju, który był największym od dekady. W sektorze usług nastąpił natomiast w regionie wzrost o 13,9% (1,1 p. proc.). W skali kraju było to 23,3%. W efekcie odczyty obu małopolskich wskaźników – zarówno dla firm przemysłowych jak i usługowych – są niższe od odczytów ogólnopolskich, co zdarza się pierwszy raz w ciągu ostatnich 10 lat. Obecnie województwo charakteryzuje się dziesiątą w kraju (rok wcześniej była to pozycja druga) wartością wskaźnika dla firm przemysłowych, wynoszącą 14,6%. Wśród firm usługowych Małopolska, podobnie jak rok wcześniej jest w połowie stawki regionów z wartością 9,5%.

W 2018 roku wartość eksportu w województwie małopolskim wyniosła 10,11 mld euro, co stanowi wzrost o 5,7% względem roku 2017. Wartość importu również wzrosła, do kwoty 10,82 mld euro. W obu kategoriach, podobnie jak rok wcześniej, dało to województwu małopolskiemu 6. miejsce. Saldo wymiany zagranicznej w 2018 roku w Małopolsce miało bilans ujemny (-0,72 mld euro). Według danych z 2018 roku w województwie małopolskim działało 3 921 podmiotów zajmujących się eksportem, co stanowi 2,9% wzrost względem roku 2017. Podobnie jak w roku poprzednim daje to regionowi 4. miejsce w Polsce za województwami: mazowieckim (9 258 podmioty), wielkopolskim (4 839) oraz śląskim (4 776). Analogiczne miejsce zajmuje województwo małopolskie pod względem liczby firm zajmujących się importem, w Małopolsce działa 4 690 takich podmiotów. W porównaniu do roku 2017 przybyło 289 nowych importerów.

Województwo małopolskie wyróżnia się niską stopą bezrobocia, wynoszącą pod koniec 2019 roku 4,1%. Jest to wartość o 1,1 p. proc. niższa niż średnia wartość stopy bezrobocia dla Polski. Na tle pozostałych województw małopolskie pod względem stopy bezrobocia zajęło trzecią lokatę, za województwem wielkopolskim i śląskim. Poszczególne powiaty wykazywały się znacznym zróżnicowaniem pod względem stopy bezrobocia, a różnice były pięciokrotne, od 2,0% w Krakowie do 10,0% w powiecie dąbrowskim. Siedem powiatów odnotowało wartość stopy bezrobocia niższą lub równą stopie wojewódzkiej, natomiast siedem zawierało się między wartościami dla województwa i dla Polski. Najniższy poziom bezrobocia odnotowano w Krakowie (2,0%), powiecie myślenickim (2,4%) i bocheńskim (2,6%). Na drugim biegunie pod tym względem znalazły się powiat dąbrowski (10,0%), tatrzański (8,0%) i nowosądecki (7,8%). W powiecie suskim wartość stopy bezrobocia pozostała na tym samym poziomie. Pozostałe powiaty natomiast zanotowały spadek bezrobocia, z czego największy w powiatach: bocheńskim, proszowickim i chrzanowskim, natomiast najmniejszy w Krakowie oraz powiatach myślenickim i nowosądeckim.

Małopolska to region o dużych walorach historycznych, krajobrazowych i bogatej przeszłości kulturalnej, stanowiący ważne centrum aktywności kulturalnej w Polsce. Niezmiennie pod względem liczby instytucji, jak i uczestników wydarzeń kulturalnych, Małopolska od wielu lat zajmuje czołowe miejsce wśród innych województw. Według stanu na koniec 2019 roku w województwie małopolskim funkcjonowało 18,7% wszystkich galerii i salonów sztuki działających w Polsce oraz 14,1% muzeów i oddziałów muzealnych, 11,7% teatrów i instytucji muzycznych (posiadających własny zespół artystyczny), 10,8% centrów kultury, domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic, 9,7% bibliotek (łącznie z filiami) i placówek biblioteczno-informacyjnych, 8,6% kin stałych.

Małopolska dysponuje ogromnym potencjałem, jeżeli chodzi o zasoby dziedzictwa kulturowego, które stanowią o wyjątkowości i atrakcyjności tego regionu, sprawiając, że zajmuje on szczególne miejsce na mapie kulturalnej kraju. O wyjątkowości Małopolski świadczy między innymi liczba obiektów objętych szczególnymi formami ochrony. Znajduje się tu 6 zespołów zabytkowych wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, 1 wpis na Reprezentatywną Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Ludzkości UNESCO, 9 zespołów zabytkowych uznanych za Pomniki Historii: 6 związanych z małopolskimi tradycjami wpisów na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, 1 obiekt uhonorowany Znakiem Dziedzictwa Europejskiego. W granicach województwa mieści się ponadto 6 parków narodowych, chroniących nie tylko wartości przyrodnicze, ale również krajobraz kulturowy danego obszaru.

W 2019 roku Małopolskę odwiedziło 17,86 mln osób (w tym 14,08 mln stanowili odwiedzający krajowi, a 3,78 mln to odwiedzający zagraniczni). Oznacza to, iż liczba odwiedzających region wzrosła w stosunku do roku 2018 o 6,44%, a udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie turystów w Małopolsce jest zdecydowanie wyższy niż w całym kraju. W roku 2019 szacowane wydatki odwiedzających region kształtowały się na poziomie blisko 15,2 mld zł. Poziom wydatków wzrósł w stosunku do roku poprzedniego o 6%. Świadczy to o bardzo dobrych ekonomicznych efektach bezpośrednich z turystyki i o istotnym znaczeniu i wpływie turystyki na dalszy rozwój regionu, zarówno w sferze społecznej jak i gospodarczej.

Województwo małopolskie ma największą skategoryzowaną bazę obiektów hotelarskich wśród wszystkich województw. Wśród obiektów hotelarskich najwięcej jest hoteli (421), które stanowią 73,6% skategoryzowanej bazy hotelarskiej, a następnie pensjonatów (99), które stanowią 17,3% wszystkich obiektów hotelarskich w województwie. Pozostałe obiekty hotelarskie stanowią niewielką część skategoryzowanej bazy noclegowej (od 0,5 do 4,0%). Najwięcej obiektów hotelarskich zlokalizowanych jest w Krakowie i są to w 92,2% hotele. W powiatach wokół Krakowa również przeważają hotele – powiat krakowski (16), powiat wielicki (22). Najmniej skategoryzowanych obiektów hotelarskich znajduje się na terenie powiatu dąbrowskiego (1), powiatu chrzanowskiego (3), powiatów miechowskiego, olkuskiego, proszowickiego oraz miasta Nowy Sącz (po 4). W południowej części województwa działa spora część obiektów hotelarskich. W tym regionie najwięcej z nich znajduje się w powiecie tatrzańskim (96). Najwięcej schronisk znajduje się w powiecie tatrzańskim i nowotarskim.

W zakresie transportu w 2019 roku zakończono szereg inwestycji drogowych, m.in. budowę obwodnic Babic, Skawiny oraz Wolbromia, budowę węzła drogowego w Poroninie, rozbudowę DK 47, modernizację DW 958 – Podhalańska Droga oraz modernizację odcinków DW 969 na obszarze gminy Krościenko nad Dunajcem.

Kraków Airport w 2019 roku obsłużył łącznie 8 410 817 pasażerów, czyli o 24% (tj. o 1 641 448 pasażerów) więcej niż w 2018 roku. Najwięcej pasażerów zostało obsłużonych w sierpniu – ponad 823 tys. Dobowy rekord to 31 575 pasażerów odnotowanych 27.12.2019 roku. Średnio krakowskie lotnisko obsługiwało dziennie 23 043 pasażerów. W 2019 roku Kraków Airport został bazą Wizz Air, uruchomiono 40 nowych połączeń oraz po raz pierwszy w historii portu został odnotowany 8-milionowy pasażer. Najpopularniejszymi kierunkami lotów z Krakowa były: Wielka Brytania, Niemcy, Włochy, Polska oraz Norwegia.

Na terenie województwa małopolskiego wg stanu na koniec 2019 roku realizowanych było 4 557 projektów, co stawia Małopolskę na 3. miejscu w kraju po województwie śląskim (5 593 projekty) i mazowieckim (5 021 projektów). W porównaniu do końca 2018 roku liczba realizowanych (lub zrealizowanych) projektów w województwie małopolskim zwiększyła się o 880. Wartość projektów realizowanych w Małopolsce wyniosła na koniec 2019 roku 33 817,3 mln zł, przy współfinansowaniu ze środków Unii Europejskiej w wysokości 20 311,0 mln zł. Małopolska pod względem wartości projektów ustępuje jedynie województwom: mazowieckiemu – 60,3 mld zł (UE: 32,8 mld zł) i śląskiemu – 39,4 mld zł (UE: 23,7 mld zł). Przyrost wartości ogółem w 2019 roku wyniósł w województwie małopolskim 6 468,5 mln zł (UE: 3 645,0 mln zł) i był najwyższym wśród wszystkich województw.

**ŚRODOWISKO
PRZYRODNICZE**

Zagrożenie, zasoby i stan środowiska przyrodniczego

Opracowanie: Aneta Bodziony, Marta Dębowska, Katarzyna Gibas, Elżbieta Koza, Paulina Kulewska, Wojciech Machalski, Monika Ostafin, Piotr Sułek

— podsumowanie

- W roku 2019 odnotowano w stosunku do roku poprzedniego znaczny spadek ilości odprowadzanych ścieków przemysłowych do wód powierzchniowych o 21,3% oraz nieznaczny wzrost ilości ścieków odprowadzanych do sieci kanalizacyjnej o 0,43%.
- 1 września 2019 roku weszła w życie uchwała antysmogowa dla Krakowa. Kraków stał się pierwszym miastem w Polsce z całkowitym zakazem spalania węgla i drewna.
- W 2019 roku spadła liczba wymian starych kotłów: w gminach poza Krakowem o 9%, natomiast w samym Krakowie o 2%.
- Każdego roku systematycznie wzrasta ilość odpadów zebranych selektywnie. W roku 2019 selektywnie zebrano łącznie ok. 357,7 tys. Mg, co stanowiło 33,2% wszystkich zebranych odpadów komunalnych.
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie w roku 2019 zawarł łącznie 299 umów pożyczek na łączną kwotę 114,3 mln zł. Całkowity koszt zadań finansowanych przy udziale pożyczek podpisanych w 2019 roku wyniósł 203,1 mln zł. Dofinansowano w szczególności przedsięwzięcia związane z gospodarką wodno-ściekową, ochroną powietrza i gospodarką odpadami.

1. Obszary chronione

Województwo małopolskie charakteryzuje duża różnorodność rzeźby terenu, budowy geologicznej, warunków klimatycznych, hydrologicznych i glebowych. Stwarza to dogodne warunki bytowania dla wielu gatunków roślin, zwierząt i grzybów o różnorodnych wymaganiach siedliskowych i decyduje o dużej, rzadko spotykanej w skali kraju różnorodności biologicznej.

Atrybutem województwa małopolskiego jest niespotykane w innych rejonach Polski zróżnicowanie środowiska przyrodniczego. Ponad połowa powierzchni województwa małopolskiego objęta jest ochroną prawną.

System obszarów i obiektów chronionych tworzą:

- › parki narodowe (Małopolska zajmuje 1. miejsce w Polsce pod względem liczby parków narodowych) – pięć w całości: Babiogórski, Gorczański, Ojcowski, Pieniński, Tatrzański oraz Magurski położony na terenie województwa małopolskiego i podkarpackiego;
- › parki krajobrazowe – 11, wchodzące w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego: Park Krajobrazowy Beskidu Małego (na granicy dwóch województw – małopolskiego i śląskiego), Bielańsko-Tyniecki, Ciężkowicko-Rożnowski, Dłubniański, Dolinki Krakowskie, Orlich Gniazd (na granicy

- dwóch województw – małopolskiego i śląskiego), Pasma Brzanki (na granicy dwóch województw – małopolskiego i podkarpackiego), Popradzki, Rudniański, Tenczyński, Wiśnicko-Lipnicki;
- › obszary chronionego krajobrazu – 10, nadzorowane przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego: Bratucicki, Doliny Wisły, Jastrzębsko-Żdżarski (na granicy dwóch województw – małopolskiego i podkarpackiego), Koszycki i Pogórza Ciężkowickiego (na granicy dwóch województw – małopolskiego i podkarpackiego), Południowomałopolski, Radłowsko-Wierzchosławicki, Wschodniego Pogórza Wiśnickiego, Wyżyny Miechowskiej, Zachodniego Pogórza Wiśnickiego;
  - › rezerwy przyrody – 85;
  - › obszary Natura 2000 – 97, 2 obszary Natura 2000 PLC (czyli posiadające wspólne granice obszaru ptasięgo PLB oraz siedliskowego PLH), 9 obszarów specjalnej ochrony ptaków (PLB) oraz 86 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (siedliskowych – PLH);
  - › zespoły przyrodniczo-krajobrazowe – 6;
  - › użytki ekologiczne – 46;
  - › pomniki przyrody – 2 225;
  - › stanowiska dokumentacyjne – 80.

Tabela 1. Formy ochrony przyrody w województwie małopolskim

Forma ochrony przyrody	Liczba	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych (w ha)	Powierzchnia województwa (w %)	Otuliny	
				Powierzchnia województwa (w ha)	Powierzchnia województwa (w %)
Parki narodowe	6	38 070,1	2,5	39 487	2,6
Parki krajobrazowe	11	178 347,65	11,75	109 963,49	7,24
Obszary chronionego krajobrazu	10	573 011,14	37,74	–	–
Rezerwy przyrody	85	3 402,13	0,23	604,65	0,04
Obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000	11	133 614,5	8,80	–	–
Obszary specjalnej ochrony siedlisk Natura 2000	88	152 967,46	10,07	–	–
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	6	14 028,25	0,92	–	–
Użytki ekologiczne	46	877,97	0,06	–	–
Pomniki przyrody	2 225	–	–	–	–
Stanowiska dokumentacyjne	80	–	–	–	–

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego.

więcej informacji

Więcej informacji na temat parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu w województwie małopolskim można znaleźć na stronie Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego www.zpkwm.pl.

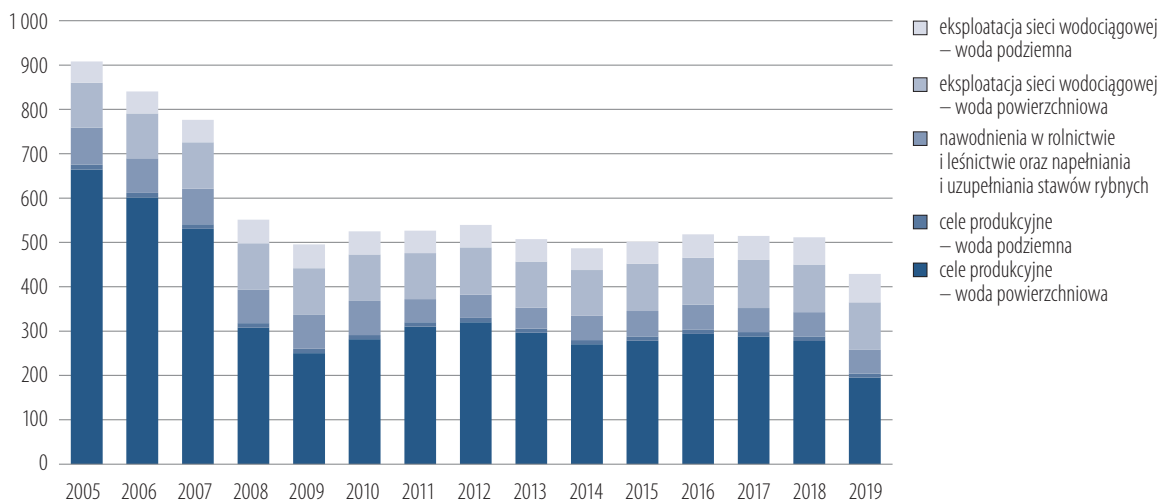
Informacje na temat pozostałych form ochrony przyrody dostępne są na stronach internetowych: www.krakow.rdos.gov.pl/formy-ochrony-przyrody oraz www.gdos.gov.pl/CRFOP.

2. Gospodarka wodno-ściekowa

W województwie małopolskim wody powierzchniowe i podziemne ujmuje się zarówno do celów komunalnych, jak i przemysłowych. W 2019 roku, w stosunku do roku poprzedniego, zaobserwowano niewielki wzrost poboru wody na cele eksploatacji sieci wodociągowej i znaczny spadek poboru wody na cele przemysłowe.

Wykres 1. Pobór wody w województwie małopolskim (hm³)

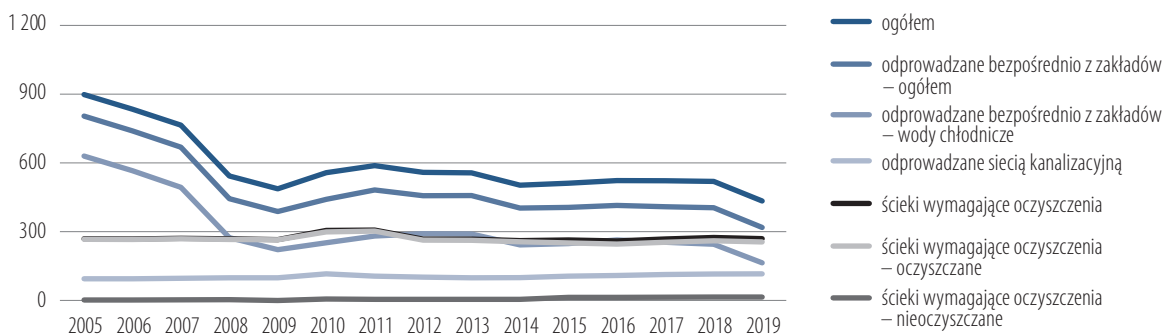
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

W roku 2019 zmniejszyła się ilość wody ujmowanej przez przemysł o 28,1%, przy czym dla wód powierzchniowych spadek wyniósł 29,8%, natomiast dla wód podziemnych 6%. W tym samym czasie zanotowano 0,7-proc. wzrost poboru wód na cele eksploatacji sieci wodociągowej. Obserwując pobór wód na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat, można zauważyć, iż w 2008 roku znacznie spadł pobór ilości wody, spowodowany w głównej mierze zmniejszeniem ilości wody pobieranej na cele produkcyjne. Pobór wody na cele eksploatacji sieci wodociągowej utrzymuje się na podobnym poziomie.

Gospodarka komunalna województwa w 62,2% bazuje na wodzie powierzchniowej. Zatem bardzo ważną dla regionu jest ochrona wód zlewni powyżej ujęć wody pitnej.

W porównaniu z rokiem 2018 odnotowano znaczny spadek ilości odprowadzanych ścieków przemysłowych do wód powierzchniowych (21,3%). Największym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych w województwie małopolskim jest gospodarka komunalna, z uwagi na olbrzymi ładunek zanieczyszczeń, który odprowadza do odbiorników. Od kilku lat obserwuje się tendencję wzrostową w tym zakresie, również z powodu ciągłej rozbudowy sieci kanalizacyjnej. W 2019 roku odnotowano 0,43-proc. wzrost ilości odprowadzanych do sieci kanalizacyjnej ścieków w stosunku do roku poprzedniego. Analizując ilości ścieków odprowadzanych do wód i do ziemi, można zauważyć spadek ilości ścieków w 2008 roku, spowodowany znaczącym spadkiem ilości ścieków odprowadzanych z przemysłu. Ścieki odprowadzane siecią kanalizacyjną utrzymują się na jednym poziomie.

Wykres 2. Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód powierzchniowych lub ziemi w województwie małopolskim (hm³/rok)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

3. Katastrofalne zjawiska atmosferyczne

Obszar Małopolski należy w całości do dorzecza górnej Wisły. Górski charakter większości rzek Małopolski wpływa na nierównomierność przepływów. Z tego powodu województwo zaliczane jest do regionów o najwyższym zagrożeniu powodziowym. Z hydrologicznego punktu widzenia największe zagrożenie powodziowe stwarzają dorzecza Soły i Dunajca, ale także Raby i Skawy.

Straty powstałe w 2019 roku w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęsk żywiołowych (tj. intensywne opady deszczu, silny wiatr) w obiektach infrastruktury komunalnej gmin oraz powiatów wyniosły ponad 165,5 mln zł, z kolei straty w obiektach będących w administracji Zarządu Dróg Wojewódzkich w Krakowie wyniosły ponad 10,2 mln zł.

Największe odnotowano na terenie powiatu tarnowskiego – ponad 34,5 mln zł oraz nowosądeckiego – ponad 29 mln zł.

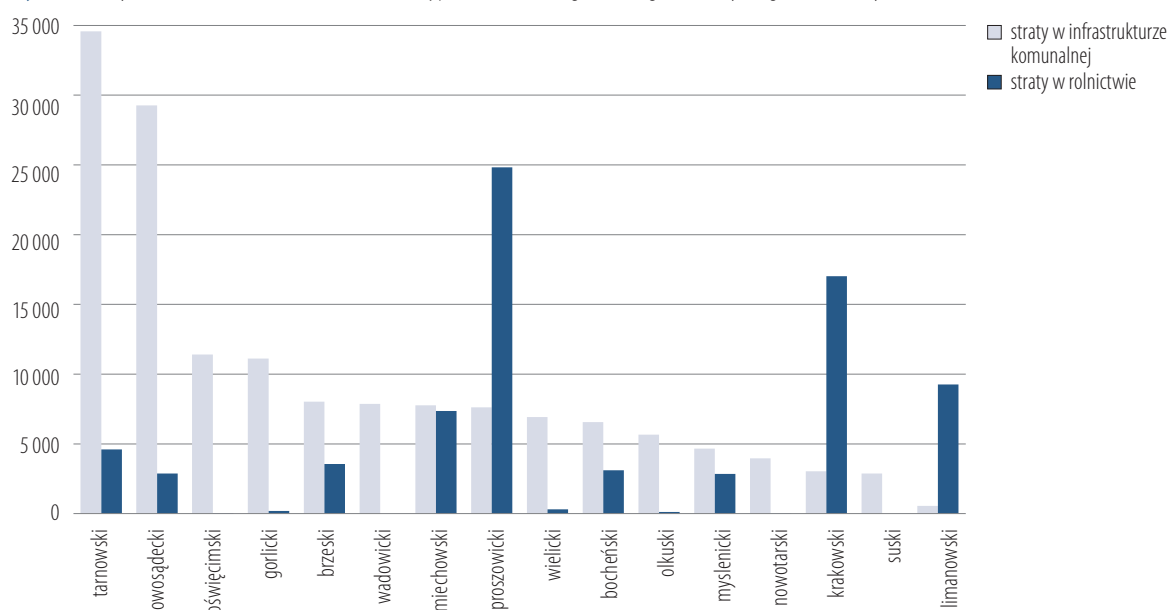
Wartość szkód powodziowych powstałych w wyniku wezbrania, które miało miejsce w maju 2019 roku, na wodach i urządzeniach wodnych administrowanych przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie wyniosła 50,5 mln zł.

Oddział Karpacki Państwowego Instytutu Geologiczno-Państwowego Instytutu Badawczego (OK PIG-PIB) w ramach krajowej sieci monitoringu wód podziemnych prowadzi regularne analizy stanu zagrożenia niżówką hydrogeologiczną na obszarze województwa małopolskiego na podstawie wyników obserwacji prowadzonych w 11 punktach obserwacyjnych wód podziemnych (7 studni i 4 źródła). W roku 2019 niżówka hydrogeologiczna na obszarze woj. małopolskiego miała charakter lokalny i krótkotrwały. Zjawisko niżówki potwierdzone zostało tylko w styczniu i tylko w jednym punkcie obserwacyjnym nr II/938/1 znajdującym się w miejscowości Bukowno (gm. Bukowno w powiecie olkuskim).

Monitoring suszy jest prowadzony przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy (IUNG-PIB) na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W 2019 roku susza rolnicza na terenie województwa małopolskiego wystąpiła w okresie od 1 czerwca do 10 sierpnia 2019 roku wśród upraw zbóż jarych i ozimych, kukurydzy, warzyw gruntowych, tytoniu, chmielu, truskawek, warzyw, krzewów i drzew owocowych oraz roślin strączkowych.

Na terenie gminy Kozłów (powiat miechowski), wskutek wystąpienia zjawiska suszy w okresie od 1 czerwca do 31 lipca 2019 roku w 31 gospodarstwach, odnotowano straty w uprawach polowych i pod osłonami na obszarze ponad 48,5 ha na łączną kwotę około 130 tys. zł.

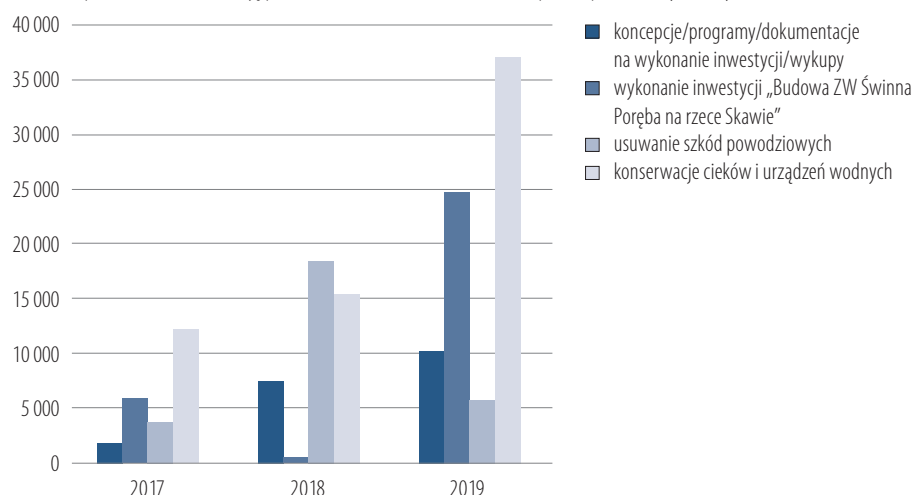
Wykres 3. Straty w rolnictwie oraz infrastrukturze komunalnej powstałe na skutek gradu, huraganu, intensywnego deszczu (w tys. zł)

Źródło: Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie.

W 2019 roku Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie-Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie wykonał prace utrzymaniowe związane z lokalnym zabezpieczeniem brzegów, udrożnieniem koryt rzek i potoków, koszeniem wałów przeciwpowodziowych oraz utrzymaniem obiektów piętrzących administrowanych przez Jednostkę. Łącznie na ten cel wydatkowo ponad 37 mln zł.

Wykres 4. Środki finansowe przeznaczane na realizację przez PGWWP RZGW w Krakowie zadań przeciwpowodziowych (w tys. zł)

Źródło: Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie.

Dla zmniejszenia zagrożenia powodziowego województwa pracuje 8 zbiorników zaporowych posiadających rezerwę powodziową: pracujące w kaskadzie Tresna oraz Porąbka zlokalizowane na rzece Soła w województwie śląskim, Goczałkowice zlokalizowane na rzece Wisła w województwie śląskim, a także Dobczyce, Klimkówka, Czorsztyn-Niedzica, Rożnów oraz Świnna Poręba zlokalizowane na obszarze województwa.

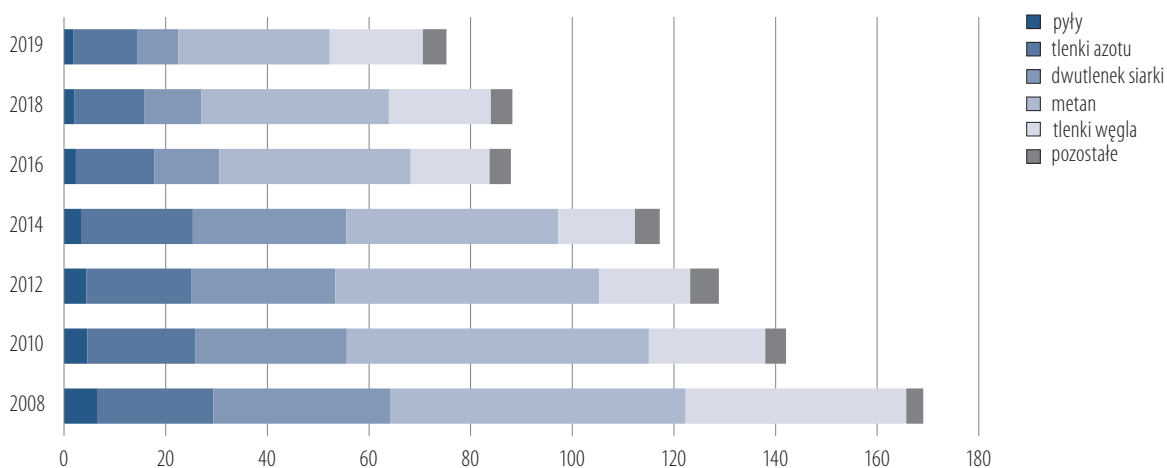
Dodatkowo funkcję przeciwpowodziową pełni zbiornik Skrzyszów na potoku Korzeń w gminie Skrzyszów oraz zbiornik wodny Biezańów na rzece Serafa w mieście Kraków.

4. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Emisja zanieczyszczeń

W województwie małopolskim w 2019 roku emisja zanieczyszczeń przemysłowych (bez dwutlenku węgla) wyniosła 75,238 tys. Mg (wg danych Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska – WBZŚ). Porównując dane z 2018 rokiem, widoczny jest spadek emisji o 14,7%. W roku 2019 przeważały: metan (40%), tlenki węgla (24%), tlenki azotu (17%) oraz dwutlenek siarki (11%).

Wykres 5. Wielkość i struktura emisji zanieczyszczeń do powietrza (w tys. Mg, bez CO₂)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

W 2019 roku główne źródła zanieczyszczeń przemysłowych zlokalizowane były na obszarze powiatu oświęcimskiego (41%), miasta Kraków (19%), miasta Tarnów (11%), powiatu chrzanowskiego (7%), powiatu olkuskiego (6%) oraz powiatu krakowskiego (5%). Emisja ta związana była głównie z pracą zakładów takich jak Tauron Wydobycie S.A. (34%), ArcelorMittal Poland S.A. (13%), Grupa Azoty S.A. (10%), Zakłady Górniczo-Hutnicze „Bolesław” S.A. (5%), CEZ Skawina Spółka Akcyjna (4%), Tauron Wytwarzanie S.A. – Oddział Elektrownia Siersza w Trzebini (4%) oraz PGE Energia Ciepła S.A. (3%).

W 2019 roku na terenie województwa małopolskiego podmioty gospodarcze wyemitowały ponad 11,40 mln Mg CO₂, 29,79 tys. Mg metanu oraz 1,39 tys. Mg podtlenku azotu. Oznacza to, iż łączny potencjał tworzenia efektu cieplarnianego (GWP) wyniósł 12,56 mln Mg, a w porównaniu do 2018 wartość ta wzrosła o 0,3%.

W 2019 roku największa ilość gazów cieplarnianych została wyemitowana z obszaru miasta Krakowa (36%), powiatu gorlickiego (18%), powiatu chrzanowskiego (12%), powiatu krakowskiego (10%) oraz miasta Tarnów (10%). Zakłady przemysłowe, które wyemitowały największe ilości gazów cieplarnianych (przy uwzględnieniu współczynnika GWP) to: Grupa Azoty S.A. (26%), PGE Energia Ciepła S.A. – elektrociepłownia w Krakowie (13%), Tauron Wytwarzanie S.A. – Oddział Elektrownia Siersza w Trzebini (10%), CEZ Skawina S.A. (9%), ArcelorMittal Poland S.A. (9%), Tameh Polska Sp. z o.o. (9%), oraz Tauron Wydobycie S.A. (5%).

Stan jakości powietrza

Zgodnie z roczną oceną jakości powietrza w województwie małopolskim w 2019 roku, wykonaną przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM₁₀ wystąpiły w większości, natomiast docelowego benzo(a)pirenu we wszystkich strefach województwa małopolskiego. W przypadku wartości dopuszczalnej pyłu PM_{2,5} odnotowano przekroczenie w Aglomeracji Krakowskiej i strefie małopolskiej. W Aglomeracji Krakowskiej został również przekroczony poziom dopuszczalny dwutlenku azotu.

W 2019 roku najwyższe stężenia średnioroczne pyłu zawieszonego PM₁₀ odnotowano na stacji monitoringu w Krakowie przy alei Krasińskiego – 50 µg/m³ (57 µg/m³ w 2018 roku) oraz w Nowym Targu – 41 µg/m³ (48 µg/m³ w 2018 roku). Dopuszczalna częstość przekraczania stężeń 24-godzinnych wynosząca 35 dni w roku kalendarzowym została dotrzymana na 6 stanowiskach pomiarowych spośród 25. Największą liczbę dni z przekroczeniem dopuszczalnego stężenia średniodobowego pyłu PM₁₀ zanotowano w Krakowie przy al. Krasińskiego – 125 dni (169 dni w 2018 roku) oraz w Nowym Targu – 88 dni. Według danych z 24 stanowisk pomiarowych, w 2019 roku wystąpiły 182 dni, w których przekroczone zostało informowanie stężenia pyłu PM₁₀ (100 µg/m³) oraz 33 dni, w których przekroczone zostało alarmowe (150 µg/m³). W roku 2018 poziom informowania stężenia pyłu PM₁₀ wynosił 200 µg/m³ i został przekroczony 9-krotnie, natomiast poziom alarmowy wynoszący 300 µg/m³ nie został przekroczony.

W 2019 roku stężenia średnioroczne pyłu PM_{2,5} mieściły się w przedziale od 20 µg/m³ w Tarnowie, Trzebini i Zakopanem do 29 µg/m³ w Krakowie, al. Krasińskiego. Wystąpił wyraźny spadek stężeń pyłu zawieszonego PM_{2,5} w województwie, poniżej wartości określonej normą, na większości stanowisk. Widoczny spadek – 10 µg/m³ odnotowano na stacji komunikacyjnej w Krakowie al. Krasińskiego.

Najwyższe stężenie średnioroczne dwutlenku azotu odnotowano w Krakowie na stacji komunikacyjnej przy al. Krasińskiego – 57 µg/m³ (61 µg/m³ w 2018 roku) oraz przy ulicy Dietla – 41 µg/m³ (tyle samo ile w 2018 roku).

Najwyższe stężenia średnioroczne dwutlenku siarki w 2019 roku, wynoszące 10 µg/m³, zanotowały stacje w Nowym Targu i Trzebini. Na żadnej ze stacji pomiarowych nie wystąpiły przekroczenia poziomu dopuszczalnego dwutlenku siarki (20 µg/m³).

W 2019 roku pomiary ozonu prowadzono na stacjach: Kaszowie, Krakowie-Kurdwanów, Szarowie, Szymbarku, Tarnowie, Trzebini i Zakopanem. Maksymalne stężenie 8-godzinne ozonu zarejestrowano w Kaszowie – 164 µg/m³. W 2019 roku dopuszczalna liczba dni z przekroczeniem poziomu docelowego ozonu na stacjach pomiarowych (wynosząca 25 dni) została przekroczona na stacji Kaszów (27 dni).

Przekroczenia stężeń średniorocznych benzo(a)pirenu odnotowano we wszystkich stacjach pomiarowych. Najwyższą wartość odnotowano w Nowym Targu (18 ng/m³) oraz w Suchej Beskidzkiej (11 ng/m³) – poziom docelowy dla benzo(a)pirenu wynosi 1 ng/m³.

Tabela 2. Stężenia zanieczyszczeń w powietrzu w 2019 roku

Stacje pomiarowe	Stężenia średnioroczne pyłu PM10 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Liczba dni z przekroczeniem dopuszczalnego poziomu		Stężenie średnioroczne pyłu PM2,5 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Stężenie średnioroczne dwutlenku azotu ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Stężenie średnioroczne dwutlenku siarki ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu (ng/m^3)
		średniodobowego pyłu PM10	średniodobowego pyłu PM10				
Kraków – Kurdwanów	35	68	24/25	32	4,7	3,94	
Kraków – Krasińskiego	50	125	29	57	–	4,63	
Kraków – Nowa Huta	34	63	22	25	5,4	–	
Kraków – Dietla	35	57	–	41	–	–	
Kraków – os. Piastów	31	52	–	–	–	4,09	
Kraków – os. Swoszowice	31	49	–	–	–	4,23	
Kraków – os. Wadów	29	40	–	–	–	4,60	
Kraków – Złoty Róg	35	65	–	–	–	4,76	
Bochnia*	30	38	23	–	–	5,97	
Gorlice*	23	17	–	–	–	2,71	
Krynica	20	8	–	–	–	2,13	
Niepołomice*	24	26	–	–	–	–	
Nowy Sącz	35	71	27	22	4,7	9,81	
Nowy Targ	41	88	–	–	10,4	17,78	
Olkusz*	30	42	–	–	–	7,76	
Oświęcim*	34	66	–	–	–	7,41	
Skawina	36	70	–	19	7,1	–	
Tarnów	26	30	20	20	6,8	3,32	
Tarnów – ks. Romana Sítko	34	54	23	27	–	–	
Trzebinia	29	37	20	17	9,6	4,88	
Tuchów*	34	61	–	–	–	8,13	
Zabierzów	38	83	–	–	–	7,76	
Zakopane	25	27	20	16	7,8	5,75	
Sucha Beskidzka	36	77	–	–	–	11,17	
Kaszów	–	–	–	13	–	–	
Szarów	–	–	–	17	–	–	
Szymbark	19	8	–	5	2,8	1,62	
Wartości dopuszczalne	40	35	25	40	20	1	

* – wyłącznie stacja manualna

Źródło: Główny Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie.

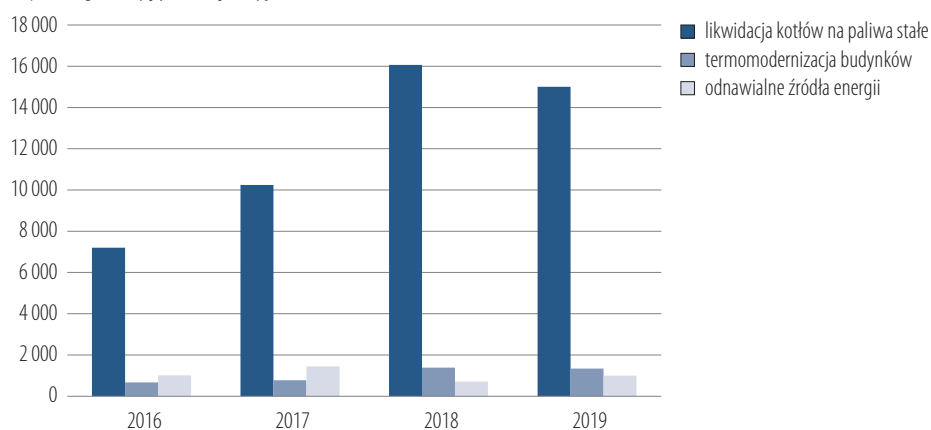
więcej informacji

Na stronie www.powietrze.malopolska.pl publikowane są prognozy jakości powietrza dla województwa małopolskiego, a także informacje o ryzyku wystąpienia przekroczeń poziomów alarmowych i dopuszczalnych zanieczyszczeń w powietrzu oraz komunikaty dla szczególnie wrażliwych grup mieszkańców.

Realizacja Programu ochrony powietrza w 2019 roku

W 2019 roku na terenie Małopolski przeprowadzono ponad 16 tys. inwestycji z zakresu ograniczania emisji powierzchniowej. Obejmowały one między innymi: likwidację kotłów na paliwo stałe, termomodernizację budynków oraz zastosowanie odnawialnego źródła energii.

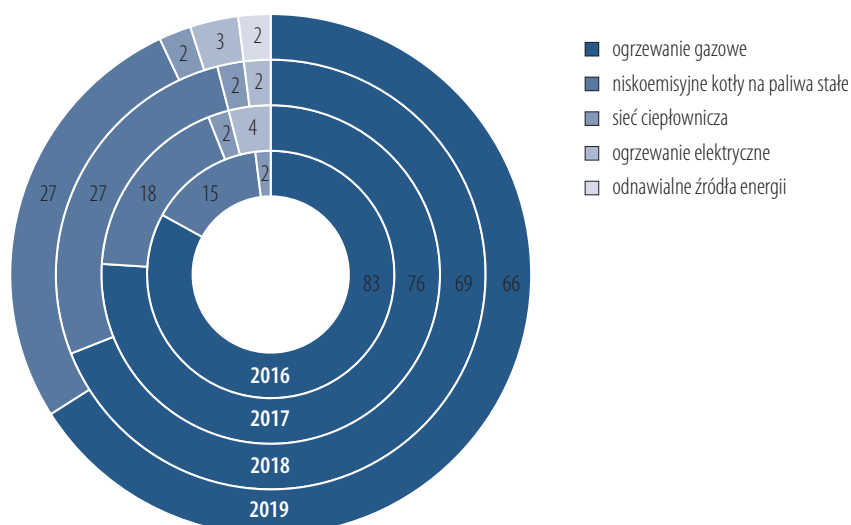
Wykres 6. Liczba inwestycji w Małopolsce ograniczających niską emisję

Źródło: Opracowanie na podstawie danych ze sprawozdań z realizacji Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego.

Łączna liczba wymian kotłów w Małopolsce wynosiła 15 004 i spadła w stosunku do 2018 roku o blisko 7%, ale nadal była wyższa o 48% w stosunku do roku 2017 oraz o 102% w stosunku do 2016 roku. W 2019 roku inwestycje w tym zakresie realizowane były w 154 gminach z terenu Małopolski. W 28 gminach nie przeprowadzono żadnej wymiany niskosprawnych kotłów zasilanych paliwami stałymi, podczas gdy w 2018 roku działań takich nie podjęło 16 ze 182 gmin.

Wykres 7. Rodzaje nowych źródeł ogrzewania zastosowanych w Małopolsce po likwidacji starych kotłów węglowych (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań z realizacji Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego.

Zastępczym urządzeniem grzewczym stały się przede wszystkim kotły gazowe (66%) oraz niskoemisyjne kotły na paliwa stałe (27%). Gminy z największym udziałem zlikwidowanych niskosprawnych urządzeń grzewczych to Kraków (4 186 szt.), Skawina (519 szt.), Tarnów (333 szt.), Wieliczka (302 szt.), Oświęcim (241 szt.) i Zabierzów (240 szt.).

Działania w zakresie ograniczenia niskiej emisji podejmowane przez gminy i powiaty pozwoliły w 2019 roku na redukcję emisji pyłu PM10 na poziomie 486,6 Mg oraz PM2,5 na poziomie 448,0 Mg. Emisja benzo(a)pirenu została zredukowana o 226 kg.

W 2019 roku termomodernizacji poddano 1 321 budynków (budynki użyteczności publicznej, mieszkalne, usługowe itp.) na obszarze 93 gmin, oraz 18 obiektów użyteczności publicznej w 5 powiatach. Sumarycznie termomodernizacji poddano 177 budynków użyteczności publicznej w gminach oraz 1 144 budynki inne (w tym mieszkalnych). Najwięcej tego typu inwestycji przeprowadzono w gminach: Kraków (251 budynków), Łabowa (238 budynków), Chełmiec (136 budynków), Lipnica Murowana (114 budynków), Bolesław (pow. olkuski) – 102 budynki i Limanowa (70 budynków).

Odnawialne źródła energii zainstalowano w 1 001 obiektach. Najpopularniejszym alternatywnym źródłem były panele fotowoltaiczne (620 szt.), pompy ciepła (215 instalacji) oraz kolektory słoneczne (165 szt.). Gminy, w których wykorzystano najwięcej odnawialnych źródeł energii, to Kraków (163 obiekty) oraz Wadowice (114 obiektów).

Koszt realizacji wszystkich działań naprawczych związanych z realizacją Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego w 2019 roku wyniósł ok. 1,171 mld zł. W tym koszt inwestycji związanych z ograniczeniem emisji powierzchniowej oszacowano na poziomie 429 mln zł.

— więcej informacji

Szczegółowe podsumowania z realizacji Programu ochrony powietrza dostępne są na stronie internetowej www.powietrze.malopolska.pl

5. Gospodarka odpadami

Od 1 stycznia 2020 roku posiadacze odpadów prowadzą dokumentację związaną z odpadami za pośrednictwem indywidualnego konta w Bazie danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami (BDO). BDO pozwala na gromadzenie i zarządzanie informacjami, które dotyczą gospodarki odpadami oraz ma zapewnić elektroniczną realizację obowiązków rejestrowych, ewidencyjnych i sprawozdawczych. Na skutek wejścia w życie Ustawy o COVID-19 dane dotyczące zarówno odpadów komunalnych, jak i przemysłowych będą przekazywane marszałkom województw ze znacznym opóźnieniem. W związku z powyższym informacje w raporcie odnoszące się do odpadów komunalnych opracowano na podstawie danych GUS, natomiast dane dotyczące odpadów przemysłowych zaczerpnięto z Wojewódzkiej Bazy Danych o Odpadach za rok 2018.

Odpady komunalne

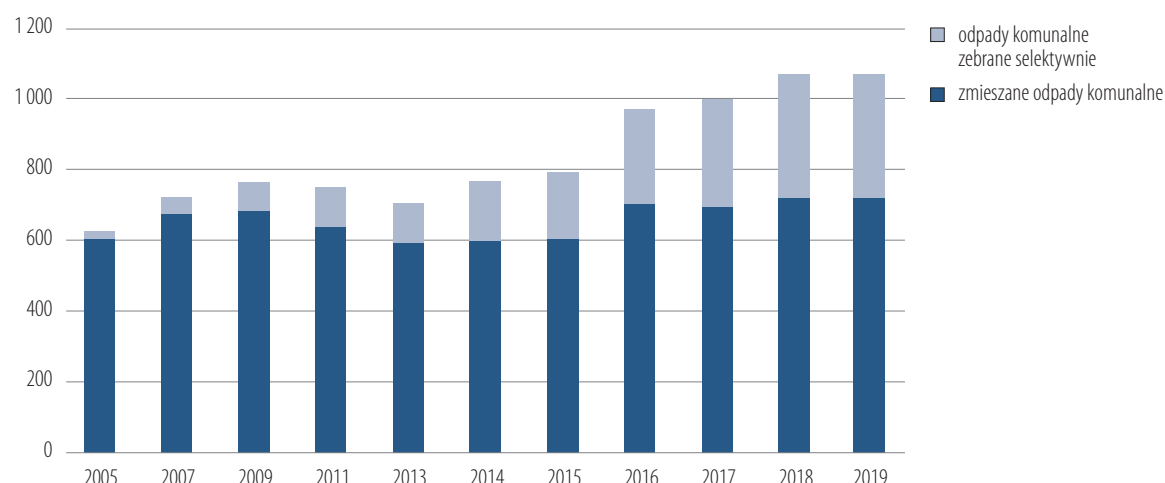
W 2019 roku z terenu województwa małopolskiego zebranych zostało około 1078,8 tys. Mg odpadów komunalnych (wg danych US w Krakowie), w tym 943,2 tys. Mg z gospodarstw domowych. Od 2013 roku utrzymuje się tendencja wzrostowa w ilości zebranych odpadów komunalnych (od 702 tys. Mg w 2013 roku do 1078,8 tys. Mg w 2019 roku).

W 2019 roku całkowita masa zebranych zmieszanych odpadów komunalnych w zależności od źródła pochodzenia przedstawiała się następująco:

- › gospodarstwa domowe – 603,9 tys. Mg,
- › pozostałe źródła (usługi komunalne, handel, mały biznes, biura i instytucje) – 117,2 tys. Mg.

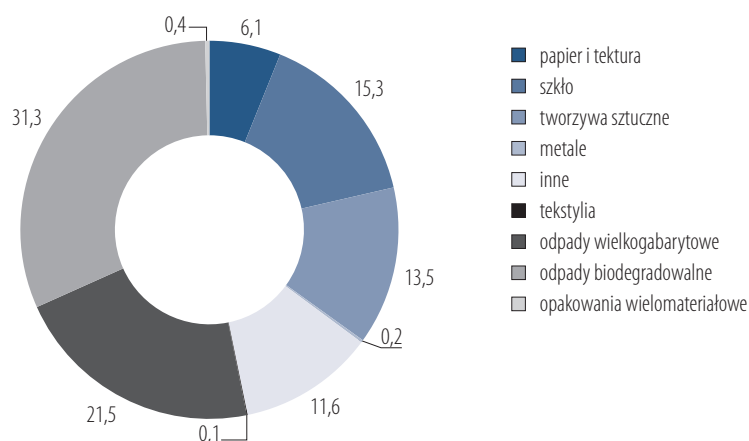
Od 2005 roku systematycznie wzrasta ilość odpadów zebranych selektywnie. W 2019 roku selektywnie zebrano łącznie ok. 357,7 tys. Mg, co stanowiło 33,2 % wszystkich zebranych odpadów komunalnych. Nastąpił wzrost tych ilości w porównaniu z 2013 rokiem, w którym selektywnie zebrano 109,6 tys. Mg, stanowiących 15,6 % ogółu zebranych odpadów komunalnych. Natomiast w porównaniu z 2018 rokiem udział odpadów selektywnie zebranych w masie ogółem zebranych odpadów komunalnych wzrósł z 32,5 % w 2018 roku do 33,2 % w 2019 roku.

Wykres 8. Masa zmieszanych i selektywnie zebranych odpadów komunalnych (w tys. Mg)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 9. Masa odpadów zebranych selektywnie w 2019 roku według rodzaju materiału (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Głównym sposobem zagospodarowania zmieszanych odpadów komunalnych na terenie województwa małopolskiego jest ich przekazywanie do regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (tzw. RIPOK), będących instalacjami do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych. Na terenie województwa małopolskiego w 2019 roku działało 16 instalacji MBP, których łączna moc przerobowa wyniosła 822 800 Mg/rok oraz 1 Zakład Termicznego Przekształcania Odpadów Komunalnych w Krakowie (RIPOK) o łącznej przepustowości 220 000 Mg/rok. Łączne moce przerobowe instalacji RIPOK wynoszą łącznie 1 042 800 Mg/rok.

W 2019 roku na terenie województwa małopolskiego funkcjonowało 14 składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne (stan na 31.12.2019 roku). Na składowiskach tych deponowano masę pozostałości z mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych i z sortowania odpadów zebranych selektywnie w ilości 369,1 tys. Mg.

Ilość odebranych i zebranych ogółem odpadów komunalnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa wyniosła 317 kg, w tym zmieszane odpady komunalne stanowiły 212 kg, a odpady selektywnie zebrane 105 kg.

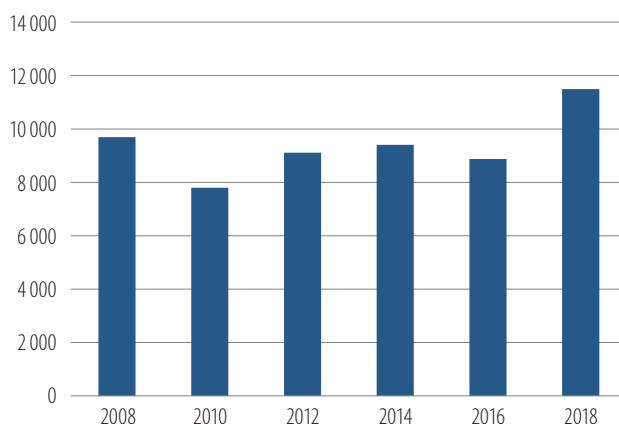
Odpady przemysłowe

Największy strumień wytwarzanych odpadów stanowią odpady inne niż niebezpieczne powstające w poszczególnych gałęziach przemysłu, rolnictwie, rzemiośle oraz usługach.

W 2018 roku w województwie małopolskim w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej wytworzono 11,4 mln Mg odpadów przemysłowych.

Odzysk jest głównym sposobem ich zagospodarowania. W 2018 roku 10,4 mln Mg odpadów przemysłowych zostało przekazanych do odzysku.

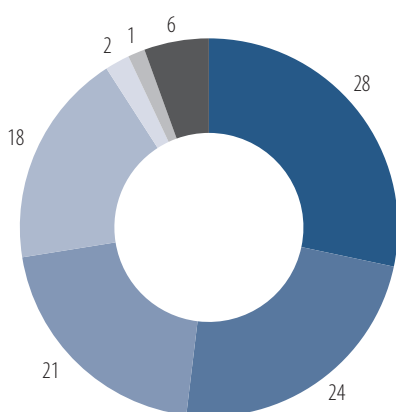
Wykres 10. Masa wytworzonych odpadów przemysłowych w województwie małopolskim (w tys. Mg)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wojewódzkiej Bazy Danych o Odpadach.

W 2018 roku najwięcej odpadów przemysłowych wytworzono w Krakowie (28,50%). Na drugim miejscu pod względem masy wytwarzanych odpadów przemysłowych jest powiat olkuski (21,11%), natomiast na trzecim powiat suski (11,19%). Najmniejsze masy odpadów przemysłowych wytworzono w powiatach limanowskim (0,27%), tatrzańskim (0,12%) oraz proszowickim (0,07%).

Wykres 11. Struktura wytwarzania odpadów przemysłowych w 2018 roku z podziałem na grupy odpadów (w %)

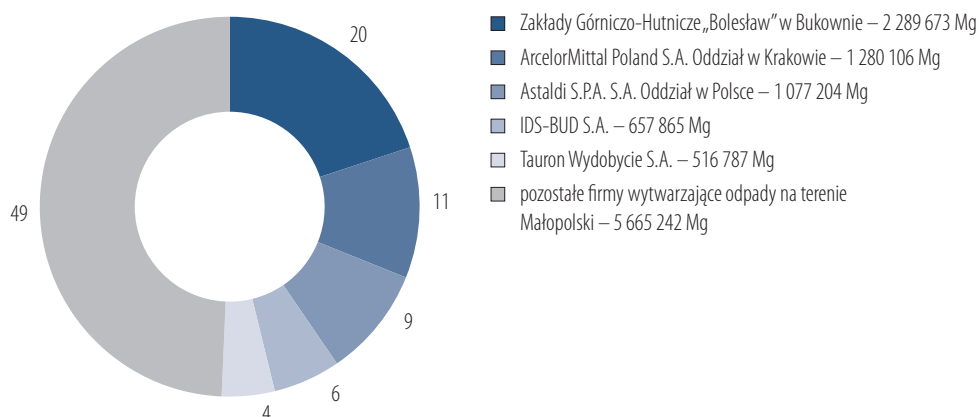
- 01 – odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobywaniu, fizycznej i chemicznej przeróbce rud oraz innych kopalin – 3 253 724 Mg
- 17 – odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej (włączając glebę i ziemię z terenów zanieczyszczonych) – 2 709 030 Mg
- 10 – odpady z procesów termicznych – 2 361 809 Mg
- 19 – odpady z instalacji i urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów, z oczyszczalni ścieków oraz z uzdatniania wody pitnej i wody do celów przemysłowych – 2 115 532 Mg
- 15 – odpady opakowaniowe; sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach – 242 612 Mg
- 12 – odpady z kształtowania oraz fizycznej i mechanicznej obróbki powierzchni metali i tworzyw sztucznych – 168 045 Mg
- pozostałe grupy (12, 02, 03, 11, 13, 04, 07, 06, 18, 08, 05, 09, 14) – 636 125 Mg

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wojewódzkiej Bazy Danych o Odpadach.

Największa masa wytworzonych odpadów przemysłowych pochodzi z grupy 01 – odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobywaniu, fizycznej i chemicznej przeróbce rud oraz innych kopalin (28%). Dużą część w masie wytwarzanych odpadów stanowią odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej (włączając glebę i ziemię z terenów zanieczyszczonych), czyli grupa 17. Ich udział w ogólnej masie wytworzonych odpadów wynosi 24%. Najmniejsza masa wytworzonych odpadów przemysłowych pochodzi z grupy 09, czyli odpadów z przemysłu fotograficznego i usług fotograficznych oraz 14 – odpady z rozpuszczalników organicznych, chłodziw i propelentów.

Największą masę odpadów przemysłowych w roku 2018 wygenerowały Zakłady Górniczo-Hutnicze BOLESŁAW w Bukowni (20%) oraz Arcelormittal Poland S.A., oddział w Krakowie (11%). Astalid S.P.A. Spółka Akcyjna Oddział w Polsce wytworzył 9% ogólnej masy odpadów przemysłowych. Pierwszą piątkę przedsiębiorstw zamykają: IDS-BUD Spółka Akcyjna (6%) oraz TAURON Wydobycie Spółka Akcyjna (4%). Podmioty te wygenerowały 49% ogólnej masy wytworzonych odpadów przemysłowych.

Wykres 12. Udział przedsiębiorstw w ogólnej masie wytworzonych odpadów przemysłowych w 2018 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wojewódzkiej Bazy Danych o Odpadach.

6. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie¹

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w Krakowie stanowi ważny instrument do finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska. Dochodami WFOŚiGW są głównie wpływy z tytułu opłat i kar pieniężnych, pobieranych na podstawie ustaw i odrębnych przepisów z tytułu gospodarczego korzystania ze środowiska.

Ostatecznie planowane wpływy zostały wykonane w 114,35% i wyniosły 157 432 440 zł, co dało łącznie ze stanem środków na dzień 1 stycznia 2019 roku kwotę 306 427 287 zł.

Rada Nadzorcza i Zarząd Wojewódzkiego Funduszu podjęły w 2019 roku łącznie 108 uchwał w sprawie częściowego umorzenia pożyczek na łączną kwotę 7 468 478 zł. Zawarto 299 umów pożyczek na łączną kwotę 114 326 511 zł. Całkowity koszt zadań finansowanych przy udziale pożyczek podpisanych w 2019 roku wyniósł 203 051 313 zł.

Ważniejsze inwestycje realizowane w 2019 roku z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie

Ochrona wód

- › W 2019 roku zawarto 35 umów pożyczek na finansowanie zadań z zakresu gospodarki wodno-ściekowej na łączną kwotę 60 358 591 zł.

Ochrona powietrza

- › W 2019 roku Wojewódzki Fundusz zawarł 38 umów z zakresu ochrony powietrza, na łączną kwotę 29 652 769 zł, z czego pożyczki wyniosły 29 025 601 zł (20 umów), a dotacje 627 168 zł (18 umów, z czego 13 zostało zawartych w ramach konkursu *Małopolskie Remizy*).

Odnawialne źródła energii

- › W zakresie odnawialnych źródeł energii WFOŚiGW zawarł 7 umów na finansowanie zadań, na łączną kwotę 3 109 386 zł, z czego pożyczki stanowiły 2 917 506 zł (wykorzystano środki w wysokości 1 764 332 zł), a dotacja 191 880 zł.

Oszczędność energii

- › W 2019 roku Wojewódzki Fundusz zawarł 43 umowy na realizację zadań z zakresu oszczędności energii na łączną kwotę 8 405 655 zł, z czego pożyczki stanowiły 8 117 897 zł (35 umów), 42 500 zł przekazanie środków państwowej jednostce budżetowej (jedna umowa) a dotacje 245 257 zł (7 umów, z czego 6 zostało zawartych w ramach konkursu *Małopolskie Remizy*). W 2019 roku beneficjenci wykorzystali środki z pożyczek w kwocie 3 969 982 zł.

1. Opracowano na podstawie Sprawozdania z działalności Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie za rok 2019.

Ponadto Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie w 2019 roku udzielił pomocy finansowej m.in. na zadania z zakresu:

- › gospodarki odpadami zostało dofinansowanych 5 zadań;
- › wspomaganie ekologicznych form transportu – jedna umowa pożyczki w kwocie 778 511 zł;
- › wydatków na nabywanie, utrzymanie, obsługę i zabezpieczenie specjalistycznego sprzętu i urządzeń technicznych, służących wykonywaniu działań na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej – 7 umów na łączną kwotę dofinansowania 1 765 667 zł, z czego 639 500 zł stanowiły pożyczki, a 1 126 167 zł – środki przekazane państwowym jednostkom budżetowym;
- › monitoringu środowiska i systemu kontroli, wojewódzkich programów i planów – 4 umowy na kwotę 2 103 482 zł;
- › zawarto 7 umów na dofinansowanie zadań z zakresu ochrony i przywracania chronionych gatunków roślin oraz zwierząt, ponadto kontynuowane było finansowanie zadania pn. *Ochrona in situ roślin poprzez wprowadzanie na stanowiska naturalne w Tatrzańskim Parku Narodowym* realizowanego przez Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk w ramach umowy zawartej w latach poprzednich;
- › zawarto 13 umów na dofinansowanie zadań z zakresu: przedsięwzięć związanych z ochroną przyrody, w tym z utrzymaniem terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków, a także działań związanych z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Łączna kwota dofinansowania dla tych zadań wyniosła 523 133 zł;
- › podpisano 18 umów dotacji na realizację zadań nieinwestycyjnych związanych z edukacją ekologiczną oraz propagowaniem działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju. Łączna kwota dotacji zawartych umów wyniosła 284 492 zł. Dodatkowo Wojewódzki Fundusz podpisał 5 umów dotacji na realizację zadań związanych z przygotowaniem konferencji krajowych i międzynarodowych na łączną kwotę dotacji 131 815 zł;
- › państwowych jednostek budżetowych – po rozliczeniu zadań (lub ich części) zrealizowanych w roku 2019 łączne dofinansowanie wyniosło 2 697 402 zł.

— więcej informacji

Więcej informacji dot. działalności Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie za 2019 rok znajduje się na stronie internetowej www.wfos.krakow.pl

ZAGADNIENIA SPOŁECZNE

Ludność

Opracowanie: Ewelina Motak

— podsumowanie

- Z roku na rok systematycznie wzrasta liczba ludności województwa małopolskiego, jednak tempo wzrostu w ostatnich latach wyraźnie uległo osłabieniu. W 2019 roku rzeczywisty przyrost liczby mieszkańców był równy 10,3 tys. osób (trzecia najwyższa liczba w kraju – po województwie mazowieckim i pomorskim).
- Niezmiennie od wielu lat spada wartość współczynnika urbanizacji – z 50,8% w 1995 roku do 48,2% w 2019 roku (bez zmian w odniesieniu do roku 2018). Województwo małopolskie zajmowało 13. miejsce w kraju pod względem wielkości tego wskaźnika. Średnia wartość dla Polski w 2019 roku była równa 60,0%.
- W 2019 roku w województwie małopolskim na 1 km² przypadało 225 osób (o 1 osobę więcej niż przed rokiem). Tak jak w latach ubiegłych, lokowało to Małopolskę na drugim miejscu spośród wszystkich województw. Pod względem gęstości zaludnienia na obszarach wiejskich Małopolska jest nieustannie na pierwszym miejscu w kraju z wartością wskaźnika równą 131 osób/km².
- W 2019 roku nadal korzystnie kształtowały się wskaźniki dotyczące ruchu naturalnego w Małopolsce. Przyrost naturalny wciąż utrzymywał się na poziomie dodatnim, pomimo tego, że współczynnik urodzeń był niższy niż w 2018 roku oraz nieznacznie wzrósł współczynnik zgonów. Przyrost naturalny na 1 000 ludności, chociaż niższy niż w roku poprzednim, w 2019 roku był równy 1,2‰, podczas gdy ogółem w Polsce osiągał on wartości ujemne (-0,9‰).
- W 2019 roku saldo migracji ogółem na 1 000 mieszkańców w Małopolsce było dodatnie i wynosiło 2,0‰ (o 0,6 p. prom. więcej niż rok wcześniej). Współczynnik salda migracji wewnętrznych również utrzymał się na dodatnim poziomie i wynosił 1,7‰, natomiast współczynnik salda migracji zagranicznych osiągnął wartość 0,3‰.
- W ostatnich latach w województwie małopolskim obserwuje się pogłębiające się niekorzystne zmiany struktury ludności według ekonomicznych grup wieku. Podobnie jak w całym kraju, społeczeństwo województwa małopolskiego starzeje się, a proces ten szybciej postępuje w miastach niż na wsi. W 2019 roku odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym wzrósł do 20,4% w ogólnej strukturze mieszkańców.
- Analizując procesy demograficzne można zaobserwować, że niekorzystne wskaźniki (ujemny przyrost naturalny przy ujemnym saldzie migracji oraz wysoki odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym) koncentrują się głównie w gminach zlokalizowanych w północnej i zachodniej części województwa. Gminy położone na południu oraz w centrum regionu wykazywały tzw. prężność demograficzną (wysoki przyrost naturalny, wysoki odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym). Dodatnim saldem migracji charakteryzowały się przede wszystkim gminy podmiejskie.

1. Stan ludności

Na koniec 2019 roku województwo małopolskie zamieszkiwane było przez 3 410 901 osób. Stanowiło to 8,9% ludności kraju i lokowało Małopolskę na 4. miejscu pod względem liczby mieszkańców, zaraz po województwach: mazowieckim, śląskim i wielkopolskim.

Od początku bieżącego stulecia corocznie obserwuje się systematyczny wzrost ludności w regionie, jednak tempo wzrostu w ostatnich latach wyraźnie osłabło. W 2019 roku województwo małopolskie było jednym zaledwie czterech regionów, w których nastąpił wzrost liczby mieszkańców. Średnioroczne tempo wzrostu ludności w Małopolsce wynosiło +0,3%, co oznacza, że w województwie przybyło 10,3 tys. osób. Należy jednak zaznaczyć, że zgodnie z prognozami ludności Głównego Urzędu Statystycznego na lata 2014–2050, do roku 2025 obserwowany będzie wzrost liczby mieszkańców Małopolski, przy czym tempo tego wzrostu będzie coraz wolniejsze. Przewiduje się, że po roku 2025 w województwie małopolskim zacznie ubywać mieszkańców.

W 2019 roku w małopolskich miastach mieszkało 1 644 172 osób. Współczynnik urbanizacji wynosił 48,2% i był taki sam jak w roku 2018. W skali kraju współczynnik ten wynosił 60,0%. Najbardziej zurbanizowanym regionem pozostał Śląsk, w którym 76,6% ludności stanowili mieszkańcy miast. Tak jak w roku ubiegłym, najniższy współczynnik urbanizacji wystąpił w województwie podkarpackim (41,4%).

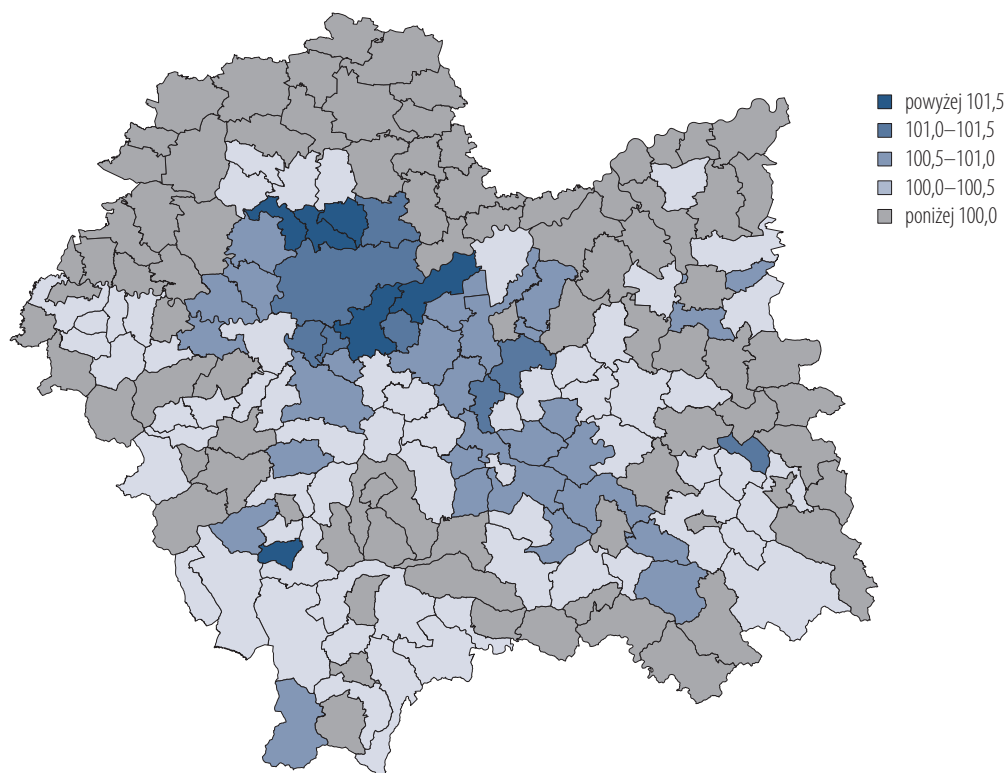
Małopolskie wsie zamieszkiwało w 2019 roku 1 766 729 osób, co stanowiło 51,8% ludności regionu oraz 11,5% ogółu ludności wiejskiej Polski. Dynamika zmian liczby ludności wiejskiej w 2019 roku w odniesieniu do roku poprzedniego wyniosła 100,3.

Tabela 3. Ludność województwa małopolskiego (w tys. osób)

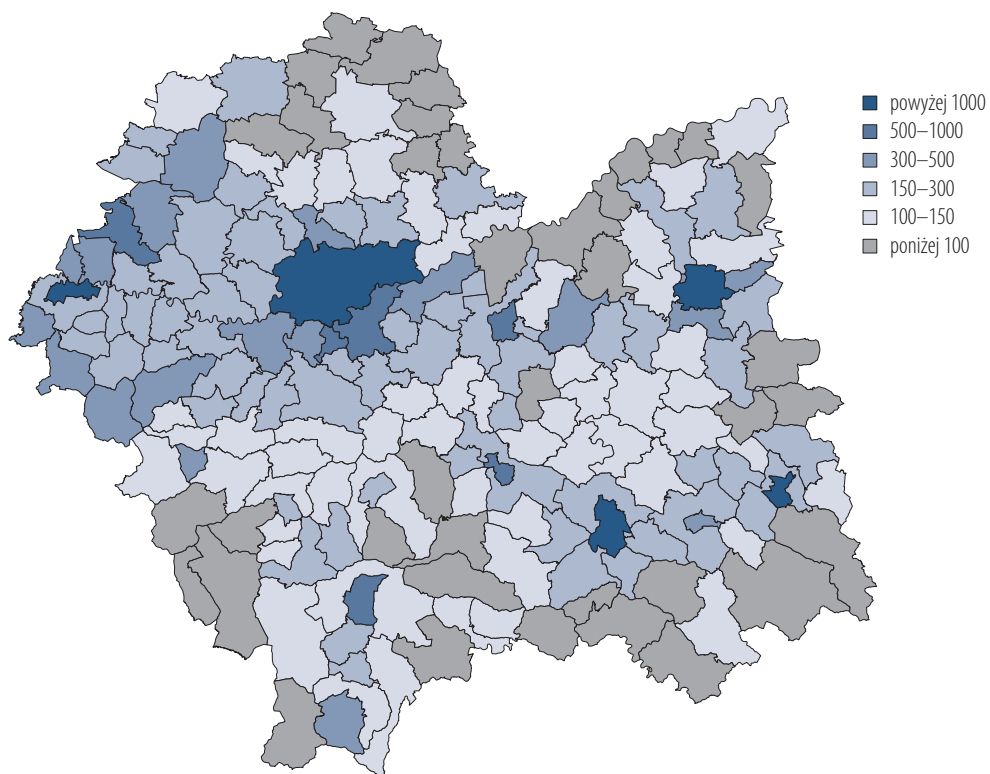
	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2019	Dynamika (2018 = 100%)
Województwo – ogółem, z tego:	3 287,1	3 336,7	3 354,1	3 368,3	3 382,3	3 400,6	3 410,9	100,3%
› w miastach	1 617,3	1 640,3	1 639,2	1 637,6	1 637,4	1 638,7	1 644,2	100,3%
› na wsi	1 669,8	1 696,4	1 714,9	1 730,7	1 744,9	1 761,8	1 766,7	100,3%
Mężczyźni, z tego:	1 592,8	1 619,4	1 627,0	1 634,3	1 641,3	1 650,6	1 655,5	100,3%
› w miastach	765,0	776,4	775,2	774,8	774,8	775,6	778,0	100,3%
› na wsi	827,8	843,0	851,8	859,5	866,5	875,1	877,5	100,3%
Kobiety, z tego:	1 694,3	1 717,3	1 727,1	1 734,1	1 740,9	1 749,9	1 755,4	100,3%
› w miastach	852,3	863,8	864,0	862,9	862,6	863,2	866,2	100,3%
› na wsi	842,0	853,5	863,1	871,2	878,3	886,8	889,3	100,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przestrzenny rozkład dynamiki zmian liczby ludności Małopolski w roku 2019 był silnie zróżnicowany. Średnia wartość dla województwa małopolskiego była dodatnia i wynosiła 100,3%. W ostatnim roku tylko w 7 powiatach ziemskich nastąpił przyrost ludności (w 2018 roku 13 powiatów ziemskich odnotowało wskaźnik powyżej 100%) – największy w powiatach: wielickim (101,6%), krakowskim (100,8%) oraz myślenickim (100,5%). Szczególną uwagę należy zwrócić na gminy położone w sąsiedztwie miasta wojewódzkiego. W Krakowie również przybyło mieszkańców (101,0%), natomiast ubytek mieszkańców zaliczyły Tarnów (99,5%) i Nowy Sącz (99,9%) oraz większość małopolskich miast. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowały: Wielka Wieś (103,0%), Niepołomice (102,4%), Zielonki (102,3%), Michałowice (101,9%), czy Wieliczka (101,8%). Odmianą sytuacją charakteryzowała się 9 powiatów ziemskich, głównie na zachodzie i na północy Małopolski (powiaty: olkuski, proszowicki, chrzanowski, miechowski, dąbrowski, gorlicki, oświęcimski, tatrzański i wadowicki). Najmniejszą wartość wskaźnika osiągnęły gminy: Bolesław – pow. dąbrowski (97,2%), Radziemice (97,8%), Kozłów (98,5%), Wietrzychowice (98,7%), Słaboszów (98,7%) oraz Koszyce i Gręboszów (po 99,0%). Niskie wartości wskaźniki skoncentrowane były w północnej części województwa oraz częściowo w gminach przygranicznych.

Mapa 1. Zmiana liczby ludności w 2019 roku (rok 2018 = 100%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mapa 2. Gęstość zaludnienia w 2019 roku (os./km²)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Niewielka dynamika zmian liczby ludności w województwie małopolskim w 2019 roku nie wywołała znaczącego wzrostu gęstości zaludnienia. Na 1 km² przypadało 225 osób, a więc wartość wskaźnika w porównaniu do roku 2018 wzrosła o 1 osobę. Dla Polski, niezmiennie od 2010 roku, wartość ta jest równa 123 osobom na 1 km². Pod względem gęstości zaludnienia województwo małopolskie zajęło więc drugą lokatę w kraju, po województwie śląskim (366 os./km² – spadek o 2 osoby w porównaniu do roku 2018). Pod względem gęstości zaludnienia na terenach wiejskich Małopolska jest nieustannie na pierwszym miejscu w kraju. W 2019 roku wskaźnik ten był równy 131 os./km², przy ponaddwukrotnie niższej średniej dla obszarów wiejskich w Polsce równej 53 os./km². W małopolskich miastach gęstość zaludnienia wyniosła 991 os./km² i była niższa niż średnia dla kraju (1 039 os./km²).

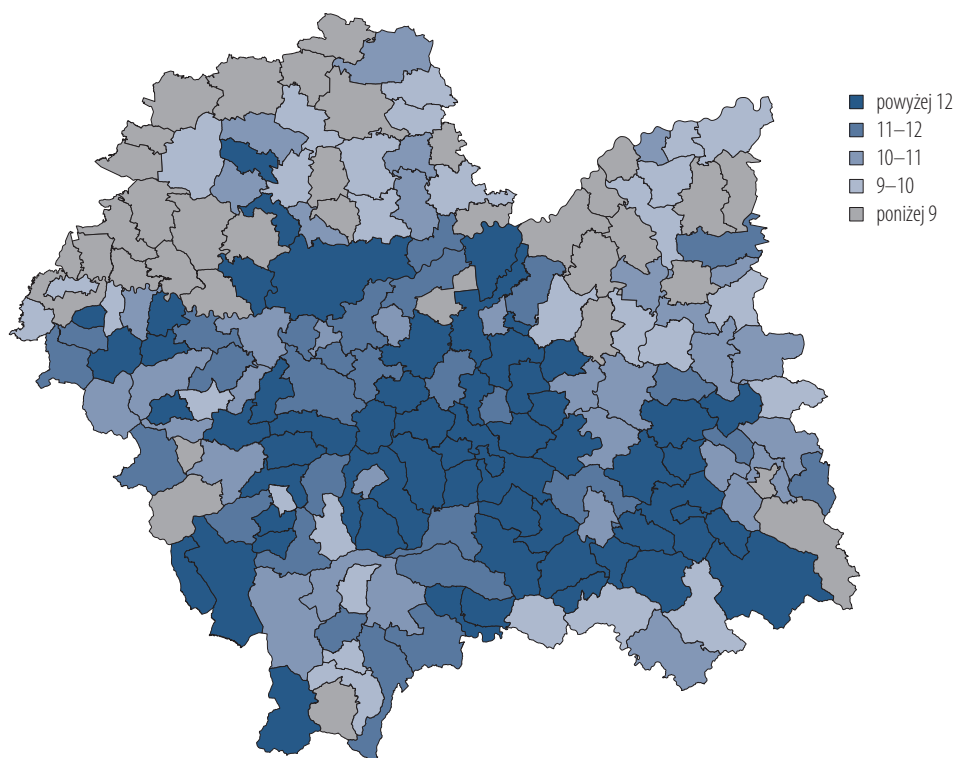
Wskaźnik gęstości zaludnienia wykazuje zróżnicowanie przestrzenne. Najwyższe wartości koncentrowały się głównie w centralnej i w zachodniej części województwa, natomiast najniższe na ziemiach północnych i południowych. Widoczna była również tendencja do występowania wyższej gęstości zaludnienia w gminach, przez które przebiegają drogi krajowe i szybkiego ruchu (np. autostrada A4, czy drogi S7, DK 47 i DK 28). Zdecydowanie wyższą gęstość zaludnienia (powyżej 500 os./km²) wykazywały powiaty grodzkie: Kraków (2 384 os./km² – wzrost o 25 osób w porównaniu do roku 2018), Tarnów (1 499 os./km² – spadek o 8 osób w porównaniu do roku 2018) i Nowy Sącz (1 455 os./km² – spadek o 2 osoby w porównaniu do roku 2018) oraz gminy miejskie takie jak: Oświęcim (1 267 os./km²), Gorlice (1 163 os./km²), Bochnia (995 os./km²), Limanowa (811 os./km²), Nowy Targ (652 os./km²), Wieliczka (607 os./km²), Chrzanów (589 os./km²) i Świątniki Górne (501 os./km²). Tak jak miało to miejsce w roku poprzednim, najniższą gęstość zaludnienia odnotowały gminy wiejskie. W 2019 roku były to gminy: Uście Gorlickie (24 os./km²), Sękowa (26 os./km²), Książ Wielki (37 os./km²), Raclawice (42 os./km²) i Słaboszów (46 os./km²).

2. Procesy demograficzne

Urodzenia i dzietność kobiet

Od roku 2018 liczba urodzeń żywych w Małopolsce spada. W 2019 roku zarejestrowano 36,9 tys. urodzeń żywych, czyli o 918 mniej niż w roku poprzednim. Tak jak to miało miejsce dotychczas, rodziło się więcej mężczyzn (18,8 tys.) niż kobiet (18,1 tys.). W 2019 roku różnica ta wynosiła 742 osoby.

Mapa 3. Współczynnik urodzeń na 1 000 mieszkańców w 2019 roku (w ‰)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując przestrzenny rozkład urodzeń, w podziale na powiaty województwa małopolskiego, należy zauważyć, że najwięcej dzieci urodziło się w Krakowie (9,4 tys. – wzrost o 44 w porównaniu z 2018 r.), powiecie krakowskim (2,8 tys. – spadek o 192 w porównaniu z 2018 r.) oraz w powiecie nowosądeckim (2,7 tys. – spadek o 177 w porównaniu z 2018 r.). Tak jak w roku ubiegłym, najniższą liczbę urodzeń odnotowano w powiatach: proszowickim, miechowskim i dąbrowskim (odpowiednio: 397, 415 i 538).

Współczynnik urodzeń, obliczany jako liczba urodzeń żywych na 1 000 mieszkańców, w 2019 roku dla województwa małopolskiego był równy 10,9‰ (o 0,3 p. prom. mniej niż w roku 2018), a tym samym wyższy niż średnia dla Polski (9,8‰). Najwyższe natężenie urodzeń wystąpiło w województwie pomorskim – 11,0‰, natomiast najniższe w świętokrzyskim – 8,3‰. Nieznacznie wyższe wartości osiągnęły na małopolskich wsiach – 11,4‰, natomiast w miastach współczynnik był równy 10,7‰. Również w tym przypadku wartości te przewyższały średnią dla kraju, gdzie współczynnik był równy 10,1‰ na obszarach wiejskich oraz 9,6‰ w miastach.

Rozkład przestrzenny współczynnika urodzeń w Małopolsce układał się w ten sposób, że najwyższe wartości skoncentrowane były w południowych i w centralnych częściach województwa, natomiast najniższe – w północnych częściach regionu. Wysokie wartości występowały przede wszystkim w powiecie limanowskim (13,7‰), nowosądeckim (12,4‰) i w Krakowie (12,2‰). Najniższą wartość zaobserwowano w powiecie chrzanowskim i olkuskim (po 8,1‰). Analizując wskaźnik w przekroju gminnym, należy wskazać, że w 2019 roku najwyższe natężenie urodzeń na 1 000 mieszkańców odnotowano w gminach: Lipnica Wielka (15,9‰), Laskowa (15,9‰), Niedźwiedź (15,2‰) i Słupnice (15,1‰), natomiast najniższe w gminach zlokalizowanych w powiecie olkuskim – w gminie Bolesław (5,0‰), Bukowno (5,8‰) i Klucze (5,9‰).

Współczynnik dzietności, który wyrażany jest jako liczba dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15–49 lat), jest bardzo ważnym elementem badań procesów demograficznych. W literaturze przyjmuje się, że wartości współczynnika pomiędzy 2,10 a 2,15 są najbardziej optymalne i gwarantują zastępowalność pokoleń. Od 2014 r. w województwie małopolskim obserwowano coraz wyższe wartości współczynnika dzietności. Dopiero w 2019 roku tendencja odwróciła się i w porównaniu do wartości dla roku 2018 roku (1,50), wskaźnik ten zmalał do 1,49. Wyższe wartości współczynnika stwierdzono w trzech województwach: pomorskim (1,60), mazowieckim (1,57) i wielkopolskim (1,54). Najniższy w kraju poziom współczynnika dzietności obserwowany był w województwie świętokrzyskim (1,24) i opolskim (1,27). Pomimo tego, że wartość współczynnika w Małopolsce była nieznacznie wyższa niż średnia dla kraju, która w 2019 roku osiągnęła wartość 1,42, tak wciąż znajduje się ona na poziomie, który nie gwarantuje zastępowalności pokoleń w regionie.

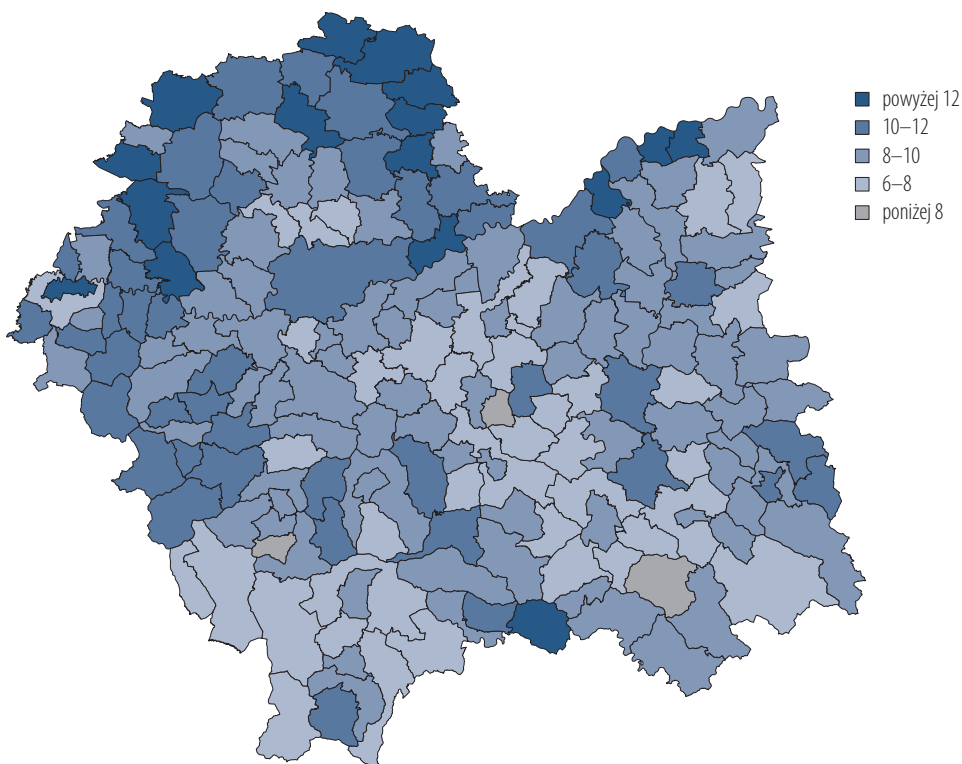
Umieralność

W ostatnich latach w województwie małopolskim występował wzrost liczby zgonów ogółem. W 2019 roku liczba zgonów zwiększyła się z 32,5 tys. w 2018 roku do 33,0 tys., co oznacza, że wzrosła o 514 osób. Do roku 2018 podobna tendencja występowała także na poziomie kraju, jednak w 2019 roku w Polsce odnotowano mniej zgonów (409,7 tys. w 2019 roku, przy 414,2 tys. w 2018 roku). Struktura zgonów według płci potwierdza, że w dalszym ciągu umiera więcej mężczyzn niż kobiet. W 2019 roku udział zgonów mężczyzn w relacji do ogółu zgonów w Małopolsce wynosił 51,2% (w kraju wskaźnik ten był wyższy i wynosił 51,6%).

Współczynnik natężenia zgonów, czyli liczba zgonów na 1 000 mieszkańców, w 2019 roku w Małopolsce był równy 9,7‰, czyli o 0,1 p. prom. więcej niż w 2018 roku. Wartość współczynnika była niższa niż średnia wartość dla kraju (10,7‰). Zdecydowanie wyższe wartości odnotowano w małopolskich miastach (10,3‰) niż na wsi (9,1‰). Utrzymały się one także poniżej średniej dla kraju, która wynosiła odpowiednio 11,0‰ i 10,2‰ dla obszarów miejskich i wiejskich. Najwyższy wskaźnik natężenia zgonów ogółem w Polsce wystąpił w województwie łódzkim (12,4‰), a najniższy w województwie podkarpackim (9,4‰).

Badając zróżnicowanie przestrzenne natężenia zgonów w Małopolsce w 2019 roku należy zauważyć, że wysokie wartości wskaźnika skoncentrowane były w gminach zlokalizowanych w północnej części województwa: Bolesław – pow. dąbrowski (25,9‰), Radziemice (19,2‰), Słaboszów (18,4‰), Wietrzychowice (17,2‰) i Książ Wielki (16,7‰). Najniższe wartości wskaźnika wystąpiły natomiast w gminach Łabowa (5,5‰), Spytkowice – pow. nowotarski (5,5‰) i Żegocina (6,0‰).

Mapa 4. Współczynnik natężenia zgonów na 1 000 mieszkańców w 2019 roku (w ‰)

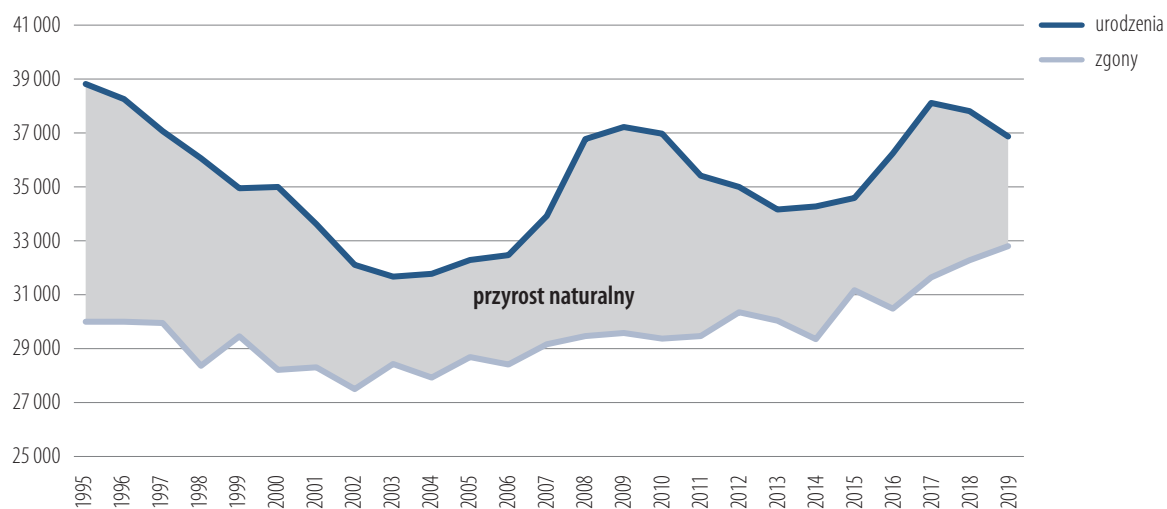
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Od 2010 roku w Małopolsce sukcesywnie spada odsetek zgonów wśród osób poniżej 60. roku życia. W roku 2019 wskaźnik ten był równy 13,6%, czyli o 0,4 p. proc. niższy niż przed rokiem. Była to również niższa wartość niż średnia dla Polski, która kształtowała się na poziomie 14,7%. Najwyższy odsetek obserwowano w powiecie nowotarskim (16,3%), myślenickim (16,2%) i tatrzańskim (16,1%), natomiast najniższy w miastach na prawach powiatu: w Krakowie (11,2%), Tarnowie (11,5%) i w Nowym Sączu (12,2%) oraz w powiecie oświęcimskim (13,0%).

Wraz ze wzrostem liczby zgonów ogółem, w 2019 roku wzrosła także liczba zgonów niemowląt. Współczynnik natężenia zgonów niemowląt (liczba zgonów niemowląt na 1 000 urodzeń żywych) w 2019 roku wynosił 3,1‰ (dla porównania – w 2018 roku wskaźnik ten wynosił 2,9‰), przy czym średnia wartość dla kraju była równa 3,8‰. Najwyższe wartości wskaźnik ten osiągał w powiatach: miechowskim (7,2‰), Nowym Sączu (5,9‰) i w powiecie dąbrowskim (5,6‰), natomiast najniższe w powiatach: bocheńskim (1,6‰) i myślenickim (2,0‰). W dwóch powiatach ziemskich (gorlickim i suskim) nie odnotowano zgonów niemowląt – wskaźnik wynosił 0,0‰.

Przyrost naturalny

Przyrost naturalny, określany jako różnica urodzeń i zgonów, w województwie małopolskim od wielu lat utrzymuje się na poziomie dodatnim. Pomimo tego, że w odniesieniu do roku 2018 liczba ta zmalała, to w 2019 roku odnotowano nadwyżkę 3 965 osób, co dawało regionowi pierwszą lokatę w kraju. W Polsce przyrost naturalny utrzymał się na poziomie ujemnym (-34 755 osób, natomiast w 2018 roku jego wartość wyniosła -26 022 osób).

Wykres 13. Urodzenia i zgony w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Współczynnik natężenia przyrostu naturalnego, obliczany jako różnica pomiędzy liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów na 1 000 mieszkańców, w województwie małopolskim był równy 1,2‰, czyli o 0,4 p. prom. mniej niż w roku 2018. Zdecydowanie przewyższał on średnią dla kraju, która osiągała wartości ujemne i wynosiła -0,9‰. Wynik ten dał Małopolsce 2. miejsce wśród wszystkich regionów, zaraz po województwie pomorskim (1,5‰). Województwem o najniższym współczynniku przyrostu naturalnego było łódzkie (-3,6‰).

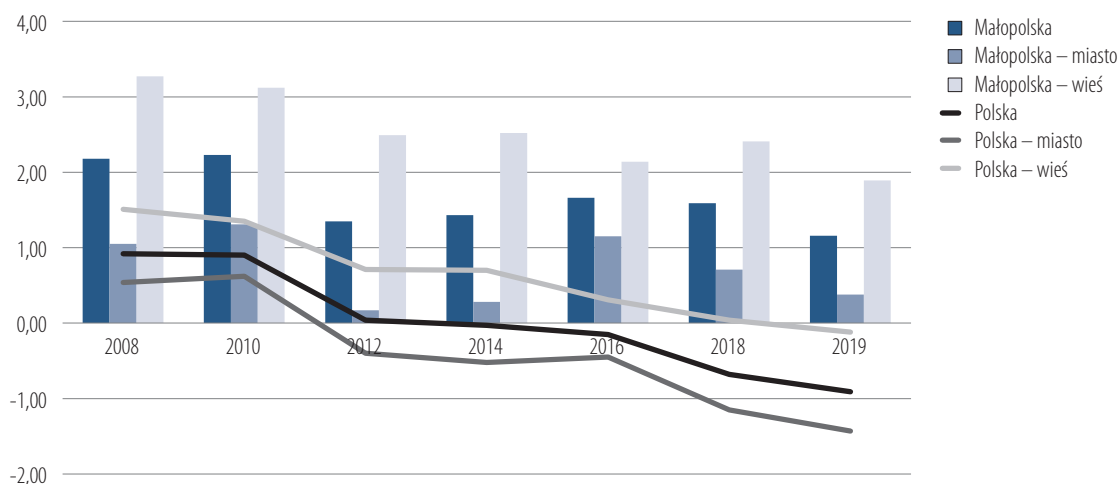
Tabela 4. Wskaźniki ruchu naturalnego w województwie małopolskim

	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2019
Urodzenia żywe na 1 000 ludności							
Województwo – ogółem	11,28	11,12	10,48	10,23	10,76	11,15	10,85
› miasto	10,38	10,40	9,67	9,51	10,65	10,90	10,70
› wieś	12,14	11,83	11,26	10,91	10,86	11,39	11,00
Zgony na 1 000 ludności							
Województwo – ogółem	9,10	8,90	9,13	8,80	9,10	9,56	9,69
› miasto	9,33	9,09	9,50	9,23	9,50	10,19	10,31
› wieś	8,87	8,71	8,77	8,40	8,72	8,98	9,11
Przyrost naturalny na 1 000 ludności							
Województwo – ogółem	2,18	2,23	1,35	1,43	1,66	1,59	1,16
› miasto	1,05	1,31	0,17	0,28	1,15	0,71	0,38
› wieś	3,27	3,12	2,49	2,52	2,14	2,41	1,89

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zdecydowanie wyższe wartości współczynnika przyrostu naturalnego od wielu lat obserwowane są na obszarach wiejskich. W 2019 roku w województwie małopolskim wskaźnik ten osiągnął wartość 1,9‰ dla mieszkańców wsi i 0,4‰ dla mieszkańców miast. Dla porównania, w roku poprzednim był on równy odpowiednio 2,4‰ i 0,7‰, co oznacza, że z roku na rok wartości te spadają. Odnosząc się do wyników osiągniętych w kraju, należy podkreślić, że przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców w województwie małopolskim utrzymywał się na poziomie dodatnim, zarówno wśród mieszkańców miast, jak i obszarów wiejskich, natomiast dla Polski wskaźnik ten w 2019 roku był notowany na poziomie ujemnym zarówno dla miast (-1,4‰), jak i dla obszarów wiejskich (-0,1‰).

Wykres 14. Przyrost naturalny na 1 000 ludności

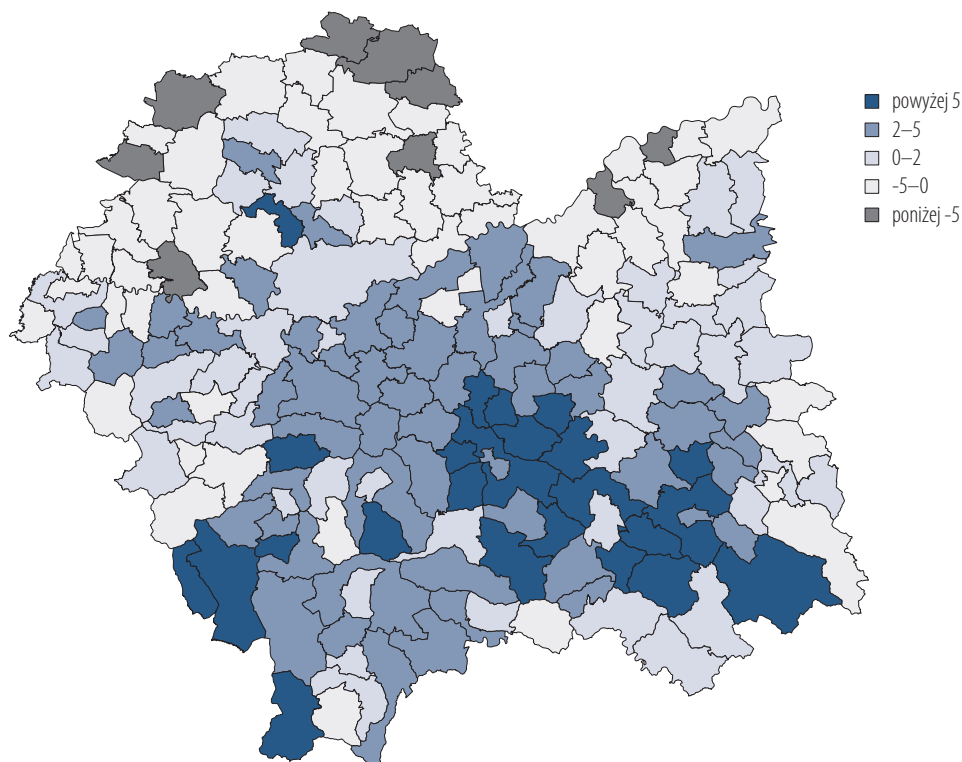

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując wartości współczynnika przyrostu naturalnego w 2019 roku w małopolskich powiatach, należy wskazać, że najwyższe wartości występowały na obszarach zlokalizowanych na południu województwa – w powiecie limanowskim (5,0‰) i nowosądeckim (4,5‰), z kolei najniższe na północy i zachodzie regionu – w powiecie miechowskim (-4,7‰), chrzanowskim (-3,7‰) i olkuskim (-3,3‰).

Zróżnicowanie przestrzenne współczynnika przyrostu naturalnego jeszcze bardziej widoczne jest na poziomie gmin. Najwyższym współczynnikiem przyrostu naturalnego w 2019 roku odznaczyły się gminy wiejskie: Laskowa (8,8‰) oraz Lipnica Wielka i Spytkowice – pow. nowotarski (po 8,1‰). W gminie Stryszawa współczynnik uzyskał wartość równą 0, natomiast największą ujemną wartość odnotowano w gminach: Bolesław – pow. dąbrowski (-15,8‰), Wietrzychowice (-10,9‰) i Słaboszów (-9,1‰). Ujemną wartością współczynnika przyrostu naturalnego wykazał się także Tarnów (-2,3‰) oraz miasta: Bukowno, Oświęcim, Zakopane, Sucha Beskidzka i Gorlice.

Mapa 5. Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców w 2019 roku (w ‰)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przeciętne dalsze trwanie życia

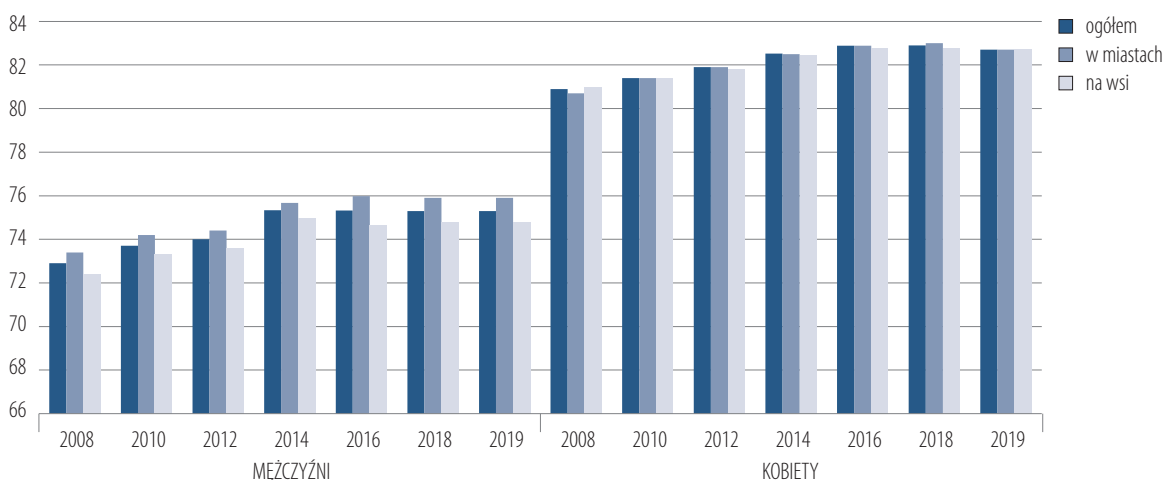
W ostatnich latach obserwowana jest poprawa ogólnej kondycji zdrowotnej Polaków, czego zasługą jest niewątpliwie rozwój nowoczesnych metod diagnostycznych i medycznych. Trend ten ma także swoje odzwierciedlenie w sukcesywnym wydłużaniu się przeciętnego dalszego trwania życia ludności.

Zgodnie z danymi za rok 2019, przeciętne dalsze trwanie życia w Polsce wyniosło dla mężczyzn 74,1 lat, natomiast dla kobiet 81,8 lat. Dla porównania w 2018 roku było to odpowiednio 73,8 lat i 81,7 lat, co oznacza, że trwanie życia wydłużyło się odpowiednio o 0,3 i 0,1 roku.

W Małopolsce tendencja ta okazała się różna w odniesieniu do poszczególnych płci. Przeciętne trwanie życia mężczyzn w 2019 roku nie zmieniło się w odniesieniu do roku 2018. Szacowano, że Małopolanie dożywać będą 75,3 lat, co lokowało województwo małopolskie na 2. miejscu w kraju (po województwie podkarpackim). W przypadku kobiet nastąpił niewielki spadek długości trwania życia. Statystyczna Małopolanka dożywać ma 82,7 lat (w 2018 było to 82,9 lat), co okazało się trzecim najwyższym wynikiem w kraju (po województwie podkarpackim i podlaskim).

W 2019 roku przewidywano, że dłużej będą żyli mężczyźni zamieszkujący małopolskie miasta (75,9 lat) niż wsie (74,8 lata). W przypadku kobiet wiek ten był taki sam dla mieszkanek miast i wsi (82,7 lat).

Wykres 15. Zmiana długości przeciętnego trwania życia mężczyzn i kobiet w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Małżeństwa i rozwody

We wcześniejszych latach w województwie małopolskim obserwowano spadek liczby zawieranych małżeństw. Sytuacja uległa zmianie w 2014 roku, od kiedy liczba ta zaczęła się zwiększać. W 2017 roku zawarto 18 305 małżeństw, natomiast w 2018 roku już 18 450. W 2019 roku trend ten ponownie uległ zmianie i zawartych małżeństw było już 17 891. Lokowało to Małopolskę na trzecim miejscu spośród wszystkich regionów, po województwach mazowieckim i śląskim. W skali kraju liczba małżeństw w odniesieniu do roku poprzedniego także zmalała. Liczba zawartych małżeństw w Polsce w 2019 roku wyniosła 183 371, przy 192 443 w 2018 roku.

Współczynnik natężenia małżeństw w Małopolsce, obliczany jako liczba zawartych małżeństw na 1 000 mieszkańców, w 2019 roku nieznacznie zmalał w relacji do roku poprzedniego i wynosił 5,3‰, co pozwoliło na utrzymanie się regionu na pierwszym miejscu wśród wszystkich województw. Najniższą wartość współczynnika wykazały województwa świętokrzyskie i opolskie (4,3‰). Współczynnik natężenia małżeństw dla kraju był równy 4,8‰. W roku 2019 wyższa wartość współczynnika występowała w miastach, gdzie wynosiła 5,4‰ (dla kraju wynosiła 4,8‰) i była wyższa o 0,2 p. prom. w porównaniu z obszarami wiejskimi. W układzie powiatów, najwięcej małżeństw na 1 000 ludności przypadało w Krakowie (6,2‰) oraz w powiatach: limanowskim (6,1‰), bocheńskim (5,7‰), nowosądeckim (5,5‰) i suskim (5,5‰), a najmniej w powiecie olkuskim (4,2‰), chrzanowskim (4,3‰) i w Tarnowie (4,3‰).

W ostatnich latach w Polsce obserwuje się spadek liczby rozwodów na 1 000 ludności. W Polsce wskaźnik ten wynosił 1,7‰, natomiast w Małopolsce 1,4‰, co lokowało województwo na 13. miejscu w kraju, razem z województwem pomorskim (niższy wskaźnik odnotowały województwa: świętokrzyskie, podkarpackie). Analizując układ przestrzenny wskaźnika należy podkreślić, że najwyższe jego wartości występowały w miastach

grodzkich: w Tarnowie (2,1‰) i w Krakowie (1,9‰) oraz w powiecie chrzanowskim (1,8‰). Najniższe wartości wskaźnika wystąpiły przede wszystkim na południu regionu, w powiatach: nowosądeckim (0,7‰), limanowskim (0,7‰), nowotarskim (0,9‰) oraz w powiecie dąbrowskim (0,9‰).

3. Struktura wieku i płci ludności

Współczynnik feminizacji

Tak jak miało to miejsce w latach poprzednich, tak i w 2019 roku struktura ludności według płci wskazywała na znaczną przewagę kobiet w województwie. Pod względem współczynnika feminizacji, Małopolska usytuowała się na 6. miejscu w kraju (razem z województwami: kujawsko-pomorskim, lubelskim, lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim). Współczynnik feminizacji w Małopolsce jest niezmiennie od wielu lat (od 2007 roku) równy 106. Najwyższy wskaźnik odnotowano w województwie łódzkim, w którym na 100 mężczyzn przypadało 110 kobiet, a najmniejszy w województwach: warmińsko-mazurskim i podkarpackim (odpowiednio po 104 kobiety na 100 mężczyzn). Zdecydowanie wyższy wskaźnik obserwuje się w miastach, gdzie średnio w kraju miał on wartość 111, natomiast na obszarach wiejskich 101 (wartości te były tożsame dla kraju i dla Małopolski). W Polsce na 100 mężczyzn przypadało 107 kobiet.

W Małopolsce najwyższe dysproporcje płci, przewyższające średnią wojewódzką, odnotowano we wszystkich miastach na prawach powiatu: w Krakowie (współczynnik feminizacji był równy 114), w Tarnowie (112) i w Nowym Sączu (109). Spośród powiatów ziemskich najwyższym wskaźnikiem wyróżniły się powiaty chrzanowski i tatrzański (wskaźnik równy 107). Najniższym współczynnikiem feminizacji odznaczył się powiat limanowski i dąbrowski, w których liczba kobiet była taka sama jak liczba mężczyzn – wskaźnik osiągnął wartość równą 100 oraz powiaty: nowosądecki i brzeski (wskaźnik równy 101). Odnosząc się do wartości współczynnika na poziomie gmin, wykluczając miasta na prawach powiatu, najwyższe wartości w 2019 roku zaobserwowano w Zakopanem (115) i w Oświęcimiu (110), natomiast na drugim końcu skali plasowała się Łąbowa (94) oraz gminy: Zawoja, Niedźwiedź i Mszana Dolna (wartości wskaźnika dla wymienionych gmin były równe 95 kobiet na 100 mężczyzn). Gmin, w których nie przeważała płeć żeńska było 37 (wartość współczynnika poniżej 100), czyli o 4 mniej niż przed rokiem. Gmin, w których liczba kobiet i mężczyzn była podobna (wartość wskaźnika na poziomie 100) było 24.

Mediana wieku mieszkańców

Na koniec 2019 roku w województwie małopolskim mediana wieku wyniosła 40,0 lat, co oznaczało, że 50% mieszkańców jeszcze nie osiągnęło tego wieku, a druga połowa go przekroczyła. Pomimo że wartość ta była nieznacznie wyższa niż w roku poprzednim, w którym mediana wyniosła 39,7, nadal jest niższa niż mediana wieku populacji w kraju, która w 2019 roku kształtowała się na poziomie 41,3 lat. Statystyczny mieszkaniec województwa małopolskiego był więc młodszy od statystycznego mieszkańca w kraju o 1,3 roku, co lokowało region na ostatnim miejscu wśród wszystkich regionów, razem z województwem pomorskim. W 2019 roku najwyższe wartości wskaźnika występowały w województwach opolskim (43,1 lat), łódzkim (43,0 lat) oraz śląskim i świętokrzyskim (po 42,7 lata). Przeciętnie mieszkańcy miast Małopolski byli starsi o 3,3 roku od mieszkańców wsi. Ich średni wiek wynosił 41,7 lat (średni wiek mieszkańców miast dla Polski wynosił 42,5 lata).

Statystycznie najmłodszy mieszkaniec województwa małopolskiego mieszkali w powiatach: limanowskim (mediana wieku równa była 36,1 lat) i nowosądeckim (mediana wieku wynosiła 36,3 lat), a najstarsi w Tarnowie (44,0 lata), w powiecie chrzanowskim (43,2 lat) i w powiecie olkuskim (42,9 lata). W województwie małopolskim statystyczna kobieta była starsza od mężczyzny o blisko 3 lata. W 2019 roku mediana wieku kobiet wynosiła 41,5 lat (w miastach 43,5 lata, a na obszarach wiejskich 39,4 lat), natomiast mediana wieku mężczyzn to 38,7 lata (w miastach 39,9 lat, na wsi 37,4 lat). Rozkład przestrzenny mediany wieku ludności w województwie jest powiązany z wartością przyrostu naturalnego. Zależność między tymi miernikami wskazuje, że im wyższy współczynnik przyrostu naturalnego na danym obszarze, tym niższa mediana wieku jego mieszkańców.

Piramida wieku i płci

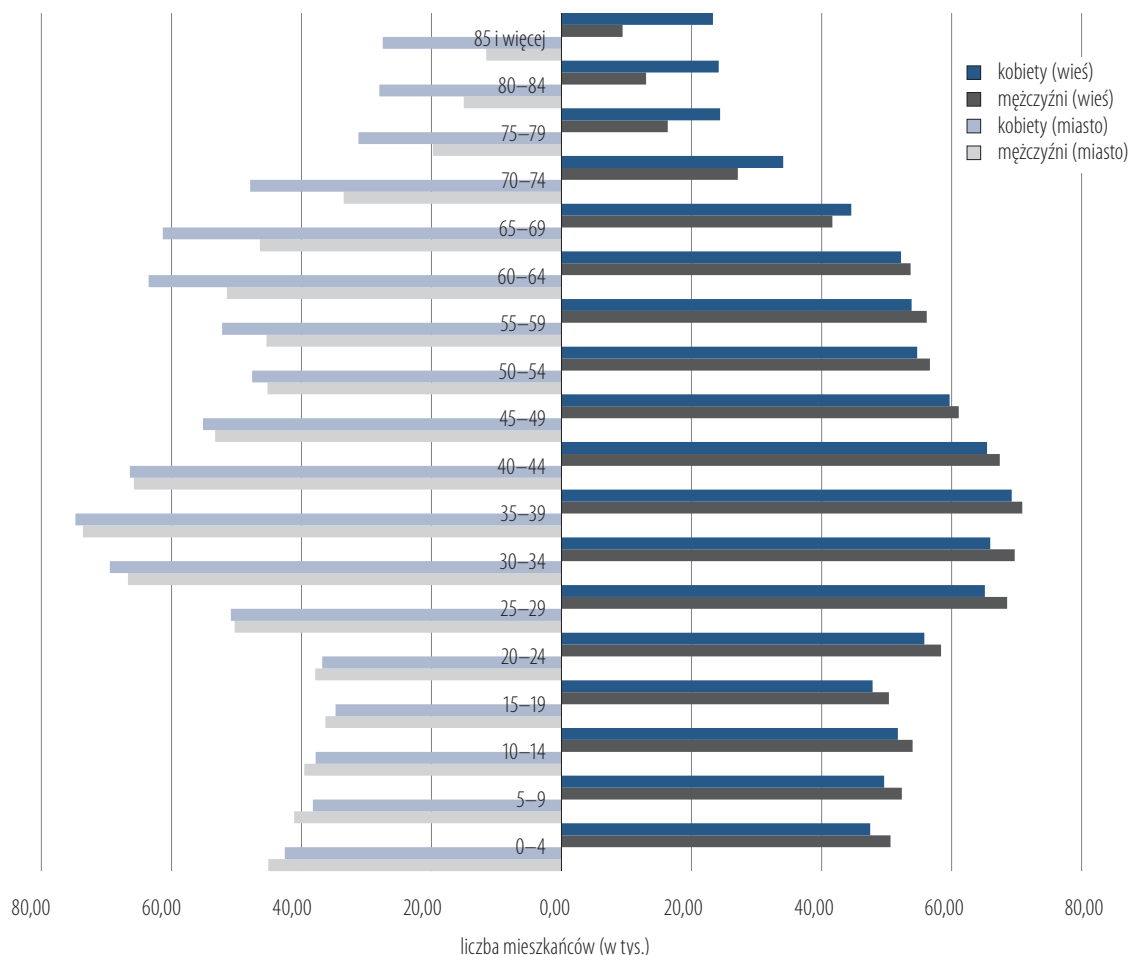
Piramida wieku i płci to geograficzny obraz struktury danego społeczeństwa. Ocena rozkładu wiekowego dostarcza wielu informacji o aktualnej i przyszłej kondycji populacji.

Struktura wieku mieszkańców Małopolski jest inna dla ludności zamieszkującej obszary miejskie i wiejskie, jednak należy pokreślić, że nie wykazuje ona dynamicznych zmian w odniesieniu do roku poprzedniego. Analizując strukturę wieku mieszkańców miast, należy zauważyć dwa wyraźne wybrzuszenia spowodowane wyżej demograficznym (między 25 a 45 lat oraz 55 do 75 lat). Taki rozkład piramidy wieku świadczy o wkraczaniu

mieszkańców w „starość demograficzną”. Ludność mieszkająca na wsi charakteryzuje się natomiast regularną strukturą wskazującą na przewagę społeczeństwa w wieku mobilnym. W miastach przewaga kobiet w ogólnej strukturze wieku uwidaczniała się już od grupy wiekowej 25–29 lat i w wyższych, natomiast na wsi dopiero od grupy wiekowej 65–69 lat.

Wykres 16. Piramida wieku i płci mieszkańców województwa małopolskiego w 2019 roku w podziale na mieszkańców miast i mieszkańców obszarów wiejskich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ekonomiczne grupy wieku

W końcu 2019 roku liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, czyli mieszkańców Małopolski w wieku 17 lat i mniej, wynosiła 649,0 tys. osób. W porównaniu do roku 2018 zwiększyła się o 3 807 osób. Udział ludności tej grupy ekonomicznej w ogólnej liczbie mieszkańców województwa małopolskiego wynosił 19,0%, tak jak to miało miejsce w 2018 roku. Wśród osób w wieku przedprodukcyjnym przeważali mężczyźni, którzy stanowili 51,4% ogółu tej grupy.

Na koniec 2019 roku w Małopolsce liczba ludności w wieku produkcyjnym wynosiła 2 065,8 tys. osób i zmniejszyła się w porównaniu z poprzednim rokiem o 9 394 osób. Udział ludności w wieku produkcyjnym w ludności ogółem wynosił 61,0% i w stosunku do 2018 roku wartość ta się nie zmieniła. Wśród osób w wieku produkcyjnym przeważali mężczyźni (18–64 lata), którzy stanowili 52,7% ogółu tej grupy.

W ostatnich latach w Małopolsce obserwuje się sukcesywny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym, czyli kobiet w wieku 60 i więcej lat oraz mężczyzn w wieku powyżej 65 lat. Wzrost ten jest dość dynamiczny i przewiduje się, że w następnych latach będzie jeszcze bardziej postępował. Spowodowany jest on zmianą stylu życia oraz wydłużaniem się jego trwania. Ponadto w ostatnich latach zauważalne jest wchodzenie w wiek poprodukcyjny osób urodzonych w latach 50. XX wieku (najliczniejszych w całym okresie powojennym) oraz w latach 60. XX wieku. Na koniec 2019 roku do tej grupy zaliczało się 696,1 tys. mieszkańców, czyli o ponad 15,9 tys. więcej niż w roku ubiegłym. Udział omawianej grupy w ludności ogółem w województwie małopolskim wynosił 20,4% i w stosunku do 2018 roku wzrósł o 0,4 p. proc.

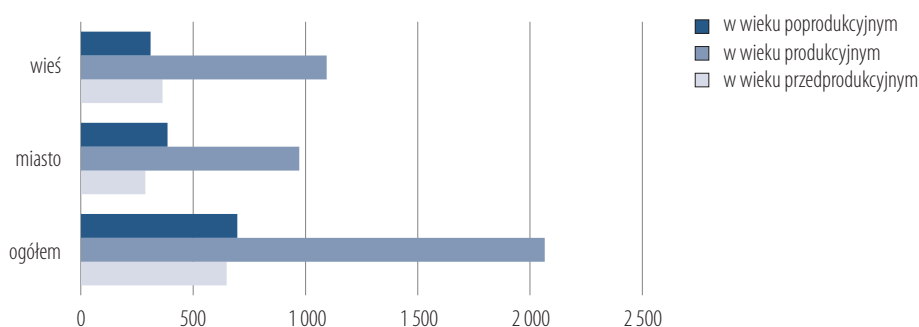
Tabela 5. Struktura wieku ludności województwa małopolskiego w podziale na ekonomiczne grupy wieku

	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2019
Struktura według ekonomicznych grup wieku							
W wieku przedprodukcyjnym (w tys.)	670,44	663,46	649,78	640,84	639,23	645,20	649,01
w tym:							
> mężczyźni	342,88	339,56	332,82	328,46	328,05	331,44	333,30
> kobiety	327,56	323,91	316,96	312,38	311,18	313,77	315,71
W wieku produkcyjnym (w tys.)	2 087,57	2 122,61	2 124,93	2 115,88	2 097,17	2 075,20	2 065,80
w tym:							
> mężczyźni	1 079,89	1 105,30	1 110,53	1 109,50	1 102,62	1 093,08	1 088,30
> kobiety	1 007,69	1 017,31	1 014,39	1 006,38	994,56	982,12	977,50
W wieku poprodukcyjnym (w tys.)	529,12	550,62	579,37	611,62	645,86	680,18	696,09
w tym:							
> mężczyźni	170,07	174,55	183,64	196,31	210,65	226,12	233,87
> kobiety	359,06	376,08	395,73	415,31	435,21	454,06	462,22
Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem							
W wieku przedprodukcyjnym (%)	20,40%	19,88%	19,37%	19,03%	18,90%	18,97%	19,03%
w tym:							
> mężczyźni	51,14%	51,18%	51,22%	51,25%	51,32%	51,37%	51,36%
> kobiety	48,86%	48,82%	48,78%	48,75%	48,68%	48,63%	48,64%
W wieku produkcyjnym (%)	63,51%	63,61%	63,35%	62,82%	62,01%	61,02%	60,56%
w tym:							
> mężczyźni	51,73%	52,07%	52,26%	52,44%	52,58%	52,67%	52,68%
> kobiety	48,27%	47,93%	47,74%	47,56%	47,42%	47,33%	47,32%
W wieku poprodukcyjnym (%)	16,10%	16,50%	17,27%	18,16%	19,10%	20,00%	20,41%
w tym:							
> mężczyźni	32,14%	31,70%	31,70%	32,10%	32,62%	33,24%	33,60%
> kobiety	67,86%	68,30%	68,30%	67,90%	67,38%	66,76%	66,40%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując strukturę wieku ludności w układzie przestrzennym, można zauważyć, że w województwie małopolskim młodsze społeczeństwo występuje na wsi. W 2019 roku spośród 649,0 tys. osób w wieku przedprodukcyjnym aż 55,9% stanowili mieszkańcy obszarów wiejskich (362,7 tys. osób). Wywołane jest to wyższym współczynnikiem przyrostu naturalnego i wyższym wskaźnikiem dzietności na obszarach wiejskich. Na małopolskich wsiach obserwuje się także niższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej strukturze wieku mieszkańców województwa. Mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym mieszkający na obszarach wiejskich stanowią 44,6% (310,3 tys. osób) wszystkich osób w wieku poprodukcyjnym w województwie. W grupie ludności w wieku produkcyjnym odsetek ludności w miastach wynosi 47,1% (972,1 tys. osób), natomiast na wsi 52,9% (1,1 mln osób).

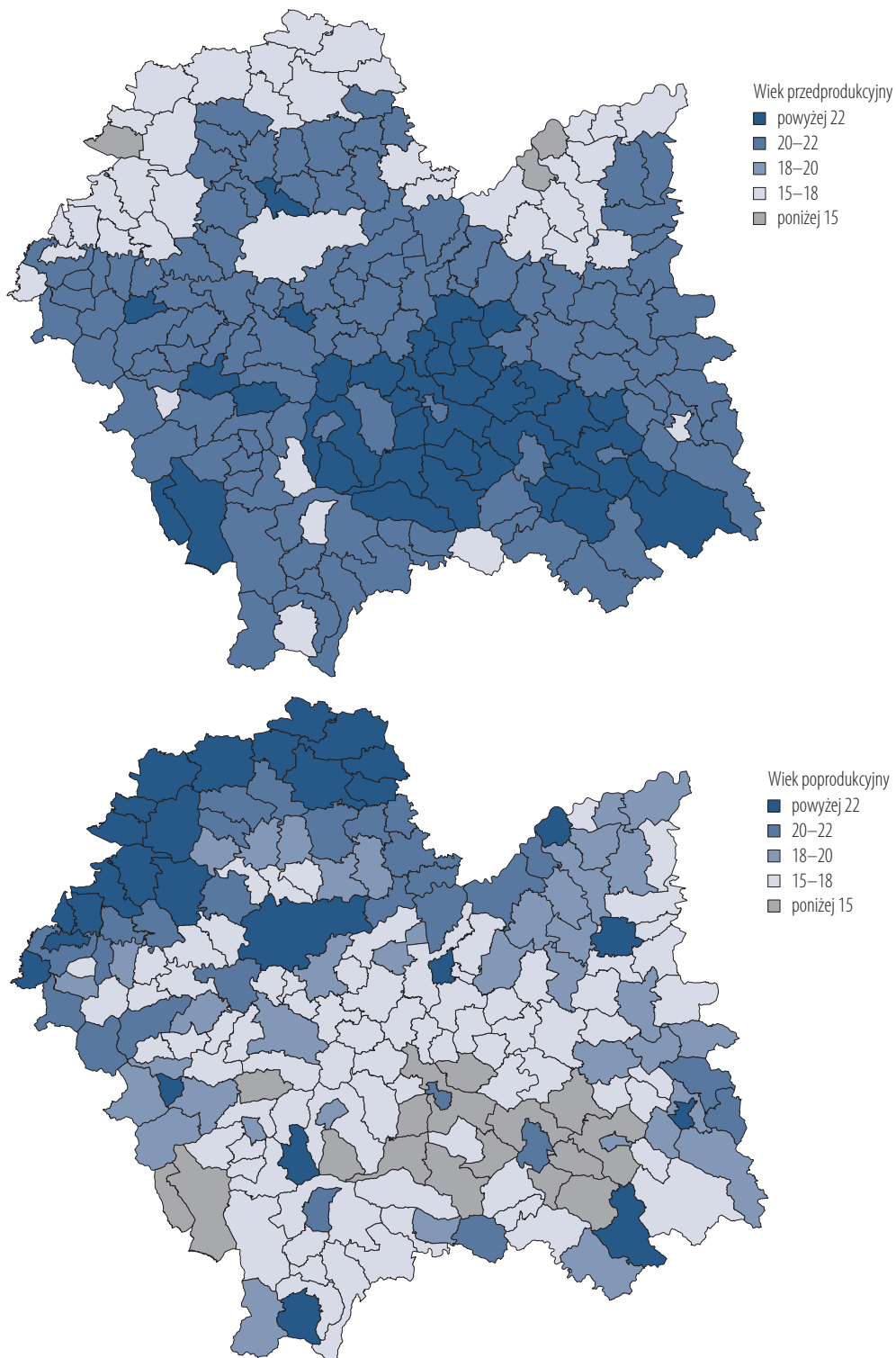
Wykres 17. Struktura ludności Małopolski według ekonomicznych grup wieku w miastach i na wsi w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Odnosząc się do struktury wieku w powiatach Małopolski, można stwierdzić, że najmłodsze społeczeństwo występowało w południowej części regionu. Zależność ta była najbardziej zauważalna w powiecie limanowskim, gdzie odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym wynosił 23,1%, w wieku produkcyjnym 61,1% i poprodukcyjnym 15,8%. Podobną sytuację obserwowano także w powiecie nowosądeckim, gdzie ostatek najmłodszej grupy w 2019 roku był równy 22,6%. Tak jak to miało miejsce w roku poprzednim, powiatem o najmniej korzystnej strukturze ekonomicznej w 2019 roku okazało się miasto Tarnów (15,6% osób w wieku przedprodukcyjnym, 58,7% w produkcyjnym i aż 25,7% w poprodukcyjnym).

Mapa 6. Odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców województwa małopolskiego w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

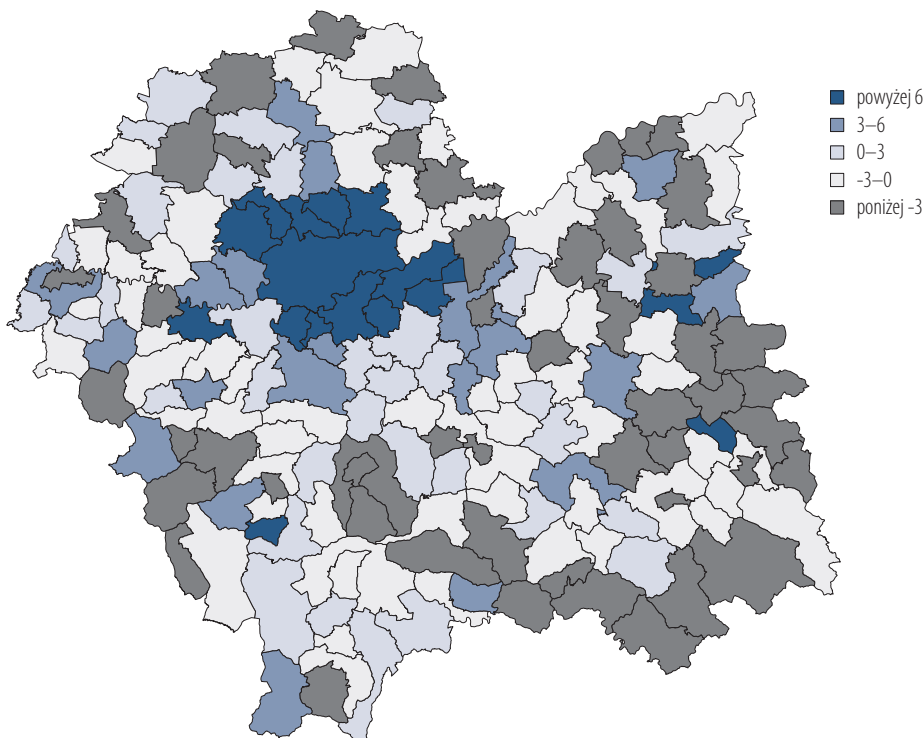
W ostatnich latach obserwuje się spowolnienie rozwoju demograficznego Małopolski i postępujący proces starzenia się społeczeństwa województwa małopolskiego. Jednym ze wskaźników obrazujących to zjawisko jest ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, czyli stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (ludność w wieku przedprodukcyjnym 0–17 lat oraz ludność w wieku poprodukcyjnym – mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej) do liczby osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni w wieku 18–64 lata i kobiety w wieku 18–59 lat). W ostatnich latach jego wartość w regionie stawała się coraz wyższa. W roku 2019 była równa 65,1 osób, czyli o 1,2 osoby więcej niż przed rokiem. Podobna tendencja utrzymywała się w całym kraju, gdzie wskaźnik w 2019 roku miał wartość 66,7 osób, natomiast rok wcześniej było to 65,1 osób. Stopniowe zwiększanie się udziału ludności w wieku poprodukcyjnym, przy jednoczesnym zmniejszaniu się liczebności osób w wieku przedprodukcyjnym, jest negatywnym trendem. Zmiany te znajdują odzwierciedlenie we współczynniku obciążenia demograficznego osobami starszymi, czyli liczbie osób starszych (w wieku 65 lat i więcej) przypadającej na 100 osób w wieku 15–64 lata. W 2019 roku wskaźnik ten w województwie małopolskim kształtował się na poziomie 25,5 osób (wzrost o 0,9 p. proc. w porównaniu z rokiem 2018). Średnia dla kraju była wyższa i wynosiła 27,2 osób (wzrost o 1,1 p. proc. w porównaniu z rokiem 2018).

4. Migracje

Jednym z ważniejszych czynników wpływających na stan zaludnienia danego obszaru są migracje. W ogólnym bilansie salda migracji ogółem na 1 000 mieszkańców Małopolska zajmuje 3. miejsce w kraju (2,0‰), po województwie mazowieckim (3,3‰) i pomorskim (2,7‰). Wynik ten jest znacznie wyższy niż średni wskaźnik dla Polski, który w 2019 roku osiągnął wartość 0,2‰. Aż w 11 województwach wystąpiło ujemne saldo migracji, najniższe w lubelskim (-2,9‰) i świętokrzyskim (-2,8‰).

Zróżnicowanie przestrzenne współczynnika salda migracji ogółem na 1 000 mieszkańców jeszcze bardziej widoczne jest na poziomie gmin. Najwyższą wartość wskaźnika zaobserwowano w gminach: Wielka Wieś (21,8‰), Zielonki (20,5‰), Niepołomice (18,9‰), Michałowice (17,9‰), Kocmyrzów-Luborzyca (14,9‰), Wieliczka (14,7‰) oraz Zabierzów (10,5‰), czyli w gminach zlokalizowanych w obszarze oddziaływania stolicy województwa. Wyższe wartości wskaźnika można także zauważyć w otoczeniu innych miast (np. Tarnowa, Nowego Sącza, Oświęcimia czy Zakopanego). W gminie Łąpsze Niżne współczynnik uzyskał wartość równą 0, natomiast największą ujemną wartość odnotowano w gminach: Rytró (-11,1‰), Radziemice (-10,3‰) oraz Bolesław – pow. dąbrowski (-10,2‰).

Mapa 7. Saldo migracji ogółem na 1 000 mieszkańców w 2019 roku (w ‰)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2019 roku w Małopolsce saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały, podobnie jak w poprzednich latach, utrzymało się na dodatnim poziomie i wyniosło 5,9 tys. osób (o 1,1 tys. więcej niż przed rokiem). Oznaczało to, że zameldowało się w województwie 39,0 tys. osób (o 3,1 tys. więcej niż w 2018 roku) oraz wymeldowało 33,6 tys. osób (o 2,0 tys. więcej niż w roku ubiegłym). Współczynnik natężenia migracji wewnętrznych na 1 000 ludności wynosił 1,7‰ i w przeciwieństwie do roku ubiegłego był wyższy w miastach (2,0‰) niż na obszarach wiejskich (1,5‰). Najwyższe natężenie wystąpiło w województwie mazowieckim (2,9‰), natomiast najniższe odnotowano w województwie lubelskim, gdzie osiągnęło wartość -3,1‰. Województwo małopolskie zajmowało pod tym względem 3. miejsce w kraju, po województwie mazowieckim i pomorskim.

Najwyższe saldo migracji wewnętrznych na 1 000 mieszkańców odnotowały powiaty: wielicki (12,3‰, o 0,6 p. prom. więcej niż przed rokiem), Kraków (8,2‰, o 2,8 p. prom. więcej niż przed rokiem) oraz powiat krakowski (6,7‰, czyli o 0,4 p. prom. więcej niż w 2018 roku). Widoczny jest zatem przestrzenny rozkład salda migracji w województwie, gdzie najwyższe wartości osiągnięte są przede wszystkim w obszarze funkcjonalnym stolicy Małopolski. Spośród wszystkich powiatów najgorzej wypadł Tarnów (-4,7‰, o 2,1 p. prom. więcej niż przed rokiem) oraz powiat proszowski (-3,7‰). Ujemne saldo migracji wewnętrznych wystąpiło w 18 powiatach.

Analizując poziom salda migracji wewnętrznych w podziale na gminy województwa małopolskiego, można zauważyć, że najwyższe wartości osiągały jednostki położone w obszarach bezpośredniego oddziaływania większych miast. Saldo migracji powyżej 10,0‰ występowało m.in. w gminach zaliczających się do zasięgu Metropolii Krakowskiej, czyli: w Wielkiej Wsi (20,7‰), Zielonkach (19,6‰), Niepołomicach (18,3‰), Michałowicach (16,8‰), Kocmyrzowie-Luborzycy (14,2‰), Wieliczce (14,2‰), Zabierzowie (10,2‰), Biskupicach (9,3‰), Mogilanach (9,1‰), Świątnikach Górnych (8,7‰) i w Krakowie (8,2‰). Na drugim końcu zestawienia znalazły się gminy, które wykazały ujemne saldo migracji wewnętrznych, m.in. Rytko (-11,1‰), Radziemice (-10,6‰) czy Bolesław – pow. dąbrowski (-10,1‰).

Tabela 6. Migracje gminne w ruchu wewnętrznym i zagranicznym w województwie małopolskim

	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2019
Zameldowania w ruchu wewnętrznym (w tys.)							
Województwo – ogółem	28,87	31,84	30,03	31,39	29,59	36,44	39,51
› miasto	12,86	14,23	13,51	14,88	13,85	18,42	21,05
› wieś	16,01	17,61	16,52	16,51	15,74	18,02	18,46
Zameldowania z zagranicy (w tys.)							
Województwo – ogółem	1,76	1,97	1,83	1,53	1,40	1,77	2,01
› miasto	0,94	1,10	1,06	0,90	0,77	1,08	1,15
› wieś	0,82	0,87	0,77	0,63	0,63	0,69	0,86
Wymeldowania w ruchu wewnętrznym (w tys.)							
Województwo – ogółem	26,07	28,17	26,68	27,82	26,21	31,60	33,59
› miasto	14,80	16,29	15,02	15,14	13,97	16,74	17,70
› wieś	11,27	11,88	11,65	12,68	12,24	14,86	15,89
Wymeldowania za granicę (w tys.)							
Województwo – ogółem	2,31	1,23	1,61	2,16	1,11	1,09	1,06
› miasto	1,45	0,92	1,11	1,44	0,62	0,59	0,56
› wieś	0,86	0,31	0,49	0,72	0,49	0,50	0,50
Saldo migracji wewnętrznych na 1 000 ludności (‰)							
Województwo – ogółem	0,90	1,10	1,00	1,10	1,00	1,40	1,70
› miasto	-1,20	-1,30	-0,90	-0,20	-0,10	1,00	2,00
› wieś	2,90	3,40	2,90	2,20	2,00	1,80	1,50

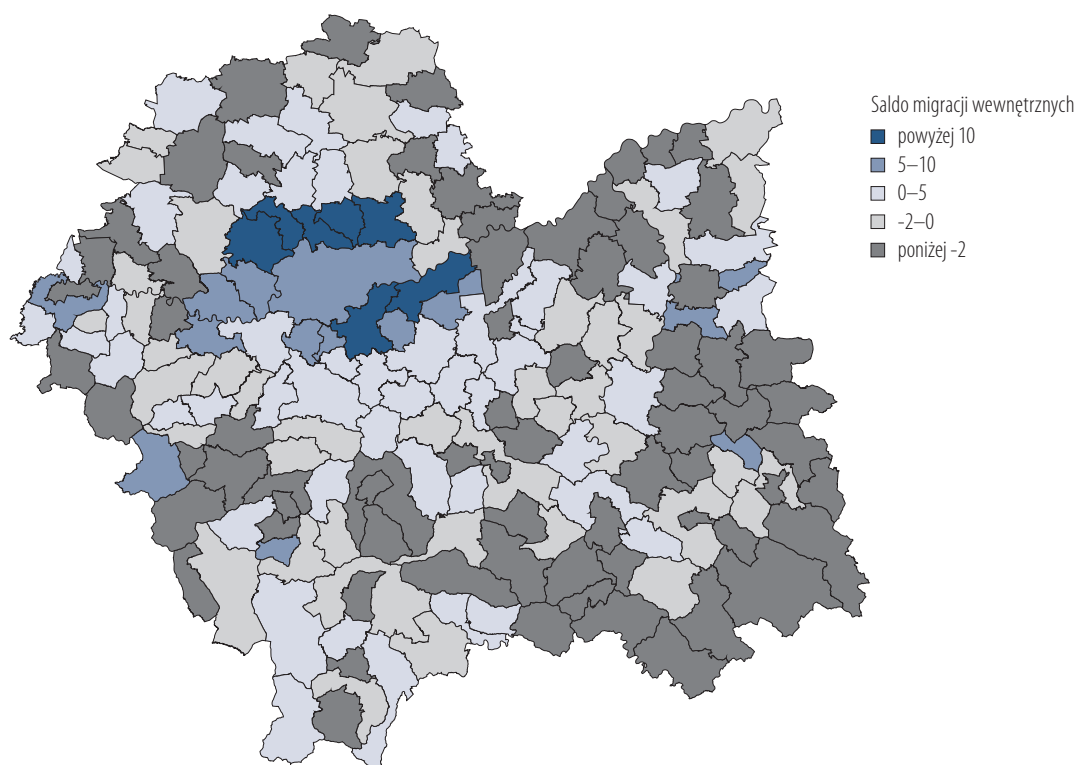
	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2019
Saldo migracji zagranicznych na 1 000 ludności (%)							
Województwo – ogółem	-0,17	0,22	0,07	-0,19	0,09	0,20	0,28
› miasto	-0,32	0,11	-0,03	-0,33	0,09	0,30	0,36
› wieś	-0,03	0,33	0,16	-0,05	0,08	0,10	0,20
Saldo migracji ogółem na 1 000 ludności (%)							
Województwo – ogółem	0,68	1,32	1,07	0,88	1,09	1,63	2,02
› miasto	-1,52	-1,15	-0,96	-0,49	0,02	1,33	2,40
› wieś	2,82	3,72	3,01	2,17	2,09	1,90	1,66

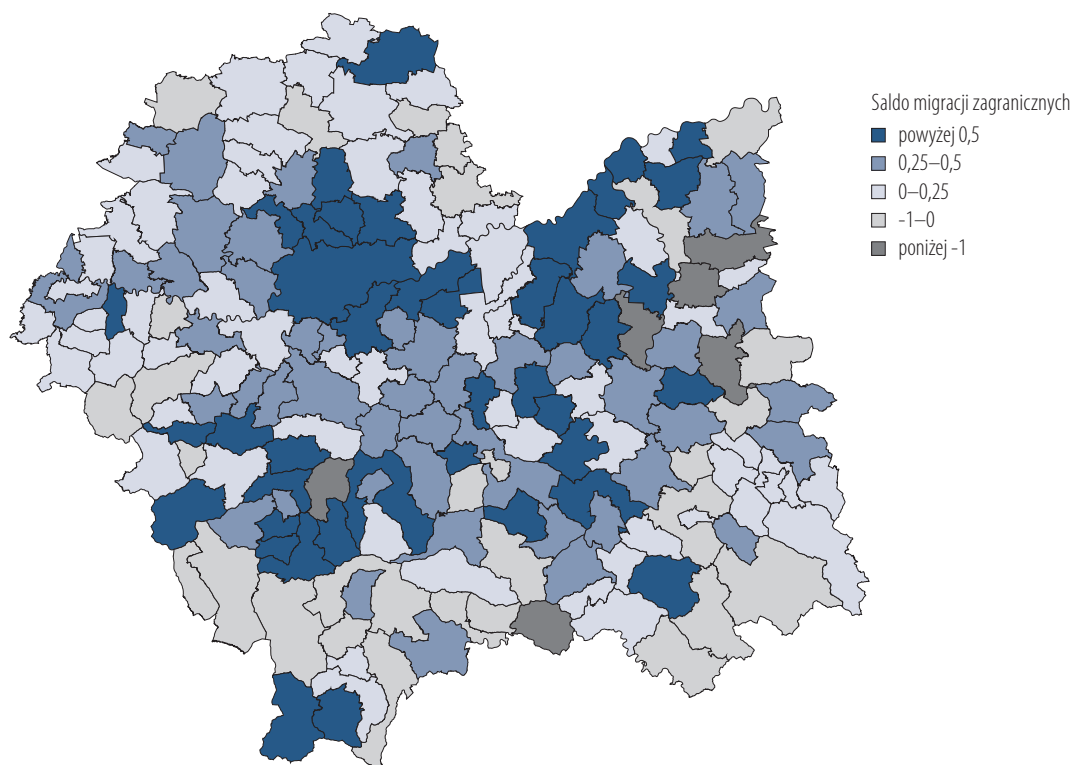
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W województwie małopolskim od 2015 roku zwiększa się liczba osób zameldowań z zagranicy, co obrazuje dodatnie, zwiększające się saldo migracji zagranicznych (w 2019 roku to 958 osób, w 2018 roku było to 679 osób), co oznacza, że liczba osób napływających do województwa przewyższyła liczbę wymeldowujących się za granicę. Wyższe saldo migracji odnotowano wśród mężczyzn (617) niż kobiet (341).

W 2019 roku w województwie małopolskim na pobyt stały zameldowało się 2 013 osób migrantów zagranicznych (o 224 osoby więcej niż w 2018 roku), natomiast wyjechało za granicę 1 055 osób (tj. o 35 osób mniej w porównaniu z 2018 r.). Podobnie jak w 2018 roku, więcej imigrantów osiedliło się na stałe w miastach (1 153 osób) niż na obszarach wiejskich (860 osób). Taka sama relacja dotyczyła wyjazdów – więcej osób emigrowało z miast niż ze wsi. W 2019 roku 555 mieszkańców miast opuściło na stałe województwo małopolskie, natomiast na wsi ubyło 500 osób.

Mapa 8. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na 1 000 osób w województwie małopolskim w 2019 roku (w ‰)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Współczynnik salda migracji zagranicznych na 1 000 mieszkańców w województwie małopolskim wynosił w 2019 roku 0,28‰. Był on nieznacznie wyższy w miastach (0,36‰) niż na obszarach wiejskich (0,20‰). Najwyższe wartości odnotowano w Krakowie (0,83‰) oraz w powiatach: brzeskim (0,55‰), wielickim (0,54‰) i krakowskim (0,42‰). Najniższe (ujemne) wartości wskaźnika odnotowano w Tarnowie (-1,27‰) oraz w powiatach: tarnowskim (-0,44‰), nowotarskim (-0,10‰), proszowickim (-0,07‰) i wadowickim (-0,02‰).

Uwzględniając podział względem gmin Małopolski, należy wskazać, że najwyższe wartości (powyżej 1,0‰) zaobserwowano w gminach: Wielka Wieś (1,12‰), Jordanów – gmina wiejska (1,07‰), Michałowice (1,03‰), Chełmiec (1,01‰) oraz Rabka-Zdrój (1,00‰). Wskaźnik na poziomie 0 odnotowało 17 gmin. Na drugim końcu zestawienia, z ujemnymi wartościami, znalazły się m.in. gminy: Tuchów (-4,06‰), Wojnicz (-1,49‰) oraz Lisia Góra (-1,30‰).

Analizując kierunki wyjazdów i przyjazdów zagranicznych, należy zauważyć, że najwyższe saldo migracji w roku 2019 w Małopolsce wystąpiło wśród wyjazdów i przyjazdów z krajów Europy i wyniosło +931 osób (w 2018 roku były to +653 osoby). Oznacza to, że więcej osób z krajów Europy przyjechało do regionu, niż z niego wyjechało. Na drugim miejscu były przyjazdy i wyjazdy do krajów Azji (saldo migracji to +53 osoby) oraz do Ameryki Południowej (+11 osób). Ujemne saldo migracji, które oznacza, że więcej osób wyjechało, niż przyjechało z tego kierunku, wystąpiło dla krajów Ameryki Północnej i Środkowej (-56 osób).

Ochrona zdrowia

Opracowanie: Radosław Grochal, Kinga Karbarz, Grażyna Kuźniak-Bodziony, Anna Młynarczyk, Joanna Mucha, Iwona Pałka, Edyta Sokoła, Danuta Anita Woźniak, Wioletta Woźniak, Agata Woźniczka

— podsumowanie

- Realizacja programów zdrowotnych/polityki zdrowotnej/projektu była ukierunkowana na zapobieganie i wykrywanie najczęściej występujących zagrożeń zdrowotnych, tj. choroby układu krążenia, choroby nowotworowe należące jednocześnie do najczęstszych przyczyn zgonów, ponadto otyłość, zagrożenia w sferze zdrowia psychicznego, narażenie na zakażenie chorobami zakaźnymi, cyberzagrożenia. W 2019 roku na realizację działań profilaktycznych w tych obszarach Samorząd Województwa Małopolskiego przeznaczył łącznie 1 403 529 zł, co pozwoliło na objęcie 105 401 bezpośrednich uczestników.
- Zakończono budowę i w listopadzie 2019 r. uruchomiono nową siedzibę Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie-Prokocimiu. Na 15 ha terenie powstało 10 budynków medycznych, w których mieści się 925 łóżek dla chorych, 25 oddziałów klinicznych, 27 specjalistycznych poradni, nowoczesne laboratoria diagnostyczne oraz zintegrowany blok operacyjny, składający się z 24 sal, w tym 2 hybrydowych i transplantacyjnych.
- W 2019 roku oddano do użytkowania nowy 3-kondygnacyjny budynek Małopolskiego Centrum Leczenia i Rehabilitacji Oparzeń oraz Chirurgii Plastycznej i Replantacyjnej wraz z Oddziałem Intensywnej Opieki Medycznej dla Dzieci w Szpitalu Specjalistycznym im. Ludwika Rydygiera. Centrum będzie realizować świadczenia z zakresu leczenia oparzeń, chirurgii replantacyjnej i chirurgii plastycznej. Założeniem projektu jest rozwój jedyne go w skali województwa ośrodka leczenia oparzeń oraz jednego z 4 w skali kraju ośrodka replantacyjnego.
- W listopadzie 2019 roku zakończono modernizację budynku szpitala – Wojewódzkiego Szpitala Rehabilitacyjnego im. dr. S. Jasińskiego w Zakopanem wraz z rozwojem bazy opieki medycznej.
- Województwo Małopolskie wraz z partnerami Caritas Diecezji Kieleckiej oraz Stowarzyszeniem Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego z Suchoj Beskidzkiej realizowało rozpoczęty w 2018 roku projekt projekt Małopolski Tele-Anioł skierowany do osób niesamodzielnych z terenu całej Małopolski.

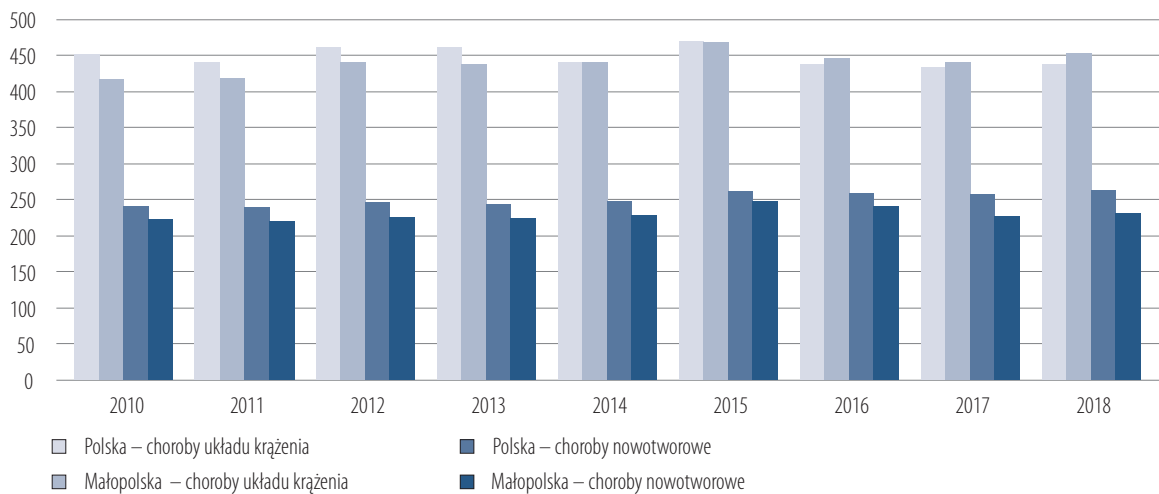
1. Polityka zdrowotna

Podstawowymi problemami zdrowotnymi mieszkańców państw rozwiniętych są: choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, urazy i wypadki, choroby zwyrodnieniowe układu narządów ruchu, choroby metaboliczne, zaburzenia w sferze zdrowia psychicznego, schorzenia układu oddechowego oraz pokarmowego itp. Należą one do ważnych przyczyn absencji chorobowej powodujących przedwczesne zgony, jednocześnie z uwagi na przewlekły przebieg w znacznym stopniu ograniczają lub uniemożliwiają pełnienie ról zawodowych i społecznych.

W związku z tym zapobieganie przedwczesnym zgonom oraz ograniczanie negatywnych skutków chorób przewlekłych, należy do priorytetów rozwojowych systemu ochrony zdrowia, zwłaszcza w obliczu konieczności utrzymania długiej aktywności zawodowej osób pracujących. Ponadto systematyczne w ostatnich dekadach wydłużanie się przeciętnego dalszego trwania życia człowieka wskazuje na potrzebę rozwoju różnych dziedzin medycyny, techniki i in. związanych z pozytywnym starzeniem się oraz utrzymaniem jakości życia społeczeństwa.

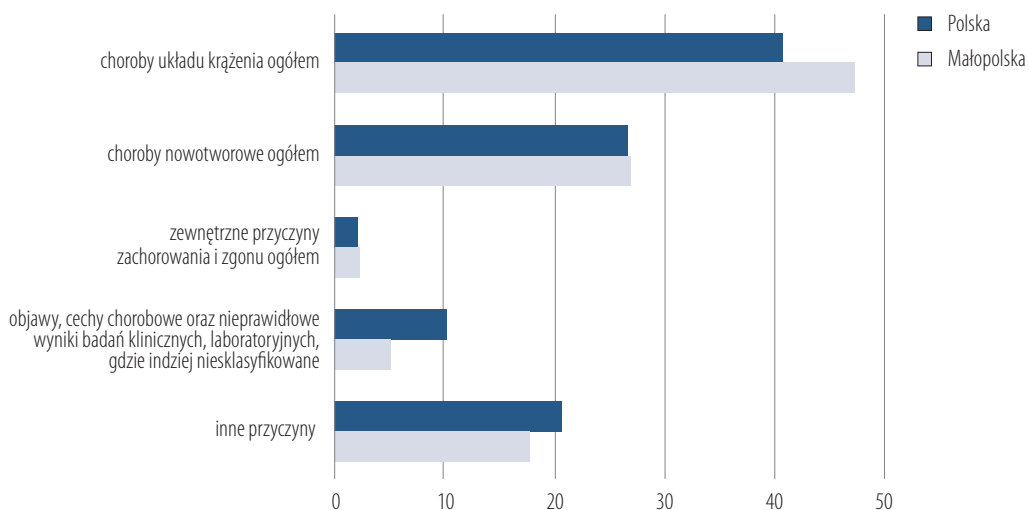
W Polsce i w Małopolsce do głównych przyczyn zgonów należą: choroby układu krążenia i choroby nowotworowe, zewnętrzne przyczyny zachorowania i zgonu, a także objawy, cechy chorobowe oraz nieprawidłowe wyniki badań klinicznych, laboratoryjnych gdzie indziej niesklasyfikowane. W 2018 roku zmarło w Małopolsce 32 467 osób, w tym na choroby układu krążenia ogółem – 15 327 osób (47,2% ogółu zgonów), a na choroby nowotworowe ogółem – 8 723 osoby (26,9% ogółu zgonów). Odnotowywane odsetki w zakresie najczęstszych przyczyn zgonów były wyższe w Małopolsce niż w Polsce (odpowiednio 40,5% i 26,4% wśród wszystkich przyczyn zgonów). Porównanie wskaźników umieralności na 100 000 mieszkańców w przypadku dwóch zasadniczych przyczyn zgonów Polaków i Małopolan, wykazuje zbliżone tendencje w ciągu ostatnich lat.

Wykres 18. Zgony z powodu chorób układu krążenia oraz nowotworów złośliwych na 100 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Wykres 19. Udział zgonów według najczęstszych przyczyn w 2018 rok (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Zadaniem Samorządu Województwa Małopolskiego w obszarze ochrony zdrowia jest stwarzanie warunków służących poprawie stanu zdrowia i jakości życia mieszkańców województwa małopolskiego poprzez oddziaływanie na czynniki kształtujące zdrowie, zmniejszanie różnic w zdrowiu i dostępie do świadczeń zdrowotnych oraz podnoszenie jakości i efektywności regionalnego systemu ochrony zdrowia. Podstawowe działania w tym

zakresie to: realizacja inwestycji służących poprawie infrastruktury podmiotów leczniczych i jakości udzielanych świadczeń zdrowotnych oraz wdrażanie wieloletnich programów zdrowotnych opiniowanych przez Agencję Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji. Należą do nich m.in.: *Program zdrowotny w zakresie prewencji i wykrywania chorób układu krążenia w populacji mieszkańców województwa małopolskiego*, *Prozdrowotne oddziaływania edukacyjne na rzecz zmniejszenia umieralności na nowotwory w Małopolsce* oraz programy dotyczące szczepień ochronnych. Działania przewidziane w programach zdrowotnych, adresowane są do wszystkich mieszkańców Małopolski i mają na celu wczesne wykrycie choroby oraz edukację zdrowotną lub uodpornienie dzieci za pomocą szczepień ochronnych przeciwko pneumokokom, których realizację zakończono w 2019 roku z uwagi na fakt ukończenia 3. roku życia do 31 grudnia 2019 roku przez dzieci, które nie podlegały obowiązkowemu szczepieniu (obowiązkowe szczepienia przeciwko pneumokokom objęły dzieci urodzone od dnia 1 stycznia 2017 roku) oraz przeciwko wirusowi brodawczaka ludzkiego. Na uwagę zasługuje, zapoczątkowany w 2014 roku, sposób wdrażania programów dotyczących szczepień ochronnych, oparty na współdziałaniu z powiatami współpracującymi z gminami poprzez udzielenie wsparcia merytorycznego i finansowego przez Województwo Małopolskie. W 2019 roku do wspólnej realizacji *Programu zdrowotnego dotyczącego profilaktyki zakażeń pneumokokowych w Małopolsce* włączyły się 3 powiaty, a *Program zdrowotny profilaktyki zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV) w Małopolsce* wspólnie z Województwem Małopolskim realizowało 7 powiatów. Kontynuowany i jednocześnie rozwijany jest innowacyjny projekt edukacyjny w obszarze uzależnienia od Internetu – nowych technologii, adresowany do dzieci szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz ich wychowawców i rodziców pn. *Zagrożenia w sieci – profilaktyka, reagowanie*, który został zapoczątkowany w 2012 roku. W 2019 roku na realizację programów zdrowotnych i projektu przeznaczono łącznie 1 403 529 zł, co pozwoliło na objęcie bezpośrednimi działaniami 105 401 osób. Opracowano różnorodne materiały edukacyjne upowszechniane za pomocą dostępnych mediów.

Jednocześnie Województwo Małopolskie, realizując zapisy ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego, podejmuje starania dotyczące poprawy dostępności i jakości świadczeń zdrowotnych w dziedzinie psychiatrii. Priorytety w odniesieniu do ochrony zdrowia psychicznego zostały sformułowane w kolejnej edycji *Małopolskiego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2017–2022*. Psychiatryczna opieka zdrowotna z uwagi na wieloletnie niedoszacowanie wartości świadczeń zdrowotnych jest jednym z najtrudniejszych obszarów działalności, dlatego z satysfakcją należy odnotować fakt, że systematycznie poprawiany jest stan posiadanych zasobów w zakresie leczenia psychiatrycznego. W 2019 roku kontynuowano kolejne etapy zadania pn. *Rozwój bazy leczenia psychiatrycznego poprzez modernizację obiektów Szpitala Klinicznego im. dr. Józefa Babińskiego SP ZOZ w Krakowie – etap II – Działanie 12.1 RPO*, rozpoczęte w latach poprzednich, na które w 2019 roku przeznaczono środki finansowe w kwocie 2 206 442 zł. W ramach zadania wykonano: budynek nr 40: wykonano roboty budowlano-instalacyjne i konserwatorskie, budynek 1 (1,1A,1B): wykonano roboty budowlano-instalacyjne i konserwatorskie, budynek nr 4B: wybrano wykonawcę zadania inwestycyjnego w systemie „zaprojektuj i wybuduj” i podpisano umowę. Opracowano projekt budowlany i wykonawczy, uzyskano pozwolenie konserwatorskie i pozwolenie na budowę. Zadanie jest realizowane zgodnie z harmonogramem finansowym i rzeczowym, a planowany termin zakończenia zadania przewidywany jest w 2022 roku.

Samorząd Województwa Małopolskiego, realizując zapisy ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii, opracował *Małopolski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2014–2020* oraz *Małopolski Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2014–2020*. Środki na realizację tego rodzaju zadań pochodzą między innymi z tytułu opłat za wydanie zezwoleń na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości do 18% alkoholu. W 2019 roku Samorząd Województwa w ramach działań w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom dofinansował działalność pozaleczniczą Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnień i Współuzależnienia w Krakowie oraz zadania Eksperta Wojewódzkiego ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii.

— więcej informacji

Wszelkie informacje o realizowanych programach zdrowotnych dostępne są na stronie www.profilaktykawmalopolsce.pl.

— więcej informacji

Małopolski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego. Dokument źródłowy dostępny jest na stronie www.malopolska.pl/urzed-marszalkowski/departamenty/departament-zdrowia-i-polityki-spoecznej/raporty-i-analazy.

Województwo Małopolskie przy współpracy z Komendą Wojewódzką Policji w Krakowie kontynuowało realizację innowacyjnego w skali kraju projektu pn. *Zagrożenia w sieci – profilaktyka, reagowanie*. W 2019 roku ze środków budżetu województwa przeznaczono na ten projekt kwotę 166 798,00 zł. W ramach podejmowanych działań odbyła się 2-dniowa konferencja szkoleniowa połączona z praktycznymi warsztatami dla blisko 100 policjantów realizujących projekt na terenie Małopolski. Dodatkowo przekazano gadżety promocyjne z logo projektu, które zostały rozdysponowane przez policjantów w trakcie zajęć z młodzieżą oraz wyprodukowano spot edukacyjny, który był emitowany na portalu społecznościowym oraz kanale YouTube. W ramach realizacji projektu Województwo Małopolskie zawarło w dniu 30 października 2019 roku *Deklarację o współpracy* z Komendą Wojewódzką Policji w Krakowie, Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli oraz Naukową i Akademicką Siecią Komputerową – Państwowym Instytutem Badawczym. Przyjęta Deklaracja stwarza warunki do rozwoju współpracy międzyinstytucjonalnej na szczeblu regionalnym i krajowym oraz przyczynia się do stopniowego poszerzania grona beneficjentów projektu, a tym samym budowania świadomości w zakresie bezpieczeństwa cyfrowego mieszkańców Małopolski.

We współpracy z Ekspertem Wojewódzkim ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii zorganizowano 2-dniową Nadarę dla Pełnomocników Gminnych ds. Uzależnień powołanych przez wójtów, burmistrzów i prezydentów miast z terenu województwa małopolskiego.

Podczas narady zostały zaprezentowane wykłady oraz przeprowadzone warsztaty o tematyce: *Młodzież 2018 – Badanie CBOS*; *Edukacja prawna w kontekście profilaktyki*; *Program profilaktyki uniwersalnej Unplugged*; warsztaty *Fred goes Net* jako działanie z zakresu wczesnej interwencji profilaktycznej oraz gra profilaktyczna *Wybór należy do Ciebie* jako narzędzie w pracy profilaktycznej i edukacyjnej w szkole.

W 2019 roku zorganizowano również dwie regionalne konferencje: dla dyrektorów, nauczycieli i pedagogów szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz pracowników nauczania i wychowania, a także pracowników Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Konferencje miały na celu dostarczenie aktualnych informacji na temat nowych substancji psychoaktywnych, a także zagrożeń wynikających z ich używania, zachęcenie do podejmowania działań profilaktycznych i wychowawczych z zakresu profilaktyki uzależnień w ramach szkolnego programu profilaktyki oraz zwiększenie kompetencji uczestników w zakresie rozpoznawania środków psychoaktywnych, ukazanie roli nauczyciela i pedagoga w procesie budowania autorytetów u dzieci i młodzieży, poznanie znaczenia autorytetu jako środka chroniącego w profilaktyce uzależnień. Jak co roku, odbyło się także posiedzenie Małopolskiej Rady ds. Przeciwdziałania Uzależnieniom.

W ramach otwartego konkursu ofert w dziedzinie profilaktyki i przeciwdziałania uzależnieniom (zadania z zakresu przeciwdziałania narkomanii, palenia tytoniu, HIV/AIDS oraz rozwiązywania problemów alkoholowych), Województwo Małopolskie przekazało środki finansowe dla 18 podmiotów na łączną kwotę 710 109 zł. Realizacja zadań przyczyniła się do kształtowania postaw prozdrowotnych ze zwróceniem uwagi na profilaktykę uzależnień od alkoholu i środków psychoaktywnych szczególnie wśród dzieci i młodzieży, jak również wśród więźniów odbywających karę pozbawienia wolności oraz osób opuszczających zakłady karne i areszty śledcze. Zadania dotyczyły także redukcji szkód poprzez działania środowiskowe i interwencje kryzysowe. Ponadto Województwo Małopolskie w trybie pozakonkursowym, tj. w trybie „małego grantu” na podstawie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie udzieliło dofinansowania jednej organizacji pozarządowej na kwotę 5 000 zł.

Z budżetu Województwa Małopolskiego sfinansowano dla Centrum Terapii Uzależnień w Gorlicach realizację zadania pn. *Remont oraz zakup niezbędnego sprzętu dla Centrum Terapii Uzależnień oraz Oddziału Dziennego* w wysokości 56 452 zł.

W 2019 roku Województwo Małopolskie zleciło produkcję i emisję serii audycji pt. *Włącz myślenie*, które koncentrowały się na profilaktyce uzależnień. Celem produkcji i emisji programów było upowszechnienie wiedzy na temat profilaktyki i przeciwdziałania uzależnieniom, w tym uzależnieniom behawioralnym, a więc edukacja społeczeństwa w zakresie powstawania uzależnień, ich konsekwencji zarówno społecznych, jak i zdrowotnych, a także możliwości leczenia. Audycja została wyemitowana na antenie TVP Kraków w listopadzie i grudniu, łącznie 8 odcinków.

— więcej informacji

Małopolski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2014–2020 oraz Małopolski Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2014–2020. Dokumenty źródłowe dostępne są na stronie: www.profilaktykawmalopolsce.pl.

2. Zasoby ochrony zdrowia

Zasoby i działalność lecznictwa stacjonarnego

W województwie małopolskim w ramach publicznej stacjonarnej opieki zdrowotnej w 2019 roku funkcjonowało 13 szpitali wojewódzkich (w tym 1 działający w formie spółki), 19 szpitali powiatowych, 8 szpitali resortowych.

Tabela 7. Liczba łóżek w publicznych oraz niepublicznych jednostkach opieki stacjonarnej funkcjonujących na terenie województwa małopolskiego

	2017	2018	2019
Szpital ogólny, w tym:	14 863	14 698	13 690
› publiczna opieka stacjonarna	12 382	12 217	11 324
› niepubliczna opieka stacjonarna	2 444	2 481	2 366
Opieka psychiatryczna, w tym:	1 133	1 133	1 114
› publiczna opieka stacjonarna	1 024	1 024	1 005
› niepubliczna opieka stacjonarna	109	109	109
Opieka długoterminowa, w tym:	3 740	3 618	3 659
› publiczna opieka stacjonarna	1 287	1 130	1 137
› niepubliczna opieka stacjonarna	2 453	2 488	2 522
Ogółem liczba łóżek	19 736	19 449	18 463

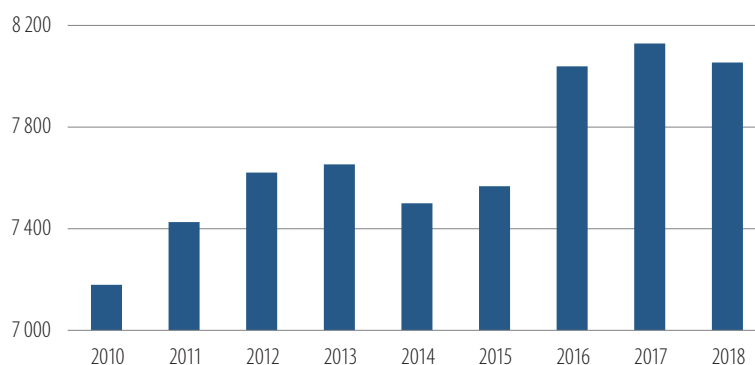
Źródło: Opracowanie Departament Rodziny, Zdrowia i Spraw Społecznych na podstawie danych z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Kadry medyczne w Małopolsce

W województwie małopolskim w roku 2018 zatrudnionych było 8 054 lekarzy (podstawowe miejsce zatrudnienia), co stanowi 9% lekarzy zatrudnionych w Polsce.

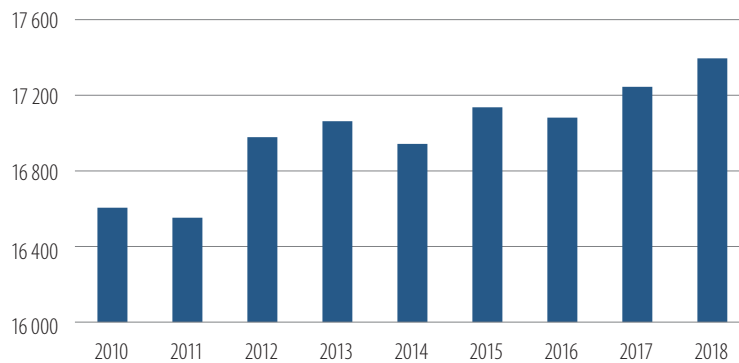
W porównaniu z rokiem 2017 liczba lekarzy zmalała o 79 osób. Wskaźnik liczby lekarzy na 10 tys. mieszkańców województwa małopolskiego był na poziomie 23,7, pozycjonując Małopolskę na 8. miejscu w kraju (wskaźnik na 10 tys. mieszkańców Polski 22,8).

Wykres 20. Zatrudnienie lekarzy według podstawowego miejsca zatrudnienia

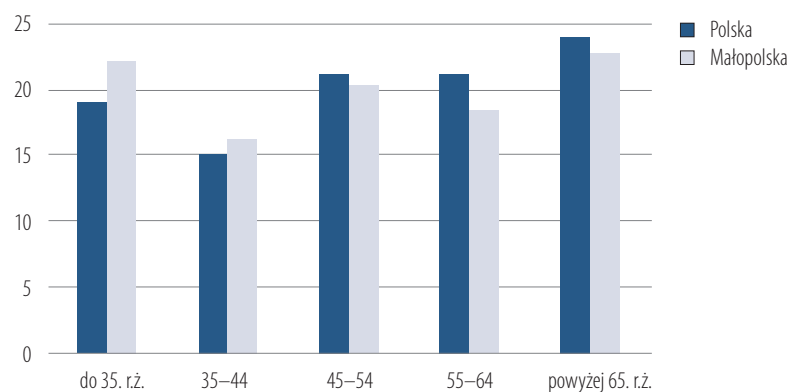
Źródło: Opracowanie własne.

W zakresie grupy zawodowej pielęgniarek – w roku 2018 w Małopolsce zatrudnionych było 17 395 pielęgniarek, co stanowiło 9% ogółu pielęgniarek w Polsce. W porównaniu z rokiem 2017 liczba pielęgniarek zwiększyła się o 150. Wskaźnik liczby pielęgniarek na 10 tys. ludności województwa małopolskiego był na poziomie 51,2, co klasyfikowało Małopolskę na 5. miejscu w kraju.

Wykres 21. Zatrudnienie pielęgniarek według podstawowego miejsca zatrudnienia

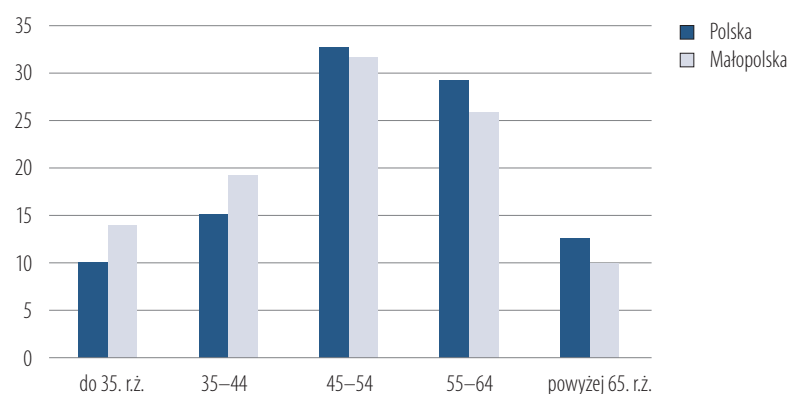
Źródło: Opracowanie własne.

Analizując strukturę wiekową lekarzy uprawnionych do wykonywania zawodu, można stwierdzić, iż w Małopolsce najwyższy odsetek stanowią lekarze w przedziale wiekowym poniżej 35. r.ż. oraz powyżej 65. r.ż., w Polsce zaś w wieku powyżej 65. roku życia. Najniższy udział pracowników to lekarze w przedziale wiekowym 35 do 44 lat. Stanowili oni 17% wszystkich lekarzy w Małopolsce (wskaźnik dla Polski 15%).

Wykres 22. Struktura wiekowa lekarzy ogólnych uprawnionych do wykonywania zawodu w 2018 roku (w %)

Źródło: Opracowane własne na podstawie *Biuletynu Statystycznego MZ, CSIOZ, Warszawa 2019.*

Odnosząc się do struktury wiekowej pielęgniarek w Małopolsce, uprawnionych do wykonywania zawodu, obserwujemy, że 33% ogółu stanowią pielęgniarki w wieku 45–54 lat. Niski procent zatrudnienia pielęgniarek poniżej 35 lat (10%) może świadczyć o niewielkim zainteresowaniu młodych osób wykonywaniem tego zawodu czy emigracji zarobkowej absolwentów pielęgniarstwa.

Wykres 23. Struktura wiekowa pielęgniarek uprawnionych do wykonywania zawodu w 2018 roku

Źródło: Opracowane własne na podstawie *Biuletynu Statystycznego MZ, CSIOZ, Warszawa 2019.*

Znaczną część zasobów ludzkich sektora opieki zdrowotnej tworzy kadra o bardzo wysokich kwalifikacjach, są to zasoby ważne, gdyż zaspokajają niezwykle istotne potrzeby społeczne. Od zaangażowania, wiedzy, kompetencji i motywacji personelu medycznego zależy jakość świadczeń.

Dostępność do usług medycznych, zwłaszcza lekarzy specjalistów stanowi bardzo ważny element systemu ochrony zdrowia – niedobór tych zasobów może być przyczyną zmniejszenia liczby usług medycznych, a w konsekwencji zwiększenia problemów zdrowotnych populacji. Według danych CSiOZ w Polsce na 10 000 mieszkańców przypada (pracującego personelu) 22,8 lekarzy (w Małopolsce 23,7) oraz 47,6 pielęgniarek (w Małopolsce 51,2).

W Małopolsce wśród lekarzy specjalistów zatrudnionych w ochronie zdrowia najwięcej jest lekarzy medycyny rodzinnej (12% ogółu zatrudnionych wg podstawowego miejsca pracy), chorób wewnętrznych (11%), pediatrii (6%), anestezjologii i intensywnej terapii (5%), kardiologii (5%), położnictwa i ginekologii (5%), chirurgii ogólnej (5%) oraz psychiatrii (3%)¹.

Kontraktowanie świadczeń medycznych na terenie województwa małopolskiego

Ustawowym zadaniem MOW NFZ jest finansowanie świadczeń medycznych zmierzające do zapewnienia kompleksowości opieki medycznej, poprawy dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej, jak również racjonalne zarządzanie środkami publicznymi.

W 2019 roku, w porównaniu z rokiem 2018, nastąpił wzrost nakładów na ochronę zdrowia ogółem o ok. 12%.

Tabela 8. Plany finansowe NFZ z poszczególnych rodzajów świadczeń (w mln zł)

Rodzaj świadczenia	MOW NFZ – ostateczny plan finansowy				Dynamika kol. 5/kol. 4
	2016	2017	2018	2019	
1	2	3	4	5	6
Podstawowa opieka zdrowotna	834,9	904,0	1 001	1 117,6	112%
Ambulatoryjna opieka specjalistyczna	506,5	505,7	405,0	442,1	109%
Leczenie szpitalne	3 009,1	3 307,3	3 605,0	4 024,7	112%
Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień	179,2	199,4	215,6	225,8	105%
Rehabilitacja lecznicza	190,4	215,3	243,4	284,7	117%
Świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze w ramach opieki długoterminowej	136,0	168,9	176,4	212,8	121%
Opieka paliatywna i hospicyjna	40,2	69,9	72,4	80,9	112%
Leczenie stomatologiczne	188,5	198,5	200,7	211,4	105%
Lecznictwo uzdrowiskowe	50,0	50,9	52,6	56,1	107%
Pomoc doraźna i transport sanitarny	1,6	1,7	1,7	1,9	112%
Koszty profilaktycznych programów zdrowotnych finansowanych ze środków własnych funduszu	12,0	13,8	13,5	16,4	121%
Świadczenia zdrowotne kontraktowane odrębnie	159,2	178,5	238,7	268,5	112%
Zaopatrzenie w sprzęt ortopedyczny, środki pomocnicze i lecznicze środki techniczne	80,4	87,0	93,4	106,3	114%
Refundacja (leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia, wyrobów medycznych)	687,3	704,4	726,5	749,6	103%
Koszty świadczeń z lat ubiegłych	0	2,8	0	56,8	–

1. Źródło: Opracowanie Departamentu Rodziny, Zdrowia i Spraw Społecznych na podstawie danych z *Biuletynu Statystycznego MZ, CSiOZ, Warszawa 2019* oraz *Biuletynu statystycznego ochrony zdrowia województwa małopolskiego w 2018 roku* Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie, Kraków 2018.

Rodzaj świadczenia	MOW NFZ – ostateczny plan finansowy				Dynamika kol. 5/kol. 4
	2016	2017	2018	2019	
Rezerwa na dofinansowanie programów polityki zdrowotnej na podstawie art. 48d ustawy	0	0	0,7	0,7	100%
Koszty świadczeń opieki zdrowotnej w ramach programów pilotażowych, o których mowa w art. 48e ustawy	0	0,3	17,4	49,1	282%
Ogółem	6 075,3	6 609,0	7 064,0	7 905,4	112%

Źródło: <http://www.nfz.gov.pl/bip/finanse-nfz/> (plany finansowe NFZ).

Inwestycje w ochronie zdrowia

Realizowane inwestycje dotyczyły budowy nowych obiektów, rozbudowy istniejącej infrastruktury, a także dostosowania obiektów ochrony zdrowia do obowiązujących przepisów prawa, w tym również wymogów rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą.

Efektom zakończonych już inwestycji jest nie tylko poprawa dostępności do świadczeń opieki medycznej, ale również podniesienie komfortu pobytu pacjentów przebywających w szpitalu.

W 2019 roku zakończyła się budowa nowej siedziby Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie-Prokocimiu. Szpital ma 501 136,52 m³ kubatury brutto, 108 395,35 m² powierzchni netto. W skład kompleksu szpitalnego wchodzi szereg budynków, w tym: budynek główny szpitala składający się z 9 segmentów o następujących funkcjach: pawilon administracyjno-dydaktyczny, pawilon diagnostyczno-zabiegowy, pawilon diagnostyczno-zabiegowy z głównym wejściem, pawilon diagnostyczno-zabiegowy, łącznik komunikacyjny, pawilon zawierający m.in. blok operacyjny, SOR, oddziały łóżkowe, budynek J, w którym zlokalizowany jest oddział zakaźny, budynek L, w którym zlokalizowana jest kuchnia i pralnia, budynek M, w którym zlokalizowana jest kotłownia oraz budynek T, w którym zlokalizowana jest rozprężalnia gazów. Szpital zaprojektowano tak, aby jego obiekty mogły spełniać kilka strategicznych funkcji: diagnostyczną przy wykorzystaniu najnowocześniejszej aparatury obrazowej, leczniczą opartą na najnowszych i innowacyjnych metodach leczenia zachowawczego i operacyjnego, dydaktyczną służącą kształceniu specjalistycznych kadr medycznych dla Polski Południowej i Południowo-Wschodniej oraz naukową pozwalającą na wieloprofilowe badania kliniczne służące postępowi medycznemu. Szpital podzielony jest na moduły: łóżkowy (925 łóżek), w tym szpitalny oddział ratunkowy (24 łóżka), diagnostyczno-zabiegowy, operacyjny (24 sale operacyjne; blok operacyjny składa się z 20 sal operacyjnych, w tym 2 sale hybrydowe oraz 2 dostosowane do instalacji telemanipulatorów chirurgicznych), poradnie specjalistyczne (27) oraz dydaktyczno-administracyjny (w tym aula dla 250 osób, 2 sale wykładowe dla 50 osób).

W tabeli poniżej przedstawiono inwestycje realizowane w podmiotach leczniczych na terenie województwa małopolskiego o całkowitej wartości zadania powyżej 10,0 mln zł. Są to inwestycje jednoroczne (realizowane w 2019 roku) oraz wieloletnie. Kwoty podane w tabeli odpowiadają całkowitej wartości inwestycji w całym okresie finansowania oraz wydatkom poniesionym w 2019 roku.

Tabela 9. Inwestycje w podmiotach leczniczych w województwie małopolskim

Lp.	Podmiot realizujący	Nazwa zadania	Lata realizacji	Całkowita wartość zadania	Środki wydatkowane w 2019 roku
1.	Collegium Medicum UJ	Nowa siedziba Szpitala Uniwersyteckiego Kraków-Prokocim	2015–2019	1 230 060 000	59 002 336,92
2.	Szpital Miejski Specjalistyczny im. Gabriela Narutowicza w Krakowie	Utworzenie Centrum diagnostyki, leczenia i profilaktyki chorób przewodu pokarmowego i gruczołów dokrewnych w SMS im. G. Narutowicza w Krakowie	2016–2019	27 000 000	545 000
3.	Szpital Kliniczny im. dr. Józefa Babińskiego SP ZOZ w Krakowie	Rozwój bazy lecznictwa psychiatrycznego poprzez modernizację obiektów Szpitala Klinicznego im. dr. Józefa Babińskiego SP ZOZ w Krakowie – etap II – Działanie 12.1 RPO	2018–2022	36 599 439	2 206 442

Lp.	Podmiot realizujący	Nazwa zadania	Lata realizacji	Całkowita wartość zadania	Środki wydatkowane w 2019 roku
4.	Szpital Specjalistyczny im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu	Rozwój Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu poprzez poprawę standardu i jakości usług medycznych	2016–2021	63 821 589	14 678 315
5.	Uniwersytecki Szpital Dziecięcy w Krakowie	Przebudowa Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie	2011–2019	201 361 000	5 673 291
6.	Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II	Utworzenie Interdyscyplinarnego Centrum Leczenia Zaawansowanej Niedydolności Narządowej	2016–2021	38 170 800	2 752 033
7.	Szpital Specjalistyczny im. J. Dietla w Krakowie	Poprawa jakości usług zdrowotnych i bezpieczeństwa pacjentów Szpitala Specjalistycznego im. J. Dietla przy ul. Skarbowej 1 – Działanie 12.1 RPO	2016–2021	18 011 601	2 362 532
8.	Wojewódzki Specjalistyczny Szpital Dziecięcy im. św. Ludwika w Krakowie	Utworzenie Małopolskiego Centrum Pediatrii i Kompleksowego Leczenia Dzieci z FASD poprzez przebudowę obiektu Wojewódzkiego Specjalistycznego Szpitala Dziecięcego im. św. Ludwika w Krakowie przy ulicy Strzeleckiej 2 – Działanie 12.1 RPO	2018–2021	40 445 263	1 515 766
9.	Collegium Medicum UJ	Wyposażenie nowej siedziby Szpitala Uniwersyteckiego Kraków-Prokocim	2018–2020	300 536 471	150 250 371
10.	Szpital Specjalistyczny im. Ludwika Rydygiera w Krakowie Sp. z o.o.	Małopolskie Centrum Leczenia i Rehabilitacji Oparzeń oraz Chirurgii Plastycznej i Replantacyjnej wraz z Oddziałem Intensywnej Opieki Medycznej dla Dzieci	2016–2019	34 948 437	2 528 288

Źródło: Opracowanie własne Departamentu na podstawie danych z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Tabela 10. Sprzęt medyczny w zakładach ogólnych publicznej i niepublicznej opieki stacjonarnej województwa małopolskiego (stan w dniu 31.12.2019)

Lp.	Nazwa urządzenia	Liczba urządzeń			
		2014	2016	2018	2019
1.	Gammakamera	8	9	9	10
2.	PET-CT	2	2	2	2
3.	Akcelerator (przyspieszacz) liniowy	12	12	11	11
4.	Tomograf komputerowy	43	46	47	48
5.	Rezonans magnetyczny	11	14	14	16
6.	Mammograf	21	20	19	24
7.	Echokardiograf	124	131	141	145

Źródło: Opracowanie własne Departamentu na podstawie danych z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego.

3. Działania Samorządu Województwa Małopolskiego na rzecz osób niepełnosprawnych

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych, podejmowane przez Samorząd Województwa Małopolskiego w roku 2019, obecnie oparte są w głównej mierze na realizacji zadań ustawowych zawartych w art. 35 i 36 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zadań zleconych przez PFRON oraz realizacji *Wojewódzkiego Programu dotyczącego Wyrównywania Szans*

Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w realizacji zadań na rzecz osób niepełnosprawnych w Województwie Małopolskim na lata 2014–2020. Na realizację zadań ustawowych samorząd województwa otrzymuje środki finansowe z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W roku 2019 była to kwota blisko 13 mln zł. Dodatkowo na działania mające na celu wsparcie osób niepełnosprawnych z własnych środków województwo wydatkowało kwotę blisko 2,2 mln zł.

Inwestycje w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych

Tworzenie takich warunków lokalowych, które umożliwiają osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym takie samo jak osobom sprawnym, jest podstawą wszelkich działań kierowanych do tej grupy społecznej.

W celu zwiększenia dostępności osób niepełnosprawnych do wszystkich sfer życia społecznego samorząd województwa realizuje zadanie ustawowe pn. *Dofinansowanie robót budowlanych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, dotyczące obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów.* W roku 2019 samorząd udzielił dofinansowania 19 wnioskodawcom, przyznając na to zadanie blisko 3,9 mln zł.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych

Organizacje pozarządowe wspomagają samorządy w realizacji zadań służących poprawie warunków życia osób niepełnosprawnych. Podejmowane, dzięki środkom publicznym, działania służą szeroko pojętej rehabilitacji społecznej i są nieodzownym czynnikiem w kompleksowej poprawie warunków życia osób niepełnosprawnych. Oznacza to, że są adresowane do osób niepełnosprawnych, ich rodzin oraz środowisk lokalnych. W roku 2019 Zarząd Województwa Małopolskiego przyjął do realizacji 31 ofert na łączną kwotę 800 000 zł.

Projekty dotyczyły między innymi:

- › Organizowania i prowadzenia szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywności społecznej – 3 projekty;
- › Organizowania i prowadzenia szkoleń, kursów i warsztatów dla członków rodzin osób niepełnosprawnych, opiekunów, kadry i wolontariuszy – 3 projekty;
- › Prowadzenia grupowych i indywidualnych zajęć usprawniających – 6 projektów;
- › Organizowania i prowadzenia zintegrowanych działań na rzecz włączania osób niepełnosprawnych w rynek pracy – 1 projekt;
- › Organizowania lokalnych, regionalnych i ogólnopolskich imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych – 13 projektów;
- › Promowania aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia społecznego i zawodowego – 1 projekt.

XX Tydzień Osób z Niepełnosprawnościami Kocham Kraków z Wzajemnością – Małopolskie Dni Osób z Niepełnosprawnościami

Osoby niepełnosprawne nie tylko zmagają się w swoim życiu z ograniczeniami spowodowanymi niepełnosprawnością, ale też muszą przełamywać negatywne stereotypy w społecznym odbiorze. Pokonywanie społecznych i psychicznych skutków niepełnosprawności przyczynia się do osiągnięcia optymalnego poziomu życia przez osoby niepełnosprawne. W dniach od 31 maja do 6 czerwca 2019 roku Województwo Małopolskie wraz z Miastem Kraków zorganizowało XX Tydzień Osób z Niepełnosprawnościami *Kocham Kraków z Wzajemnością* – Małopolskie Dni Osób z Niepełnosprawnościami.

Samorząd Województwa Małopolskiego nieprzerwanie od roku 2005 współtworzy Tydzień Osób Niepełnosprawnych *Kocham Kraków z Wzajemnością* z gminą miejską Kraków. Rokrocznie w tych wydarzeniach uczestniczy około 3 000 osób niepełnosprawnych z całej Małopolski. Dzień inauguracji, zwany również Świętem Warsztatów Terapii Zajęciowej, obfitował w wiele różnorodnych atrakcji. Dawna stolica otworzyła swe progi dla osób niepełnosprawnych z całej Małopolski. Uczestnicy z małopolskich WTZ prezentowali na scenie swoje umiejętności wokalne i aktorskie. Ponadto na płycie krakowskiego Rynku zorganizowano stoiska z rękodziełem artystycznym wykonanym przez uczestników WTZ, m.in. z Łapanowa, Gnojnika, Brzeska, Chrzanowa, Trzebinia, Gorlic, Lipinek, Konar, Książa Wielkiego, Łącka, Łyszkowic, Gdowa, Tarnowa, Krakowa i Spytkowic. Na płycie rynku można było również zobaczyć Turniej Piłki Nożnej Niewidomych „Blind Football Kraków Cup 2019, Goalball – piłka toczona niewidomych, laserowe strzelectwo dźwiękowe oraz boisko do koszykówki. Podczas pikniku można było skorzystać z takich atrakcji jak: plener pod niebem Krakowa, Baza Górską – Stowarzyszenie *Nie Widzę Przeszkód*, warsztaty rękodzielnicze, warsztaty *Savoir vivre w otoczeniu ludzi z niepełnosprawnością*, warsztaty

bębniarskie, stoisko z koszem balonu na ogrzewane powietrze dostosowany do osób niepełnosprawnych na wózkach. Dla dzieci strefa Historyland, kącik zabaw dla maluchów z dużymi klockami LEGO, animacje, rysowanie budowli na podstawie makiet związanych z historycznymi miejscami Polski. Gwiazdą tego wieczoru był Marek Piekarczyk.

W trakcie Tygodnia odbyły się również warsztaty edukacyjne, została przygotowana dla osób z niepełnosprawnościami bogata oferta kulturalna – zwiedzanie krakowskich muzeów, sztuki teatralne, wycieczki krajoznawcze. Na zakończenie odbył się – rejs statkiem Nimfa do Tyńca – zwiedzanie opactwa tynieckiego – przystań zakole Wisły.

Małopolskie Dni Osób z Niepełnosprawnościami

W ramach projektu Małopolskie Dni Osób z Niepełnosprawnościami w 2019 roku Województwo współfinansowało i współuczestniczyło w organizacji 5 przedsięwzięć integracyjnych w 4 subregionach Małopolski (Małopolska Zachodnia, Krakowski Obszar Metropolitarny, Subregion Tarnowski, Subregion Podhalański). Całkowity koszt organizacji przedsięwzięć wyniósł 207 878 zł, przy czym łączny udział Województwa Małopolskiego wyniósł 129 000 zł.

W 2019 cykl imprez integracyjnych pn. *Małopolskie Dni Osób z Niepełnosprawnościami*, którego inicjatorem i współorganizatorem jest Województwo Małopolskie, odbył się w subregionach Małopolski:

1. Subregion Tarnowski – *Małopolskie Dni Osób z Niepełnosprawnościami* (gmina Tarnów oraz powiat dąbrowski);
2. Subregion Podhalański – *Małopolskie Dni Osób z Niepełnosprawnościami na Podhalu*;
3. Krakowski Obszar Metropolitarny – *Można RAZEM – odkrywanie Małopolski podczas Małopolskich Dni Osób z Niepełnosprawnościami* (powiat krakowski);
4. Małopolska Zachodnia – *Małopolskie Dni Osób z Niepełnosprawnościami – Żyjemy Pod Tym Samym Niebem* – (powiat olkuski).

Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych

Istotnym elementem włączającym osoby niepełnosprawne w rynek pracy jest rehabilitacja zawodowa w zakładach aktywności zawodowej. Aktywizacja zawodowa ma na celu przygotowanie osób niepełnosprawnych do podjęcia pracy na otwartym rynku pracy lub w Zakładzie Pracy Chronionej.

W województwie małopolskim w 2019 roku działało 11 zakładów aktywności zawodowej – dwa na terenie Krakowa, dwa na terenie powiatu nowosądeckiego, po jednym w powiatach: krakowskim, tarnowskim, miechowskim, olkuskim, brzeskim, gorlickim i w Tarnowie. W grudniu roku 2019 uruchomiono jedną nową placówkę – w Gładyszowie, w której zatrudnienie znalazło 28 osób z niepełnosprawnościami. Na utworzenie ZAZ w Gładyszowie Samorząd Województwa Małopolskiego przekazał 528 462 zł ze środków PFRON będących w dyspozycji Województwa. Według stanu na koniec roku 2019 w małopolskich zakładach aktywności zawodowej zatrudnione były 402 osoby z niepełnosprawnościami (o 77 więcej niż rok wcześniej).

Tabela 11. Zakłady aktywności zawodowej wraz z profilem prowadzonej działalności gospodarczej oraz liczba osób zatrudnionych w poszczególnych zakładach (stan na dzień 31.12.2019 roku)

Lp.	Organizator Zakładu Aktywności Zawodowej	Działalność obsługowo-rehabilitacyjna	Liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych	Dofinansowanie działalności ze środków PFRON będących w dyspozycji WM w 2019 roku	Dofinansowanie działalności ze środków Samorządu Województwa w 2019 roku
1.	ZAZ „U Pana Cogito” Pensjonat i Restauracja w Krakowie Stowarzyszenie Rodzin Zdrowie Psychiczne	profil gastronomiczno-hotelarski	27	579 750 zł	109 271,78 zł
2.	ZAZ w Woli Rzędzińskiej Stowarzyszenie Kulturalno- -Oświatowe „Piast” im. Wincentego Witosa w Woli Rzędzińskiej	produkcja osprzętu elektroinstalacyjnego, folii kablowej ostrzegawczej mającej zastosowanie w budownictwie	92	2 013 397,20 zł	404 103,55 zł

Lp.	Organizator Zakładu Aktywności Zawodowej	Działalność obsługowo-rehabilitacyjna	Liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych	Dofinansowanie działalności ze środków PFRON będących w dyspozycji WM w 2019 roku	Dofinansowanie działalności ze środków Samorządu Województwa w 2019 roku
3.	ZAZ „Pensjonat Na Wzgórzach” „Szansa” Stowarzyszenie Integracyjne Aktywizacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych w Krakowie	profil gastronomiczno-hotelarski	35	705 000 zł	82 000 zł
4.	ZAZ przy Stowarzyszeniu Pomocy „Szansa” Stowarzyszenie Pomocy „Szansa” w Witowicach	rękodzieło w zakresie: garncarstwa – ceramiki, decoupage, koszykarstwa – plecionkarstwa, produkcji zniczy nagrobkowych i świec oraz usługi polegające na: sprzątaniu terenów, zdobieniu figur gipsowych	34	730 199,78 zł	147 205,41 zł
5.	ZAZ przy Bonifratskiej Fundacji Dobroczynnej Bonifratska Fundacja Dobroczynna w Konarach	pszczelarstwo (produkcja miodu i wyrobów pszczelarskich), ogrodnictwo, usługi w zakresie prowadzenia pensjonatu dla koni i konnej jazdy rekreacyjnej, pakowanie i składanie półproduktów drobnego rzemiosła	39	862 250 zł	163 064,52 zł
6.	ZAZ „Opoka” Spółdzielnia Socjalna „Opoka” w Chechle	gastronomia i catering	27	493 500 zł	61 930,33 zł
7.	ZAZ im. Matki Bożej Fatimskiej w Stróżach Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym w Stróżach	pracownia marketingowa, pracownia ogrodnicza, pracownia pralnicza, pracownia hodowlano-rekreacyjna	39	838 750 zł	168 236,53 zł
8.	Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Nawojowej powiat nowosądecki	pracownia hodowlana, pracownia ogrodnicza, pracownia poligraficzno-fotograficzna	30	648 000 zł	128 482 zł
9.	Centrum Rehabilitacji Społecznej i ZAZ „Słoneczne Wzgórze” Gmina Miasta Tarnowa	produkcja wyrobów z drewna, korka i ze słomy, oprawa obrazów, renowacja obrazów i mebli, wykonywanie pozostałych robót budowlano-wykończeniowych, utrzymanie porządku w budynkach, zagospodarowanie terenów zieleni	31	440 250 zł	116 835,35 zł
10.	Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Łysej Górze powiat brzeski	pracownia ceramiczna, pracownia krawiecko-rękodzielnicza	20	423 750 zł	54 814,81 zł
11.	ZAZ w Gładyszowie Fundacja Ilios „Słońce Szczęścia” w Gładyszowie	prowadzenie gospodarstwa rolno-hodowlanego z obsługą pasieki, działalność noclegowo-gastronomiczna, działalność usługowo-remontowa	28	51 333,33 zł	5 703,71 zł
Razem			402	7 786 180,31 zł	1 441 647,99 zł

Źródło: Oprac. własne Departamentu Rodziny, Zdrowia i Spraw Społecznych UMWM na podstawie danych z ZAZ-ów.

4. Działania Samorządu Województwa Małopolskiego na rzecz osób niesamodzielnych

W 2019 roku Województwo Małopolskie wraz z partnerami Caritas Diecezji Kieleckiej oraz Stowarzyszeniem Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego z Suchoj Beskidzkiej realizowało projekt *Małopolski Tele-Anioł*. Projekt realizowany jest w ramach Osi 9. Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 – poddziałanie 9.2.1 Usługi społeczne i zdrowotne w regionie, zakres wsparcia: D Wsparcie projektów z zakresu teleopieki. Okres realizacji: 29 marca 2018 – 26 czerwca 2021 roku.

Głównym celem projektu *Małopolski Tele-Anioł* jest poprawa jakości życia osób niesamodzielnych – starszych, chorych lub niepełnosprawnych, poprzez realizację działań na rzecz rozwoju usług opiekuńczych i sąsiedzkich w miejscu zamieszkania oraz usług wykorzystujących nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne, które umożliwią tym osobom jak najdłuższe bezpieczne pozostanie w ich środowisku. Powodem zastosowania tego typu nowoczesnych rozwiązań jest przede wszystkim wzrastające zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze dla osób starszych i niesamodzielnych w regionie. Projekt swoim zasięgiem obejmuje całe województwo małopolskie. W okresie realizacji projektu wsparcie otrzymują osoby niesamodzielne, które ze względu na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagają wsparcia lub opieki w związku z niemożliwością wykonywania przynajmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego.

W ramach projektu powstało i funkcjonuje Centrum Teleopieki – zapewniające wszystkim uczestnikom możliwość całodobowego przekazania informacji o potrzebie wezwania pomocy w przypadku zagrożenia życia, zdrowia lub bezpieczeństwa. Kadre Centrum Teleopieki stanowią ratownicy medyczni, asystenci teleopieki, psycholodzy. Osoby zakwalifikowane do projektu otrzymują bezpłatnie opaskę bezpieczeństwa, tzw. opaskę życia z przyciskiem SOS, przy pomocy której w łatwy i szybki sposób mogą wezwać pomoc. Opaski *Tele-Anioła* zwiększają poczucie bezpieczeństwa i oprócz możliwości bezpośredniego kontaktu z personelem medycznym monitorują również: tętno, upadki i lokalizację. Wsparcie w zakresie usług teleopiekuńczych przyznawane jest uczestnikom na cały okres realizacji projektu.

Małopolski Tele-Anioł to również pomoc w domu dla osób najbardziej potrzebujących wsparcia, tj. osób samotnych i tych, którym rodzina nie może zapewnić opieki. Usługi opiekuńcze są świadczone w domu podopiecznego – zarówno przez fachowców, jak i w ramach pomocy sąsiedzkiej. To nie tylko pomoc w zabiegach higienicznych, ale także wsparcie w codziennych obowiązkach: zakupach, przygotowaniu posiłków, drobnych porządkach, załatwieniu urzędowych formalności czy pomoc w dotarciu na wizytę u lekarza. Tym wsparciem może być również wspólne spędzenie czasu oraz spacer. Wsparcie w zakresie usług opiekuńczych/sąsiedzkich świadczonych w miejscu zamieszkania przewidziano dla ok. 30% uczestników projektu. Niezależnie od daty rozpoczęcia udziału w projekcie wsparcie to jest przyznawane do końca realizacji projektu, w wymiarze (średnio) 50 godzin usług sąsiedzkich na miesiąc, w przypadku usług opiekuńczych jest to średnia na poziomie 30 godzin.

W ramach *Małopolskiego Tele-Anioła* przewidziano również serię szkoleń i kursów dla osób, które chciałyby pomóc i zaangażować się w świadczenie usług opiekuńczych lub sąsiedzkich na rzecz podopiecznych projektu. Jest to 8-godzinne szkolenie dla sąsiadów oraz 80-godzinne szkolenie dla opiekunów. Zarówno opiekunowie, jak i sąsiedzi za wykonywaną pracę otrzymują wynagrodzenie.

Od początku realizacji projektu do końca grudnia 2019 roku – 6 421 osób niesamodzielnych złożyło aplikację do projektu, przeprowadzono 4 115 ocen materialno-życiowych kwalifikujących do udziału w projekcie, które zakończyły się opracowaniem Indywidualnych Planów Wsparcia i Opieki. Z usług teleopiekuńczych korzystało 3 585 niesamodzielnych Małopolan pomiędzy 19. a 102. rokiem życia, 632 podopiecznych korzystało z usług opiekuńczych i sąsiedzkich świadczonych w miejscu zamieszkania, dla których od początku trwania projektu zrealizowano ok. 128 740,5 godz. usług opiekuńczych. Usługi opiekuńcze na rzecz niesamodzielnych beneficjentów *Tele-Anioła* świadczyło 55 opiekunów oraz 417 sąsiadów, w tym 450 osób zostało przeszkolonych i uzyskało kwalifikacje do świadczenia przedmiotowej usługi.

Ratownicy medyczni w Centrum Teleopieki średnio odbierają ponad 250 połączeń dziennie. Od początku realizacji projektu przeprowadzono z podopiecznymi rozmowy trwające ponad 6 500 godzin. Średnio 2 do 3 razy na dzień ratownicy medyczni wzywają karetkę pogotowia ratunkowego do potrzebującego podopiecznego – tylko w 2019 roku za pośrednictwem Centrum Teleopieki wezwano 850 razy karetki pogotowia ratunkowego w związku z zagrożeniem życia podopiecznych *Tele-Anioła*. Szacuje się, że w przypadku przynajmniej 120 osób tradycyjne formy wezwania pomocy byłyby prawdopodobnie niemożliwe i dzięki opasce bezpieczeństwa i systemowi teleopieki osoby te nadal żyją. Tylko w 2019 roku Centrum Teleopieki ok. 300 razy wzywało

policję i straż miejską do potrzebujących podopiecznych w celu udzielenia odpowiedniego wsparcia. Większość z prowadzonych w Centrum akcji kończy się udzieleniem porady, wezwaniem rodziny/opiekuna/sąsiada, pomocą asystenta teleopieki lub psychologa.

Projekt został doceniony na arenie europejskiej. *Małopolski Tele-Anioł* został finalistą europejskiego konkursu *Innovation in Politics Awards 2019* wśród 10 najlepszych projektów w Europie w kategorii: *Jakość życia* (finalistów wyłoniono z 402 projektów z całej Europy). Ponadto projekt przeszedł pozytywnie ocenę formalną i znalazł się wśród 199 projektów, które w konkursie REGIO STARS 2019 walczyły o miano najbardziej innowacyjnych rozwiązań dofinansowanych z Funduszy Europejskich.

Z dotychczasowych doświadczeń w realizacji projektu wynika, że skala projektu oraz regionalny charakter pozytywnie wpływa na zwiększenie poczucia bezpieczeństwa społecznego osób niesamodzielnych oraz ich rodzin, które często nie mogą sprawować opieki bezpośrednio nad osobami niesamodzielnymi.

Wartość projektu ogółem: 38 219 606 zł w tym dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej: 32 486 665 zł. Na realizację projektu w 2019 roku wydatkowano 12 805 214 zł, z czego 287 294 zł stanowił wkład własny Partnerów projektu.

Włączenie społeczne

Małgorzata Szlązak¹

— podsumowanie

- W 2019 roku po raz kolejny mniej Małopolan skorzystało z pomocy społecznej. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się o prawie 11 tys. w porównaniu do roku poprzedniego, a na przestrzeni lat 2012–2019 spadek ten objął 85 tys. osób. Dynamika spadku była znacznie większa w przypadku rodzin z dziećmi niż rodzin bez dzieci, w szczególności rodzin wielodzietnych. Udział korzystających z pomocy społecznej w populacji regionu w 2019 roku był najniższy w 9-letnim okresie sporządzania oceny zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego – 4,4%, w porównaniu do 4,8% w roku poprzednim i średniej ogólnopolskiej wynoszącej 4,8%. Od 2012 do 2019 roku wskaźnik ten dla Małopolski obniżył się o 2,5 p. proc.
- Zmieniają się powody, z jakich Małopolanie korzystają z pomocy społecznej – przede wszystkim rzadziej jest to życiowa bezradność, bezrobocie i ubóstwo, częściej długoterminowa choroba i niepełnosprawność.
- Zwiększa się dostęp mieszkańców do usług społecznych. Na przykład od 2012 roku przybyły w regionie 94 placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży i 31 dziennych domów pomocy dla seniorów oraz 61 klubów samopomocy (głównie dla osób starszych). W dużej części było to spowodowane interwencją ze środków europejskich i programów rządowych. Do wyżej wymienionych należy doliczyć jednostki powstające poza sektorem publicznym.
- W 2019 roku w Małopolsce na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej ujęte w sprawozdaniu *Ocena zasobów pomocy społecznej w gminach* wydatkowano łącznie ponad 5,5 mld zł, z czego bezpośrednio z budżetów ośrodków pomocy społecznej – ponad 3,8 mld zł. Samorządy powiatowe wydatkowały łącznie ponad 373 mln zł, z tego bezpośrednio z budżetów powiatowych centrów pomocy rodzinie ponad 106,7 mln zł.

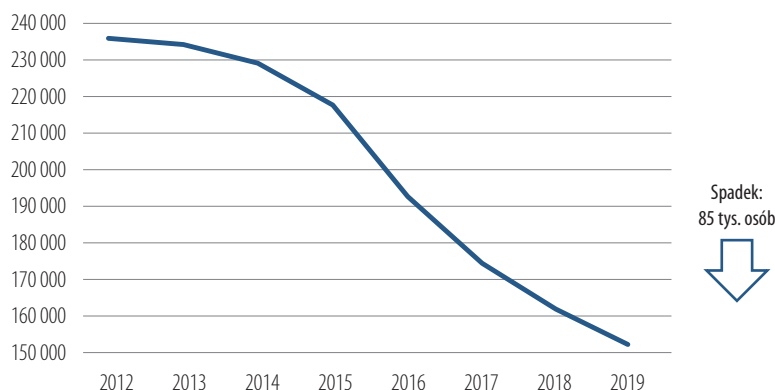
1. Beneficjenci pomocy społecznej

W 2019 roku z systemu pomocy społecznej skorzystało 151,5 tys. osób, co stanowi 4,4% mieszkańców regionu. W roku 2019 ponownie zmniejszyła się liczba klientów pomocy społecznej, o prawie 11 tys., skutkiem czego odsetek mieszkańców objętych wsparciem systemu pomocy zmalał o kolejne 0,4 p. proc. i był o tyle samo niższy od wskaźnika ogólnopolskiego. W latach 2012–2019 spadek ten objął blisko 85 tys. osób, a odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej obniżył się o 2,5 p. proc.

1. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie.

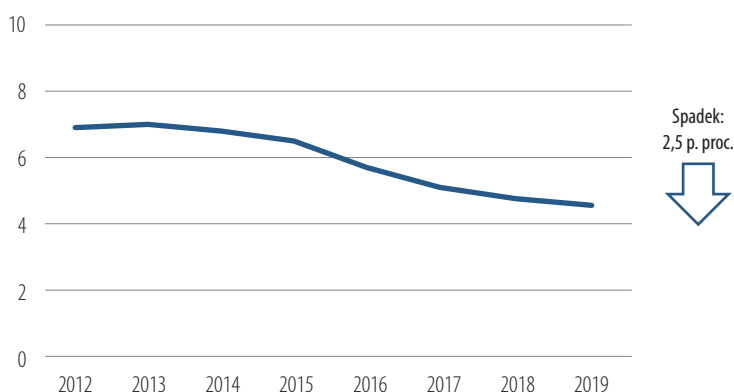
Wykres 24. Spadek liczby korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w Małopolsce*

* Liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych ze sprawozdania OZPS oraz z informacji z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

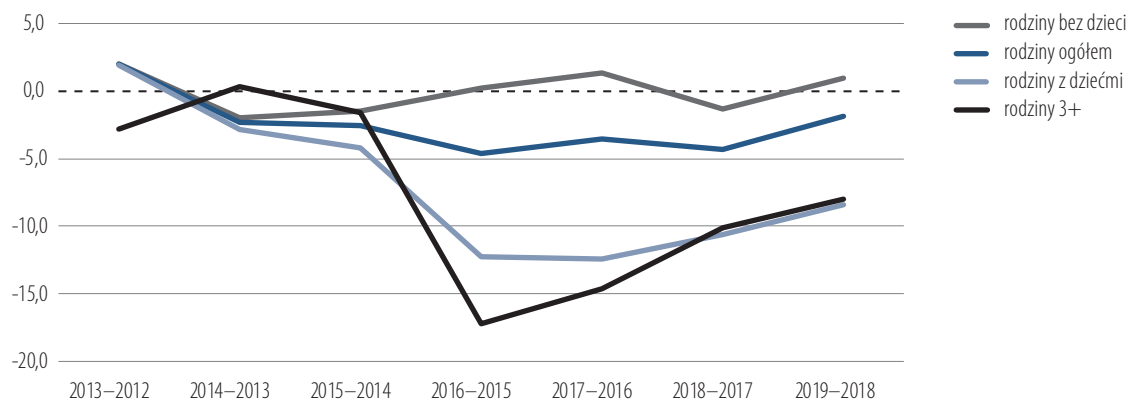
Wykres 25. Spadek udziału korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ludności Małopolski (w %)

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych ze sprawozdania OZPS oraz z informacji z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie. Dane dot. ludności – GUS.

Zmniejsza się różnica pomiędzy małopolską gminą o najniższym udziale klientów pomocy społecznej w ludności gminy a tą, która charakteryzuje się najwyższym wskaźnikiem, w 2019 roku wyniosła 14,7 p. proc., rok wcześniej wyniosła 15,8 p. proc., a dwa lata wstecz – 17,8 p. proc. Można zauważyć, że obszar na mapie Małopolski zajmowany przez gminy o najwyższych udziałach klientów pomocy społecznej w populacji mieszkańców zmniejszył się widocznie pomiędzy rokiem 2012 a 2019.

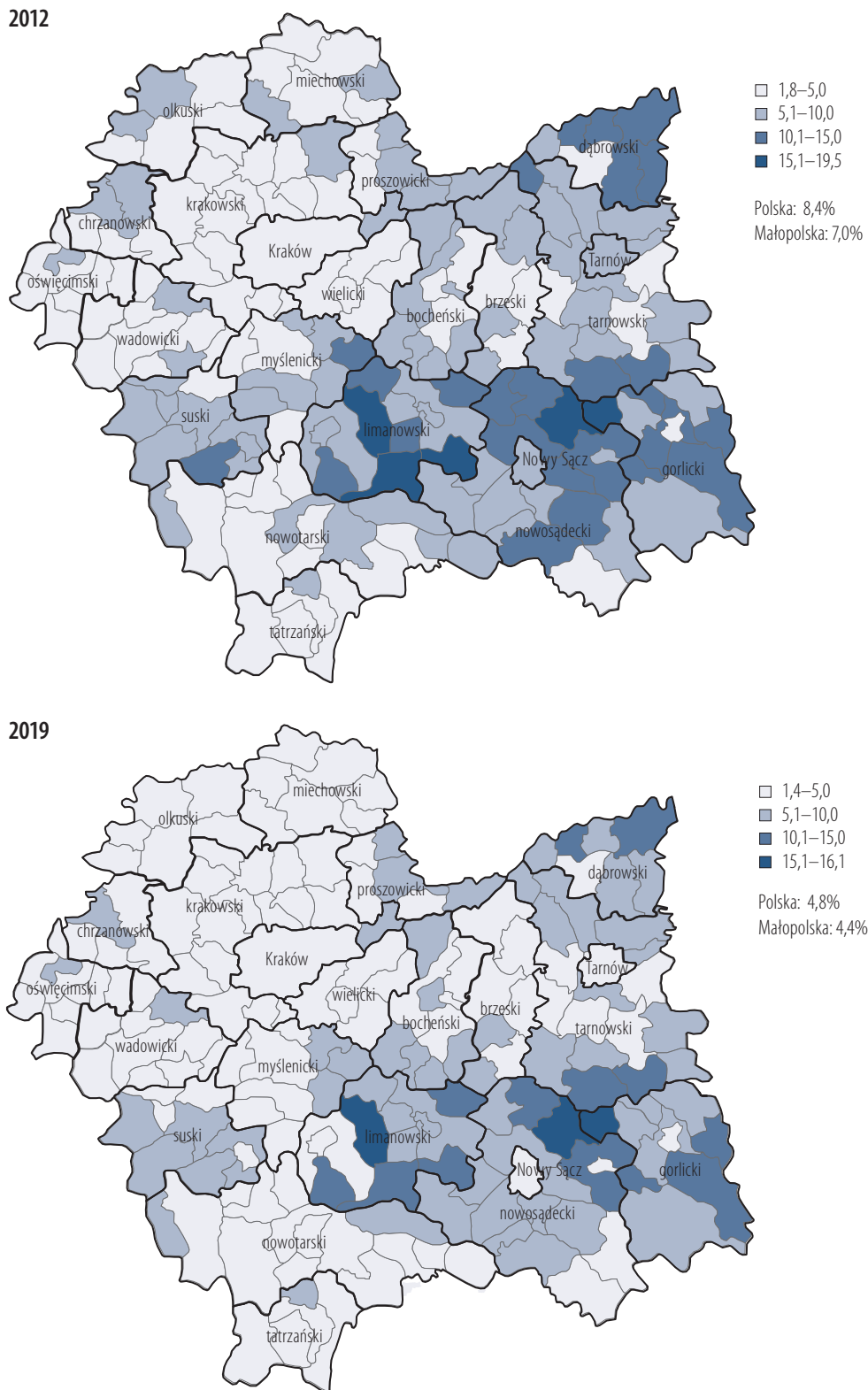
Wykres 26. Dynamika zmian – rodziny korzystające z pomocy społecznej w Małopolsce (w %)

* Wszystko, co znajduje się pod czarną przerywaną linią wykresu oznacza spadek wartości, który może być mniejszy (linia biegnąca w górę) lub większy (linia biegnąca w dół)

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych ze sprawozdania MRPiPS-03 (wcześniej MPiPS-03).

Mapa 9. Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności Małopolski w 2012 i 2019 roku

Liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie ludności danej gminy (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną, świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych ze sprawozdania OZPS oraz informacji z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie. Dane dot. ludności – GUS, Dane dla Polski – Sprawozdanie MRPiPS-03 (MPiPS-03).

Spadek liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2012–2019 wyniósł aż 15,4 tys., przy czym dynamika spadku była większa w przypadku rodzin z dziećmi niż rodzin bez dzieci, w tym osób samotnie gospodarujących, a największa w przypadku rodzin wielodzietnych mających troje i więcej dzieci (spadek o 44,1%).

Ze wsparcia systemu pomocy społecznej w Małopolsce skorzystało prawie 23,6 tys. rodzin z dziećmi, o ponad 2,2 tys. rodzin mniej niż rok wcześniej. Wśród rodzin z dziećmi rodziny niepełne stanowiły 30,5% (7,2 tys.), a rodziny 3+ ponad jedną trzecią (prawie 8,5 tys.). W grupie rodzin wielodzietnych 19,5% (ponad 1,6 tys.) stanowiły rodziny niepełne, czyli matki lub ojcowie samodzielnie wychowujący troje lub więcej dzieci. Wśród wszystkich rodzin korzystających z pomocy społecznej rodziny wielodzietne miały 10% udział w 2019 roku, w porównaniu do 15,1% w roku 2012.

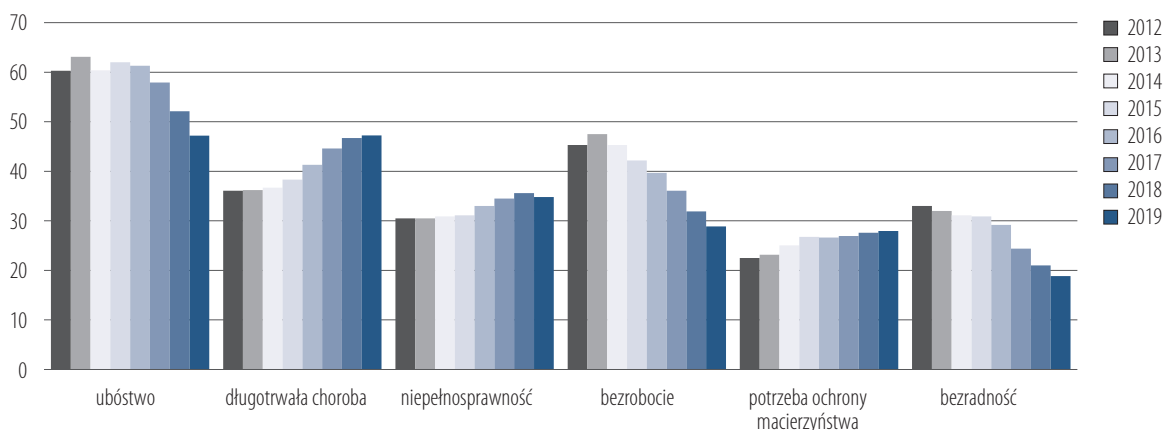
W 2019 roku Małopolanie najczęściej korzystali z pomocy społecznej z powodu:

- › ubóstwa – 47,2% klientów pomocy społecznej korzystało ze wsparcia z tej przyczyny,
- › długotrwałej lub ciężkiej choroby – 47,2%,
- › niepełnosprawności – 34,8%,
- › bezrobocia – 28,9%,
- › potrzeby ochrony macierzyństwa – 27,9%,
- › bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 18,8%.

Analizując statystyki od 2012 roku, można zauważyć dość wyraźną zmianę w przyczynach korzystania z pomocy społecznej. Przede wszystkim rzadziej problemem jest ubóstwo i bezrobocie oraz życiowa bezradność, częściej – niepełnosprawność i choroba:

- › bezrobocie – notowany od 2013 roku spadek udziału w ogóle klientów pomocy społecznej osób korzystających ze wsparcia z tej przyczyny, łącznie o 18,6 p. proc.,
- › ubóstwo – spadek od 2013 roku, łącznie o 15,9 p. proc.,
- › bezradność opiekuńczo-wychowawcza – spadek o 12,3 p. proc., począwszy od 2014 roku,
- › długotrwała choroba – łączny wzrost udziału o 11 p. proc., począwszy od 2013 roku,
- › potrzeba ochrony macierzyństwa – wzrost o 4,8 p. proc., począwszy od 2013 roku,
- › niepełnosprawność – wzrost o 5,1 p. proc., począwszy od 2013 roku do 2018 roku, w 2019 roku pierwszy spadek udziału w porównaniu z rokiem poprzednim.

Wykres 27. Odsetek klientów korzystających z pomocy społecznej z danej przyczyny w Małopolsce

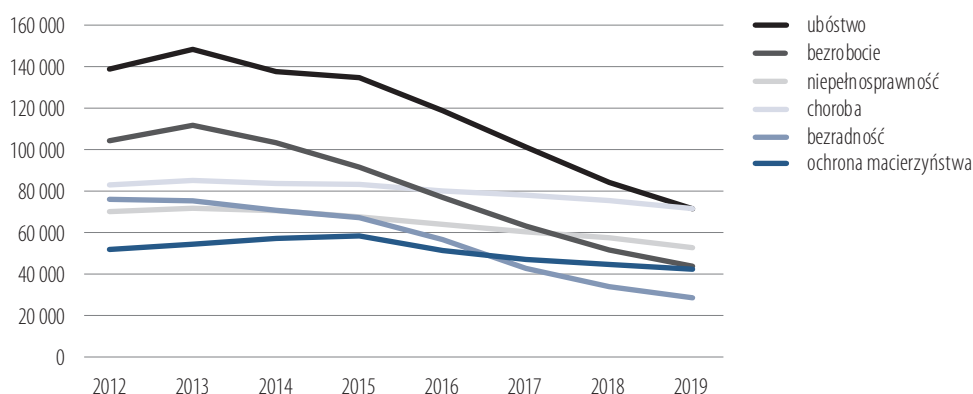

Odsetek klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z danej przyczyny w ogólnej liczbie klientów (1. osób w rodzinach świadczeniobiorców). Podane wartości nie sumują się do 100%, ponieważ sytuację wielu osób charakteryzuje występowanie kilku problemów jednocześnie.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych ze sprawozdania MRPIPS-03 (wcześniej MPiPS-03).

Zmianę widać także przy analizie liczby osób korzystających ze świadczeń z danego powodu. Pomiędzy rokiem 2012 a 2019 liczba klientów korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa spadła ze 138,8 tys. osób do 71,5 tys., czyli o 67,3 tys. Podobnie sytuacja ma się w przypadku bezrobocia i bezradności życiowej – spadki odpowiednio o: 60,5 i 47,5 tys. osób.

Wykres 28. Liczba klientów korzystających z pomocy społecznej z danej przyczyny w Małopolsce

Liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców korzystających ze wsparcia z danej przyczyny (podane wartości nie sumują się do 100, ponieważ sytuację wielu osób charakteryzuje występowanie kilku problemów jednocześnie).

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych ze sprawozdania MRPiPS-03 (wcześniej MPiPS-03).

Natomiast w przypadku mieszkańców korzystających z pomocy społecznej ze względu na niepełnosprawność lub chorobę, a także potrzebę ochrony macierzyństwa ich liczba w ciągu analizowanych lat pozostaje na niewiele niższym poziomie, mimo znacznego zmniejszenia się liczby klientów ogółem, co tłumaczy wzrost udziału tej kategorii klientów w grupie wszystkich objętych pomocą.

Świadczenia pieniężne w 2019 roku dotyczyły średnio 70,1% osób objętych pomocą społeczną. Tylko nieco rzadziej przyznawane były świadczenia niepieniężne – przeciętnie 62,6% osób objętych pomocą społeczną było ich beneficjentami.

Jednostki pomocy społecznej realizują lub koordynują także świadczenia spoza ustawy o pomocy społecznej. Można tu wymienić pieczę zastępczą dla dzieci, świadczenia dla osób niepełnosprawnych, zatrudnienie socjalne, pomoc w formie dodatku mieszkaniowego lub energetycznego itd. Łączną liczbę klientów OPS i PCPR otrzymujących świadczenia z zakresu ustawy o pomocy społecznej i innych aktów prawnych w 2019 roku szacuje się na ponad 225,5 tys. – w ośrodkach pomocy społecznej ponad 172,6 tys. mieszkańców małopolskich gmin, w powiatach – prawie 52,9 tys. klientów PCPR.

W Małopolsce w 2019 roku programem *Rodzina 500 Plus* objęto łącznie prawie 650,6 tys. dzieci. W małopolskich gminach świadczeniem objęto prawie 380,8 tys. rodzin i blisko 646,9 tys. dzieci w tych rodzinach, czyli o prawie 238,5 tys. dzieci więcej niż przed rokiem. Znaczący wzrost w ciągu roku liczby dzieci objętych programem wynika z faktu, iż od lipca 2019 roku zniesiono kryterium dochodowe i świadczenie przyznawane jest na wszystkie dzieci w rodzinie. W powiatach dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego objął łącznie 3 705 wychowanków pieczy zastępczej (w tym 2 707 dzieci wychowujących się w rodzinach zastępczych).

Od 1 stycznia 2016 roku realizowane jest także świadczenie rodzicielskie (w wysokości 1 000 zł w przez okres 52 tygodni) przysługujące kobietom, które urodziły lub przysposobiły dziecko, a które nie otrzymują zasiłku macierzyńskiego lub uposażenia macierzyńskiego. W roku 2019 z tego świadczenia skorzystało ponad 10,9 tys. matek z Małopolski (o 500 mniej niż przed rokiem).

Od 1 stycznia 2017 roku rodzicom przysługuje prawo do jednorazowego świadczenia w wysokości 4 000 zł w przypadku urodzenia się żywego dziecka z ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniem albo nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu. W 2019 roku w Małopolsce świadczenie to wypłacono 428 osobom (o 40 więcej niż rok wcześniej).

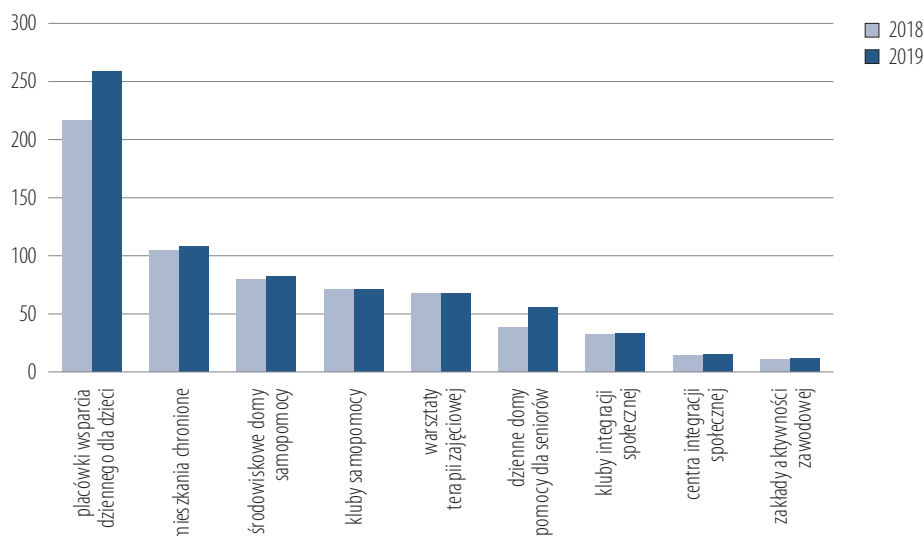
Każdy uczeń, który nie ukończył 20 lat (lub 24 lat, jeśli ma orzeczenie o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności, potrzebie kształcenia specjalnego lub potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych) mógł być objęty programem *Dobry Start*. W ramach programu zostało wypłacone (niezależnie od wysokości dochodu) jednorazowe świadczenie dla rodzin na zakup wyprawki szkolnej, w wysokości 300 zł na każde uczące się dziecko. Z tego programu skorzystało w 2019 roku ponad 414,5 tys. dzieci i młodzieży z ponad 282,1 tys. rodzin oraz 3 214 wychowanków pieczy zastępczej.

2. Dostęp mieszkańców do usług społecznych

Dostęp mieszkańców Małopolski do usług społecznych stale się poprawia, w tym za sprawą interwencji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020. W ciągu roku, pomiędzy 2018 a 2019 rokiem, w samym sektorze publicznym przybyły:

- › 43 placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży (216 placówek działających w 2019 roku),
- › 18 dziennych domów pomocy dla seniorów (38 dziennych domów w 2019 roku),
- › 3 mieszkania chronione (105 mieszkań w 2019 roku),
- › 2 środowiskowe domy samopomocy (80 ŚDS w 2019 roku),
- › po 1: klubie integracji społecznej (32 KIS w 2019 roku) i centrum integracji społecznej (14 CIS w 2019 roku),
- › 1 zakład aktywności zawodowej (w 2019 roku działało 11 ZAZ w regionie).

Wykres 29. Zmiany w zasobach pomocy społecznej i jej otoczenia w Małopolsce w latach 2018 i 2019 – sektor publiczny

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych ze Sprawozdania OZPS, Sprawozdania MRPIPS-03, Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego oraz wykazu ZAZ dostępnego na stronie internetowej MUW w Krakowie, danych ze Sprawozdania Klubu Integracji Społecznej i Sprawozdania Centrum Integracji Społecznej.

Dane te wskazują na zwiększający się dostęp Małopolan do usług społecznych, szczególnie w zakresie wsparcia dzieci i młodzieży oraz seniorów. Jest to w dużej mierze efekt projektów realizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, 9. Oś Priorytetowa *Region Spójny Społecznie*, Działanie 9.2 *Usługi społeczne i zdrowotne*.

Do wyżej wymienionych należy doliczyć jednostki powstające poza sektorem publicznym ze środków europejskich pozostających do dyspozycji samorządu województwa, realizujące takie same funkcje – prowadzone przez organizacje pozarządowe nie działające na zlecenie samorządu, podmioty medyczne, przedsiębiorców, w tym społecznych itp. Doliczając uruchomiane lub wsparte w ramach RPO WM 2014–2020 poza sektorem publicznym tzw. placówki zapewniające dzienną opiekę i aktywizację seniorom do liczby dziennych domów pomocy funkcjonujących w sektorze pomocy społecznej, liczbę takich jednostek możemy oszacować na 84. Podobnie z placówkami wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży – ich łączną liczbę oszacowano na 350 jednostek.

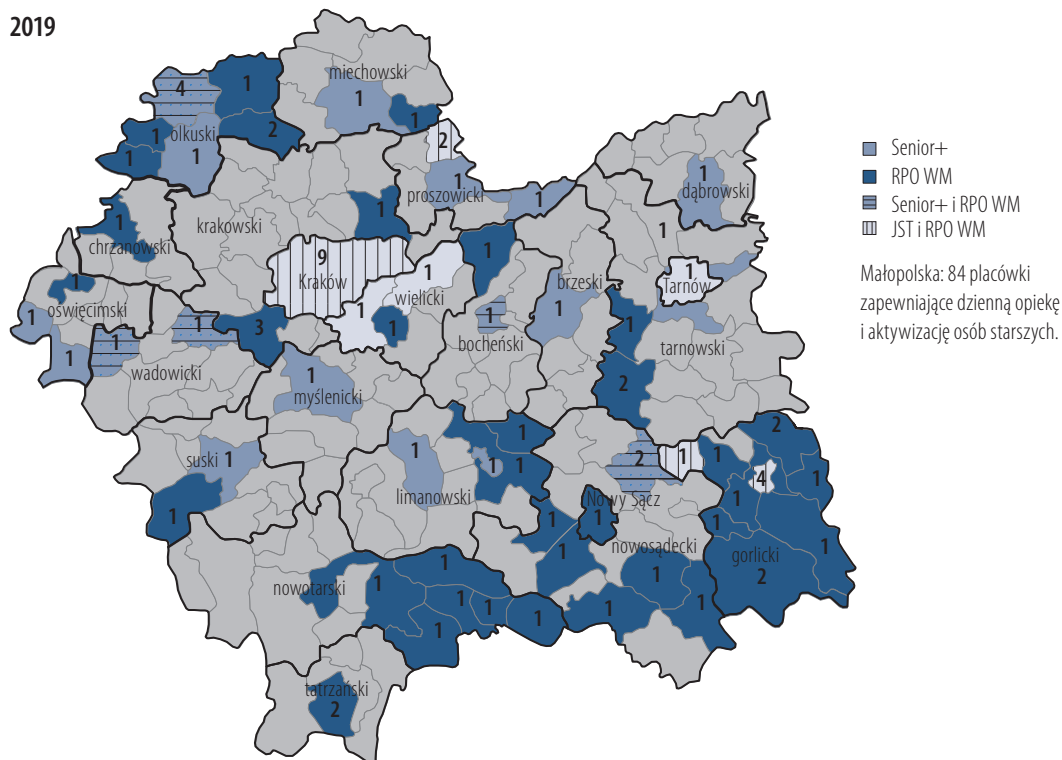
Mapa 10. Szacowane zmiany w dostępie Małopolan do usług społecznych w latach 2012–2019 z uwzględnieniem interwencji RPO WM 2014–2020 i programów rządowych

Dzienne domy pomocy dla seniorów

2012

2019

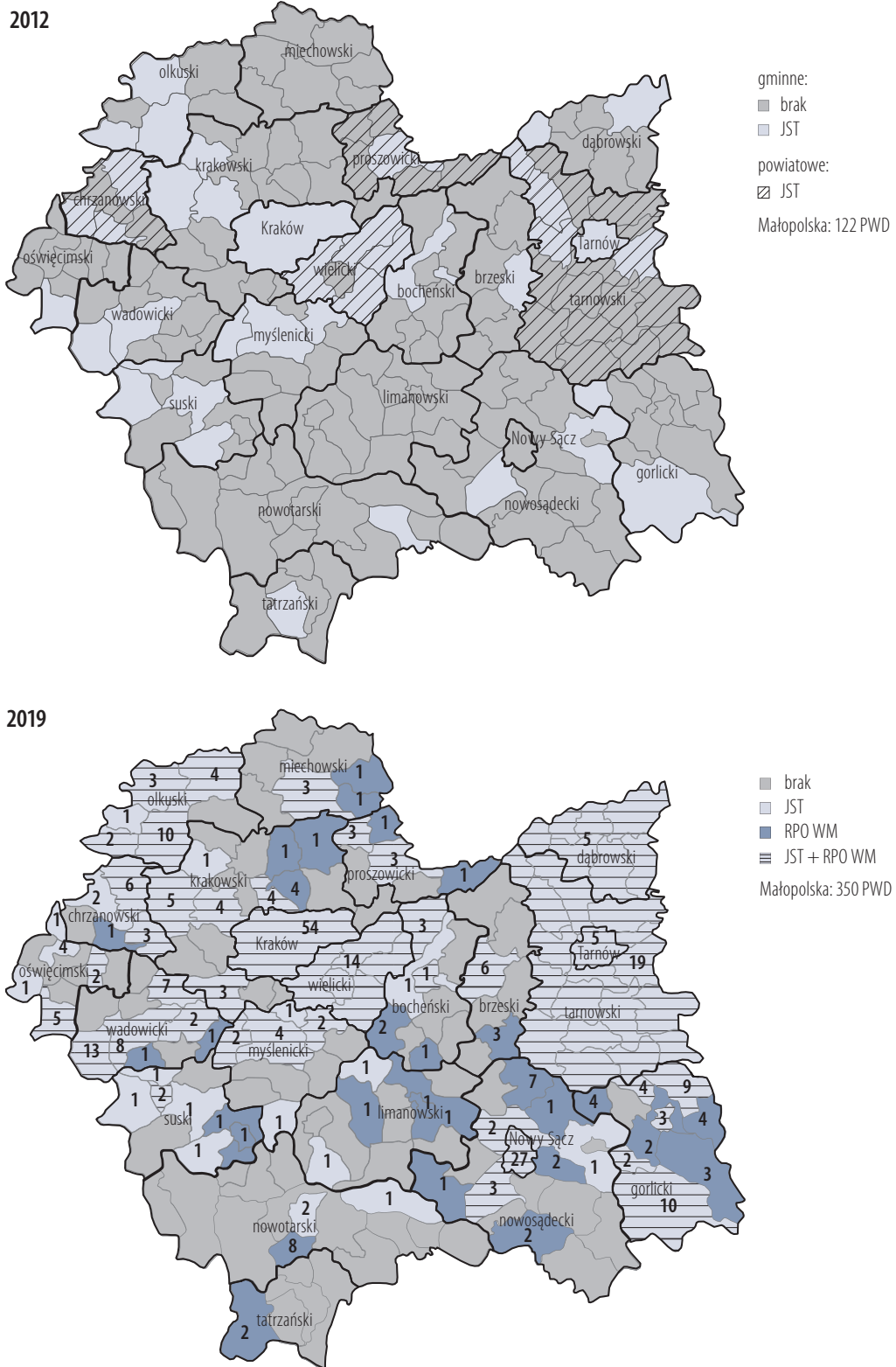

* Mapy uwzględniają planowane efekty projektów kontraktowanych na przełomie 2019 i 2020 roku.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Dane pochodzą ze sprawozdania MRPIPS-03 za I – XII 2019 r. (dostęp 26.02.2020 r.), ze sprawozdania OZPS za 2019 r., z portalu senior.gov.pl (dostęp 22.05.2020 r.), z danych udostępnionych przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości.

Mapa 11. Szacowane zmiany w dostępie Małopolan do usług społecznych w latach 2012–2019 z uwzględnieniem interwencji RPO WM 2014–2020

Placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży

* Mapy uwzględniają planowane efekty projektów kontraktowanych na przełomie 2019 i 2020 roku.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie sprawozdania OZPS za lata 2012 i 2019, *Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2019-07-01 do 2019-12-31, Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 2019-07-01 do 2019-12-31* oraz danych Małopolskiego Centrum Przedsiębiorczości.

Zakorzenie się tworzonych jednostek w lokalnych społecznościach spowodować może skokową zmianę na mapie dostępu Małopolan i ich rodzin do usług społecznych. Zainteresowanie beneficjentów konkursami ogłaszanymi przez Województwo Małopolskie może także być wskaźnikiem trafności przedsięwzięć zaprojektowanych przez Region w Programie Strategicznym Włączenie Społeczne, realizowanych w 9. Osi Priorytetowej RPO WM 2014–2020 *Region Spójny Społecznie*. Pod względem dostępności mieszkańców do usług społecznych ciągle jednak występuje zróżnicowanie w regionie.

3. Kadra jednostek pomocy i integracji społecznej²

Liczebność i kompetencje kadry jednostek pomocowych to jedne z ważniejszych czynników wpływających na poziom usług i rozwój instrumentów wsparcia mieszkańców. W 2019 roku w publicznych jednostkach pomocy społecznej w Małopolsce łącznie zatrudnionych było:

- › w 182 ośrodkach pomocy społecznej (w każdej gminie) – 4 001 pracowników, w tym w 3 ośrodkach miast na prawach powiatów – 1 035 osób,
- › w 19 powiatowych centrach pomocy rodzinie – 413 pracowników,
- › w domach pomocy społecznej – 6 168 pracowników³,
- › w ośrodkach wsparcia:
  - › w środowiskowych domach samopomocy – 926,
  - › w dziennych domach pomocy – 240,
  - › w klubach samopomocy – 170,
  - › w noclegowniach, schroniskach dla osób bezdomnych – 83,
- › w ośrodkach interwencji kryzysowej – 151 pracowników.

Ponadto w małopolskich ośrodkach pomocy społecznej pracowało 301 asystentów rodziny, a w powiatowych centrach pomocy rodzinie 79 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

W jednostkach wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, prowadzonych przez samorządy lub na ich zlecenie, zatrudniano w 2019 roku:

- › 870 pracowników w placówkach wsparcia dziennego,
- › 818 pracowników w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- › 42 pracowników w ośrodkach adopcyjnych.

W jednostkach zatrudnienia socjalnego w 2019 roku pracowało łącznie 334 pracowników, w tym:

- › w centrach integracji społecznej – 95 pracowników,
- › w klubach integracji społecznej – łącznie 239 pracowników.

Kadra małopolskich warsztatów terapii zajęciowej liczyła w 2019 roku 935 osób.

Zwraca uwagę liczebność kadry małopolskich domów pomocy społecznej – największa grupa pracowników ze wszystkich jednostek organizacyjnych pomocy społecznej. Niewiele mniej pracowników zatrudniają gminne ośrodki pomocy społecznej. Trzecią, pod względem liczby pracowników, grupą jednostek są różnego rodzaju ośrodki wsparcia.

4. Wydatki na wybrane świadczenia

W 2019 roku w Małopolsce na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej ujęte w sprawozdaniu *Ocena zasobów pomocy społecznej w gminach* wydatkowano łącznie ponad 5,5 mld zł, z czego bezpośrednio z budżetów ośrodków pomocy społecznej – ponad 3,8 mld zł. Samorządy powiatowe wydatkowały łącznie ponad 373 mln zł, z tego bezpośrednio z budżetów powiatowych centrów pomocy rodzinie ponad 106,7 mln zł.

2. Dane o OIK – *Sprawozdanie MRPIPS-03*, Dane o POW – *Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 2019-07-01 do 2019-12-31*, dane o OAO – *Informacja na Zarząd Województwa Małopolskiego dotycząca sprawozdania z działalności ośrodków adopcyjnych za rok 2019 oraz planów działań na rok 2020*, pozostałe dane – *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego za rok 2019*.
3. Brak danych o mieszkańcach i pracownikach dwóch DPS działających poza samorządami.

W ramach rządowego programu *Rodzina 500 Plus* wypłacono świadczenia w wysokości ponad 3,3 mld zł, wliczając dzieci wychowujące się w pieczy zastępczej.

Kobietom, które urodziły lub przysposobiły dziecko, a które nie otrzymują zasiłku macierzyńskiego lub uposażenia macierzyńskiego w 2019 roku w Małopolsce wypłacono świadczenia rodzicielskie na kwotę ponad 70,4 mln zł. Świadczenia „za życiem” zrealizowano na łączną kwotę ponad 1,8 mln zł, a w ramach programu *Dobry Start* wypłacono uczniom blisko 125,4 mln zł z przeznaczeniem na wyprawkę szkolną.

Na podstawie danych ww. sprawozdania można podjąć również próbę oszacowania kosztów prowadzenia publicznych jednostek świadczących usługi społeczne dla mieszkańców. Na przykład:

- › utrzymanie 92 domów pomocy społecznej w 2019 roku (prowadzonych przez gminy i powiaty lub na ich zlecenie) wiązało się w Małopolsce z wydatkiem ponad 413,3 mln zł. Pojedyncza placówka to koszt prawie 4,5 mln rocznie, a utrzymanie jednego miejsca w domu pomocy społecznej to w ciągu roku wydatek przeciętnie prawie 50,7 tys. zł, miesięcznie – 4 223 zł;
- › przeciętnie dzienny dom pomocy dla seniorów kosztował rocznie ponad 738,9 tys. zł, a średni roczny koszt utrzymania jednego miejsca wyniósł ponad 14,1 tys. zł; miesięcznie – 1 177 zł⁴;
- › średni roczny koszt prowadzenia placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży wyniósł ponad 200 tys. zł., a przeciętny koszt utrzymania jednego miejsca w PWD w ciągu roku to prawie 5 000 zł, miesięcznie – 426 zł⁵.

4. Oszacowano na podstawie danych 24 z 38 publicznych dziennych domów pomocy.

5. Oszacowano na podstawie danych 206 z 216 placówek wsparcia dziennego.

Oświata i wychowanie

Opracowanie: Małgorzata Palimąka, Barbara Polna

— podsumowanie

- W wyniku wprowadzonych zmian w strukturze oświaty od 1 września 2019 roku w ustroju szkolnym nie funkcjonują już gimnazja; ponadto dotychczasowe 3-letnie liceum ogólnokształcące z dniem 1 września 2019 roku stało się 4-letnim liceum ogólnokształcącym, z dniem 1 września 2020 roku rozpoczęło się tym samym stopniowe wygaszanie trzyletniego liceum ogólnokształcącego.
- Od stycznia 2018 roku obowiązuje ustawa z dnia 27 października 2017 roku o finansowaniu zadań oświatowych, środki niezbędne do realizacji zadań oświatowych jednostek samorządu terytorialnego, w tym na wynagrodzenia nauczycieli oraz utrzymanie placówek wychowania przedszkolnego, szkół i placówek są zagwarantowane w dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Zadania oświatowe realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego są ich zadaniami własnymi. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są ich dochody własne oraz subwencja ogólna i dotacje celowe z budżetu państwa. Subwencja ogólna (w tym jej część oświatowa) jest zatem jedną z form uzupełniania dochodów jednostek samorządu terytorialnego.
- Od 25 marca 2020 roku weszło w życie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 roku w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Ministerstwo Edukacji Narodowej zmieniło przepisy, dzięki którym możliwe było prowadzenie kształcenia na odległość w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania szkół i placówek oświatowych. Określono też zasady prowadzenia nauczania na odległość i stworzono możliwość oceniania i klasyfikowania uczniów. Ogłoszone zostały programy *Zdalna szkoła* i *Zdalna szkoła+*, które wprowadziło Ministerstwo Edukacji Narodowej, aby ulepszyć w szkołach i placówkach działanie w zmienionych warunkach organizacyjnych, w szczególności pracę z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. W ramach programów samorządy mogły starać się o pieniądze na zakup sprzętu dla uczniów i nauczycieli do zdalnej nauki, m.in. na komputery, laptopy, tablety, niezbędne oprogramowanie, ubezpieczenie sprzętu, mobilny dostęp do Internetu lub inne akcesoria potrzebne w zdalnym nauczaniu.

1. Opieka nad dziećmi do 3. roku życia

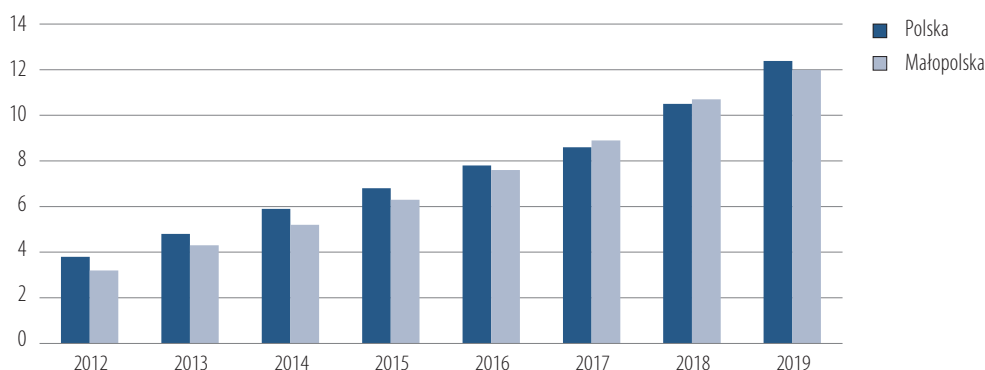
Opieka nad dziećmi do 3. roku życia może być zorganizowana w formie żłobka, klubu dziecięcego bądź zapewniona przez dziennego opiekuna lub nianię.

W 2019 roku w Małopolsce liczba dzieci do 3. roku życia wyniosła 113 217. Spośród tej liczby do żłobków, klubów dziecięcych i oddziałów żłobkowych uczęszczało 13 575 dzieci, a odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach w Małopolsce wyniósł 12,0%. W województwie funkcjonowało 471 placówek, ustępując pod tym względem jedynie województwu mazowieckiemu (786). Wśród placówek blisko 87% należało do sektora prywatnego.

Najwięcej żłobków i klubów dziecięcych sektora prywatnego należało do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (73,0%). Ponad 9% placówek zostało założonych przez spółki cywilne, a 8,6% – przez spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. W sektorze publicznym wszystkie żłobki i kluby dziecięce były prowadzone przez samorządy gminne.

W 2019 roku w Małopolsce funkcjonowało 399 żłobków i 72 kluby dziecięce. Liczba miejsc we wszystkich placówkach opieki nad małymi dziećmi wzrosła z 14 118 w 2018 roku do 16 184 w 2019 roku. Żłobki dysponowały 92,1% wszystkich miejsc.

Wykres 30. Odsetek dzieci do 3. roku życia objętych opieką w żłobkach (w %)

Źródło: Bank Danych Lokalnych.

Żłobki i kluby dziecięce sektora prywatnego dysponowały 11 846 miejscami, a sektora publicznego – 4 338 miejscami. W sektorze prywatnym na 1 żłobek przypadało średnio 31 miejsc, a w sektorze publicznym średnia wartość była ponaddwukrotnie wyższa (75 miejsc). Kluby dziecięce były mniejsze, dysponowały one średnio odpowiednio 17 i 23 miejscami.

więcej informacji

Samorząd Województwa Małopolskiego realizuje Projekt pn. *Małopolska Niania 2.0*, dofinansowany ze środków RPO WM 2014–2020.

Z dofinansowania kosztów zatrudnienia niani mogą skorzystać rodzice, którzy ze względu na konieczność opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 nie mogą podjąć lub utrzymać pracy, jak również rodzice powracający z urlopu macierzyńskiego, rodzicielskiego i wychowawczego. Projekt skierowany jest do wszystkich Małopolan, w szczególności do mieszkańców gmin o ograniczonym dostępie do usług opieki nad dziećmi do lat 3.

W ramach Projektu w okresie 1.08.2018–30.09.2022 wsparciem objętych zostanie łącznie 650 osób.

Wartość Projektu to ok. 19,5 mln zł.

Więcej informacji: www.rops.krakow.pl zakładka: *Małopolska Niania 2.0*

Tabela 12. Liczba żłobków, klubów dziecięcych i oddziałów żłobkowych oraz dzieci do 3. roku życia objętych opieką w województwie małopolskim wg stanu na koniec grudnia danego roku

Rok szkolny	Żłobek		Klub dziecięcy		Oddziały żłobkowe		Liczba placówek ogółem	Liczba dzieci ogółem
	Liczba placówek	Liczba dzieci	Liczba placówek	Liczba dzieci	Liczba placówek	Liczba dzieci		
2012/2013	61	bd.	21	bd.	1	bd.	83	35 361
2013/2014	97	bd.	24	bd.	2	bd.	123	4 509

1. Od 2012 do 2014 roku liczba podana łącznie z liczbą dzieci w żłobkach, klubach dziecięcych i oddziałach żłobkowych.

Rok szkolny	Żłobek		Klub dziecięcy		Oddziały żłobkowe		Liczba placówek ogółem	Liczba dzieci ogółem
	Liczba placówek	Liczba dzieci	Liczba placówek	Liczba dzieci	Liczba placówek	Liczba dzieci		
2014/2015	145	bd.	39	bd.	1	bd.	185	5 428
2015/2016	171	5 922	39	569	0	0	210	6 491
2016/2017	219	7 336	45	695	1	73	265	8 104
2017/2018	265	8 754	63	921	2	87	330	9 762
2018/2019	336	10 941	69	1 075	1	73	406	12 089
2019/2020	399	12 456	72	1 275	bd.	bd.	471	13 575

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie.

2. Wychowanie przedszkolne

W ramach systemu wychowania przedszkolnego w roku szkolnym 2019/2020 w Małopolsce funkcjonowały 2 353 placówki wychowania przedszkolnego, w tym 1 441 przedszkoli (bez przedszkoli specjalnych), 86 punktów przedszkolnych oraz 826 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Można zaobserwować stały wzrost liczby przedszkoli – w porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym nastąpił wzrost o 83 placówki. W roku szkolnym 2019/2020 łączna liczba dzieci z terenu województwa małopolskiego objętych wychowaniem przedszkolnym (bez przedszkoli specjalnych) zwiększyła się o 3 034 dzieci i wyniosła 135 529 (wzrost o 2,28% w stosunku do roku wcześniejszego). Liczba dzieci w przedszkolach w roku szkolnym 2019/2020 zwiększyła się o 3,17% w stosunku do roku wcześniejszego (wzrost o 3 357 dzieci); w punktach przedszkolnych liczba dzieci zmniejszyła się o 5,19% w stosunku do roku wcześniejszego (spadek o 112 dzieci). Przy spadku oddziałów przedszkolnych nastąpił spadek liczby dzieci o 0,48% w stosunku do roku wcześniejszego (spadek o 117 dzieci).

Tabela 13. Liczba placówek wychowania przedszkolnego oraz dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie małopolskim (bez przedszkoli specjalnych)

Rok szkolny	Przedszkola		Punkty przedszkolne		Zespoły wychowania przedszkolnego		Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych		Liczba placówek wychowania przedszkolnego ogółem	Liczba dzieci ogółem
	Liczba placówek	Liczba dzieci	Liczba placówek	Liczba dzieci	Liczba placówek	Liczba dzieci	Liczba placówek	Liczba dzieci		
2009/2010	860	68 762	39	775	1	10	953	19 223	1 853	88 770
2010/2011	913	73 029	51	1 087	1	10	947	20 484	1 912	94 610
2011/2012	975	77 541	62	1 397	1	5	952	25 296	1 990	104 239
2012/2013	1 035	83 832	86	1 972	0	0	936	24 753	2 057	110 557
2013/2014	1 104	88 260	100	2 103	1	65	928	27 571	2 133	117 999
2014/2015	1 157	88 165	96	1 961	1	65	907	24 263	2 161	114 454
2015/2016	1 201	86 644	95	1 816	1	70	863	21 918	2 160	110 448
2016/2017	1 263	97 720	105	2 245	1	65	856	23 280	2 225	123 310
2017/2018	1 301	102 404	105	2 340	1	72	841	23 873	2 248	128 689
2018/2019	1 358	105 963	150	2 159	4	92	835	24 281	2 347	132 495
2019/2020	1 441	109 320	86	2 047	bd.	bd.	826	24 162	2 353	135 529

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie; za rok 2019/2020 na podstawie danych Ministerstwa Edukacji Narodowej (www.dane.gov.pl, dostęp 23.10.2020).

3. Uczniowie i nauczyciele

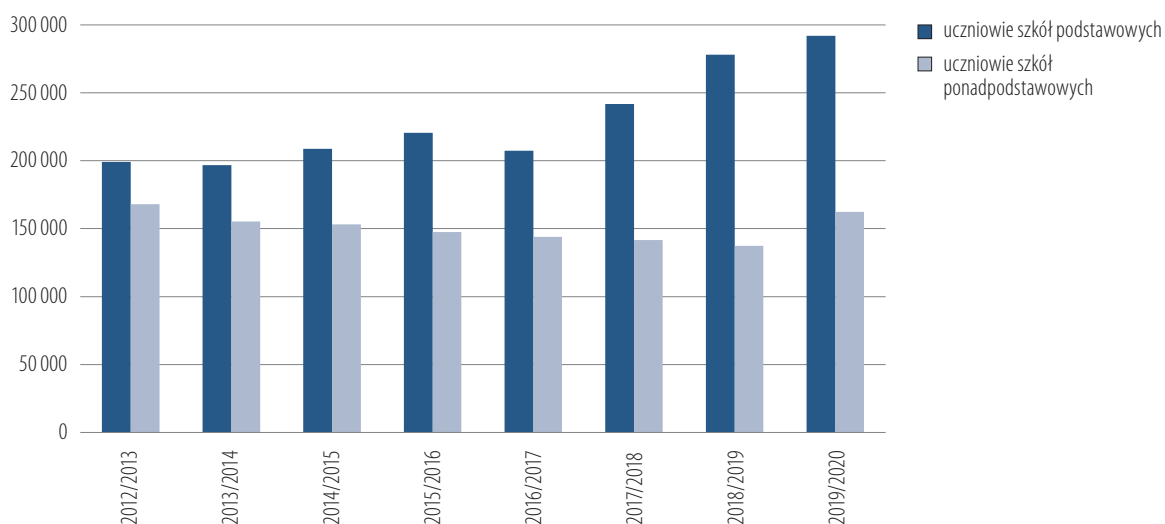
W roku szkolnym 2019/2020 ogólna liczba uczniów w Małopolsce w szkołach publicznych i niepublicznych wyniosła 560 761, w tym 291 941 uczniów szkół podstawowych, 59 915 uczniów w technikach i 54 523 uczniów w liceach ogólnokształcących. Nastąpił wzrost ogólnej liczby uczniów w stosunku do roku wcześniejszego, łącznie o 9 711 uczniów, tj. o 1,76%.

W wyniku wprowadzonych zmian w strukturze oświaty uczniowie dotychczasowej sześciolletniej szkoły podstawowej od 1 września 2017 roku stali się uczniami 8-letniej szkoły podstawowej; uczniowie kończący klasę VI szkoły podstawowej otrzymali promocję do klasy VII szkoły podstawowej. Natomiast rok szkolny 2018/2019 był ostatnim rocznikiem dzieci uczęszczających do klas III gimnazjum, tzw. czas wygaszenia kształcenia, a od 1 września 2019 roku w ustroju szkolnym nie będą już funkcjonowały gimnazja. Podobne rozwiązania zaprojektowano w stosunku do zespołów szkół, w skład których wchodzi oprócz gimnazjum zasadnicza szkoła zawodowa lub liceum ogólnokształcące lub technikum.

W związku z powyższym odnotowano istotne zmiany liczby uczniów w poszczególnych typach szkół, w szczególności w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych. Nastąpił wzrost liczby uczniów szkół podstawowych o 16 045, tj. o 5,81% w stosunku do roku poprzedniego.

W szkołach ponadpodstawowych także wystąpiły zmiany w stosunku do roku poprzedniego. W technikach liczba uczniów wzrosła o 9 545, tj. o 18,95%, natomiast w liceach wzrosła o 10 983 uczniów, tj. o 25,23%.

Wykres 31. Liczba uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie; za rok 2019/2020 na podstawie danych Ministerstwa Edukacji Narodowej (www.dane.gov.pl, dostęp 23.10.2020).

Tabela 14. Liczba uczniów wg typów placówek

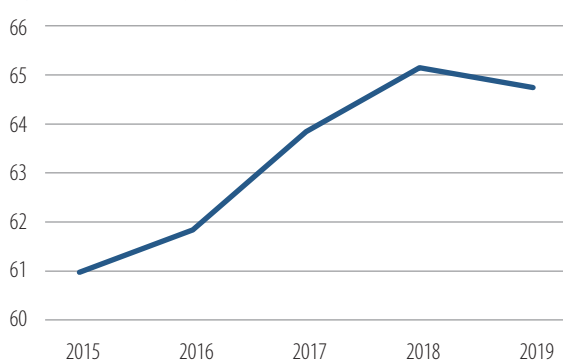
Typ placówki	Liczba uczniów w roku szkolnym				
	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Przedszkola	110 448	123 310	128 689	132 495	135 529
Szkoły podstawowe	219 138	205 864	239 973	275 896	291 941
Gimnazja	98 865	97 107	64 301	31 936	–
Zasadnicze szkoły zawodowe/Branżowa szkoła I stopnia	18 538	17 364	16 506	15 247	17 057
Liceum ogólnokształcące	44 746	44 057	43 712	43 540	54 523

Typ placówki	Liczba uczniów w roku szkolnym				
	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Technikum	50 483	50 977	50 691	50 370	59 915
Szkoła policealna	3 416	1 884	2 342	1 566	1 796
Suma	545 634	540 563	546 214	551 050	560 761

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie; za rok 2019/2020 na podstawie danych Ministerstwa Edukacji Narodowej (www.dane.gov.pl, dostęp 23.10.2020).

We wszystkich typach szkół i placówkach oświatowych w roku 2019 liczba nauczycieli pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na etaty wyniosła 64 737,12 i była niższa o 408,95 etatów w porównaniu z liczbą w roku wcześniejszym. Spadek ten nastąpił w związku ze zmianą struktury oświaty i likwidacją gimnazjów. Natomiast w przedszkolach nastąpił niewielki wzrost liczby etatów o 11,46 (wzrost o 0,13%) i w zespołach szkół i placówek oświatowych o 1 350,87 etatów (wzrost o 7,3%). W roku szkolnym 2018/2019 zmniejszyła się natomiast liczba etatów w szkołach podstawowych o 1 208,98 (spadek o 4,26%) oraz w szkołach policealnych o 126,35 etatów (spadek o 47,24%).

Wykres 32. Liczba nauczycieli wykazanych we wszystkich szkołach i placówkach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Edukacji Narodowej; za 2019 rok dane Kuratorium Oświaty w Krakowie z Systemu Informacji Oświatowej.

Tabela 15. Liczba nauczycieli pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na etaty wg typu placówki

Typ placówki	Liczba etatów w roku szkolnym	
	2018/2019	2019/2020
Przedszkola	8 637,04	8 648,5
Szkoły podstawowe	28 348,06	27 139,08
Szkoła branżowa I stopnia	74,59	72,04
Liceum ogólnokształcące	2 585,1	3 297,77
Technikum	75,71	121,95
Szkoła policealna	267,48	141,13
Zespoły szkół	18 494,41	19 845,28
Pozostałe	6 663,68	5 469,37

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Kuratorium Oświaty w Krakowie.

W województwie małopolskim w roku szkolnym 2019/2020 spośród ogólnej liczby najwięcej nauczycieli zatrudnionych było w szkołach podstawowych – 27 139,08 etatów, zespołach szkół i placówkach oświatowych – 19 845,28 etatów oraz w przedszkolach – 8 648,5 etatów.

4. Szkolnictwo podstawowe

Zgodnie z nowelizacją ustawy o systemie oświaty w roku szkolnym 2019/2020 dzieci obowiązkowo rozpoczynają naukę w wieku lat siedmiu. Przyjęcie dziecka do klasy I szkoły podstawowej w latach poprzednich odbywało się z uwzględnieniem przepisów art. 35 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe, a także z możliwością rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej przez dziecko 6-letnie na wniosek rodziców zgodnie z regulacjami art. 36 ust. 1 ww. ustawy.

W roku szkolnym 2019/2020 w województwie małopolskim funkcjonowało 1 526 szkół podstawowych (publicznych i niepublicznych). W związku ze zmianą struktury oświaty liczba szkół podstawowych zwiększyła się o 51 szkół w stosunku do roku szkolnego 2018/2019.

Tabela 16. Liczba uczniów w szkołach podstawowych wraz z liczbą szkół (bez szkół specjalnych)

Rok szkolny	Szkoły podstawowe	
	Liczba szkół	Liczba uczniów
2009/2010	1 430	205 666
2010/2011	1 427	201 882
2011/2012	1 414	201 498
2012/2013	1 399	197 750
2013/2014	1 391	195 414
2014/2015	1 400	207 342
2015/2016	1 408	219 138
2016/2017	1 408	205 864
2017/2018	1 477	239 973
2018/2019	1 475	275 896
2019/2020	1 526	291 941

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z dane.gov.pl.

Do szkół podstawowych (bez szkół specjalnych) uczęszczało ogółem 291 941 uczniów. Liczba uczniów wzrosła o 16 045 w stosunku do roku poprzedniego, tj. o 5,82%.

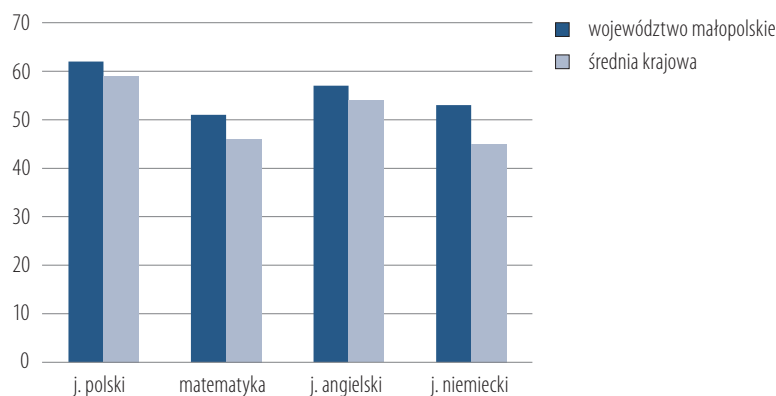
Uczniowie na dotychczasowych zasadach będą otrzymywali podręczniki i ćwiczenia bezpłatnie. Są one finansowane z budżetu państwa. Co roku, w sierpniu, na każde uczące się dziecko rodzice otrzymują 300 zł na wyprawkę dla ucznia. Program jest powszechny. Rodzice decydują, na co wydają te pieniądze.

Egzamin ósmoklasisty

Egzamin ósmoklasisty po raz pierwszy został przeprowadzony w roku szkolnym 2018/2019. Obejmuje wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego w odniesieniu do wybranych przedmiotów nauczanych w klasach I–VIII.

Egzamin ósmoklasisty jest egzaminem obowiązkowym, co oznacza, że każdy uczeń musi do niego przystąpić, aby ukończyć szkołę. Nie jest określony minimalny wynik, jaki uczeń powinien uzyskać, dlatego egzaminu ósmoklasisty nie można nie zdać. Egzamin ósmoklasisty jest przeprowadzany w formie pisemnej.

Wykres 33. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w województwie małopolskim w 2020 roku (w %)

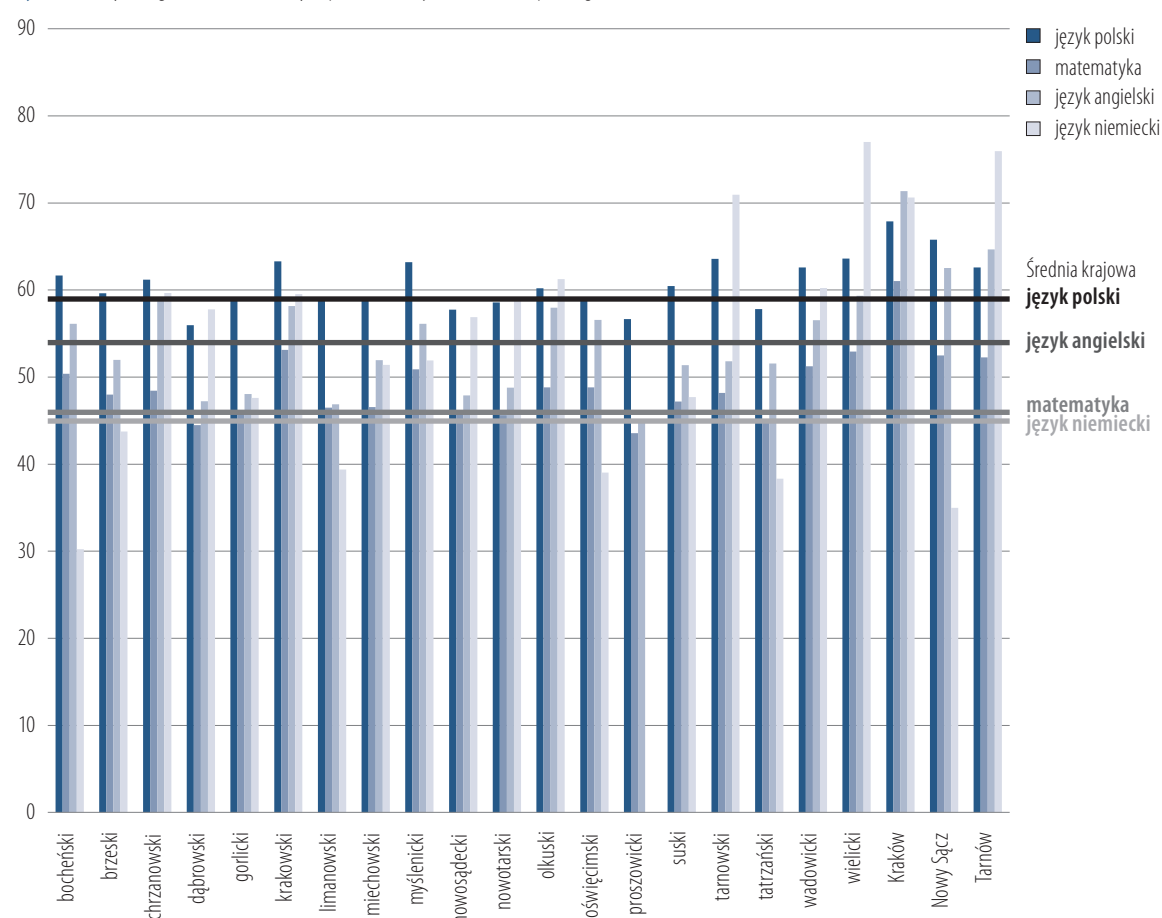
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych.

W 2019/2020 w województwie małopolskim uczniowie w przeprowadzonym egzaminie ósmoklasisty największy sukces odnieśli z języka polskiego (62%), był to wynik o 3% wyższy niż średnia krajowa (59%). Język angielski był drugim najlepiej zdawanym przedmiotem w Małopolsce (57% przy średniej krajowej 54%). W dalszej kolejności był drugi najczęściej zdawany i wybierany obcy język nowożytny – język niemiecki (53%), przy średniej krajowej (45%). Ostatnie miejsce to matematyka z wynikiem 51% dla województwa małopolskiego, a średnia krajowa wynosiła 46%.

Tegoroczni ósmoklasiści w podziale na powiaty z kolei najlepsze wyniki osiągnęli z j. niemieckiego: 77% w powiecie wielickim, w Tarnowie 75% oraz w powiecie suskim 70,95%. Z języka angielskiego osiągnięto także wysokie wyniki: 71,36% w Krakowie i 64,66% w Tarnowie. W dalszej kolejności znalazł się język polski z najlepszym wynikiem w Krakowie (67,90%) oraz w Nowym Sączu (65,78%) i powiecie tarnowskim (63,57%). Z matematyki ósmoklasiści najlepsze wyniki osiągnęli w Krakowie (61,03%), w powiecie krakowskim (53,12%) oraz w Nowym Sączu (52,48%) i Tarnowie (52,28%).

Wykres 34. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w powiatach województwa małopolskiego w 2020 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych.

5. Szkolnictwo ponadpodstawowe

Liczba szkół ponadpodstawowych dla młodzieży (publicznych i niepublicznych) w województwie małopolskim w roku szkolnym 2019/2020 wzrosła w stosunku do lat poprzednich i wyniosła 533 szkoły, w tym 197 liceów ogólnokształcących, 147 techników, 152 branżowe szkoły I stopnia oraz 21 szkół policealnych, do których uczęszczało łącznie 133 291 uczniów.

Tabela 17. Szkolnictwo ponadpodstawowe (bez specjalnych) - liczba szkół i uczniów.

Rok szkolny	Licea ogólnokształcące		Zasadnicze szkoły zawodowe/ branżowe szkoły I stopnia		Licea profilowane, technika, technika uzupełniająca do roku szkolnego 2013/14, od roku szkolnego 2014/2015 technika		Szkoły policealne dla młodzieży	
	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów
	2007/2008	195	64 395	135	21 728	273	60 541	31
2009/2010	192	61 442	133	22 166	216	55 538	32	2 029
2010/2011	189	59 173	134	21 448	207	53 717	35	2 872
2011/2012	187	56 374	133	20 400	199	51 428	36	3 194
2012/2013	187	53 326	129	19 108	181	50 038	37	3 602
2013/2014	176	49 533	130	18 255	175	49 722	34	3 284
2014/2015	170	46 697	131	19 242	156	50 054	32	3 376
2015/2016	160	44 746	131	18 538	150	50 483	36	3 416
2016/2017	162	44 057	129	17 364	148	50 977	24	1 884
2017/2018	165	43 712	117	16 506	148	50 691	23	2 342
2018/2019	168	43 540	118	15 247	147	50 370	20	1 566
2019/2020	197	54 523	152	17 057	147	59 915	21	1 796

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z dane.gov.pl.

Liczba liceów ogólnokształcących zwiększyła się o 29 szkół w porównaniu z rokiem 2018/2019 (wzrost o 17,26%). Liczba uczniów w liceach także się zwiększyła, w roku szkolnym 2019/2020 do liceów uczęszczało 54 523 uczniów. W porównaniu z rokiem szkolnym 2018/2019 nastąpił wzrost liczby uczniów o 10 983 osób (25,23%). Liczba techników pozostała taka jak roku poprzednim, wyniosła 147 szkół, a liczba uczniów wzrosła znacząco o 9 545 uczniów, tj. 18,95%.

W roku szkolnym 2019/2020 funkcjonowało 21 szkół policealnych dla młodzieży (zwiększenie o 1 szkołę w stosunku do roku poprzedniego). Nastąpił wzrost liczby uczniów aż o 230 osób, tj. 14,69%.

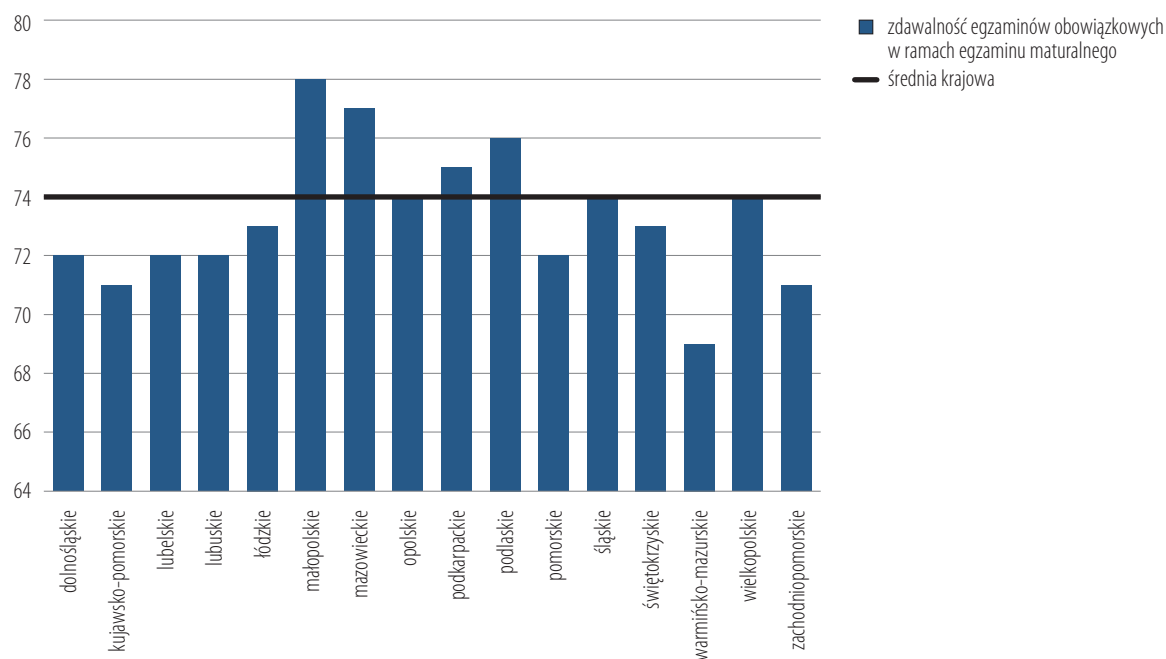
Egzamin maturalny

W skali kraju najwyższy poziom zdawalności egzaminów obowiązkowych, tak jak i w poprzednich latach, w ramach egzaminu maturalnego w 2020 roku uzyskali maturzyści z województwa małopolskiego (78,0%) i mazowieckiego (77,0%). Wysoki wynik w tym roku szkolnym uzyskali również maturzyści z województwa podlaskiego (76,0%) oraz podkarpackiego (75,0%).

Wynik poniżej średniej krajowej (tj. poniżej 74,0%) uzyskano w dziewięciu województwach. Spośród nich, najniższy poziom zdawalności odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (69,0%), zachodniopomorskim (71,0%) i kujawsko-pomorskim (71,0%).

W województwie małopolskim do wszystkich egzaminów obowiązkowych w części ustnej i pisemnej w roku 2020 przystąpiło 25 953 tegorocznych absolwentów szkół ponadpodstawowych (liceów ogólnokształcących i techników), w tym 15 208 absolwentów liceów ogólnokształcących i 10 745 absolwentów techników. Spośród ogólnej liczby osób, które przystąpiły do egzaminu maturalnego w województwie małopolskim egzamin zdało 77,8% absolwentów w liczbie 20 201. Wynik ten był wyższy, tak jak i w latach ubiegłych od poziomu zdawalności egzaminu maturalnego w skali kraju (74,0%).

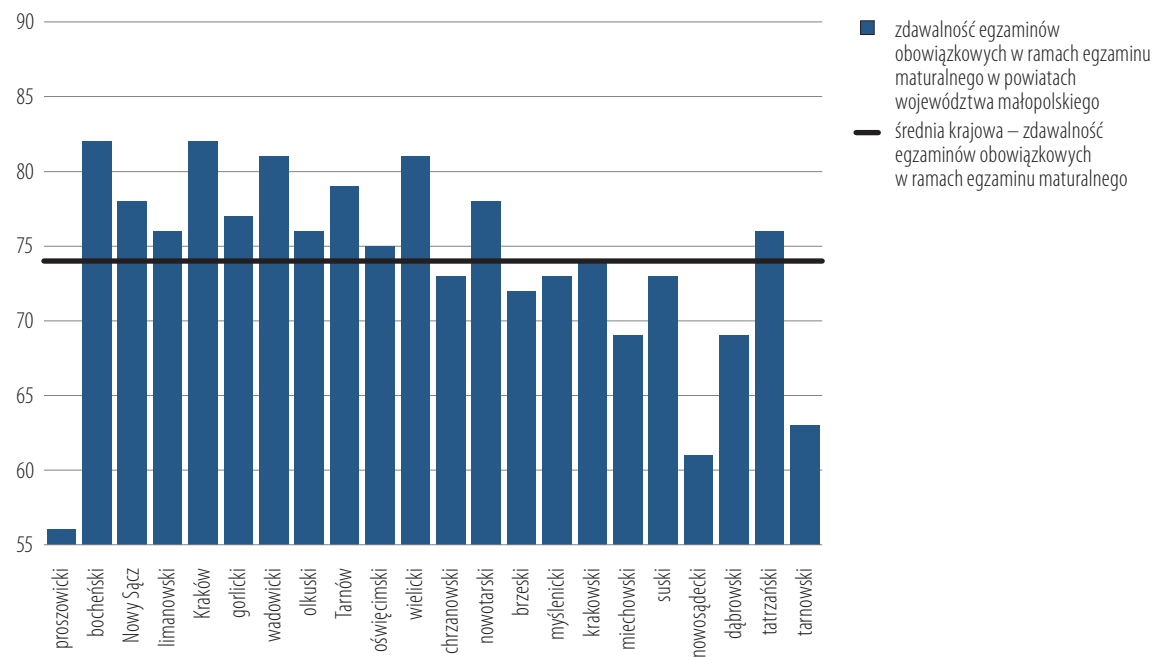
Wykres 35. Zdawalność przedmiotów obowiązkowych w ramach egzaminu maturalnego w województwach w 2020 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych.

W Małopolsce najwyższy poziom zdawalności wszystkich egzaminów obowiązkowych w ramach egzaminu maturalnego w 2020 roku uzyskano w powiecie bocheńskim (82%), m. Krakowie (82%) oraz w powiecie wielickim (81%). Najniższy poziom zdawalności natomiast uzyskano w powiecie proszowickim (56%), powiecie nowosądeckim (61%) oraz powiecie tarnowskim (63%).

Wykres 36. Zdawalność egzaminów obowiązkowych w ramach egzaminu maturalnego w powiatach w 2020 roku (w %)

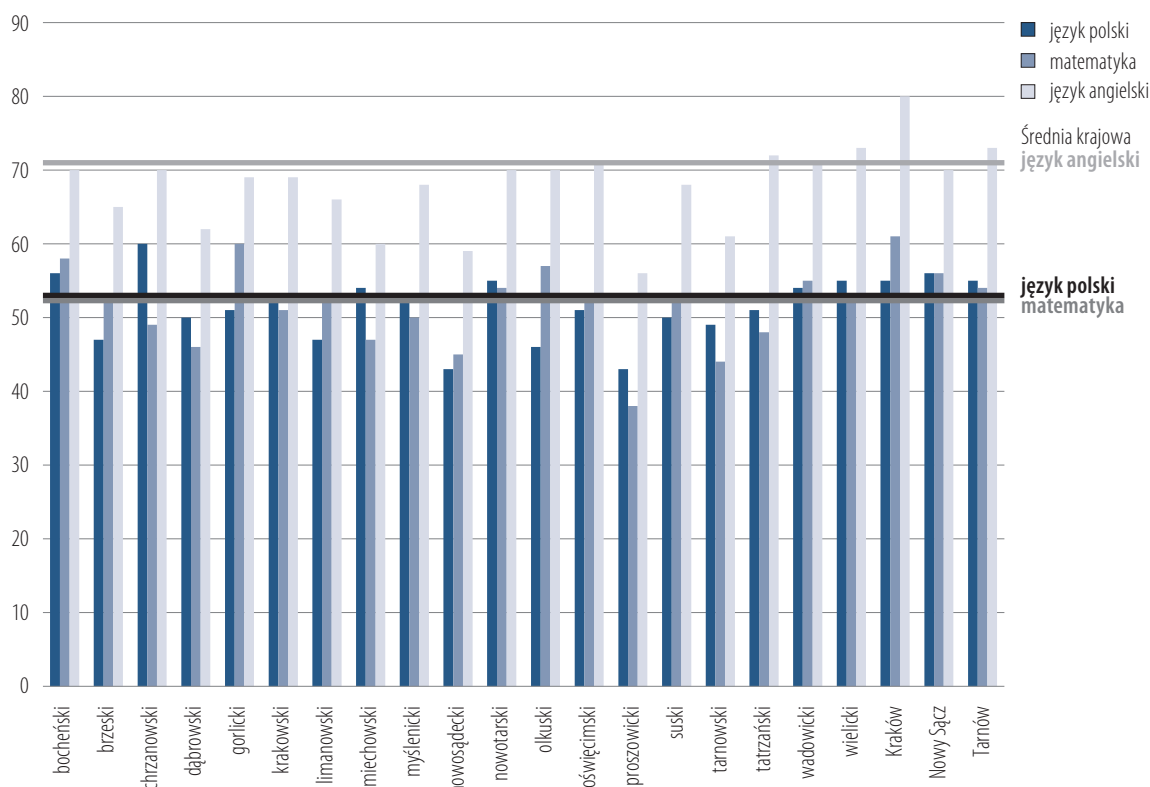

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

Najlepszy średni wynik z języka polskiego w powiatach województwa małopolskiego w 2020 roku dla wszystkich typów szkół został osiągnięty w powiecie chrzanowskim (60%) i powiatach bocheńskim, m. Nowy Sącz, olkuskim (po 56%), powiecie nowotarskim (55%), powiecie wielickim (55%), Krakowie i Tarnowie (po 55%), przy

średniej krajowej wynoszącej 52%. Najlepszy średni wynik z matematyki uzyskali absolwenci z Krakowa (61%), powiatu gorlickiego (60%) i powiatu bocheńskiego (58%) przy średniej krajowej wynoszącej 52%. Język angielski ze średnim najlepszym wynikiem został osiągnięty w Krakowie (80%), Tarnowie oraz powiecie wielickim (po 73%) przy średniej krajowej, która wyniosła 71%.

Wykres 37. Średnie wyniki z przedmiotów obowiązkowych w powiatach w ramach egzaminu maturalnego w maju 2020 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

6. Szkolnictwo zawodowe

Szkolnictwo zawodowe dla młodzieży w roku szkolnym 2019/2020 w Małopolsce było realizowane w 291 szkołach, tj. w 123 branżowych szkołach I stopnia, 147 technikumach oraz 21 szkołach policealnych.

Nowa struktura nauczania w zakresie szkolnictwa zawodowego wprowadzona w związku z reformą oświaty obejmuje 5-letnie technikum, a także szkoły branżowe: 3-letnią branżową szkołę I stopnia oraz 2-letnią szkołę branżową II stopnia, które zastąpiły zasadniczą szkołę zawodową.

Kształcenie w branżowej szkole I stopnia odbywa się w zawodach jednokwalifikacyjnych, przy czym większość z nich ma kwalifikację wspólną z zawodem nauczany na poziomie technikum. Absolwenci branżowej szkoły I stopnia będą mogli kontynuować naukę w branżowej szkole II stopnia w celu uzyskania dyplomu technika w zawodach wpisanych do klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, dla których przewidziano kształcenie w tym typie szkoły. Ponadto absolwent branżowej szkoły II stopnia uzyska wykształcenie średnie branżowe i będzie mógł przystąpić do matury.

Egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie

W województwie małopolskim w sesji zimowej w 2020 roku egzamin przeprowadzono w 187 kwalifikacjach – dla uczniów i absolwentów szkół zawodowych, eksternów oraz absolwentów kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

Do egzaminu w zawodzie przystąpiło na terenie województwa małopolskiego, w tym do obu części egzaminu (pisemnej i praktycznej) – 11 679 zdających. Świadectwa kwalifikacyjne otrzymało 83,48% zdających spośród wszystkich, którzy przystąpili do obu części egzaminu.

Tabela 18. Liczba osób w województwie małopolskim, które przystąpiły do poszczególnych etapów egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w sesji zimowej w 2020 roku

Etap egzaminu	Przystąpiło	Zdało
Pisemny	12 326	9 465
Praktyczny	13 180	9 750
Oba etapy	11 679	9 168
Świadectwo kwalifikacyjne*		9 750 (83,48%)

* Obejmuje zdających, którzy uzyskali wyniki z obu części egzaminu (przystąpili do obu części egzaminu).

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie.

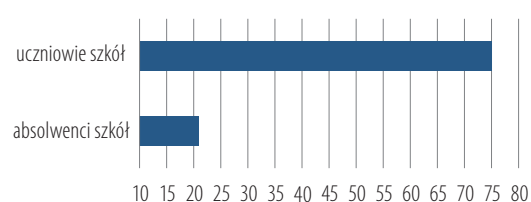
Tabela 19. Kwalifikacje najczęściej wybierane w województwie małopolskim w sesji zimowej 2020 roku wraz ze zdawalnością

Lp.	Oznaczenie kwalifikacji	Nazwa kwalifikacji	Popularność (liczba osób przystępujących do obu egzaminów)	Zdawalność (%)	Liczba osób, które otrzymały świadectwo kwalifikacyjne
1.	E.14	Tworzenie aplikacji internetowych i baz danych oraz administrowanie bazami	1 892	71%	1 385
2.	T.15	Organizacja żywienia i usług gastronomicznych	1 477	82%	1 241
3.	A.36	Prowadzenie rachunkowości	965	92%	888
4.	T.12	Obsługa gości w obiekcie świadczącym usługi hotelarskie	847	80%	678
5.	A.32	Organizacja i monitorowanie przepływów zasobów i informacji w jednostkach organizacyjnych	690	83%	582

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie.

Kwalifikacją najczęściej wybieraną w sesji zimowej roku 2020 w województwie małopolskim, według liczby osób przystępujących do obu egzaminów, było *Tworzenie aplikacji internetowych i baz danych oraz administrowanie bazami* (1 892 osoby) oraz *Organizacja żywienia i usług gastronomicznych* (1477 osób).

Spośród najczęściej wybieranych kwalifikacji najlepszą zdawalność miała kwalifikacja ciesząca się trzecią z kolei popularnością – *Prowadzenie rachunkowości* (92%) oraz zajmująca piątą pozycję *Organizacja i monitorowanie przepływu zasobów i informacji w jednostkach organizacyjnych* (83%). Natomiast najniższą zdawalność miała kwalifikacja najczęściej wybierana *Tworzenie aplikacji internetowych i baz danych oraz administrowanie bazami* (71%).

Wykres 38. Zdawalność egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w województwie małopolskim w sesji zimowej z podziałem na zdających, którzy przystąpili do obu części egzaminu w 2020 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

więcej informacji

Więcej informacji na temat egzaminów znajdziesz na stronach:

- wyniki ogólnokrajowe – Centralna Komisja Egzaminacyjna: www.cke.edu.pl
- wyniki w województwie małopolskim – Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie: www.oke.krakow.pl

7. Kształcenie ustawiczne

Osoby dorosłe, nieobjęte obowiązkiem nauki, mają możliwość uzyskania lub podwyższenia poziomu wykształcenia ogólnego w szkołach dla dorosłych (szkoła podstawowa, liceum ogólnokształcące) oraz możliwości uzyskania lub uzupełnienia kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych, w tym na kwalifikacyjnych kursach zawodowych. Kształcenie ustawiczne prowadzone jest w formach pozaszkolnych, m.in. takich jak kwalifikacyjny kurs zawodowy, kurs umiejętności zawodowych, kurs kompetencji ogólnych, turnus dokształcania teoretycznego młodocianych pracowników.

Publicznymi placówkami kształcenia ustawicznego są centra kształcenia ustawicznego. W skład centrum kształcenia ustawicznego mogą wejść: szkoły dla dorosłych (szkoła podstawowa, gimnazjum, liceum ogólnokształcące, szkoła policealna), szkoły prowadzące kształcenie zawodowe (zasadnicza szkoła zawodowa, technikum, szkoła policealna), placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego, umożliwiające uzyskanie i uzupełnienie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych.

W województwie małopolskim w roku szkolnym 2019/2020 funkcjonowało:

- › 2 szkoły podstawowe z liczbą uczniów 59,
- › 28 liceów ogólnokształcących dla dorosłych z liczbą uczniów 1 647.

Do szkół dla dorosłych w województwie małopolskim w roku szkolnym 2019/2020 uczęszczało łącznie 1 706 uczniów.

8. Finansowanie oświaty

W roku 2019 wysokość subwencji oświatowej i dotacji celowych przekazanych jednostkom samorządu terytorialnego w Małopolsce wyniosła 4 586,6 mln zł. Z kolei wydatki samorządów na oświatę ukształtowały się na poziomie 5 966,3 mln zł. Różnica pokrywana przez samorządy wyniosła 1 379,7 mln zł.

Tabela 20. Dochody jednostek samorządu terytorialnego na zadania oświatowe z części oświatowej subwencji ogólnej i dotacji celowych (w mln zł)

Lata	Ogółem	Gminy	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Województwo
2010	3 482,3	1 789,6	671,6	965,3	55,8
2011	3 634,3	1 863,4	708,5	1 002,3	60,1
2012	3 831,8	1 986,9	716,6	1 066,8	61,5
2013	3 806,1	1 956,3	713,4	1 074,6	61,8
2014	3 829,0	1 958,9	738,3	1 073,7	58,1
2015	3 864,9	2 026,7	696,1	1 083,3	58,8
2016	3 945,3	2 078,2	688,5	1 119,1	59,5
2017	4 023,1	2 136,9	672,6	1 157,9	55,8
2018	4 219,3	2 239,2	712,9	1 213,9	53,3
2019	4 586,6	2 266,5	758,3	1 291,4	55,9

Źródło: Ministerstwo Finansów (<https://www.gov.pl/web/finanse/informacja-roczna2>).

Analiza wydatków na oświatę w latach 2010–2019 wskazuje na dalszy systematyczny wzrost środków finansowych przeznaczonych przez samorządy na zadania edukacyjne. W 2019 roku przeznaczono na oświatę 367,3 mln zł więcej niż w roku wcześniejszym. Nadal widoczne jest znaczne zaangażowanie samorządów w finansowanie oświaty w 2019 roku – jest to 96,5%, jednak nie mniej niż w 2018 roku, ogólne wydatki na te zadania w Małopolsce wynosiły 104,88% przekazanej samorządom subwencji oświatowej i dotacji. Można zauważyć dalszy wzrost środków finansowych na zadania edukacyjne, ale istotne jest też zaangażowanie samorządów w to zadanie, dzięki czemu wydatki na oświatę i wychowanie nadal były zdecydowanie wyższe

niż część ogólna subwencji oświatowej i dotacji. W roku 2019 wydatki gmin przewyższały część oświatową subwencji ogólnej i dotacji o 807,1 mln zł, wydatki powiatów o 169,3 mln zł, wydatki miast na prawach powiatu o 557,4 mln zł, a wydatki województwa przewyższały część oświatową subwencji ogólnej o 34,28 mln zł.

Tabela 21. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na zadania oświatowe z części oświatowej subwencji ogólnej i dotacji celowych (w mln zł)

Lata	Ogółem	Gminy	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Województwo	Różnica pomiędzy dochodami i wydatkami JST ogółem
2010	4 246,9	2 225,9	711,3	1 246,2	63,5	764,6
2011	4 433,2	2 318,3	753,3	1 301,8	59,8	798,9
2012	4 530,7	2 357,3	756,6	1 354,1	62,7	698,9
2013	4 556,0	2 353,6	748,3	1 367,9	86,2	749,9
2014	4 662,9	2 398,6	802,3	1 387,5	74,5	833,9
2015	4 801,0	2 508,6	764,6	1 456,4	71,4	936,1
2016	4 935,1	2 575,4	755,8	1 531,0	72,9	989,8
2017	5 103,9	2 670,6	781,5	1 562,1	89,6	1 080,7
2018	5 552,5	2 882,7	847,7	1 722,9	99,2	1 333,2
2019	5 966,3	3 073,5	927,6	1 848,9	90,1	1 379,7

Źródło: Ministerstwo Finansów.

Przy analizie wydatków na oświatę w 2019 roku należy także wziąć pod uwagę, iż przepisy obowiązujące w roku 2018, tj. art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 27 października 2017 roku o finansowaniu zadań oświatowych, środki niezbędne do realizacji zadań oświatowych jednostek samorządu terytorialnego, o których mowa w art. 11 ust. 2-4 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 roku – *Prawo oświatowe*, w tym na wynagrodzenia nauczycieli oraz utrzymanie placówek wychowania przedszkolnego, szkół i placówek, są zagwarantowane w dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Zadania oświatowe realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego są ich zadaniami własnymi. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są ich dochody własne oraz subwencja ogólna i dotacje celowe z budżetu państwa. Subwencja ogólna (w tym jej część oświatowa) jest zatem jedną z form uzupełniania dochodów jednostek samorządu terytorialnego.

9. Projekty regionalne wspierające rozwój edukacji

W 2020 roku kontynuowano realizację projektów edukacyjnych, które wspierają rozwój młodych ludzi w twórczym i innowacyjnym środowisku poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjnych. Realizowano również projekty wdrażające mechanizmy odkrywania i kształtowania talentów oraz wspierające nowoczesne kształcenie zawodowe, ściśle powiązane z oczekiwaniami rynku pracy. Potencjał szczególnie uzdolnionych uczniów w zakresie przedmiotów przyrodniczych, informatycznych, języków obcych, matematyki lub przedsiębiorczości został wzmocniony w wyniku udzielonego wsparcia stypendialnego.

Małopolska Chmura Edukacyjna

Nowy Model Nauczania – Małopolska Chmura Edukacyjna

Projekt pn. *Małopolska Chmura Edukacyjna* stanowi kontynuację części pilotażowej zrealizowanej w latach 2013–2015, w ramach której prowadzono innowacyjne zajęcia dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych z wykorzystaniem potencjału naukowego uczelni wyższych w regionie, poprzez realizację wspólnych projektów badawczych, prowadzenie wirtualnych zajęć wykładowych i laboratoryjnych opartych na infrastrukturze i nowoczesnej technologii teleinformatycznej.

Przedsięwzięcie składa się z trzech projektów pozakonkursowych: projekt *Małopolska Chmura Edukacyjna* ma na celu wyposażenie placówek w sprzęt, w tym m.in. budowę systemu informatycznego (tzw. *private cloud*) oraz budowę infrastruktury w szkołach. W ramach projektu *Małopolska Chmura Edukacyjna – nowy model nauczania* realizowane są zajęcia edukacyjne z przedmiotów ogólnych, a w ramach projektu *Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce II*, realizowane są zajęcia z przedmiotów zawodowych oraz podejmowane działania związane ze wzrostem kompetencji z zakresu wykorzystania TIK w dydaktyce przez nauczycieli przedmiotów zawodowych. Ponadto organy prowadzące przygotowują wnioski konkursowe na dofinansowanie działań w szkole w zakresie realizacji zajęć z przedmiotów ogólnych.

Województwo Małopolskie jest liderem projektów pozakonkursowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 (RPO WM) w ramach Poddziałania 10.1.4 oraz 10.2.3, natomiast liderem projektu infrastrukturalnego realizowanego w ramach Osi 2 RPO WM jest Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie.

W ramach realizacji obszarów ogólnych *Małopolskiej Chmury Edukacyjnej* prowadzone były działania we współpracy z 9 partnerami (6 uczelni publicznych, 1 uczelnia niepubliczna, 2 organizacje pozarządowe), takie jak zajęcia online z 17 obszarów tematycznych, koła naukowe z 17 obszarów tematycznych oraz warsztaty letnie i weekendowe z 17 obszarów tematycznych. Zrealizowano także szkolenia dla 177 nauczycieli. Zrealizowano warsztaty letnie oraz weekendowe dla 2 316 uczniów.

W ramach realizacji komponentu zawodowego *Małopolskiej Chmury Edukacyjnej* kontynuowane były działania we współpracy z 6 uczelniami, w tym realizowano zajęcia online w 7 obszarach kształcenia zawodowego: język angielski zawodowy, budownictwo, żywność, środowisko, turystyka, elektryczno-elektronicznym oraz mechaniczno-mechatronicznym. W roku szkolnym 2019/2020 w ww. zajęciach udział wzięło ok. 1 750 uczniów. Ponadto zorganizowano i przeprowadzono 3 edycje naukowych warsztatów weekendowych oraz naukowe warsztaty letnie, łącznie dla ok. 260 uczniów.

— więcej informacji

Szczegółowe informacje dotyczące projektu dostępne na stronie: www.e-chmura.malopolska.pl

Kształcenie zawodowe w regionie – projekt *Modernizacja kształcenia zawodowego II*

W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 na działania dotyczące kształcenia zawodowego uczniów w ramach 10 Osi Priorytetowej przeznaczono ok. 90 mln euro. W bieżącej perspektywie finansowej zastosowano podejście subregionalne i konkursowe. W efekcie ogłoszonego w 2016 roku konkursu w ramach Poddziałania 10.2.1. i 10.2.2 RPO WM, do dofinansowania na tworzenie i rozwój Centrów Kompetencji Zawodowych przyjęto 47 projektów. Natomiast w 2019 roku, w ramach II edycji konkursu, ogłoszonej w 2018 roku przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości, zakontraktowano kolejne środki w wysokości ok. 150 mln zł:

- 1) W ramach konkursu 10.2.1 – Kształcenie zawodowe uczniów – ZIT dofinansowanie uzyskało 14 Centrów Kompetencji Zawodowych na łączną kwotę ok. 35 mln zł.
- 2) W ramach konkursu 10.2.2 – Kształcenie zawodowe uczniów – subregiony dofinansowanie uzyskało 35 Centrów Kompetencji Zawodowych na łączną kwotę ok. 115 mln zł, w tym:
  - › w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym – 6 CKZ-ów,
  - › w Subregionie Tarnowskim – 6 CKZ-ów,
  - › w Subregionie Podhalańskim – 3 CKZ-ów,
  - › w Subregionie Sądeckim – 13 CKZ-ów,
  - › w Małopolsce Zachodniej – 8 CKZ-ów.

Centra Kompetencji Zawodowych poprzez swoje działania ukierunkowane są na tworzenie dla uczniów w szkołach warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej poprzez wyposażenie/doposażenie pracowni kształcenia zawodowego w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne, realizację programów współpracy szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe z pracodawcami – w tym przede wszystkim organizację staży dla uczniów, działania z obszaru doradztwa edukacyjno-zawodowego, wzmocnienie współpracy szkół zawodowych z uczelniami, dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze z przedmiotów zawodowych, służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych, realizację kursów dających dodatkowe kwalifikacje uczniom, a także na rozwój kompetencji zawodowych i społecznych kadr wspieranych placówek w celu poprawy efektywności kształcenia zawodowego w powiązaniu z rynkiem pracy i przedsiębiorcami.

Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce II

Równolegle do projektów konkursowych wspierających kształcenie zawodowe od 2016 roku na poziomie województwa realizowany jest projekt pozakonkursowy. Stanowi on kontynuację zakończonego sukcesem projektu *Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce* oraz pilotażu *Festiwalu Zawodów* prowadzonych – odpowiednio – w latach 2010–2015 i 2012–2015. Całkowita wartość projektu wynosi niemal 54 mln zł, z czego 48,5 mln stanowi dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Szacuje się, że docelowo wsparciem zostanie objętych ok. 40 000 osób oraz ok. 300 szkół i placówek edukacyjnych.

Projekt realizowany jest w formule partnerskiej (Lider: Województwo Małopolskie, Departament Edukacji UMWM), a jego założeniem jest wsparcie rozwoju kadr dla innowacyjnej i efektywnej gospodarki poprzez poprawę efektywności kształcenia zawodowego oraz podniesienie u uczniów małopolskich szkół podstawowych zdolności do podejmowania właściwych decyzji dotyczących dalszej ścieżki edukacyjnej i zawodowej. W tym celu realizowane są cztery komplementarne komponenty projektu:

- 1) koordynacja, wspieranie i rozwój kształcenia zawodowego w regionie (w tym Centrów Kompetencji Zawodowych utworzonych w subregionach), w zakresie tworzenia sieci nowoczesnych placówek kształcenia zawodowego współpracujących z przedsiębiorcami;
- 2) uruchomienie 2 Centrów Kompetencji Zawodowych na bazie szkół i placówek kształcenia zawodowego prowadzonych przez WM w branży turystyczno-gastronomicznej i medyczno-społecznej;
- 3) *Małopolska Chmura Edukacyjna* w zakresie 7 obszarów zawodowych, tj. budownictwo, turystyka, żywność, środowisko, język angielski zawodowy, mechaniczno-mechatroniczny oraz elektryczno-elektroniczny, a także działania związane ze wzrostem kompetencji z zakresu wykorzystania TIK w dydaktyce przez nauczycieli przedmiotów zawodowych;
- 4) budowa systemu orientacji zawodowej dla uczniów ostatnich klas szkół podstawowych w Małopolsce, poprzez m.in. tworzenie Szkolnych Punktów Informacji i Kariery (SPInKa), organizację Festiwalu Zawodów oraz promocję kształcenia zawodowego (zadanie projektowe realizowane w partnerstwie z organami prowadzącymi szkoły podstawowe w Małopolsce).

W ramach zadania koordynacyjnego utworzono w 2017 roku 7 Regionalnych Rad Branżowych, których celem było przedstawienie perspektyw rozwoju w danej branży, a także dyskusja na temat rekomendacji w zakresie dodatkowych umiejętności, jakie powinni otrzymać przyszli absolwenci szkół zawodowych w odniesieniu do oczekiwań rynku pracy. W 2019 roku, po rozstrzygnięciu konkursów 10.2.1 i 10.2.2 i wyłonieniu projektów dofinansowujących 50 CKZ-ów, w 2020 roku zaktualizowany zostanie skład Regionalnych Rad Branżowych. Za rok szkolny 2018/2019 opracowany został obszerny raport z realizacji działań w obszarze kształcenia zawodowego w tym okresie.

W zakresie Centrów Kompetencji Zawodowych utworzonych na bazie szkół wojewódzkich prowadzona była współpraca z pracodawcami, której efektem było pozyskanie nowych miejsc odbywania stażu zawodowego dla uczniów i słuchaczy szkół kształcących się w zawodach branży turystyczno-gastronomicznej i medyczno-społecznej. We współpracy z pracodawcami zostały opracowane programy staży zawodowych realizowanych w roku szkolnym 2019/2020.

W 2019 roku 127 osób uczestniczyło w stażach zawodowych z możliwością wypłaty stypendium stażowego, a ponad 450 uczniów i słuchaczy oraz nauczycieli CKZ rozpoczęło udział w kursach i szkoleniach umożliwiających uzyskanie dodatkowych kompetencji i kwalifikacji. Niemal 700 uczniów rozpoczęło udział w letnich lub weekendowych zajęciach branżowych w ramach *Małopolskiej Chmury Edukacyjnej*.

W 2019 roku zrealizowano również siódmą edycję *Festiwalu Zawodów*. Na 140 branżowych stoiskach, przygotowanych przy współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami, uczniowie małopolskich szkół prezentowali ofertę swoich szkół i zawody, w których się kształcą, młodszym kolegom i koleżankom, wybierającym szkołę ponadpodstawową. Festiwal odwiedziło w tym roku ponad 30 000 zwiedzających.

W partnerstwie ze szkołami zawodowymi z terenu województwa małopolskiego zorganizowano i przeprowadzono kolejną edycję konkursu *Mam zawód. Mam fantazję*. Konkurs realizowany był w 8 konkurencjach zawodowych. Dla finalistów konkursu *Mam zawód. Mam fantazję* zorganizowano Galę Kształcenia Zawodowego.

W roku szkolnym 2019/2020 funkcjonowały 303 Szkolne Punkty Informacji i Kariery. W tym okresie przygotowano 2 954 Indywidualne Plany Działania (dane do końca maja 2020), co daje łącznie od początku realizacji projektu 28 893 IPD (do końca maja 2019 roku było to 19 496, przy czym w samym czerwcu 2019 sporządzono 6 443 IPD). Przyjęto, że termin realizacji zadania zostanie przedłużony do końca grudnia 2020 roku.

Odnotować należy, że wszystkie podane powyżej wskaźniki będą zachwiane w drugiej połowie roku szkolnego 2019/2020 z powodu panującej od marca 2020 roku epidemii koronawirusa. W celu złagodzenia skutków pandemii Zarząd Województwa Małopolskiego zdecydował o utworzeniu własnej, regionalnej tarczy antykryzysowej. W ramach pakietu edukacyjnego *Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej* przewidziano w projekcie *Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce II* zakup sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem dla uczniów szkół branżowych i techników oraz realizację kursów zawodowych pozwalających uczniom na nabycie dodatkowych kwalifikacji lub kompetencji.

Całościowa kwota planowana na zakup sprzętu do nauczania zdalnego dla szkół zawodowych w ramach MKZII w zawiązku z COVID-19 to 3,7 zł, za którą planowany jest zakup ponad 1 100 laptopów/komputerów. Obecnie dokonano już zakupu blisko 60 komputerów typu *all in one* na kwotę: 158 566,41 zł dla uczniów z powiatu gorlickiego, nowosądeckiego oraz słuchaczy szkół i placówek prowadzonych przez Województwo Małopolskie – Zespół Szkół Małopolska Szkoła Gościnności w Myślenicach oraz Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Myślenicach.

Pozostali partnerzy projektu MKZ II – organy prowadzące szkoły zawodowe – dokonają zakupów sprzętu komputerowego po zakończeniu trwających postępowań przetargowych/podpisaniu aneksów do umów partnerskich, zwiększających kwotę na zakup sprzętu w ramach ww. projektu.

Zakup sprzętu komputerowego niezbędnego do zabezpieczenia potrzeb uczniów i nauczycieli będzie sukcesywnie realizowany od września do grudnia 2020 roku.

Ponadto planuje się przeznaczyć około 1,2 mln zł w perspektywie lat 2020–2023 na kursy zawodowe dla 300–400 osób. Będą to kursy dające uczniom dodatkowe kwalifikacje pożądane na rynku pracy, takie jak np. kursy komputerowe, kursy komputerowego wspomaganie projektowania, kursy księgowo, uprawnienia SEP.

— więcej informacji o projekcie

Szczegółowe informacje dotyczące projektu pod adresem internetowym: www.zawodowamalopolska.pl

System stypendialny

W województwie małopolskim na poziomie regionalnym realizowane są obecnie dwa komplementarne programy stypendialne:

- › Regionalny Program Stypendialny współfinansowany ze środków UE;
- › Przedsięwzięcie strategiczne pn. *Regionalny Program Stypendialny* finansowany ze środków własnych Województwa Małopolskiego.

W ramach przedsięwzięcia strategicznego pn. *Regionalny Program Stypendialny* finansowanego ze środków własnych Województwa Małopolskiego w roku szkolnym/akademickim 2019/2020 będą przyznawane stypendia:

- › dla uczniów pobierających naukę na terenie województwa małopolskiego bez względu na miejsce zamieszkania:
  - 1) za szczególne osiągnięcia artystyczne,
  - 2) za szczególne osiągnięcia sportowe,
  - 3) za szczególne osiągnięcia w naukach humanistycznych,
  - 4) losowe (dla uczniów osiągających ponadprzeciętne wyniki w nauce znajdujących się w niekorzystnej sytuacji losowej).

Stypendia przyznawane będą na okres maksymalnie 10 miesięcy. Miesięczna wysokość ww. stypendiów wynosi:

- a) w przypadku uczniów szkół podstawowych (klasy 5–7): 350 zł brutto miesięcznie;
- b) w przypadku uczniów klasy 8 szkoły podstawowej: 425 zł brutto miesięcznie;
- c) w przypadku uczniów szkół ponadpodstawowych (w tym klas ponadgimnazjalnych): 500 zł brutto miesięcznie.

- › dla studentów mających miejsce zamieszkania na terenie województwa małopolskiego:
  - 1) za szczególne osiągnięcia artystyczne,
  - 2) za szczególne osiągnięcia sportowe,
  - 3) za szczególne osiągnięcia w naukach humanistycznych i społecznych,
  - 4) za szczególne osiągnięcia w naukach ścisłych, przyrodniczych i technicznych (dla studentów studiujących na kierunkach kluczowych),

- 5) losowe (dla studentów osiągających ponadprzeciętne wyniki w nauce znajdujących się w niekorzystnej sytuacji losowej).

Stypendia przyznawane będą na okres maksymalnie 10 miesięcy. Miesięczna wysokość stypendiów wynosi 600 zł brutto.

Przedsięwzięcie strategiczne pn. *Regionalny Program Stypendialny* finansowany ze środków własnych Województwa Małopolskiego zakłada wzmocnienie rozwoju talentów i uzdolnień uczniów oraz studentów z uwzględnieniem eliminacji barier takich jak: zamieszkiwanie na obszarze wiejskim, trudna sytuacja materialna, bycie członkiem rodziny wielodzietnej oraz posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności.

Wsparcie stypendialne jest udzielane na realizację przez ucznia/studenta zamierzenia edukacyjnego określonego w indywidualnym Planie Zamierzenia Edukacyjnego w zakresie przyznanego stypendium.

W roku szkolnym/akademickim 2019/2020 przedsięwzięcie realizowane było po raz drugi. Przyznano 218 stypendiów (dla uczniów oraz studentów) na łączną 985 750,00 zł.

RPS finansowany ze środków własnych Województwa Małopolskiego jest uzupełnieniem RPS finansowanego ze środków UE w ramach RPO WM.

Regionalny Program Stypendialny w ramach RPO WM jest realizowany w latach szkolnych 2016/2017–2022/2023. Projekt ma na celu wzmocnienie potencjału uczniów szkół podstawowych (począwszy od 5 klasy), zamieszku-

jących na terenie województwa małopolskiego lub tych, którzy są uczniami szkół z siedzibą w Małopolsce, szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów przyrodniczych, informatycznych, języków obcych nowożytnych, matematyki lub przedsiębiorczości, z uwzględnieniem eliminacji barier wynikających z zamieszkiwania na obszarach wiejskich, trudnej sytuacji materialnej, bycia członkiem rodziny wielodzietnej i posiadania orzeczenia o niepełnosprawności. Wsparcie stypendialne jest udzielane na realizację przez ucznia, pod okiem opiekuna dydaktycznego, jego indywidualnego planu rozwoju w obszarze przedmiotów przyrodniczych, informatycznych, języków obcych nowożytnych, matematyki i/lub przedsiębiorczości.

W projekcie zaplanowano przyznanie 8 207 stypendiów na łączną kwotę ponad 50,6 mln zł w 7 kolejnych naborach przeprowadzanych na początku danego roku szkolnego. W roku szkolnym 2019/2020 miał miejsce czwarty nabór w projekcie i wypłacono łącznie 808 stypendiów na kwotę 5 026 800,00 zł. Wsparcie otrzymało 295 uczniów klas 5–7 szkół podstawowych (po 4 800 zł), 69 uczniów klas 8 szkół podstawowych (po 6 000 zł) oraz 444 uczniów liceów lub techników (po 7 200 zł).

Małopolskie Talenty

Województwo Małopolskie wdrożyło nową inicjatywę edukacyjną pn. *Małopolskie Talenty*, której celem jest stworzenie w Małopolsce warunków do rozwoju uzdolnień uczniów na 3 etapach, zwanych projektowo edukacyjnymi (szkół podstawowych kl. 4–6, szkół podstawowych kl. 7–8, w tym dotychczasowych gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych kończących się maturą) z obszaru kompetencji kluczowych przedmiotowych: języka obcego, nauk matematyczno-przyrodniczych, przedsiębiorczości, technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz kompetencji kluczowych ponadprzedmiotowych: społecznych i umiejętności uczenia się.

Model przedsięwzięcia, oparty na wielowymiarowym wsparciu dla rozwoju uzdolnień uczniów, wdrażany jest dwutorowo:

- › w ramach projektów zwanych konkursowymi, realizowanych przez organy prowadzące szkoły lub inne podmioty wpisujące się w działalność edukacyjną, tworzone są pozaszkolne ośrodki wspierające rozwój uzdolnień poznawczych w obszarze kompetencji kluczowych, zwane Centrami Wsparcia Uczniów Zdolnych (CWUZ) i prowadzone są zajęcia pozaszkolne dla uczniów,
- › w ramach projektu koordynacyjnego, realizowanego przez Województwo Małopolskie nadzorowana jest praca Centrów Wsparcia Uczniów Zdolnych oraz oferowane są: bezpłatne szkolenia i wsparcie metodyczne z zakresu pracy z uczniem zdolnym dla kadry pedagogicznej; diagnoza uzdolnień poznawczych wśród uczniów i realizacja szeregu inicjatyw edukacyjnych dla uczniów, tj. Letniej Szkoły Młodych Talentów, Forum Młodych Talentów, konkursy.

więcej informacji

Szczegółowe informacje dotyczące projektu dostępne na stronie internetowej:

www.malopolska.pl/dla-mieszkanca/praca-i-edukacja/regionalny-program-stypendialny

Inicjatywa realizowana jest w okresie od stycznia 2016 do grudnia 2021 roku. Współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, poddziałanie 10.1.5 RPO WM.

W roku szkolnym 2019/2020 zrealizowane zostały poniższe działania:

- › Utworzono i akredytowano 52 Centra Wsparcia Uczniów Zdolnych w Małopolsce dla poszczególnych etapów edukacyjnych, w których prowadzone były zajęcia z zakresu kompetencji kluczowych przez kadrę nauczycielską (przeszkoloną w projekcie koordynacyjnym – jak pracować z uczniem zdolnym) metodą projektu dla ok. 4 000 uczniów zdolnych (średnio 60 godzin dydaktycznych z kompetencji kluczowych przedmiotowych i 20 godzin dydaktycznych z zakresu kompetencji kluczowych ponadprzedmiotowych). Centra Wsparcia Uczniów Zdolnych w związku ze stanem zagrożenia epidemiologicznego (COVID-19) od kwietnia 2020 roku realizowały zajęcia w formie zdalnej.
- › Przeprowadzono szkolenia oraz udzielono wsparcia metodycznego dla nauczycieli pracujących w Centrach Wsparcia Uczniów Zdolnych w zakresie pracy z uczniem zdolnym w obszarach związanym z kompetencjami kluczowymi. Przeszkolono 158 nauczycieli z zakresu kompetencji kluczowych przedmiotowych oraz ponadprzedmiotowych.
- › Przeprowadzono diagnozę uzdolnień 4 456 uczniów z Małopolski na podstawie specjalistycznych testów badających poziom uzdolnień poznawczych z wybranej kompetencji kluczowej przedmiotowej, tj. języka obcego, nauk matematyczno-przyrodniczych, przedsiębiorczości, technologii informacyjno-komunikacyjnych.
- › Zrealizowano dwa fora Młodych Talentów w formie zdalnej ze względu na stan zagrożenia epidemiologicznego (COVID-19), w którym uczestniczyło blisko 200 uczniów i nauczycieli, w celu umożliwienia uczniom kontaktu z inspirującymi osobami, które osiągnęły sukces w młodym wieku, wymiany doświadczeń pomiędzy uczniami, nauczycielami oraz promowania osiągnięć uczniów zdolnych i ich nauczycieli. Spotkania te stanowiły jednocześnie podsumowanie pracy Centrów Wsparcia Uczniów Zdolnych w minionym roku szkolnym 2019/2020.
- › Przeprowadzono i rozstrzygnięto konkurs na najlepszy projekt edukacyjny zrealizowany w Centrach Wsparcia Uczniów Zdolnych z zakresu kluczowych kompetencji przedmiotowych w roku szkolnym 2019/2020. W związku ze stanem zagrożenia epidemiologicznego i zawieszeniem zajęć stacjonarnych w CWUZ, w II etapie konkursu wzięło udział 25 spośród 41 zespołów zgłoszonych w pierwszym etapie. Przyznano 11 nagród i 14 wyróżnień 191 uczniom szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych, którzy uczestniczyli w konkursie na najlepszy projekt zrealizowany w ramach czterech kluczowych kompetencji: technologie informacyjno-komunikacyjne, matematyka, przedsiębiorczość i język angielski. Nagrodzonym uczniom przekazano nagrody rzeczowe: tablety, dyski przenośne oraz pendrive'y.

— więcej informacji

Szczegółowe informacje dotyczące projektu dostępne na stronie: www.malopolskietalenty.pl

10. Covid-19. Nauczanie zdalne w szkołach

Z powodu pandemii COVID-19 w szkołach wprowadzone zostało nauczanie zdalne, 25 marca 2020 roku weszło w życie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 roku w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19.

W związku z powyższym Minister Edukacji Narodowej skierował do dyrektorów informację w sprawie przygotowania szkół oraz placówek systemu oświaty do organizacji zajęć edukacyjnych i zajęć prowadzonych w ramach form pozaszkolnych kształcenia ustawicznego z wykorzystaniem metod, a także technik kształcenia na odległość. Przeanalizowano następujące zadania: zbadano możliwości zdalnej realizacji programów nauczania z wykorzystaniem komunikatorów, grup społecznościowych, poczty elektronicznej, platform edukacyjnych oraz dziennika elektronicznego, przeanalizowano możliwości zdalnej realizacji tygodniowego/semestralnego rozkładu zajęć dla poszczególnych klas i oddziałów z uwzględnieniem jego modyfikacji, uwzględniono w pracy zdalnej różne potrzeby edukacyjne uczniów, w tym wynikające z niepełnosprawności, przygotowano możliwości zdalnego monitorowania i oceniania postępów uczniów, zmodyfikowano wewnątrzszkolne systemy oceniania.

Wobec powziętych działań zasygnalizowane zostały potrzeby dotyczące przede wszystkim dostępu do sprzętu komputerowego ze stosownym oprogramowaniem oraz szybkiego Internetu. Większość nauczycieli nie dysponowała służbowymi komputerami, zaś te używane w szkołach były często przestarzałe. W wielu przypadkach podjęcie przez nauczycieli nauczania na odległość nie było możliwe bez uprzedniego przeszkolenia. Brakowało wsparcia technicznego w razie ewentualnego niepowodzenia w prowadzeniu lekcji przez Internet.

Ministerstwo Edukacji Narodowej w odpowiedzi na zaistniałe braki przygotowało i wprowadziło rozwiązania, które umożliwiły szkołom i placówkom działanie w zmienionych warunkach organizacyjnych, w szczególności pracę z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Ogłoszone zostały programy *Zdalna szkoła* i *Zdalna szkoła+*. Dodatkowo MEN, we współpracy z innymi resortami i instytucjami, przygotowało i wprowadziło szereg rozwiązań, które są wsparciem dla uczniów, rodziców, a także nauczycieli i dyrektorów.

Zdalna szkoła

Od 1 kwietnia 2020 roku samorządy mogły starać się o pieniądze na zakup sprzętu dla uczniów i nauczycieli do zdalnej nauki, m.in. na komputery, laptopy czy tablety. W ramach programu można było też zakupić niezbędne oprogramowanie, ubezpieczenie sprzętu, mobilny dostęp do Internetu lub inne akcesoria potrzebne w zdalnym nauczaniu.

Samorządy mogły starać się o dofinansowanie od 35 do 100 tys. zł. Kryterium dofinansowania stanowiła liczba rodzin wielodzietnych mieszkających na terenie danej gminy i korzystających z gminnego wsparcia. W programie *Zdalna szkoła* mogły wziąć udział zarówno gminy, jak i powiaty.

Program był efektem współpracy ministrów edukacji i cyfryzacji oraz starań resortu cyfryzacji, dzięki którym Komisja Europejska zgodziła się, aby zaoszczędzone środki w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa przekazać na zakup sprzętu dla szkół. Działanie to było realizowane przez Centrum Projektów Polska Cyfrowa (CPPC).

W programie *Zdalna szkoła* wnioski o dofinansowanie złożyło 2 731 spośród 2 790 samorządów (98%). W ramach programu *Zdalna szkoła* udało się przekazać 187 mln zł na wsparcie nauki zdalnej. Najwięcej wniosków napłynęło z Mazowsza, Małopolski, Lubelszczyzny:

- › Mazowieckie – 324 wnioski na 351 gmin i powiatów (92,30%),
- › Lubelskie – 215 wniosków na 233 gminy i powiaty (92,27%),
- › Małopolskie – 185 wniosków na 201 gmin i powiatów (92,03%).

W programie *Zdalna szkoła* wszystkie wnioski zostały rozpatrzone pozytywnie:

- › Liczba wspartych szkół: 12 851;
- › Liczba wspartych nauczycieli: 31 387 (dane z 2019 roku: 587 936 – to liczba wszystkich nauczycieli, także przedszkolnych);
- › Liczba wspartych uczniów: 205 715.

Zdalna szkoła+

Kontynuacją programu *Zdalna szkoła* był program *Zdalna szkoła+*, czyli kolejne dofinansowanie w wysokości 180 mln zł. Tym razem samorządy mogły starać się o większe wsparcie, od 35 tys. zł do 165 tys. zł. Kryterium dofinansowania było analogiczne jak wcześniej: liczba rodzin wielodzietnych mieszkających na terenie danej gminy i korzystających z gminnego wsparcia. Jedyną różnicą w stosunku do wcześniejszego programu była taka, że pieniądze mogły otrzymać tylko gminy. W programie *Zdalna szkoła* mogły wziąć udział zarówno gminy, jak i powiaty. Dofinansowanie dotyczyło, podobnie jak przy poprzednim programie, zakupu zarówno komputerów, laptopów, jak i oprogramowania, ubezpieczenia sprzętu, mobilnego dostępu do Internetu lub innych uzasadnionych wydatków związanych ze zdalną nauką (np. akcesoria). Nabór wniosków ruszył 15 maja 2020 roku. Działania były finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020.

więcej informacji

Szczegółowe informacje dotyczące programów dostępne na stronie: www.cppc.gov.pl/zdalna-szkola

Nauka

Opracowanie: Joanna Dobrzańska

— podsumowanie

- W sferze badań i rozwoju pozycja województwa małopolskiego na tle innych regionów Polski przedstawiała się w 2018 roku korzystnie. Województwo uplasowało się na 2. miejscu po województwie mazowieckim zarówno pod względem wielkości nakładów wewnętrznych poniesionych na działalność B+R ogółem (3 692,4 mln zł), jak i nakładów poniesionych przez sektor przedsiębiorstw (2 427,4 mln zł), a także w przeliczeniu na 1 mieszkańca (1 087,4 zł). Po spadku, który nastąpił w 2017 roku, wielkości te były w kolejnym roku znacząco wyższe.
- W 2018 roku wielkość nakładów wewnętrznych na B+R w odniesieniu do PKB wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim, jednak nie osiągnęła poziomu sprzed dwóch lat. Małopolska utrzymała pozycję lidera pod względem wielkości wskaźnika intensywności GERD¹/PKB (2,14%), natomiast wielkość wskaźnika BERD²/PKB (1,41%) uplasowała województwo na 2. pozycji po Mazowszu.
- W roku akademickim 2019/2020 w województwie małopolskim studiowało 145,2 tys. osób, tj. o 4,9 tys. studentów mniej (3,3%) niż w roku poprzednim. Stała tendencja spadkowa zauważalna od 2010 roku, spowodowana jest obserwowanymi w całym kraju zmianami demograficznymi.
- Trend spadkowy zauważalny jest również w przypadku wskaźnika studiujących na 10 tys. mieszkańców, który z roku na rok się obniża. W 2019 roku wskaźnik osiągnął poziom 426, plasując województwo małopolskie na 2. pozycji po Mazowszu.

1. Badania i rozwój

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową, stanowiące podstawę nowoczesnej i innowacyjnej gospodarki wspólnotowej, są jednym z głównych celów *Strategii Europa 2020*. Zgodnie z założeniami dokumentu kraje członkowskie powinny w swoich działaniach zmierzać do osiągnięcia w 2020 roku łącznych wydatków na poziomie 3% PKB. Polska, będąca krajem osiagającym niski poziom wskaźnika w porównaniu z krajami Europy Zachodniej, postawiła przed sobą wyzwanie w postaci osiągnięcia łącznych nakładów na badania i rozwój w wysokości 1,7% PKB.

W większości państw członkowskich, w tym także w Polsce, w ostatnich latach widoczny jest wyraźny trend wzrostowy. Korzystny pod względem wielkości nakładów poniesionych na B+R był również rok 2018, w którym 20 z 28 krajów Wspólnoty zanotowało wzrost wskaźnika GERD/PKB, z czego cztery kraje: Szwecja, Austria, Niemcy i Dania przekroczyły poziom 3%. W Polsce również nastąpiło zwiększenie nakładów na badania naukowe i prace rozwojowe, które osiągnęły w 2018 roku wartość na poziomie 1,21%. Niestety, pomimo wzrostu,

1. GERD (*gross domestic expenditure on R&D*) – nakłady krajowe brutto na działalność B+R.

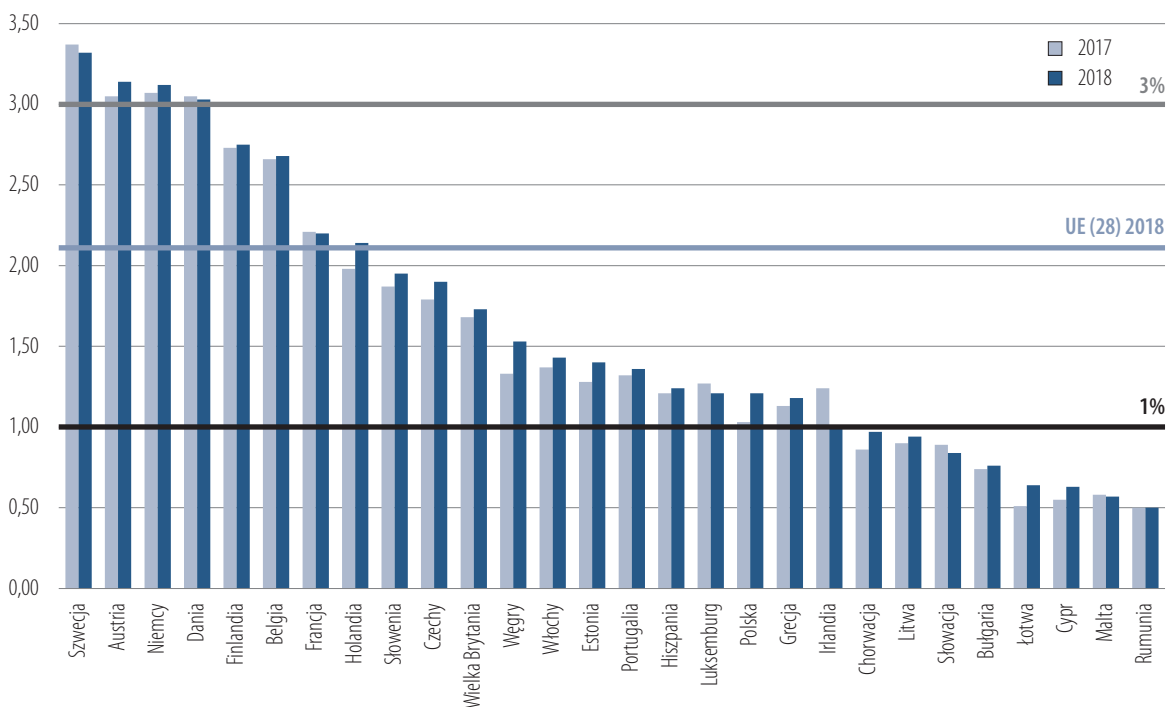
2. BERD (*business enterprise expenditure on R&B*) – nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R.

wciąż jednak wielkość ta odbiega znacznie od średniej unijnej wynoszącej w 2018 roku 2,11% i plasuje Polskę dopiero na 17. pozycji (wspólnie z Luksemburgiem) wśród krajów Wspólnoty. W przypadku udziału nakładów sektora przedsiębiorstw również nastąpił wzrost w relacji do PKB – wyniósł on w Polsce w 2018 roku 0,80%. Wartość BERD/PKB także była niższa od średniej UE, jednak osiągnęła wyznaczony dla tego wskaźnika na poziomie kraju cel w *Strategii Europa 2020*.

Przeliczenie wartości nakładów wewnętrznych na działalność B+R na 1 mieszkańca w roku 2018 w Polsce pokazuje, że wynosiła ona 159 euro, przy średniej wartości nakładów w UE wynoszącej 657 euro.

Wykres 39. Wskaźnik intensywności prac B+R w krajach Unii Europejskiej (GERD/PKB)* (w %)

* Uszeregowane malejąco wg 2018 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

W 2018 roku w obszarze działalności badawczo-rozwojowej wewnątrz kraju widoczna była, jak co roku, dominująca rola Mazowsza, które poniosło 37% wszystkich nakładów wydatkowanych na B+R w kraju, i w którym znajduje się niemal jedna czwarta wszystkich podmiotów aktywnych badawczo. Małopolska na tle pozostałych regionów odznaczała się bardzo wysokimi wskaźnikami, zajmując 2. miejsce po województwie mazowieckim pod względem wielkości nakładów wewnętrznych poniesionych na działalność B+R ogółem (3 692,4 mln zł), nakładów poniesionych przez sektor przedsiębiorstw (2 427,4 mln zł), a także w przeliczeniu na 1 mieszkańca (1 087,4 zł). Równocześnie wszystkie te wskaźniki były znacząco wyższe od osiągniętych w roku poprzednim, a także od wielkości w pozostałych regionach lokujących się na kolejnych miejscach w kraju.

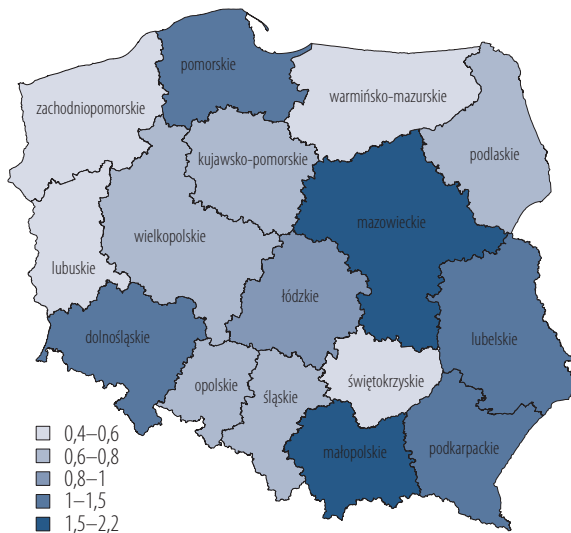
Bardzo korzystnie przedstawiały się w Małopolsce także wskaźniki odnoszące wielkości nakładów na działalność B+R do Produktu Krajowego Brutto. Po osiągnięciu przez województwo rekordowych wielkości w roku 2016, w kolejnym nastąpił wyraźny spadek, by następnie ponownie zanotować wyraźny wzrost. W 2018 roku wielkość GERD/PKB osiągnęła w Małopolsce poziom 2,14%, plasując region na pozycji lidera przed Mazowszem. Należy przy tym zaznaczyć, że dotychczas żadnemu innemu regionowi poza Małopolską (dwukrotnie, po raz pierwszy w 2016 roku) nie udało się przekroczyć poziomu 2%.

W przypadku intensywności prac B+R w sektorze przedsiębiorstw Małopolska znajdowała się na 2. pozycji za województwem mazowieckim ze wskaźnikiem na poziomie 1,41%. Relacja BERD/PKB była wyższa niż w roku 2017 i jedynie nieznacznie mniejsza niż w rekordowym roku 2016³. Podobnie jak w przypadku GERD/PKB,

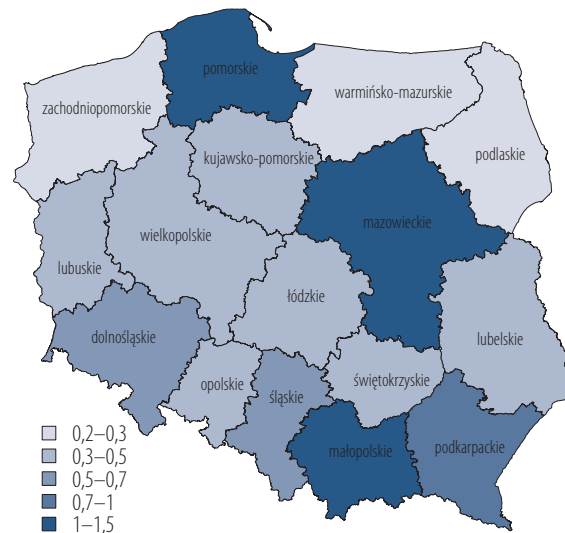
3. Analiza danych, szczególnie w przypadku wskaźnika BERD zarówno na poziomie kraju, jak i regionów, odnosi się jedynie do lat 2016 i 2017 ze względu na zmiany zaleceń metodycznych w związku z dostosowaniem ich do wytycznych zawartych w *Podręczniku Frascati*. Wprowadzone zmiany spowodowały, że dane za lata 2016–2018 nie są w pełni porównywalne z latami poprzednimi, przede wszystkim ze względu na różnice dotyczące grupowania podmiotów w sektory instytucjonalne.

również wskaźnik BERD/PKB był wyraźnie wyższy w dwóch województwach – małopolskim i mazowieckim. Poza wspomnianymi województwami oraz pomorskim w żadnym innym regionie kraju wskaźnik nie przekroczył wielkości 1%.

Mapa 12. GERD/PKB w 2018 roku (w %)

Mapa 13. BERD/PKB w 2018 roku (w %)

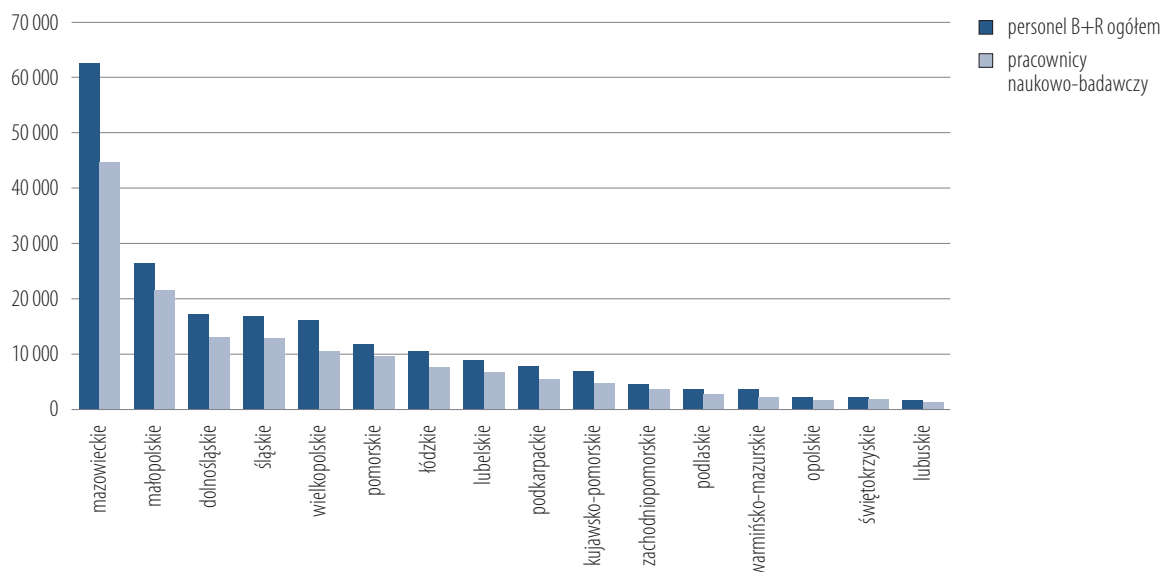

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Duże zróżnicowanie regionalne widoczne było także w przypadku liczby personelu zaangażowanego w działalność badawczo-rozwojową w kraju (266,3 tys. osób). Największym udziałem charakteryzowało się województwo mazowieckie (31,4%), natomiast tuż za nim, na 2. pozycji znajdowało się województwo małopolskie, skupiające 12,9% personelu B+R.

Personel wewnętrzny stanowił 76,5% całego personelu B+R w Polsce i również w tym przypadku największa liczba pracujących skupiona była na Mazowszu (30,7%) oraz w Małopolsce (13%). Także w tych dwóch regionach udział pracowników pełniących funkcję badaczy stanowił najwyższy udział wśród pracujących w podmiotach zlokalizowanych w tych województwach. W Małopolsce w 2018 roku spośród 21,5 tys. badaczy 33,5% stanowiły kobiety. Odsetek osób z tytułem doktora wynosił 21,2%, doktora habilitowanego 9,8%, natomiast tytuł profesora miało 6,2%. Pozostałe osoby z wykształceniem wyższym stanowiły 49,8% personelu B+R w regionie.

Wykres 40. Personel wewnętrzny B+R w 2018 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pracownicy naukowo-badawczy w Polsce stanowili ponadto 72,7% personelu B+R wyrażonego w ekwiwalentach pełnego czasu pracy (EPC)⁴, przy czym w województwie małopolskim wskaźnik ten był wyższy od średniego w kraju i wynosił w 2018 roku 82,8%. Udział pracujących kobiet ogółem, a także kobiet badaczy wyrażonych w EPC wynosił odpowiednio 62,6% oraz 75,6%.

W Małopolsce w 2018 roku relacja nakładów wewnętrznych do personelu B+R wyrażonego w EPC wyniosła 180,5 tys. zł (o 36,1 tys. zł więcej niż w roku poprzednim). Wielkość wskaźnika określającego wielkość nakładów osobowych i bezosobowych przypadająca na 1 EPC wyniosła 83,6 tys. zł.

więcej informacji

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego od 2015 roku realizowany jest projekt *SPIN – Małopolskie Centra Transferu Wiedzy*, przy czym druga edycja projektu jest pod nazwą *SPIN – Małopolskie Centra Transferu Wiedzy wsparciem dla przedsiębiorców*, w ramach działania 1.3 B Małopolskie Centra Innowacji.

Działanie skierowane do przedsiębiorców, w szczególności z sektora MŚP z Małopolski, służy podniesieniu ich konkurencyjności, budowaniu własnej marki z wykorzystaniem innowacyjnych usług doradczych (audyty technologiczne, transfer technologii, bonów na innowacje, B2B, badanie rynku i wiele innych). Usługi te świadczone są przez naukowców i ekspertów pracujących w branżowych Centrach Transferu Wiedzy, które prowadzone są przez Instytucje Otoczenia Biznesu. Każda usługa jest dopasowana do potrzeb zgłaszającego się przedsiębiorcy. Usługi dla przedsiębiorców przewidują częściową odpłatność, ale przede wszystkim stanowią dla nich pomoc de minimis.

Centra Transferu Wiedzy, do których można się zgłosić to:

- 1) Małopolskie Centrum Biotechnologii Uniwersytet Jagielloński – specjalizacja *Nauki o życiu*;
- 2) Centrum Zrównoważonego Rozwoju i Poszanowania Energii w Miękini (Akademia Górniczo-Hutnicza) – specjalizacja *Energia zrównoważona*;
- 3) Małopolskie Centrum Budownictwa Energooszczędnego (Politechnika Krakowska) – specjalizacja *Energia zrównoważona*;
- 4) Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN – specjalizacja *Produkcja metali i wyrobów metalowych*;
- 5) Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Ceramiki i Materiałów Budowlanych. Oddział Szkła i Materiałów Budowlanych w Krakowie – specjalizacja *Chemia*;
- 6) Stowarzyszenie – Towarzystwo Geosynoptyków GEOS – specjalizacja *Energia zrównoważona*;
- 7) Fundacja Polish Heritage – specjalizacja *Przemysły kreatywne i czasu wolnego*;
- 8) Fundacja Progress & Business – specjalizacja *Technologie informacyjne i komunikacyjne*.

Więcej informacji na stronie: www.spin.malopolska.pl.

W Małopolsce w 2018 roku w obszarze badań naukowych i prac rozwojowych działało 578 podmiotów. Najwięcej podmiotów pochodziło z sektora przedsiębiorstw (515). Wśród 63 pozostałych podmiotów wyróżnić można 23 jednostki naukowe⁵, do których należą:

- › jednostki naukowe PAN (Instytut Botaniki im. Władysława Szafera PAN, Instytut Farmakologii PAN, Instytut Fizjologii Roślin im. Franciszka Górskiego PAN, Instytut Fizyki Jądrowej im. Henryka Niewodniczańskiego PAN, Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, Instytut Języka Polskiego PAN, Instytut Katalizy i Fizykochemii Powierzchni im. Jerzego Habera PAN, Instytut Mechaniki Górotworu PAN, Instytut Metalurgii i Inżynierii Materiałowej im. Aleksandra Krupkowskiego PAN, Instytut Ochrony Przyrody PAN oraz Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN),

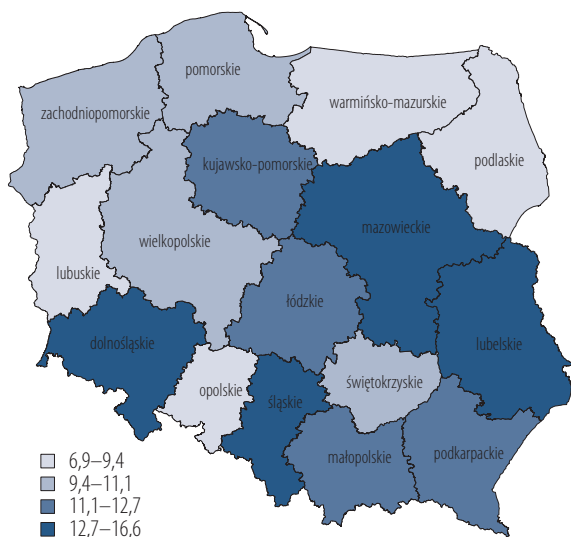
4. Ekwiwalenty pełnego czasu pracy (EPC) – jednostka przeliczeniowa wykorzystywana do pomiaru personelu w działalności B+R definiowana jako stosunek godzin pracy rzeczywiście przepracowanych w związku z działalnością B+R w danym okresie sprawozdawczym (zazwyczaj w roku kalendarzowym) do całkowitej liczby godzin formalnie przepracowanych w tym samym okresie przez osobę lub grupę.

5. Jednostki naukowe na podstawie informacji zawartej w POL-on – systemie informacji o nauce i szkolnictwie wyższym, który gromadzi dane o wszystkich polskich jednostkach naukowych za: www.polon.nauka.gov.pl wg stanu na dzień 24.09.2020 roku.

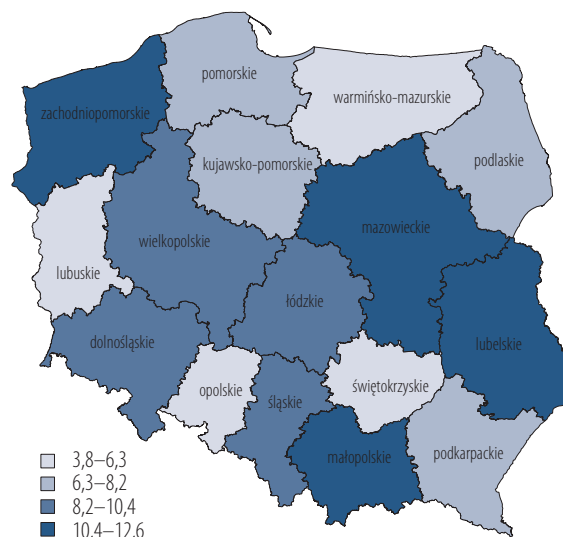
- › instytuty badawcze (Instytut Nafty i Gazu – Państwowy Instytut Badawczy, Sieć Badawcza Łukasiewicz – Krakowski Instytut Technologiczny, Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy oraz Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Budowy Urządzeń Chemicznych CEBEA),
- › inne jednostki badawcze (Centralny Ośrodek Chłodziactwa COCH w Krakowie Sp. z o.o., Centrum Fizyki Ciała Stałego Sp. z o.o., Instytut Allerhanda, Muzeum Narodowe w Krakowie, Polska Akademia Umiejętności, Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie MOCAK oraz Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa).

Do Urzędu Patentowego RP (UPRP) w 2019 roku z terenu województwa małopolskiego wpłynęło 360 zgłoszeń wynalazków oraz 61 zgłoszeń wzorów użytkowych dokonanych przez podmioty krajowe. Dla porównania, w roku poprzednim liczba ta wynosiła odpowiednio 443 oraz 120. Udzielonych zostało 315 patentów oraz 91 praw ochronnych na wzory użytkowe (rok wcześniej odpowiednio: 345 i 99). W 2019 roku, w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców wskaźnik zgłoszeń wynalazków i wzorów użytkowych kształtował się w Małopolsce na poziomie 12,3 (5. miejsce w kraju), natomiast wskaźnik udzielonych patentów i praw ochronnych w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców wynosił w Małopolsce 11,9 (3. miejsce w kraju). Obydwa wskaźniki były niższe niż w roku poprzednim. W zestawieniu podmiotów, które uzyskały więcej niż 9 patentów i praw ochronnych na wzory użytkowe, w 2019 roku znalazły się cztery z Małopolski – Akademia Górniczo-Hutnicza z liczbą 83, Politechnika Krakowska z liczbą 58 oraz Uniwersytet Rolniczy i Uniwersytet Jagielloński – obydwa po 13 patentów i praw ochronnych.

Mapa 14. Liczba zgłoszeń do UPRP wynalazków i wzorów użytkowych przez podmioty krajowe w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców w 2019 roku

Mapa 15. Liczba patentów i praw ochronnych na wzory użytkowe udzielonych przez UPRP podmiotom krajowym na 100 tys. mieszkańców w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS.

— więcej informacji

Więcej informacji na temat sektora B+R w Polsce, również w przekroju regionalnym, można znaleźć w publikacjach GUS *Nauka i technika w 2018 roku* oraz *Działalność badawcza i rozwojowa w Polsce w 2018 roku* (www.stat.gov.pl), a także w *Raportach rocznych UPRP*.

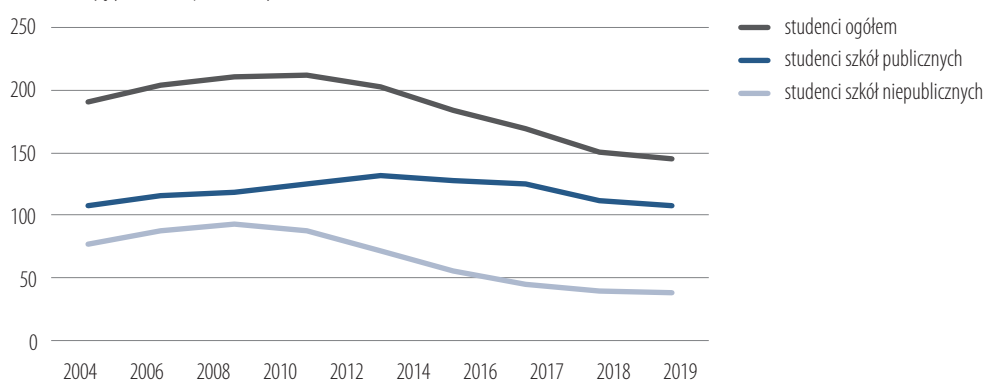
2. Szkolnictwo wyższe

W 2019 roku widoczny był dalszy, postępujący w ostatnich latach, wyraźny trend spadkowy liczby studentów, wynikający w głównej mierze z pogłębiających się zmian demograficznych społeczeństwa. Liczba studiujących uległa zmniejszeniu w stosunku do roku poprzedniego we wszystkich województwach, przy czym

w najmniejszym stopniu dotknęła województwo opolskie (spadek o 0,2%), a w największym województwo świętokrzyskie (spadek o 10,3%). Równocześnie jednak należy zaznaczyć, że we wszystkich regionach spadek ten był wyraźnie mniejszy niż w roku 2018.

Również w Małopolsce w coraz większym stopniu odczuwalny jest ten niekorzystny trend – w stosunku do roku 2018 liczba studentów⁶ uległa zmniejszeniu o 3,3%, a w odniesieniu do roku 2009, w którym liczba studiujących osiągnęła najwyższy poziom, spadła aż o 31,5%. Jednak pod względem liczby studiujących Małopolska nadal pozostawała w 2019 roku drugim co do wielkości ośrodkiem akademickim w kraju po Mazowszu. W roku akademickim 2019/2020 w województwie małopolskim studiowało 145,2 tys. osób, z czego 2,7 tys. studentów w 9 zamiejscowych jednostkach organizacyjnych 7 szkół wyższych z innych województw. W największym ośrodku akademickim w województwie – Krakowie naukę pobierało 129,9 tys. osób. Następnymi co do wielkości ośrodkami były Tarnów – 5,0 tys. studentów, Nowy Sącz – 4,6 tys. osób oraz Nowy Targ – 2,1 tys.

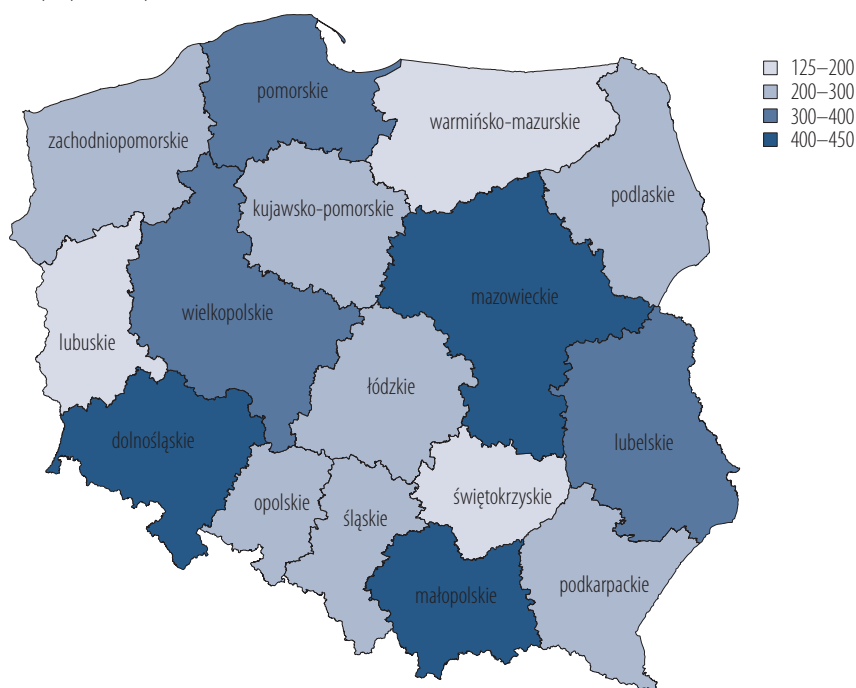
Wykres 41. Liczba studiujących w Małopolsce (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Trend spadkowy zauważalny jest również w przypadku wskaźnika studiujących na 10 tys. mieszkańców, który z roku na rok się obniża. W 2019 roku wskaźnik osiągnął poziom 426, plasując województwo małopolskie na 2. pozycji po Mazowszu (wskaźnik 450).

Mapa 16. Studenci szkół wyższych na 10 tys. mieszkańców w 2019 roku

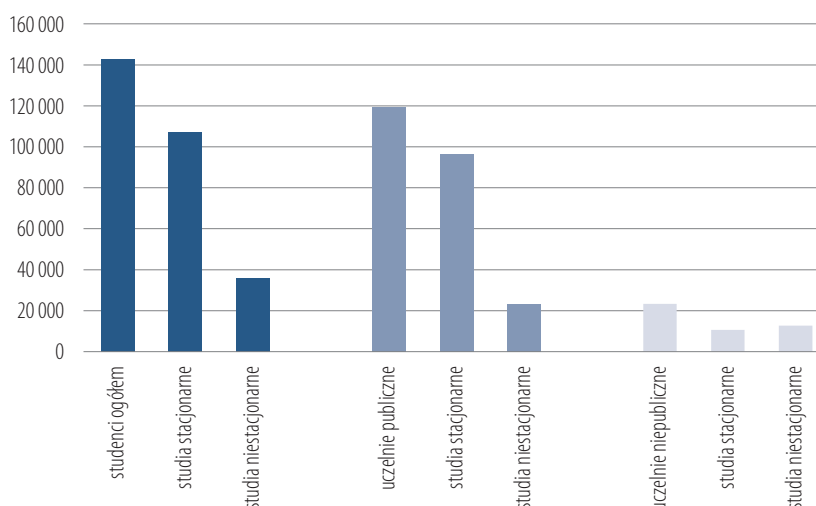

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

6. Liczonych według faktycznej lokalizacji uczelni i ich jednostek zamiejscowych.

W 2019 roku w 28 szkołach wyższych, które miały siedzibę w Małopolsce, kształciło się 142,9 tys. studentów⁷, spośród których zdecydowana większość – 83,7% pobierało naukę w 14 publicznych szkołach wyższych, natomiast pozostała część w 14 szkołach niepublicznych. Wśród studiujących przeważały kobiety – stanowiły one 58,5% uczących się. Liczba studentów ogółem zmalała w stosunku do poprzedniego roku o 3,6%, przy czym spadek dotyczył uczelni publicznych i studiujących w nich zarówno w systemie stacjonarnym, jak i niestacjonarnym. W szkołach niepublicznych zanotowano nieznaczny wzrost o 1,2% (spadek o 3,2% na studiach niestacjonarnych zrekompensowany został 7-proc. wzrostem na studiach stacjonarnych).

Wykres 42. Studiujący na małopolskich uczelniach wg systemu kształcenia i form własności w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pod względem liczby studentów największą uczelnią był Uniwersytet Jagielloński, drugą co do wielkości była Akademia Górniczo-Hutnicza – tylko te dwie szkoły kształcą blisko połowę (48,0%) studentów uczelni publicznych oraz 40,2% wszystkich studentów małopolskich uczelni. Największą niepubliczną uczelnią była Krakowska Akademia im. A. Frycza Modrzewskiego skupiająca 32,3% studentów uczelni prywatnych.

Na małopolskich uczelniach w 2019 roku studiowało także 8,2 tys. cudzoziemców pochodzących ze 122 krajów. Niemal wszyscy obcokrajowcy (93,5%) uczyli się na studiach stacjonarnych. Udział zagranicznych studentów stanowił 5,8% ogólnej liczby studiujących na małopolskich uczelniach i 10,2% wszystkich studiujących cudzoziemców w Polsce. Najliczniejszą grupę, zarówno w kraju, jak i w Małopolsce, stanowią studenci z Ukrainy. Ukraińcy wybierali najczęściej naukę w Warszawie, Krakowie oraz Wrocławiu – tylko w tych trzech miastach stanowili blisko połowę (49,9%) wszystkich studiujących tej narodowości w Polsce. Ukraińscy studenci studiujący w województwie małopolskim stanowili 13,3% wszystkich studiujących ukraińskich studentów w Polsce oraz 61,3% wszystkich studiujących obcokrajowców w Małopolsce. Największą popularnością wśród osób tej narodowości cieszyła się Krakowska Akademia im. A. Frycza Modrzewskiego (stanowiąc jednocześnie najliczniejszą grupę w kraju) oraz Uniwersytet Jagielloński. Małopolskie uczelnie cieszyły się również dużą popularnością wśród Białorusinów, Norwegów oraz Hiszpanów. Studiujący w Polsce Norwegowie wybierali przede wszystkim uczelnie medyczne, z czego zdecydowanie najliczniejszą grupę (28,1%) stanowiła grupa uczących się na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Według informacji o wynikach rekrutacji w 2019 roku, podawanej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, małopolskie szkoły wyższe należą do grona uczelni najczęściej wybieranych w kraju przez kandydatów na studia. Wśród najpopularniejszych, w przeliczeniu liczby kandydatów na jedno miejsce, znalazł się Uniwersytet Ekonomiczny na 4. miejscu (5,7 kandydatów na miejsce) oraz Akademia Górniczo-Hutnicza na ex aequo 9. miejscu (4,3 kandydatów na miejsce). Małopolskie uczelnie należą również do ścisłej czołówki pod względem najczęściej wybieranych przez kandydatów wg ogólnej liczby zgłoszeń na studia stacjonarne pierwszego stopnia i jednolite magisterskie. Pod tym względem, w zestawieniu uczelni publicznych,

7. Łącznie z cudzoziemcami, a także ze studentami filii oraz zamiejscowych podstawowych jednostek organizacyjnych i zamiejscowych ośrodków dydaktycznych położonych w innych województwach.

na pierwszym miejscu w kraju uplasował się Uniwersytet Pedagogiczny w kategorii uczelni pedagogicznych, a także Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie pośród państwowych wyższych szkół zawodowych. Miejsca drugie zajęli Uniwersytet Jagielloński (wraz z Collegium Medicum UJ) pośród uniwersytetów, Uniwersytet Ekonomiczny pośród uczelni ekonomicznych oraz Uniwersytet Rolniczy w kategorii uczelni rolniczych/przyrodniczych. Siódme miejsce w kategorii studiów stacjonarnych uczelni niepublicznych zajęła Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

W 2019 roku małopolskie uczelnie opuściło 40,7 tys. absolwentów, z czego 62,3% stanowiły kobiety. Studia magisterskie ukończyło 19,8 tys. osób (48,5%), wśród których dominowali absolwenci studiów drugiego stopnia (17,6 tys. osób). Studia pierwszego stopnia ukończyło 20,9 tys. osób, przy czym tytuł licencjata uzyskało 13,2 tys. absolwentów, a tytuł inżyniera 7,8 tys. Najwięcej absolwentów (29,1%), ukończyło wyższe szkoły techniczne, Uniwersytet Jagielloński ukończyło 19,5% oraz uczelnie ekonomiczne – 15,3%.

— więcej informacji

Więcej informacji na temat szkolnictwa akademickiego w województwie małopolskim znaleźć można w opracowaniu sygnałnym Urzędu Statystycznego w Krakowie pn. *Szkolnictwo wyższe w województwie małopolskim w roku akademickim 2019/2020* na stronie internetowej www.krakow.stat.gov.pl/opracowania-biezace.

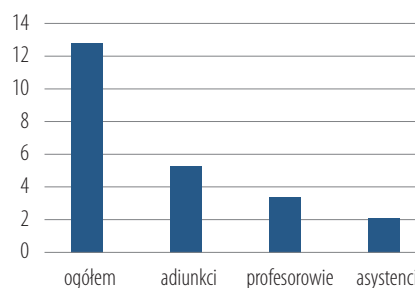
W małopolskich uczelniach na studiach podyplomowych w roku akademickim 2019/2020 uzupełniało swoją wiedzę 10,4 tys. osób, co stanowi nieznaczny spadek o 5,7% w stosunku do roku poprzedniego, jednak w odniesieniu do szczytowego poziomu z 2009 roku wielkość ta jest mniejsza o blisko 43%. Najwięcej osób uzupełniało swoją wiedzę w dwóch wyższych szkołach technicznych (28,6%), Uniwersytecie Jagiellońskim (22,0%) oraz wyższych szkołach ekonomicznych (17,0%).

We wprowadzonych w roku akademickim 2019/2020 szkołach doktorskich kształciło się 0,7 tys. osób. W ramach studiów doktoranckich, rozpoczętych przed wprowadzoną zmianą systemu, w 2019 roku kontynuowało naukę na starych zasadach (tzw. studia trzeciego stopnia) 4,6 tys. osób, z czego w publicznych jednostkach dokształcało się 4,1 tys. studentów. Możliwy był także tryb eksternistyczny, w ramach którego o stopień doktora ubiegało się 1,6 tys. osób. W 2019 roku tytuł doktora uzyskało łącznie tysiąc absolwentów studiów doktorskich oraz w trybie eksternistycznym.

Na małopolskich uczelniach w roku akademickim 2019/2020 pracowało 12,8 tys. nauczycieli akademickich, tj. o 100 osób więcej niż w roku poprzednim. Najliczniejszą grupę stanowili adiunkci (41,6%) oraz profesorowie (26,9%). Placówki publiczne zatrudniały 91,0% kadry nauczycielskiej. W Małopolsce na 1 nauczyciela akademickiego przypadało średnio 11 studentów, z czego w wyższych szkołach publicznych wskaźnik wynosił 10, natomiast w szkołach niepublicznych – 20.

Na małopolskich uczelniach uczą także cudzoziemcy – w 2019 roku zatrudnionych było blisko 180 obcokrajowców z 47 krajów, w tym z tak egzotycznych jak Indonezja, Kamerun, Nepal czy Bangladesz. Największą liczbę stanowili nauczyciele akademicy z Ukrainy (14,4%), Włoch (7,2%) oraz Indii (6,1%). Zdecydowana większość cudzoziemców (78%) uczyła na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Wykres 43. Nauczyciele akademicy w Małopolsce w 2019 roku (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Małopolskie uczelnie zajmują wysokie pozycje w rankingu uczelni akademickich przygotowywanym przez *Perspektywy*. Corocznie dwa uniwersytety walczą o pierwsze miejsce – Uniwersytet Warszawski oraz Uniwersytet Jagielloński – w 2020 roku krakowska uczelnia uplasowała się na 1. pozycji w zestawieniu (rok wcześniej było odwrotnie). Wysokie, 4. miejsce, zajęła także Akademia Górniczo-Hutnicza. Należy zaznaczyć jednak, że niektóre z pozostałych małopolskich uczelni, pomimo bardziej odległych miejsc w rankingu ogólnym,

zajmują wysokie pozycje w rankingach dla danego typu szkół – ugruntowaną pozycję ma Uniwersytet Pedagogiczny – 1. miejsce wśród uczelni pedagogicznych oraz Akademia Górniczo-Hutnicza – 2. miejsce pośród uczelni technicznych. W rankingu uczelni niepublicznych na najwyższym, 8. miejscu (ex aequo z Collegium Civitas w Warszawie) znalazła się Krakowska Akademia im. A. Frycza-Modrzewskiego. W rankingu państwowych wyższych szkół zawodowych najwyżej uplasowały się Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie – na 4. miejscu.

Najbardziej prestiżowym rankingiem najlepszych szkół wyższych na świecie jest Academic Ranking of World Universities (ARWU), znany również jako *Lista Szanghajska*. Twórcy zestawienia spośród 20 tys. uczelni z całego globu wybierają 500 najlepszych, a kolejne 500 trafia na tzw. listę dodatkową. W 2020 roku najwyżej ocenioną polską uczelnią wśród 1000 ujętych w rankingu był Uniwersytet Warszawski, natomiast Uniwersytet Jagielloński, który rok wcześniej był najwyżej skalsyfikowany spadł do piątej setki (miejsca 401–500 – dokładna pozycja uczelni w rankingu znana jest tylko w przypadku pierwszej setki). Pośród 8 polskich szkół wyższych z listy, w ósmej setce znalazła się jeszcze druga krakowska uczelnia – Akademia Górniczo-Hutnicza.

Kultura

Opracowanie: Agnieszka Chmiel, Agnieszka Szpala

— podsumowanie

- Olga Tokarczuk została laureatką literackiego Nobla za 2018 rok. Pisarka dostała tę prestiżową nagrodę „za wyobraźnię narracyjną, która z encyklopedyczną pasją prezentuje przekraczanie granic jako formę życia”.
- Działalność Małopolskiego Centrum Kultury SOKÓŁ w Nowym Sączu na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego została wpisana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do *Krajowego rejestru dobrych praktyk*. Sądecka placówka jest pierwszą instytucją kultury w Polsce, której działalność została wpisana do tego rejestru.
- Na koniec 2019 roku w województwie małopolskim funkcjonowało 18,7% ogólnej liczby galerii i salonów sztuki działających w Polsce, 14,1% ogólnej liczby muzeów i oddziałów muzealnych, 11,7% teatrów i instytucji muzycznych (posiadających własny zespół artystyczny), 10,8% centrów kultury, domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic, 9,7% bibliotek (łącznie z filiami) i placówek biblioteczno-informacyjnych oraz 8,6% kin stałych¹.
- Małopolska jest w Polsce jednym z regionów o największej liczbie zabytków. Na koniec 2019 roku w rejestrze zabytków prowadzonym przez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków ujętych zostało 3 446 decyzji o wpisie obiektów lub zespołów nieruchomości do rejestru zabytków (obejmujących wpisem około 5 100 obiektów), natomiast w wojewódzkiej ewidencji zabytków nadal figurowało około 48 000 obiektów. Do rejestru zabytków ruchomych na koniec 2019 roku wpisanych było 33 058 obiektów.

1. Stan kultury w regionie – infrastruktura, oferta, aktywność kulturalna

Małopolska to region o dużych walorach historycznych, krajobrazowych i bogatej przeszłości kulturalnej, stanowiący ważne centrum aktywności kulturalnej w Polsce.

Istotną rolę w kreowaniu życia kulturalnego w województwie małopolskim pełnią instytucje kultury. W roku 2019 w województwie małopolskim działały 22 teatry i instytucje muzyczne, 904 biblioteki i placówki biblioteczno-informacyjne. Funkcjonowało także 135 muzeów, 61 galerii i salonów sztuki, 45 kin.

Niezmiennie pod względem liczby instytucji, jak i uczestników wydarzeń kulturalnych, Małopolska od wielu lat zajmuje czołowe miejsce wśród innych województw.

Według stanu na koniec 2019 roku w województwie małopolskim funkcjonowało 18,7% wszystkich galerii i salonów sztuki działających w Polsce oraz 14,1% muzeów i oddziałów muzealnych, 11,7% teatrów i instytucji muzycznych (posiadających własny zespół artystyczny), 10,8% centrów kultury, domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic, 9,7% bibliotek (łącznie z filiami) i placówek biblioteczno-informacyjnych, 8,6% kin stałych.

1. *Podmioty działające w obszarze kultury w województwie małopolskim w 2019 r.*, Informacje sygnałne, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Opracowanie dostępne pod adresem: <https://krakow.stat.gov.pl/opracowania-biezace/informacje-sygnaalne/kultura/podmioty-dzialajace-w-obszarze-kultury-w-województwie-malopolskim-w-2019-r-1,17.html>. Data dostępu: 8.08.2020 rok.

Tabela 22. Wybrane dane o podmiotach działających w obszarze kultury w 2019 roku

Typ instytucji	Wyszczególnienie	Polska		Małopolska
			Ogółem	Polska = 100
Muzea	liczba podmiotów	959	135	14,1%
	zwiedzający (w tys.)	40 217,3	11 126,8	27,7%
Galerie i salony sztuki	liczba podmiotów	327	61	18,7%
	zwiedzający (w tys.)	4 541,6	1 302,4	28,7%
Teatry i instytucje muzyczne	liczba podmiotów	188	22	11,7%
	widzowie i słuchacze (w tys.)	14 363,3	1 256,3	8,7%
Biblioteki i placówki biblioteczno-informacyjne	liczba podmiotów	9 326	904	9,7%
	czytelnicy (w tys.)	7 154,4	819,7	11,5%
› w tym biblioteki publiczne	liczba podmiotów	7 881	714	9,1%
	czytelnicy (w tys.)	5 983,7	663,5	11,1%
Centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice	liczba podmiotów	4 255	459	10,8%
	uczestnicy imprez (w tys.)	37 495,8	4 239,8	11,3%
Kina stałe	liczba podmiotów	523	45	8,6%
	widzowie (w tys.)	61 710,9	5 384,2	8,7%

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie².

W 2019 roku³ w województwie małopolskim działalność prowadziło 135 muzeów (łącznie z oddziałami), z czego 65 (48,1%) znajdowało się na terenie Krakowa. Najwięcej muzeów prowadziło działalność o profilu historycznym – 40 (29,6%). Muzea regionalne, podobnie jak muzea artystyczne, stanowiły 14,8% ogółu muzeów. Do sektora publicznego należało 105 (77,8%) muzeów, w ramach którego dla 77 (73,3%) podmiotów organizatorem były jednostki samorządu terytorialnego. W sektorze prywatnym stowarzyszenia oraz kościoły i związki wyznaniowe były organizatorami dla 7 muzeów (po 23,3%).

więcej informacji

Na 2019 rok przypadł jubileusz 130-lecia istnienia Muzeum Tatrzańskiego im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem. Jest to jedno z najstarszych muzeów regionalnych w Polsce, które zostało powołane przez Towarzystwo Muzeum Tatrzańskiego w 1889 roku. Do grupy założycieli Muzeum należeli m.in. Adolf Scholtze, dr Ignacy Baranowski, dr Władysław Florckiewicz. Przez lata Muzeum tworzyło wielu wybitnych twórców, odkrywców Zakopanego – dr Tytus Chałubiński, Róża z Potockich hrabina Raczyńska, Maria i Bronisław Dembowsky, Zygmunt Gnatowski, Bronisława i Kazimierz Dłuscy, Stanisław Witkiewicz, Juliusz Zborowski. Muzeum posiada jedenaście filii – w tym siedem w Zakopanem oraz po jednej w: Chochołowie, Czarnej Górze, Jurgowie i Łopusznej. Muzeum Tatrzańskie ma zróżnicowaną i bogatą ofertę wystawienniczą, edukacyjną oraz tworzy coraz lepsze warunki do przechowywania i ekspozycji zbiorów. Skupia wysokiej klasy pracowników naukowych i zaangażowanych w swoją pracę, dobrze przygotowanych kustoszy.

W 2019 roku, w porównaniu do roku poprzedniego, nastąpił wzrost liczby zwiedzających muzea i oddziały muzealne o 5,9%. Muzea w województwie małopolskim odwiedziło 11,1 mln osób, co stanowiło 27,7% ogólnej liczby zwiedzających w Polsce. Największym zainteresowaniem cieszyły się muzea artystyczne (27,7%). Znaczna część (18% ogółu zwiedzających) skorzystała z możliwości bezpłatnego zwiedzania. Młodzież szkolna stanowiła 14,6% ogółu zwiedzających. Łączna liczba zbiorów muzealnych według stanu na koniec 2019 roku wyniosła 5,3 mln sztuk. W krakowskich muzeach znajdowało się 89,9% ogólnej liczby zbiorów muzealnych.

2. Tamże.

3. Tamże.

W 2019 roku instytucje muzealne zorganizowały łącznie 6 426 wystaw czasowych i 387 wystaw stałych. Wystawy własne stanowiły 66,5% wystaw czasowych (przeliczając – jedno muzeum zorganizowało średnio 5 wystaw czasowych), a pozostałą część stanowiły wystawy obce, czyli przygotowane przez inne muzea krajowe lub zagraniczne. Muzea z Małopolski zorganizowały również 45 wystaw za granicą, które zwiedziło 660,7 tys. osób.

W 2019 roku na terenie województwa małopolskiego działalność wystawienniczą prowadziło 61 galerii i salonów sztuki, z których 42 zlokalizowanych było w Krakowie. W Małopolsce działało 30 galerii państwowych oraz samorządowych. Do jednostek samorządu terytorialnego należały 22 galerie i salony sztuki. Z kolei w sektorze prywatnym działalność prowadziło 31 galerii i salonów sztuki, organizatorem dla 18 z nich były osoby fizyczne. W ubiegłym roku galerie i salony sztuki zorganizowały 374 wystawy, które zgromadziły 1,3 mln zwiedzających. W 2019 roku przeciętnie 1 galerię i salon sztuki zwiedziło 21,4 tys. osób. Państwowe i samorządowe galerie i salony sztuki zorganizowały zarówno w Polsce, jak i za granicą łącznie 596 wystaw. W 2019 roku publiczne galerie i salony sztuki posiadały 53,3 tys. eksponatów, wśród których najliczniejsze były tzw. nowe media (67,6%), a w dalszej kolejności fotografie (25,4%).

W 2019 roku w województwie małopolskim działalność prowadziły 904 biblioteki publiczne oraz placówki biblioteczno-informacyjne. Spośród wszystkich bibliotek i placówek biblioteczno-informacyjnych zdecydowaną większość stanowiły biblioteki publiczne (79% ogólnej liczby). W województwie małopolskim działało 714 bibliotek publicznych (łącznie z filiami), z czego najwięcej w powiecie krakowskim (65), a najmniej w Nowym Sączu (8). Według danych na koniec 2019 roku – w ciągu roku wypożyczono na zewnątrz 9,7 mln woluminów księgozbioru oraz 231,7 tys. materiałów bibliotecznych stanowiących zbiory specjalne. Najliczniej z bibliotek korzystały osoby w wieku 25–44 lata, stanowiące 28,6% ogólnej liczby czytelników w województwie. Pod koniec 2019 roku w zbiorach bibliotek publicznych i placówek biblioteczno-informacyjnych znajdowało się 24,4 mln woluminów (w tym 86,7% stanowiły książki) oraz 3,8 mln zinwentaryzowanych zbiorów specjalnych. Wskaźnik wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika wyniósł w 2019 roku 15 woluminów.

— więcej informacji

Jak wynika z raportu przygotowanego przez Bibliotekę Narodową⁴, w 2019 roku można odnotować trwale zatrzymanie spadku czytelnictwa, a nawet niewielki wzrost deklaracji czytelnictwa. Jest to w pewnej mierze wynik dobrej koniunktury, która pozwoliła na wzmożone zakupy nowości książkowych, ale również podsycała zainteresowań czytelnictwa przez ekranizacje, seriale czy gry komputerowe. Niewątpliwie znaczącą rolę w kształtowaniu gustów czytelnictwa mają prestiżowe nagrody literackie, jak Nagroda Nobla dla Olgi Tokarczuk. W 2019 roku 39% Polaków zadeklarowało przeczytanie przynajmniej jednej książki. W podstawowych źródłach pozyskiwania książek czytelnicy wskazali: zakup (41%), pożyczanie od znajomego (35%), prezent (31%), wypożyczenie z biblioteki (27%) i własny księgozbiór (20%). Po raz pierwszy od 2012 roku listę autorów najczęściej wymienianych książek otwiera aż trzech pisarzy współczesnych, wygrywających pod względem popularności – Remigiusz Mróz, Olga Tokarczuk i Stephen King. W masowym obiegu czytelnictwa znajdują się także stale przedstawiciele klasyki literatury pięknej – Henryk Sienkiewicz i Adam Mickiewicz. Polacy traktują e-booki jako należące do tej samej kategorii co książki papierowe. Ich czytelnictwo wskazało 6% czytelników (2,5% w całej populacji). Słuchanie audiobooków zadeklarowało 3% badanych w całej populacji. Z kolei 6% czytelników łączy czytanie ze słuchaniem – tylu respondentów wymieniło zarówno książki w formie tekstowej (papierowe i e-booki), jak i audiobooki. Potwierdzają to obserwacje z wcześniejszych badań prowadzonych przez Bibliotekę Narodową: e-booki i audiobooki nie konkurują z tradycyjnymi książkami papierowymi, lecz stanowią ich uzupełnienie.

Z raportem można zapoznać się poprzez www.bn.org.pl.

W województwie małopolskim czynnych było 45 kin stałych, które stanowiły 8,6% ogólnej liczby kin stałych w kraju. Jednostki samorządu terytorialnego były właścicielami 60% kin stałych.

4. Stan czytelnictwa w Polsce w 2019 roku. Wstępne wyniki, Biblioteka Narodowa, data dostępu: 7.09.2020 rok.

W 2019 roku kina stałe posiadały 132 sale projekcyjne i łącznie 25 tys. miejsc na widowni. Wyświetlono w nich 199 tys. seansów filmowych (o 3,1% więcej niż w 2018 roku), które obejrzało 5,4 mln widzów (o 8,1% więcej w odniesieniu do 2018 roku). Filmy produkcji polskiej obejrzało co 4 widz, a filmy produkcji pozazuropejskiej zgromadziły 62,7% ogólnej liczby widzów. Kraków odznaczył się największą liczbą kin stałych (12), które wyświetlając 135,6 tys. seansów filmowych zgromadziły 3,6-mln widzów.

W 2019 roku w Małopolsce działalność sceniczną prowadziły 22 instytucje posiadające własny zespół artystyczny – 12 teatrów dramatycznych, 3 teatry lalkowe, 3 teatry muzyczne, 3 orkiestry oraz 1 filharmonia. Teatry i instytucje muzyczne wystawiły 6,3 tys. przedstawień i koncertów, które zgromadziły 1,3 mln widzów i słuchaczy. Teatry dramatyczne i lalkowe zorganizowały 4,7 tys. przedstawień, które obejrzało 836 tys. widzów i słuchaczy. W ubiegłym roku teatry muzyczne zorganizowały 647 spektakli i koncertów, a z ich oferty skorzystało 190,1 tys. widzów i słuchaczy, a w 950 koncertach zorganizowanych przez orkiestry i filharmonię wzięło udział 230,2 tys. osób. W placówkach odbyło się 90 premier. Najwięcej premier (87,8%) miało miejsce w teatrach dramatycznych i lalkowych. Teatry i instytucje muzyczne zlokalizowane w Krakowie wystawiły 5,5 tys. przedstawień i koncertów oraz zgromadziły 1,1 mln widzów i słuchaczy.

— więcej informacji

Małopolska. Kultura Wrażliwa – to jedyny polski projekt ujęty w ścisłym finale prestiżowej europejskiej nagrody EPSA, związanej z administracją publiczną!

EPSA to jedna z najważniejszych w Europie nagród dotyczących administracji publicznej (Europejska Nagroda Sektora Publicznego). Jej celem jest wyróżnienie wartościowych inicjatyw, projektów i rozwiązań zarówno na szczeblu międzynarodowym, jak i lokalnym. W 2019 roku nagrodzie towarzyszyło hasło *Nowe rozwiązania kompleksowych wyzwań – sektor publiczny zorientowany na obywatela, zrównoważony i dopasowany do przyszłości*. Do nominacji w trzech konkursowych kategoriach zgłoszono ponad 150 aplikacji z 28 krajów.

10 października 2019 roku jury wybrało ostateczną dziewiątkę projektów, które walczyły o nagrodę w trzech konkursowych kategoriach *Małopolska. Kultura Wrażliwa* to jedyne polskie zgłoszenie, które dotarło do ścisłego finału konkursu EPSA w 2019 roku. Projekt został wyróżniony w kategorii *Najlepsze rozwiązania na poziomie regionalnym*. Wszystkie zgłoszenia zostały ocenione pod kątem innowacyjności, zaangażowania interesariuszy, znaczenia podjętych działań, wyników, trwałości i potencjału do adaptacji.

Małopolska. Kultura Wrażliwa to projekt, który dąży do zwiększenia obecności osób z niepełnosprawnościami w instytucjach kultury. Jego głównym celem jest dostosowanie oferty i przestrzeni instytucji kultury do potrzeb każdej osoby, która jest zainteresowana aktywnym udziałem w życiu kulturalnym. W przeciągu dwóch lat trwania projektu przeszkolonych zostało ponad 700 pracowników małopolskich teatrów, muzeów czy domów kultury – od pracowników recepcji i ekspozycji, przez edukatorów i muzealnych kustoszy oraz „koordynatorów dostępności”. W ramach projektu prowadzone są również warsztaty z polskiego języka migowego dla pracowników instytucji, a także opracowywane *Wytyczne dostępności*. To właśnie na podstawie tych wytycznych, w muzeach czy teatrach wprowadzane są zmiany, które mają sprostać potrzebom wszystkich mieszkańców – nie tylko osób z niepełnosprawnościami, ale też seniorów czy rodziców z dziećmi.

Głównym realizatorem projektu jest Małopolski Instytut Kultury w Krakowie – instytucja kultury województwa małopolskiego, przy współpracy, zaangażowaniu i koordynacji działań przez Departament Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Promocji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

Więcej informacji o projekcie na stronie internetowej: www.malopolska.pl/kulturawrazliwa.

W ramach działalności centrów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic organizowana była działalność grup artystycznych skupiająca 33,2 tys. członków. Przeważającą część z nich stanowiły dzieci oraz młodzież szkolna (67,3%). Ponadto działało również 2,9 tys. kół, klubów i sekcji, które zrzeszały 61,5 tys. członków. Większość stanowiły koła, kluby, sekcje o profilu plastycznym, technicznym.

W ubiegłym roku w województwie małopolskim odbyły się 353 imprezy artystyczno-rozrywkowe (9,8% ogólnej liczby imprez w kraju), w których uczestniczyło 1,3 mln osób. Kraków był miejscem o największej liczbie imprez – 141 (wzrost o 24,8% w odniesieniu do 2018 roku). Imprezy w większości zostały zorganizowane na terenie otwartym (55,5%). W imprezach artystyczno-rozrywkowych z płatnym wstępem wzięło udział 63,7% uczestników.

Tabela 23. Wybrane instytucje kultury

Województwo	Ogółem 2018	Ogółem 2019	Muzea wraz z oddziałami	Teatry i instytucje muzyczne	Centra, domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice	Biblioteki publiczne z filiami	Galerie sztuki	Kina stałe
Mazowieckie	1 563	1 588	143	35	314	958	53	85
Małopolskie	1 439	1 436	135	22	459	714	61	45
Śląskie	1 336	1 340	74	22	373	777	39	55
Wielkopolskie	1 155	1 148	89	15	314	664	21	45
Dolnośląskie	1 096	1 089	73	17	342	589	21	47
Podkarpackie	1 144	1 133	57	3	366	671	7	29
Lubelskie	906	900	51	7	229	574	10	29
Łódzkie	835	827	46	11	204	500	36	30
Pomorskie	790	798	83	15	329	316	23	32
Zachodniopomorskie	773	779	32	8	336	362	12	29
Kujawsko-pomorskie	697	713	41	7	226	403	16	20
Opolskie	563	555	20	5	211	306	2	11
Warmińsko-mazurskie	520	523	32	5	163	297	6	20
Podlaskie	474	470	29	8	184	231	7	11
Świętokrzyskie	453	453	34	4	121	267	9	18
Lubuskie	374	377	20	4	84	252	4	13
Polska	14 118	14 129	959	188	4 255	7 881	327	519

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Promocji UMWM, na podstawie danych GUS⁵.

więcej informacji

Ośrodek Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora CRICOTEKA w Krakowie otrzymał wyróżnienie na etapie regionalnym XIV edycji Konkursu dla Pracodawców Wrażliwych Społecznie *Lodołamacze 2019* – kategoria Przyjazna przestrzeń.

Mecenat kulturalny województwa małopolskiego wspiera i promuje twórczość, edukację kulturalną oraz działania i inicjatywy kulturalne, jednocześnie daje możliwość tworzenia oferty kulturalnej, a także rozwijania uczestnictwa w kulturze i sztuce. Mecenat stanowi przede wszystkim instrument wzmacniania kompetencji kulturowych, stymulowania oraz wspierania postaw otwartych, aktywnych i kreatywnych.

5. Informacje sygnałowe, Główny Urząd Statystyczny, opracowanie dostępne pod adresem: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura> Data dostępu: 7.09.2020 rok.

W 2019 roku samorząd województwa małopolskiego przeznaczył blisko 3,6 mln złotych na przeprowadzenie otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych w dziedzinie kultury pn. *Mecenat Małopolski*. Podczas dwóch edycji konkursu złożono 837 ofert, wsparcie uzyskały 274 zadania o charakterze ponadlokalnym i regionalnym. Natomiast w trybie art. 19a ustawy z 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie o dofinansowanie ubiegało się 251 podmiotów. Wsparcie finansowe z budżetu województwa małopolskiego otrzymało 139 zadań na łączną kwotę około 880 tys. złotych. Jednocześnie w 2019 roku kontynuowano wsparcie finansowe 30 projektów w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego w dziedzinie kultury pn. *Mecenat Małopolski Bis*, wspierającego wieloletnie i cykliczne przedsięwzięcia z zakresu kultury.

W ubiegłym roku samorząd województwa małopolskiego przeprowadził dwa nowe konkursy: *Małopolskie Orkiestry Dęte 2019* oraz *Małopolskie Orkiestry Dęte 2019 – NA START*. Pierwszy z nich skierowany był do organizacji pozarządowych, natomiast drugi konkurs został dedykowany małopolskim orkiestrom działającym w ramach samorządowych instytucji kultury. Łącznie na wsparcie małopolskich orkiestr z budżetu województwa małopolskiego przeznaczono 900 tys. złotych na realizację 99 zadań.

W ramach X konkursu na Wspieranie Produkcji Filmowej zrealizowanego w ramach Regionalnego Funduszu Filmowego, wspólnej inicjatywy województwa małopolskiego, Gminy Miejskiej Kraków i Krakowskiego Biura Festiwalowego, wsparcie finansowe otrzymało dziewięć produkcji filmowych: cztery filmy fabularne (*Odyseja filmowa* – prod. Telemark; *Wesele 2* – prod. Studio Metrage; *Sonata* – prod. Mediabgigade; *Maryjki* – prod. Studio Jutrzenka); trzy filmy dokumentalne (*Kobiety z kiosku* – prod. STARON-FILM; *Ucieczka na Srebrny Glob* – prod. Silver Frame Stanisław Zaborowski; *Ksiądz Adam*), film dokumentalno-animowany (*Był sobie szewc*) oraz animacja (*Dwie Marie*).

Konkurs ma na celu wspieranie produkcji filmowych związanych z Krakowem i Małopolską zarówno poprzez tematykę, jak i twórców, a przede wszystkim poprzez miejsce realizacji filmu.

2. Dziedzictwo kulturowe – stan zachowania, zarządzanie i wykorzystanie potencjału dziedzictwa

Małopolska dysponuje ogromnym potencjałem, jeżeli chodzi o zasoby dziedzictwa kulturowego, które stanowią o wyjątkowości i atrakcyjności tego regionu, sprawiając, że zajmuje on szczególne miejsce na mapie kulturalnej kraju. Niezwykle bogactwo unikatowych zabytków kultury materialnej i niematerialnej wymaga systematycznego prowadzenia działań dążących do poprawy stanu ich zachowania, jednocześnie stwarza możliwość kreacji nowych funkcji zabytków, odpowiadających na aktualne potrzeby społeczne oraz gospodarcze – w szczególności kulturalne, edukacyjne i turystyczne.

O wyjątkowości Małopolski świadczy między innymi liczba obiektów objętych szczególnymi formami ochrony. Znajduje się tu 6 zespołów zabytkowych wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO⁶, 1 wpis na Reprezentatywną Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Ludzkości UNESCO⁷, 9 zespołów zabytkowych uznanych za Pomniki Historii⁸, 6 związanych z małopolskimi tradycjami wpisów na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego⁹, 1 obiekt uhonorowany Znakiem Dziedzictwa Europejskiego¹⁰. W granicach województwa mieści się ponadto 6 parków narodowych¹¹, chroniących nie tylko wartości przyrodnicze, ale również krajobraz kulturowy danego obszaru.

6. Są to: historyczne centrum Krakowa, Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni, Auschwitz-Birkenau, niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1940–1945), Kalwaria Zebrzydowska: zespół architektoniczno-krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy, kościoły drewniane południowej Małopolski (Binarowa, Dębno Podhalańskie, Lipnica Murowana, Sękowa), drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim rejonie Karpat (Brunary Wyżne, Kwiatów, Owczary, Powroźnik).

7. Szopkarstwo krakowskie.

8. Są to: Kraków – historyczny zespół miasta, Wieliczka – kopalnia soli, Bochnia – kopalnia soli, Kalwaria Zebrzydowska – krajobrazowy zespół manierystycznego parku pielgrzymkowego oraz Raclawice – teren historycznej bitwy pod Raclawicami, Tyniec – zespół opactwa benedyktynów, Szalowa – kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła oraz Kraków – Kopiec Kościuszki z otoczeniem, Stary Sącz – zespół staromiejski wraz z klasztorem Sióstr Kларыsek.

9. W krajowym spisie ujęto żywe tradycje: krakowskiego szopkarstwa, pochodu Lajkonika (zwanego także Konikiem Zwierzynieckim), umiejętności wytwarzania instrumentu i praktyki gry na kozie (dudach podhalańskich), krakowskiej koronki klockowej, zabawkarstwa żywiecko-suskiego oraz wyścigi kumoterek (podhalańskich sanek). Dodatkowo zjawiskiem o charakterze ogólnonarodowym są polskie tańce: polonez, mazur, kujawiak, oberek i pochodzący z Małopolski krakowiak.

10. Cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej nr 123 Łużna-Pustki.

11. Pieniński Park Narodowy, Tatrzański Park Narodowy, Babogórski Park Narodowy, Gorczański Park Narodowy, Magurski Park Narodowy, Ojcowski Park Narodowy.

— więcej informacji

W okresie sprawozdawczym Narodowy Instytut Dziedzictwa wydał 7 opinii do oceny Rady Ochrony Zabytków w sprawie zasadności uznania polskich zabytków za pomniki historii, w tym aż 3 dotyczące małopolskich, cennych zabytkowych założeń: Nowego Wiśnicza (kraj-obrazu kulturowego doby baroku), średniowiecznego opactwa św. Wojciecha Mniszek Benedyktyniek w Staniątkach oraz drewnianego kościoła będącego w opiece parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Orawce. Te zasoby regionalnego dziedzictwa mają szansę na wyróżnienie – uznanie za polskie pomniki historii.

Stan zachowania zasobów materialnego dziedzictwa podlega ciągłym zmianom w czasie. Procesy niszczenia w największym zakresie dotyczą obiektów drewnianych. Przyczyny degradacji, której ulegają także obiekty murowane, są różnorodne: od czynników mechanicznych (drgań, spadku wytrzymałości materiałów konstrukcyjnych), po moralne (utrata funkcjonalności wskutek zmieniających się potrzeb użytkowników i rozwoju techniki). Nie mniej ważne dla zachowania obiektów zabytkowych są przyczyny losowe (takie jak np. pożary, wypadki). Również źle przeprowadzone remonty mogą stanowić poważne zagrożenie dla zachowania autentycznej substancji zabytkowej¹².

— więcej informacji

W dniach 25–27 listopada 2019 roku w klasztorze OO. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej zorganizowano spotkanie opiekunów miejsc światowego dziedzictwa UNESCO pn. *Światowe dziedzictwo – ochrona, interpretacja, użytkowanie*, połączone z uroczystościami 20. rocznicy wpisu manierystycznego zespołu architektoniczno-krajobrazowego oraz parku pielgrzymkowego w Kalwarii Zebrzydowskiej na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Miejsce spotkania w naturalny sposób ukierunkowało tematykę obrad, która skupiała się szczególnie na dziedzictwie sakralnym. Wśród miejsc światowego dziedzictwa UNESCO istnieje wiele różnych miejsc kultu religijnego i świętych, reprezentujących różne kultury i tradycje świata. Około 20% dóbr wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa ma bezpośredni czy pośredni związek z religiami lub duchowością. W Polsce cztery z szesnastu (25%) wpisów na Listę reprezentują dziedzictwo sakralne: Kalwaria Zebrzydowska: manierystyczny zespół architektoniczno-krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy (wpis z 1999 roku), Kościoły Pokoju w Jaworze i Świdnicy (wpis z 2001 roku), kościoły drewniane południowej Małopolski (wpis z 2003 roku) i drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat (wpis z 2013 roku).

Samorząd województwa małopolskiego wspiera prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Celem tych działań jest zahamowanie procesów degradacji substancji zabytkowej i doprowadzenie do poprawy ich stanu zachowania, jak również utrzymanie obiektów o niekwestionowanych wartościach artystycznych, historycznych i naukowych.

W 2019 roku w ramach konkursu *Ochrona zabytków Małopolski* na dofinansowanie 112 zadań, obejmujących prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego, przeznaczono ponad 6,2 mln złotych, a średnia wysokość dotacji wyniosła 55 832 złotych.

12. Arvay-Podhalańska E., Podhalański B., *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego. Diagnoza uwarunkowań kulturowych dla rozwoju przestrzennego regionu*, Instytut Rozwoju Miast, 2012, s. 73.

więcej informacji

Zakład Karny w Nowym Wiśniczu otrzymał nagrodę w ramach ogólnopolskiego konkursu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków *Zabytek Zadbany 2019* w kategorii *Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu* za kompleksową, opartą na starannych pracach badawczych, konserwację dawnego klasztoru karmelitańskiego, przekształconego pod koniec XVIII wieku na więzienie, utrwalenie substancji zabytkowej, ekspozycję historycznych nawarstwień zespołu zabudowy oraz wzorowe zarządzanie obiektem, uwzględniające jego wartość historyczną w dawnym klasztorze karmelitańskim w Nowym Wiśniczu. Województwo Małopolskie w latach 2015–2018 wsparło prace remontowe tego obiektu łączną kwotą 110 tys. złotych. W kategorii specjalnej tego konkursu – za właściwe użytkowanie i stałą opiekę nad zabytkiem – jury nagrodiło także małopolską kaplicę św. Jana Nepomucena w Zerwanej (gm. Michałowice).

Inną formą ochrony zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego był konkurs *Kapliczki Małopolski 2019*, którego celem jest wsparcie finansowe prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkowych kapliczkach o szczególnej wartości historycznej i artystycznej. Stanowią one cenny element lokalnego dziedzictwa kulturowego, są także świadectwem pobożności ludzi zamieszkujących swoje małe ojczyzny. Były fundowane dla upamiętnienia znaczących dla danej wspólnoty wydarzeń, są więc czynnikiem budowania lokalnej tożsamości. W 2019 roku przyznano dotację w łącznej kwocie 750 tys. złotych na realizację niezbędnych prac przy 77 obiektach.

Ponadto Województwo Małopolskie, w ramach nowego konkursu pod nazwą *Małopolska pamięta – zachowanie zabytkowych miejsc pamięci narodowej i martyrologii*, wsparło jednostki samorządu terytorialnego podejmujące prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane zabytkowych obiektów małej architektury stanowiących miejsca pamięci narodowej i martyrologii, będących dziedzictwem narodowym na obszarze województwa małopolskiego. W konkursie przyznano 53 dotacje w łącznej kwocie 489 300 złotych.

więcej informacji

Działalność Małopolskiego Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego została wpisana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do Krajowego Rejestru Dobrych Praktyk. Kraje członkowskie Unii Europejskiej na mocy Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego zobowiązane są do prowadzenia krajowych rejestrów dobrych praktyk w tej dziedzinie.

Sądecka placówka jest pierwszą instytucją kultury w Polsce, której działalność została wpisana do tego rejestru. Rekomendację wpisu – po gruntownej analizie działalności sądeckiej instytucji – przedłożyła Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rada ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, złożona z grona ponad dwudziestu pracowników naukowych z różnych ośrodków w Polsce. Jest to uznanie wieloletniej działalności i osiągnięć MCK „Sokół” w Nowym Sączu w dziedzinie ochrony tradycyjnej kultury jako działalności wzorotwórczej w skali kraju.

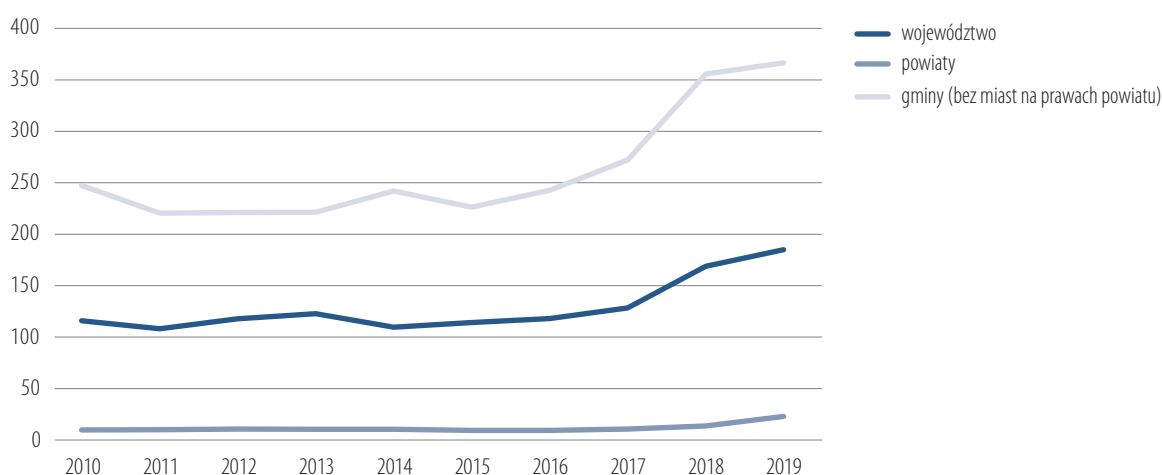
MCK „Sokół” od kilkudziesięciu lat podejmuje w tej dziedzinie liczne inicjatywy, organizuje wydarzenia, realizuje projekty. Jednym z takich przedsięwzięć jest Kongres Kultury Regionów, którego 5. edycja miała miejsce w dniach 15–18 października 2019 roku. W programie tego spotkania znalazły się dyskusje, warsztaty i koncerty. Udział w nich wzięło ok. 300 regionalistów, znawców, miłośników i twórców kultury, artystów, naukowców i dziennikarzy, kierowników zespołów folklorystycznych z całej Polski. 5. edycja Kongresu przebiegła pod hasłem: *Sacrum Profanum. Oś istnienia*. Problematyka ta zachęcała do refleksji nad duchowym i świeckim wymiarem ludzkiej egzystencji, barwnie i różnorodnie odbijającym się w kulturach tradycyjnych. Praktycy zajmujący się na co dzień tą sferą ludzkiej aktywności potrzebują wsparcia intelektualnego i temu miały służyć rozważania teoretyczne podczas konferencji, dyskusji panelowych oraz warsztatów.

Więcej informacji o Kongresie Kultury Regionów www.kultura-regionow.pl.

3. Finansowanie kultury

Wydatki na kulturę, ochronę dziedzictwa kulturowego są jedną z głównych składowych budżetów jednostek samorządu terytorialnego. W 2019 roku z budżetów pochodzących ze wszystkich małopolskich jednostek samorządu terytorialnego, wydatki przeznaczone na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego (w dziale 921 Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego) wyniosły 906,4 mln złotych (wzrost o 6,9% w porównaniu do roku ubiegłego, czyli o 58,5 mln złotych).

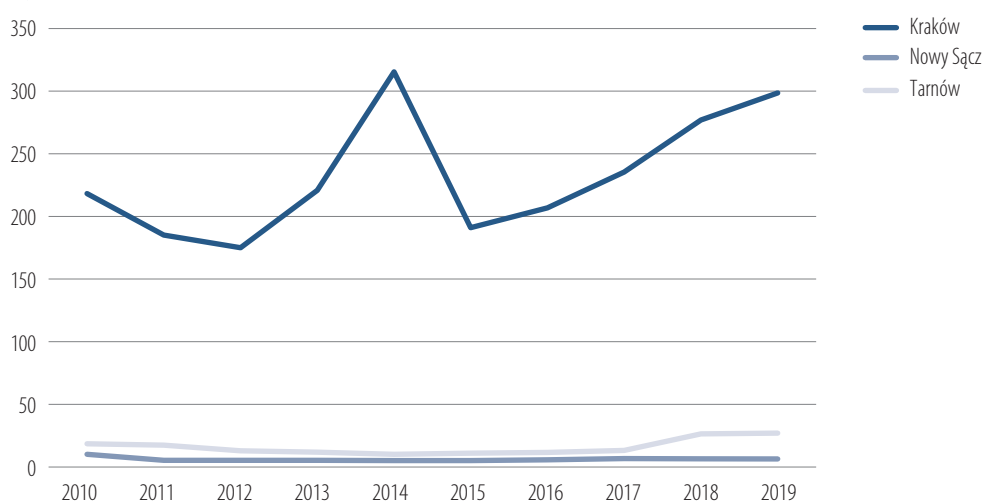
Wykres 44. Wydatki województwa, gmin, powiatów (bez miast na prawach powiatu) w dziale 921 Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Promocji UMWM na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

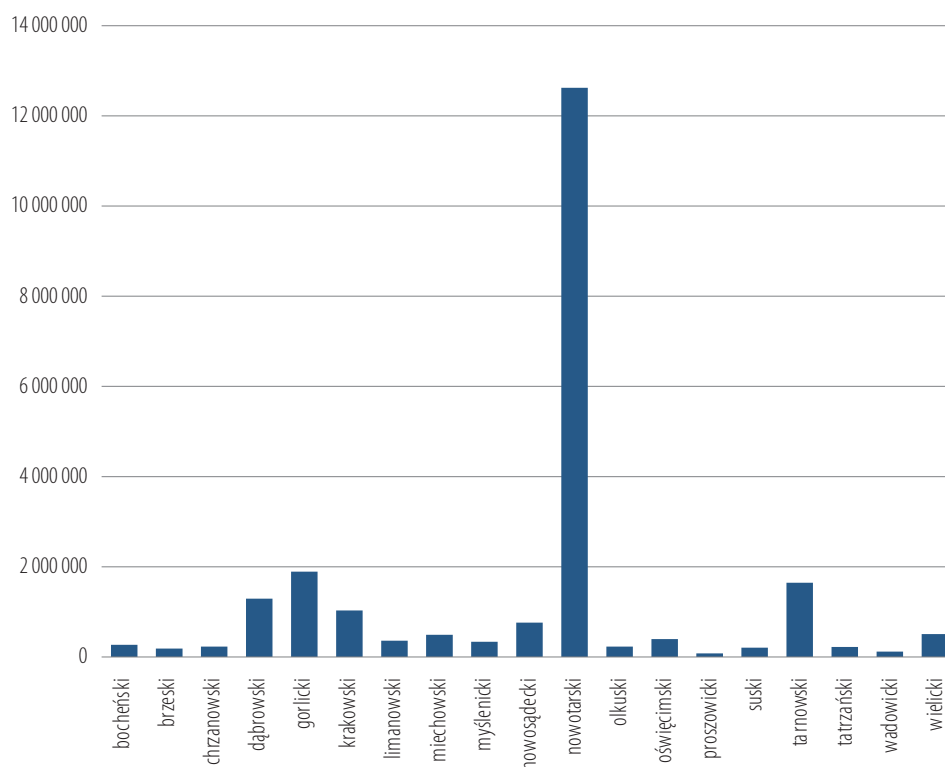
W porównaniu do 2018 roku wydatki samorządów gminnych (nie licząc miast na prawach powiatu) wzrosły o 3,08%, kolejno wydatki samorządu województwa wzrosły o 9,65%, natomiast w przypadku wydatków powiatów odnotowano blisko 68% wzrost w porównaniu do ubiegłego roku. W Krakowie wydatki wzrosły o 7,77%, w Tarnowie wzrosły o 1,92%, z kolei w Nowym Sączu nastąpił nieznaczny spadek o około 1,7%.

Wykres 45. Wydatki miast na prawach powiatu w dziale 921 Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (w mln zł)

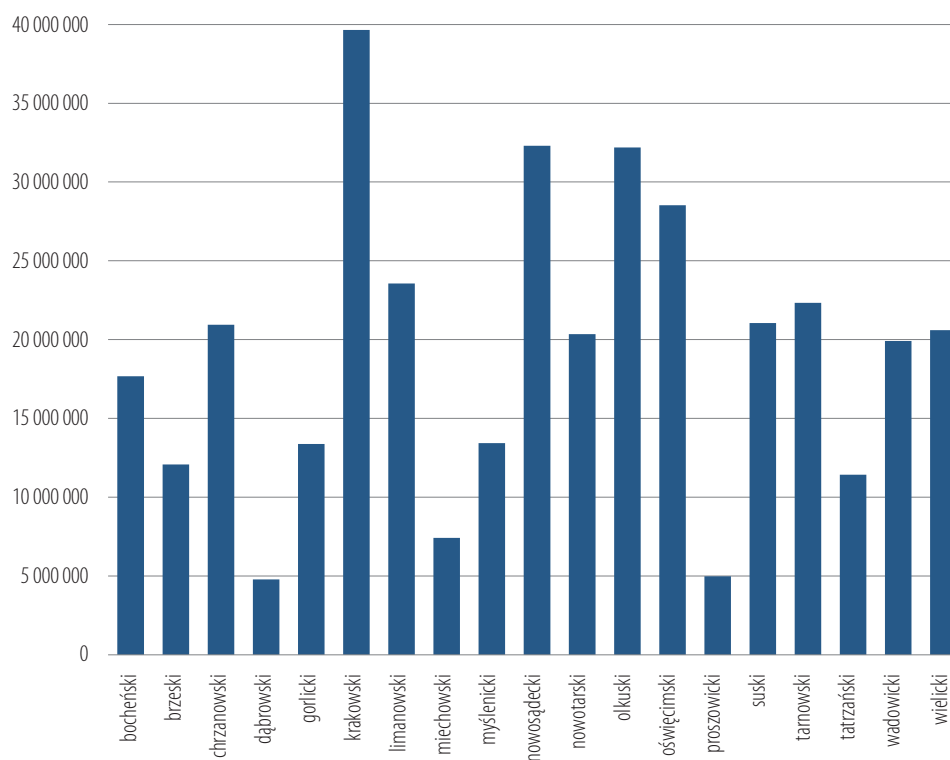

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Promocji UMWM na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

Pośród gmin, które w 2019 roku wydatkowały środki w dziale 921 Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, najwięcej środków przeznaczyła na ten cel gmina Olkusz (16,7 mln złotych). Znaczące kwoty wykazują również budżety gminy Limanowa (13,4 mln złotych), gminy miejskiej Oświęcim (10,8 mln złotych), gminy Skawina (10,2 mln złotych), gminy Sucha Beskidzka (10,1 mln złotych). Wśród powiatów na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego największe środki przeznaczyły powiaty: nowotarski (12,6 mln złotych), gorlicki (1,9 mln złotych) oraz tarnowski (1,6 mln złotych).

Wykres 46. Wydatki powiatów w dziale 921 *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego* w 2019 roku (w zł)

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Promocji UMWM na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

Wykres 47. Wydatki samorządów gmin (bez miast na prawach powiatu) w dziale 921 *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego* w 2019 roku w układzie powiatowym (w zł)

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Promocji UMWM na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych.

Małopolska może poszczycić się niezwykłym zasobem dziedzictwa kulturowego, który sprawia, że region niezmiennie zajmuje znaczące miejsce na mapie kulturalnej kraju. Odpowiedzialność za bogactwo unikatowego dziedzictwa kulturowego regionu oraz chęć jego zachowania dla przyszłych pokoleń wymaga prowadzenia

systematycznych działań dążących do ochrony, poprawy i zabezpieczenia jego stanu, jak i działań umożliwiających kreację nowych funkcji zabytków, odpowiadających na aktualne potrzeby społeczne i gospodarcze (w szczególności kulturalne, edukacyjne i turystyczne). Warto podkreślić, że kultura to czynnik pobudzający wzrost gospodarczy, zatrudnienie, wpływający na włączenie społeczne oraz wzmocnienie stosunków międzynarodowych.

Inwestycja w kulturę i dziedzictwo narodowe to inwestycja w podstawę tożsamości danej społeczności, regionu, państwa. Realizacja projektów z szeroko pojętego obszaru kultury umożliwia skuteczną poprawę funkcjonalności, podwyższenie jakości i stwarza nowe możliwości rozwijania oferty kulturalnej, co z kolei prowadzi do zwiększenia zainteresowania uczestnictwem w kulturze.

Niezmiernie znaczący wpływ na prowadzenie inwestycji infrastrukturalnych oraz na realizację projektów miękkich w obszarze kultury na tak szeroką skalę mają dostępne fundusze unijne (głównym źródłem finansowania inwestycji publicznych w obiekty kultury jest Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego).

— więcej informacji

Projekty zrealizowane przy udziale środków unijnych – przykłady zakończonych w 2019 roku przedsięwzięć instytucji kultury województwa małopolskiego:

1. Projekt partnerski *Skansenowa – systemowa opieka nad dziedzictwem w małopolskich muzeach na wolnym powietrzu* – projekt służący zachowaniu zabytków architektury drewnianej poprzez zapewnienie ochrony i opieki konserwatorskiej, zabezpieczenie przed pożarem i klęskami żywiołowymi; przeprowadzona modernizacja i renowacja skansenów objęła 87 zabytków nieruchomości, 10 wystaw stałych; obiekty zostały przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami; 81 obiektów zabezpieczono przed kradzieżą i zniszczeniem; wdrożono nowoczesny program kulturalno-edukacyjny, który wpływa na zwiększenie zainteresowania dziedzictwem kulturowym i historią tych miejsc oraz na zwiększenie liczby odwiedzających skanseny (zwiększenie frekwencji o 32 000 osób). Wartość projektu wyniosła 13,4 mln złotych, w tym środki pochodzące z budżetu województwa małopolskiego wyniosły około 1,7 mln złotych, natomiast 8,8 mln złotych stanowiły środki unijne pozyskane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020.
2. W Muzeum Tatrzańskim im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem zakończono realizację dwóch projektów współfinansowanych w ramach regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, tj. *Cyfrowe przetworzenie i udostępnienie zbiorów 2D w Muzeum Tatrzańskim oraz Zakopiańskie Centrum Dokumentacji Dziedzictwa Niematerialnego*. Ogółem wartość tych projektów wyniosła blisko 1,2 mln złotych, w tym środki unijne na poziomie 858 tys. złotych oraz dotacja z budżetu województwa małopolskiego blisko 300 tys. złotych. W ramach pierwszej inwestycji bogate archiwum fotograficzne Muzeum Tatrzańskie (ok. 90 tys. negatywów i pozytywów, archiwalia, albumy, książki) zostało systemowo i profesjonalnie uporządkowane i zdigitalizowane. Opracowano kompletny system udostępniania treści cyfrowych obejmujący: kopie cyfrowe posiadanych przez Muzeum artefaktów, infrastrukturę archiwizacji i przechowywanie danych cyfrowych (repozytorium archiwalne z narzędziami administracyjnymi i oprogramowaniem wykonującym kopie zapasowe, narzędzia informatyczne do sprawnego przeszukiwania repozytorium, a następnie ich wysyłania do portalu); stworzono portal udostępniający zgromadzone zbiory cyfrowe w Internecie, umożliwiające eksport danych do portali zewnętrznych, np. Wirtualne Muzea Małopolski, Małopolska Biblioteka Cyfrowa. Natomiast dzięki realizacji drugiego przedsięwzięcia stworzono Zakopiańskie Centrum Dokumentacji Dziedzictwa Niematerialnego – obejmujące zbiór wywiadów, rozmów i filmów z okresu drugiej połowy XX wieku i pierwszej dekady XXI wieku. Zebrano istniejące materiały (wywiady, filmy), uzupełniono je kolejnymi będącymi świadectwem historii oraz sporządzono katalog dla takiego zbioru i zbudowano zespół narzędzi czyniących go dostępnym dla wszystkich zainteresowanych kulturą Podtatrza.

3. Podczas uroczystych obchodów 86. urodzin wybitnego kompozytora Krzysztofa Pendereckiego miało miejsce otwarcie multimedialnej ekspozycji poświęconej jego twórczości. Realizacja nowoczesnej i interaktywnej ekspozycji prezentującej dorobek polskiej muzyki XX i XXI wieku możliwa była dzięki pozyskaniu dofinansowania w wysokości 2,3 mln złotych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020. Całość projektu wyniosła 3,4 mln złotych, w tym dotacja z budżetu województwa małopolskiego około 409 tys. złotych. Dzięki realizacji projektu zakłada się wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w *Europejskim Centrum Muzyki w Lusławicach* o ok. 3,2 tys. osób.
4. Realizowany w formule partnerskiej projekt pn. *Muzea otwarte – rozszerzenie możliwości programowych instytucji kultury pogranicza polsko-słowackiego* przyniósł już pierwsze efekty – w oddziałach sądeckiego Muzeum Okręgowego, tj. w Miasteczku Galicyjskim oraz w Muzeum Pienińskim w Szlachtowej działają ogrody sensoryczno-edukacyjne. To miejsca do prowadzenia warsztatów edukacyjnych i terapeutycznych, ale też zabawy. Różne urządzenia edukacyjne i zabawowe oraz zastosowanie roślin oddziałują na wszystkie zmysły, w szczególności takie jak dotyk, słuch i węch. Ogrody są przeznaczone dla każdego dziecka, ale szczególnie dla osób z niepełnosprawnościami. Obiekty są inspirowane elementami ekspozycji skansenu i nawiązują do specyfiki kultury ludowej w nim prezentowanej. Projekt *Muzea otwarte* realizowany jest w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja na lata 2014–2020.

Kultura fizyczna

Opracowanie: Andrzej Hyży

— podsumowanie

- W roku 2019 z budżetów jednostek samorządów terytorialnych województwa małopolskiego na kulturę fizyczną wydatkowano kwotę w wysokości ponad 550,7 mln zł, tj. o ponad 14,2 mln zł mniej niż w roku 2018.
- Na terenie województwa małopolskiego w 2019 roku było zarejestrowanych 3 117 stowarzyszeń kultury fizycznej, o 25 więcej niż w 2018 roku.
- Małopolska w klasyfikacji województw ogólnopolskiego Systemu Sportu Młodzieżowego w 2019 r. zajęła 5 miejsce w kraju, zdobywając 12 814,76 pkt., tj. o 255,59 pkt. więcej niż w roku 2018.

1. Znaczące wydarzenia sportowe w Małopolsce

Na arenach naszego regionu, a także krajowych i zagranicznych, przedstawiciele sportów indywidualnych i zespołowych walczyli o jak najlepsze wyniki. Zdobywali medale, przyciągali uwagę kibiców i jednocześnie rozstawali Małopolskę. W gronie najbardziej zasłużonych sportowców znaleźli się:

- › Dawid Kubacki (Eve-nement Zakopane), skoki narciarskie – na skoczni w Seefeld zdobył swój pierwszy indywidualny tytuł mistrza świata. Odniósł też jedno zwycięstwo w zawodach Pucharu Świata, a w klasyfikacji końcowej zajął wysokie 5. miejsce. Stawał też na podium z drużyną, która zdobyła Puchar Narodów. W minionym roku został również zwycięzcą klasyfikacji generalnej Letniej Grand Prix;
- › Kamil Stoch (Eve-nement Zakopane), skoki narciarskie – w 2019 roku został wicemistrzem świata na skoczni normalnej i zajął 3. miejsce w klasyfikacji końcowej Pucharu Świata. Aż 10-krotnie stawał na podium, dwukrotnie wygrywając pucharowe zawody. Jako lider miał ogromny wkład w zdobycie przez polską reprezentację Pucharu Narodów;
- › Aleksandra Zamachowska (AZS AWF Kraków), szermierka – stanęła na najniższym stopniu podium Pucharu Świata w Barcelonie, co jest jej największym indywidualnym sukcesem w karierze. Podczas mistrzostw Europy w Duesseldorfie wraz z drużyną szpadzistek zdobyła złoty medal. 23-latką znalazła się także w ekipie, która wygrała zawody Pucharu Świata w Dubaju, Barcelonie i Tallinnie, wciąż walcząc o kwalifikację na igrzyska w Tokio;
- › Maria Sajdak (AZS AWF Kraków), wioślarstwo – zawodniczka z wioślarskiej czwórki podwójnej od kilku lat jest w ścisłej światowej czołówce. W 2019 roku w Linz Ottensheim wraz z koleżankami zdobyła srebrny medal mistrzostw świata, ponadto stanęła na podium Pucharu Świata;
- › Dariusz Popiela (Start Nowy Sącz), kajakarstwo górskie – od lat czołowy polski kajakarz w slalomowej konkurencji K-1. W tym sezonie pochodzący z Nowego Sącza zawodnik przeniósł się ze Spójni Warszawa do Startu Nowy Sącz. W mistrzostwach Europy w slalomie wywalczył srebrny medal;
- › Renata Knapik-Miazga (AZS AWF Kraków), szermierka – podczas mistrzostw Europy w Duesseldorfie wraz z drużyną szpadzistek zdobyła złoty medal. Walczyła także w ekipie, która wygrała zawody Pucharu Świata w Dubaju, Barcelonie i Tallinnie, dzięki czemu jest już bardzo blisko kwalifikacji na igrzyska w Tokio;

- › Jan Krzysztof Duda (MKS MOS Wieliczka), szachy – 21-letni polski arcymistrz zajmuje bardzo wysokie, 12. miejsce w rankingu światowym FIDE. Ma 2 758 punktów, co jest najwyższą wartością w historii polskich szachów. W 2019 roku zajął drugie miejsce w prestiżowych zawodach Grand Prix w Hamburgu i po raz pierwszy w karierze awansował do 4. rundy Pucharu Świata;
- › Rafał Majka (Bora-Hansgrohe), kolarstwo – jeden z liderów grupy Bora-Hansgrohe w wyścigu Giro d'Italia, podczas którego zajął 6. miejsce. Tę samą lokatę wywalczył w Vuelta España, ponadto był 9. w Tour de Pologne;
- › Michał Wieczorek (Aeroklub Krakowski), sport samolotowy – indywidualny i drużynowy mistrz świata w lataniu precyzyjnym, mistrz Polski w lataniu precyzyjnym i rajdowy mistrz Polski;
- › Łukasz Czapla (Petarda Kraków), strzelectwo – startując od 22 lat, wielokrotnie stawał na podium międzynarodowych imprez. W tym roku został mistrzem świata w strzelaniu do ruchomej tarczy. Złoty medal zdobył na Węgrzech w konkurencji 40 mix z 50 metrów.

Województwo małopolskie kształci i wychowuje kolejne pokolenia sportowców. Niezwykle pomocne jest w tym współzawodnictwo sportowe dzieci i młodzieży w ramach ogólnopolskiego Systemu Sportu Młodzieżowego. Obejmuje on rywalizację w czterech kategoriach wiekowych: młodzików (Mistrzostwa Wojewódzkie, Międzywojewódzkie, i Polski Młodzików), juniorów młodszych (Mistrzostwa Polski Juniorów Młodszych – Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży), juniorów (Mistrzostwa Polski Juniorów) i młodzieżowców (Młodzieżowe Mistrzostwa Polski).

W prowadzonej przez Ministerstwo Sportu i Turystyki klasyfikacji województw Małopolska w 2019 roku utrzymała piąte miejsce w kraju. Wygrało Mazowsze przed Wielkopolską, Śląskiem i Dolnym Śląskiem.

W punktacji łącznej gmin, jak również powiatów – Kraków zajął czwarte miejsce (5 659,83 pkt).

Natomiast, w punktacji klubowej z województwa małopolskiego najwyższe miejsca zdobyły: 11. KS AZS AWF Kraków (899,01 pkt), 28. BKS WP Kościelisko (458,83 pkt), 29. TS Wisła Kraków (453,20 pkt), 54. KS Korona Kraków (331,63 pkt) oraz 58. WKS Wawel Kraków (315,76 pkt). Łącznie w kraju sklasyfikowano w 2019 roku 3 764 kluby.

Tabela 24. System Sportu Młodzieżowego – łączna punktacja województw za rok 2019

Lp.	Województwa	MMM	MPJMŁ	MPJ	MMP	Razem
1.	Mazowieckie	3 841,67	5 758,15	6 455,76	5 099,22	21 154,80
2.	Wielkopolskie	3 448,24	4 457,52	5 958,57	4 244,16	18 108,49
3.	Śląskie	3 292,31	4 364,34	5 216,21	3 202,68	16 075,54
4.	Dolnośląskie	3 454,91	3 553,66	4 094,57	3 783,61	14 886,75
5.	Małopolskie	2 672,42	3 794,05	3 920,78	2 427,51	12 814,76
6.	Pomorskie	2 162,86	3 122,81	3 391,22	2 396,38	11 073,27
7.	Kujawsko-pomorskie	2 177,32	2 545,60	3 249,18	2 729,01	10 701,11
8.	Łódzkie	2 335,15	2 414,44	3 166,58	2 177,38	10 093,55
9.	Zachodniopomorskie	2 115,91	2 080,12	2 159,02	1 625,74	7 980,79
10.	Lubelskie	1 650,58	1 776,17	2 505,70	1 895,13	7 827,58
11.	Lubuskie	1 474,75	1 542,57	1 731,39	1 404,33	6 153,04
12.	Warmińsko-mazurskie	1 408,57	1 603,22	1 616,84	992,34	5 620,97
13.	Podlaskie	1 378,63	1 221,47	1 421,43	1 312,92	5 334,45
14.	Podkarpackie	1 240,16	1 327,53	1 424,39	615,17	4 607,25
15.	Opolskie	953,67	718,75	895,58	929,50	3 497,50
16.	Świętokrzyskie	593,00	829,52	706,69	371,50	2 500,71

Legenda: MMM – Mistrzostwa Wojewódzkie, Międzywojewódzkie i Polski Młodzików; MPJMŁ – Mistrzostwa Polski Juniorów Młodszych i Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży; MPJ – Mistrzostwa Polski Juniorów; MMP – Młodzieżowe Mistrzostwa Polski.

Źródło: Dane Ministerstwa Sportu i Turystyki.

W 2019 roku przeprowadzono znaczące wydarzenia sportowe w Małopolsce:

- › Puchar Świata w skokach narciarskich, organizowany przez Tatrzański Związek Narciarski (Zakopane, 19–20 stycznia 2019 roku – w konkursie drużynowym zwyciężyli Niemcy przed Austrią i Polską, natomiast w konkursie indywidualnym – Stefan Kraft – Austria);
- › 18. Cracovia Maraton, organizowany przez Gminę Miejską Kraków, Zarząd Infrastruktury Sportowej w Krakowie (Kraków, 28 kwietnia 2019 roku – zwyciężyli: Cyprian Kotut – Kenia i Wiktoria Chapilina – Ukraina);
- › 57. Małopolski Wyścig Górski w kolarstwie szosowym, organizowany przez Małopolski Związek Kolarski (14–16 czerwca 2019 roku – zwyciężył Adam Stachowiak – VOSTER ATS TEAM);
- › Mistrzostwa Świata Juniorów i U23 w Kajakarstwie Slalomowym, organizowane przez Krakowski Klub Kajakowy (Kraków, 16–21 lipca 2019 roku – reprezentanci Polski zdobyli 3 medale: 2 srebrne – Klaudia Zwolińska w K1 U23 i Szymon Nowobilski w C1 juniorów oraz 1 brązowy – para Zuzanna Kulig/Kacper Zachwieja w C2 mikst juniorów);
- › 11. Samochodowy Wyścig Górski, organizowany przez Auto Moto Klub Limanowa (Limanowa – Przełęcz pod Ostrą, 26–28 lipca 2019 roku – w FIA EHC zwyciężył Simone Faggioli – Włochy);
- › 17. Memoriał Huberta Wagnera w Siatkówce Mężczyzn, organizowany przez Fundacja Huberta Jerzego Wagnera (Kraków, 1–3 sierpnia 2019 roku – Kraków – zwyciężyła Brazylia przed Polską i Serbią);
- › 76. wyścig kolarski Tour de Pologne, organizowany przez Lang Team, Sp. z o.o. (3–9 sierpnia 2019 roku – zwyciężył Paweł Siwakow – Rosja – Team Ineos);
- › Kolarskie Młodzieżowe Mistrzostwa Świata w trialu do lat 16, organizowane przez Klub Sportowy *Aquila* Wadowice (Wadowice, 9–11 sierpnia 2019 roku – Adam Szłaga – brązowy medal w kategorii benjamin);
- › Mistrzostwa Europy we wspinaczce sportowej Małopolska 2019 (w konkurencji bouldering), organizowane przez Stowarzyszenie Spotkania z Filmem Górskim Zakopane (Zakopane 5–7 września 2019 roku – zwyciężyli: Urška Repušić ze Słowenii i Mickael Mawem z Francji);
- › 10. Festiwal Biegowy, organizowany przez Fundację *Festiwal Biegów* (Krynica-Zdrój, 6–8 września 2019 roku – w *Lotto Biegu 7 Dolin 100 km* zwyciężyli Paulina Tracz i Bartosz Gorczyca).

2. Finansowanie i organizacja kultury fizycznej

Na terenie województwa małopolskiego w 2019 roku było zarejestrowanych 3 117 stowarzyszeń kultury fizycznej, o 25 więcej niż w 2018 roku.

Tabela 25. Liczba stowarzyszeń kultury fizycznej w województwie małopolskim w układzie powiatowym (stan na dzień 31 grudnia 2019 roku)

Lp.	Powiat	KS	LKS	PKS	UKS	TKKF	Inne	Razem
1.	Kraków	231	7	6	151	77	236	708
2.	sądecki	38	29	3	142	3	25	240
3.	krakowski	47	71	8	53	0	33	212
4.	tarnowski	30	50	2	82	2	9	175
5.	nowotarski	36	20	1	86	1	14	158
6.	wadowicki	29	51	1	38	10	16	145
7.	myślenicki	36	38	2	48	2	13	139
8.	oświęcimski	27	28	0	32	0	37	124
9.	gorlicki	26	24	0	50	1	17	118
10.	wielicki	40	25	0	34	1	18	118
11.	brzeski	18	37	1	46	2	13	117
12.	chrzanowski	34	15	4	34	5	20	112
13.	Tarnów	28	0	0	48	5	26	107
14.	Nowy Sącz	31	1	0	43	3	27	105

Lp.	Powiat	KS	LKS	PKS	UKS	TKKF	Inne	Razem
15.	limanowski	31	21	0	43	2	6	103
16.	bocheński	34	14	0	37	2	11	98
17.	tatrzański	47	6	1	33	2	7	96
18.	olkuski	16	9	0	33	1	16	75
19.	suskie	13	12	1	24	0	11	61
20.	miechowski	12	5	0	26	0	5	48
21.	dąbrowski	5	10	0	11	0	5	31
22.	proszowicki	11	6	0	3	0	7	27
	Ogółem	820	479	30	1 097	119	572	3 117

Legenda: KS – Klub Sportowy; LKS – Ludowy Klub Sportowy; PKS – Parafialny Klub Sportowy; UKS – Uczniowski Klub Sportowy; TKKF – stowarzyszenie Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z powiatów.

Jednostki samorządu terytorialnego w województwie małopolskim w 2019 roku wydatkowały ze swoich budżetów na kulturę fizyczną kwotę ponad 550,7 mln zł, tj. o ponad 14,2 mln zł mniej niż w roku 2018.

Tabela 26. Wydatki na kulturę fizyczną z budżetów jednostek samorządów terytorialnych w 2019 roku

Gminy/powiaty/ województwo	Wydatki ogółem	Wydatki na KF – dział 926		Wydatki na KF (w %)
		razem	w tym inwestycyjne	
Gminy	12 642 759 932,31	286 435 066,95	161 478 947,45	2,27%
Miasta na prawach powiatu	7 700 597 558,59	232 051 897,82	120 244 898,33	3,01%
Powiaty	2 394 602 057,02	11 488 116,52	8 572 139,41	0,48%
Województwo małopolskie	1 331 945 718,55	20 719 267,68	8 492 184,73	1,56%
Ogółem	24 069 905 266,47	550 694 348,97	298 788 169,92	2,29%

Źródło: Dane RIO w Krakowie.

W roku 2019 województwo małopolskie ze swego budżetu wsparło kulturę fizyczną kwotą ponad 20,7 mln zł. Środki te skierowano głównie na dofinansowanie zadań z dziedziny kultury fizycznej, realizowanych przez organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego. Powyższe środki wydatkowano poprzez poniższe działania.

Otwarte konkursy ofert na realizację zadań województwa małopolskiego w dziedzinie kultury fizycznej

Wzorem lat ubiegłych, konkursy adresowane były do organizacji pozarządowych realizujących na terenie województwa małopolskiego zadania z dziedziny kultury fizycznej.

W ramach zadania *Upowszechnianie kultury fizycznej* realizowano następujące projekty:

- › *Małopolska na sportowo* – otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w obszarze wspierania i upowszechniania kultury fizycznej w 2019 roku. W ramach konkursu dofinansowano 115 ofert, na realizację zadań przez 103 organizacje pozarządowe. W ramach ww. konkursu udzielono m.in. dotacji na organizację i przeprowadzenie takich zadań jak: *Cykl wojewódzkich imprez sportowych dla dzieci i młodzieży ze środowiska wiejskiego zamieszkałych na terenie województwa małopolskiego* (realizator: Małopolskie Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe), *40 Ogólnopolski Bieg Powsinogi* (realizator: Ognisko TKKF Leskowiec w Wadowicach), *Akademickie Mistrzostwa Małopolski* (realizator: Akademicki Związek Sportowy) oraz imprez organizowanych w sportach osób niepełnosprawnych.

W ramach udzielonych dotacji dofinansowano m.in.:

- › imprezy rangi światowej, jak np. Jubileusz Piętnastolecia Światowego Rock'n'Rolla Akrobatycznego w Małopolsce,
- › imprezy rangi międzynarodowej, jak np. XXXIX Międzynarodowy Turniej Piłki Ręcznej o Puchar Lajkonika,
- › imprezy rangi ogólnopolskiej, jak np. Ogólnopolskie Zawody w Biegach Narciarskich dla dzieci i młodzieży szkolnej – Od pierwszego kroku do Mistrzostwa *Małopolska 2019*,
- › imprezy rangi wojewódzkiej, jak np. Tenisowe Fakro Cup,
- › imprezy dla osób niepełnosprawnych, jak np. Mistrzostwa Polski Juniorów i Juniorek Młodszych w Pływaniu Niepełnosprawnych 2019.
- › *Wakacje z piłką nożną* – projekt polegał na zorganizowaniu wielowymiarowego sportowego przedsięwzięcia adresowanego do dzieci z rocznika 2007, 2008 i młodszych, zarówno dziewcząt, jak i chłopców z całej Małopolski. Ideą nadrzędną projektu była organizacja na terenie województwa małopolskiego turniejów sportowych w piłce nożnej, celem zachęcenia dzieci i młodzieży do aktywnego wypoczynku w okresie wakacji. W tym roku w ramach projektu zrealizowano zadanie pod nazwą *MAŁOPOLSKA CUP 2019, Lato pełne futbolu*. Rozgrywki prowadzono od 17 czerwca do 31 sierpnia 2019 roku na etapie gminnym, powiatowym i subregionalnym, a zakończyły się wielkim finałem w Krakowie. Organizator przewidział również Letnią Akademią Mistrzów dla 50 wybijających się uczestników turnieju – w terminie 19–29 sierpnia 2019 roku. W projekcie wzięło udział łącznie ok. 8 000 uczestników. Realizatorem projektu był Małopolski Związek Piłki Nożnej.

W ramach zadania *Współzawodnictwo i szkolenie sportowe dzieci i młodzieży*, dofinansowano realizację projektów w obszarach:

- › *Współzawodnictwo sportowe dzieci i młodzieży szkolnej* – w ramach Igrzysk Dzieci, Igrzysk Młodzieży Szkolnej i Licealiady Młodzieży udzielono dofinansowania na organizację 187 eliminacji ponadpowiatowych z udziałem 7 908 uczniów oraz 84 finałów wojewódzkich z udziałem 9 957 uczniów. Ogółem w 271 powyższych zawodach uczestniczyło 17 865 uczniów z 1 689 szkół ze wszystkich powiatów województwa małopolskiego. Ponadto, w ramach Ogólnopolskich Igrzysk Dzieci, Igrzysk Młodzieży Szkolnej i Licealiady Młodzieży, dofinansowano udział 239 reprezentantów województwa małopolskiego w 15 zawodach. Realizatorem zadań był Małopolski Szkolny Związek Sportowy w Krakowie;
- › *Szkolenie kadr wojewódzkich młodzików* – dofinansowano przeprowadzenie 88 zgrupowań szkoleniowych, 45 konsultacji szkoleniowych i 15 konsultacji startowych w 46 sportach z udziałem 1 253 zawodników. Realizatorem zadania był Małopolski Związek Stowarzyszeń Kultury Fizycznej w Krakowie;
- › *Szkolenie dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo* – dofinansowano przygotowania i udział w finałach ogólnopolskiego systemu sportu młodzieżowego (Wojewódzkie, Międzywojewódzkie Mistrzostwa Młodzików – Mistrzostwa Polski Młodzików; Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży – Mistrzostwa Polski Juniorów Młodszych; Mistrzostwa Polski Juniorów i Młodzieżowe Mistrzostwa Polski) dla 1 615 zawodników (w tym: 117 młodzieżowców, 357 juniorów, 661 juniorów młodszych, 480 młodzików) w 50 dyscyplinach sportu. Zawodnicy ci wzięli udział w 53 zgrupowaniach i konsultacjach szkoleniowych, 48 eliminacjach oraz 73 finałach systemu sportu młodzieżowego. Realizatorem zadania był Małopolski Związek Stowarzyszeń Kultury Fizycznej w Krakowie;
- › *Szkolenie dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo w ramach Małopolskiej Kadry w sportach zimowych* – dofinansowano przeprowadzenie 24 zgrupowań, 7 konsultacji szkoleniowych i 1 konsultacji startowej w sportach: biathlon, łyżwiarstwo figurowe, narciarstwo klasyczne, snowboard oraz sporty saneczkowe z udziałem 48 zawodników. Realizatorem zadania był Małopolski Związek Stowarzyszeń Kultury Fizycznej w Krakowie;
- › *Szkolenia zawodników z klubów i stowarzyszeń sportowych województwa małopolskiego do udziału w finałach ogólnopolskiego współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży w ramach państwowego Systemu Sportu Młodzieżowego* – dofinansowano szkolenie 946 zawodników z 36 klubów i stowarzyszeń sportowych;
- › *Przeprowadzenie XXV Ogólnopolskiej Olimpiady Młodzieży w sportach zimowych Małopolska 2019* – w przedsięwzięciu wzięło udział 1 070 zawodników reprezentujących 126 klubów sportowych z 15 województw (w OOM nie uczestniczyło województwo świętokrzyskie) oraz po 8 reprezentacji wojewódzkich w koszykówce kobiet i mężczyzn. Towarzyszyło im 215 trenerów i opiekunów, a zawody były oceniane przez 268 sędziów i 15 przedstawicieli polskich związków sportowych. Wyłoniono Mistrzów Polski w kategorii wiekowej juniora młodszego i juniora w 154 konkurencjach w 14 sportach. Łącznie podczas finałów XXV OOM w sportach zimowych, wręczono 264 medale złote i srebrne oraz 261 medali brązowych.

W ramach realizacji zadania rozdysponowano 7 912,96 pkt. w ramach systemu sportu młodzieżowego dla 607 zawodników w konkurencjach indywidualnych oraz 32 drużyn w sportach zespołowych (curling – 30 zawodników, hokej na lodzie – 78 zawodników, koszykówka K i M po 39 zawodników). W OOM punktowały 124 kluby reprezentujące 15 województw. Realizatorem zadania był Małopolski Związek Stowarzyszeń Kultury Fizycznej w Krakowie.

W ramach zadania *Małopolska na rowery* dofinansowano realizację projektów:

- › *Rodzinne Rajdy Rowerowe* – oferta województwa małopolskiego skierowana do rodzin, zachęcająca do aktywnego spędzenia wolnego czasu na świeżym powietrzu. Rajdy zorganizowano we wszystkich małopolskich subregionach. Trasy były zróżnicowane w zależności od stopnia trudności. Dla najmłodszych i osób początkujących przewidziano trasę Mini, dla średniozaawansowanych trasę Midi, a dla rowerzystów z dobrą kondycją i ambicjami sportowymi wymagającą trasę Maxi. Oprócz samych rajdów rowerowych przewidziano wiele dodatkowych atrakcji, m.in. gry i zabawy, konkursy oraz występy i pokazy. W 2019 roku w ramach projektu zostało przeprowadzonych łącznie 6 imprez rowerowych, tj. w: Nowym Targu (25.05), Szczucinie (23.06), Gorlicach (30.06), Dobczycach (07.07), Przepiszowie (13.07) i w Puszczy Niepołomickiej (21.07). Udział wzięło łącznie ponad 2 500 rowerzystów. Realizatorem projektu był Małopolski Związek Kolarski.
- › *Małopolska TOUR* – trzecia edycja święta rowerzystów i pasjonatów aktywnych form spędzania wolnego czasu. Przedsięwzięcie skierowano głównie do mieszkańców województwa małopolskiego, bez ograniczeń wiekowych. To wielki festiwal rowerowy, podczas którego zostały zorganizowane rajdy oraz imprezy plenerowe o tematyce rowerowej. W roku 2019 odbyły się 4 duże imprezy rowerowe, pierwsza – 28 lipca w Tarnowie, następne – 11 sierpnia w Myślenicach, 25 sierpnia w Starym Sączu i 8 września w Wadowicach, z udziałem ponad 2 200 tylko samych uczestników rajdów rowerowych. Uczestnicy mieli do wyboru łącznie 18 tras, gdzie najkrótsza trasa wyniosła 6 km, a najdłuższa 47 km. Przed każdym z wydarzeń odbył się trening przeprowadzony m.in. po ścieżkach Velo Małopolska – Velo Dunajec i Wiślanej Trasie Rowerowej. W trakcie wydarzenia zorganizowano zabawy dla najmłodszych, ekstremalne pokazy rowerowe i wiele innych plenerowych atrakcji. Na zakończenie dnia odbywały się koncerty zespołów muzycznych. Realizatorem zadania były 2 organizacje, tj. Małopolski Związek Kolarski oraz Fundacja Studentów i Absolwentów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie ACADEMICA.

W ramach II Edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego, przyjęte zostało do realizacji zadanie dwuletnie, tj. *Małopolska Akademia Kobiecego Futbolu II edycja 2018–2019*. Projekt polegał na zorganizowaniu łącznie 24 turniejów szkoleniowo-treningowych o charakterze otwartym, z udziałem drużyn z całego województwa małopolskiego, zrzeszonych lub niezrzeszonych w klubach. Projekt składał się z trzech edycji dla kategorii wiekowych U10 i U14.

W I półroczu 2019 roku przeprowadzono III edycję projektu, organizując łącznie 6 turniejów – w lutym, marcu i kwietniu 2019 roku.

W II półroczu 2019 roku przeprowadzono turniej Open i 3 turnieje finałowe dla każdej z kategorii. Zadanie realizował Klub Sportowy Prądniczanka.

W ramach III edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego w obszarze Wspierania i upowszechniania kultury fizycznej zostały zrealizowane przedsięwzięcia:

Zadania jednoroczne:

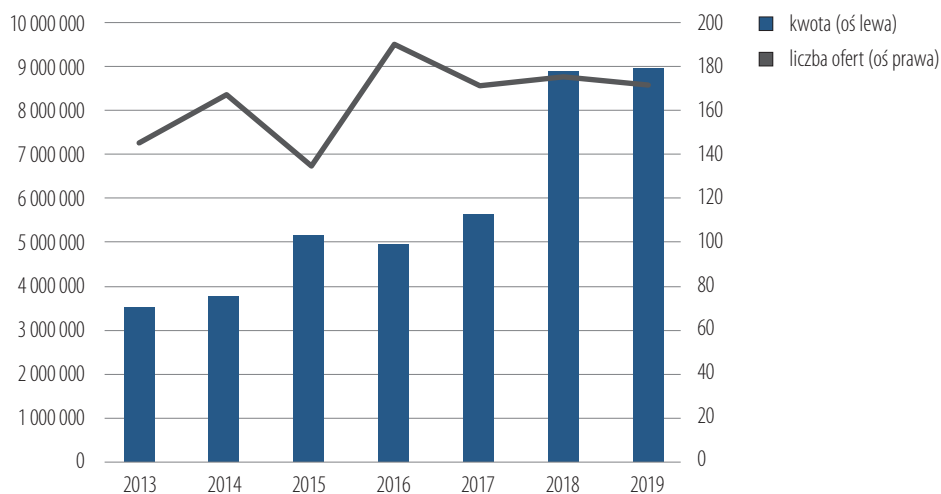
- › *Rozwój psychofizyczny młodego pokolenia przy stole pingpongowym i na boisku piłki siatkowej – druga edycja*. Zadanie polegało na organizacji cyklicznych i nieodpłatnych zajęć sportowych dla jak największej liczby dzieci i młodzieży w wieku 6–18 lat z terenu powiatu nowotarskiego, ze szczególnym uwzględnieniem takich dyscyplin jak tenis stołowy i siatkówka, a także organizacja zawodów sportowych i letniego obozu sportowo-wypoczynkowego, celem rozwijania kultury fizycznej wśród społeczności podhalańskiej oraz podniesienia sprawności fizycznej dzieci i młodzieży. Zadanie realizował Klub Sportowy Gorce w Nowym Targu;
- › *Nauka gry w siatkówkę, organizacja obozów szkoleniowych i udział w rywalizacji sportowej dla mieszkańców Krakowa*. Zadanie polegało na organizacji cyklicznych i nieodpłatnych zajęć sportowych z zakresu piłki siatkowej dla mieszkańców Krakowa oraz udział w zorganizowanych rozgrywkach, obozach i kampach szkoleniowych. Celem zadania było edukowanie i aktywizowanie mieszkańców Krakowa do czynnego uprawiania sportu oraz zachęcanie ich do prowadzenia zdrowego trybu życia. Zadaniem objęto łącznie ok. 350 uczestników. Zadanie realizował Uczniowski Klub Sportowy Sparta Volleyball Kraków;

- › *Aktywny Student*. Zadanie polegało na organizacji i przeprowadzeniu bezpłatnych zróżnicowanych działań sportowo-rekreacyjnych, adresowanych do studentów, pracowników uczelni wyższych i uczniów szkół średnich. Zadanie realizował Akademicki Związek Sportowy w Krakowie;
- › *FutboLove Małopolskie – doposażenie szkółek piłkarskich z powiatów: krakowskiego i proszowickiego w profesjonalny sprzęt sportowy*. Zadanie polegało na zwiększeniu potencjału sportowego 5 klubów piłkarskich z powiatów: krakowskiego i proszowickiego, tj.: MTS Piast Skawina, AP Kmita Zabierzów, LKS Orłęta Rudawa, LKS Wierzbowianka Wierzbno, LKS Maszycanka Maszyce. Zadanie realizowało Miejskie Towarzystwo Sportowe „Piast” Skawina;
- › *Nauka pływania z elementami korekty wad postawy dla mieszkańców powiatu proszowickiego, miechowskiego oraz krakowskiego*. Zadanie polegało na organizacji nieodpłatnych ogólnorozwojowych zajęć dla dzieci, młodzieży i dorosłych z nauki pływania, włączając elementy korekty wad postawy i rehabilitacji, których celem będzie zachęcanie lokalnych społeczności do różnych form aktywności fizycznych. Zadanie realizował Miejski Klub Sportowy Proszowice.

Zadania dwuletnie:

- › *Pełnosprawni przez sport 2019 – treningi sportowe dla dzieci i dorosłych z niepełnosprawnością*, tj. organizacja i przeprowadzenie całorocznych, multisportowych treningów dla dzieci i dorosłych z niepełnosprawnością z powiatu tatrzańskiego. Zadanie dotyczy osób o obniżonych możliwościach psychofizycznych, związanych z trwałą lub czasową niepełnosprawnością intelektualną, fizyczną, skutkami chorób, wypadków lub zaawansowanego wieku. Zadanie realizuje Fundacja Integracji przez Sport HANDICAP Zakopane;
- › *Wykorzystam szansę! Chcę zostać MISTRZEM!*, tj. przeprowadzenie dwuletniego kompleksowego cyklu szkoleniowego młodych piłkarzy zgodnie z metodologią szkolenia *Coerver Coaching*. Zadanie realizuje Klub Sportowy Wiarusy Igołomia;
- › *Siatkówka w Krakowie – ogólnorozwojowe zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży z elementami siatkówki III edycja*, tj. organizacja bezpłatnych, ogólnorozwojowych zajęć sportowych z elementami siatkówki dla dzieci i młodzieży w przedziale wiekowym 6–18 lat, której celem jest edukowanie i aktywizowanie najmłodszych mieszkańców Krakowa do czynnego uprawiania sportu oraz zachęcanie ich do prowadzenia zdrowego trybu życia. Zadanie realizuje Fundacja Towarzystwo Sportowe Bronowicka Siatkówka.

Wykres 48. Dotacje z budżetu województwa dla NGO realizujących zadania z obszaru kultury fizycznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z powiatów.

Ponadto w ramach trybu pozakonkursowego ubiegania się o dofinansowanie zadań publicznych zgodnie z art. 19a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, tzw. Małe granty, z budżetu Województwa Małopolskiego w 2019 roku zrealizowano 78 projektów sportowych.

Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży

Małopolska od 2012 roku realizuje we współpracy z małopolskimi gminami, ogólnorozwojowy projekt umożliwiający wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży w ramach pozalekcyjnych zajęć sportowych, pn. *Jeźdźcy z głową*. Projekt polega na zorganizowaniu dla uczniów szkół podstawowych kursów nauki jazdy na nartach/

snowboardzie, trwających do 20 godzin, w grupach do 12 osób, które prowadzone są przez wykwalifikowanych instruktorów na małopolskich stokach narciarskich. Sejmik Województwa Małopolskiego udzielił pomocy finansowej 69 gminom, tj. wszystkim, które wyraziły chęć udziału w projekcie, na realizację nauki jazdy na nartach i snowboardzie w 2019 roku. Z realizacji projektu zrezygnowały ostatecznie 3 gminy: Brzeszcze, Łapanów oraz Zawoja. Przekazana pomoc finansowa pozwoliła, w ramowym okresie od 14 stycznia do 29 marca 2019 roku, zdobyć umiejętność jazdy na nartach i snowboardzie blisko 6 000 młodych Małopolan.

Promocja osiągnięć sportowych

W ramach zadania *Promocja osiągnięć sportowych* zrealizowane zostały następujące przedsięwzięcia:

- › Uroczystość wręczenia nagród złotym, srebrnym i brązowym medalistom mistrzostw świata i mistrzostw Europy oraz medalistom najważniejszych imprez rozgrywanych w sferze sportu osób niepełnosprawnych w ramach *Małopolskiego Lauru Sportu*. Gala odbyła się w dniu 26 listopada 2019 roku w Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie. Nagrodzonych zostało 25 zawodników i 22 trenerów.
- › Projekt *Sportowa Małopolska* – promocja sportu w Małopolsce podczas imprez sportowych najwyższej rangi i ważnych dla społeczności lokalnych Małopolski. W 2019 roku zostały wsparte finansowo, następujące imprezy organizowane przez:
  - › Puchar Świata w skokach narciarskich w Zakopanem – Tatrzański Związek Narciarski,
  - › Małopolski Wyścig Górski – Małopolski Związek Kolarski,
  - › Benefis Agnieszki Radwańskiej – SOS Music Remigiusz Trawiński i Wojciech Zaguła Spółka Jawna,
  - › Mistrzostwa Świata Juniorów i U23 w Kajakarstwie Słalomowym – Krakowski Klub Kajakowy,
  - › 21. Juliada w Krakowie – Stowarzyszenie Siemacha,
  - › 11. Wyścig Górski Limanowa – Przełęcz pod Ostrą 2019 Hill Climb Limanowa – Auto Moto Klub Limanowa,
  - › XVII Memoriał Huberta Jerzego Wagnera w Krakowie – Fundacja Huberta Jerzego Wagnera,
  - › Kolarskie Młodzieżowe Mistrzostwa Świata w trialu do lat 16 w Wadowicach – Klub Sportowy „Aquila” Wadowice,
  - › 6. Spadochronowy Puchar Krakowa – Puchar Europy Wschodniej w celności Kraków 2019 – Wojskowy Klub Sportowy „Wawel”,
  - › Mistrzostwa Europy we wspinaczce sportowej Małopolska 2019 – Stowarzyszenie Spotkania z Filmem Górskim Zakopane,
  - › 10. Tauron Festiwal Biegowy w Krynicy-Zdroju – Fundacja *Festiwal Biegów*,
  - › Wyścig by Tomasz Marczyński – Athlete Bike,
  - › imprezy organizowane przez Sekcję Piłki Ręcznej KS Cracovia 1906, Klub KS Cracovia 1906,
  - › mecze koszykarek Wisły Kraków, w rozgrywkach Energa Basket Ligi Kobiet w sezonie sportowym 2019/2020 – Towarzystwo Sportowe Wisła Kraków,
  - › Turniej 4NationsCUP w Tarnowie – Związek Piłki Ręcznej w Polsce.

Działania Województwa w tej kwestii mają na celu prezentację osiągnięć małopolskiego sportu, skutkującą stałym wzrostem atrakcyjności Małopolski, regionu sprzyjającego organizacji imprez sportowych najwyższej rangi, regionu, który docenia i pielęgnuje wartości szeroko pojętej kultury fizycznej.

Program modernizacji boisk i miejsc rekreacji oparty na pomocy finansowej jednostkom samorządu terytorialnego

Projekt Województwa Małopolskiego pn. *Małopolska infrastruktura rekreacyjno-sportowa – MIRS*, realizowany w ramach Programu modernizacji boisk i miejsc rekreacji, oparty na pomocy finansowej jednostkom samorządu terytorialnego, zakładał poprawę jakości życia mieszkańców Małopolski w zakresie kultury fizycznej, sportu i rekreacji. Celem realizacji projektu było podniesienie standardu czy rewitalizacji istniejących obiektów sportowych, będących w niedostatecznym stanie technicznym i funkcjonalnym, co niewątpliwie uatrakcyjniło ofertę i zwiększyło dostępność do podstawowej bazy sportowo-rekreacyjnej regionu, umożliwiającej rozwijanie zainteresowań i talentów sportowych, i prowadzenie zdrowego stylu życia, spędzanie czasu wolnego aktywnie i na świeżym powietrzu.

Z początkowej liczby 70 beneficjentów, zakwalifikowanych do realizacji projektu, inwestycje w 2019 roku zakończyło 65 jednostek samorządu terytorialnego.

Bezpieczeństwo publiczne

Opracowanie: Bartłomiej Jastrzębski, Sylwia Polańska, Paulina Soja, Kamil Staszewski, Anna Szymacha¹

— podsumowanie

- W 2019 roku w Małopolsce nadal utrzymywała się wysoka liczba stwierdzonych przestępstw (3. miejsce w kraju), z nieznacznym spadkiem przestępstw kryminalnych w porównaniu z poprzednim rokiem.
- Spadła liczba wypadków drogowych i w odróżnieniu od sytuacji w kraju także zanotowano mniej ofiar śmiertelnych i osób rannych w wypadkach. Biorąc pod uwagę wskaźnik liczby zabitych na 100 mieszkańców, Małopolska zajmuje ostatnie miejsce spośród wszystkich województw – wskaźnik ten wynosi 5,6.
- Aż 41% wszystkich pożarów w regionie stanowiły pożary, których przyczyną były umyślne podpalenia.
- Zawarto, jako pierwsze w kraju, porozumienie pomiędzy Województwem Małopolskim, Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, przy udziale Wojewody Małopolskiego a 19 podmiotami działającymi na rzecz bezpieczeństwa oraz ochrony środowiska w Małopolsce.
- Samorząd Województwa Małopolskiego w roku 2019 na bezpieczeństwo publiczne przekazał 10,08 mln zł, w tym pomoc, której udzielił gminom z terenu województwa małopolskiego z przeznaczeniem dla jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, wyniosła blisko 6,93 mln zł.

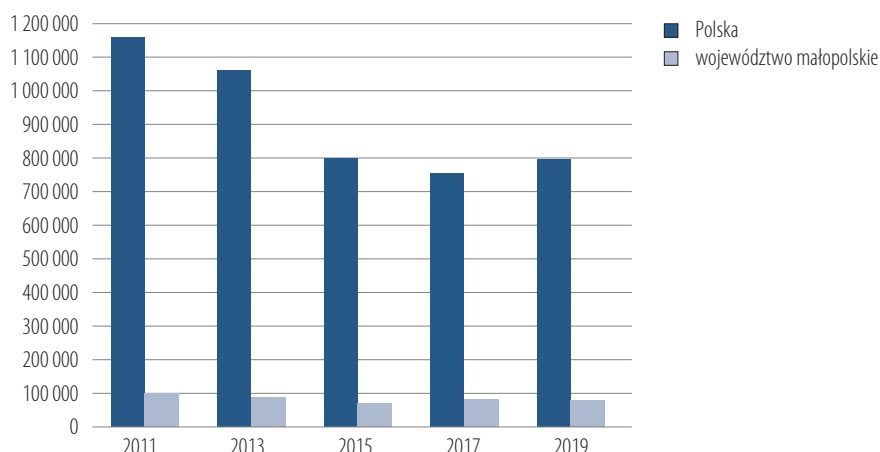
1. Zagrożenie przestępczością

W Małopolsce, po kilkuletniej tendencji spadkowej, od 2016 roku widoczne były wahania ogólnej liczby przestępstw, która w 2019 roku wyniosła 80 tys. przypadków (wzrost o 7,1% w porównaniu z 2018 rokiem). Pozycja Małopolski na tle innych województw była wysoka, bo w 2019 roku zajmowała 3. miejsce pod względem liczby stwierdzonych przestępstw (za województwami mazowieckim i śląskim). Wykrywalność przestępstw w województwie małopolskim od trzech lat utrzymuje się na poziomie 79%, co daje 4. miejsce pod względem wykrywalności wśród województw w 2019 roku (za województwami: lubelskim, zachodniopomorskim i świętokrzyskim).

W 2019 roku w województwie małopolskim nieznacznie spadła liczba przestępstw kryminalnych (41 898 stwierdzonych przypadków), bo tylko o 0,3 % w porównaniu z rokiem poprzednim. Ponad 20% tych przypadków stanowią przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (8 578), czyli przetwarzanie, dystrybucja i posiadanie środków odurzających i psychoaktywnych, 16,7% przypadków to kradzież cudzej rzeczy (7 010), 10,4% to kradzież z włamaniem (4 372), natomiast w nieznacznym stopniu na tę liczbę składają się zabójstwa (33 przypadki) i stwierdzone gwałty (96 stwierdzonych przypadków).

1. Bartłomiej Jastrzębski, Sylwia Polańska, Kamil Staszewski, Anna Szymacha w zakresie pkt. 4. *Pomoc finansowa dla gmin.*

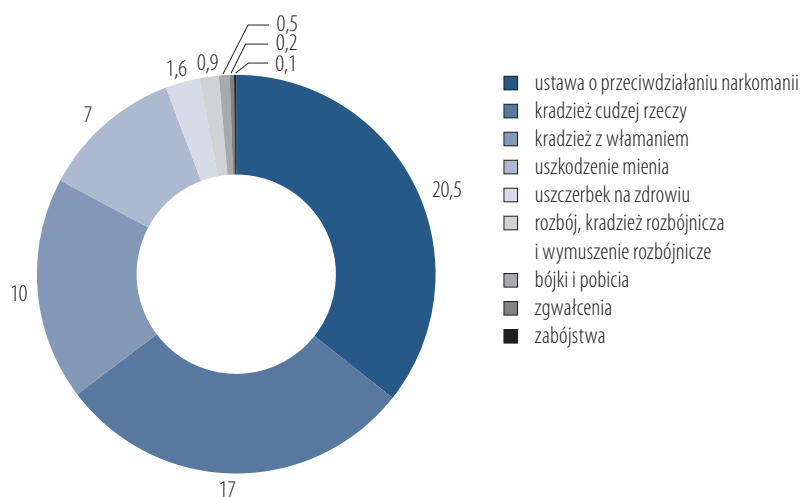
Wykres 49. Przestępczość w Polsce i Małopolsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Głównej Policji.

Liczba przestępstw gospodarczych w Małopolsce w 2019 roku wzrosła o 19,4% w stosunku do 2018 roku (30 711 przypadków), co stanowi 16,4% przypadków z całego kraju, natomiast w znacznym stopniu spadła liczba stwierdzonych przestępstw korupcyjnych w województwie, bo aż o 81,8% w porównaniu z rokiem poprzednim (w 2018 roku było ich 4 679, natomiast w 2019 roku – 851) i stanowi to 13% przypadków krajowych.

Wykres 50. Rodzaje przestępstw kryminalnych w Małopolsce w 2019 roku wg podziału na wybrane kategorie (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Głównej Policji.

2. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym

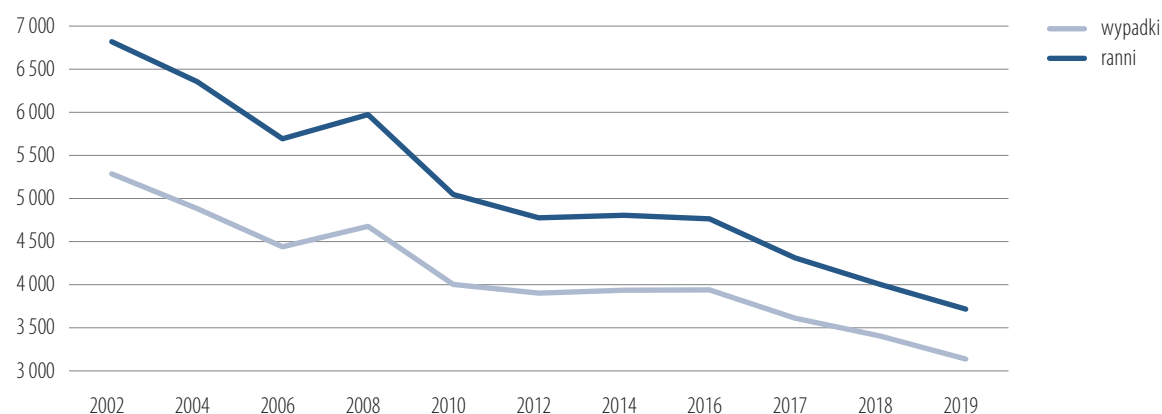
Pod względem liczby przestępstw drogowych Małopolska zajęła w 2019 roku 6. miejsce wśród województw, odnotowano ich 4 889 (więcej zdarzeń tego typu było w województwach: mazowieckim, śląskim, dolnośląskim, wielkopolskim i łódzkim). Spośród przestępstw drogowych największy odsetek stanowią sytuacje, w których kierowca był w stanie nietrzeźwości. W całym kraju w 2019 roku było 56 207 takich zdarzeń, z czego 6,8% to przypadki z województwa małopolskiego (3 802 przypadki kierujących w stanie nietrzeźwości), co daje 6. miejsce w kraju. Od 2017 roku utrzymuje się tendencja spadkowa liczby wypadków drogowych w Polsce, w 2019 roku było ich o 4,4% mniej niż w 2018 roku (30 288). Niestety nie ma to przełożenia na liczbę ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych, ponieważ w 2019 roku nastąpił wzrost o 1,6% w stosunku do 2018 roku (2 909 ofiar śmiertelnych),

więcej informacji

Więcej statystyk na stronach Komendy Głównej Policji i na www.statystyka.policja.pl

zmałała zaś liczba rannych (spadek o 5% w porównaniu z rokiem 2018), w tym ciężko rannych (spadek o 3% w porównaniu z poprzednim rokiem). W Małopolsce w 2019 roku także widać spadek liczby wypadków drogowych, a co ważne, również spadek ofiar śmiertelnych i osób rannych w wypadkach (małopolska policja odnotowała 3 136 wypadków – mniej o 7,9% niż w 2018 roku, 176 ofiar śmiertelnych – mniej o 21,1% niż w 2018 roku oraz 3 716 rannych w wypadkach – mniej o 7,2% niż w 2018 roku) Biorąc pod uwagę wskaźnik liczby zabitych na 100 mieszkańców, Małopolska zajmuje ostatnie miejsce spośród wszystkich województw – ten wskaźnik wynosi 5,6 (dla porównania w województwie kujawsko-pomorskim, które zajmuje pierwsze miejsce na liście województw, wskaźnik zabitych na 100 mieszkańców wynosi 22,4). W przypadku wskaźnika dotyczącego liczby rannych na 100 mieszkańców – Małopolska zajmuje 5. miejsce spośród wszystkich województw (118,5), gorzej jest w województwach: warmińsko-mazurskim, łódzkim, pomorskim i śląskim.

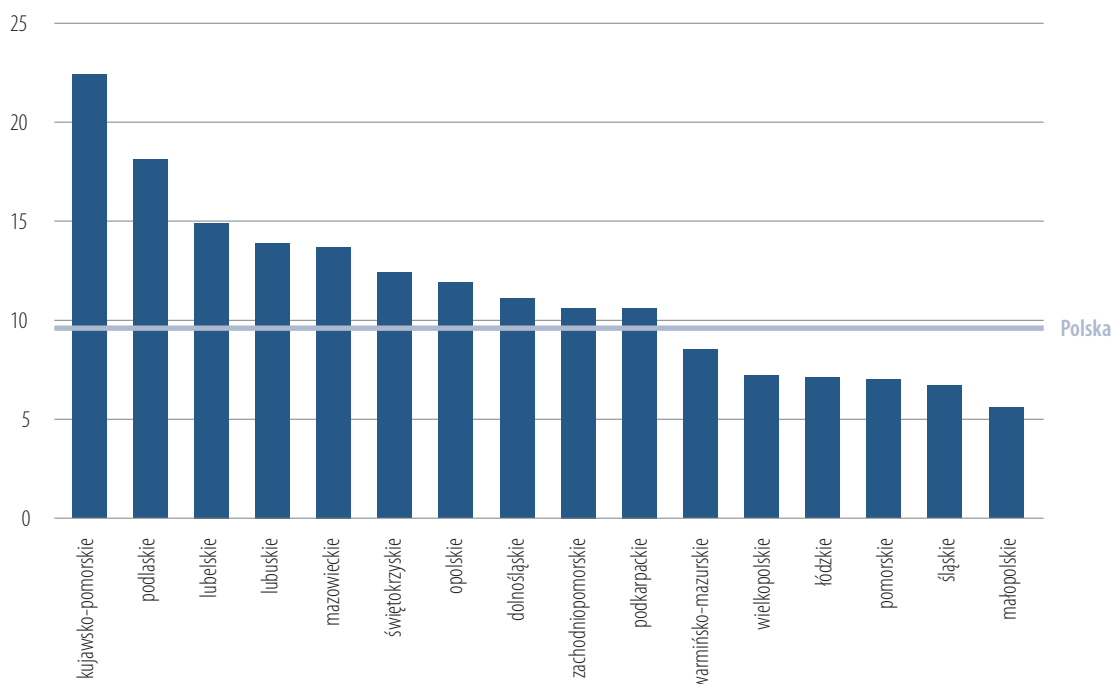
Wykres 51. Tendencja występowania wypadków drogowych w Małopolsce w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Biura Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji – *Wypadki Drogowe w Polsce w 2019 roku*, Warszawa 2020.

W 2019 roku w województwie małopolskim zanotowano 742 wypadki z udziałem pieszych, w których zginęło 63 osoby, a 691 zostało rannych (wyniki te plasują Małopolskę w czołówce zdarzeń w kraju na tle pozostałych województw – pod względem liczby wypadków na 3. miejscu, a pod względem liczby ofiar śmiertelnych na 4. miejscu).

Wykres 52. Wskaźnik liczby zabitych w wypadkach drogowych na 100 tys. mieszkańców w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Głównej Policji, Biuro Ruchu Drogowego *Wypadki Drogowe w Polsce w 2019 roku*, Warszawa 2020.

W 2019 roku w Polsce miało miejsce 2 717 wypadków drogowych, w których brali udział użytkownicy dróg (zarówno kierujący, jak i pasażerowie oraz piesi) będący pod działaniem alkoholu. W Małopolsce było 271 takich zdarzeń, w których zanotowano 10 osób zabitych i 298 rannych (4. miejsce w kraju, za łódzkim, śląskim i mazowieckim). Zarówno w skali kraju, jak i w województwie małopolskim liczba tego rodzaju wypadków drogowych zmniejszyła się w stosunku do 2018 roku – w Polsce o 2,2%, w Małopolsce o 10,9%, mniej było także osób, które poniosły śmierć w tych zdarzeniach – w Polsce o 11,9%, w Małopolsce o 47,4%, zmniejszyła się też liczba rannych – w Polsce o 1%, w Małopolsce o 15,3%.

— więcej informacji

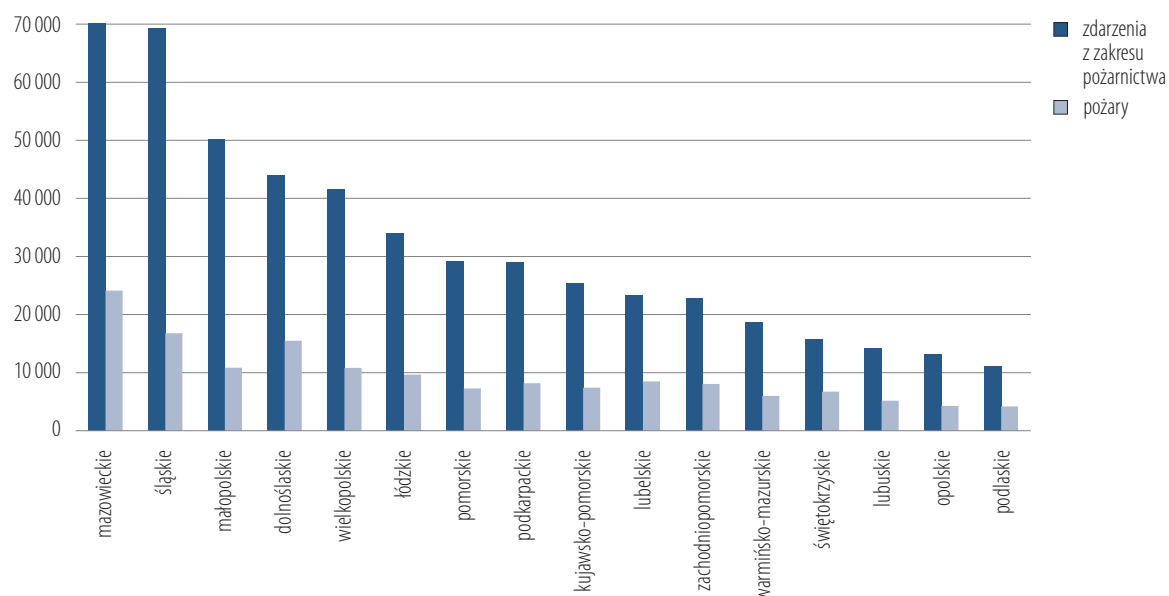
Więcej statystyk na stronach Komendy Głównej Policji i na www.statystyka.policja.pl oraz w raporcie *Wypadki drogowe w Polsce w 2019 roku*, Komenda Główna Policji, Biuro Ruchu Drogowego, Warszawa 2020.

3. Ochrona przeciwpożarowa i zagrożenie pożarowe

W 2019 roku w Polsce miało miejsce 512 514 zdarzeń z zakresu pożarnictwa, co stanowi wzrost przypadków o 2,1% w porównaniu z rokiem 2018. Najbardziej wzrosła w skali kraju liczba fałszywych alarmów – o 5,3% w stosunku do 2018 roku.

W Małopolsce w 2019 roku zanotowano 50 293 zdarzenia z zakresu pożarnictwa i jest to wzrost o 24,7% w porównaniu z 2018 rokiem. Największy wzrost nastąpił w przypadku miejscowych zagrożeń – o 31,8% (35 101 zdarzeń), w następnej kolejności są pożary – wzrost o 13,2% (10 849 pożarów) oraz fałszywe alarmy – wzrost o 5,7% (4 343 zdarzenia). Jeśli wziąć pod uwagę statystyki powiatowe z 2019 roku, to najwięcej zdarzeń z zakresu pożarnictwa było w samym Krakowie (9 764) i powiatach: krakowskim (6 156), tarnowskim (2 901) oraz nowosądeckim (2 859), najmniej w powiecie miechowskim (757). Najwięcej pożarów było w Krakowie (1 753) i powiatach: krakowskim (1 572), nowosądeckim (910) oraz wielickim (581), najmniej w powiecie dąbrowskim (147). W 2019 roku miały miejsce 2 333 pożary obiektów mieszkalnych, co stanowi 21,5% przypadków z ogólnej liczby pożarów w Małopolsce. Największą liczbę pożarów spośród wszystkich tego typu zdarzeń odnotowano w rolnictwie i na uprawach rolniczych – 3 697 (stanowi to 34,1% wszystkich pożarów w regionie).

Wykres 53. Liczba zdarzeń z zakresu działań ratowniczo-gaśniczych w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KG PSP (www.kgssp.gov.pl).

We wszystkich pożarach w Małopolsce w 2019 roku zginęły 23 osoby (najwięcej, po 4 ofiary w Krakowie i powiecie tarnowskim), natomiast rannych zostało 198 osób (najwięcej w Krakowie – 31 osób i powiecie nowosądeckim – 27 osób). Podczas miejscowych zagrożeń ze wszystkich działań ratowniczo-gaśniczych w województwie małopolskim śmierć poniosło 207 osób (najwięcej w powiecie krakowskim – 27 osób oraz w Krakowie

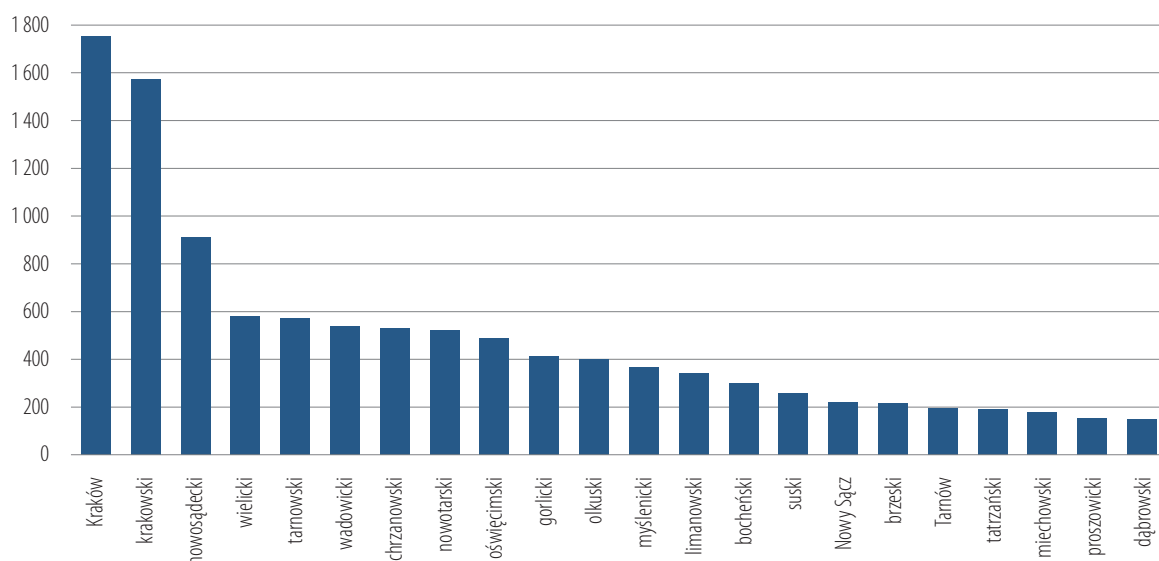
– 24 osoby), rannych zostało 4 742 osoby (najwięcej w Krakowie – 524 osoby i powiatach nowosądeckim – 402 osoby oraz krakowskim – 400 osób).

Najczęstszą przyczyną pożarów w Małopolsce w 2019 roku były umyślne podpalenia, które stanowiły aż 41% wszystkich pożarów w regionie. Najwięcej tego typu przypadków odnotowano w powiatach nowosądeckim (553) i krakowskim (518) oraz w Krakowie (439). Na drugim miejscu wśród przyczyn pożarów była nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się ogniem otwartym – 10,9% wszystkich pożarów, natomiast trzecią przyczyną była nieprawidłowa eksploatacja urządzeń grzewczych na paliwo stałe – 8,5% wszystkich przypadków przyczyn pożarów.

więcej informacji

Więcej informacji i statystyk można znaleźć na stronie internetowej Komendy Głównej Straży Pożarnej: www.kgppsp.gov.pl.

Wykres 54. Liczba pożarów w Małopolsce w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KG PSP (www.kgppsp.gov.pl).

4. Pomoc finansowa dla gmin

Porozumienie pomiędzy Województwem Małopolskim a podmiotami działającymi na rzecz bezpieczeństwa oraz ochrony środowiska

W 2019 roku Samorząd Województwa Małopolskiego, kierując się intencją zapewnienia bezpieczeństwa osób przebywających w górach i nad wodą, przyznał dotację 15 podmiotom uprawnionym do ratownictwa górskiego i wodnego. W ramach przyznanych dotacji w łącznej wysokości 1,2 mln zł na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego z zakresu ratownictwa górskiego i wodnego prowadzono działania polegające na utrzymaniu gotowości ratowniczej poprzez zakup i utrzymanie środków transportu i łączności oraz wyposażenie ratowników w sprzęt i ekwipunek oraz na prowadzeniu działań ratowniczych, organizowaniu i prowadzeniu szkoleń ratowników górskich i wodnych.

W 2019 roku zostało zawarte, jako pierwsze w kraju, porozumienie pomiędzy Województwem Małopolskim, Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, przy udziale Wojewody Małopolskiego, a 19 podmiotami działającymi na rzecz bezpieczeństwa oraz ochrony środowiska w Małopolsce, tj. Komendą Wojewódzką Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie, Komendą Wojewódzką Policji w Krakowie, Zarządem Oddziału Wojewódzkiego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP w Małopolsce, Karpackim Oddziałem Straży Granicznej im. 1 Pułku Strzelców Podhalańskich z siedzibą w Nowym Sączu, GOPR², TOPR³,

2. Grupy Regionalne Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego – Grupa Krynicka, Grupa Podhalańska, Grupa Jurajska, Grupa Beskidzka.
3. Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe.

WOPR⁴. Porozumienie określa zasady współpracy, której efektem będzie poprawa bezpieczeństwa oraz sukcesywne redukcje zagrożeń dla środowiska.

Realizacja przedmiotu Porozumienia nastąpi w szczególności poprzez podejmowanie działań wspierających m.in.: zakup sprzętu i wyposażenia mającego na celu ochronę środowiska, minimalizowania skutków katastrof naturalnych, awarii technicznych, zagrożeń terrorystycznych lub innych miejscowych zagrożeń; dofinansowanie szkoleń, ćwiczeń ratowniczych, manewrów organizowanych na rzecz poprawy stanu i ochrony środowiska oraz innych zadań służących poprawie bezpieczeństwa i ochrony środowiska w tym zadań termomodernizacyjnych.

Konkurs Małopolskie Remizy

Jedną z form pomocy, której udziela Samorząd Województwa Małopolskiego jest unikatowy w skali kraju konkurs *Małopolskie Remizy*. W ramach zadania małopolskie gminy otrzymują pomoc finansową w formie dotacji celowej na realizację prac budowlano-remontowych w wybranych remizach strażackich. Celem jest polepszenie warunków w remizach strażackich oraz wzrost zabezpieczenia sprzętu znajdującego się w budynkach, a tym samym zwiększenia bezpieczeństwa mieszkańców Małopolski. W 2019 roku dotacja została przekazana 114 gminom na prace budowlano-remontowe w 117 remizach OSP. Łączny koszt zrealizowanych zadań wyniósł 4 225 449 zł. Dotychczas w ramach zadania w latach 2009–2019 przekazano ponad 36 mln zł przeznaczonych na remonty w 824 małopolskich remizach OSP.

Konkurs Bezpieczna Małopolska

Od 2015 roku Samorząd Województwa Małopolskiego na nowo organizuje konkurs pn. *Bezpieczna Małopolska*, który ma na celu polepszenie warunków pracy strażaków, a tym samym poprawę bezpieczeństwa Małopolan. W ramach tego konkursu gminy otrzymują pomoc finansową na zapewnienie gotowości bojowej jednostkom Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu województwa małopolskiego. W roku 2019 dotacja została przekazana 102 gminom na zapewnienie gotowości bojowej w 258 jednostkach OSP. Łączny koszt zrealizowanych zadań wyniósł 2 534 214 zł, w tym na sprzęt przekazano 70 gminom środki w wysokości 876 714 zł oraz udzielono pomocy finansowej 32 gminom na zakup 3 lekkich samochodów pożarniczych, 6 lekkich samochodów ratowniczo-gaśniczych i 23 średnich samochodów ratowniczo-gaśniczych na łączną kwotę 1 657 500 zł. Dotychczas w latach 2015–2019 w ramach konkursu przekazano 148 gminom ponad 6,72 mln zł przeznaczonych na zapewnienie gotowości bojowej w 566 jednostkach OSP na zakup różnego rodzaju sprzętu strażackiego, samochodów, umundurowania oraz kursów niezbędnych do funkcjonowania jednostek OSP.

Wsparcie finansowe jednostek OSP Grup Poszukiwawczo-Ratowniczych

Samorząd Województwa Małopolskiego, mając świadomość jak bardzo ważne jest działanie Grup Poszukiwawczo-Ratowniczych w województwie, które do realizacji zadań wykorzystują psy poszukiwawczo-ratownicze, w 2019 roku udzielił pomocy finansowej w łącznej wysokości 120 tys. zł miastu Nowy Sącz, gminie Kęty i gminie Kocmyrzów-Luborzyca z przeznaczeniem na doposażenie i utrzymanie jednostek OSP GRS Nowy Sącz, OSP GPR Kęty i OSP GPR w Goszczy. W ramach udzielonej dotacji zakupiono m.in. system łączności do działań poszukiwawczych, elementy odzieży ochronnej, oprogramowanie do radiotelefonów, szkolenie psów, GPSMap, nadajnik GPS w zestawie z obrotową, szkolenie przewodników psów, indywidualne oświetlenie dla ratowników, szkolenie – profilowanie osób zaginionych, sprzętu do ratownictwa wysokościowego, wykonanie zabudowy samochodu specjalnego do przewozu ratowników oraz psów ratowniczych, urządzenie do nawigacji ręcznej.

Wsparcie finansowe Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie

W 2019 roku Samorząd Województwa Małopolskiego wsparł działania Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie. Środki finansowe w wysokości 1,15 mln zł zostały przekazane na Fundusz Wsparcia Państwowej Straży Pożarnej celem współfinansowania zadań pn. *Budowa Strażnicy Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Dąbrowie Tarnowskiej z magazynem przeciwpowodziowym* (1 mln zł), *Modernizacja istniejącej gazowej kotłowni centralnego ogrzewania budynku Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Gorlicach* (50 tys. zł) oraz zakup specjalistycznego sprzętu w postaci dwóch pomp dużej wydajności (100 tys. zł).

4. Krakowskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (WOPR), Gorlickie WOPR, Sądeckie WOPR, Tarnowskie WOPR, Miejskie WOPR w Chrzanowie, Fundacja Instytut Ratownictwa na Wodach Górskich i Powodziowych, Wodne Pogotowie Ratunkowe w Nowym Targu, Miejskie WOPR w Oświęcimiu, Ratownictwo Wodne Rzeczpospolitej Oddział w Myślenicach, Śląskie WOPR Oddział Rejonowy w Olkuszu.

Wsparcie finansowe Straży Granicznej

W 2019 roku Samorząd Województwa Małopolskiego po raz pierwszy wsparł działania Straży Granicznej. Środki finansowe w wysokości 300 tys. zł zostały przekazane na Fundusz Wsparcia Oddziału Straży Granicznej celem dofinansowania działań Karpackiego Oddziału Straży Granicznej na rzecz podniesienia poziomu bezpieczeństwa mieszkańców na terenie województwa małopolskiego.

Konkurs Najlepszy Strażak / Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza

Doceniając działalność małopolskich strażaków oraz pragnąc uhonorować ich zaangażowanie w zapewnianie bezpieczeństwa mieszkańców regionu – przy wsparciu Województwa Małopolskiego – Zarząd Oddziału Wojewódzkiego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP Województwa Małopolskiego ogłosił cztery konkursy dla małopolskich jednostek Państwowej Straży Pożarnej i strażaków Ochotniczych Straży Pożarnych, pn.:

- › *Najlepsza Ochotnicza Straż Pożarna Województwa Małopolskiego 2019,*
- › *Najlepsza młodzieżowa drużyna pożarnicza Województwa Małopolskiego 2019,*
- › *Najlepszy Strażak Ochotnik Województwa Małopolskiego 2019,*
- › *Najlepszy Strażak Państwowej Straży Pożarnej Województwa Małopolskiego 2019.*

W ramach ogłoszonych konkursów z budżetu Województwa Małopolskiego zostało przekazane wsparcie finansowe w kwocie 49 tys. zł, w następujący sposób:

- › 30 tys. zł za zajęcie I miejsca w konkursie *Najlepsza Ochotnicza Straż Pożarna Województwa Małopolskiego 2019,*
- › 10 tys. zł za zajęcie I miejsca, 5 tys. zł za zajęcie II miejsca i 2 tys. zł za zajęcie III i IV miejsca w konkursie *Najlepsza młodzieżowa drużyna pożarnicza Województwa Małopolskiego 2019.*

Pomoc finansowa przeznaczona została na wyposażenie nagrodzonej jednostki w sprzęt pożarniczy, wyposażenie ochrony osobistej strażaków, samochody pożarnicze oraz na poprawę stanu technicznego bazy OSP.

Społeczeństwo obywatelskie

Opracowanie: Monika Grzyb, Rafał Jarząbek, Paulina Kądziała, Joanna Krok-Krzysztofik, Monika Seweryn

— podsumowanie

- W 2019 roku Samorząd Województwa Małopolskiego przekazał małopolskim organizacjom kwotę prawie 155 mln zł.
- W zeznaniach podatkowych mieszkańcy Małopolski przekazali organizacjom pożytku publicznego w 2019 roku w ramach 1% kwotę 78,5 mln zł. Pieniądze trafiły do OPP w całym kraju, z czego ponad 26,2 mln zł trafiło do OPP z województwa małopolskiego.
- W 2019 roku została przeprowadzona 4. edycja Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego, w wyniku której do realizacji wyłoniono 86 zwycięskich zadań o łącznej wartości 12 mln zł.

1. Trzeci sektor

Współpraca finansowa

Zlecenie realizacji zadań własnych Województwa Małopolskiego w trybie otwartych konkursów ofert

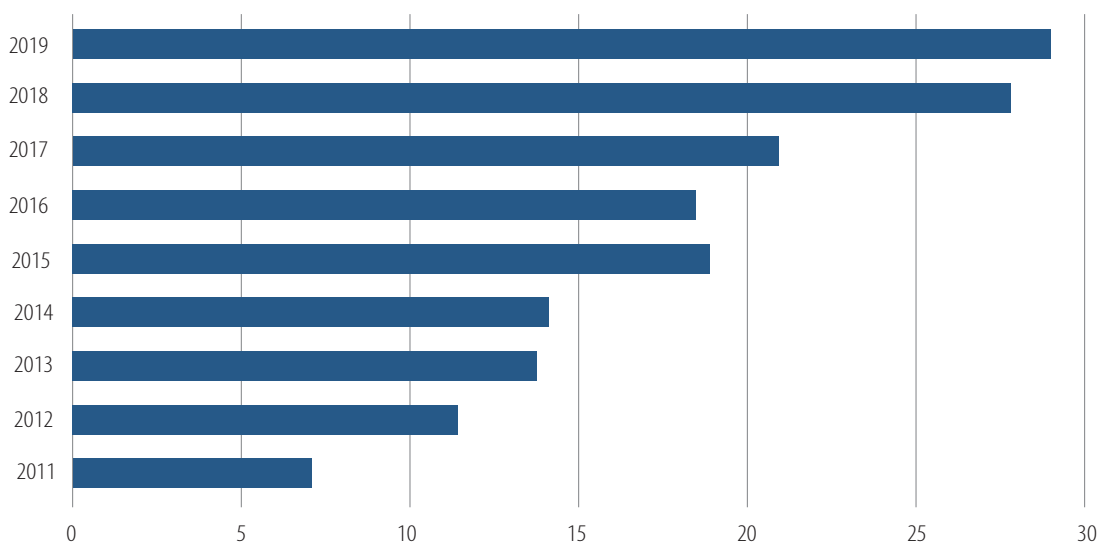
W 2019 roku Samorząd Województwa Małopolskiego przekazał organizacjom pozarządowym i innym podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie kwotę ponad 29 mln zł na realizację zadań publicznych.

Od 2013 roku w ramach otwartych konkursów ofert realizowane są zadania wieloletnie. Zlecenie zadań wieloletnich zapewni trwałość i ciągłość realizacji wielu ważnych zadań publicznych. W 2019 roku w ramach 11 wieloletnich konkursów ofert – ogłoszonych w roku 2019 i 2018 – organizacje pozarządowe i inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego realizowały 101 zadań na kwotę prawie 8,5 mln zł.

W ramach ogłoszonych w 2019 roku 26 rocznych otwartych konkursów ofert zostały złożone 1 542 oferty, a realizowanych było 711 zadań publicznych na łączną kwotę 18 063 298 zł.

W ramach trybu pozakonkursowego tzw. małych grantów, zlecanych na podstawie art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w 2019 roku zostały złożone 1 392 oferty, z czego dofinansowano 417 zadań na łączną kwotę 2 669 805 zł.

Łącznie w ramach rocznych i wieloletnich konkursów ofert oraz tzw. małych grantów realizowano 1 229 umów na kwotę 29 198 915 zł.

Wykres 55. Kwota przekazana z budżetu Województwa Małopolskiego na realizację zadań publicznych zleczanych na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne.

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego przekazał ponad 125 mln zł organizacjom pozarządowym w ramach ustaw: prawo zamówień publicznych, o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, o zdrowiu publicznym, o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich, o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020, o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego, o samorządzie województwa.

Tabela 27. Środki finansowe przyznane w ramach rocznych i wieloletnich otwartych konkursów ofert oraz tzw. małych grantów (w zł)

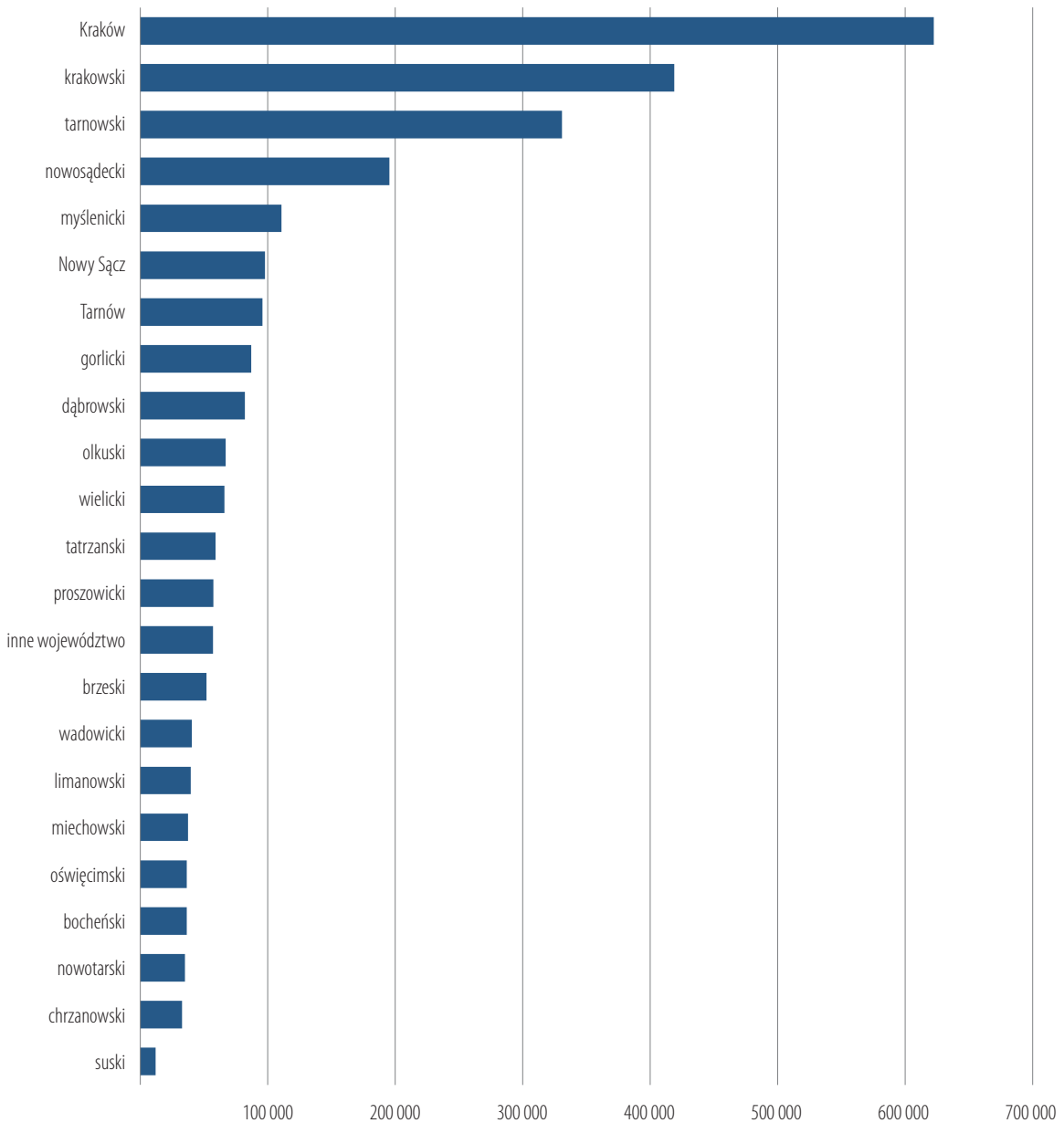
Nazwa obszaru	Kwota łączna (I+II+III)	I. Konkursy roczne	II. Konkursy wieloletnie	III. Małe granty 19a
Kultura i podtrzymywanie tradycji narodowej	7 409 425	5 357 168	800 000	1 252 257
Sport	9 574 339	6 730 000	2 310 439	533 900
Polityka społeczna, ochrona zdrowia, niepełnosprawni	3 064 994	918 603	1 898 593	247 798
Polityka senioralna	2 198 680	200 000	1 924 780	73 900
Turystyka i krajoznawstwo	3 795 700	2 190 900	1 532 000	72 800
Nauka i edukacja	634 500	533 350	0,00 zł	101 150
Ratownictwo i ochrona ludności	482 982	449 982	0,00 zł	33 000
Wolontariat, NGO, rozwój wspólnot i społeczności lokalnych	1 010 695	801 395	0,00 zł	209 300
Ekologia, ochrona zwierząt i dziedzictwa przyrodniczego	407 400	282 700	0,00 zł	124 700
Rozwój gospodarczy, przedsiębiorczość, prawo konsumentów	620 200	599 200	0,00 zł	21 000
Suma	29 198 915	18 063 298		2 669 805

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 28. Środki finansowe przyznane w trybie pozakonkursowym art. 19a, tzw. małe granty

Rok	Liczba złożonych ofert	Liczba podpisanych umów	Wysokość przekazanych środków
2014	79	28	153 644 zł
2015	140	23	168 960 zł
2016	301	80	539 045 zł
2017	677	166	1 196 210 zł
2018	1 064	226	1 586 763 zł
2019	1 392	417	2 669 805 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 56. Środki finansowe przyznane w trybie pozakonkursowym art. 19a w podziale na powiaty (w zł)

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 29. Środki przekazane organizacjom pozarządowym w 2019 roku w ramach innych programów

Podstawa prawna	Program	Liczba podpisanych umów	Wysokość przekazanych środków finansowych
Ustawa Prawo zamówień publicznych	Projekty partnerskie – zakup usług promocyjnych Województwa Małopolskiego	55	1 887 000,00 zł
	Promocja osiągnięć sportowych	15	1 260 000,00 zł
	Promocja gospodarcza Województwa Małopolskiego	5	582 299,50 zł
	Inne	5	59 000,00 zł
Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	Ochrona zabytków Małopolski	98	5 398 050,00 zł
Ustawa o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich	Utrzymanie gotowości ratowniczej poprzez wyposażenie ratowników górskich w sprzęt i ekwipunek	5	750 000,00 zł
Ustawa o zdrowiu publicznym	Konkurs „Profilaktyka i przeciwdziałanie uzależnieniom”	18	710 109,80 zł
Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych	Dofinansowanie robót budowlanych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 290 z późn. zm.), dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów (art. 35 ust. 1 pkt 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2016 r. poz. 2046 z późn. zm.)	3	923 073,30 zł
	Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie zakładów aktywności zawodowej (Dz.U. z 2007 r. nr 242 poz. 1776) oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2016 r. Nr 2046 z późn. zm.)	14	7 971 225,15 zł
Ustawa o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020	Małopolski Tele-Anioł: Regionalny Program Operacyjny na lata 2014–2020 (Departament Rodziny, Zdrowia i Spraw Społecznych)	1	12 073 950,98 zł
	Regionalny Program Operacyjny na lata 2014–2020 (Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości)	35	66 105 770,53 zł ¹
	Regionalny Program Operacyjny na lata 2014–2020 (Wojewódzki Urząd Pracy)	4	2 338 227,82 zł
	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (Wojewódzki Urząd Pracy)	15	10 727 919,72 zł ²
	Regionalny Program Operacyjny na lata 2014–2020 (Departament Funduszy Europejskich)	2	8 849 660,73 zł

1. W 2019 roku podpisano 35 umów z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Od początku realizacji RPO WM 2014–2020 podpisano 146 umów (bez umów rozwiązanych) z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Organizacjom pozarządowym oraz innym podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego w 2019 roku przekazano kwotę 66 105 770,53 zł z funduszy europejskich (tj. środki z funduszy europejskich zatwierdzone we wnioskach o płatność w 2019 roku).

2. Źródło: SL2014, raport [KRK333].

Podstawa prawna	Program	Liczba podpisanych umów	Wysokość przekazanych środków finansowych
Ustawa o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego	PROW 2014–2020	69	5 219 076,29 zł
Ustawa o samorządzie województwa	Składki członkowskie WM, w ramach przynależności do Związku Województw Rzeczypospolitej Polskiej, Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Małopolski oraz Stowarzyszenia Instytut Rozwoju Obszarów Wiejskich	3	449 951,34 zł
Inne	Program Operacyjny „Rybnictwo i Morze” 2014–2020	2	410 000,00 zł
Suma		349	125 715 315,16 zł

Współpraca pozafinansowa z organizacjami

Województwo Małopolskie prowadzi aktywną współpracę z organizacjami pozarządowymi, której celem jest angażowanie ich w debatę publiczną oraz wsparcie w podnoszeniu kwalifikacji ich członków. Poniżej przedstawiono podstawowe formy wsparcia:

- › Informowanie organizacji pozarządowych o źródłach pozyskiwania pozabudżetowych środków finansowych.
- › Spotkania informacyjno-szkoleniowe
W 2019 roku odbyło się blisko 100 spotkań/warsztatów/szkoleń w Województwie Małopolskim, w których uczestniczyło ponad 1 500 organizacji. Spotkania poświęcone były finansowaniu organizacji pozarządowych, funduszom europejskim, otwartym konkursom ofert, małym grantom, rozliczaniu zadań publicznych za rezultaty, dostosowaniu stron internetowych dla użytkowników niepełnosprawnych (WCAG) oraz kwestiom związanym ze wzmacnianiem potencjału działalności przedsiębiorstw społecznych oraz budowaniu innowacji społecznych.
- › Udostępnianie informacji na portalach
Na stronach internetowych Województwa (www.malopolska.pl/ngo, Biuletyn Informacji Publicznej) oraz na profilu Pozarządowa Małopolska na portalu społecznościowym Facebook, na bieżąco publikowano informacje poświęcone współpracy Samorządu Województwa Małopolskiego z sektorem pozarządowym, promowano ciekawe przedsięwzięcia organizacji pozarządowych, jak również zamieszczano aktualności dotyczące: szkoleń, konkursów i konferencji, zmian prawnych dotyczących III sektora, ponadto informowano o wydawnictwach, poradnikach oraz informatorach adresowanych do przedstawicieli NGO.
- › Projekty partnerskie realizowane z organizacjami pozarządowymi
- › Wizytacje i kontrole
Ważnym elementem w zakresie wymiany informacji na temat bieżącej współpracy są wizytacje i kontrole projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe przez pracowników urzędu. W 2019 roku urząd przeprowadził ok. 72 wizytacje zadań publicznych oraz 59 kontroli umów dotacyjnych w 34 organizacjach pozarządowych.
- › Konsultacje społeczne
W 2019 roku przeprowadzono konsultacje projektów uchwał Sejmiku Województwa Małopolskiego. Konsultowano m.in.: Program współpracy Województwa Małopolskiego z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2020.

Małopolska Rada Działalności Pożytku Publicznego

Małopolska Rada Działalności Pożytku Publicznego jest ciałem opiniodawczo-doradczym samorządu województwa, powołana jest w celu kształtowania właściwej współpracy samorządu z sektorem pozarządowym. Do 17 kwietnia 2019 roku funkcjonowała Rada IV kadencji (2016–2019), która odbyła jedno spotkanie (11 marca). Po przeprowadzonych wyborach Zarządzeniem nr 107/2019 Marszałka Województwa Małopolskiego z dnia 12 sierpnia 2019 roku został powołany nowy skład Małopolskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego na V kadencji (2019–2022). W roku sprawozdawczym odbyła dwa spotkania (19 sierpnia i 21 października).

W okresie sprawozdawczym Rada:

1. Opiniowała projekty: zmiany Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi na rok 2019, Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi na rok 2020, Strategii *Małopolska 2030*.
2. Wybrała osoby reprezentujące organizacje pozarządowe do prac w komisjach konkursowych oceniających oferty składane w ramach otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego (spośród kandydatów zgłoszonych w ramach naboru do Bazy Członków Komisji Konkursowych na rok 2019).
3. Uczestniczyła w spotkaniach Konwentu Wojewódzkich Rad Działalności Pożytku Publicznego.

Członkowie Rady uczestniczyli także w pracach różnego typu zespołów, komisji, kapituł itp. na prośbę departamentów UMWM oraz wojewódzkich jednostek organizacyjnych. Ponadto członkowie Rady byli zaangażowani w proces wdrażania kolejnej edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego. Przedstawiciele Rady pracowali jako niezależni obserwatorzy podczas otwierania urn i przeliczania głosów oddanych przez mieszkańców Małopolski na zadania zgłoszone w ramach Budżetu Obywatelskiego.

Małopolskie Forum Organizacji Pozarządowych i Małopolskie Forum Pełnomocników ds. Współpracy z NGO

Małopolskie Forum Organizacji Pozarządowych – niesformalizowana platforma współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi – powstało w 2003 roku. Forum od ponad 15 lat jest stałym punktem współpracy Samorządu Województwa Małopolskiego z organizacjami pozarządowymi, który na trwałe wpisał się w coroczny kalendarz współpracy.

11 grudnia 2019 roku w Muzeum Lotnictwa Polskiego odbyło się XXII Małopolskie Forum Organizacji Pozarządowych, połączone z X Małopolskim Forum Pełnomocników ds. Współpracy z NGO. W wydarzeniu wzięło udział ponad 300 przedstawicieli organizacji pozarządowych i urzędów. Tematem przewodnim Forum były kierunki zmian III sektora, programy obywatelskie oraz nowy system rozliczania za rezultaty w zadaniach publicznych. Konferencję otworzyło wystąpienie Radosława Podogrodzkiego – zastępcy dyrektora Departamentu Społeczeństwa Obywatelskiego w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Eksperci zmięrzyli się z pytaniami: na co zwrócić uwagę w ubieganiu się o dotację z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich? Jak rozgryźć nowe zasady rozliczania zadań publicznych, w których główny nacisk zostaje położony na osiągnięte rezultaty? Jak będą zmieniać się zasady zlecania zadań publicznych organizacjom pozarządowym? Podczas Forum odbyła się uroczysta gala wręczenia Nagrody Marszałka Województwa Małopolskiego dla najlepszych organizacji prowadzących działalność pożytku publicznego *Kryształ Soli* oraz Nagrody Samorządu Województwa Małopolskiego dla osób działających na rzecz dobra innych *Amicus Hominum*.

Nagroda Dla Najlepszych Organizacji Pożytku Publicznego – *Kryształ Soli*

W 2019 roku odbyła się kolejna – XV edycja – Nagrody *Kryształ Soli*, której głównym celem jest wzmocnienie wizerunku organizacji pozarządowych, promocja działań najlepszych organizacji i popularyzacja dobrych praktyk. Statuetka *Kryształ Soli* jest wyrazem uznania samorządowych władz województwa dla tych wszystkich, którzy poświęcają swój czas dla budowania wspólnego dobra. Spośród 45 zgłoszeń Kapituła Nagrody wyłoniła 5 laureatów i 5 wyróżnionych oraz Laureata Nagrody Grand Prix. Fundatorem nagrody Grand Prix była Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego. Tytuł Laureata Nagrody Grand Prix zdobyło Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci Niepełnosprawnych Ruchowo i Umysłowo *Nadzieja*, z Nowego Sącza.

Tabela 30. Nagrodzeni w konkursie *Kryształ Soli*, edycja XV, 2019 rok

<i>Kryształ Soli</i> – edycja XV, 2019	
Laureat Grand Prix	Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci Niepełnosprawnych Ruchowo i Umysłowo <i>Nadzieja</i> , Nowy Sącz
Kategoria: › Polityka Społeczna, Zdrowie, Działalność Na Rzecz Niepełnosprawnych	Laureat: Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci Niepełnosprawnych Ruchowo i Umysłowo <i>Nadzieja</i> , Nowy Sącz Wyróżniony: Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym <i>Nadzieja</i> , Stróża, gmina Pćim
Kategoria: › Kultura, Dziedzictwo Narodowe, Tożsamość regionalna	Laureat: Fundacja Promocji Kultury i Sztuki <i>Ars Pro Arte</i> , Kraków Wyróżniony: Towarzystwo Przyjaciół Dziecięcego Zespołu <i>Mali Śwarni</i> , Nowy Targ

Kryształy Soli – edycja XV, 2019	
Kategoria: › Edukacja, Nauka, Społeczeństwo Obywatelskie	Laureat: Fundacja Inteligentna Małopolska, Kraków Wyróżniony: Fundacja <i>Burza Mózgów</i> , Kraków
Kategoria: › Sport, Turystyka, Środowisko, Ekologia	Laureat: Fundacja Studentów i Absolwentów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie <i>Academica</i> , Kraków Wyróżniony: Fundacja <i>Będzie Dobrze</i> , Stary Sącz
Kategoria: › Najlepszy Projekt Społeczny	Laureat: Fundacja <i>AD Vocem</i> , Kraków Wyróżniony: Fundacja <i>Siódmy Zmysł</i> , Krzeszowice

Nagroda dla Osób Działających na Rzecz Dobra Innych *Amicus Hominum*

Nagroda *Amicus Hominum* ustanowiona została w 2006 roku przez Samorząd Województwa Małopolskiego w celu wyróżnienia osób prywatnych, które działają na rzecz dobra innych i swoją bezinteresowną aktywnością wspierają drugiego człowieka. Nagroda jest również rozwinięciem i kontynuacją polityki Samorządu Województwa związaną z promocją wolontariatu. W 2019 roku przeprowadzono XIV edycję nagrody, do której zgłoszonych zostało 61 kandydatów (z czego jedna osoba zrezygnowała) w pięciu kategoriach, z których Kapituła Nagrody wyłoniła 5 laureatów, 5 wyróżnionych oraz Laureata Nagrody Grand Prix.

Tabela 31. Nagrodzeni w konkursie *Amicus Hominum*, edycja XIV, 2019 rok

<i>Amicus Hominum</i> – edycja XIV, 2019	
Laureat Grand Prix	Maria Jasek
Kategoria: › Polityka Społeczna i Prorodzinna, Pomoc Niepełnosprawnym	Laureat: Siostra Zofia Mirella Mikształ Wyróżnienie: Paweł Wójtowicz
Kategoria: › Promocja i Ochrona Zdrowia	Laureat: Stanisław Śliwiński Wyróżnienie: Urszula Smok-Hrehoruk
Kategoria: › Sport i Edukacja	Laureat: Tadeusz Łabędź Wyróżnienie: Jerzy Krygier
Kategoria: › Działalność Filantropijna	Laureat: Maria Jasek Wyróżnienie: Stanisław Petlic
Kategoria: › Inicjatywa Młodych	Laureat: Beata Mirochna Wyróżnienie: Akademickie Koło i Klub HDK PCK

Kampania 1% – poświęcona popularyzacji mechanizmu odpisu 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego *Zostaw 1% w Małopolsce*

Od 2007 roku Województwo prowadzi kampanię zachęcającą Małopolan do odpisu 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego działających na terenie Małopolski. W 2019 roku Województwo Małopolskie po raz kolejny zaangażowało się w działania mające na celu popularyzację idei odpisu 1% podatku na rzecz małopolskich organizacji pożytku publicznego. Wzorem lat ubiegłych prowadzona była zakładka na stronie malopolska.pl, na której umieszczane były informacje dotyczące zasad wypełniania rocznych zeznań podatkowych oraz bieżące aktualności dotyczące mechanizmu odpisu 1% podatku w regionie (informacje o darmowych poradach prawnych, spotkaniach informacyjnych itp.). W celu zachęcenia mieszkańców województwa do przekazywania odpisu 1% podatku na rzecz małopolskich OPP, przeprowadzono kampanię informacyjną we współpracy z Kolejami Małopolskimi i Małopolską Kartą Aglomeracyjną. Informacje były również publikowane na koncie *Pozarządowa Małopolska* na portalu Facebook, jak i rozsyłane do małopolskich dziennikarzy.

Ponadto przez cały okres rozliczeniowy pracownicy UMWM mieli dołączony do stopki mailowej baner zachęcający do przekazywania 1% na rzecz organizacji pożytku publicznego działających w regionie. W tym czasie wykorzystywana była również pieczęć umieszczana na korespondencji wychodzącej z UMWM, przypominająca o tym, jak łatwo wesprzeć organizację, przekazując im 1% swojego podatku.

Prowadzone od wielu lat działania promocyjne przynoszą wymierne efekty. W 2019 roku (w ramach rozliczenia swojego PIT za 2018 rok) mieszkańcy Małopolski przekazali organizacjom pożytku publicznego z całego kraju aż 78,5 mln zł, czyli o ponad 10 mln zł więcej niż rok wcześniej. Do małopolskich OPP trafiło ok. 26,3 mln zł. Z każdym rokiem rośnie też liczba podatników z Małopolski, którzy decydują się oddać swój 1% OPP. W roku 2019 w swoim zeznaniu wnioskowało o to ponad 1,26 mln Małopolan (ok. 56,5 tys. osób więcej niż rok wcześniej) – z czego ponad 395 tys. osób (o ponad 12,6 tys. więcej niż w roku 2018) zdecydowało o wsparciu organizacji, które działają właśnie w Małopolsce. Analogicznie rośnie też liczba zeznań podatkowych, w których dokonano odpisu 1% na rzecz OPP – w 2019 roku było ich ponad milion, z czego ponad 308 tys. dotyczyło wsparcia małopolskich stowarzyszeń czy fundacji.

2. Budżet Obywatelski Województwa Małopolskiego

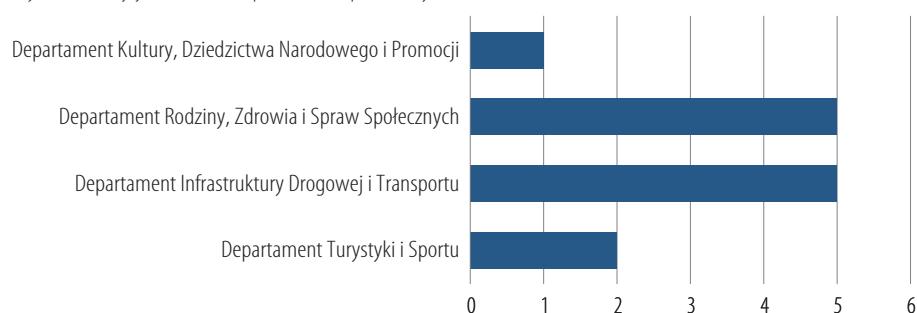
Realizacja BO WM w 2019 roku

W ramach 2. edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego wyłonionych zostało 47 zadań, spośród których 13 realizowanych było w 2019 roku, z czego realizacja:

- › 7 przypadła na lata 2018–2019,
- › 3 przypadła na 2019 rok,
- › 3 przypada na lata 2019–2020.

Na realizację wszystkich zadań wyłonionych w 2. edycji Budżetu Obywatelskiego przeznaczono kwotę w wysokości prawie 8 mln zł, z czego na 2019 rok przypadało ok. 20% tej kwoty.

Wykres 57. Realizacja zadań 2. edycji w 2019 roku w podziale na departamenty

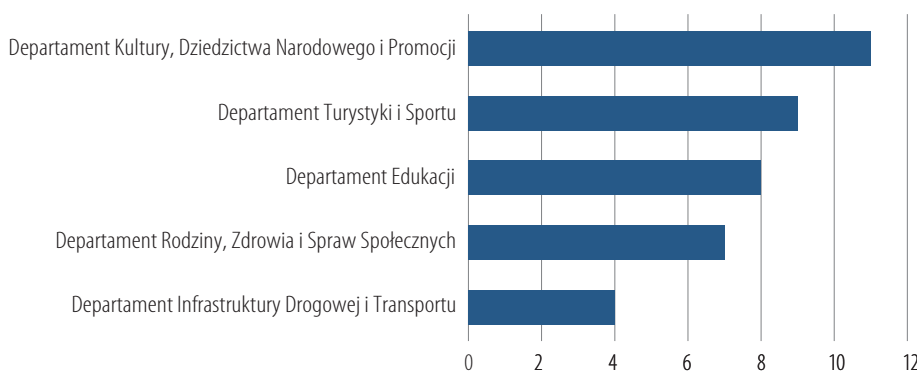
Źródło: Opracowanie własne UMWM.

W ramach 3. edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego wyłonionych zostało 39 zadań, spośród których realizacja:

- › 27 przypadła na 2019 rok,
- › 12 przypada na lata 2019–2020.

Na realizację wszystkich zadań wyłonionych w 3. edycji Budżetu Obywatelskiego przeznaczono kwotę w wysokości niemal 8 mln zł.

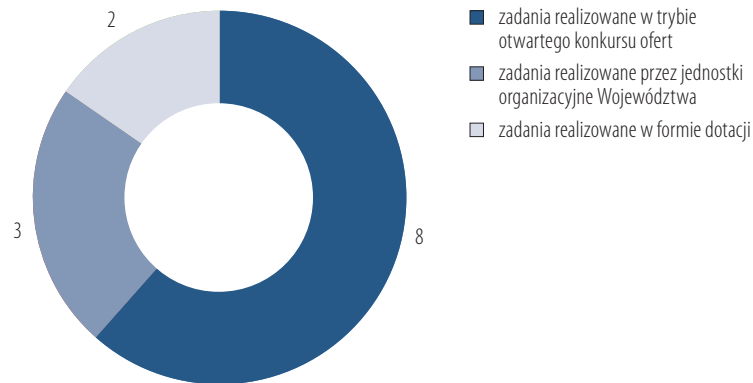
Wykres 58. Realizacja zadań 3. edycji w 2019 roku w podziale na departamenty

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

Większość zadań wyłonionych w ramach 2. edycji Budżetu Obywatelskiego (realizacja w roku 2019) realizowana była w ramach otwartego konkursu ofert (8 zadań) jako zadania realizowane przez jednostki organizacyjne Województwa Małopolskiego (3 zadania) oraz zadania realizowane z dotacji (2 zadania).

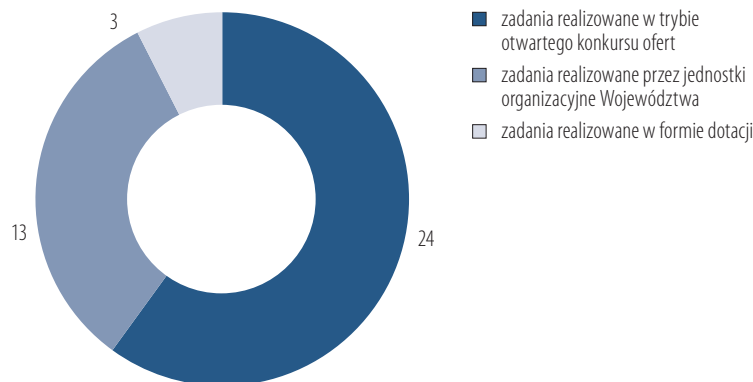
Wykres 59. Formy realizacji zadań Budżetu Obywatelskiego w 2019 roku (2 edycja)

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

W ramach 3. edycji Budżetu Obywatelskiego (realizacja w roku 2019) większość zadań realizowana była w ramach otwartego konkursu ofert (24 zadania) jako zadania realizowane przez jednostki organizacyjne Województwa Małopolskiego (12 zadań) oraz zadania realizowane z dotacji (3 zadania).

Wykres 60. Formy realizacji zadań Budżetu Obywatelskiego w 2019 roku (3 edycja)

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

W 2019 roku zakończono realizację 34 spośród wszystkich zadań wyłonionych w 2. i 3. edycji Budżetu Obywatelskiego, przeznaczając na ten cel kwotę prawie 6 mln zł. Ponadto w 2019 roku w realizacji było 18 zadań, na których wdrożenie wydatkowano kwotę ponad 3 mln zł. Pozostałe środki przewidziane na realizację tych zadań wydatkowane są w 2020 roku.

Budżet Obywatelski Województwa Małopolskiego – 4. edycja

W związku z organizacją oraz przeprowadzeniem 4. edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego zrealizowano następujące etapy projektu:

- › zgłaszanie zadań przez mieszkańców Województwa Małopolskiego: 27 maja – 17 czerwca 2019 roku,
- › udostępnienie wykazu zgłoszonych zadań – lipiec 2019 roku,
- › publikacja wstępnej listy zadań przyjętych oraz listy zadań odrzuconych – lipiec 2019 rok,
- › składanie odwołań przez autorów zadań i ich rozpatrzenie przez Radę Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego – sierpień 2019 rok,
- › udostępnienie listy zadań dopuszczonych do głosowania i listy zadań odrzuconych (wraz z uzasadnieniem) – sierpień 2019 rok,

Rozdział IX Społeczeństwo obywatelskie

- › rozpoczęcie akcji informacyjnej (promującej dane zadanie) przez autorów zadań – od 30 sierpnia 2019 roku,
- › przeprowadzenie głosowania mieszkańców Województwa Małopolskiego – 9–30 września 2019 roku,
- › ogłoszenie wyników głosowania mieszkańców Województwa Małopolskiego – 31 października 2019 roku.

W 4. edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego mieszkańcy mogli głosować od 9 września do 30 września 2019 roku. Każdy, kto skończył 16 lat, mógł oddać tylko jeden głos – do wyboru miał dowolne zadanie z subregionu, w którym mieszkał (meldunek nie był wymagany). Małopolanie mogli wybierać spośród 188 zadań (w sumie do urzędu marszałkowskiego wpłynęło 239 zadań, z czego do dalszej oceny przekazano 233 propozycje, wśród których 40 zadań zostało odrzuconych ze względów formalnych, ocenionych negatywnie, a 5 zadań zostało wycofanych przez autorów).

Tabela 32. Podział zgłoszonych zadań ze względu na charakter merytoryczny (departamenty UMWM)

Departament oceniający zadanie	Liczba zadań przekazanych do oceny	Zadania przyjęte do głosowania	Zadania odrzucone	Zadania wycofane przez autorów
Edukacji	31	29	2	0
Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Promocji	48	43	4	1
Kancelaria Zarządu	3	3	0	0
Rodziny, Zdrowia i Spraw Społecznych	35	30	2	3
Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich	17	1	16	0
Środowiska	12	9	3	0
Infrastruktury Drogowej i Transportu	20	16	3	1
Turystyki i Sportu	67	57	10	0
Suma	233	188	40	5

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

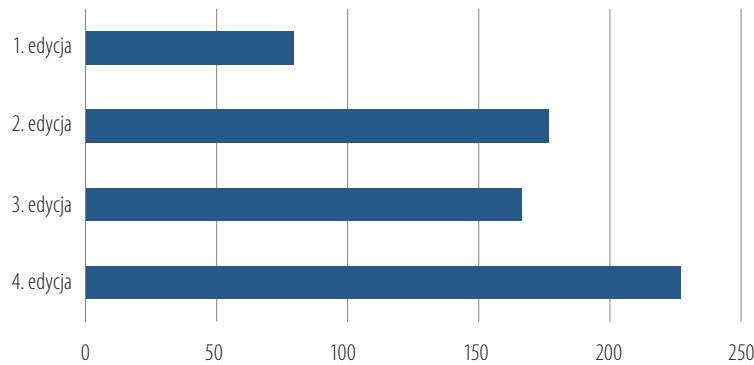
Tabela 33. Podział zgłoszonych zadań ze względu na subregiony

Subregion	Liczba zadań przekazanych do oceny	Zadania przyjęte do głosowania
KOM	31	23
Kraków	43	38
Małopolska Zachodnia	40	31
Subregion podhalański	28	23
Subregion sądecki	49	36
Subregion tarnowski	42	37
Suma	233	188

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

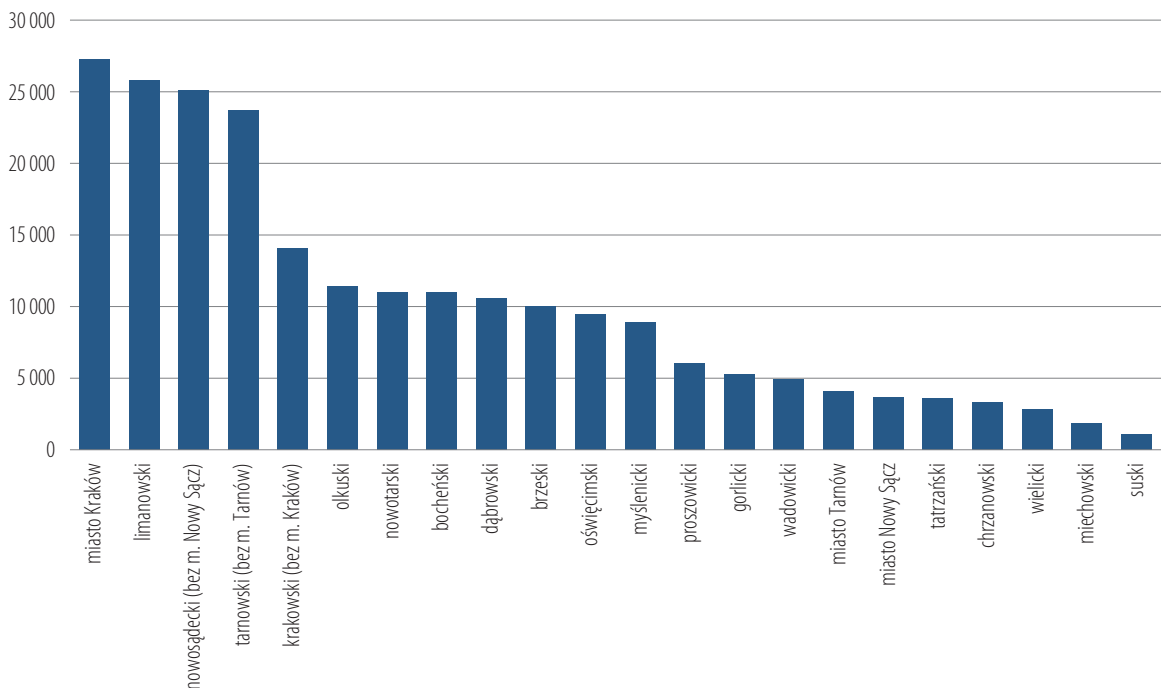
W wyniku głosowania mieszkańców oddano łącznie 227 141 głosów, czyli o 185% więcej niż w 1. edycji BO WM i o blisko 61 tys. więcej niż przed rokiem. Głosowanie było prowadzone w formie tradycyjnej (urny i korespondencyjnie) i internetowej. W efekcie w 4. edycji wyłoniono 86 zwycięskich zadań.

W 4. edycji BO WM Małopolanki oddały ponad 127 tys. głosów, a Małopolanie 99,6 tys. Zdecydowanie najaktywniejsi byli mieszkańcy województwa między 36. a 49. rokiem życia (ok. 28,6% wszystkich głosów) oraz w wieku 16–25 (ok. 23%).

Wykres 61. Liczba oddanych głosów w kolejnych edycjach (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

Podobnie jak przed rokiem, mieszkańcy zdecydowanie postawili na tradycyjny sposób głosowania. Do urn rozstawionych w 26 punktach w całej Małopolsce wrzucono 177 016 głosów (czyli 78%). Przez Internet zagłosowało z kolei 22% mieszkańców (49 757 głosów). Ponadto za pośrednictwem tradycyjnej poczty do urzędu marszałkowskiego dotarło 368 głosów korespondencyjnych.

Wykres 62. Liczba głosujących w 4. edycji BO WM w podziale na powiaty

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

Analizując wyniki głosowania pod kątem subregionów, w 4. edycji BO WM najchętniej głosowali mieszkańcy subregionu sądeckiego (59 827 głosów), wyprzedzając subregion tarnowski (ponad 59 347 osób) i Małopolskę Zachodnią (ponad 29 101 głosów). Pod względem powiatów, podobnie jak przed rokiem, najwięcej głosów oddali mieszkańcy miasta Krakowa (27 274 głosów), powiatu limanowskiego (25 786 głosów) i nowosądeckiego (bez Nowego Sącza – 25 113 głosów).

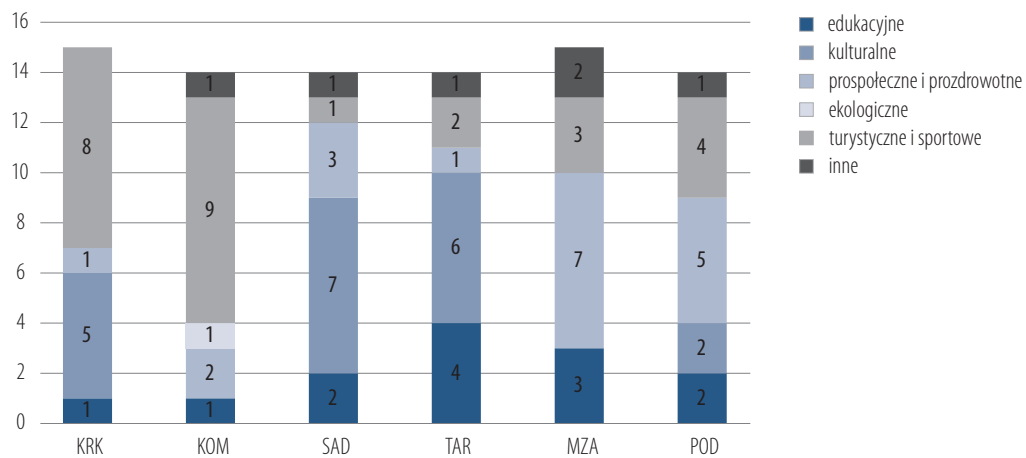
W wyniku głosowania do realizacji w ramach 4. edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego wybrano 86 projektów o łącznej wartości ok. 12 mln zł.

Wśród zwycięskich projektów dominowały zadania o charakterze turystyczno-sportowym (27 zwycięskich zadań, czyli 31%), kulturalnym (20 zadań, 23%), prospołecznym i prozdrowotnym (19 zadań, 22%), edukacyjnym (13 zadań, 15%), innym (6 zadań, 7%) i ekologicznym (1 zadanie).

Rozdział IX Społeczeństwo obywatelskie

Terytorialną dystrybucję zwyciężkich zadań (według ich charakteru) przedstawia poniższy wykres:

Wykres 63. Terytorialna dystrybucja projektów wyłonionych w 4. edycji BO WM (w %)

Źródło: Opracowanie własne UMWM.

Wyniki 4. edycji Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego zostały upublicznione i znajdują się tutaj: www.bo.malopolska.pl/index.php/wyniki/wyniki-4-edycji.

Zadania wyłonione w ramach 4. edycji będą realizowane ze środków budżetu Województwa Małopolskiego na rok 2020.

GOSPODARKA

Potencjał gospodarczy

Opracowanie: Tomasz Kwiatkowski¹, Natalia Mirocha

— podsumowanie

- Według szacunkowych danych GUS wartość produktu krajowego brutto (PKB) w Małopolsce w cenach bieżących wyniosła w 2018 roku 172 279 mln zł, czyli 8,1% krajowego PKB. Produkt krajowy brutto przypadający na jednego mieszkańca w województwie małopolskim w 2018 roku osiągnął poziom 50 735 zł.
- Pozytywna tendencja związana ze stałym wzrostem liczby podmiotów gospodarczych w Małopolsce utrzymała się również w 2019 roku. W rejestrze REGON zarejestrowanych było łącznie 409,8 tys. podmiotów, z czego 36,7 tys. to jednostki nowo zarejestrowane. Najwięcej podmiotów zarejestrowano w Krakowie (12,2 tys.) oraz powiatach: krakowskim (3 tys.), nowosądeckim (2,1 tys.) i nowotarskim (2 tys.). Oznacza to wzrost liczby podmiotów gospodarczych w stosunku do 2018 roku na poziomie 5%.
- Pod względem struktury w Małopolsce niezmiennie dominują mikroprzedsiębiorstwa z liczbą pracowników wynoszącą do 9 osób. Ich liczba wzrosła w stosunku do 2018 roku z 376,5 tys. do 395,0 tys.
- Największym poziomem przedsiębiorczości niezmiennie od kilku lat odznaczają się mieszkańcy Krakowa – w 2019 roku w stolicy regionu odnotowano aż 189 podmiotów gospodarczych przypadających na 1 000 osób (średnia dla Małopolski – 120 przedsiębiorstw na 1 000 osób).
- Małopolskie firmy przemysłowe ponoszące nakłady na innowacje odnotowały największy od dekady (o 15,6%) spadek udziału w ogóle przedsiębiorstw. Zarówno ten odczyt, jak i analogiczny wskaźnik dla firm usługowych są niższe od wyników ogólnopolskich, co zdarza się pierwszy raz w ciągu ostatnich 10 lat.
- Po roku wyhamowania zdecydowanie wzrosły nakłady na działalność innowacyjną małopolskich firm usługowych, a przede wszystkim przemysłowych. Na przestrzeni dekady udział nakładów regionalnych w wolumenie krajowym wzrósł o 136% w sektorze usług i 109% w sektorze przemysłowym.
- W ujęciu rocznym wyraźnie (o niemal 25%) podniósł się w regionie udział przychodów ze sprzedaży innowacyjnych produktów. Spojrzenie na wahnięcia w perspektywie wieloletniej pokazuje, że region ugruntowuje osiągniętą kilka lat temu ponadprzeciętną w skali kraju, korzystną strukturę przychodów.
- W 2018 roku wartość eksportu w województwie małopolskim wyniosła 10,11 mld euro, co stanowi wzrost o 5,7% względem roku 2017. Wartość importu również wzrosła, do kwoty 10,82 mld euro.
- Według danych z 2018 roku w województwie małopolskim działało 3 921 podmiotów zajmujących się eksportem i 4 690 podmiotów zajmujących się importem.
- Zgodnie z danymi klasyfikacji CN najważniejszą rolę w małopolskim eksporcie stanowią towary związane z kategorią: ciągniki drogowe do ciągnięcia naczep – wartość eksportu wyniosła 437,1 mln euro.

1. W zakresie pkt. 3. Innowacyjność przedsiębiorstw.

1. Produkt Krajowy Brutto

Według szacunkowych danych GUS wartość produktu krajowego brutto (PKB) w Małopolsce w cenach bieżących wyniosła w 2018 roku 172 279 mln zł. Wartość krajowego PKB oszacowano na 2 115 242 mln zł. Tak w przypadku regionu, jak i kraju dynamika wzrostu jest mniejsza niż w 2017 roku, osiągając odpowiednio poziom 107,6% i 106,3%.

Tabela 34. Wartość i dynamika PKB w Polsce i Małopolsce (w mln zł)

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018
PKB w mln zł				
Polska	1 798 303	1 858 637	1 988 730	2 115 242
Małopolska	142 038	148 211	159 997	172 279
Dynamika PKB w % (rok poprzedni = 100%)				
Polska	104,6	103,3	106,9	106,3
Małopolska	106,0	104,3	108,0	107,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pod względem wielkości PKB w 2018 roku województwo małopolskie, podobnie jak w latach ubiegłych, uplasowało się na 5. miejscu. Niezmiennym liderem jest region warszawski stołeczny, który wyprzedza województwa: śląskie, wielkopolskie i dolnośląskie.

Tabela 35. Wartość PKB w województwach (w mln zł)

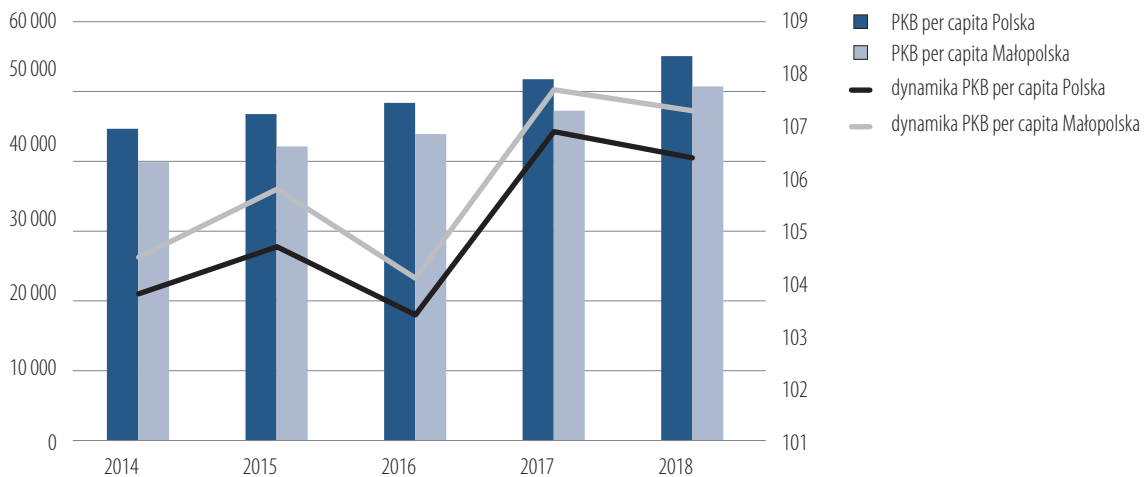
Lp.	Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018
1.	Warszawski stołeczny	304 742	316 990	342 517	369 090
2.	Śląskie	222 880	229 060	244 267	259 946
3.	Wielkopolskie	176 548	183 778	196 889	207 183
4.	Dolnośląskie	151 767	155 816	166 095	175 356
5.	Małopolskie	142 149	148 103	160 070	172 279
6.	Łódzkie	109 397	112 473	119 350	126 411
7.	Pomorskie	103 714	108 438	115 989	124 553
8.	Mazowiecki regionalny	94 420	97 414	104 069	109 660
9.	Kujawsko-pomorskie	79 755	82 345	87 222	92 960
10.	Podkarpackie	70 579	72 567	76 784	82 749
11.	Lubelskie	68 739	71 270	76 039	78 711
12.	Zachodniopomorskie	67 843	69 370	73 640	77 828
13.	Warmińsko-mazurskie	47 863	49 651	52 091	54 164
14.	Świętokrzyskie	42 641	43 448	46 202	49 454
15.	Podlaskie	39 607	40 735	43 942	46 314
16.	Lubuskie	39 815	41 348	43 467	46 016
17.	Opolskie	37 775	38 341	40 716	43 188

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2018 roku województwo małopolskie wypracowało 8,1% krajowego PKB i jest to wynik analogiczny jak rok wcześniej. Największy udział w kreowaniu krajowego PKB ma województwo mazowieckie (22,6%, wzrost o 0,2 p. proc.). Poza Mazowszem jedynie województwo śląskie (12,2%) odpowiada za ponad 10% udziału w wartości PKB.

PKB przypadające na jednego mieszkańca w województwie małopolskim w 2018 roku osiągnęło, według szacunków, poziom 50 735 zł, co stanowi wzrost o ponad 3 000 zł rok do roku. Jest to jednocześnie wartość niższa niż średnia dla kraju (55 066 zł). Dynamika po spowolnieniu w 2016 roku, zaliczyła wzrost tak w skali kraju, jak i Małopolski.

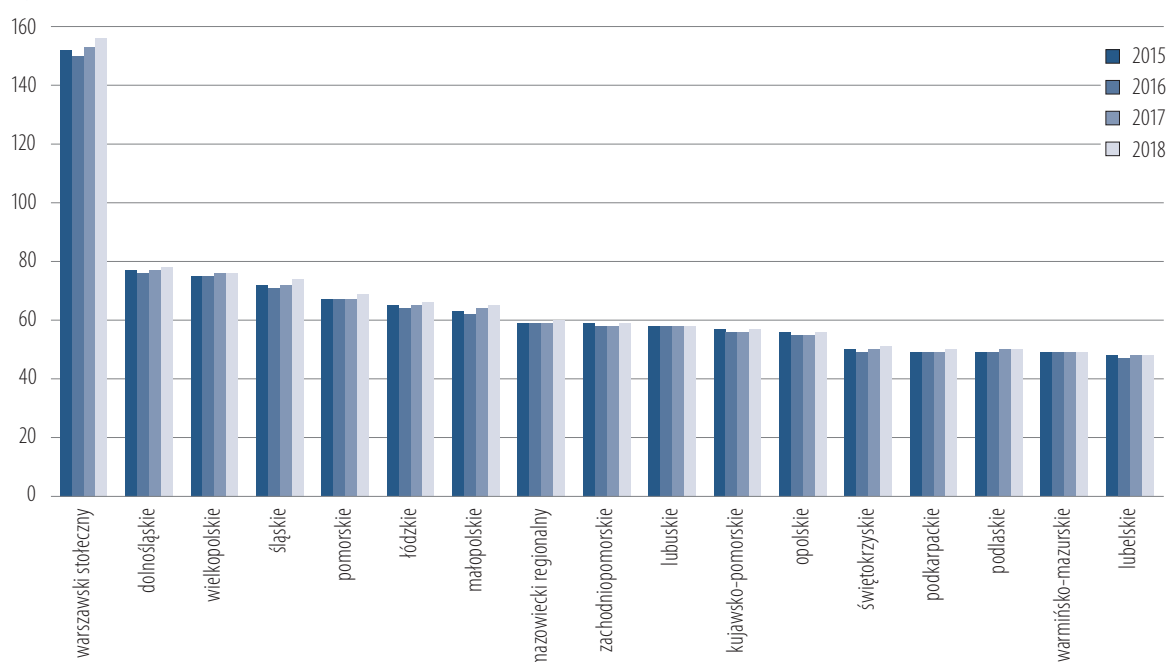
Wykres 64. Wartość (w zł – oś lewa) i dynamika (w % – oś prawa) PKB na mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2018 roku w PKB wyrażonym we wspólnej, umownej walucie, tj. standardzie siły nabywczej (PPS), per capita województwo małopolskie osiągnęło poziom 65% średniej unijnej. Podobnie jak w roku wcześniejszym, dało to regionowi 6. miejsce w kraju. Zdecydowanie dominuje wydzielony, warszawski region stołeczny (156%), będący jednocześnie jedynym polskim regionem, którego wartość tego wskaźnika jest wyższa niż średnia unijna. Wartość średnia dla Polski to 70% i przekraczają ją jedynie 4 regiony – województwa: dolnośląskie, wielkopolskie i śląskie oraz wzmiankowany wyżej warszawski region stołeczny.

Wykres 65. PKB per capita w standardzie siły nabywczej (PPS) w porównaniu do średniej UE 27 (średnia UE = 100%)

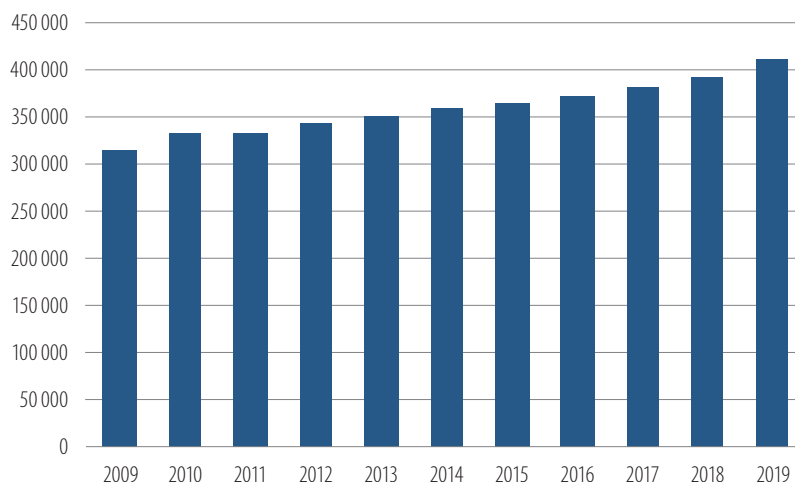

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

2. Przedsiębiorczość

Liczba podmiotów gospodarki narodowej w województwie małopolskim wykazuje w ostatnich latach tendencję wzrostową. Na koniec 2019 roku w systemie REGON zarejestrowanych było łącznie 409,8 tys. podmiotów, co w porównaniu z wynikiem z 2018 roku, wynoszącym 391,5 tys., oznacza wzrost na poziomie 4,7%. Podmioty gospodarcze zarejestrowane na terenie Małopolski stanowiły w 2019 roku 9% ogółu podmiotów w kraju (4 509,9 tys.). Tym samym Małopolska, podobnie jak w latach ubiegłych, uplasowała się w rankingu województw na korzystnym 4. miejscu, za regionami: mazowieckim, śląskim i wielkopolskim.

Wykres 66. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON w województwie małopolskim

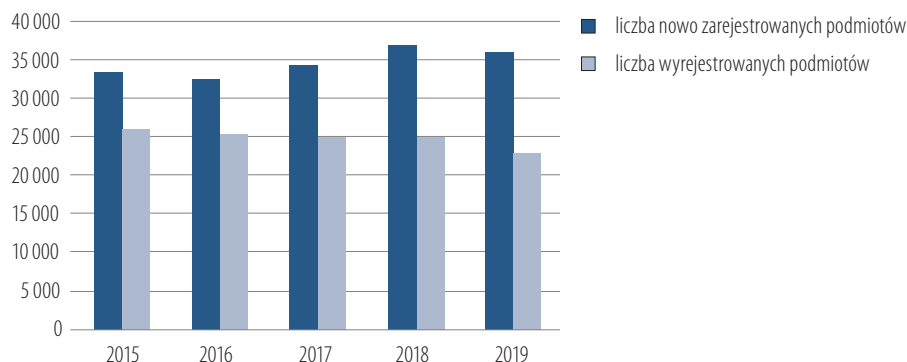

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Pod względem struktury własności w Małopolsce dominuje zdecydowanie, podobnie jak w latach ubiegłych, sektor prywatny, który skupia 398 tys. podmiotów (tj. 97,1% ogółu). Sektor publiczny stanowi z kolei 6,9 tys. podmiotów, a więc 1,7% ogółu². W ujęciu rocznym odnotowano przyrost podmiotów z sektora prywatnego o 5%, natomiast w przypadku podmiotów z sektora publicznego nie było żadnych zmian.

Rok 2019 przyniósł spadek liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. W 2019 roku w Małopolsce zarejestrowano 36,7 tys., czyli ich liczba zmalała o -1,3% w stosunku do roku 2018 roku, w którym zarejestrowano 37,2 tys. podmiotów gospodarczych. Natomiast rok 2019 odznaczył się znacznym spadkiem liczby wyrejestrowanych podmiotów. W 2018 roku podmiotów wyrejestrowanych było 25,2 tys. natomiast w roku 2019 było ich tylko 18 tys., czyli o 29% mniej w stosunku do roku poprzedniego.

Wykres 67. Liczba nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w województwie małopolskim

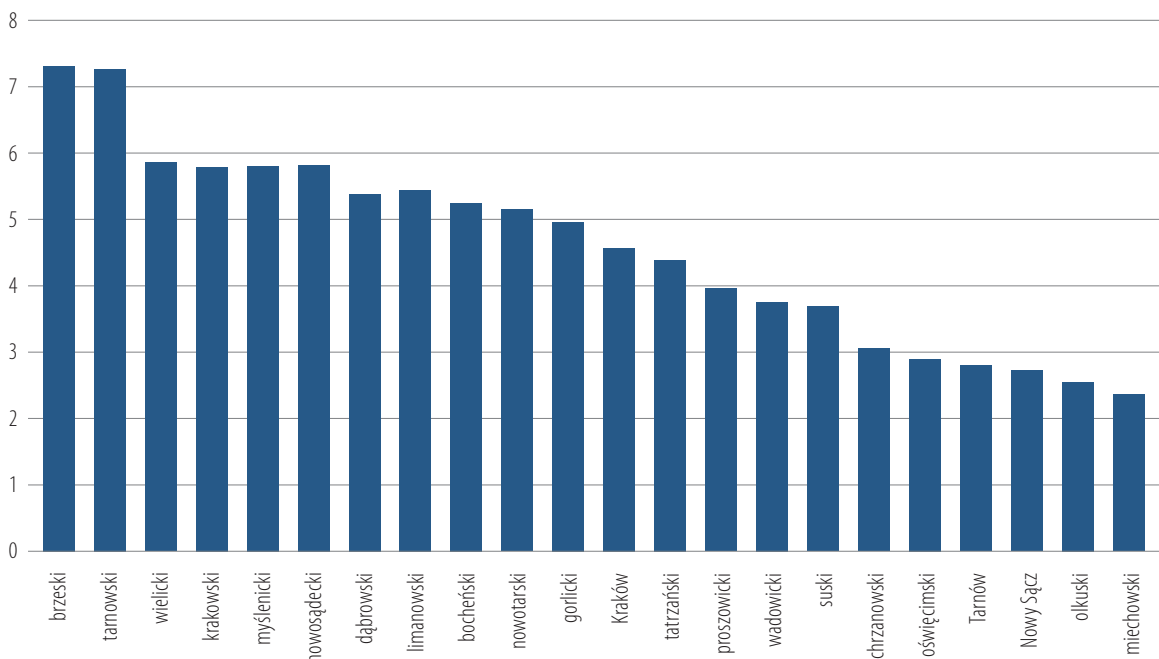
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

2. Wartości nie sumują się do 100% z uwagi na fakt, że oprócz sektora publicznego i sektora prywatnego wyróżnia się tzw. własność mieszaną między sektorami z przewagą własności sektora publicznego lub prywatnego oraz własność pozostałą kwalifikowaną w ramach oddzielnej kategorii „brak przewagi sektorowej”.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przekroju na poszczególne powiaty, należy zaznaczyć, że najwięcej z nich niezmiennie znajduje się w granicach Krakowa. W 2019 roku ich liczba wyniosła 146,9 tys., a więc 36% ogółu podmiotów zlokalizowanych w całej Małopolsce. Na wysokich pozycjach pod tym względem uplasowały się też powiaty: krakowski (33,6 tys., tj. 8%), nowosądecki, nowotarski, wadowicki i wielicki (po ok. 17 tys., tj. 4%). Powiaty charakteryzujące się natomiast najmniejszą liczbą podmiotów zarejestrowanych na koniec 2019 roku to: miechowski (4,7 tys., tj. 1,1%), proszowicki (3,8 tys., tj. 0,9%) oraz dąbrowski (3,7 tys., tj. 0,9%).

W 2019 roku roku we wszystkich powiatach odnotowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych. Największa dynamika wzrostu w 2019 roku wystąpiła w powiatach: brzeskim i tarnowskim (po 7,3%), a także w powiecie wielickim (5,9%), a następnie w powiecie krakowskim, myślenickim i nowosądeckim (po 5,8%).

Wykres 68. Dynamika wzrostu liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w latach 2018–2019 (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Jeśli chodzi o liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w 2019 roku w ujęciu powiatowym, to najwyższe wyniki w tym zakresie odnotowały: Kraków (12,2 tys.) oraz powiaty krakowski (3 tys.), nowosądecki, (2,1 tys.), a także nowotarski (2 tys.). Największą dynamiką wzrostu w porównaniu do roku ubiegłego charakteryzowały się natomiast powiaty: tarnowski (8%) i bocheński (7%).

W odniesieniu do liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w stosunku do roku poprzedniego nie wystąpił wzrost wyrejestrowanych podmiotów, wręcz przeciwnie w każdym z powiatów odnotowano spadek. Największy spadek podmiotów wyrejestrowanych można zauważyć w Krakowie (-41%), w powiecie chrzanowskim i Nowym Sączu (po -33%), następnie w powiecie olkuskim (-29%) i Tarnowie (-30%).

Analizując liczbę przedsiębiorstw pod względem ich klas wielkości w zależności od liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że w Małopolsce niezmiennie silną dominację utrzymują mikroprzedsiębiorstwa z liczbą pracowników wynoszącą do 9 osób. Ich liczba wzrosła w stosunku do 2018 roku z 376,5 tys. do 395 tys. Liczba tzw. małych podmiotów gospodarczych zatrudniających od 10 do 49 pracowników wzrosła o 12,1 tys. w 2019 roku, o 2,2 tys. wzrosła liczba przedsiębiorstw średnich o liczbie zatrudnionych w granicach od 50 do 249. Stosunkowo najmniejszy udział w 2019 roku, podobnie jak w latach poprzednich, odnotowano natomiast w przypadku dużych podmiotów gospodarczych zatrudniających powyżej 250 osób – 285 przedsiębiorstw. Na terenie Małopolski funkcjonowały 53 firmy zatrudniające powyżej 1 000 osób.

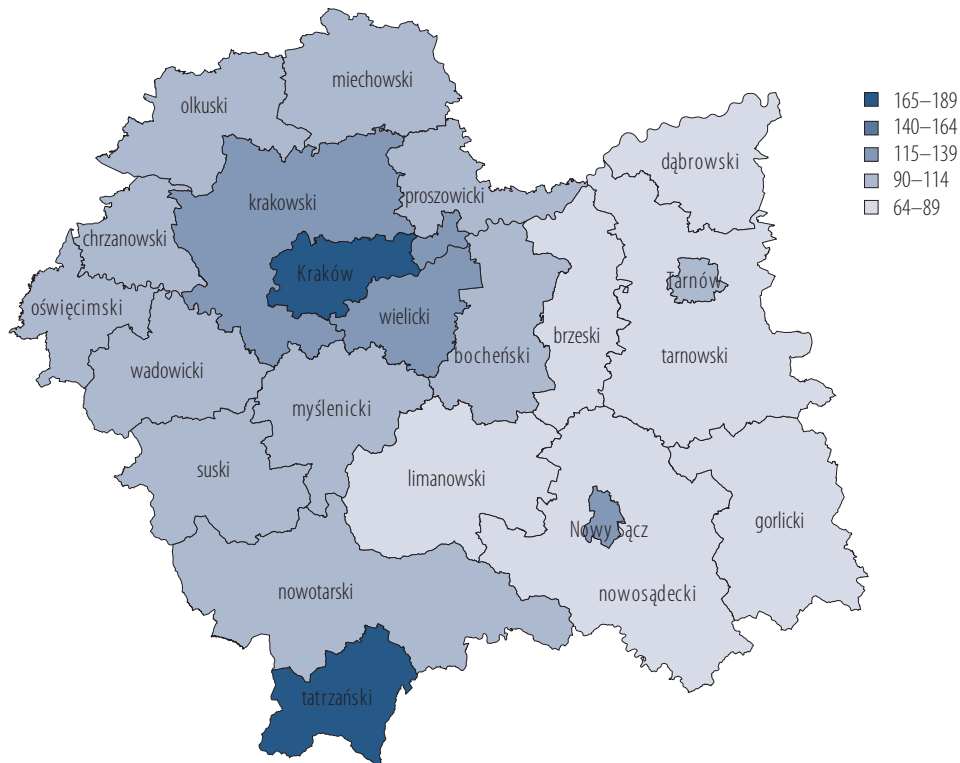
Tabela 36. Podmioty gospodarki narodowej w Małopolsce (stan na 31 grudnia 2019 roku)

Powiat	Liczba podmiotów	Liczba podmiotów na 1 000 mieszkańców	Przedziały zatrudnienia				
			do 9	10–49	50–249	250–999	powyżej 1 000
bocheński	9 724	91	9 350	311	57	5	1
brzeski	7 809	84	7 536	239	33	1	0
chrzanowski	12 439	100	11 983	375	73	8	0
dąbrowski	3 778	64	3 622	139	15	2	0
gorlicki	8 485	78	8 136	291	53	4	1
krakowski	33 689	121	32 635	903	132	17	2
limanowski	11 193	85	10 793	339	55	4	2
miechowski	4 716	97	4 577	121	17	1	0
myślenicki	14 026	110	13 589	371	61	4	1
nowosądecki	18 025	83	17 398	540	81	6	0
nowotarski	17 802	93	17 157	562	74	8	1
olkuski	12 338	111	11 868	394	68	7	1
oświęcimski	14 249	98	14 457	409	93	8	2
proszowicki	3 885	90	3 744	118	22	1	0
suski	8 627	102	8 346	235	42	4	0
tarnowski	14 249	71	13 685	498	61	4	1
tatrzański	11 207	165	10 929	250	27	1	0
wadowicki	17 612	110	16 965	517	116	14	0
wielicki	16 201	125	15 668	450	74	9	0
Kraków	146 919	189	141 620	4 283	830	151	35
Nowy Sącz	10 143	121	9 644	375	111	10	3
Tarnów	12 013	111	11 391	457	146	16	3
Małopolska	409 949	120	395 093	136 635	27 650	285	53

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców województwa małopolskiego w 2019 roku zarejestrowanych było 120 podmiotów gospodarki narodowej, co oznacza wzrost tego wskaźnika w stosunku do roku poprzedniego (tj. o 4 podmioty). Wynik uzyskany przez Małopolskę w 2019 roku był nieco wyższy od średniej krajowej, gdzie na 1 000 ludności przypadało średnio 117 podmiotów.

W przekroju na poszczególne powiaty największym poziomem przedsiębiorczości niezmiennie od kilku lat odznaczają się mieszkańcy Krakowa – w 2019 roku na 1 000 osób przypadało tu aż 189 podmiotów gospodarczych. Na drugim miejscu, podobnie jak w roku poprzednim, uplasował się pod tym względem powiat tatrzański z wynikiem 165, na co znaczny wpływ ma rozwój przedsiębiorstw z branży turystycznej, a w szczególności sekcji związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi. Stosunkowo wysoką na tle regionu wartością wskaźnika odznaczały się także powiaty: wielicki (125), Nowy Sącz (121), krakowski (121), olkuski i Tarnów (oba po 111 podmiotów) oraz wadowicki i myślenicki (po 110 podmiotów). Najmniejszy wskaźnik w tym kontekście uzyskały natomiast powiaty: tarnowski (71 podmiotów) i dąbrowski (64 podmioty).

Mapa 17. Liczba podmiotów gospodarki narodowej na 1 000 mieszkańców w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

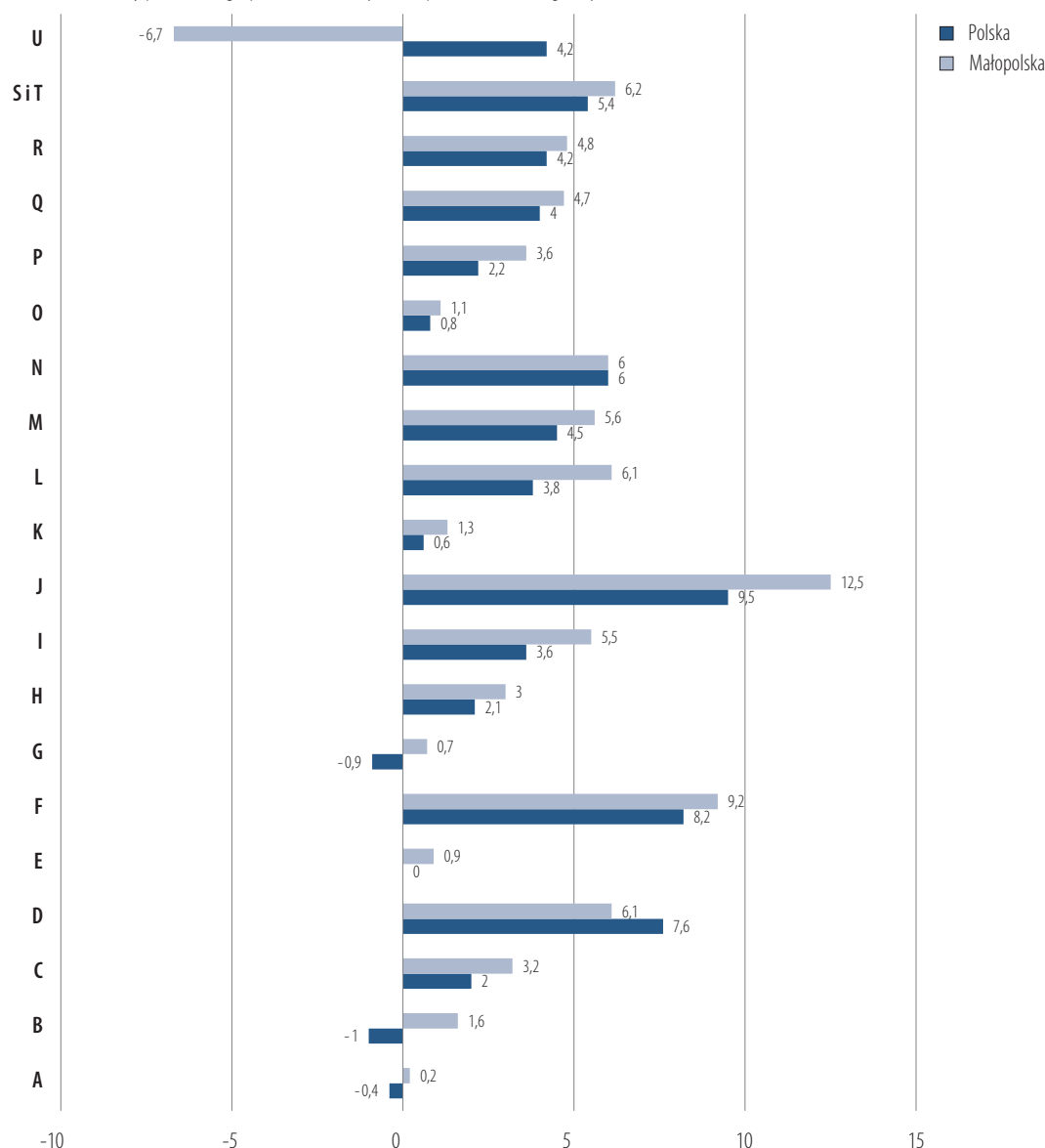
Mając na uwadze liczbę podmiotów gospodarki narodowej w przekroju na poszczególne sekcje PKD, największą dominacją w roku 2019, podobnie jak w latach ubiegłych, odznaczały się przedsiębiorstwa związane z handlem hurtowym i detalicznym (sekcja G) – 86,4 tys. (tj. 21,1%), budownictwem (sekcja F) – 61,8 tys. (tj. 15,1%) oraz działalnością profesjonalną, naukową i techniczną (sekcja M) – 42,6 tys. (tj. 10,4%).

Udział procentowy poszczególnych sekcji w skali Polski przedstawiał się w 2019 roku niemal analogicznie jak w przypadku województwa małopolskiego. Największym wkładem Małopolski w odniesieniu do wartości krajowych (tj. powyżej 10,0%) charakteryzowały się sekcje: budownictwo (sekcja F), zakwaterowanie i usługi gastronomiczne (sekcja I). Najmniejszą wartość danego wskaźnika odnotowano natomiast w przypadku działalności rolniczej (sekcja A) i zaopatrywania w energię elektryczną (sekcja D) – tj. w obu przypadkach poniżej 5,5%.

Jeśli chodzi o dynamikę zmiany liczby podmiotów gospodarki narodowej ogółem, zarówno w skali Małopolski, jak i całego kraju, obserwuje się od kilku lat w tym względzie tendencję wzrostową. Biorąc pod uwagę przekrój na poszczególne sekcje PKD, największy wzrost w latach 2018–2019 wystąpił w Małopolsce w zakresie działalności związanej z informacją i komunikacją (sekcja J) – 12,5% oraz z budownictwem (sekcja F) – 9,2%. Stosunkowo wysoki na tle regionu wzrost odnotowano także w usługach administrowania i działalności wspierającej (sekcja N), obsłudze rynku nieruchomości (sekcja L), zakwaterowaniu i usługach gastronomicznych (sekcja I) oraz działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (sekcja M). Wskaźniki ujemne dotyczyły w przypadku Małopolski tylko sekcji U (-6,7%).

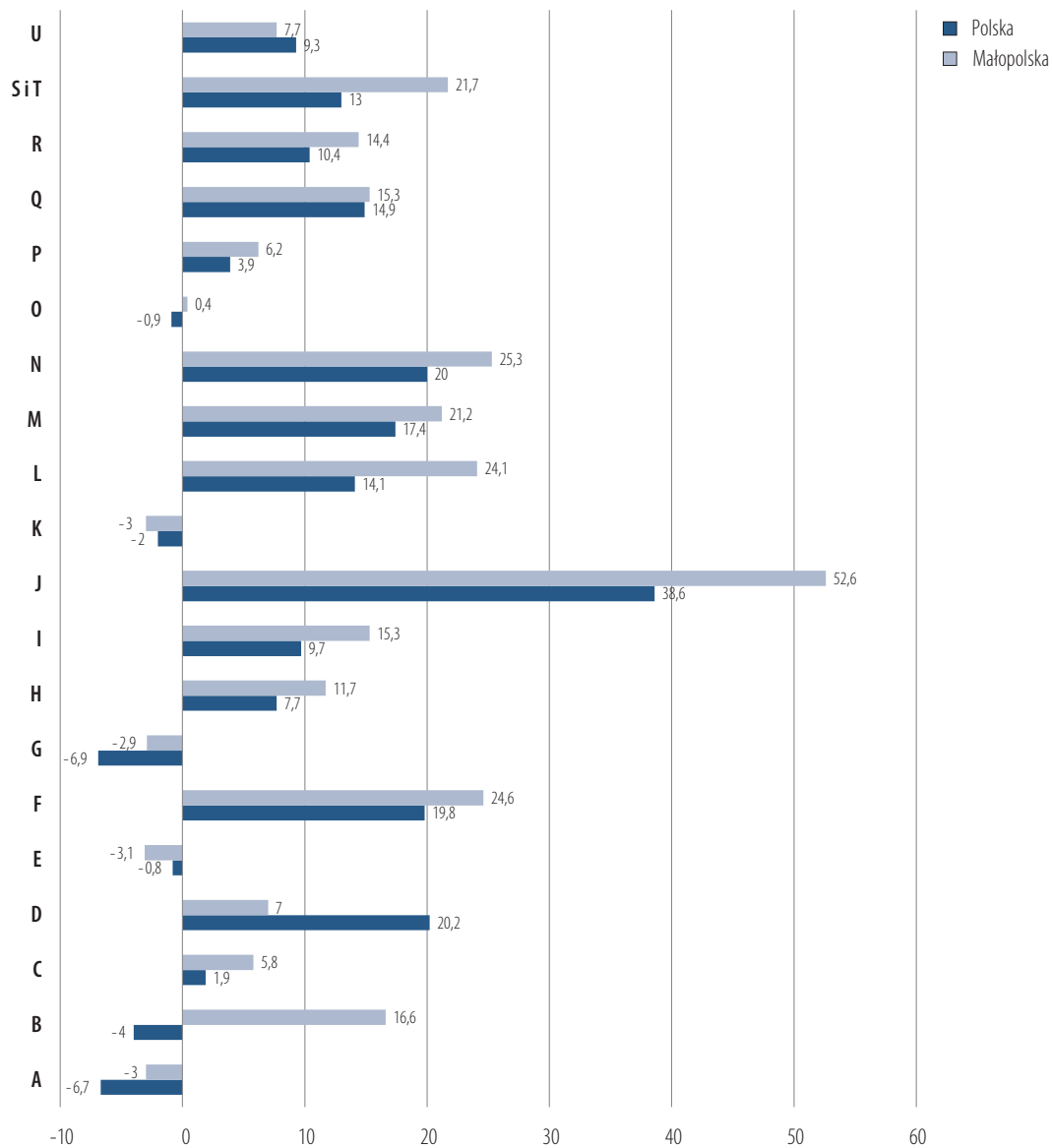
Wykres 69. Zmiana liczby podmiotów gospodarki narodowej w Małopolsce i w Polsce wg sekcji PKD w latach 2018–2019 (w %)

A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, B – górnictwo i wydobywanie, C – przetwórstwo przemysłowe, D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, F – budownictwo, G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H – transport i gospodarka magazynowa, I – zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, J – informacja i komunikacja, K – finansowa i ubezpieczeniowa, L – obsługa rynku nieruchomości, M – profesjonalna, naukowa i techniczna, N – w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, P – edukacja, Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, SiT – pozostała działalność usługowa, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – organizacje i zespoły eksterytorialne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Analizując natomiast dynamikę zmian liczby podmiotów gospodarczych w dłuższej perspektywie czasowej, tj. w latach 2015–2019, trzeba stwierdzić, że zdecydowanie najwięcej przedsiębiorstw w województwie małopolskim przybyło w zakresie działalności informacyjnej i komunikacyjnej (sekcja J) – wzrost aż o 52,6% na przestrzeni ostatnich czterech lat. W skali kraju również dominował wzrost w danej sekcji, jednak z nieco mniejszą dynamiką, tj. o 38,6%. Na terenie Małopolski na drugim miejscu uplasowała się działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (sekcja N) z wynikiem 25,3%, a w dalszej kolejności budownictwo (sekcja F) z wynikiem 24,6% i obsługa rynku nieruchomości (sekcja L) z wynikiem 24,1%. W analizowanym przedziale czasu największy spadek liczby przedsiębiorstw w województwie małopolskim nastąpił natomiast w przypadku działalności związanej z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (sekcja A), działalności finansowej i ubezpieczeniowej (sekcja K), oraz dostawie wody, gospodarowaniu ściekami i odpadami oraz działalności związanej z rekultywacją (sekcja E), we wszystkich tych przypadkach o -3%.

Wykres 70. Zmiana liczby podmiotów gospodarki narodowej w Małopolsce i w Polsce wg sekcji PKD w latach 2015–2019 (w %)

A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, B – górnictwo i wydobywanie, C – przetwórstwo przemysłowe, D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, F – budownictwo, G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H – transport i gospodarka magazynowa, I – zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, J – informacja i komunikacja, K – finansowa i ubezpieczeniowa, L – obsługa rynku nieruchomości, M – profesjonalna, naukowa i techniczna, N – w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, P – edukacja, Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, SiT – pozostała działalność usługowa, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – organizacje i zespoły eksterytorialne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Jak wynika z najnowszych danych w ramach 22. edycji opracowywanego cyklicznie przez „Rzeczpospolitą” rankingu Lista 500, w 2019 roku w gronie krajowych liderów przedsiębiorczości znalazło się 36 małopolskich przedsiębiorstw, co oznacza spadek o cztery podmioty gospodarcze w stosunku do roku poprzedniego. Najwięcej firm, podobnie jak w latach ubiegłych, zlokalizowanych było na terenie Krakowa (tj. 65% wobec 56,7% w 2018 roku). W stosunku do roku poprzedniego na liście pojawiło się aż siedem nowych przedsiębiorstw: Synthos S.A. z Oświęcimia, Mirele.net sp. z o.o. z Krakowa, Diagnostyka sp. z o.o. GK z Krakowa, Walstead Kraków sp. z o.o., Firma handlowa Motorol sp. j. z Krakowa, Blachotrapez sp. z o.o. GK z Rabki-Zdrój i firma Merator Medical S.A. z Krakowa.

Tabela 37. Przedsiębiorstwa z Małopolski ujęte w rankingu Lista 500 „Rzeczpospolitej” w 2019 roku (22. edycja)

Lp.	Nazwa	Lokalizacja	Pozycja w 2019 roku	Pozycja w 2018 roku	Przychody ze sprzedaży (w tys. zł)	Zysk/strata netto (w tys. zł)	Przeciętne zatrudnienie
1	BP Europa SE	Kraków	16	16	14 414 460	343 619	307
2	Grupa Azoty SA GK	Tarnów	22	28	11 307 915	407 673	2 213
3	Grupa Can-Pack SA	Kraków	41	49	8 493 687	789 586	7 305
4	TESCO (POLSKA) sp.z o.o.	Kraków	52	32	7 144 000	bd.	bd.
5	Synthos SA GK	Oświęcim	66	–	6 247 000	bd.	3 245
6	Grupa Maspex	Wadowice	75	75	5 079 959	bd.	7 743
7	Grupa Kęty SA GK	Kęty	107	115	3 203 665	294 894	5 172
8	Holding 1 SA SK	Kraków	125	125	2 672 787	bd.	1 409
9	Orlen Południe SA GK	Trzebinia	158	154	2 154 554	37 384	660
10	Slovnaft Polska SA	Kraków	205	189	1 647 507	16 549	36
11	Kantor Wymiany Walut sp.k.	Stary Sącz	225	205	1 448 113	668	14
12	ComArch SA GK	Kraków	227	232	1 437 423	105 518	6 448
13	Alumetal SA GK	Kęty	236	198	1 383 808	50 450	658
14	Grupa PGD sp. z o.o.	Kraków	261	261	1 209 839	bd.	715
15	ZUE SA GK	Kraków	310	345	996 215	3 772	bd.
16	PHUP Merkury sp. j.	Kraków	336	299	879 180	162	bd.
17	Mirele.net sp. z o.o.	Kraków	349	–	828 309	535	283
18	Diagnostyka sp. z o.o. GK	Kraków	351	–	820 914	67 701	3 796
19	Mota-Engil Central Europe SA	Kraków	361	339	802 012	2 324	1 277
20	Walstead Kraków sp. z o.o.	Kraków	368	–	785 631	24 909	1 162
21	Firma handlowa Motorol sp.j.	Kraków	376	–	771 994	54 013	216
22	Grupa Oknoplast sp. z o.o.	Ochmanów	378	379	770 000	bd.	bd.
23	Blachotrapez sp. z o.o. GK	Rabka-Zdrój	433	–	631 900	bd.	bd.
24	MPEC Kraków SA	Kraków	439	439	625 170	23 643	732
25	Wawel SA	Kraków	466	457	564 439	58 610	1 118
26	Mercator Medical SA	Kraków	479	–	542 804	-2 031	1 254

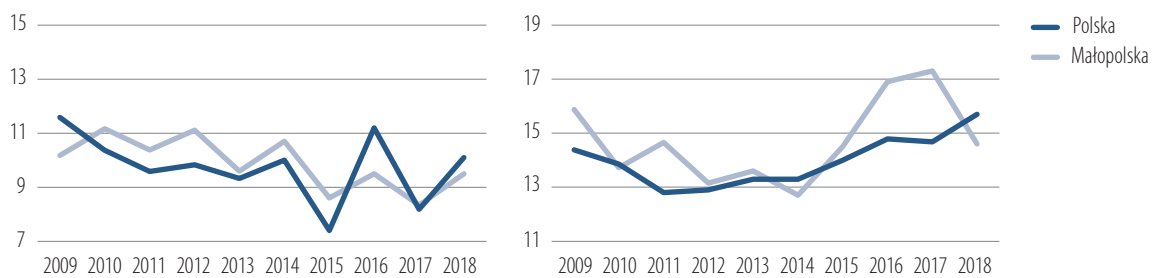
Źródło: Opracowanie własne na podstawie rankingu Lista 500 „Rzeczpospolitej” z 2019 roku (22. edycja).

3. Innowacyjność przedsiębiorstw

W 2018 roku małopolskie firmy przemysłowe ponoszące nakłady na innowacje odnotowały największy od dekady (15,6% przekładające się na 2,7 p. proc.) spadek udziału w ogóle przedsiębiorstw. Regres jest tym bardziej znaczący, że doszło do niego mimo solidnego (7%) wzrostu analogicznego udziału w skali kraju, który był największy od dekady. W sektorze usług nastąpił natomiast w regionie wzrost o 13,9% (1,1 p. proc.). W skali kraju było to 23,3%. W efekcie, odczyty obu małopolskich wskaźników – zarówno dla firm przemysłowych, jak i usługowych – są niższe od odczytów ogólnopolskich, co zdarza się pierwszy raz w ciągu ostatnich 10 lat. Obecnie województwo charakteryzuje się dziesiątą w kraju (rok wcześniej była to pozycja druga) wartością wskaźnika dla firm przemysłowych, wynoszącą 14,6%. Wśród firm usługowych Małopolska, podobnie jak rok wcześniej jest w połowie stawki regionów z wartością 9,5%.

Obserwując dynamikę wskaźnika w okresie ostatnich 10 lat, można stwierdzić co najmniej dwie prawidłowości. Po pierwsze, kierunek jego corocznych zmian jest w przypadku firm usługowych naprzemienny – Małopolska ani razu nie zanotowała w tym okresie dwóch kolejnych lat wzrostu lub redukcji. Naprzemiennosc jest także cechą wskaźnika na poziomie krajowym, a lata progresji i regresji są zgodne dla Polski i Małopolski. Po drugie, przedsiębiorstwa przemysłowe ponoszące nakłady na innowacje, po kilku latach konsekwentnego podnoszenia udziału w rynku, odnotowały wyraźny spadek, który, pod względem relacji do sytuacji krajowej cofa je do roku 2014. W roku tym doszło w regionie do podobnej korekty, która, po trzech latach przewagi nad średnią krajową, uplasowała Małopolskę poniżej przeciętnej. Odbicie przyszło wówczas po roku.

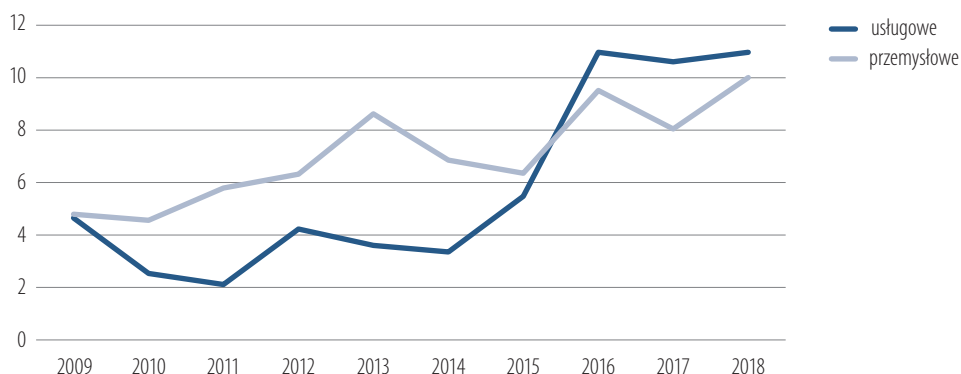
Wykres 71. Udział przedsiębiorstw, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną – sektor usług (lewa strona), sektor przemysłowy (prawa strona)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Nakładom na działalność innowacyjną warto się przyrzeć również od strony ich bezwzględnej wartości ponoszonej przed firmy. Ta, w skali regionalnej, na przestrzeni ostatnich kilku lat stosunkowo konsekwentnie rośnie, osiągając w 2018 roku 1,47 mld zł dla firm usługowych i 2,34 mld zł dla firm przemysłowych. Wyjątkiem jest korekta (o 16,3%), która dokonana się dla przedsiębiorstw przemysłowych w roku 2017, po spektakularnej zwwyżce (36,3%) w roku poprzednim. Co istotne, nakłady regionalne przedsiębiorstw małopolskich rosną zdecydowanie szybciej, niż dzieje się to w skali kraju. Na przestrzeni dekady (między rokiem 2009 a 2018) udział nakładów regionalnych w wolumenie krajowym wzrósł o 136% w sektorze usług i 109% w sektorze przemysłowym. Udziały te wynoszą obecnie, odpowiednio, 11 i 10%, co daje 2. i 4. miejsce w rankingu województw.

Wykres 72. Udział nakładów na działalność innowacyjną przedsiębiorstw Małopolska/kraj

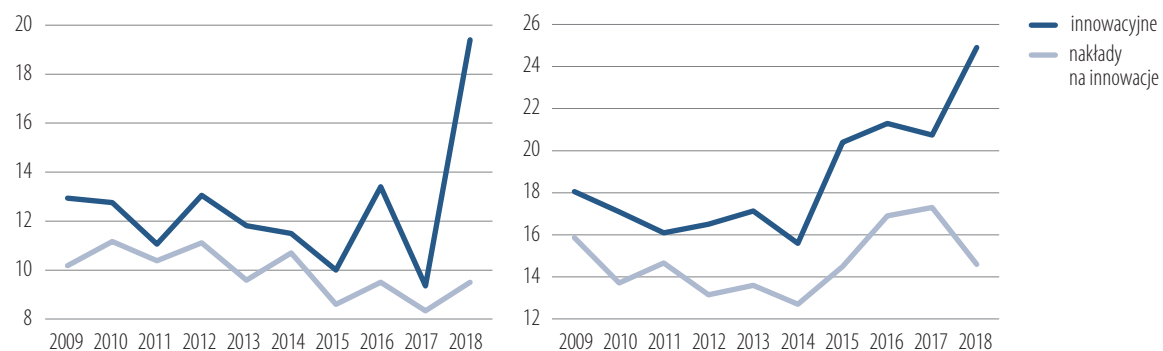
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Istotna jest też struktura nakładów innowacyjnych. Spośród siedmiu kategorii, na które się dzieli³, najbardziej cenna, polegająca na opracowywaniu bądź wytwarzaniu unikalnych rozwiązań, nowej wiedzy jest działalność B+R. Udział nakładów na nią w ogóle nakładów innowacyjnych w roku 2018 był w Małopolsce, w przypadku przedsiębiorstw przemysłowych, wyjątkowo korzystny i wyniósł 68% (w skali kraju było to 37,7%). Dla firm usługowych odnotowano udział 61,5%, co nieznacznie przewyższało średnią krajową (57,7%).

Nakłady na działalność innowacyjną w firmach w przeliczeniu na 1 osobę aktywną zawodowo wyniosły w 2018 roku w Małopolsce 2 550 zł (prawie 100 zł więcej niż rok wcześniej), co dało regionowi trzecie miejsce w kraju. Nakłady w skali Polski wynoszą 2 128 zł, co oznacza spadek od poprzedniego roku o około 250 zł.

Zestawienie małopolskich firm ponoszących nakłady na innowacje z tymi, które faktycznie innowacje wprowadziły (a więc określanymi mianem innowacyjnych) pokazują, że zarówno przedsiębiorstwa przemysłowe, jak i usługowe, bywają innowacyjne, nawet jeśli nie ponoszą wydatków na ten cel – wprowadzających innowacje jest bowiem stale więcej niż finansujących ją. W 2018 roku różnica między nimi wyraźnie się zwiększyła – szczególnie w sektorze usług, w którym udział firm innowacyjnych się podwoił. Większe zróżnicowanie w sektorze przemysłowym było natomiast skutkiem konsekwentnej wyrażonej w 2018 roku dynamiki wzrostu (o 20%) udziału firm innowacyjnych i sporego spadku udziału firm ponoszących nakłady na innowacje. Analizując wszystkie małopolskie firmy łącznie, niemal co czwartą (22,2%) można zakwalifikować jako innowacyjną, co jest najwyższym odczytem z minionych 10 lat. Najwyższa w tym ujęciu jest też roczna dynamika wynosząca 47%. Ponieważ przedstawione relacje mają odzwierciedlenie na poziomie krajowym (dynamika roczna 50,3%) wzrost należy wiązać z uwarunkowaniami systemowymi, przede wszystkim ze zwiększonymi w 2018 roku limitami odliczeń podatkowych na B+R.

Wykres 73. Zestawienie udziału małopolskich przedsiębiorstw, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną z udziałem przedsiębiorstw innowacyjnych – sektor usług (lewa strona), sektor przemysłowy (prawa strona)

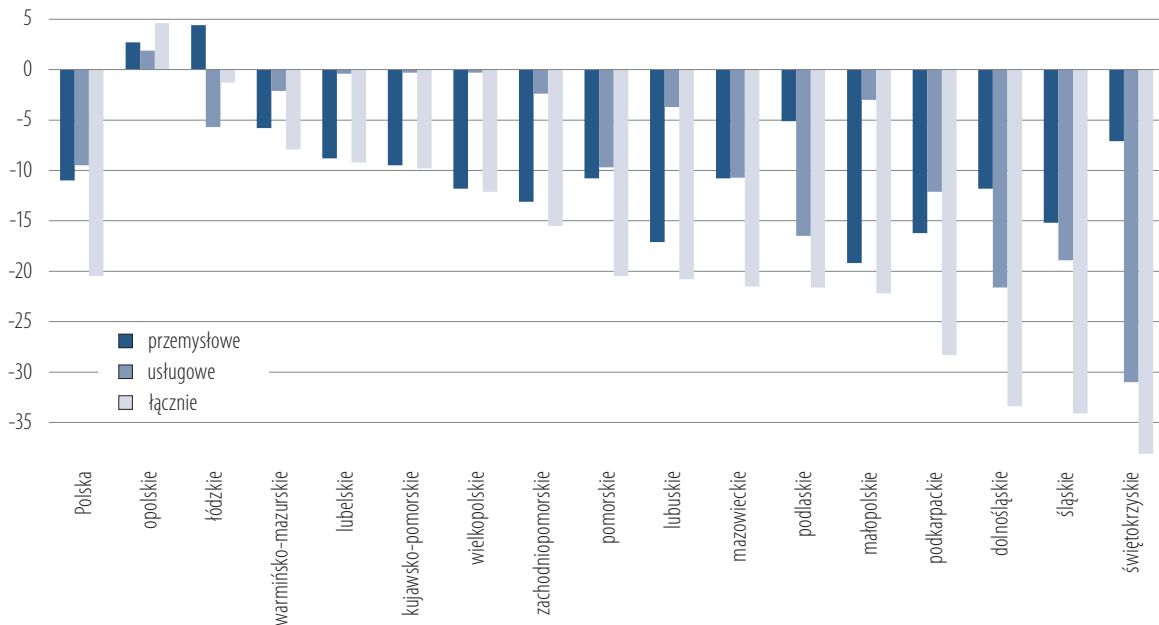
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Wobec ryzyka, jakim obarczona jest inwestycja w innowacje, przedsiębiorcy chętnie asekurują się, sięgając po wsparcie publiczne. W Małopolsce taka pomoc cieszyła się w ostatnich latach przeciętną w skali kraju popularnością. Wśród aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw przemysłowych, w latach 2016–2018 sięgnęła po nią co szósta (16,4%) firma. Zdecydowanie częściej z publicznego wsparcia innowacji korzystały firmy usługowe (22,1%), co jest drugim najwyższym odczytem regionalnym, dublującym średnią krajową, wynoszącą 10,3%. Wzrost Małopolski w wymiarze usługowym już drugi rok z rzędu przekracza 5 p. proc. – w tym czasie wartość wskaźnika niemal się podwoiła (odczyt za lata 14–16 wynosił 11,9%) i jest na drodze powrotu do wartości z lat 2013–2015 (25,1%).

Zsumowane regionalne udziały wspartych firm przemysłowych i usługowych dają Małopolsce wartość 38,5, czyli niemal taką samą jak rok wcześniej. Analogiczne udziały krajowe zmalały aż o 1/3 (z 40 do 27,2). Poniższe zestawienie prezentuje wyrażone w p. proc. różnice między zsumowanymi udziałami odczytów z tegorocznych (za lata 2016–2018) i zebranych 3 lata temu (za lata 2013–2015) statystyk. Na tle odnotowanych zmian regres Małopolski należy uznać za umiarkowany.

3. Stat.gov.pl; a) prace badawcze i rozwojowe (B+R), b) zakup wiedzy ze źródeł zewnętrznych, c) zakup oprogramowania, d) nakłady inwestycyjne na środki trwałe niezbędne do wprowadzenia innowacji, e) szkolenie personelu związane z wprowadzaniem innowacji, f) marketing dotyczący nowych lub istotnie ulepszonych produktów, g) pozostałe nakłady poniesione na wprowadzenie innowacji.

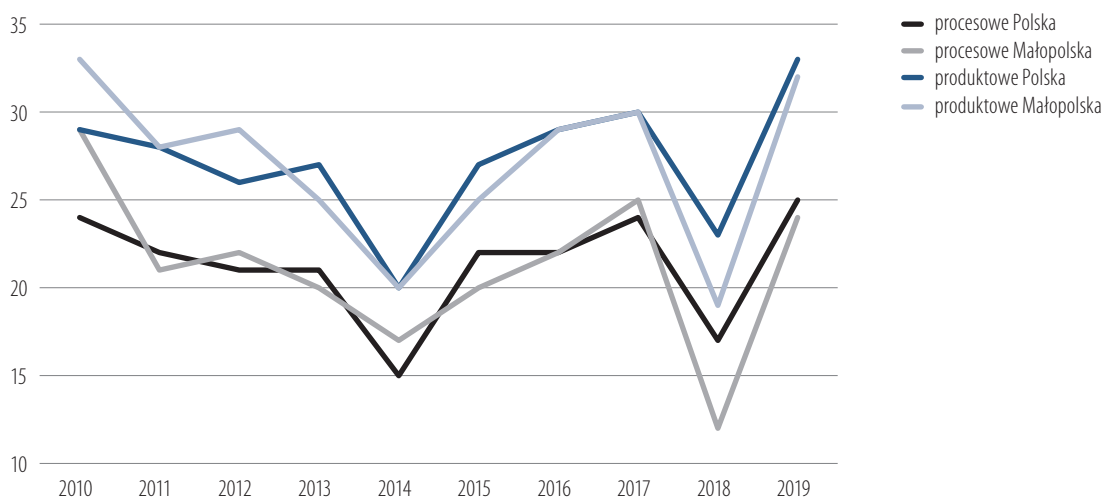
Wykres 74. Publiczne wsparcie na innowacje. Różnica udziałów – w przedsiębiorstwach aktywnych innowacyjnie – między podmiotami wspartymi w latach 2016–2018 i 2013–2015 (p. proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2016–2018* oraz *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2013–2015*, GUS, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Warszawa, odpowiednio 2016, 2019.

Spadający w ujęciu kilkuletnim, a niezmienny w ujęciu rocznym, udział małopolskich firm wspartych w zakresie innowacyjności mógł mieć przełożenie na wzmocnienie nastrojów do inwestowania w ten model. Trend taki pokazują badania Banku Pekao⁴, zrealizowane w 2019 roku (statystyki publiczne będą weryfikować te wyniki z około rocznym opóźnieniem, a zatem po oddaniu niniejszego opracowania). Z raportu opartego na niezmiennianej od lat metodyce (w tym na próbie 7,5 tys. respondentów) wynika, że w skali kraju, zarówno w innowacje procesowe, jak i produktowe, planuje zainwestować najwięcej MŚP od dekady (odpowiednio 25% i 33%). Firmy regionalne (badanie zrealizowane na próbie 596 małopolskich MŚP) są również nastawione optymistycznie – inwestycje deklaruje odpowiednio 24 i 32% z nich, i są to wartości zbliżone do historycznie najwyższych w Małopolsce na przestrzeni 10 lat, od kiedy prowadzone jest badanie. Proinnowacyjne nastawienie, zarówno w wymiarze regionalnym, jak i krajowym, oznacza silne odbicie po ubiegłorocznej korekcie i wpisanie się w ścieżkę średnioterminowego trendu wzrostowego trwającego od 2014 roku.

Wykres 75. MŚP planujące inwestować w innowację w ciągu najbliższych 12 miesięcy (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Pekao.

4. *Raport o sytuacji mikro, małych i średnich firm w roku 2019*, Bank Pekao, Warszawa, 2020.

Do wsparcia skutkującego zwiększeniem nakładów na działalność innowacyjną przedsiębiorstw dochodzi m.in. w drodze realizacji I Osi Priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020. Środki z Osi I są pożytkowane wyłącznie na projekty wpisujące się w dziedziny inteligentnych specjalizacji regionu. Od uruchomienia w 2015 roku konkursów do końca II kwartału 2020 roku przedsiębiorstwa złożyły w ramach I Osi 1 468 wniosków o wsparcie. Ich wartość przekroczyła 3,5 mld złotych. Dofinansowanie projektów opiewających łącznie na nieco ponad 1 mld zł uzyskało 505 firm. Największa aktywność projektowa dostrzegana jest w ramach specjalizacji Technologie informacyjne i komunikacyjne. Przedsiębiorcy złożyli w konkursach 544 projekty z tej dziedziny. W pozostałych dziedzinach specjalizacyjnych odnotowano od 150 do 350 aplikacji. W dziedzinie TIK odnotowano także najwyższą liczbę projektów dofinansowanych: 144.

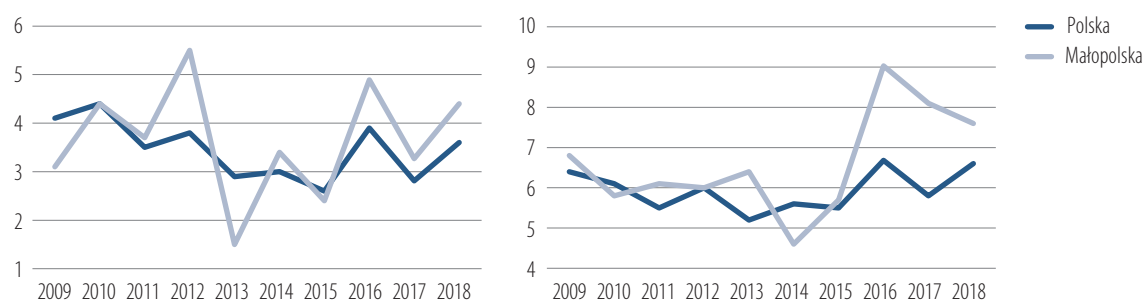
Tabela 38. Aktywność projektodawców w ramach I Osi Priorytetowej RPO. Wnioski złożone przez przedsiębiorstwa wg poddziałania i specjalizacji regionalnej (wg stanu na 1.07.2020 roku)

Regionalne Inteligentne Specjalizacje	Poddziałanie			Łącznie
	1.2.1	1.2.2	1.2.3	
RIS 1. Nauki o życiu	174	28	147	349
RIS 2. Energia zrównoważona	91	23	79	193
RIS 3. Technologie informacyjne i komunikacyjne	329	23	192	544
RIS 4. Chemia	97	41	101	239
RIS 5. Produkcja metali i wyrobów metalowych z mineralnych surowców niemetalicznych	55	27	63	145
RIS 6. Elektrotechnika i przemysł maszynowy	90	21	51	162
RIS 7. Przemysły kreatywne i czasu wolnego	59	14	87	160
Suma końcowa ⁵	895	177	720	
Ogólna liczba złożonych wniosków	716	126	626	1 468

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Małopolskiego Centrum Przedsiębiorczości.

W Małopolsce współpracę z innymi podmiotami w zakresie działalności innowacyjnej w 2018 roku podjęło 7,6% firm przemysłowych. Mimo że jest to wynik nieznacznie (6,2%, 0,5 p. proc.) słabszy niż rok wcześniej i mimo że w skali kraju przedsiębiorstwa zanotowały wzrost o 13,8%, region ma 1 p. proc. przewagi nad średnią ogólnopolską. Jednocześnie jest to czwarty najwyższy odczyt w rankingu województw. Wśród firm usługowych, współpraca – zarówno w skali kraju, jak i regionalnie – jest prowadzona zdecydowanie rzadziej (podjęło ją 4,4% małopolskich przedsiębiorstw, co było trzecim wynikiem). Region, po zeszłorocznym spadku wskaźnika, odnotował 34-proc. wzrost, który był zbliżony ze wzrostem ogólnopolskim o podobnej skali (28,1%).

Wykres 76. Udział przedsiębiorstw, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej – sektor usług (lewa strona), sektor przemysłowy (prawa strona)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

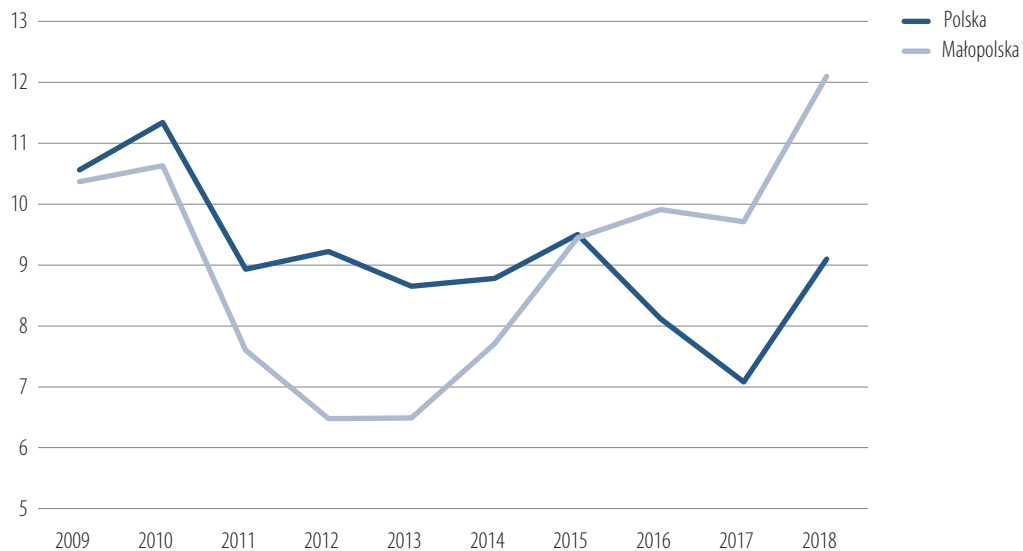
5. Składane projekty mogą wpisywać się w więcej niż jedną specjalizację regionalną.

Jeśli przeanalizować natomiast udział firm przemysłowych (z wyłączeniem mikroprzedsiębiorstw) współpracujących w ramach inicjatywy klastrowej, lub w innej sformalizowanej formie współpracy, we wszystkich firmach aktywnych innowacyjnie, Małopolska z odczytem 21% plasuje się w środku rankingu województw i jej odczyt jest równy średniej ogólnopolskiej. Od zeszłego roku region odnotował wyraźny wzrost (o niemal 80%), który jednak był jednym z najniższych na tle pozostałych województw. Wzrosty o kilkaset procent sugerują, że doszło do nieokreślonych zmian w sposobie obliczania wskaźnika lub w zasadach prowadzących do obliczenia sprawozdawczości.

Obok nastrojów inwestycyjnych, skłonności do współpracy, poniesionych nakładów na innowację oraz faktycznie wprowadzonych innowacji, wskaźnikiem nadrzędnym, jeśli chodzi o efekt, ostatecznie weryfikującym przełożenie całego innowacyjnego procesu na rozwój, jest udział przychodów ze sprzedaży innowacyjnych produktów. W roku 2018 dla przedsiębiorstw przemysłowych wyniósł on w Małopolsce 12,1%, co dało drugie miejsce w skali województw (przy średniej krajowej wynoszącej 9,1%). W ujęciu rocznym wskaźnik podniósł się wyraźnie (o 2,4 p. proc.), czym wpisał się w dynamikę wzrostu krajowego. Spojrzenie na wahnięcia w perspektywie wieloletniej pokazuje, że region ugruntowuje osiągniętą kilka lat temu ponadprzeciętną w skali ogólnopolskiej, korzystną strukturę przychodów.

Wykres 77. Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach ze sprzedaży ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

platformy inteligentnych specjalizacji

Małopolska dokonuje kompleksowej przebudowy organizacji regionalnego Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania (PPO), czyli sposobu wyboru najbardziej obiecujących dla regionu priorytetów i alokacji zasobów w dziedzinie badań, rozwoju i innowacji (B+R+I) przy udziale szerokiego grona interesariuszy. Obecnie realizowany jest pilotaż nowej struktury zarządczej i animacyjnej.

Pilotaż doprowadzi do wypracowania i wdrożenia strukturalnego modelu (platformy) zarządzania PPO dla wybranej inteligentnej specjalizacji Małopolski i przetestowania w jego ramach szeregu działań animacyjnych skutkujących konsolidacją środowiska, wysokim zaangażowaniem interesariuszy oraz rzetelną, pogłębioną informacją zwrotną.

Usługa realizowana jest przez zewnętrznego operatora, za pośrednictwem tzw. animatorów, czyli podmiotów wpisujących się swoją główną działalnością w zakres specjalizacji, mających jej szeroki przegląd i znających uwarunkowania oraz problemy, silnie zintegrowanych ze środowiskiem i cieszących się jego zaufaniem.

Pilotaż potrwa do końca 2021 roku.

program akceleracyjny #StartUP Małopolska

#StartUP Małopolska to program szkoleniowo-mentorski dla firm z Małopolski działających na rynku nie dłużej niż 3 lata. Ma on na celu podnoszenie kompetencji przedsiębiorców w obszarach kluczowych dla rozwoju firmy, takich jak m.in. marketing, sprzedaż czy prezentacja oferty.

Program rozpoczynają warsztaty przedakceleracyjne, podczas których uczestnicy analizują modele biznesowe i strategie marketingowo-sprzedażowe swoich firm i wyodrębniają obszary do optymalizacji, a tym samym definiują zakres wsparcia i tematykę szkoleń w ramach programu akceleracyjnego, aby jak najlepiej odpowiadał on na ich potrzeby. Wszystkie warsztaty prowadzone są w małych grupach, aby zapewnić jak największą efektywność. Każda z firm skorzysta także z usług mentorskich – indywidualnej pracy z mentorem (10 godzin) w wybranym przez siebie obszarze wymagającym wsparcia. Ponadto firmy mogą uczestniczyć w wybranych najważniejszych wydarzeniach startupowych i branżowych w kraju. Każde przedsiębiorstwo objęte będzie również wsparciem managera akceleracji, który pomoże określić kierunki dalszego rozwoju firmy.

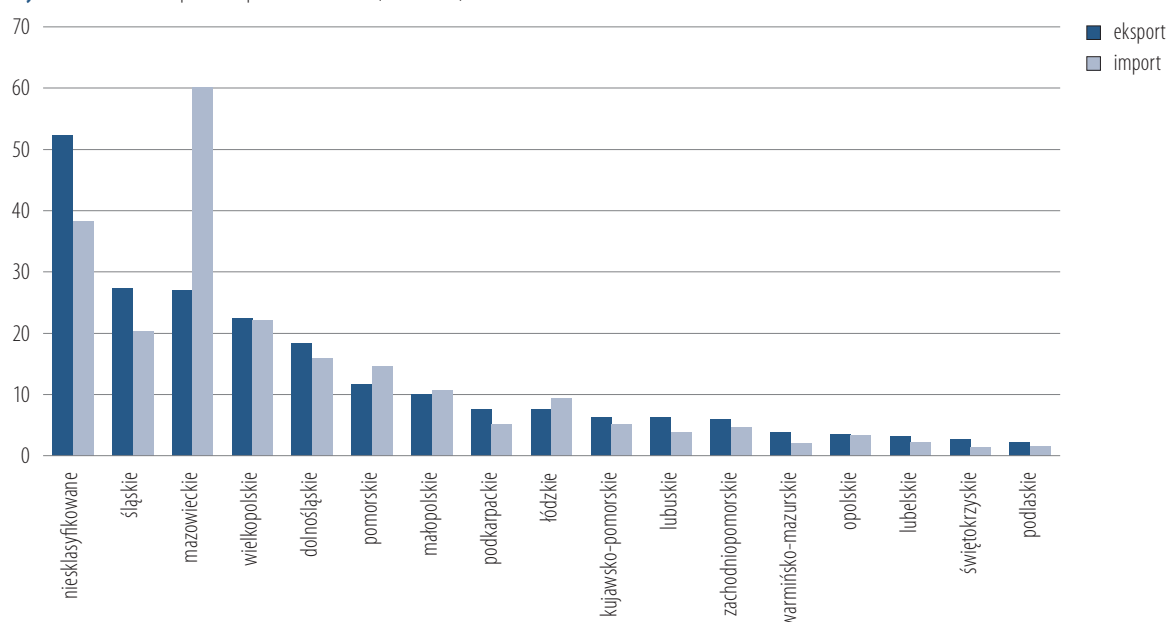
Dotychczas zorganizowano 5 edycji programu, w którym udział wzięło 35 firm z Małopolski, głównie z branż ICT, nauki o życiu (*life sciences*) oraz przemysły kreatywne i czasu wolnego. W skali roku odbywają się dwie edycje programu.

Szczegółowe informacje dostępne są na stronie www.startup.malopolska.pl

4. Handel zagraniczny

W 2018 roku wartość eksportu w województwie małopolskim wyniosła 10,11 mld euro, co stanowi wzrost o 5,7% względem roku 2017. Wartość importu również wzrosła, do kwoty 10,82 mld euro. W obu kategoriach, podobnie jak rok wcześniej, dało to województwu małopolskiemu 6. miejsce. Największym eksporterem spośród polskich regionów są województwa śląskie i mazowieckie (po 27 mld euro), natomiast import o zdecydowanie największej wartości (60,18 mld euro) napływa do województwa mazowieckiego.

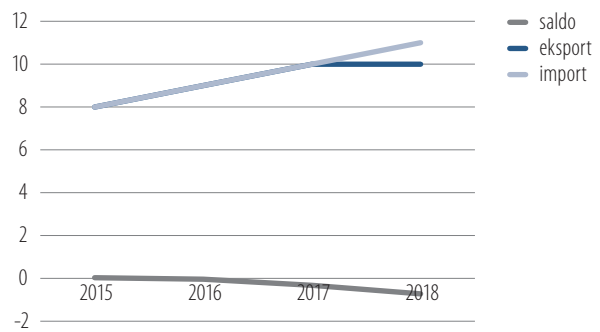
Wykres 78. Wartość eksportu i importu w 2018 roku (w mld euro)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Izby Administracji Skarbowej.

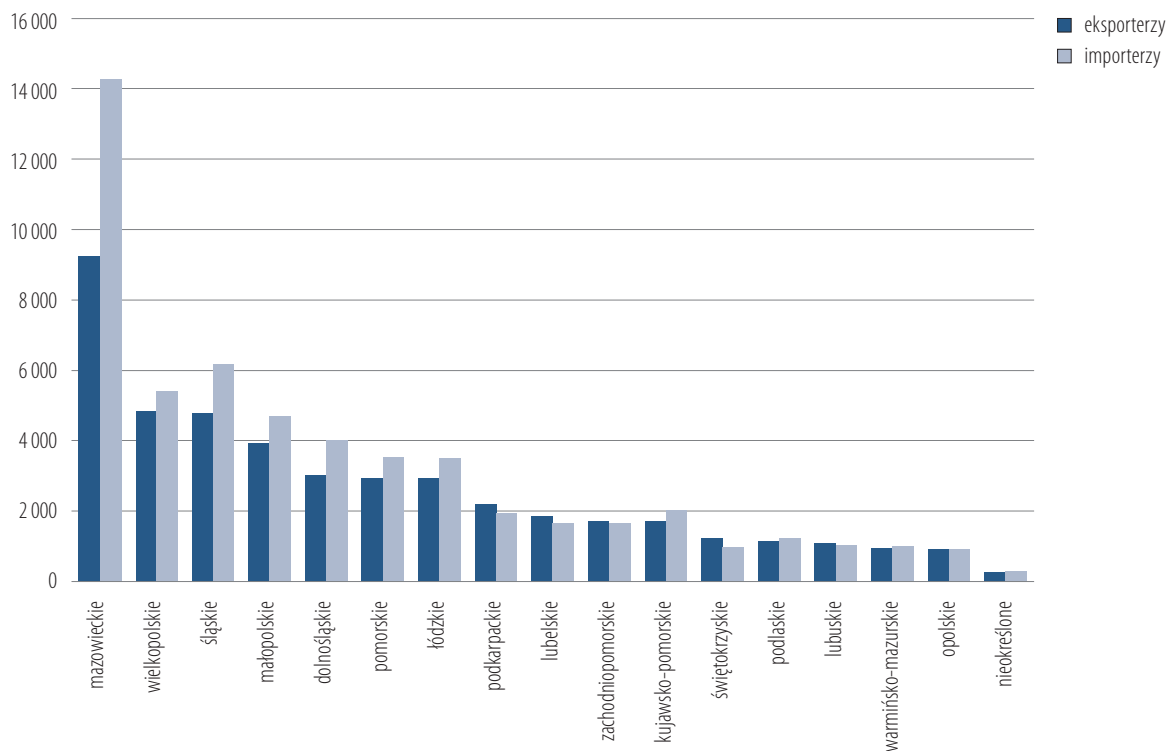
Najslabiej eksportującym regionem jest województwo podlaskie, którego eksport wynosi 2,2 mld euro. Wszystkie polskie województwa w 2018 roku zanotowały wzrost wartości importu. Import wzrósł w każdym z polskich regionów w zakresie od 4% w województwie śląskim do 25% w pomorskim. Wartość importu w Małopolsce wzrosła o 9,4%. Saldo wymiany zagranicznej w 2018 roku w Małopolsce miało bilans ujemny (- 0,72 mld euro). Według danych z 2018 roku w województwie małopolskim działało 3 921 podmiotów zajmujących się eksportem, co stanowi 2,9-proc. wzrost względem roku 2017. Podobnie jak w roku poprzednim, daje to regionowi 4. miejsce w Polsce za województwami: mazowieckim (9 258 podmiotów), wielkopolskim (4 839) oraz śląskim (4 776). Analogiczne miejsce zajmuje województwo małopolskie pod względem liczby firm zajmujących się importem, w Małopolsce działa 4 690 takich podmiotów. W porównaniu do roku 2017 przybyło 289 nowych importerów. Zdecydowanym liderem jest województwo mazowieckie z liczbą 14 280 podmiotów importujących. Jest to jednocześnie jedyne województwo, w którym liczba importerów przekracza 10 tys.

Wykres 79. Saldo zagranicznej wymiany handlowej w Małopolsce (w mld euro)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Izby Administracji Skarbowej.

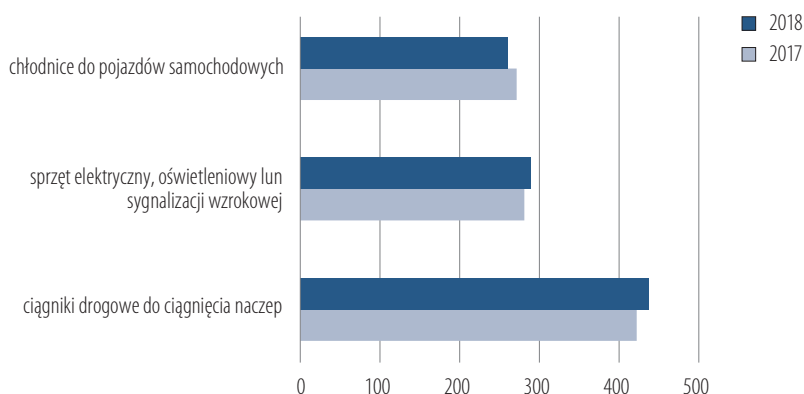
Wykres 80. Liczba eksporterów i importerów w 2018 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Izby Administracji Skarbowej.

Zgodnie z danymi klasyfikacji CN (nomenklatura scalona – podstawowa klasyfikacja towarów w obrocie międzynarodowym) najważniejszą rolę w małopolskim eksporcie stanowią towary związane z kategorią: ciągniki drogowe do ciągnięcia naczep – wartość eksportu 437,1 mln euro. Na 2. miejscu pod względem wartości eksportu z Małopolski znajduje się kategoria obejmująca: sprzęt elektryczny, oświetleniowy lub sygnalizacji wzrokowej, w rodzaju stosowanych w pojazdach silnikowych (wartość eksportu 288,6 mln euro), a na 3. miejscu: chłodnice do pojazdów samochodowych (260,6 mln euro, spadek o 4,1%). Wartość 200 mln euro osiągnął jeszcze eksport pojazdów samochodowych innych niż do transportu substancji promieniotwórczych (207,0 mln euro).

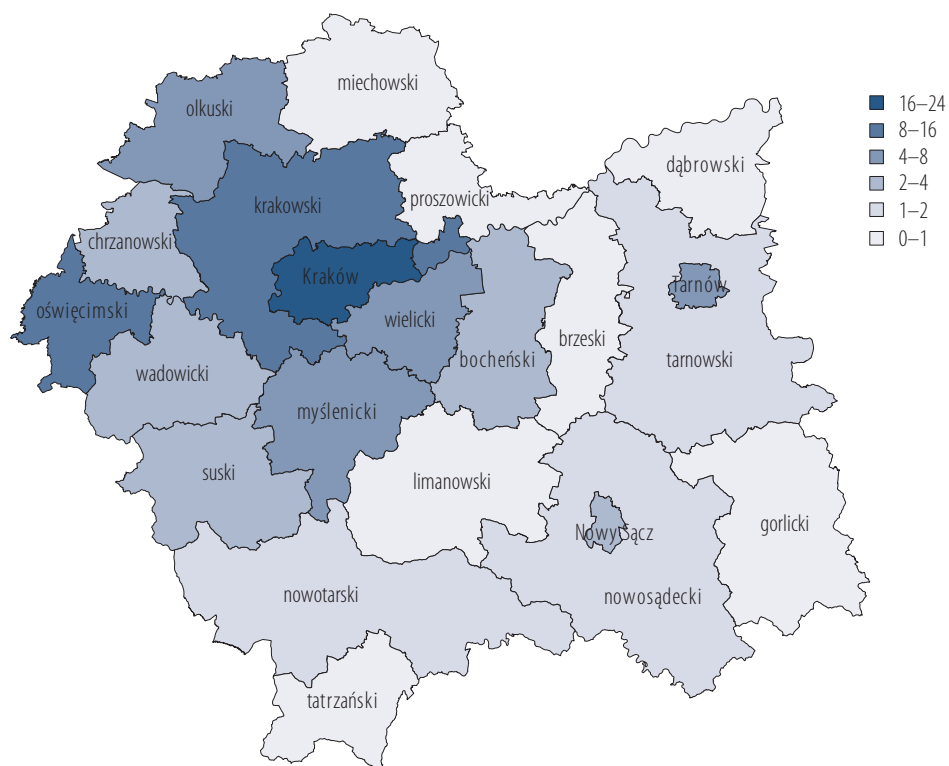
Wykres 81. Najważniejsze towary eksportowe w Małopolsce (w mln euro)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Izby Administracji Skarbowej.

W skali regionalnej zdecydowanie największy udział w małopolskim eksporcie ma stolica województwa, czyli miasto Kraków – 24,4% (spadek z 25,6%). Kolejne miejsca w zestawieniu wartości eksportu stanowią powiaty krakowski (16,2%) oraz oświęcimski (13,9%). Kraków, powiat krakowski i wielicki generują eksport wartości powyżej 1 mld euro.

Mapa 18. Udział podmiotów w eksporcie Małopolski (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Izby Administracji Skarbowej.

Rynek pracy

Opracowanie: Monika Panecka-Niepsuj¹

— podsumowanie

- Ponownie w roku 2019 zanotowano spadek bezrobocia, jednak dynamika spadku rok do roku jest już niższa, co wynikało z bardzo niskiego poziomu bezrobocia. Poza powiatem suskim, który utrzymał stopę bezrobocia na tym samym poziomie, wszystkie powiaty zanotowały spadek stopy bezrobocia w ciągu roku.
- Po dwóch latach spadków zanotowano wzrost aktywności zawodowej Małopolan, przy jednoczesnym zwiększeniu się liczby osób pracujących i spadku bezrobotnych.
- Nadal duża grupa Małopolan pozostawała bierna zawodowo. Poza rynkiem pracy pozostało 44,3% osób (1,17 mln).
- Istotne było wsparcie zasobów rynku pracy przez cudzoziemców, którzy częściej podejmują pracę długoterminową. W całym 2019 roku wydano 37,5 tys. zezwoleń na pracę dla cudzoziemców.
- Zachodzące na małopolskim rynku zmiany generowały zwiększenie zapotrzebowania na pracowników. Wielu małopolskich przedsiębiorców doświadczało trudności kadrowych. Jednak po raz pierwszy od sześciu edycji badania *Barometr zawodów* dla województwa małopolskiego prognozowano zmniejszenie liczby zawodów deficytowych, w których ofert pracy jest więcej niż chętnych do jej podjęcia.

1. Poziom i struktura bezrobocia

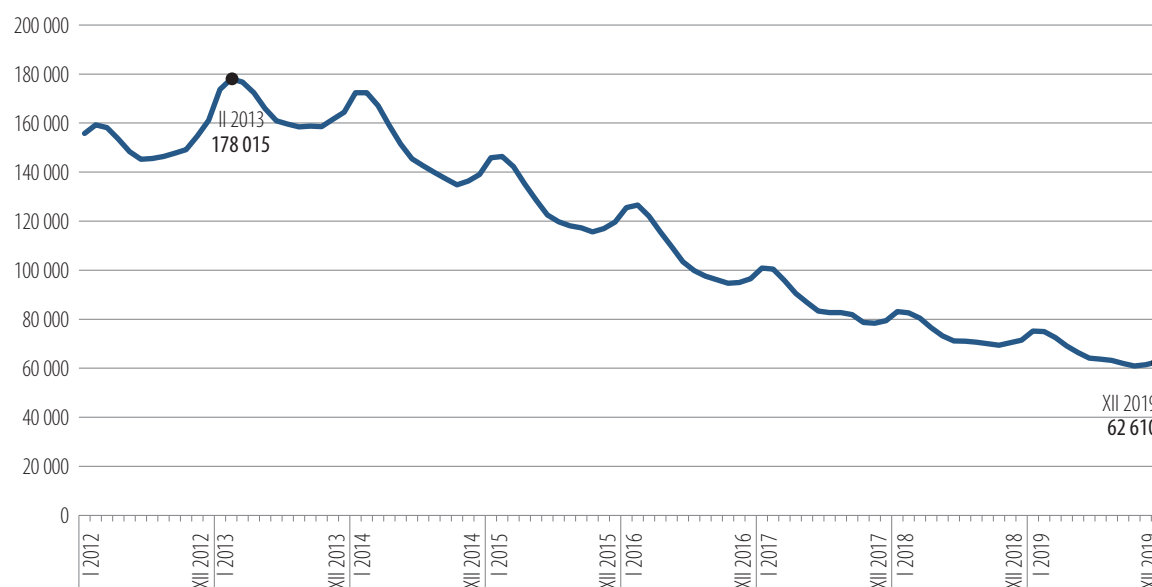
Postępujący od I kwartału 2013 roku spadek bezrobocia występował również w 2019 roku. W końcu grudnia 2019 roku w rejestrach małopolskich urzędów pracy pozostawało 62,6 tys. osób bezrobotnych. W porównaniu do tego samego okresu roku poprzedniego nastąpił spadek o 12,4%. Odnosząc się do sytuacji z I kwartału 2013 roku, liczba bezrobotnych zmniejszyła się o niemal 65,0%. Utrzymuje się również niższa dynamika spadku rok do roku, co wiąże się z bardzo niskim poziomem bezrobocia. W całym 2019 roku liczba osób wyrejestrowanych z ewidencji przewyższała liczbę osób rejestrujących się jako bezrobotne o 8,9 tys.

Na zbliżonym poziomie, jak rok wcześniej, pozostawał udział kobiet wśród osób bezrobotnych, wynoszący 56,8%. Od grudnia 2013 roku zanotowano wzrost udziału kobiet o 5,3 p. proc. Poszczególne powiaty wykazują się zróżnicowanym odsetkiem bezrobotnych kobiet, a wartości wskaźnika wahały się od 42,4% w powiecie tatrzańskim do 67,4% w powiecie nowosądeckim. Wśród ogółu bezrobotnych osoby pozostające w szczególnej sytuacji stanowiły na koniec grudnia 2019 roku 84,2%. W grupie tej najliczniej reprezentowani byli długotrwale bezrobotni, czyli pozostający w rejestrach co najmniej 12 miesięcy w okresie ostatnich dwóch lat, których udział

1. Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

na koniec 2019 roku wyniósł 48,0%. W ciągu roku ich udział spadł o 2,5 p. proc., dzięki czemu kontynuowany jest trend spadkowy zapoczątkowany w połowie 2015 roku (z zachowaniem sezonowych wzrostów). W województwie małopolskim notowano jeden z wyższych udziałów osób młodych w populacji bezrobotnych. Mniej niż 30 lat miało 27,5% ogółu bezrobotnych (średnia dla Polski to 25,7%)². Wynika to ze struktury demograficznej Małopolski (większego udziału osób młodych w populacji). Największy udział osób bezrobotnych w tej grupie wiekowej, przekraczający 35%, odnotowano w powiatach: dąbrowskim, limanowskim i suskim. Najniższy, nieprzekraczający 25%, miał miejsce w Krakowie, Tarnowie oraz powiatach zachodnich regionu, a także w powiecie wielickim. W okresach dobrej sytuacji na rynku pracy osoby młode łatwiej podejmują pracę i opuszczają rejestry bezrobotnych. Jednak niepokojący jest fakt posiadania przez niemal 1/3 młodych bezrobotnych statusu osoby długotrwale bezrobotnej. 26,6% osób spośród ogółu bezrobotnych miało 50 i więcej lat. W porównaniu do roku 2018 zaobserwowano wzrost udziału tej grupy o 0,9 p. proc. Odsetek bezrobotnych mających 50 lat i więcej wahał się między 18,3% w powiecie dąbrowskim a 32,4% w Krakowie. Osoby starsze zdecydowanie dłużej pozostają w rejestrach niż osoby młode. W końcu 2019 roku udział osób niepełnosprawnych w ogóle bezrobotnych pozostał na zbliżonym poziomie jak rok wcześniej, czyli 5,9%.

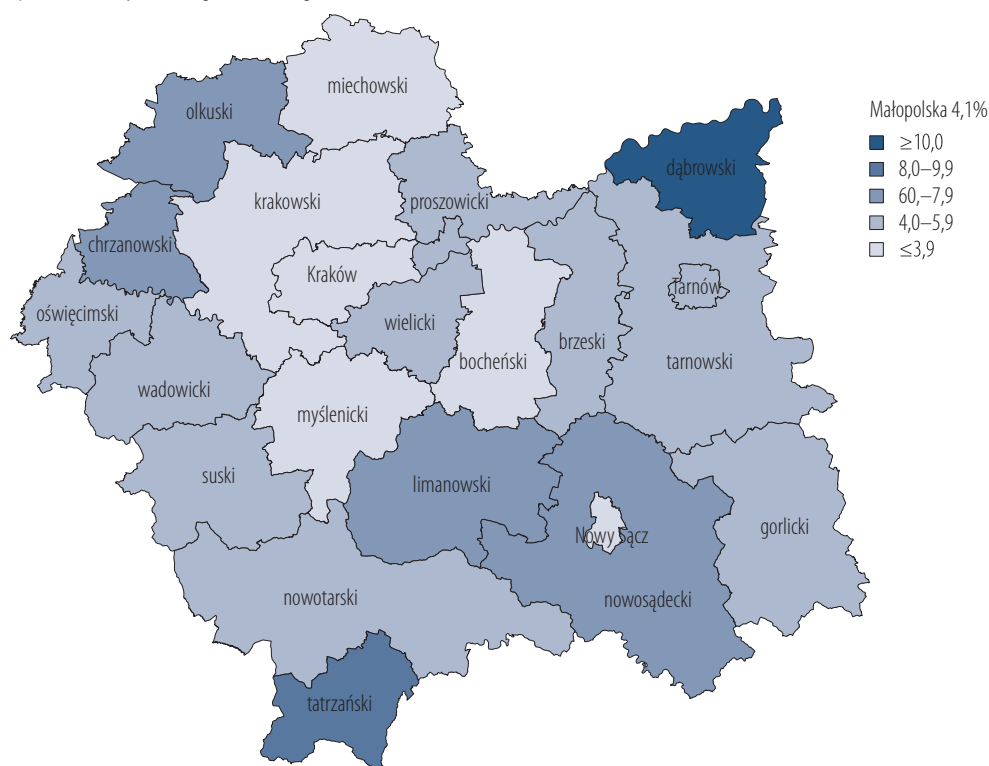
Wykres 82. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań o rynku pracy MRPIPS-01.

Województwo małopolskie wyróżnia się niską stopą bezrobocia, wynoszącą pod koniec 2019 roku 4,1%. Jest to wartość o 1,1 p. proc. niższa niż średnia wartość stopy bezrobocia dla Polski. Na tle pozostałych województw małopolskie pod względem stopy bezrobocia zajęło trzecią lokatę, za województwami: wielkopolskim i śląskim. W porównaniu do grudnia 2018 stopa bezrobocia zmniejszyła się o 0,6 p. proc., natomiast w ciągu dwóch lat o 1,2 p. proc. Poszczególne powiaty wykazują się znacznym zróżnicowaniem pod względem stopy bezrobocia, a różnice są pięciokrotne, od 2,0% w Krakowie do 10,0% w powiecie dąbrowskim. Siedem powiatów odnotowało wartość stopy bezrobocia niższą lub równą stopie wojewódzkiej. Również siedem zawierało się między wartościami dla województwa i dla Polski. Najniższy poziom bezrobocia odnotowano w Krakowie (2,0%), powiecie myślenickim (2,4%) i bocheńskim (2,6%). Na drugim biegunie pod tym względem znalazły się powiat dąbrowski (10,0%), tatrzański (8,0%) i nowosądecki (7,8%). W powiecie suskim wartość stopy bezrobocia pozostała na tym samym poziomie. Pozostałe powiaty natomiast zanotowały spadek bezrobocia, z czego największy w powiatach bocheńskim, proszowickim i chrzanowskim, natomiast najmniejszy w Krakowie oraz powiatach myślenickim i nowosądeckim.

2. Bezrobocie rejestrowane I–IV kwartał 2019 roku, Informacje statystyczne, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2020.

Mapa 19. Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan na 31 grudnia 2019 roku)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)³ wskazuje na jeszcze niższy poziom bezrobocia, niż wynika to z rejestrów powiatowych urzędów pracy. W IV kwartale 2019 roku liczba osób bezrobotnych w województwie małopolskim wyniosła 30 tys., natomiast stopa bezrobocia 2,0%, co oznacza, że była:

- › o 0,3 p. proc. niższa niż w IV kwartale 2018,
- › o 2,1 p. proc. niższa w skali roku,
- › o 0,9 p. proc. niższa niż średnio w Polsce.

2. Zwolnienia grupowe i upadłości

W 2019 roku do powiatowych urzędów pracy wpłynęło 29 zgłoszeń zamiaru przeprowadzenia zwolnień dotyczących 8 062 osób. Zwolnienia zrealizowane objęły 7 840 pracowników. Taka sytuacja miała miejsce głównie za sprawą firmy Tesco Polska Sp. z o.o. z siedzibą w Krakowie, która zawęziła swoją działalność w całym kraju, likwidując część sklepów. Nie wszystkie zwolnienia zarejestrowane w regionie przez ten podmiot dotyczyły mieszkańców Małopolski – pracodawcy mają obowiązek zgłaszania zwolnień grupowych w miejscu siedziby przedsiębiorstwa, a nie w miejscu faktycznego wykonywania pracy.

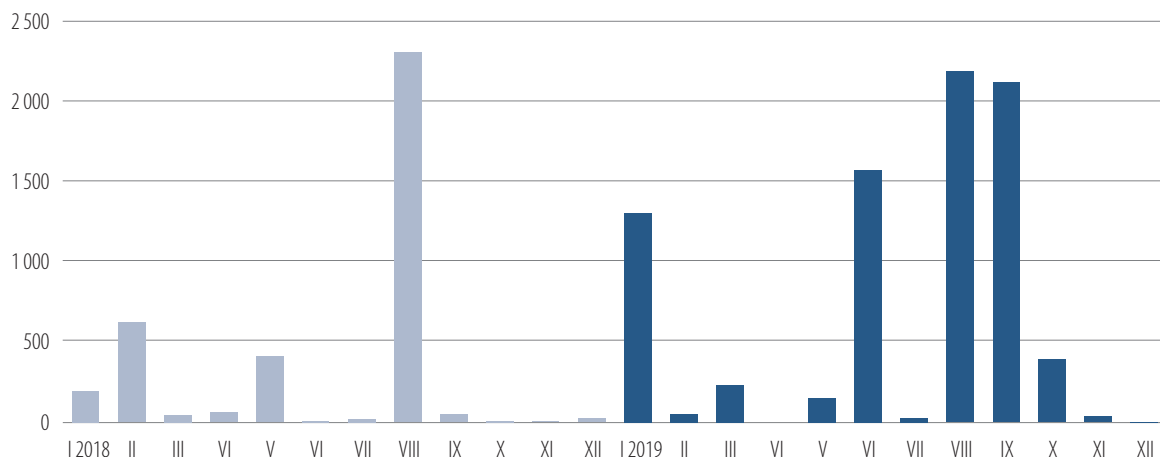
W całym 2019 roku w powiatowych urzędach pracy zarejestrowano 4,2 tys. bezrobotnych zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy, o 8,3% mniej niż rok wcześniej. Osoby zwolnione z przyczyn zakładu pracy stanowiły 3,8% wszystkich rejestrujących się bezrobotnych⁴.

3. Za bezrobotnego wg BAEL uznaje się osobę w wieku 15–74 lata, która jednocześnie spełnia trzy warunki: w okresie badanego tygodnia nie była osobą pracującą, aktywnie poszukiwała pracy i była gotowa podjąć pracę w badanym tygodniu lub następnym. Za bezrobotnego uważa się również osobę, która nie poszukiwała pracy, ponieważ miała pracę załatwioną i oczekiwała na jej rozpoczęcie przez okres nie dłuższy niż 3 miesiące oraz była gotowa ją podjąć. W badaniu BAEL do bezrobotnych nie zalicza się osób, które pracują w szarej strefie lub nie są w rzeczywistości zainteresowane podjęciem pracy.

4. Dane ze sprawozdań MRPIPS-01.

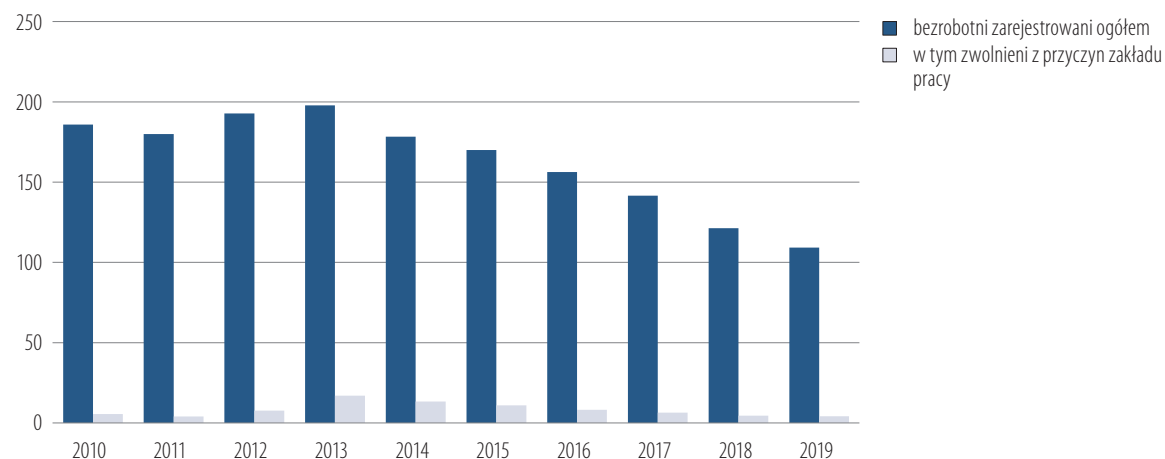

Wykres 83. Zapowiedzi zwolnień grupowych (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy województwa małopolskiego.

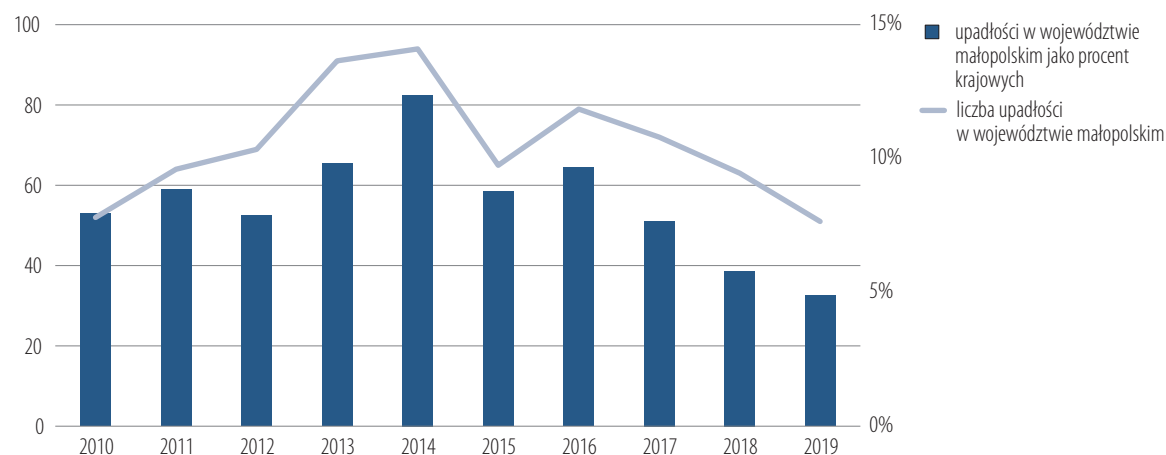
Wykres 84. Małopolscy bezrobotni zarejestrowani w ciągu roku, w tym bezrobotni po zwolnieniu z przyczyn dotyczących zakładu pracy (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych powiatowych urzędów pracy w województwie małopolskim.

W roku 2019, w porównaniu do roku poprzedniego, w województwie małopolskim zmniejszyła się liczba upadłości. Niższy był także odsetek upadłości małopolskich przedsiębiorstw w ogólnej upadłości w kraju i wyniósł 4,9% (w poprzednim roku 5,8%). Sytuacja przedsiębiorstw zarejestrowanych w województwie małopolskim była więc w tym aspekcie korzystniejsza niż w poprzednich latach.

Wykres 85. Upadłości małopolskich przedsiębiorstw na tle upadłości krajowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WUP w Krakowie – Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

Przedsiębiorcy niewypłacalni, w stosunku do których wszczęto postępowanie upadłościowe lub restrukturyzacyjne, i którzy nie byli w stanie samodzielnie zaspokoić zaległych roszczeń pracowniczych, występowali o wypłatę tych świadczeń z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. W 2019 roku wypłacono 13,2 mln zł⁵.

3. Zatrudnienie i wynagrodzenia

W województwie małopolskim od 2014 roku obserwowany jest wzrost przeciętnego zatrudnienia⁶. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w końcu IV kwartału 2019 roku wyniosło 524,8 tys., tj. o 24,2 tys. więcej niż w roku 2018 (wzrost o 4,8%). W skali roku wzrost przeciętnego zatrudnienia zanotowano w sekcjach: informacja i komunikacja (wzrost o 12,5%), działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (o 11,3%) oraz górnictwo i wydobywanie (o 9,2%). W tym samym czasie spadek przeciętnego zatrudnienia dotyczył handlu oraz naprawy pojazdów samochodowych (spadek o 3,2%), a także obsługi rynku nieruchomości (o 0,8%).

Kraków jest jedną z głównych lokalizacji sektora usług biznesowych na świecie, gdzie ponad 350 międzynarodowych firm ma swoją siedzibę. Jednak ranking Tholons Services Globalization Index 2019, mierzący atrakcyjność lokalizacji dla BSS, wskazuje na spadek z 6. pozycji Krakowa w 2018 roku na 11. (najniższa od roku 2013). Wśród przyczyn przedstawiciele branży wskazują ogólną tendencję osłabienia pozycji miast z Europy Środkowo-Wschodniej. Ponadto zmienia się również profil inwestora. Miejsce dużych korporacji zastępują organizacje średniej wielkości, którym proces wyboru lokalizacji zajmuje więcej czasu. W Krakowie w ostatnim czasie powstały nowe inwestycje utworzone m.in. przez: Caspio, Danish Crown, Havi, Infinity Ward, JIVR Kimberly-Clark, Kingfisher, Qualtrics, TE Connectivity, Universal Investment, Varroc Lighting Systems, Vesuvius⁷.

W województwie małopolskim na koniec 2019 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wyniosło 5 151,08 zł. Wartość ta była wyższa o 9,7% od wartości sprzed roku. W skali kraju przeciętne wynagrodzenie brutto było nieznacznie wyższe niż w województwie i wyniosło 5 169,06 zł brutto (o 6,5% niż w 2018)⁸. Z wyjątkiem górnictwa i wydobywania wszystkie sekcje PKD zanotowały wzrost średnich miesięcznych wynagrodzeń. Szczególnie administrowanie i działalność wspierająca zanotowały znaczny wzrost przeciętnego wynagrodzenia w skali roku, wynoszący 15,9%. Powyższe dane nie w pełni obrazują sytuację na rynku pracy, ponieważ obejmują firmy zatrudniające więcej niż 9 pracowników. Ponadto płace skrajnie wysokie zawiązują średnie wynagrodzenia. W związku z tym lepszym narzędziem do porównań jest mediana. Jak wynika z badania przeprowadzonego przez GUS w październiku 2018 roku⁹ wśród podmiotów gospodarki narodowej, a nie tylko przedsiębiorstw, przeciętne wynagrodzenie w województwie małopolskim wyniosło 4 885,28 zł brutto, natomiast mediana była o ponad 850 zł niższa, co oznacza, że połowa pracujących w województwie zarabiała mniej niż 4 025,93 zł brutto, a połowa więcej. W Polsce mediana osiągnęła wartość 4 094,98 zł i także była niższa od przeciętnego wynagrodzenia (5 003,78 zł).

Poziom wynagrodzeń w październiku 2018 roku różnił się znacząco w zależności od płci i zawodu. Mediana zarobków kobiet w województwie małopolskim wyniosła 3 800,00 zł, natomiast mężczyzn była o 478,25 zł wyższa i wyniosła 4 278,15 zł.

W przypadku zawodów najwyższą medianę zarobków odnotowano w województwie wśród kierowników (ponad 7 tys.). Powyżej przeciętnej zarabiali także specjaliści (niemal 5,2 tys. zł) oraz technicy (ponad 4,2 tys. zł). Najniższą medianę odnotowano wśród rolników, pracowników usług i sprzedawców oraz pracowników wykonujących prace proste. Zarobki połowy osób pracujących w tych zawodach w Małopolsce nie przekroczyły 2 700 zł brutto.

5. Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w roku 2019. Załącznik do Uchwały nr XXIII/330/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 01 lipca 2020 roku.
6. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw wyraża przeciętną liczbę obsadzonych etatów w podmiotach z sektora przedsiębiorstw zatrudniających 9 i więcej osób. Wskaźnik przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw pomija podmioty zatrudniające do 9 osób oraz osoby prowadzące samodzielną działalność gospodarczą. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw nie pokazuje również osób, które pracują na umowach cywilno-prawnych.
7. Źródło: Opracowanie własne na podstawie: J. Górecki (red.), *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2019*, Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych (ABSL), Warszawa 2019 rok, *Tholons Services Globalization Index 2019*, *Ostre spadki polskich miast w dorocznym rankingu Tholons*, lipiec 2019, Raport Roczny 2019, Pro Progressio, Warszawa 2020.
8. *Komunikaty i Obwieszczenia Prezesa GUS*, dostęp: <https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/18,2020,kategoria.html>, [19.03.2020].
9. Badanie jest realizowane z częstotliwością dwuletnią, ma charakter reprezentacyjny i obejmuje podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 9 osób. Dane dotyczą osób pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych, które przepracowały cały miesiąc październik 2018 roku. Por. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/struktura-wynagrodzen-wedlug-zawodow-w-pazdzierniku-2018-roku,5,6.html> [03.08.2020].

Z przeprowadzonej analizy wynika, że w województwie małopolskim w październiku 2018 przeważały osoby zarabiające mniej lub równowartość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto. Wynagrodzenie mniejsze lub równe 5 003,78 zł otrzymywało 67% pracujących Małopolan. Najwyższe zarobki (co najmniej dwukrotność przeciętnego wynagrodzenia brutto; $\geq 10\ 007,56$ zł) osiągnęło 6% pracujących, natomiast najniższe zarobki (nieprzekraczające 2 501,89 zł, czyli 50% przeciętnego wynagrodzenia brutto) – 19%.

Na wzrost wynagrodzeń, poza presją płacową i niedoborem pracowników, zasadniczy wpływ miało podwyższenie płacy minimalnej, która w 2019 roku wynosiła 2 250 zł brutto (o 150 zł więcej niż w 2018 roku), a minimalna stawka godzinowa – 14,70 zł¹⁰.

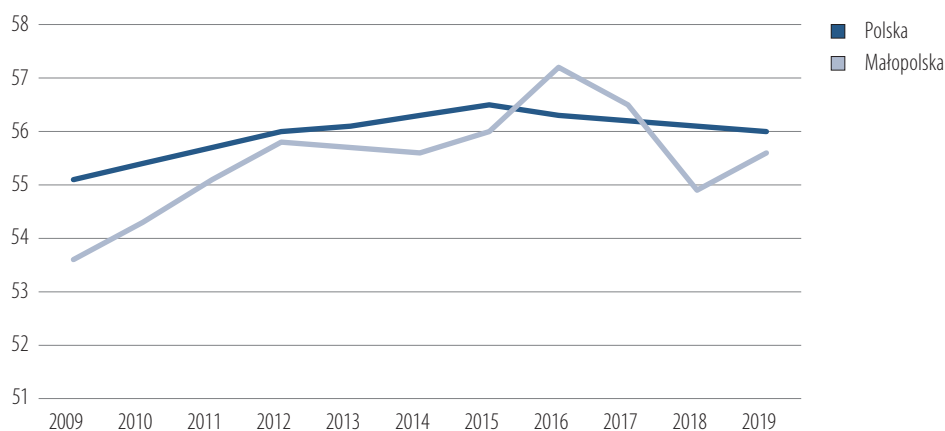
4. Aktywność zawodowa

W województwie małopolskim na koniec 2019 roku było 1 471 tys. osób aktywnych zawodowo, czyli pracujących lub poszukujących pracy. W odniesieniu do roku 2018 nastąpił wzrost liczby aktywnych o 17 tys. (odnotowany po dwóch kolejnych latach spadku). Na koniec 2019 roku współczynnik aktywności zawodowej wzrósł o 0,7 p. proc. do wartości 55,6%. Współczynnik aktywności zawodowej dla województwa małopolskiego był o 0,4 p. proc. niższy od wartości dla Polski. Wśród wszystkich województw małopolskie pod względem współczynnika aktywności zawodowej było na 7. pozycji. Ponownie na czele rankingu znalazło się województwo mazowieckie ze współczynnikiem aktywności przekraczającym 60%. Wzrost aktywności zawodowej w województwie małopolskim odbył się przy jednoczesnym zwiększeniu się liczby pracujących i spadku bezrobotnych. Na przestrzeni roku wśród mieszkańców miast i wsi współczynnik aktywności zawodowej wzrósł o odpowiednio 1,0 p. proc. i 0,5 p. proc. Największy wzrost aktywności zawodowej odnotowano w grupie z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym, niepełnym podstawowym (o 5,5 p. proc.) oraz z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (o 4,5 p. proc.). Małopolanie z wykształceniem wyższym odnotowali wzrost aktywności o 0,2 p. proc. Natomiast wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz policealnym i średnim zawodowym nastąpił spadek aktywności o odpowiednio 1,5 p. proc. i 0,5 p. proc.

Poza rynkiem pracy, według danych z końca 2019 roku, pozostawało 1 173 tys. osób (w wieku 15 lat i więcej), tj. o 1,8% mniej niż rok wcześniej. Współczynnik aktywności zawodowej wykazywał się zróżnicowaniem ze względu na:

- › płeć: był wyższy dla mężczyzn (64,3%) niż dla kobiet (47,6%);
- › wykształcenie: wśród osób z wykształceniem wyższym wyniósł 81,7%, wśród osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym 59,5%, z zasadniczym zawodowym 55,1%, ze średnim ogólnokształcącym 50,9%, natomiast wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym jedynie 13,5%;
- › wiek: w grupie wiekowej 35–44 lata aktywni zawodowo stanowili 86,9%, podczas gdy w grupie wiekowej 55 lat i więcej zaledwie 22,2%.

Wykres 86. Współczynnik aktywności zawodowej (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w województwie małopolskim – IV kwartał 2019 roku i Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności Polski IV kwartał 2019 roku.

10. Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 września 2018 roku w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia.

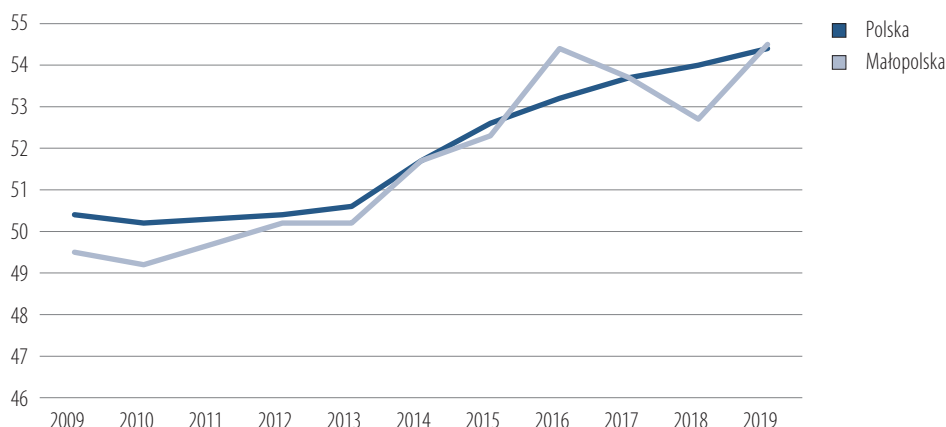
W województwie małopolskim w 2019 roku obciążenie pracujących osobami niepracującymi (bezrobotni i bierni zawodowo) wyniosło 834 osoby niepracujące na 1 000 osób pracujących. W porównaniu do 2018 roku wartość ta spadła o 65 osób.

Średnioroczna liczba pracujących w województwie małopolskim wyniosła 1 442 tys. i była o 47 tys. wyższa niż rok wcześniej¹¹. Wśród pracujących przeważali mężczyźni (55,7%). Struktura pracujących według wieku utrzymała się bez większych zmian w odniesieniu do roku ubiegłego. Najliczniejszą grupę (29,6%) stanowiły osoby w wieku 35–44 lata, natomiast najmniej liczną osoby w wieku 15–24 lata (7,4%) oraz powyżej 55. roku życia (14,6%). Na małopolskim rynku dominowali pracujący z wykształceniem zawodowym – 49,1% (w tym 25,5% stanowiły osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym, a 23,6% z zasadniczym zawodowym). Dużą grupę stanowili także pracujący legitymujący się dyplomem szkoły wyższej (37,8%). Wszystkie kategorie, poza osobami z wykształceniem zasadniczym zawodowym, odnotowały wzrost udziału wśród pracujących. W strukturze pracujących najliczniej reprezentowani byli specjaliści (338 tys.) oraz pracownicy usług i sprzedawcy (201 tys.), a także robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (200 tys.).

Po dwóch latach spadków w 2019 roku odnotowano wzrost wskaźnika zatrudnienia do poziomu 54,5% (wzrost o 1,8 p. proc.). Również wartość wskaźnika zatrudnienia dla Polski wykazała się tendencją wzrostową i na koniec 2019 roku osiągnęła wartość 54,4%. Oznacza to, że wskaźnik zatrudnienia w Małopolsce był o 0,1 p. proc. wyższy niż średnio w Polsce. Podobnie jak w przypadku wskaźnika aktywności zawodowej najlepiej sytuacja wyglądała wśród:

- › mężczyzn (63,4%);
- › osób w wieku 35–44 lata (85,9%);
- › osób z wykształceniem wyższym (79,5%).

Wykres 87. Wskaźnik zatrudnienia (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w województwie małopolskim – IV kwartał 2019 roku i Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności Polski IV kwartał 2019 roku.

Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) na koniec 2019 roku liczba osób biernych zawodowo¹² w województwie małopolskim wyniosła 1 173 tys., tj. o 21 tys. mniej niż rok wcześniej. Bierni stanowią 44,3% populacji województwa w wieku 15 lat i więcej¹³, co jest wartością zbliżoną do ogólnopolskiej, wynoszącej 44,0%.

11. Pracujący według BAEL to osoby, które w badanym tygodniu wykonywały (przez co najmniej 1 godzinę) pracę przynoszącą zarobek lub dochód, prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem, a także osoby, które formalnie miały pracę, ale z różnych powodów jej nie wykonywały (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu itp.). Dane w zakresie przeciętnego zatrudnienia dotyczą natomiast podmiotów gospodarczych sektora przedsiębiorstw, w których liczba pracujących przekracza 9 osób i obejmują zatrudnione na podstawie stosunku pracy w pełnym wymiarze czasu pracy oraz w niepełnym, po przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

12. Do biernych zawodowo są zaliczane: osoby w wieku 15 lat i więcej niewykazujące chęci do zatrudnienia pomimo zdolności do podjęcia pracy, osoby w wieku emerytalnym lub takie, które są w wieku produkcyjnym, ale uzyskały uprawnienia rentowe i nie zamierzają powrócić na rynek pracy, osoby niezdolne do pracy, młodzież, która nie weszła jeszcze na rynek pracy lub wyczołgała się z niego z powodu kontynuowania nauki, osoby czasowo wyłączone z rynku pracy z powodu opieki nad osobami zależnymi.

13. Bank Danych Lokalnych, Aktywność ekonomiczna ludności (dane kwartalne).

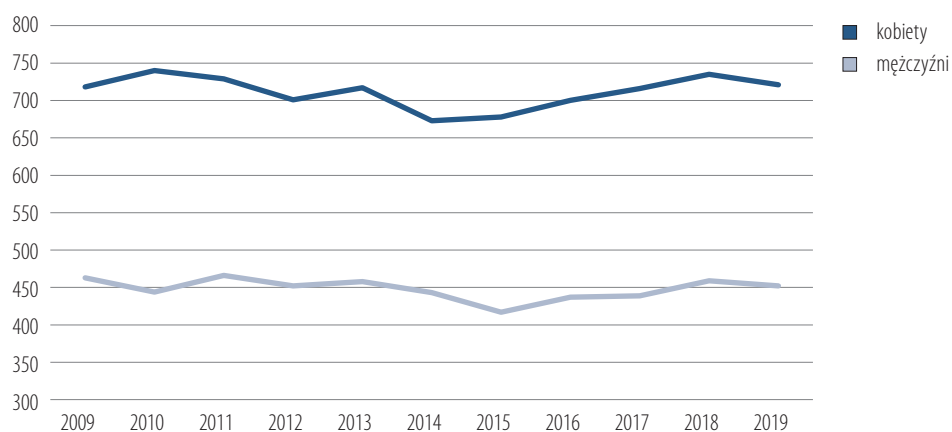
Przyczyny bierności zawodowej¹⁴:

- › emerytura (51,1%);
- › nauka i uzupełnianie kwalifikacji (18,4%);
- › obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu (13,9%);
- › choroba, niepełnosprawność (13,0%);
- › przekonanie o niemożności znalezienia pracy (1,1%);
- › wyczerpane wszystkie znane możliwości poszukiwania pracy (0,6%);
- › inne (1,9%).

Bierność ma związek z:

- › wiekiem – 64,0% to osoby, które mają 55 lat i więcej, a 17,6% to ludzie młodzi, pomiędzy 15. a 24. rokiem życia, w dużej mierze uczniowie i studenci;
- › wykształceniem – wśród biernych zawodowo udział osób z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym wyniósł 32,7%, ponad trzy razy więcej niż z wykształceniem wyższym;
- › płcią – bierność częściej dotyczy kobiet (61,5% biernych zawodowo mieszkańców województwa), ponieważ to one, częściej niż mężczyźni, sprawują opiekę nad osobami zależnymi.

Wykres 88. Bierni zawodowo w województwie małopolskim (w tys.)

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Aktywność ekonomiczna ludności (dane kwartalne).

5. Zapotrzebowanie na pracowników

W Polsce na koniec IV kwartału 2019 roku odnotowano 125,4 tys. wolnych miejsc pracy¹⁵. Najwięcej z nich pochodziło z województw mazowieckiego (35,4 tys.; 28,2%), śląskiego (16,4 tys.; 13,1%) oraz małopolskiego (13,6 tys.; 10,8%). W ciągu roku w Polsce liczba wolnych miejsc pracy zmniejszyła się o 11%, natomiast województwo małopolskie utrzymało tendencję wzrostową (wzrost o 13%).

Na koniec 2019 roku w Polsce utworzono 114,4 tys. nowych miejsc pracy, czyli o 8,1% mniej niż w tym samym okresie roku ubiegłego. Najwięcej z nich powstało w województwach małopolskim (20,2 tys.; 17,7%), wielkopolskim (11,5; 10,1%) i dolnośląskim (10,8 tys.; 9,4%).

Z badania internetowych ofert pracy¹⁶ wynika, że na polskich stronach internetowych pojawiło się 2 156 tys. ofert pracy, w tym 217,5 tys. (10% ogółu) dotyczyło pracy w województwie małopolskim. Spośród ofert najwię-

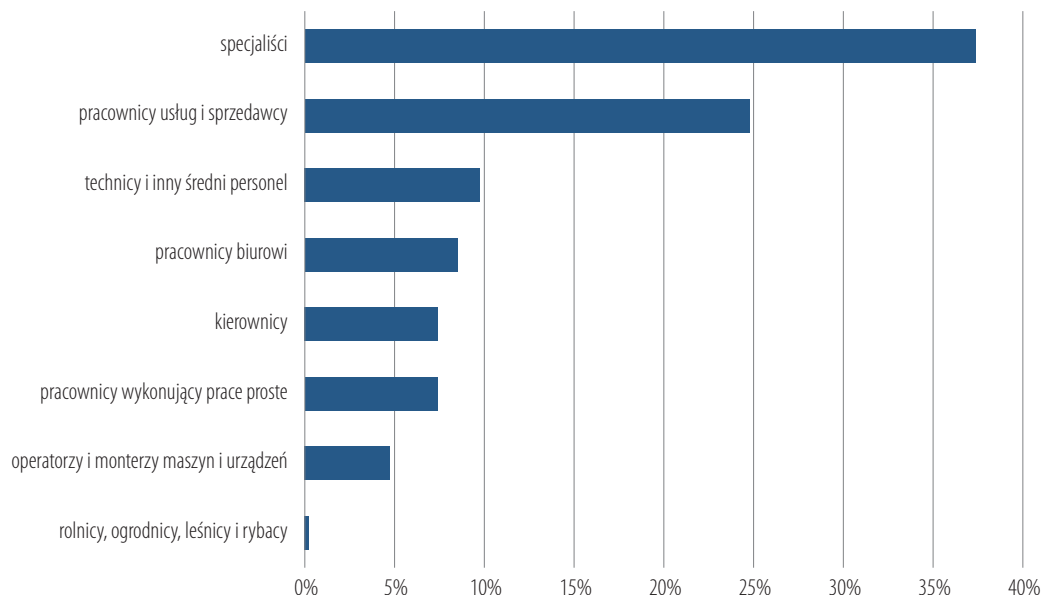
14. W IV kwartale 2018 roku.

15. W podmiotach gospodarki narodowej lub ich jednostkach lokalnych zatrudniających co najmniej 1 osobę.

16. Badanie przeprowadzone między 1 lipca 2018 roku a 31 grudnia 2019 roku. Skills Online Vacancy Analysis Tool for Europe (Skills-OVATE) to narzędzie do monitorowania internetowych ofert pracy opracowane przez CEDEFOP. Skills-OVATE umożliwia dostęp do informacji uzyskanych z milionów internetowych ogłoszeń o pracy, pochodzących z tysięcy źródeł, w tym prywatnych portali z ofertami pracy, publicznych portali służb zatrudnienia, agencji rekrutacyjnych, gazet internetowych i stron internetowych pracodawców. Narzędzie zawiera informacje na temat najbardziej poszukiwanych zawodów i umiejętności w krajach i regionach europejskich oparte na międzynarodowych klasyfikacjach: ISCO-08 dla zawodów, NUTS-2 dla regionów, ESCO dla umiejętności i NACE rev. 2 dla sektorów. Por. <https://www.cedefop.europa.eu/en/data-visualisations/skills-online-vacancies> oraz <https://skillspanorama.cedefop.europa.eu/en/indicators/skills-online-vacancies?country=EU#1> [05.08.2020].

cej skierowanych było do specjalistów (ponad jedna trzecia) oraz pracowników usług i sprzedawców (jedna czwarta). Przedstawiciele pozostałych zawodów poszukiwani byli w Internecie rzadziej. Wśród specjalistów najbardziej poszukiwani byli ci ds. ekonomicznych i zarządzania (42% wszystkich ofert w grupie) oraz ds. technologii informacyjno-komunikacyjnych (35%). W grupie pracowników usług i sprzedawców najwięcej ofert skierowanych było do tych z obszaru usług osobistych (kucharze, fryzjerzy, gospodarze obiektów, przewodnicy wycieczek, 32%), a także do sprzedawców (26%).

Wykres 89. Internetowe oferty pracy w województwie małopolskim w podziale na duże grupy zawodów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Skills-OVATE, CEDEFOP.

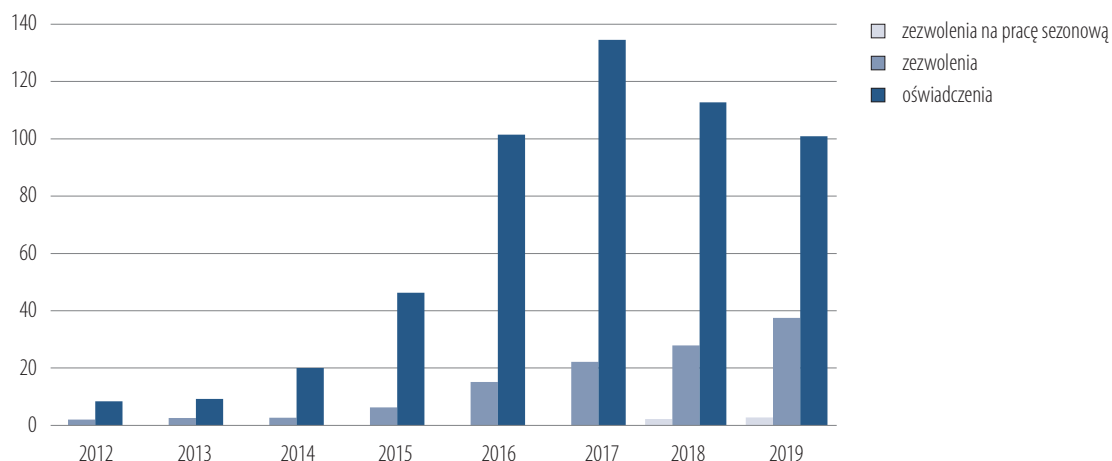
Z analizy ofert wynika, że pracodawcy od kandydatów w Polsce najczęściej oczekiwali znajomości obsługi komputera (22% ogółu ofert), adaptacji do zmieniających się warunków pracy (21%) i umiejętności pracy w grupie (17%). Ponadto kładziono nacisk na kwestie takie jak wspólnota celu (współpraca osób o takim samym poziomie zaangażowania w osiągnięciu danego celu, utrzymywanie otwartej komunikacji ułatwiającej efektywne wykorzystanie pomysłów itp.), kreatywność i wykorzystanie technik komunikacji (zastosowanie takich technik komunikacji, które pozwolą rozmówcom lepiej się rozumieć i precyzyjnie komunikować).

W obliczu malejącej liczby osób w wieku produkcyjnym, ważne wsparcie dla zasobów rynku pracy stanowią cudzoziemcy. Określenie liczby pracujących obcokrajowców w województwie małopolskim jest trudne. Wynika to ze swobodnego przepływu pracowników w ramach UE, procedur wyłączających część obcokrajowców z konieczności ubiegania się o zezwolenie na pracę¹⁷ czy zatrudnienia w szarej strefie.

Statystyki wskazują na malejącą liczbę cudzoziemców pracujących na podstawie oświadczeń (krótkoterminowych) przy rosnącej liczbie pracujących na podstawie zezwoleń (długoterminowych). W 2019 roku w województwie małopolskim zarejestrowano 100,9 tys. oświadczeń o zamiarze zatrudnienia obcokrajowca (o 11,9 tys. mniej niż rok wcześniej). Najwięcej z nich zewidencjonowano w Krakowie (42,7 tys.; 42,3% ogółu), Nowym Sączu (14,5 tys.; 14,4%) i powiecie wielickim (7,2 tys.; 7,1%). W 2019 roku w województwie małopolskim wydano 375 tys. zezwoleń na pracę (o 9,6 tys. więcej niż rok wcześniej). Od 2018 roku pracodawcy korzystają również z możliwości zatrudnienia cudzoziemców w na podstawie zezwoleń na pracę sezonową. W 2019 roku liczba takich zezwoleń wyniosła 2,7 tys. Ponad połowa zezwoleń wydana była w powiecie krakowskim (58%). Znaczna większość zezwoleń dotyczy pracy w rolnictwie. Jedynie 101 zezwoleń odnosiło się do zakwaterowania i gastronomii.

17. Nie dotyczy to: obywateli Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Szwajcarii, osób objętych ochroną międzynarodową, małżonków obywateli polskich, cudzoziemców posiadających zezwolenie na pobyt stały, posiadaczy Karty Polaka oraz posiadaczy niektórych rodzajów zezwoleń na pobyt czasowy.

Wykres 90. Oświadczenia i zezwolenia w województwie małopolskim (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z systemu analityczno-raportowego CeSAR.

Zachodzące na małopolskim rynku zmiany generowały zwiększenie zapotrzebowania na pracowników. Wielu małopolskich przedsiębiorców doświadcza trudności kadrowych. Jednak po raz pierwszy od sześciu edycji badania *Barometr zawodów* dla województwa małopolskiego prognozowano zmniejszenie, do 35, liczby zawodów deficytowych (38 zawodów rok wcześniej), czyli takich, w których ofert pracy jest więcej niż chętnych do jej podjęcia. Do jednego zawodu zmniejszyła się również liczba zawodów nadwyżkowych (2 zawody rok wcześniej), czyli takich, w których występuje nadpodaż wykwalifikowanych pracowników. Dwa zawody: samodzielni księgowi i kierowcy samochodów ciężarowych są zawodami deficytowymi od początku realizacji badania. Również od pierwszej edycji badania zawodem nadwyżkowym są ekonomiści.

Największych problemów z rekrutacją pracowników doświadczają pracodawcy z następujących branż: budowlanej (11 zawodów), transportowej (5), produkcyjnej (4), medyczno-opiekuńczej (4), gastronomicznej (3), usługowej (2), finansowej (2). Wśród zawodów deficytowych na poziomie województwa wskazano również po jednym zawodzie z branż: elektroenergetycznej, informatycznej, motoryzacyjnej i handlu¹⁸.

6. Usługi informacji i poradnictwa zawodowego

Poradnictwo zawodowe dla dorosłych jest usługą rynku pracy, realizowaną przez powiatowe urzędy pracy oraz centra informacji i planowania kariery zawodowej, funkcjonujące w wojewódzkich urzędach pracy. Powiatowe urzędy pracy kierują swoje doradztwo zawodowe głównie do osób bezrobotnych. Wśród 29,1 tys. osób, które skorzystały w PUP z porad indywidualnych w 2019 roku, stanowili oni 99%. Natomiast Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie od kilku lat koncentruje się na upowszechnianiu poradnictwa zawodowego wśród osób pracujących, w tym zainteresowanych zmianą pracy. W 2019 roku z porad indywidualnych skorzystało ponad 10 tys. osób, z czego zdecydowaną większość stanowili właśnie pracujący (97%). Polega na udzielaniu przez pracownika urzędu pracy pomocy w rozwiązywaniu problemów zawodowych osób zgłaszających się do urzędu. Osoby chcące skorzystać z informacji i porady doradcy zawodowego mogą otrzymać wsparcie w zakresie: wyboru lub zmiany zawodu, nabywania i podnoszenia kwalifikacji zawodowych, informacji o kursach, szkoleniach i innych formach kształcenia. Zainteresowani mogą korzystać z następujących form wsparcia zawodowego (jednej lub kilku):

- › porady indywidualne i grupowe,
- › badania testowe,
- › informacje indywidualne i grupowe,
- › szkolenia z zakresu umiejętności poszukiwania pracy.

18. *Barometr zawodów 2020. Raport podsumowujący badanie w województwie małopolskim*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków, 2019, www.barometrzwodow.pl

W 2019 roku z indywidualnego poradnictwa zawodowego skorzystało 39,5 tys. osób, a z porad grupowych 5,8 tys. Znaczna większość (73,7%) korzystających z poradnictwa to osoby zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy jako bezrobotne. Popularną formą usług świadczonych przez publiczne służby zatrudnienia jest indywidualna informacja zawodowa, z której skorzystało 28,6 tys. osób. W grupowych spotkaniach informacyjnych w całym 2019 roku wzięło udział 10,7 tys. Natomiast w szkoleniach z zakresu umiejętności poszukiwania pracy uczestniczyły 253 osoby, a w badaniach testowych 1,8 tys. osób¹⁹. Z usług doradztwa zawodowego najczęściej korzystają osoby pracujące, zainteresowane zmianą pracy, np. z uwagi na wyższe oczekiwania zarobkowe lub z chęci przekwalifikowania się.

7. Subsidiowane programy aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych

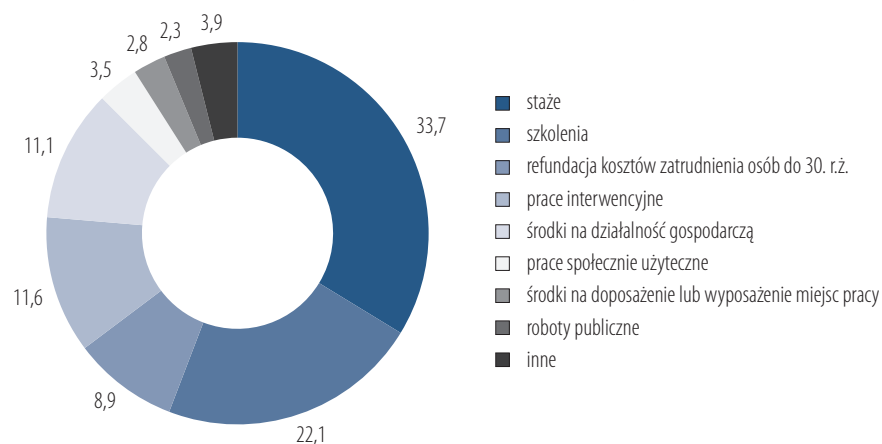
Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy określa szerokie spektrum instrumentów pomocy osobom bezrobotnym, finansowanych ze środków Funduszu Pracy. Bezrobotni mogą m.in.:

- › podnosić lub zmieniać własne kwalifikacje (poprzez szkolenia, bony szkoleniowe, finansowanie studiów podyplomowych),
- › zdobywać doświadczenie zawodowe (dzięki stażom, bonom stażowym, przygotowaniu zawodowym dorosłych),
- › otrzymać środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
- › korzystać z różnych opcji dofinansowania kosztów zatrudnienia (poprzez prace interwencyjne, roboty publiczne, refundację pracodawcom kosztów zatrudnienia osoby do 30. r.ż., dofinansowanie zatrudnienia osoby powyżej 50. r.ż.).

W 2019 roku na działania aktywizacyjne przeznaczono 191,0 mln zł, a liczba osób biorących udział w tych działaniach wyniosła niemal 43,5 tys.²⁰.

Stáže oraz szkolenia są najczęściej stosowanymi formami pomocy. W porównaniu do roku 2018 wzrósł udział szkoleń o 2,6 p. proc., natomiast spadł udział osób korzystających ze staży o 2,2 p. proc. W 2019 roku uczestnicy tych dwóch form wsparcia stanowili łącznie ponad połowę wszystkich osób aktywizowanych przez powiatowe urzędy pracy. Pozostałe kategorie nie odnotowały znacznych zmian udziału osób korzystających z nich.

Wykres 91. Struktura udziału osób bezrobotnych w formach wsparcia oferowanych przez powiatowe urzędy pracy w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRPIPS-02.

19. Dane na podstawie zał. 4 do sprawozdania MRPIPS-01.

20. Na podstawie sprawozdania MRPIPS-02 o przychodach i wydatkach Funduszu Pracy.

Rolnictwo

Opracowanie: Artur Apryjas, Justyna Bachowska, Wojciech Bihun, Beata Chadzińska, Agnieszka Dziwisz, Stanisław Flaga, Agata Frączek, Aneta Helak-Świechowska, Sylwia Polańska, Beata Szafrąńska, Sylwia Świdrska, Sylwia Żmuda

— podsumowanie

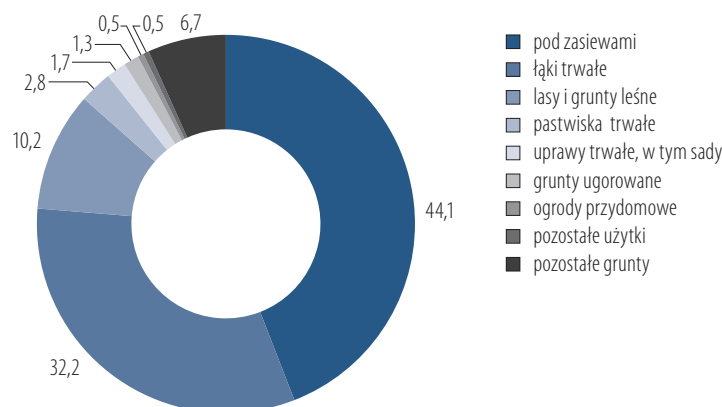
- W skali roku nastąpił spadek ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych o 2%.
- Można zaobserwować kontynuację tendencji spadkowej powierzchni przeznaczanej w województwie małopolskim pod zasiewy. W porównaniu z poprzednim rokiem zmniejszyła się ona o 14,6 tys. ha, natomiast powierzchnia pastwisk zwiększyła się o 0,5 tys. ha, podobnie powierzchnia gruntów ugorowanych z 8,6 tys. ha do 8,8 tys. ha. Na tym samym poziomie została utrzymana powierzchnia ogrodów przydomowych.
- Zanotowano spadek produkcji zwierzęcej. W grudniu 2019 roku pogłowie trzody chlewnej liczyło 125,0 tys. sztuk i było mniejsze o 18,4 tys. sztuk (tj. o 12,8%) niż w grudniu 2018 roku, pogłowie bydła ogółem liczyło 169,0 tys. sztuk i było o 3,5 tys. sztuk (tj. o 2%) mniejsze, pogłowie drobiu ogółem w województwie wyniosło 4 863,2 tys. sztuk i było mniejsze o 297,1 tys. sztuk, (tj. o 5,7%). Podobnie jak w latach poprzednich Małopolska charakteryzowała się największym udziałem w krajowym pogłowie owiec – 79,3 tys. sztuk.
- W 2019 roku, na wniosek Marszałka Województwa Małopolskiego, na Listę Produktów Tradycyjnych prowadzoną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi wpisane zostały 2 małopolskie produkty pn. *Lubecka zupa z lubczykiem* oraz *Rzodkie ziemniaki*.
- Liczba produktów regionalnych z Małopolski wpisanych przez Komisję Europejską do Rejestru Chronionych Nazw Pochodzenia i Chronionych Oznaczeń Geograficznych lub do Rejestru Gwarantowanych Tradycyjnych Specjalności pochodzących z województwa małopolskiego w 2019 roku nie uległa zmianie i wynosiła 14. Podkreślenia wymaga fakt, że jest to największa liczba produktów w skali całej Polski.
- W ramach konkursu *Małopolska Wieś 2019* przyznano pomoc finansową dla 20 najpiękniejszych, najbardziej nowatorskich i najlepiej prezentujących się w sieci gmin, na realizację ich zadań własnych na terenie zwycięskiego sołectwa.

1. Zasoby rolnictwa

Ogólna liczba gospodarstw posiadających użytki rolne w 2019 roku wynosiła 140 115 i spadła o ok. 2% w stosunku do roku poprzedniego. W użytkowaniu gospodarstw indywidualnych znajdowało się 664,3 tys. ha, czyli 96,6% ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych. Łączna powierzchnia użytków rolnych w Małopolsce wynosiła 570,9 tys. ha, co stanowiło 4,0% powierzchni gospodarstw w kraju. Powierzchnia gospodarstw rolnych w 2019 roku wynosiła 687,3 tys. ha. W skali roku nastąpiło zatem zwiększenie ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych w województwie o 2,3%. W porównaniu z 2019 roku areał tych gruntów zwiększył się o 13,8 tys. ha. Użytki rolne w dobrej kulturze rolnej to 570,869 tys. ha, tj. 83% całkowitej powierzchni grun-

tów w gospodarstwach rolnych. Grunty pod zasiewami zajmowały 302,752 tys. ha, trwałe użytki zielone – 240,9 tys. ha, przy czym łąki trwałe – 221,464 tys. ha, a pastwiska trwałe – 19,5 tys. ha. Pod uprawy wieloletnie przeznaczonych było 10,8 tys. ha. Powierzchnia gruntów ugorowanych wyniosła 8,8 tys. ha. Ogrody przydomowe zajmowały łącznie obszar 3,8 tys. ha.

Wykres 92. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych wg rodzaju użytków rolnych w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Lasy i grunty leśne zajmowały 70,2 tys. ha i stanowiły 10,2% ogólnej powierzchni gospodarstw (w Polsce 5,5%). Pozostałe grunty (m.in. pod zabudowaniami, podwórzami, nieużytki, tereny przeznaczone do rekreacji) stanowiły 6,7% ogólnej powierzchni gruntów gospodarstw.

W porównaniu z poprzednim rokiem powierzchnia zasiewów zmniejszyła się o 14,6 tys. ha, a powierzchnia pastwisk zwiększyła się o 0,5 tys. ha. Powierzchnia gruntów ugorowanych zwiększyła się o 300 ha, a ogrodów przydomowych pozostała niemal na tym samym poziomie – 3,8 tys. ha (3,6 tys. ha w roku poprzednim).

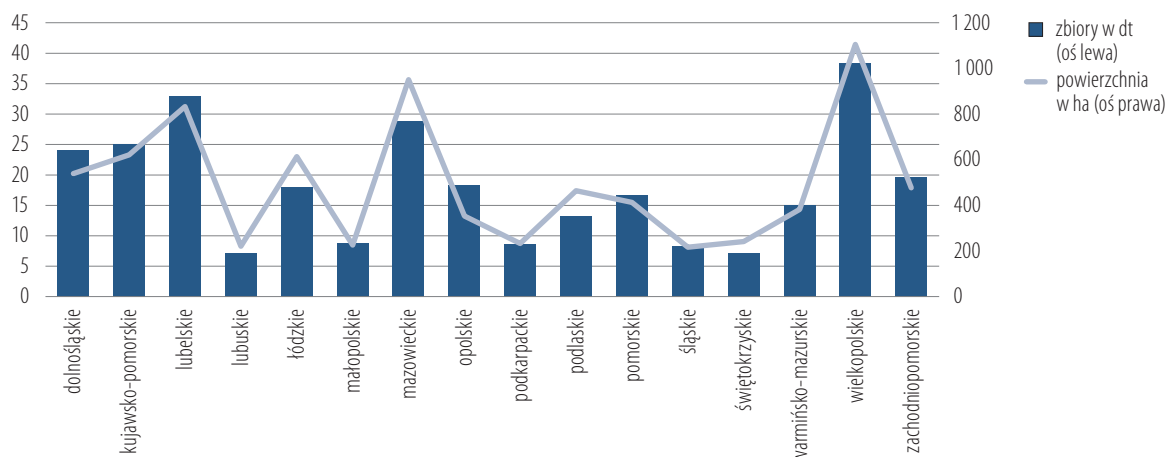
2. Zużycie nawozów mineralnych i wapniowych

Pod zbiory 2019 roku wysiano ogółem 51,6 tys. ton nawozów mineralnych, w tym odpowiednio: 23,3 tys. ton nawozów azotowych (więcej o 0,45 tys. ton w porównaniu z ubiegłym rokiem) 11,2 tys. ton nawozów fosforowych (wzrost o 2,5 tys. ton) oraz 17 tys. ton nawozów potasowych (więcej o 2,8 tys. ton). Średnie zużycie nawozów mineralnych w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wyniosło 90,3 kg NPK, przy czym na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej – 90,9 kg (w Polsce odpowiednio: 129,7 kg i 131,0 kg). Zużycie nawozów wapniowych wyniosło 15,3 tys. ton i było mniejsze o 3,8 tys. ton niż w roku 2018. W przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych przeciętnie w województwie małopolskim zużyto 26,8 kg nawozów wapniowych, na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej również 26,8 kg (w kraju odpowiednio: 55,9 kg oraz 56,4 kg/ha). Większość (około 70%) małopolskich gleb z natury jest silnie lub umiarkowanie zakwaszona, o małej zdolności zatrzymywania wody i składników pokarmowych oraz niskiej zawartości substancji organicznej. Zakwaszenie wynika ze specyfiki procesu glebotwórczego i rodzaju skał macierzystych gleb.

3. Produkcja roślinna

Powierzchnia zasiewów w 2019 roku wyniosła 288,1 tys. ha. Nieznacznie zwiększyła się powierzchnia uprawy zbóż z 213,7 tys. ha do 217,3 ha. Powierzchnia upraw roślin przemysłowych zmniejszyła się z 15,1 tys. ha do 13,2 tys. ha. Na rośliny pastewne przeznaczono 12,4 tys. ha, czyli o 0,71 tys. ha mniej niż przed rokiem. W 2019 roku wiodącą uprawą były zboża zajmujące powierzchnię 217,3 tys. ha, na drugim miejscu upraw znalazły się, podobnie jak przed rokiem, ziemniaki, pod które przeznaczono łącznie 22,3 tys. ha. Powierzchnia zasiana zbożami była większa od ubiegłorocznej o 3,5 tys. ha. Areal uprawy zbóż podstawowych wyniósł 201,3 tys. ha, stanowiąc 88,8% ogółu powierzchni zajmowanej przez zboża. Pszenicą obsiano 103,1 tys. ha, czyli 51,2% powierzchni zbóż podstawowych. Jęczmień uprawiany był na 34,1 tys. ha, pszenżyto – na 22,06 tys. ha, owies – na 18,9 tys. ha, żyto – na łącznym obszarze 2,7 tys. ha.

Wykres 93. Powierzchnia upraw (w tys. ha) i zbiory zbóż (w mln dt) w 2019 roku

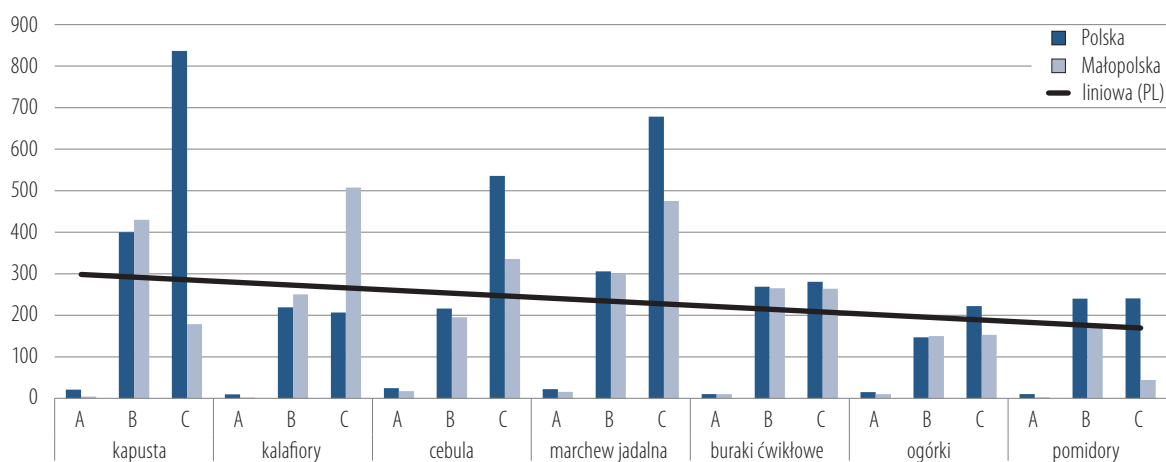
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na rośliny pastewne przeznaczono 12,390 tys. ha (tj. o 0,71 tys. ha mniej niż rok wcześniej), w tym na kukurydzę na zielonkę 4,9 tys. ha (o 1,9 tys. ha mniej). Powierzchnia uprawy roślin przemysłowych zmniejszyła się z 15,1 tys. ha w 2018 roku do 13,168 tys. ha w 2019 roku. Zmalała również powierzchnia upraw rzepaku i rzepiku z 10,8 tys. ha do 9,5 tys. ha oraz buraków cukrowych – z 2,1 tys. ha do 1,2 tys. ha.

Zbiory zbóż ogółem oszacowano na 876,3 tys. ton, tj. o 53,4 tys. ton (6%) mniej niż przed rokiem. Stanowiły to 3% zbiorów krajowych. Przeciętny plon zbóż z 1 ha wyniósł 38,7 dt wobec 38,5 dt w 2018 roku. Zbiory zbóż podstawowych wyniosły w 2019 roku 6 410 461 tys. ton, a przeciętny plon z 1 ha zmniejszył się z 35,3 dt w roku 2018 do 34,7 w 2019 roku.

W 2019 roku zebrano 470,7 tys. ton ziemniaków, tj. o 110,7 tys. ton mniej niż rok wcześniej, a uzyskany plon (205 dt/ha) był wyższy o 40 dt/ha. W uprawach buraków cukrowych odnotowano mniejsze zbiory niż w roku 2018, ale wyższe plonowanie. Buraków cukrowych zebrano 79,3 tys. ton (mniej o 15,8 tys. ton niż przed rokiem), przy średnim plonie 636 dt/ha (rok wcześniej – 625 dt ha). Zbiory rzepaku i rzepiku były niemal takie same jak w ubiegłym roku i wyniosły 35,7 tys. ton. Natomiast średni plon z 1 hektara powierzchni uprawy wyniósł 28,9 dt. Łączną produkcję owoców z drzew oszacowano na 107,7 tys. ton, tj. na poziomie o 67,5% niższym niż przed rokiem. Zbiory jabłek, które dominują w produkcji sadowniczej, wyniosły 93,2 tys. ton i były mniejsze o 66,7%. Śliwek zebrano łącznie 7,1 tys. ton, (tj. 78% zbiorów z 2018), a gruszek – 2,9 tys. ton (70,4% zbiorów 2018 roku).

Wykres 94. Powierzchnia upraw, plony i zbiory warzyw gruntowych w 2019 roku

Powierzchnia upraw [A], plony [B] i zbiory warzyw gruntowych [C]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

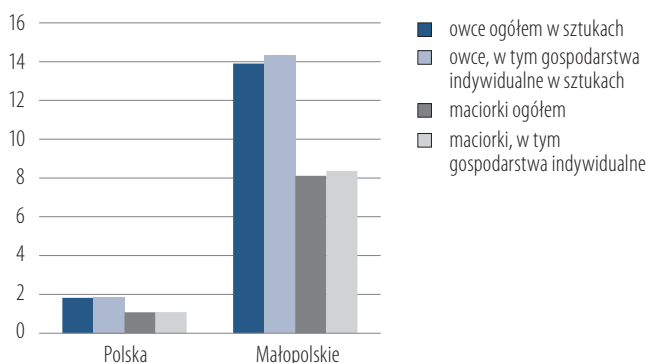
W 2019 roku zbiory warzyw kształtowały się nieco niżej niż w roku poprzednim: kapusty zebrano 178,2 tys. ton, kalafiorów – 50,7 tys. ton, a marchwi jadalnej – 47,5 tys. ton i cebuli 33,54 tys. ton.

4. Produkcja zwierzęca

W grudniu 2019 roku pogłowie trzody chlewnej w województwie małopolskim liczyło 125,1 tys. sztuk i było mniejsze o 18,4 tys. sztuk (12,8%) niż w grudniu 2018 roku. Pogłowie loch na chów, którego wielkość świadczy o nastawieniach produkcyjnych w chowie trzody i zarazem określa aktualne możliwości reprodukcyjne stada, wyniosło 14,1 tys. sztuk i zmniejszyło się o 1,3 tys. sztuk w stosunku rocznym. Pogłowie grup decydujących o wielkości produkcji, tj. warchlaków i trzody chlewnej o wadze 50 kg i więcej z przeznaczeniem na ubój (tuczniaków), wyniosło odpowiednio: 30,9 i 43,6 tys. sztuk i w ujęciu rocznym zmalało łącznie o 24,4 tys. sztuk (spadek o 25,4%). Stado prosiąt (36,3 tys. sztuk) zwiększyło się o 4,2 tys. sztuk (o 11,5%) w skali roku. Obsada trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych w grudniu 2018 roku wyniosła 23,8 sztuki, a loch – 2,6 sztuki (w kraju odpowiednio – 76 i 5,2 sztuk).

W grudniu 2019 roku pogłowie bydła ogółem liczyło 169,0 tys. sztuk i było o 3,5 tys. sztuk (o 2%) większe niż w grudniu 2018 roku oraz o 3,2 tys. sztuk (o 1,8%) większe niż w czerwcu 2019 roku. Podobnie jak w roku poprzednim, gospodarstwa indywidualne utrzymywały 97,5% całego pogłowia bydła. Liczba cieląt w wieku poniżej 1 roku wynosiła 47,6 i wzrosła o 2,7 tys. sztuk (tj. o 6%). Pogłowie młodego bydła w wieku 1–2 lat zmalało o 1,7 tys. sztuk (o 4,4%) do stanu 37,2 tys. sztuk. Pogłowie krów, liczące 77,9 tys. sztuk, w skali roku zmniejszyły się o 5,3 tys. sztuk, tj. o 10,7%, w tym liczba krów mlecznych (71,7 tys. sztuk) – spadła o 7,6 tys. sztuk, czyli o 9,5%. Natomiast w porównaniu ze stanem z czerwca 2018 roku liczebność krów zmalała o 3,2 tys. sztuk, tj. o 1,8%. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w grudniu 2019 roku wyniosła 29,6 sztuk, w tym krów – 13,6 sztuk (w Polsce odpowiednio: 42,6 i 16,4 sztuk).

Wykres 95. Pogłowie owiec na 100 ha użytków rolnych – stan na grudzień 2019 roku (w szt.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pogłowie owiec w grudniu 2019 roku liczyło 78,6 tys. sztuk, tj. o 1,3 tys. sztuk (o 0,75%) mniej niż w grudniu 2018 roku, w tym maciorek – 46,3 tys. sztuk, tj. o 14,9 tys. sztuk (o 24,3%) więcej. Liczebność stada w województwie małopolskim stanowiła 29,6% pogłowia krajowego. W stosunku do stanu z czerwca 2018 roku pogłowie owiec zmniejszyło się o 0,7 tys. sztuk, czyli o 0,9%. Na gospodarstwa indywidualne przypadało 99,5% ogólnej liczby pogłowia w województwie. W grudniu 2018 roku obsada owiec na 100 ha użytków rolnych wynosiła 13,9 sztuk, w tym maciorek 8,1 sztuk (w kraju odpowiednio: 1,8 i 1,1 sztuk).

Pogłowie drobiu ogółem, w grudniu 2019 roku w województwie wyniosło 4 863,1 tys. sztuk i było mniejsze o 297,2 tys. sztuk, (tj. o 5,7% w stosunku do grudnia 2018 roku), a w porównaniu z czerwcem 2019 roku spadło o 733,3 tys. sztuk, (tj. o 13,1%). Gospodarstwa indywidualne utrzymywały 99,0% pogłowia drobiu. W strukturze drobiu ogółem 95,2% stanowił drób kurzy (4 531,2 tys. sztuk), w tym nioski – ponad 50% (2 271,5 tys. sztuk). W grudniu 2019 roku obsada drobiu kurzego na 100 ha użytków rolnych wyniosła 811,3 sztuk, w tym niosek – 397,9 sztuk (w Polsce odpowiednio – 1 214,1 i 362,1 sztuk).

5. Rolnictwo ekologiczne

Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 roku liczba producentów ekologicznych w Małopolsce wynosiła 853 i w stosunku do roku poprzedniego zmniejszyła się o 39 podmiotów (spadek o 4% w skali roku). Przyczyną spadku liczby gospodarstw ekologicznych są niewielkie korzyści finansowe uzyskiwane w formie dopłat przez drobne gospodarstwa rolne.

Łączna powierzchnia ekologicznych użytków rolnych w 2019 roku wyniosła 9 746,8 ha i była większa niż w roku poprzednim o 903,2 ha. Powierzchnia ekologicznych użytków rolnych w okresie konwersji wyniosła 1 708,2 ha, a po zakończeniu tego okresu – 8 038,6 ha.

Spośród wszystkich producentów ekologicznych 721 prowadziło działalność w zakresie produkcji rolnej, a 89 zajmowało się przetwórstwem produktów ekologicznych oraz produkcją pasz i/lub drożdży. W roku 2019 żadne z gospodarstw ekologicznych nie prowadziło działalności w zakresie dostaw kwalifikowanego materiału siewnego i wegetatywnego materiału rozmnożeniowego. Podobnie niski był udział gospodarstw ekologicznych zajmujących się produkcją pasieczną (1 gospodarstwo) i zbiorom runa ze stanu naturalnego (3 gospodarstwa). Brak było producentów ekologicznych zajmujących się akwakulturą. Szesnastu producentów ekologicznych z terenu Małopolski zajmowało się wprowadzaniem na rynek produktów ekologicznych importowanych z państw trzecich, a 81 producentów sprowadzało produkty rolnictwa ekologicznego z obszaru wewnętrznego UE (z wyłączeniem państw trzecich).

6. Produkty Tradycyjne i Regionalne

W 2019 roku, na wniosek Marszałka Województwa Małopolskiego, na Listę Produktów Tradycyjnych (prowadzoną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi) wpisane zostały 2 małopolskie produkty pn. *Lubecka zupa z Lubczykiem* oraz *Rzodkie ziemniaki*. Wnioski o wpis produktów na przedmiotową listę, w procedurze weryfikacji, zostały pozytywnie zaopiniowane przez Radę ds. Produktów Tradycyjnych i Dziedzictwa Kulinarne – organ opiniodawczo-doradczy Marszałka Województwa Małopolskiego. Do końca 2019 roku na Liście Produktów Tradycyjnych znalazło się łącznie 220 (drugie miejsce w Polsce po województwie podkarpackim) specjalistów z terenu województwa małopolskiego.

Liczba produktów regionalnych wpisanych przez Komisję Europejską do Rejestru Chronionych Nazw Pochodzenia i Chronionych Oznaczeń Geograficznych lub do Rejestru Gwarantowanych Tradycyjnych Specjalności pochodzących z województwa małopolskiego w 2019 roku nie uległa zmianie i wynosiła 14. Podkreślenia wymaga fakt, że jest to największa liczba produktów w skali całej Polski.

7. Sieć Dziedzictwo Kulinarne Małopolska (SDzK Małopolska)

Regiony zrzeszone w Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne (ESRDzK) za główny cel stawiają sobie promocję tradycyjnej i nowoczesnej żywności opartej na lokalnych surowcach, realizację działań mających na celu poprawę jakości regionalnej żywności oraz wzmocnienie tożsamości regionalnej. Sieć tworzy wizerunek i promuje region, przyczynia się do rozwoju przedsiębiorczości oraz stwarza możliwości współpracy dla wielu przedsiębiorców w regionie.

W grudniu 2019 roku SDzK Małopolska liczyła 39 podmiotów członkowskich (33 podmioty w grudniu 2018 roku). Członkowie SDzK Małopolska reprezentowali województwo małopolskie na Targach *Smaki Regionów* w Poznaniu w dniach 28–30 września 2019 roku oraz na ENOEXPO 2019 Międzynarodowych Targach Wina w Krakowie w dniach 20–22 listopada 2019 roku. W grudniu 2019 roku oferowali swoje produkty, zarówno mieszkańcom regionu, jak i turystom, podczas Jarmarków Bożonarodzeniowych zorganizowanych w Krakowie, Miechowie, Wadowicach, Nowym Wiśniczu, Gorlicach oraz Myślenicach.

W grudniu 2019 roku został wydany katalog pt. *Smaki Małopolski* prezentujący członków Sieci Dziedzictwo Kulinarne Małopolska oraz produkty rekomendowane przez nich do sieci. Dostępny na stronie internetowej: <https://www.malopolska.pl/publikacje/inne/smaki-malopolski>.

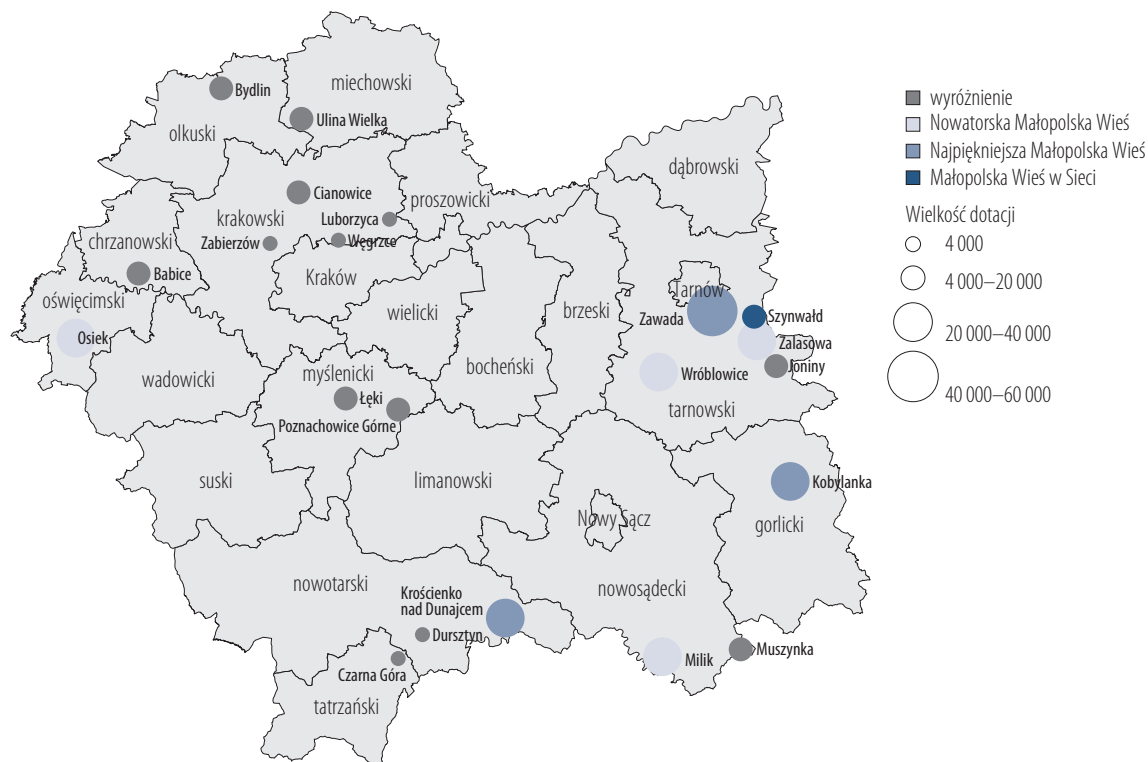
W okresie od października do grudnia zostały zrealizowane 3 audycje telewizyjne pod wspólnym tytułem *Kulinarna Małopolska*. Prezentowały one członków SDzK Małopolska oraz ideę regionalnego dziedzictwa kulinarnego. Zostały wyemitowane w TVP Kraków w listopadzie i grudniu 2019 roku. Obecnie dostępne na kanale YouTube:

- › https://www.youtube.com/watch?v=kWNnrQIS_KY&t=254s
- › <https://www.youtube.com/watch?v=A0BP3JMmC8U&t=1s>
- › <https://www.youtube.com/watch?v=gPC4M7MriNU>

8. Niezwykła Małopolska Wieś

Województwo Małopolskie wspierało najpiękniejsze, najbardziej nowatorskie i najlepiej prezentujące się w sieci sołectwa z Małopolski, poprzez dotacje przekazywane jednostkom samorządu terytorialnego w ramach konkursu *Małopolska Wieś 2019*. W ramach ubiegłorocznej edycji przyznano pomoc finansową dla 20 gmin, na realizację ich zadań własnych na terenie zwyczajnego sołectwa.

Mapa 20. Wyniki konkursu *Małopolska Wieś 2019*

Źródło: Opracowanie własne.

Tytuł Najpiękniejszej Małopolskiej Wsi otrzymała Zawada (gmina Tarnów), której w nagrodę przyznano 60 tys. zł. Tuż za nim znalazło się Krościenko Centrum (Krościenko nad Dunajcem, 50 tys. zł) i Kobylanka (Gorlice, 40 tys. zł). Nowatorskimi Małopolskimi Wsiami zostały: Milik (60 tys. zł), Zalasowa (50 tys. zł) oraz Wróblowice i Osiek (po 40 tys. zł). Szynwałd otrzymał 10 tys. zł za prowadzenie strony sołectwa w konkursie *Małopolska Wieś w Sieci*. Dodatkowo w kategoriach Najpiękniejsza Małopolska Wieś i Nowatorska Małopolska Wieś po 20 tys. zł otrzymały wyróżnione sołectwa, czyli: Ulina Wielka (gmina Gołcza), Bydlin (Klucze), Muszynka (Krynica-Zdrój), Joniny (Ryglice), Cianowice (Skąta), Babice (Babice), Łęki (Myślenice), Poznachowice Górne (Raciechowice), Zabierzów (Zabierzów). W kategorii *Małopolska Wieś w Sieci* w kwocie czterech tys. zł wyróżniono sołectwa: Czarna Góra (Bukowina Tatrzańska), Dursztyn (Nowy Targ), Węgrzce (Zielonki), Luborzycza (Kocmyrzów-Luborzycza).

9. Ochrona gruntów rolnych

Działania w zakresie ochrony gruntów rolnych w Małopolsce dotyczyły w 2019 roku finansowania z budżetu województwa ich ochrony, rekultywacji i poprawy jakości, wypłat odszkodowań oraz innych zadań, w tym poprawy jakości sieci dróg dojazdowych do pól oraz renowacji zbiorników wodnych służących małej retencji. W 2019 roku z dofinansowania w zakresie remontów dróg dojazdowych skorzystało 164 gminy. Wypłacone na ten cel środki w wysokości 16,8 mln zł pozwoliły na remont 139 km dróg dojazdowych. Ponadto 290 tys. zł przeznaczono dla gmin i osób fizycznych na budowę i renowację zbiorników wodnych służących małej retencji, za które wyremontowano łącznie 12 zbiorników na łączną powierzchnię 5 617 m². Ujęte w gminnych planach zagospodarowania przestrzennego zmiany przeznaczenia gruntów rolnych klasy I–III oraz gruntów

leśnych stanowiących i niestanowiących własność Skarbu Państwa, przeznaczonych na cele nierolnicze i nieleśne zaopiniowano i rozpatrzone w 83 przypadkach. Zostały także wydane 82 decyzje Marszałka Województwa w zakresie przyznania ulg w zobowiązaniach finansowych wobec budżetu województwa związanych z wyłączeniem z produkcji gruntów rolnych. Wydane w 2019 roku decyzje starostów o wyłączeniu z produkcji rolniczej gruntów klasy I–III objęły łącznie obszar 389 ha.

10. Scalenia gruntów

Scalenia gruntów to jedno z elementarnych narzędzi do tworzenia podstaw do rozwoju wsi oraz gospodarstw rolnych. Mają one ogromny wpływ na poprawę warunków życia i pracy ludności zamieszkującej tereny wiejskie oraz przyczyniają się do lepszej ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego. Prace scaleniowe pozwalają na niwelowanie niekorzystnych skutków rozdrobnienia i wielkości działek m.in. poprzez korektę przebiegu granic nieruchomości, korzystniejsze ukształtowanie działek, budowę sieci nowych dróg i urządzeń melioracji wodnych oraz koncentrację rozproszonych działek Skarbu Państwa i gmin pod inwestycje celu publicznego.

W ramach scalenia gruntów wszystkie działki otrzymują dostęp do drogi publicznej, co daje możliwość ich efektywniejszego wykorzystania pod cele rolnicze i inwestycyjne, przyczyniając się w dużej mierze do zapobiegania ich odłogowaniu.

W 2019 roku, kontynuowano scalenia infrastrukturalne na obszarach, przez które przebiega autostrada A-4, na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy Województwem Małopolskim a Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad w 2005 roku. Prace te koncentrowały się na zminimalizowaniu niekorzystnych dla lokalnych społeczności skutków budowy autostrady, przywracając zaburzony ład przestrzenny. Wykonane prace były finansowane ze środków budżetowych GDDKiA i w 2019 roku miały wartość 128 tys. zł.

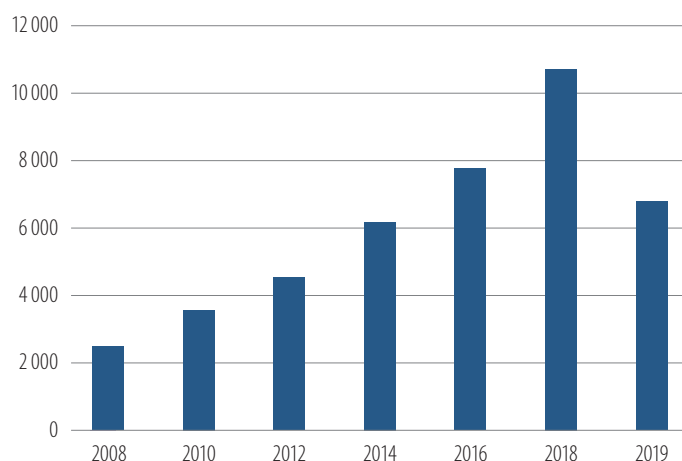
W 2019 roku kontynuowano również rozpoczęte w 2017 i 2018 roku prace scaleniowe, finansowane ze środków unijnych PROW 2014–2020 w ramach poddziałania *Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa*, na następujących obrębach: Łętownia, gmina Jordanów o powierzchni 1 063 ha, Wysoka, gmina Jordanów o powierzchni 1 442 ha i Chodów, gmina Charsznica o powierzchni 453 ha, Krzeczków, gmina Lubień o powierzchni 1 150 ha, Marcinkowice, gmina Charsznica o powierzchni 428 ha, Strzelce Wielkie, gmina Szczurowa o powierzchni 1 708 ha, Raclawice, gmina Biecz, powiat gorlicki o powierzchni 634 ha, Sękowa, gmina Sękowa, powiat gorlicki o powierzchni 1 157 ha, miejscowościach Nieciecza, Czyżów oraz część Podlesia Dębowego i Żabna, gmina Żabno, powiat tarnowski o powierzchni 645 ha. Na obiektach tych wykonano prace scaleniowe, których wartość w 2019 roku wynosiła 6 701 tys. zł.

W zakresie scaleń wszczynanych na wniosek w Małopolsce 16 lipca 2019 roku zatwierdzono listę operacji zakwalifikowanych do przyznania pomocy w ramach III naboru wniosków na operacje typu *Scalenie gruntów* w ramach poddziałania *Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa*, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Limit środków finansowych przyznanych dla Województwa Małopolskiego w wysokości 6 838 541 euro został zwiększony o kwotę 29 056 407 euro. Pozwoliło to na przyznanie pomocy kolejnym 4 obiektom scaleniowym: w powiecie krakowskim – Czubrowice i Przegonia, w powiecie miechowskim – Pogwizdów, w powiecie gorlickim – Rożnowice.

Województwo Małopolskie w 2019 roku w ramach działu 010 Rolnictwo i łowiectwo rozdział 01005 Prace geodezyjno-urzędzeniowe na potrzeby rolnictwa przeznaczyło dotację w wysokości 77 tys. zł na wykonanie zadania pn. *Opracowanie założeń do projektu scalenia gruntów wsi Raclawice gmina Jerzmanowice-Przegonia*.

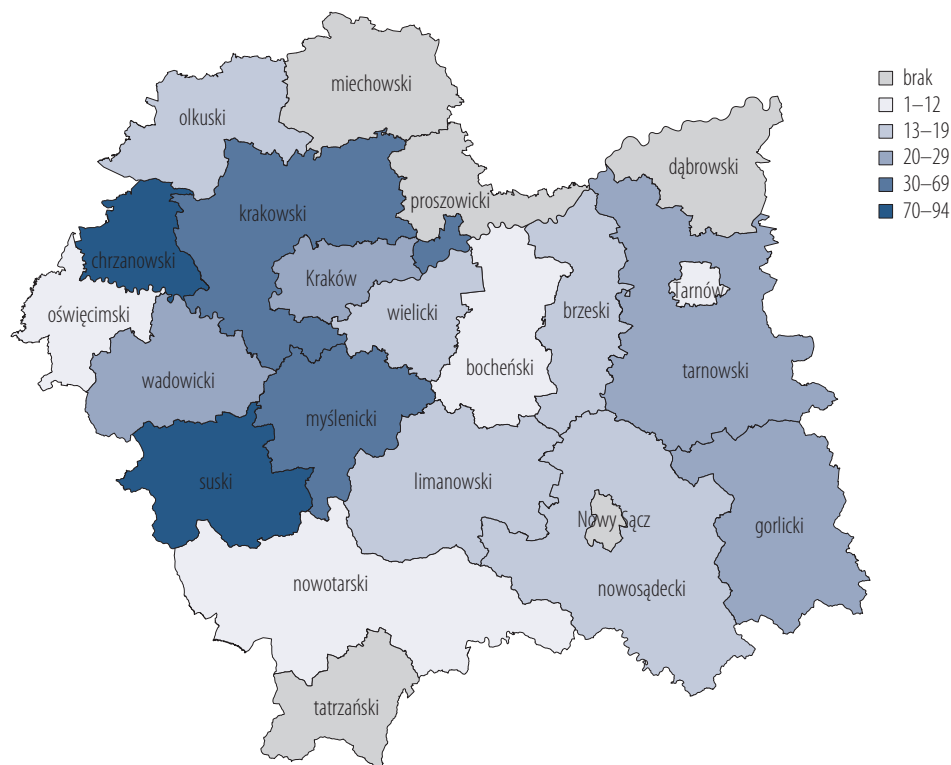
11. Łowiectwo w Małopolsce

Pozyskanie łowieckie w regionie skupia się głównie na jeleniu szlachetnym, sarnie oraz dzikach. Dodatkowo, w ramach prewencji, celem zapobiegania zagrożeniu afrykańskim pomorem świń (ASF), małopolscy myśliwi realizowali w regionie odstrzał sanitarny dzików w wielkości ponad 1 200 sztuk. Na podstawie wiosennej inwentaryzacji dzików, przeprowadzonej przez małopolskich myśliwych, szacuje się populację zwierzyny czarnej w roku 2019 na ponad 1 700 osobników.

Wykres 96. Wielkość pozyskania dzików w obwodach dzierżawionych przez koła łowieckie w Małopolsce

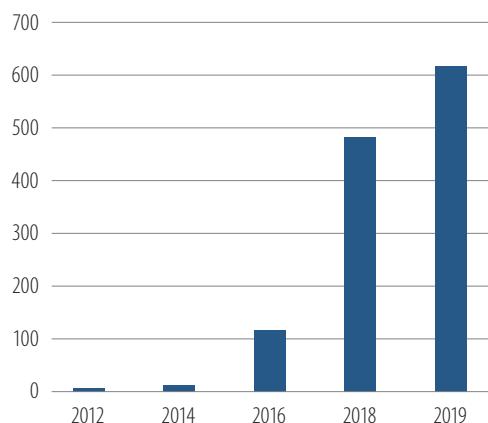
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dziki w roku 2019 przyczyniły się do rozległych strat w uprawach rolnych oraz przydomowych ogrodach. Tendencję tę, zarysowaną na terenach wyłączonych z użytkowania łowieckiego, w podziale na powiaty ilustruje poniższa mapa.

Mapa 21. Szkody w uprawach rolnych oraz przydomowych ogrodach

Źródło: Opracowanie własne.

Za te szkody wypłacono ze środków Skarbu Państwa ponad 600 tys. zł rekompensat. Ma to związek z wzmacnianą w kolejnych pokoleniach synantropizacją tego gatunku.

Wykres 97. Środki budżetu państwa wypłacone na pokrycie rekompensat za szkody w uprawach rolnych, wyrządzone przez zwierzyinę na terenach zurbanizowanych (w tys. zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

12. Rybactwo

W województwie małopolskim znajduje się 40 obwodów rybackich, użytkowanych przez 7 uprawnionych do rybactwa. Szacowana powierzchnia obwodów, którymi władają uprawnieni do rybactwa wynosi ponad 9 000 ha. W małopolskich obwodach rybackich dominuje wędkarski typ gospodarki rybackiej. Charakteryzuje się on nastawieniem na amatorski połów ryb, a kontrola populacji ryb odbywa się głównie poprzez odłów dokonywany przez wędkarzy posiadających zezwolenie użytkownika rybackiego. Taki typ gospodarki charakteryzuje się m.in. dużą presją na atrakcyjne wędkarsko ryby (drapieżniki, duże ryby karpowate itp.) w związku z czym uprawnieni do rybactwa podejmują szereg działań wspomagających populacje ryb poddane dużej presji wędkarskiej obejmujące m.in. zarybienia, wprowadzenia wymiarów ochronnych czy odcinków rzek, z których nie wolno zabierać złowionych ryb (tzw. odcinki *no kill*). Niestety, liczna zabudowa podłużna (umocnienia brzegów) i poprzeczna (progi, zapory) rzek utrudnia lub wręcz uniemożliwia prowadzenie skutecznych działań.

Stan ichtiofauny w małopolskich rzekach jest corocznie monitorowany w ramach odłowów prowadzonych przez jednostki badawcze oraz użytkowników rybackich. Zdarza się, że identyfikacja poszczególnych gatunków odbywa się bez ich podejmowania z wody.

W stosunku do lat poprzednich uległa zmniejszeniu powierzchnia stawów ziemnych, która, na podstawie danych GUGiK, wyniosła w 2018 roku 3 885 ha¹. Produkcja karpia konsumpcyjnego w 2018 roku wyniosła 1 208,8 ton co stanowiło 5,8%² udział w produkcji tego gatunku w Polsce. Produkcja pstrągów konsumpcyjnych osiągnęła w 2018 roku 339,5 tony, co stanowiło 1,9%³ udział polskiej produkcji.

13. Małopolska Infrastruktura Informacji Przestrzennej

Małopolska Infrastruktura Informacji Przestrzennej (MIIP) jest regionalnym geoportalem prezentującym mapowe opracowania topograficzne i tematyczne z obszaru województwa, tworzone zarówno przez administrację publiczną, jak i inne podmioty.

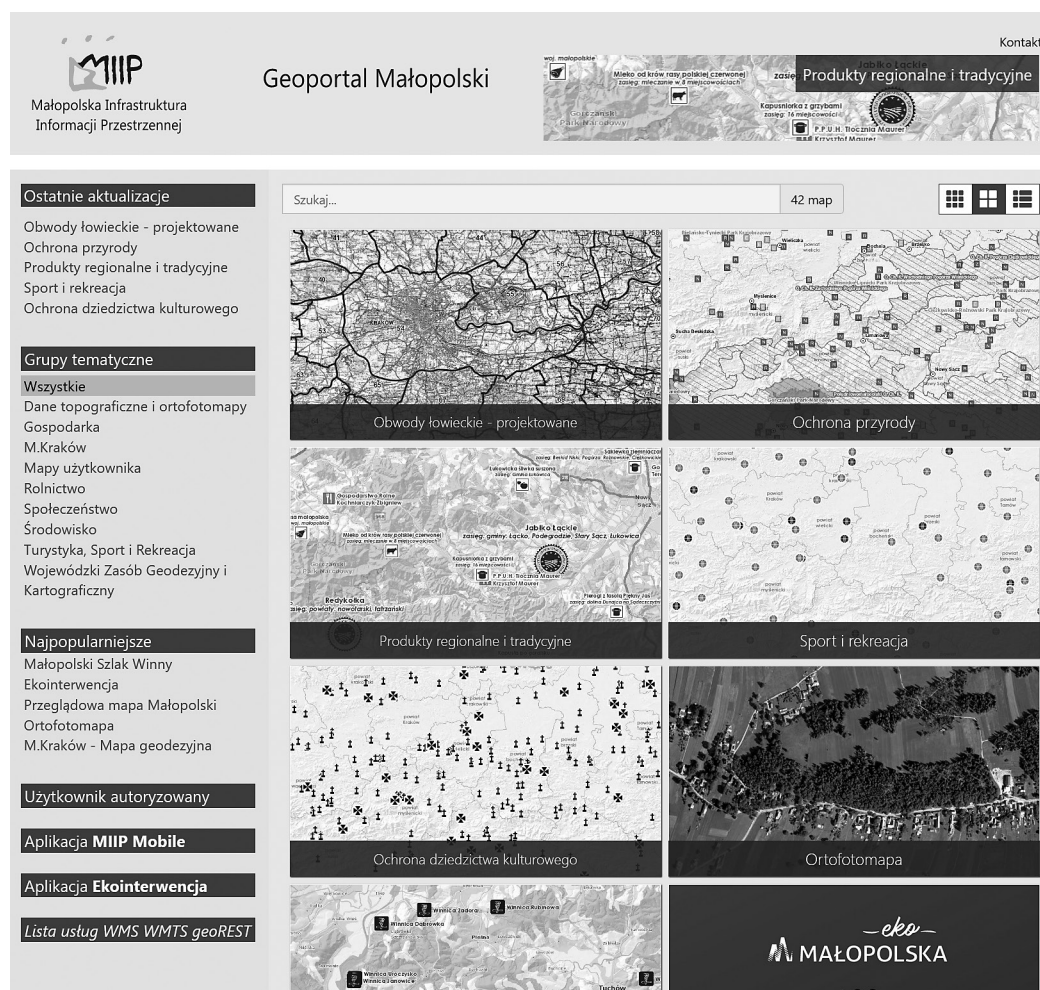
Geoportal umożliwia użytkownikom przeglądanie, wyszukiwanie i pobieranie danych przestrzennych zgodnie z wymogami Dyrektywy INSPIRE Unii Europejskiej. Geoportal pozwala na samodzielną pracę na danych w trybie edycyjnym. Dzięki odpowiedniemu zaprojektowaniu architektury systemu, samorządy oraz inne jednostki z regionu Małopolski mogą się do niego włączać i realizować zapisy ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej. Obecnie mamy kilkudziesięciu partnerów, z którymi podpisaliśmy porozumienia umożliwiające im tworzenie oraz publikowanie zbiorów i danych przestrzennych na geoportalu MIIP z wykorzystaniem zasobów referencyjnych UMWM.

1. Lirski A., Myszkowski L., *Polska akwakultura w 2018 roku na podstawie analizy kwestionariuszy statystycznych RRW-22*, cz. 2, „Komunikaty Rybackie” 2020, nr 1, s. 22–27.
 2. Tamże.
 3. Tamże.

Największą wartością systemu jest różnorodność tematyczna prezentowanych informacji przestrzennych, opublikowanych w 42 kompozycjach mapowych, skategoryzowanych wg grup: „Gospodarka”, „Społeczeństwo”, „Turystyka, Sport i Rekreacja”, „Rolnictwo”, „Środowisko”, „Dane topograficzne i ortofotomapy”, „Miasto Kraków”, „Mapy użytkownika” oraz „Wojewódzki Zasób Geodezyjny i Kartograficzny”. Szybki i intuicyjny dostęp do kompozycji mapowych zapewnia strona startowa systemu, na której użytkownik może także zapoznać się ze szczegółowym ich opisem oraz stanem aktualności. Na prezentowane w geoportalu mapy składa się ponad 160 opublikowanych serwisów mapowych. Udostępniamy usługi WMS, WFS i WMTS, dzięki czemu użytkownicy aplikacji GIS mogą przeglądać i pobierać dane przestrzenne z naszego regionu.

Prowadzony stale monitoring i analiza statystyk internetowych MIIP umożliwiają poznanie potrzeb użytkowników i wprowadzanie zmian zwiększających funkcjonalność i wydajność systemu MIIP. Wspomniane działania w połączeniu z publikacją danych tematycznych, które dotyczą aktualnych problemów i potrzeb mieszkańców Małopolski przekładają się na wzrost zainteresowania i zastosowania informacji przestrzennej – od realizacji zadań samorządu, tj. wydawanie decyzji administracyjnych, konsultacje społeczne, informowanie o działaniach Marszałka związanych z przestrzenią, promocję regionu, przedstawienie możliwości inwestycyjnych, aż po zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie środowiska i jego zanieczyszczenia. Szczególnym zainteresowaniem wśród użytkowników systemu cieszą się kompozycje mapowe z zakresu turystyki, dlatego dane te podlegają nieustannej aktualizacji i rozbudowie o nowe elementy. Mapy tworzone na infrastrukturze MIIP umieszczane są na stronach tematycznych portalu województwa małopolskiego, zewnętrznych stronach tematycznych naszych partnerów.

Rysunek 1. Strona startowa geoportalu MIIP

Źródło: <https://miip.geomalopolska.pl>

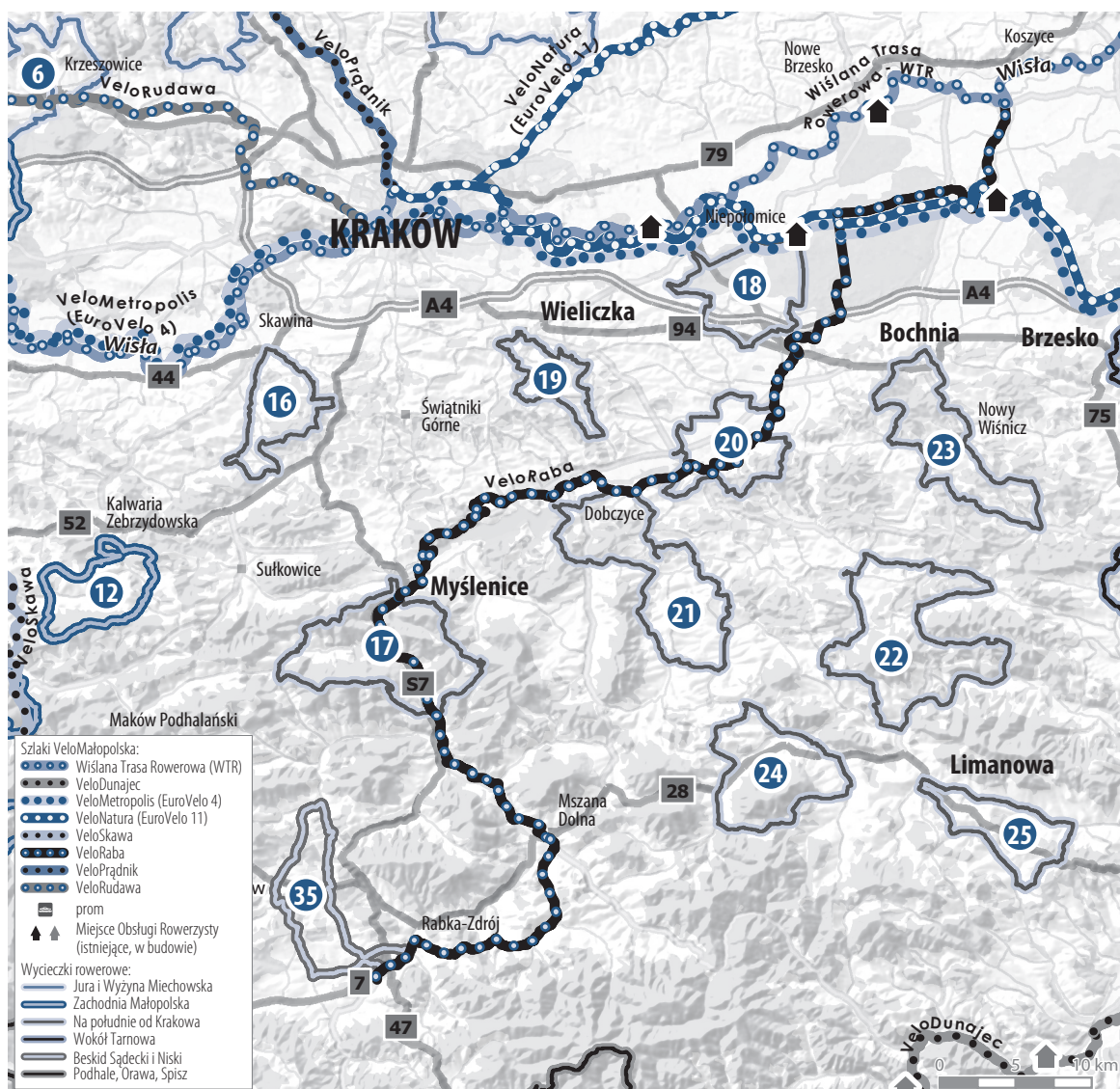
Systematycznie rośnie liczba nowych użytkowników MIIP, przekraczając już 81 tysięcy. Liczba odsłon geoportalu MIIP na poziomie ponad 0,5 mln rocznie stawia nas w czołówce geoportali regionalnych w Polsce.

W 2019 roku wykonane zostały nowe mapy podkładowe w wersji kolorowej oraz w odcieniach szarości. Dodatkowo przygotowane zostały serwisy podkładowe również dla aplikacji Ekointerwencja. Geoportal MIIP wzbogacił się o szereg nowych serwisów tematycznych przedstawiających: drogi dojazdowe do gruntów rolnych, konkursy *Kapliczki Małopolski*, *Małopolska Pamięta* oraz *Małopolska Infrastruktura Rekreacyjno-Sportowa*, Miasteczka Ruchu Drogowego, trasy skitourowe Kościeliska, obszar ograniczonego użytkowania dla lotniska Kraków-Balice oraz mapę akustyczną hałasu lotniczego dla lotniska Kraków-Balice. Wykonano liczne aktualizacje serwisów istniejących zawierających: *Program Ochrony Środowiska przed Hałasem*, ortofotomapy, formy ochrony przyrody, trasy rowerowe VeloMałopolska, trasy skitourowe w polskich Tatrach, Małopolską Noc Naukowców oraz Produkty regionalne i tradycyjne wraz z Siecią Dziedzictwa Kulinarne Małopolski. W ramach prac rozwojowych w geoportalu MIIP utworzono narzędzie do aktualizacji danych pochodzących z BDOT10k, rozbudowano funkcjonalności iMapLite, wystawiono adresy bezpiecznym szyfrowanym połączeniem (protokołem HTTPS) oraz uruchomiono wyszukiwarkę działek.

W związku z rosnącym zainteresowaniem danymi przestrzennymi udostępnionymi na naszym geoportalu oraz rozwojem społeczeństwa informacyjnego w 2017 roku rozpoczęliśmy prace nad rozbudową systemu Małopolskiej Infrastruktury Informacji Przestrzennej w ramach projektu pod nazwą *Regionalny System Cyfrowych Rejestrów Geodezyjnych*. Głównym celem projektu jest zwiększenie dostępności i jakości e-usług publicznych, m.in. dzięki stworzeniu nowych komponentów usprawniających realizację potrzeb użytkowników czy zastosowaniu systemu w działaniach związanych z poprawą jakości środowiska przyrodniczego.

Mapa 22. Kompozycja mapowa *Na rowery* w geoportalu MIIP

Źródło: <https://miip.geomalopolska.pl/imap/#gmap=gp29>

14. Wojewódzki zasób geodezyjny i kartograficzny

Marszałek Województwa Małopolskiego prowadzi wojewódzki zasób geodezyjny i kartograficzny, którego kluczowym elementem jest referencyjna Baza Danych Obiektów Topograficznych (BDOT10k), zawierająca informacje m.in. o budynkach, sieciach komunikacyjnych (drogi, koleje), sieci wodnej (rzeki, strumienie, kanały), pokryciu terenu (obszary wód, lasów, tereny uprawne), kompleksach użytkowania i wielu innych obiektach. W chwili obecnej baza BDOT10k jest jedyną bazą danych przestrzennych o zasięgu dla całego kraju, jednorodną i spójną, o określonym modelu danych, zawierającą informacje o rzeczywistej lokalizacji obiektów w terenie z zachowaniem dokładności położenia obiektów, zgodnych ze standardami określonymi przez przepisy prawa. Ma wielu odbiorców oraz bardzo szerokie i ważne zastosowanie jako podstawowe źródło danych referencyjnych m.in. w systemach informacji przestrzennej:

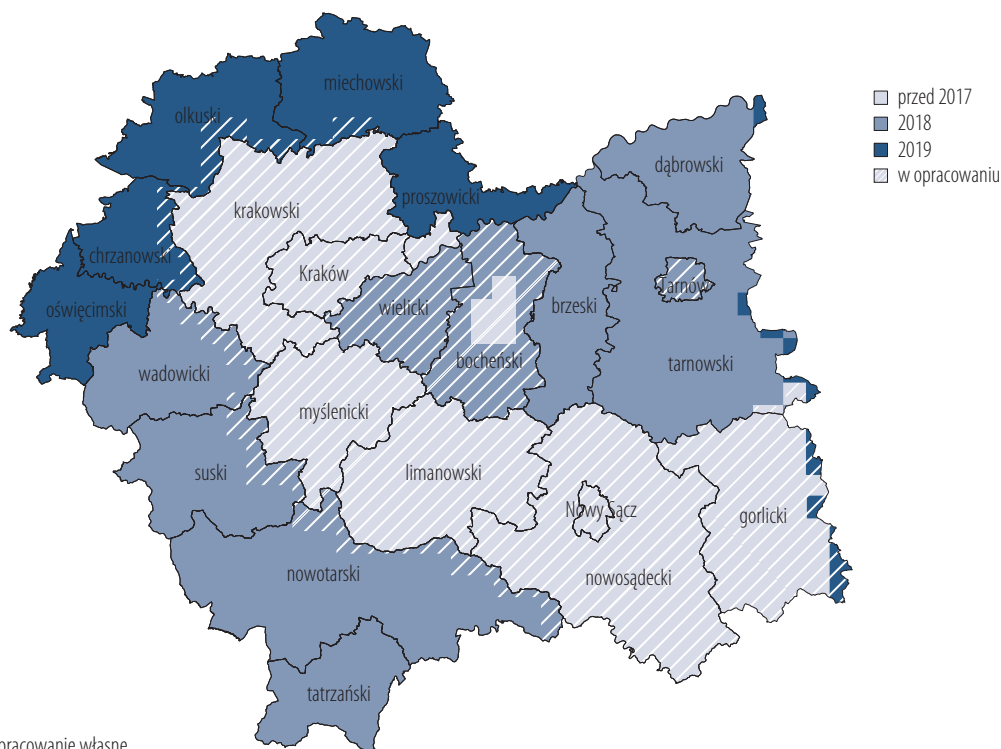
- › Centralny węzeł Krajowej Infrastruktury Informacji Przestrzennej – Geoportal;
- › Wojewódzkie węzły Infrastruktury Informacji Przestrzennej – MIIP w Małopolsce;
- › System osłony przeciwpowodziowej kraju (ISOK);
- › Centra Powiadamiania Ratunkowego;
- › Działania służb mundurowych (policja, ABW, CBA, straż miejska);
- › Resort obrony narodowej;
- › Wewnętrzne systemy informacyjne instytucji publicznych;
- › Systemy zarządzania drogami kołowymi i liniami kolejowymi;
- › Zasilenie systemów dokumentacji obiektów zabytkowych;

oraz szereg innych zastosowań, m.in.:

- › Produkcja planów i geoportali miast;
- › Produkcja systemów lokalizacyjnych i nawigacyjnych;
- › Opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego;
- › Produkcja map topograficznych i tematycznych.

W 2017 roku rozpoczęły się prace związane z aktualizacją bazy danych BDOT10k oraz opracowaniem na jej podstawie map topograficznych w skali 1:10 000. Prace te realizowane są w ramach projektu RPO Regionalny System Cyfrowych Rejestrów Geodezyjnych, a ich celem jest utworzenie map topograficznych w skali 1:10 000 dla obszaru całego województwa małopolskiego.

Mapa 23. Aktualizacja Bazy Danych Obiektów Topograficznych BDOT10k

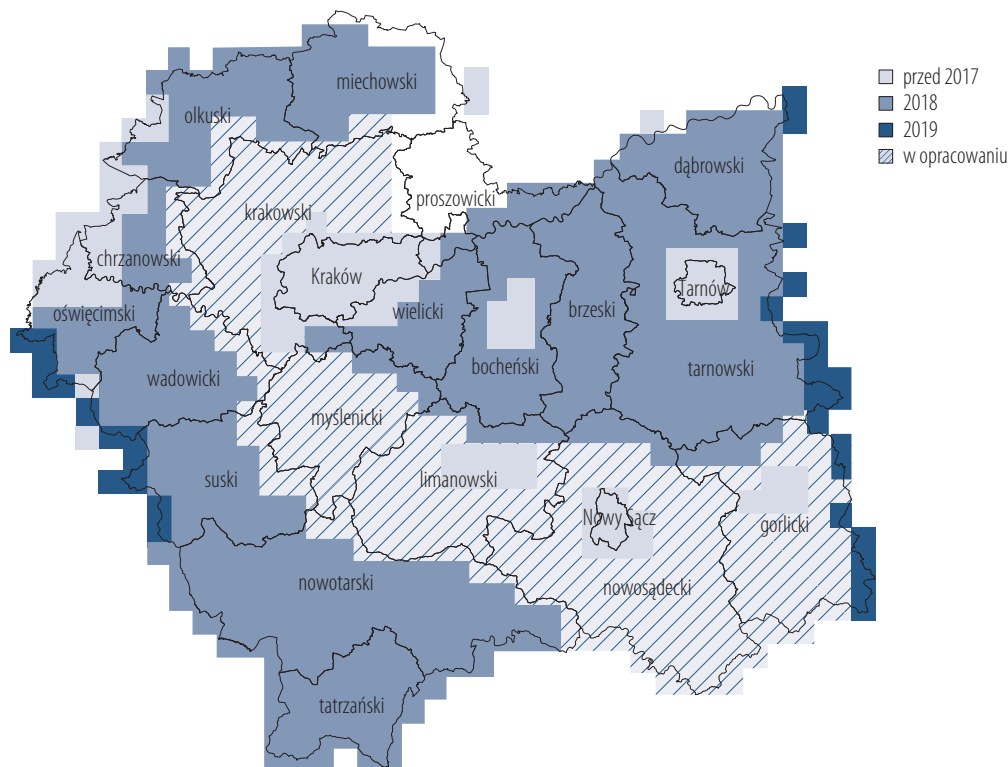
Źródło: Opracowanie własne.

Do końca 2019 roku zaktualizowano kompleksowo 70% bazy danych BDOT10k i zlecono do aktualizacji pozostały obszar województwa. Opracowano 65% arkuszy map i zlecono do opracowania 30% arkuszy map. Wraz z Głównym Geodetą Kraju zlecono kolejną aktualizację bazy danych BDOT10k dla wybranych obszarów województwa.

Mapa topograficzna w skali 1:10 000 prezentuje po odpowiednim zredagowaniu informacje zawarte w bazie BDOT10k. Dla wielu użytkowników dużą zaletą mapy jest jej prosta forma udostępniania w postaci obrazu lub wydruku. Forma ta znacznie poszerza liczbę odbiorców danych przestrzennych, a dla wielu zastosowań jest konieczna do opracowania:

- › Planowanie przestrzenne – podkład do studiów zagospodarowania przestrzennego;
- › Administracja państwa – znajomość przestrzennej jednostki, zrozumienie otoczenia i naszego związku z nim;
- › Gospodarka – lokalizacja inwestycji, rejestracja wyników prac terenowych;
- › Nauka – rejestracja wyników badań oraz pomoc dydaktyczna;
- › Turystyka – orientacja w terenie;
- › Kartografia – podkład szczegółowych opracowań tematycznych.

Mapa 24. Opracowanie map topograficznych w skali 1 : 10 000

Źródło: Opracowanie własne.

Dane zgromadzone w bazie danych BDOT10k można nieodpłatnie pozyskać ze strony <https://www.malopolska.pl/WODGiK-Krakow>.

Poza bazą danych BDOT10k i mapami topograficznymi w Wojewódzkim Zasobie Geodezyjnym i Kartograficznym dostępne są także mapy tematyczne (hydrograficzna, sozologiczna, glebowo-rolnicza).

Materiały zasobu, które mają postać elektroniczną, mogą być nieodpłatnie pozyskane na podstawie wniosku o udostępnienie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego:

- › na cele edukacyjne jednostkom organizacyjnym wchodzącym w skład systemu oświaty, uczelniom, podmiotom pożytku publicznego;
- › w celu prowadzenia badań naukowych/prac rozwojowych;
- › w celu realizacji ustawowych zadań w zakresie ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku konstytucyjnego – służbom specjalnym;
- › w celu realizacji zadań w zakresie obronności państwa – ministrowi obrony narodowej.

Dla potrzeb własnych lub w celach komercyjnych zasób udostępniany jest odpłatnie na podstawie ww. wniosku na zasadach określonych w ustawie Prawo geodezyjne i kartograficzne.

W regionalnym geoportalu MIIP (Małopolska Infrastruktura Informacji Przestrzennej) dostępna jest grupa tematyczna o nazwie Wojewódzki Zasób Geodezyjny i Kartograficzny, w ramach której prezentowane są kompozycje mapowe umożliwiające zapoznanie się z danymi i materiałami zgromadzonymi w zasobie, w tym z bazą danych BDOT10k. Szczegółowe informacje dotyczące BDOT10k oraz innych materiałów zgromadzonych w Wojewódzkim Zasobie Geodezyjnym i Kartograficznym można uzyskać w Wojewódzkim Ośrodku Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Krakowie.

Przemysł

Opracowanie: Natalia Mirocha

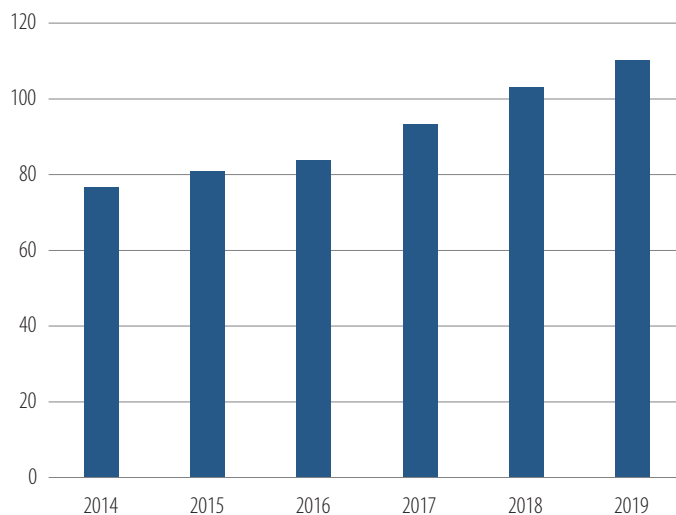
— podsumowanie

- W 2019 roku produkcja sprzedana przemysłu w województwie małopolskim przekroczyła barierę 110 mld zł, osiągając wartość 110,3 mld zł. Była wyższa o 6,9% niż w roku 2018.
- Na koniec roku 2019 w systemie REGON zarejestrowanych było 39 819 podmiotów prowadzących działalność przemysłową, dzięki temu Małopolska znalazła się na 4. miejscu wśród polskich regionów.
- Nakłady inwestycyjne wyniosły 11,1 mld zł, co stanowiło wzrost o ponad 26% względem roku 2018.

1. Produkcja sprzedana przemysłu

W 2019 roku wartość produkcji sprzedanej przemysłu wyniosła 110,3 mld zł. Wartość ta jest jednocześnie o 6,9% wyższa niż w roku 2018. Największy wzrost zanotowano w segmencie wytwarzania i zaopatrywania w energię – 36,0% (tj. 15,2 mld zł). W innych sekcjach przemysłu wzrost był mniejszy, górnictwo i wydobywanie 17,3%, dostawa wody 9,4%, i przetwórstwo przemysłowe 2,6%. Ta ostatnia sekcja pozostaje jednak niezmiennie najważniejszą gałęzią przemysłu i odpowiada za ponad 82% ogółu wartości produkcji sprzedanej przemysłu w Małopolsce.

Wykres 98. Produkcja sprzedana małopolskiego przemysłu (w mld zł)

Źródło: Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego IV kw. 2014 roku, 2015 roku, 2016 roku, 2017 roku, 2018 roku, 2019 roku.

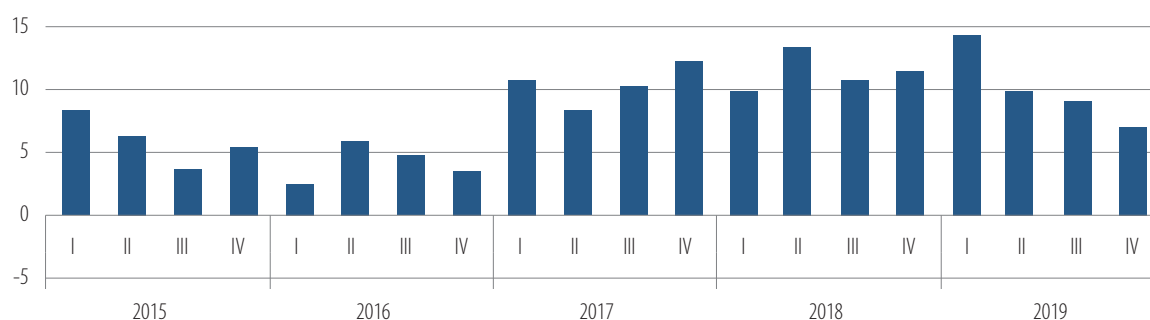
Tabela 39. Produkcja sprzedana przemysłu w Małopolsce według rodzajów działalności (w mln zł)

Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Przemysł ogółem	76 847,2	81 028,2	84 003,8	93 590,3	103 217,4	110 390,6
Górnictwo i wydobywanie	964,5	823,3	765,5	81 623,1	87 908,9	90 237,4
Przetwórstwo przemysłowe	65 893,0	69 560,0	72 872,0	81 623,1	87 908,9	90 237,4
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	7 012,4	6 823,0	7 503,2	8 023,8	10 911,0	15 269,2
Dostawa wody gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	2 623,4	2 806,0	2 862,1	3 169,8	3 494,1	3 823,8

Źródło: Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego IV kw. 2014 roku, 2015 roku, 2016 roku, 2017 roku, 2018 roku, 2019 roku.

Analizując wartość produkcji sprzedanej przemysłu kwartał do kwartału, widać utrzymującą się wzrostową tendencję. Każdy kwartał oscylował w granicach 10% wzrostu. Największy wzrost rok do roku odnotowano w kwartale I – 14%, a najniższy w kwartale IV – 7%.

Wykres 99. Zmiany produkcji sprzedanej przemysłu w Małopolsce (w %)

Źródło: Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego IV kw. 2014 roku, 2015 roku, 2016 roku, 2017 roku, 2018 roku, 2019 roku.

Udział województwa małopolskiego w produkcji sprzedanej przemysłu w skali kraju w 2019 wzrósł do 7,2%. Małopolska odpowiada za ponad 10% ogółu wartości produkcji sprzedanej w sekcjach wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę –14,2% w 2019 roku oraz dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja – 10,2%. Obie te gałęzie przemysłu zanotowały wzrost udziału względem roku poprzedniego, zwłaszcza widoczny jest w przypadku tej pierwszej, która wzrosła z 10,6% w roku 2018. Przetwórstwo przemysłowe w województwie – podobnie jak w roku poprzednim – wygenerowało udział w produkcji krajowej na poziomie 6,7%.

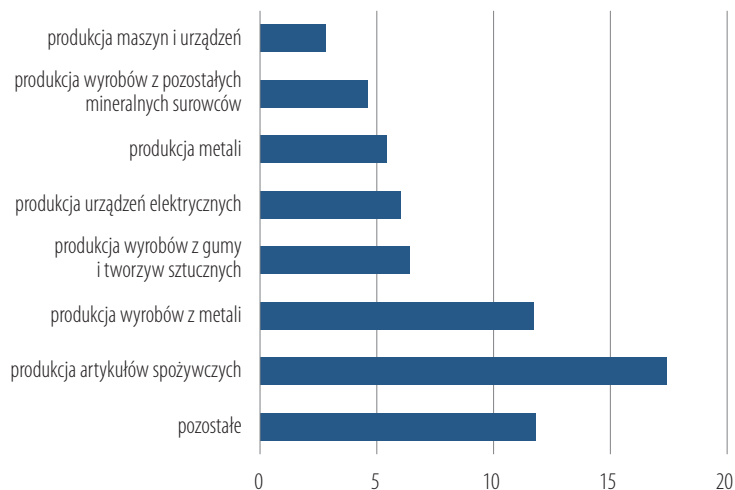
Tabela 40. Udział produkcji sprzedanej przemysłu na tle kraju według rodzajów działalności (w %)

Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Przemysł ogółem	6,6	6,8	6,8	6,9	7,1	7,2
Górnictwo i wydobywanie	2,0	1,8	1,8	1,7	1,8	2,1
Przetwórstwo przemysłowe	6,6	6,8	6,8	6,9	6,9	6,7
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	7,3	8,3	8,4	8,5	10,6	14,2
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	9,8	10,0	9,8	10,0	10,5	10,2

Źródło: Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego I kw. 2014 roku, 2015 roku, 2016 roku, 2017 roku, 2018 roku, 2019 roku 2020 roku.

Największy udział w produkcji sprzedanej przetwórstwa przemysłowego w 2019 roku miała produkcja artykułów spożywczych, odpowiada ona za 17,4% ogólnej wartości. Duże znaczenie ma także produkcja wyrobów z metali (11,7%). Symptomatyczny jest fakt, że w każdym z działów nastąpił wzrost wartości względem roku poprzedniego, a największy w produkcji wyrobów tekstylnych – 21,4% względem roku 2018.

Wykres 100. Struktura produkcji sprzedanej przetwórstwa przemysłowego w województwie małopolskim w 2019 roku (w %)

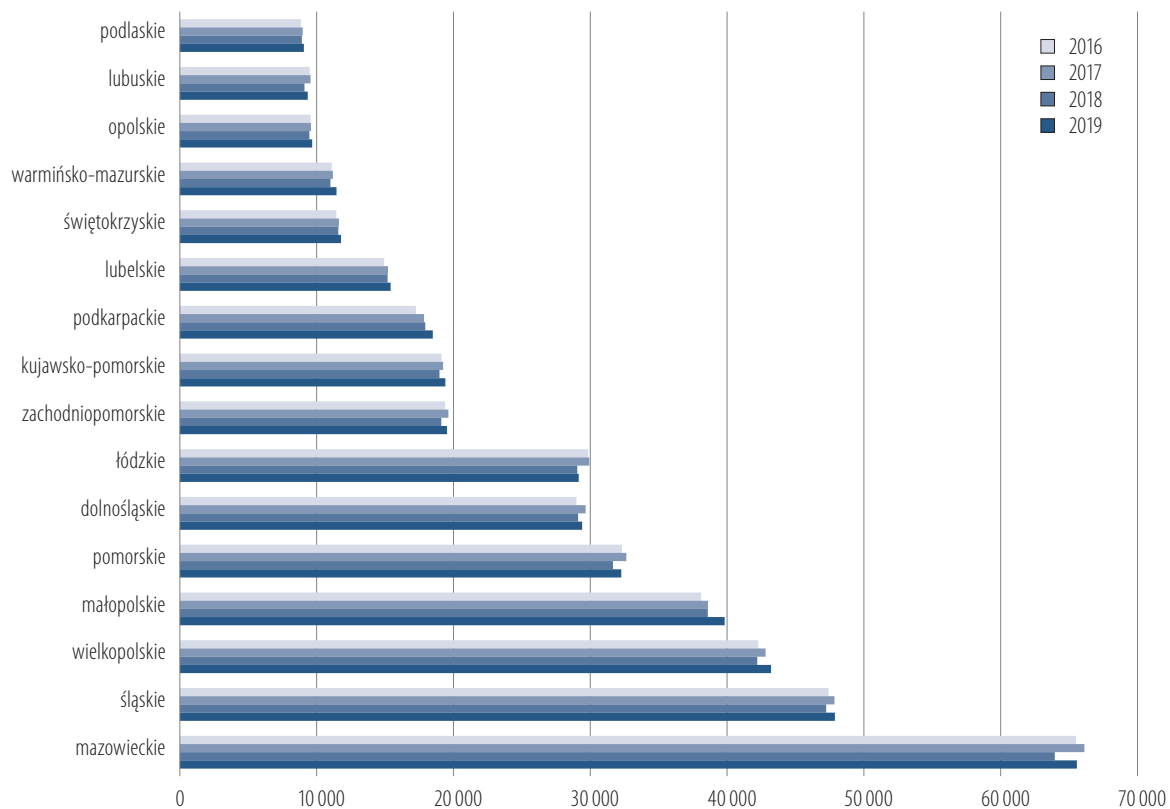

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Biuletynu statystycznego województwa małopolskiego IV kw. 2019 roku.

2. Podmioty prowadzące działalność przemysłową

Województwo małopolskie, tak samo jak w roku 2018, w 2019 znajduje się na 4. miejscu pod względem liczby podmiotów gospodarczych prowadzących działalność przemysłową (39 819).

Wykres 101. Zarejestrowane w REGON podmioty gospodarcze prowadzące działalność przemysłową

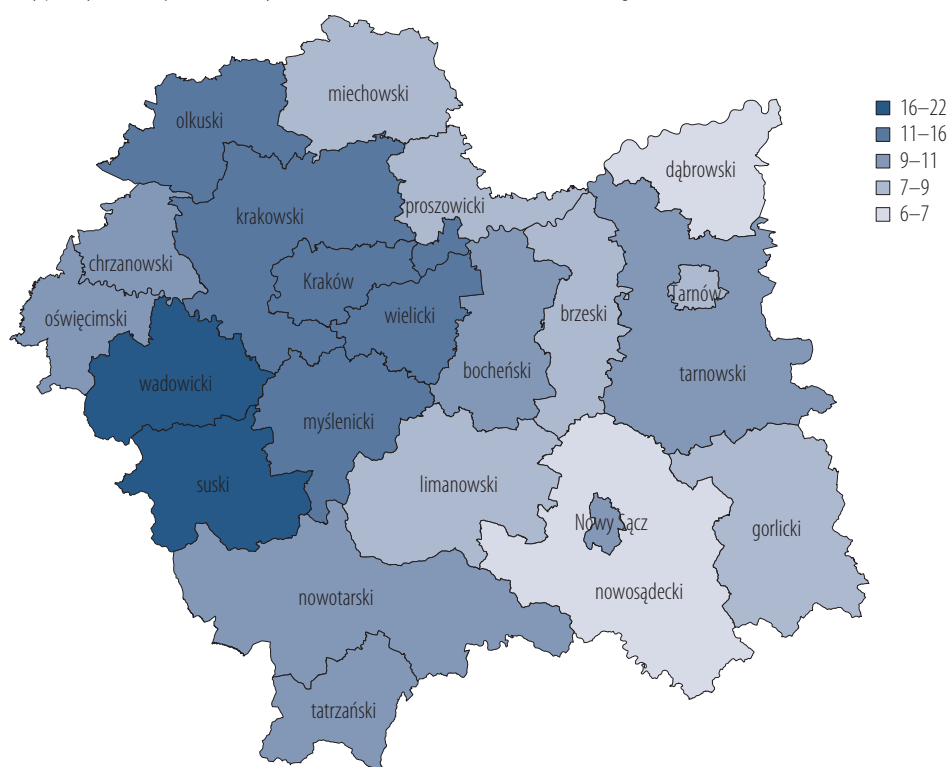

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Większa liczba przedsiębiorstw działa jedynie w województwach: mazowieckim, śląskim i wielkopolskim. W skali roku liczba firm w Małopolsce wzrosła o 1 219 podmiotów z 38 600 do 39 819 (tj. o 3,2%). Największy wzrost podmiotów miał miejsce w województwie warmińsko-mazurskim z 11 011 do 11 461 (tj. o 4,1%). W Małopolsce przybyło przedsiębiorstw w branżach: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (6,1%), przetwórstwo przemysłowe (3,2%), górnictwo i wydobywanie (1,6%) i w sekcji dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją (0,9%).

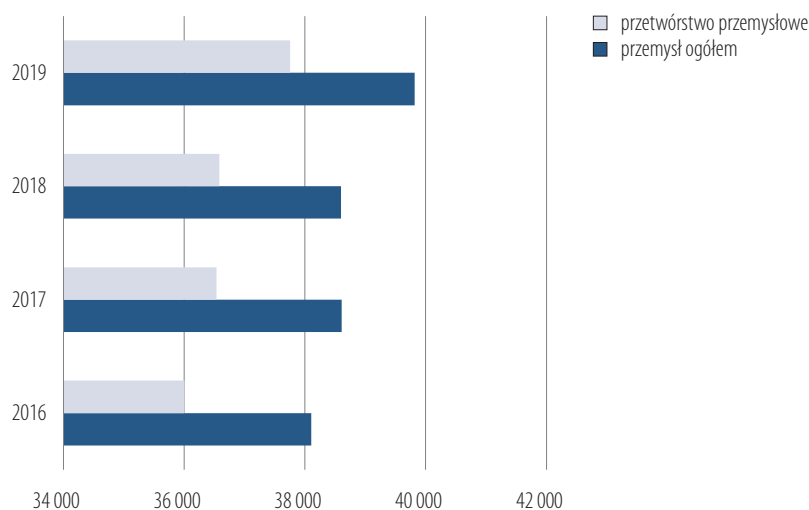
Zróżnicowanie wewnątrzregionalne liczby podmiotów jest znaczne – największy odsetek przedsiębiorstw przemysłowych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców występuje w powiatach wadowickim (22) oraz suskim (22). Z drugiej strony najslabiej wypadają powiaty dąbrowski (6) i nowosądecki (7).

Mapa 25. Podmioty przemysłowe zarejestrowane w systemie REGON na 1 000 mieszkańców – stan na 31 grudnia 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Wykres 102. Podmioty przemysłowe prowadzące działalność w Małopolsce

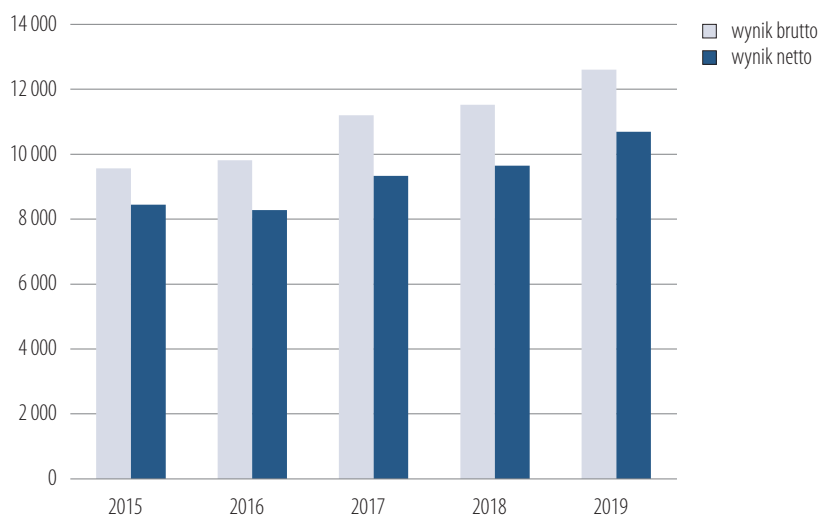

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

3. Wyniki ekonomiczne przemysłu

Przychody netto ze sprzedaży produktów w małopolskich przedsiębiorstwach wyniosły 125,2 mld zł w roku 2019 i jest to wartość wyższa o ponad 9,5 mln zł względem roku 2018 (wzrost o 8%). Koszt sprzedanych produktów wyniósł natomiast w 2019 roku 137,5 mld zł, czyli o 7% więcej względem roku poprzedniego. Wyniki finansowe brutto małopolskich przedsiębiorstw wyniosły w 2019 roku 12,6 mld zł, a wynik netto wyniósł 10,6 mld zł. Obie te wartości oznaczają wzrosty względem roku poprzedniego, odpowiednio o 9,6% dla wartości brutto i o 10,4% dla wartości netto. Przemysł stanowi najważniejszy segment wartości wyników finansowych małopolskich przedsiębiorstw. W 2019 odpowiadał on za 63,5% wartości wyniku finansowego przedsiębiorstw.

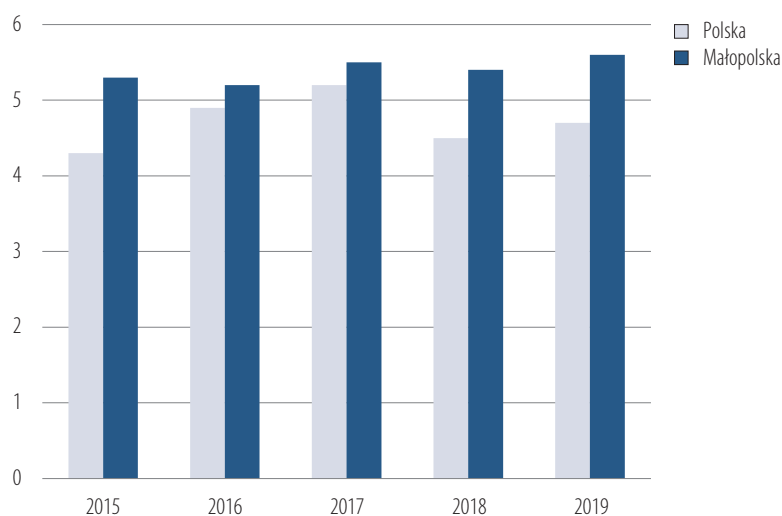
Wykres 103. Wyniki finansowe małopolskich przedsiębiorstw (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Biuletynu statystycznego województwa małopolskiego IV kw. 2015 roku, 2016 roku, 2017 roku, 2018 roku, 2019 roku.

Małopolskie przedsiębiorstwa niezmiennie od lat charakteryzują się wyższym wskaźnikiem rentowności obrotu brutto od średniej dla kraju. Ostatnim rokiem, gdy była ona w województwie niższa niż w Polsce, był rok 2011. W 2019 roku wskaźnik rentowności wyniósł dla Małopolski 5,6% (o 0,2 p. proc. więcej niż rok wcześniej), przy 4,7% średniej dla Polski.

Wykres 104. Rentowność obrotu brutto małopolskich przedsiębiorstw na tle kraju (w %)

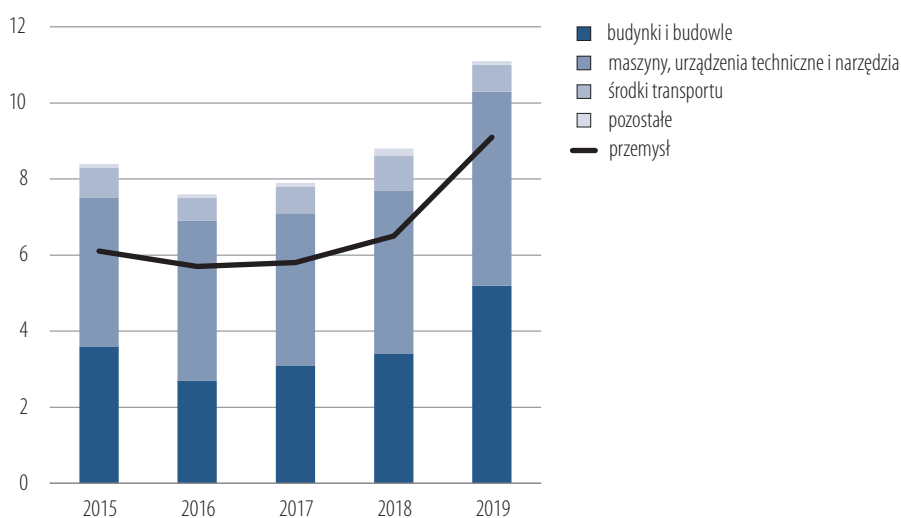

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

4. Inwestycje w przemyśle

Łączna wartość nakładów inwestycyjnych w województwie małopolskim w roku 2019 wyniosła 11,1 mld zł (tj. 10,6% nakładów inwestycyjnych w kraju), co stanowi istotny wzrost względem roku 2018 (o 26,1%). Największy udział w wartości nakładów inwestycyjnych mają te poniesione na budynki i budowle – stanowią one blisko połowę całkowitej wartości (46,9%). Nakłady na maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia stanowiły 45,9% wartości ogółu, środki transportu 6,3%, a pozostałe około 0,9%. Nakłady inwestycyjne w przemyśle wyniosły 9,1 mld zł i wzrosły o 40% względem roku 2018. Ich udział stanowił 82% ogółu nakładów inwestycyjnych w województwie.

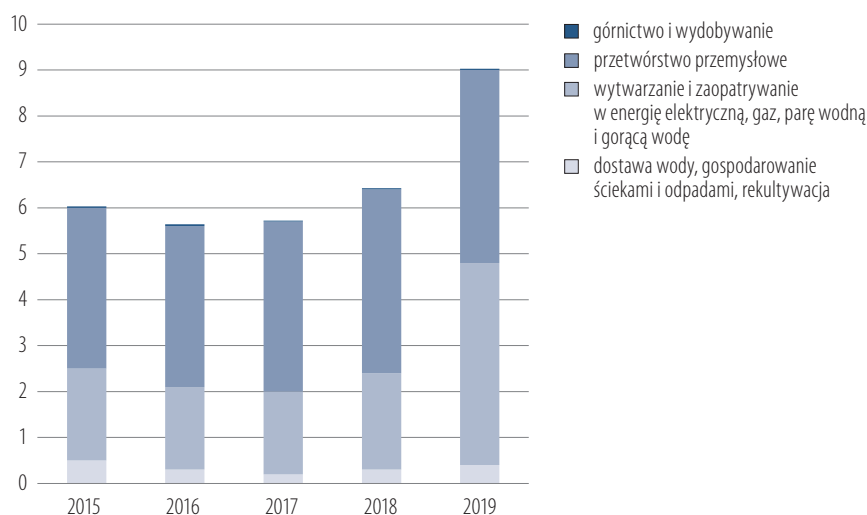
Wykres 105. Wielkość nakładów inwestycyjnych w Małopolsce (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Biuletynu statystycznego województwa małopolskiego IV kw. 2015 roku, 2016 roku, 2017 roku, 2018 roku, 2019 roku.

Największa część nakładów (48,3%) w 2019 roku przeznaczona była na inwestycje w wytwarzanie i zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę. Istotny udział w nakładach inwestycyjnych stanowi także przetwórstwo przemysłowe (46,1%). Mniejsze znaczenie mają inwestycje w sekcji dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja (4,4%), a zupełnie marginalne górnictwo i wydobywanie (0,3%). Jednocześnie wzrosty nakładów inwestycyjnych odnotowano w sekcjach – od 5% w przetwórstwie przemysłowym, przez 33,3% w dostawach wody; gospodarowaniu ściekami i odpadami; rekultywacji i 109,5% w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę.

Wykres 106. Wielkość nakładów inwestycyjnych na działalność przemysłową w Małopolsce (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Biuletynu statystycznego województwa małopolskiego IV kw. 2015 roku, 2016 roku, 2017 roku, 2018 roku, 2019 roku.

Budownictwo

Opracowanie: Daria Skowron

— podsumowanie

- W 2019 roku w województwie małopolskim nastąpił wzrost produkcji sprzedanej budownictwa w porównaniu do roku poprzedniego, jednak był on wolniejszy niż w innych województwach, na skutek czego pozycja Małopolski wśród województw spadła z 3. miejsca w 2018 roku na 10. w roku 2019.
- Podobny wzrost w stosunku do poprzedniego roku nastąpił w przypadku wartości sprzedaży produkcji budowlano-montażowej. Był on jednak sporo niższy niż w roku poprzednim i wyniósł 4%.
- Wzrosło również przeciętne zatrudnienie w przedsiębiorstwach budowlanych oraz wartość przeciętnego wynagrodzenia brutto. Małopolska zajęła wśród województw 8. pozycję.
- W województwie małopolskim oddano do użytkowania 3,1% więcej budynków mieszkalnych niż w roku poprzednim. Podobnie jak rok temu, Małopolska zajęła 3. pozycję wśród województw pod tym względem.
- W 2019 roku w województwie małopolskim wydano o 5,1% więcej pozwoleń na budowę niż w roku poprzednim.

1. Rynek budowlany

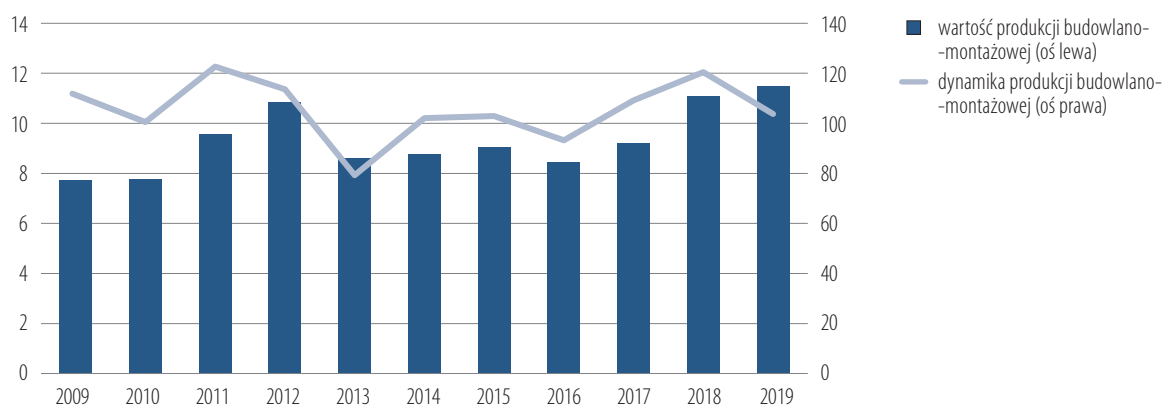
Produkcja budowlano-montażowa obejmuje roboty o charakterze inwestycyjnym i remontowym, czyli prace związane z budową, przebudową, rozbudową, odbudową, remontem i konserwacją stałych i tymczasowych obiektów budowlanych. Wartość produkcji budowlano-montażowej (w cenach stałych) zrealizowanej na terenie kraju w 2019 roku w stosunku do roku poprzedniego wzrosła o 5,1%.

Podobnie jak w ostatnich latach, prawie całość produkcji budowlano-montażowej zrealizowanej w 2019 roku przez przedsiębiorstwa budowlane przypadała na jednostki sektora prywatnego – udział sektora publicznego wyniósł jedynie 0,8%.

W 2019 roku produkcja sprzedana budownictwa w cenach bieżących w województwie małopolskim ukształtowała się na poziomie 23 mld zł, co stanowi w stosunku do roku poprzedniego wzrost o 10% (w roku poprzednim wzrost osiągnął poziom 37,2%). Tym samym Małopolska w skali kraju zajęła 10. pozycję (w 2018 roku była to 3. pozycja). Jednocześnie podobny wzrost (na poziomie 10,6%) w stosunku do 2018 roku zanotowano w skali kraju.

Wartość sprzedaży produkcji budowlano-montażowej w 2019 roku wyniosła w województwie małopolskim ponad 11,5 mld zł, co w porównaniu z 2018 rokiem daje wzrost na poziomie 4%. Wzrost ten jest, podobnie jak w przypadku produkcji sprzedanej budownictwa w cenach bieżących, sporo niższy niż w roku poprzednim (aż o 16,4 p. proc.).

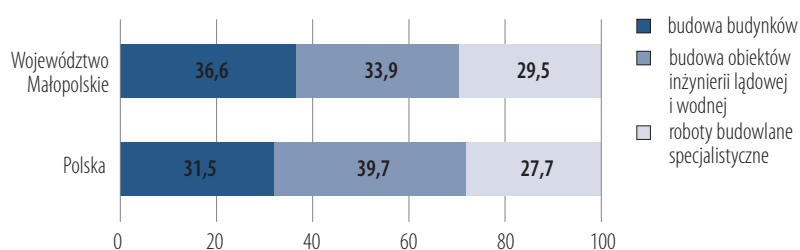
Wykres 107. Produkcja budowlano-montażowa w Małopolsce (w mld zł, dynamika w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

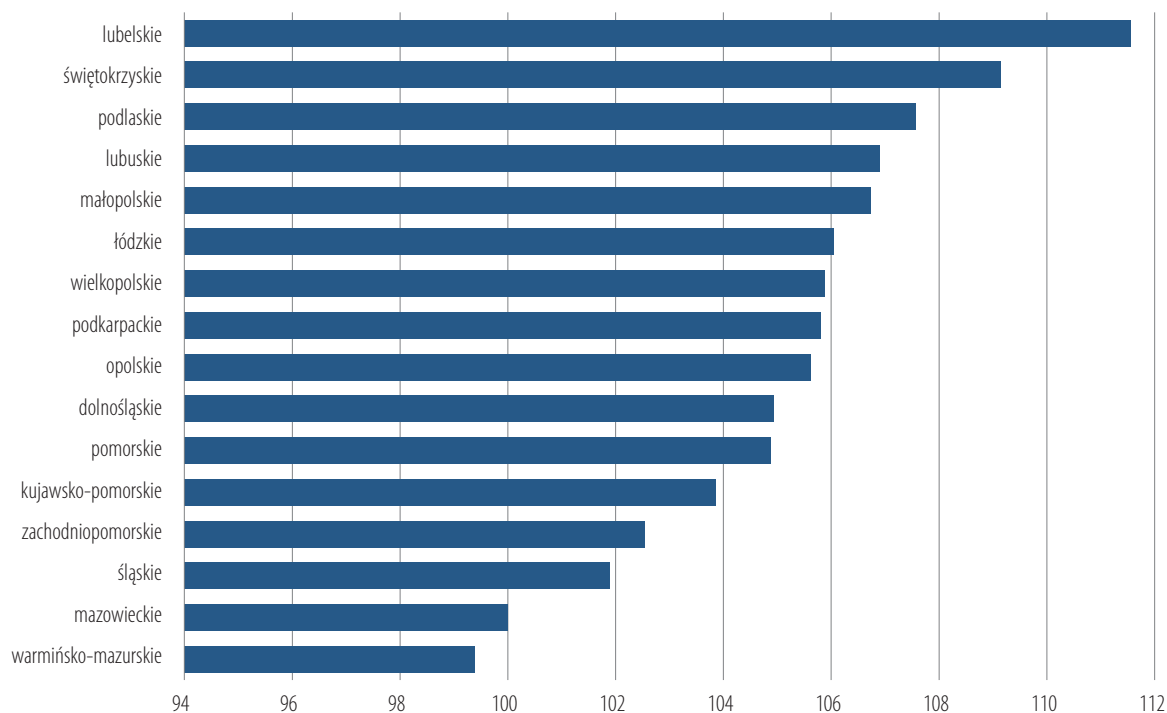
W 2019 roku największy udział wśród przedsiębiorstw budowlanych w Małopolsce miały podmioty specjalizujące się w budowie budynków (36,6% sprzedaży produkcji budowlano-montażowej). W stosunku do roku poprzedniego wzrost ten ukształtował się na poziomie 7,3%. Wzrosła również produkcja w firmach wykonujących główne roboty specjalistyczne (o 5,4%). Nastąpił jednak spadek w przedsiębiorstwach specjalizujących się w budowie obiektów inżynierii lądowej i wodnej (o 1,8%). Tak jak w poprzednich kategoriach, wzrost ten był niższy niż w roku poprzednim. Na poziomie kraju we wszystkich kategoriach odnotowano wzrost, który również w poprzednim roku był wyższy.

Wykres 108. Struktura produkcji budowlano-montażowej zrealizowanej przez podmioty budowlane (PKD2007) w 2019 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 109. Dynamika zmian przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw budowlanych (sekcja F PKD 2007) w 2019 roku (rok poprzedni = 100) (w %)

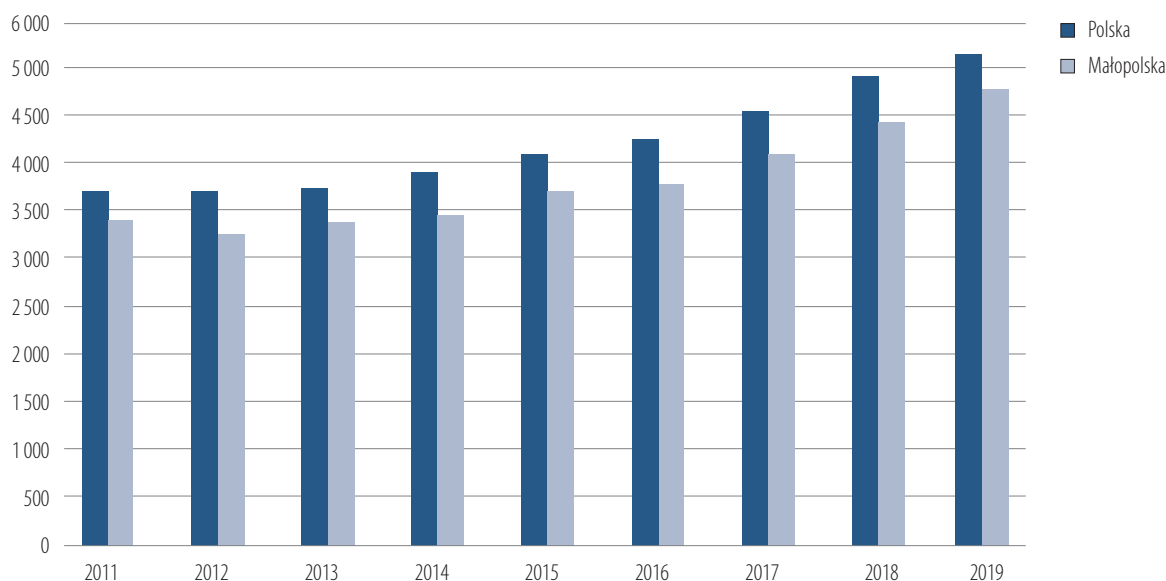

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2019 roku w 14 województwach nastąpił wzrost przeciętnego zatrudnienia w budownictwie. Spadek nastąpił jedynie w województwie warmińsko-mazurskim. Najniższe wartości występowały w województwach: lubuskim, opolskim i świętokrzyskim, najwyższe natomiast w mazowieckim, śląskim i małopolskim (43 593 zatrudnionych).

Od 2012 roku zarówno w kraju, jak i regionie, przeciętne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw budowlanych wciąż rośnie. W 2019 roku, w stosunku do roku poprzedniego na poziomie krajowym nastąpił wzrost o 6%. Województwo małopolskie z wartością 4 748,6 zł znalazło się wśród województw, podobnie jak w poprzednim roku, na 8 pozycji. W stosunku do poprzedniego roku wynagrodzenie wzrosło zaś o 7,3%.

Wykres 110. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw budowlanych (w zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2019 roku barierą utrudniającą działalność firm budowlanych był przede wszystkim brak pracowników. Na drugim miejscu wymieniane były zatory płatnicze i brak zleceń. Problem stanowi marketing – odpowiednia reklama i strona internetowa to czynniki, do których wiele firm nadal nie przywiązuje wagi. Inwestycje dotyczyły przede wszystkim sektora publicznego i deweloperskiego. W sektorze domów prywatnych było ich zaś mniej.

— więcej informacji

- *Produkcja budowlano-montażowa w 2019 roku* – Główny Urząd Statystyczny
- *Rok 2019 w budownictwie* – raport na stronie www.wielkiebudowanie.pl

2. Budownictwo mieszkaniowe

W 2019 roku w Polsce do użytkowania oddano 85 719 nowych budynków mieszkalnych, czyli o 8,1% więcej niż przed rokiem. Ich łączna kubatura wyniosła 89 929,6 tys. m³, co w porównaniu do 2018 roku daje wzrost o 12%. Są to o wiele wyższe wzrosty niż w 2018 roku, gdy wynosiły one odpowiednio 0,7% i 0,5% więcej. Podobnie jak w roku poprzednim, budynki jednorodzinne stanowiły 96,6% wszystkich budynków oddanych do użytkowania.

Najwięcej wybudowano budynków 2-kondygnacyjnych (65,8% nowych budynków) oraz 1-kondygnacyjnych (28,6%). Znalazło się w nich odpowiednio 31% i 12,4% ogółu oddanych do użytkowania mieszkań. W budynkach 3-kondygnacyjnych i więcej (5,7% nowych budynków) usytuowanych zostało 56,6% mieszkań.

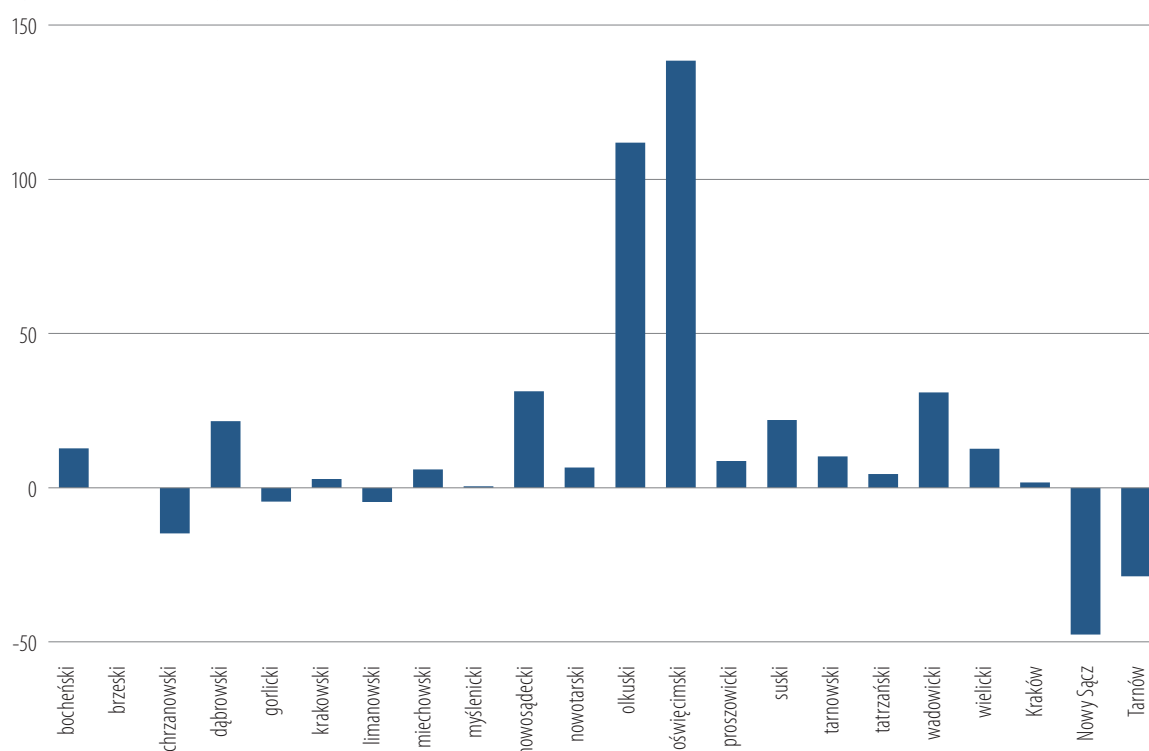
W 2019 roku w Małopolsce oddano do użytkowania 8 476 budynków mieszkalnych, a więc o 254 budynki więcej niż rok wcześniej (3,1% więcej). W 2018 roku budynków tych oddano mniej niż w 2017. Małopolska zajęła jednak, podobnie jak w roku poprzednim, 3. miejsce w skali kraju pod tym względem. Budynki oddane do użytkowania w województwie małopolskim stanowiły 9,7% wszystkich oddanych w kraju budynków.

Jednym ze wskaźników które określają kondycję i dynamikę budownictwa jest liczba wydanych pozwoleń na budowę. Według Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego w Polsce w 2019 roku wydano 201 517 pozwoleń na budowę dla 236 238 obiektów, czyli o 2,7% więcej niż w roku poprzednim.

W Małopolsce wydano natomiast 10 909 pozwoleń na budowę lub dokonano zgłoszeń z projektem budowlanym dotyczącym budowy 12 678 nowych budynków mieszkalnych. Dodatkowo rozpoczęto budowę 22 525 mieszkań, co w porównaniu z poprzednim rokiem daje wzrost o 6,8%. W kraju liczba ta zwiększyła się o 7%. W poprzednim roku wzrost ten wynosił odpowiednio 24,2% i 18,4%.

Największy wzrost liczby mieszkań, których budowę rozpoczęto, nastąpił w powiatach oświęcimskim – z 442 w 2018 roku na 1 054 mieszkania w 2019 roku (38,5%) oraz olkuskim z 168 na 356 (12%). Największe spadki nastąpiły zaś w Nowym Sączu – z 406 w 2018 roku na 213 w 2019 roku (47,5%) oraz Tarnowie z 306 na 218 (28,8%). W roku poprzednim jednak to właśnie Nowy Sącz i Tarnów odnotowały wzrost na najwyższym poziomie.

Wykres 111. Mieszkania, których budowę rozpoczęto (procentowy wzrost lub spadek w odniesieniu do roku poprzedniego) (w %)

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS.

W 2019 roku w Polsce oddano do użytkowania 207 425 mieszkań. Było to o 12% więcej niż w roku poprzednim. W 2018 roku ten wzrost wynosił jedynie 3,8%.

W budownictwie mieszkaniowym województwa małopolskiego dominowały budynki jednorodzinne. Stanowiły one 91,2% przekazanych do użytkowania nowych budynków mieszkalnych. Na terenach wiejskich udział budynków jednorodzinnych w ogólnej ich liczbie wyniósł 97,2%, zaś w miastach 77,4%.

W 2019 roku w województwie małopolskim oddano do użytkowania 21 751 mieszkań. Liczba ta stanowi 10,5% liczby mieszkań oddanych w kraju, co plasuje Małopolskę na 4. pozycji wśród województw, podobnie jak przed rokiem. Łączna powierzchnia użytkowa mieszkań wynosi 1 921,5 tys. m², czyli 19,4% więcej niż w roku poprzednim.

Najwięcej mieszkań zostało oddanych do użytku w Krakowie (13 039 mieszkań). Powyżej 1 000 mieszkań oddano również do użytku w powiecie krakowskim (1 306), wielickim (1 094). W stosunku do 2018 roku w 2019 roku w Krakowie nastąpił wzrost o 35,7%. Najmniej mieszkań oddano w powiecie dąbrowskim (143) oraz miechowskim (76).

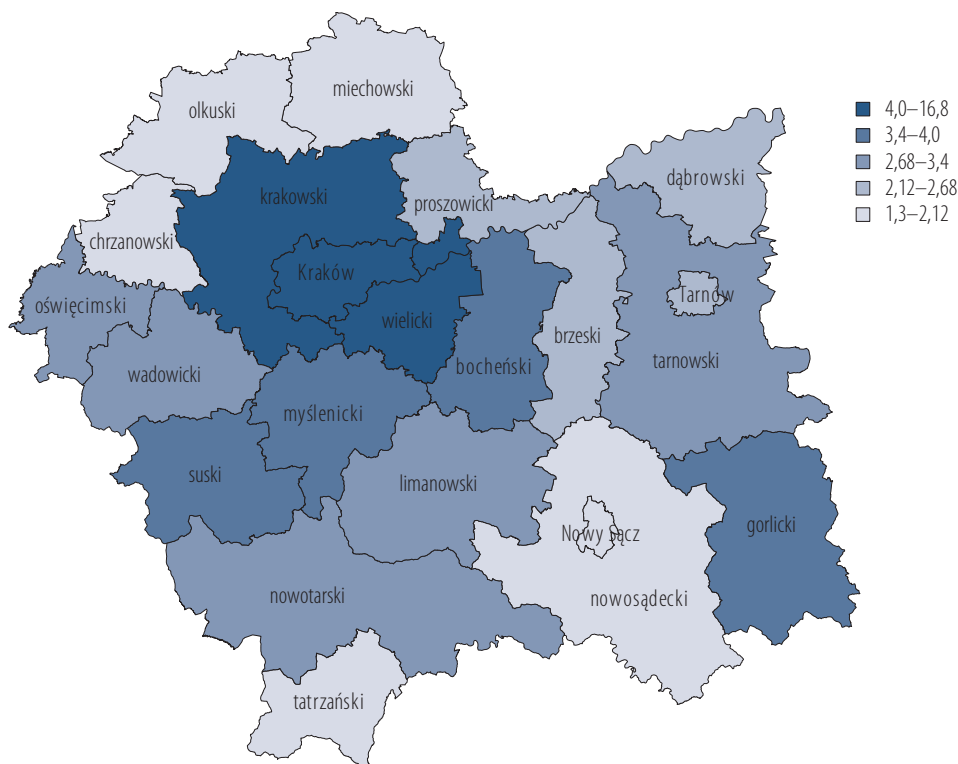
Tabela 41. Mieszkania oddane do użytku w 2019 roku

Powiaty	Mieszkania						Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m ²
	w liczbach bezwzględnych		wzrost lub spadek (-) w stosunku do 2018 roku w %	na 1 000 zawartych małżeństw	na 1 000 ludności	Izby	
	ogółem	w tym w budynkach indywidualnych					
Województwo	21 751	7 157	19,4	1 216	6,4	79 834	88,3
Powiaty:							
bocheński	428	347	24,4	705	4,0	2 258	110,9
brzeski	238	237	30,8	524	2,6	1 330	140,8
chrzanowski	219	208	13,5	406	1,8	1 210	141,9
dąbrowski	143	138	-2,7	470	2,4	773	134,1
gorlicki	416	335	14,3	867	3,8	2 220	116,7
krakowski	1 306	856	-17,8	1 006	4,7	7 329	143,6
limanowski	404	376	-1,2	506	3,1	2 360	162,7
miechowski	76	60	4,1	317	1,6	370	121,0
myślenicki	501	458	7,3	746	3,9	2 757	159,6
nowosądecki	274	274	32,4	231	1,3	1 604	162,1
nowotarski	651	480	-5,9	680	3,4	3 296	133,4
olkuski	232	176	17,8	496	2,1	1 198	139,7
oświęcimski	430	331	-4,0	606	2,8	2 105	119,9
proszowicki	105	101	10,5	482	2,4	623	152,3
suski	336	331	10,9	732	4,0	1 926	160,4
tarnowski	597	570	-5,1	583	3,0	3 445	142,0
tatrzański	297	223	3,5	876	4,4	1 660	154,9
wadowicki	550	446	1,9	688	3,4	2 802	127,6
wielicki	1 094	547	21,3	1 742	8,5	5 416	122,0
Miasta na prawach powiatu:							
Kraków	13 039	474	35,7	2 714	16,8	33 170	56,0
Nowy Sącz	179	111	-41,5	408	2,1	961	144,3
Tarnów	236	78	-2,1	509	2,2	1 021	99,7

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie.

Sytuacja przedstawia się podobnie w przypadku analizy rozkładu przestrzennego mieszkań oddanych do użytkowania na 1 000 ludności według powiatów w 2019 roku. Największa koncentracja w województwie zauważalna jest w samym Krakowie i sąsiednich powiatach (krakowski i wielicki) oraz w powiecie tatrzańskim.

Mapa 26. Mieszkania oddane do użytkowania na 1 000 mieszkańców w 2019 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jak wynika z raportu AMRON, w 2019 roku sprzedano 65,4 tys. nowych mieszkań i był to drugi najlepszy rok w historii dla rynku deweloperskiego pod tym względem (po 2017 roku, gdzie sprzedaż była o 10% wyższa). Roczny wzrost cen nieruchomości utrzymał się na poziomie 10%. Najwięcej mieszkań przekazanych do eksploatacji (15 160) znajdowało się w Warszawie. Kraków zajął w tym zestawieniu drugie miejsce (9 306). Podium zamyka Wrocław (7 529).

W 2019 roku rynek mieszkaniowy cały czas znajdował się w fazie wysokiej aktywności. Polacy inwestowali w mieszkania, które przeznaczali nie tylko na własne potrzeby, ale również na wynajem.

Według raportu *Popyt i preferencje mieszkaniowe w Krakowie 2020* struktura wiekowa nabywców mieszkań nie ulega zmianom. Najliczniejszą grupą szukającą mieszkania na rynku pierwotnym w Krakowie tradycyjnie są młode gospodarstwa domowe, w których głowa rodziny miała 26–30 lat. Wraz z wiekiem zainteresowanie rynkiem mieszkaniowym maleje.

więcej informacji

- *Popyt i preferencje mieszkaniowe w Krakowie 2020* – Instytut Analiz Monitor Rynku Nieruchomości
- *Rok 2019 na rynku nieruchomości mieszkaniowych sześciu największych polskich miast* – Analiza Centrum AMRON
- *Budownictwo w 2019*, Główny Urząd Statystyczny
- *Budownictwo mieszkaniowe w województwie małopolskim w 2019 roku*, Urząd Statystyczny w Krakowie

3. Budownictwo niemieszkania

W 2019 roku w Polsce oddano do użytku 23 042 nowe budynki niemieszkalne (o 0,5% więcej niż w roku poprzednim).

W 2019 roku w województwie małopolskim odnotowano nieznaczny wzrost oddanych do użytkowania nowych budynków niemieszkalnych – ich liczba zwiększyła się z 1 609 w 2018 roku do 1 613 w roku 2019, co plasuje je na 5. miejscu wśród województw (rok temu było to 4. miejsce).

Tabela 42. Budownictwo niemieszkaniowe w województwie małopolskim

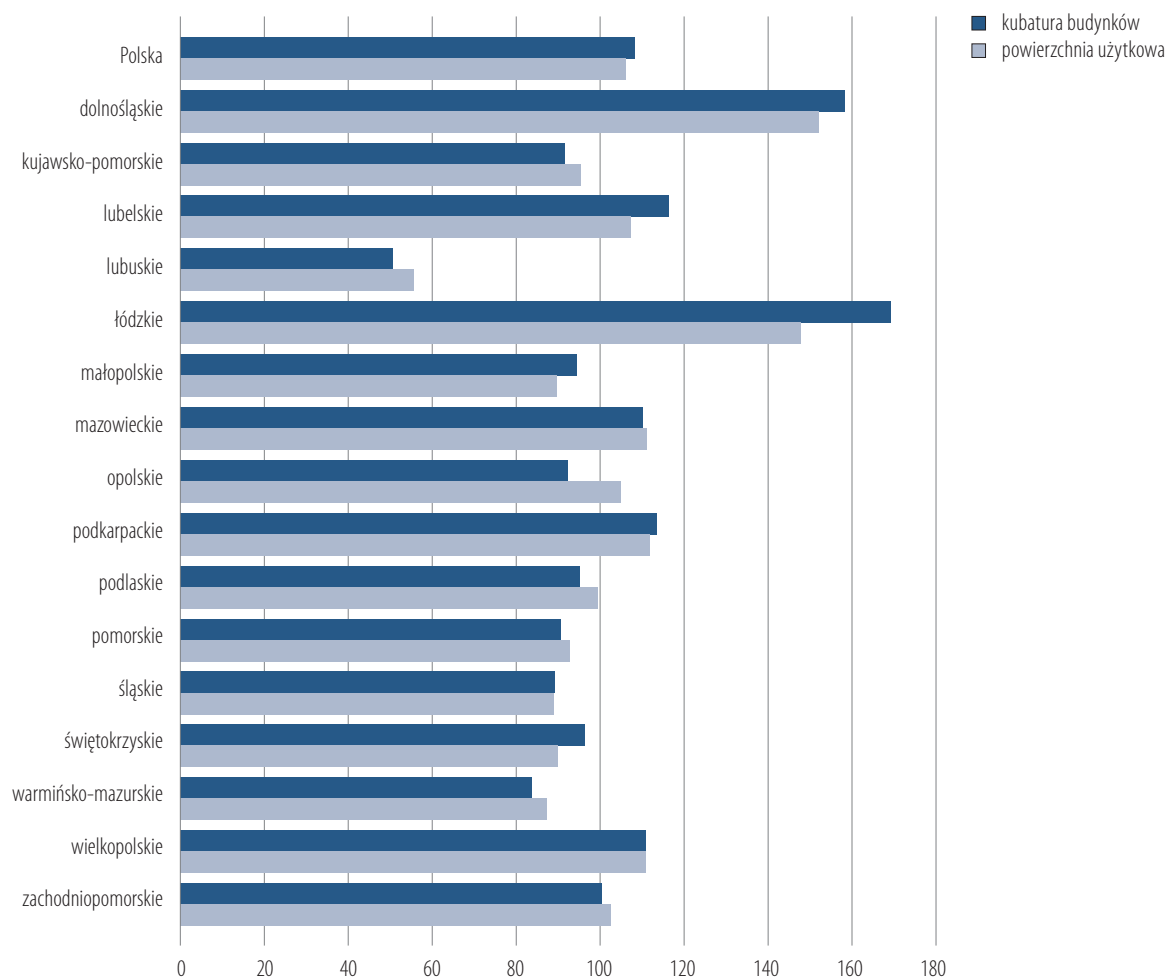
Wyszczególnienie	2018	2019
Budynki ogółem	1 609	1 613
Kubatura w m ³	6 926 820	6 541 158
Powierzchnia użytkowa w m ²	1 033 353	926 383

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Pod względem oddanej powierzchni użytkowej najwięcej nowych budynków niemieszkalnych powstało w 2019 roku w województwie mazowieckim (16% ogółu powierzchni użytkowej), wielkopolskim (13%) oraz dolnośląskim (10%). Przed rokiem na 3. miejscu było województwo śląskie. W trzech pierwszych województwach łącznie jest to 39% ogółu powierzchni użytkowej w Polsce. Województwo małopolskie zajmuje pod tym względem 6. pozycję (rok temu była to pozycja 4.).

W Małopolsce najwięcej powstało budynków gospodarstw rolnych (550), garaży (363), handlowo-usługowych (242), przemysłowych (85), zakwaterowania turystycznego, pozostałych (50), biurowych (49) oraz hoteli (40).

Wykres 112. Nowe budynki niemieszkalne oddane do użytkowania w 2019 roku – dynamika zmian (2018 = 100)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2019 roku wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym na budowę mniejszej liczby nowych budynków niemieszkalnych (33 033) niż przed rokiem (35 873). Spadła również ich powierzchnia użytkowa (o 23%). W roku poprzednim również zanotowano spadek pozwoleń lub dokonanych zgłoszeń z projektem budowlanym, jednak powierzchnia użytkowa budynków wzrosła.

Turystyka

Opracowanie: Anna Niedźwieńska, Ewa Poniatowska, Magdalena Radlińska

podsumowanie

- W 2019 roku Małopolskę odwiedziło 17,86 mln osób (w tym 14,08 mln stanowili odwiedzający krajowi, a 3,78 mln to odwiedzający zagraniczni). Oznacza to, iż liczba odwiedzających region wzrosła w stosunku do roku 2018 o 6,44%, a udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie turystów w Małopolsce jest zdecydowanie wyższy niż w całym kraju.
- W roku 2019 szacowane wydatki odwiedzających region kształtowały się na poziomie blisko 15,2 mld złotych. Poziom wydatków wzrósł w stosunku do roku poprzedniego o 6%. Świadczy to o bardzo dobrych ekonomicznych efektach bezpośrednich z turystyki i o istotnym znaczeniu i wpływie turystyki na dalszy rozwój regionu, zarówno w sferze społecznej, jak i gospodarczej.
- Odwiedzający Małopolskę bardzo wysoko oceniają swój pobyt w regionie – wskaźnik jakości i rzetelności obsługi (NPS) dla Małopolski w 2019 roku wyniósł 63,7%. Także poszczególne elementy oferty turystycznej oceniane są korzystnie, przekraczając 4 pkt. w pięciopunktowej skali ocen. To właśnie te wskaźniki na tak wysokim poziomie przekładają się na pozytywny wizerunek regionu w zakresie bezpieczeństwa i satysfakcji podróży turystycznych do Małopolski.

Turystyka w Małopolsce to niezwykle ważna gałąź gospodarki o znaczącym wpływie na rozwój regionalny i wzrost gospodarczy. Marka turystyczna Małopolski jest uznawana za markę autentyczną, wyjątkową i przyjazną. Ponadto Małopolska odbierana jest jako gościnna, pomocna i inteligentna, a region jest wskazywany jako najbardziej atrakcyjny turystycznie w Polsce. Naturalnie więc turystyka stała się bardzo ważnym źródłem dochodów mieszkańców regionu, czynnikiem rozwoju kultury i bodźcem do rozwoju gospodarczego, a kompleksowy i zrównoważony rozwój turystyki w regionie stał się czynnikiem determinującym działania w sektorze gospodarki i dobrze kojarzonej marki regionu.

1. Ruch turystyczny w regionie

Ruch turystyczny w Małopolsce od roku 2003 wykazywał systematyczną tendencję wzrostową, z wyjątkiem lat 2008–2009, kiedy to w wyniku wpływu światowego kryzysu gospodarczego uległ niewielkiemu spadkowi. W 2019 roku województwo małopolskie odwiedziło 17,86 mln osób, tj. o 6,44% więcej niż w 2018 roku.

Tabela 43. Szacunkowa liczba gości odwiedzających Małopolskę (w tys.)

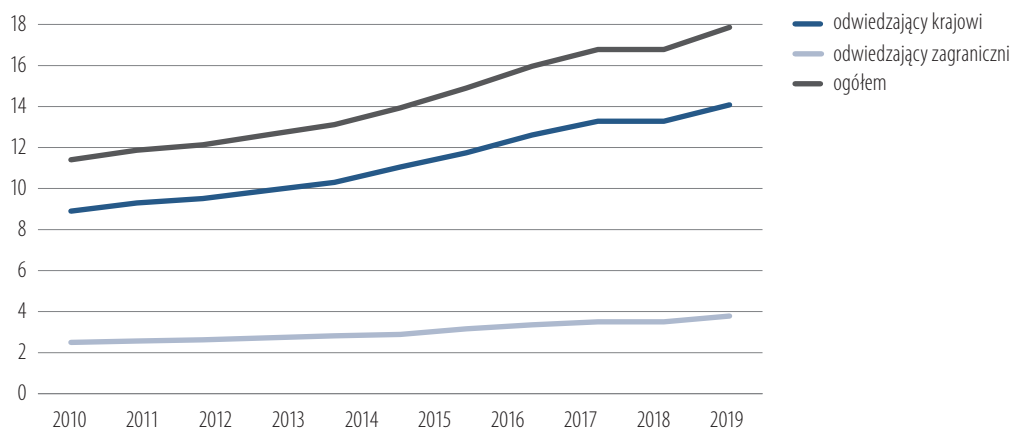
Liczba odwiedzających	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Małopolska										
Odwiedzający krajowi	8 900	9 300	9 510	9 910	10 300	11 050	11 740	12 610	13 280	14 080
Odwiedzający zagraniczni	2 500	2 570	2 620	2 720	2 820	2 890	3 160	3 350	3 500	3 780
Odwiedzający ogółem	11 400	11 870	12 130	12 630	13 120	13 940	14 900	15 960	16 780	17 860

Liczba odwiedzających	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
w tym Kraków										
Odwiedzający krajowi	6 050	6 450	6 600	6 700	7 250	7 430	9 250	9 850	10 400	10 750
Odwiedzający zagraniczni	2 100	2 150	2 350	2 550	2 650	2 620	2 900	3 050	3 100	3 300
Odwiedzający ogółem	8 150	8 600	8 950	9 250	9 900	10 050	12 150	12 900	13 500	14 050

Źródło: Opracowanie własne zespołu naukowego: prof. dr hab. Tadeusz Grabiński, dr Krzysztof Borkowski, prof. UEK dr hab. Renata Seweryn, mgr Leszek Mazanek, dr Ewa Grabińska, dr Bożena Alejsiak.

Dynamika ruchu turystycznego odwiedzających województwo małopolskie na przestrzeni lat wykazuje systematyczną i dość równomierną tendencję wzrostową począwszy od roku 2009, na który istotniejszy wpływ ma zwiększenie dynamiki ruchu odwiedzających krajowych niż zagranicznych.

Wykres 113. Dynamika ruchu turystycznego odwiedzających krajowych oraz zagranicznych (w mln)

Źródło: Opracowanie własne zespołu naukowego: prof. dr hab. Tadeusz Grabiński, dr Krzysztof Borkowski, prof. UEK dr hab. Renata Seweryn, mgr Leszek Mazanek, dr Ewa Grabińska, dr Bożena Alejsiak.

Szacuje się, że liczba turystów w województwie małopolskim wzrosła w roku 2019 o ponad 5% w stosunku do roku poprzedniego, co daje 13,86 mln gości spędzających w Małopolsce co najmniej jedną noc. Liczba turystów odwiedzających Kraków również systematycznie wzrastała i przyrost ten był zbliżony do regionalnego. Liczba turystów w Krakowie wyniosła w 2019 roku 10,15 mln osób.

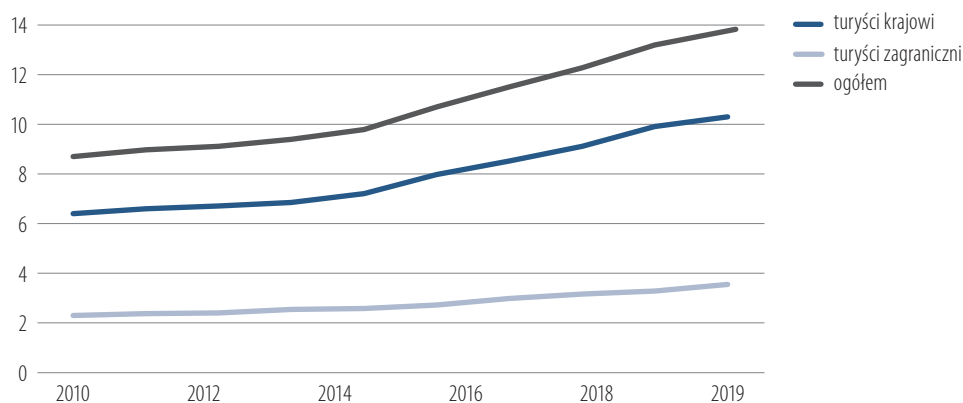
Tabela 44. Szacunkowa liczba turystów w Małopolsce (w tys.)

Liczba turystów	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Małopolska										
Turyści krajowi	6 400	6 600	6 710	6 850	7 210	7 980	8 520	9 108	9 910	10 380
Turyści zagraniczni	2 300	2 370	2 400	2 540	2 580	2 720	2 980	3 162	3 280	3 480
Turyści ogółem	8 700	8 970	9 110	9 390	9 790	10 700	11 500	12 270	13 190	13 860
w tym Kraków										
Turyści krajowi	4 050	4 500	4 650	4 800	5 100	5 630	5 850	6 300	6 800	7 100
Turyści zagraniczni	2 000	2 050	2 250	2 450	2 500	2 520	2 650	2 800	2 850	3 050
Turyści ogółem	6 050	6 550	6 900	7 250	7 600	8 150	8 500	9 100	9 650	10 150

Źródło: Opracowanie własne zespołu naukowego: prof. dr hab. Tadeusz Grabiński, dr Krzysztof Borkowski, prof. UEK dr hab. Renata Seweryn, mgr Leszek Mazanek, dr Ewa Grabińska, dr Bożena Alejsiak.

Analizując tendencje zmiany poziomu turystów krajowych i zagranicznych na przestrzeni lat, spostrzega się dwa okresy zniżkowe w dynamice ruchu turystycznego, tj. rok 2005 i 2008. Od 2009 roku obserwowany jest systematyczny wzrost turystów odwiedzających Małopolskę, zarówno w kategorii turystów krajowych, jak i turystów zagranicznych. Podtrzymany on został również w roku 2019, przy czym większy przyrost miał miejsce w odniesieniu do turystów zagranicznych (o ponad 6% – rok wcześniej był to wzrost na poziomie 3,7%).

Wykres 114. Dynamika ruchu turystycznego turystów krajowych oraz zagranicznych (w mln)

Źródło: Opracowanie własne zespołu naukowego: prof. dr hab. Tadeusz Grabiński, dr Krzysztof Borkowski, prof. UEK dr hab. Renata Seweryn, mgr Leszek Mazanek, dr Ewa Grabińska, dr Bożena Alejsiak.

Wydatki ponoszone przed odwiedzających

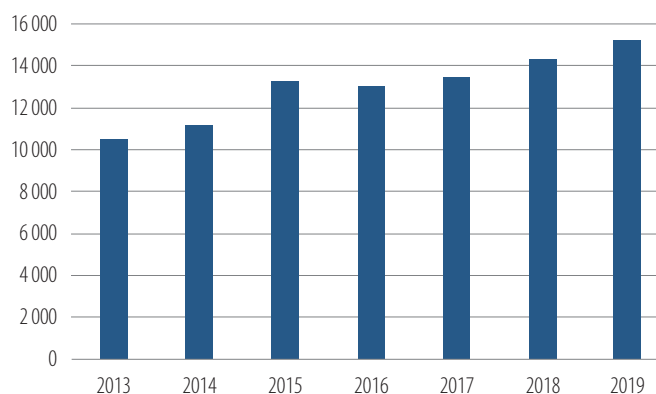
Wielkość wydatków ponoszonych przez odwiedzających krajowych i zagranicznych podczas pobytu w Małopolsce w 2019 roku wzrosła w stosunku do roku ubiegłego o 6% i wyniosła prawie 15,2 mld złotych.

Tabela 45. Szacunkowe wpływy Małopolski z tytułu przyjazdowego ruchu turystycznego wg grup odwiedzających (w mld zł)

Wyszczególnienie	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Turyści krajowi	5,55	6,03	7,50	7,61	8,16	8,88	8,9
Turyści zagraniczni	4,01	3,81	5,17	4,66	4,59	4,76	5,7
Odwiedzający jednodniowi krajowi	0,80	1,18	0,51	0,63	0,62	0,60	0,5
Odwiedzający jednodniowi zagraniczni	0,16	0,16	0,09	0,09	0,09	0,10	0,1
łącznie	10,52	11,18	13,27	12,99	13,46	14,34	15,2

Źródło: Opracowanie własne zespołu naukowego: prof. dr hab. Tadeusz Grabiński, dr Krzysztof Borkowski, prof. UEK dr hab. Renata Seweryn, mgr Leszek Mazanek, dr Ewa Grabińska, dr Bożena Alejsiak.

Wykres 115. Dynamika – szacunkowe wpływy Małopolski z tytułu przyjazdowego ruchu turystycznego (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne zespołu naukowego: prof. dr hab. Tadeusz Grabiński, dr Krzysztof Borkowski, prof. UEK dr hab. Renata Seweryn, mgr Leszek Mazanek, dr Ewa Grabińska, dr Bożena Alejsiak.

Długość pobytu i forma zakwaterowania

Goście odwiedzający Małopolskę w 2019 roku najczęściej zdecydowali się na podróż w przedziale czasowym 4–7 noclegów (31,93%). Pobyt jednodniowy deklarowało 22,37% respondentów, natomiast nocleg od 2 do 3 noclegów stanowił 18,9%. Należy jednak zauważyć, iż długość pobytu w Małopolsce odwiedzających krajowych wykazuje inne tendencje niż długość pobytu gości zagranicznych. Najważniejsza różnica dotyczy pobytów jednodniowych i noclegów w przedziale od 4–7 nocy. W tych przedziałach dominują odwiedzający krajowi (jednodniowy to skala 27,72%), z kolei turyści zagraniczni zdecydowanie najczęściej swój pobyt w regionie spędzają w przedziale czasowym 4–7 noclegów (53,14%).

Tabela 46. Długość pobytu w Małopolsce deklarowana przez odwiedzających (w %)

Długość pobytu	2018			2019			Ogółem 2018–2019	Różnica 2019–2018
	Krajowi	Zagraniczni	Suma	Krajowi	Zagraniczni	Suma		
do 3 godz.	5,674	5,625	5,663	8,746	3,146	7,400	6,532	1,737
1 dzień bez noclegu	22,839	8,766	19,739	27,721	5,489	22,378	21,059	2,638
1 noc	9,181	7,524	8,816	9,022	4,351	7,899	8,357	-0,917
2–3 noclegi	17,041	21,841	18,098	17,853	22,222	18,903	18,501	0,804
4–7 noclegów	28,739	39,080	31,017	25,138	53,414	31,934	31,475	0,917
8–14 noclegów	10,109	11,614	10,441	8,280	8,969	8,446	9,443	-1,995
15 > noclegów	6,416	5,551	6,226	3,240	2,410	3,041	4,633	-3,185

Źródło: Opracowanie własne zespołu naukowego: prof. dr hab. Tadeusz Grabiński, dr Krzysztof Borkowski, prof. UEK dr hab. Renata Seweryn, mgr Leszek Mazanek, dr Ewa Grabińska, dr Bożena Alejsiak.

Turyści nocujący w Małopolsce w 2019 roku najczęściej na miejsce zakwaterowania wybierali hotele (ponad 32%). Co więcej, rola tych obiektów znacząco wzrosła w relacji do roku ubiegłego (o 11 p. proc.). Relatywnie popularne w 2019 roku były także pensjonaty (ponad 13%, czyli o 0,9 p. proc. mniej niż w roku poprzednim), apartamenty i kwatery prywatne (prawie 12%, czyli o 1,8 p. proc. więcej niż rok wcześniej), noclegi u rodziny (ok. 9%, czyli o 0,6 p. proc. mniej niż w roku poprzednim) i znajomych (ok. 6%, tj. o 0,7 p. proc. więcej niż rok wcześniej).

Tabela 47. Miejsce noclegu wybierane przez turystów w Małopolsce

Miejsce zakwaterowania	Polacy		Obcokrajowcy		Ogółem	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Hotel	14,9%	23,4%	41,9%	50,7%	21,1%	32,1%
Motel	1,0%	1,8%	1,8%	2,9%	1,8%	2,2%
Pensjonat	17,1%	16,8%	4,0%	5,3%	14,1%	13,2%
Dom wycieczkowy	1,4%	1,4%	2,5%	1,8%	1,7%	1,5%
Schronisko górskie	0,7%	1,3%	0,0%	0,1%	0,7%	0,9%
Schronisko młodzieżowe	1,5%	1,1%	0,7%	0,8%	1,4%	1,0%
Kemping lub pole namiotowe	2,3%	1,9%	5,4%	0,8%	3,0%	1,5%
Hostel	1,7%	1,5%	3,5%	5,6%	2,2%	2,7%
Ośrodek wczasowy	1,8%	1,3%	0,4%	0,3%	1,5%	1,0%
Zakład uzdrowiskowy	5,6%	5,6%	0,5%	0,1%	4,4%	3,9%
Dom pielgrzyma	0,9%	0,6%	0,9%	0,3%	1,0%	0,5%
Apartament lub kwatery prywatna	8,8%	9,3%	14,0%	17,1%	9,8%	11,6%

Miejsce zakwaterowania	Polacy		Obcokrajowcy		Ogółem	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Obiekt agroturystyczny	8,7%	6,1%	3,9%	0,8%	7,5%	4,4%
U rodziny	10,4%	10,9%	8,6%	5,4%	9,8%	9,2%
U znajomych	5,7%	7,7%	4,6%	2,5%	5,4%	6,1%
Couchsurfing	0,1%	0,1%	0,2%	0,3%	0,1%	0,2%
Własny domek/mieszkanie	13,8%	1,2%	4,2%	0,6%	11,1%	1,0%
Inny obiekt	1,4%	1,1%	1,4%	0,8%	1,4%	1,0%
Brak danych, gdzie nocuje	2,2%	6,9%	1,5%	3,8%	2,0%	6,0%

Źródło: Opracowanie własne zespołu naukowego: prof. dr hab. Tadeusz Grabiński, dr Krzysztof Borkowski, prof. UEK dr hab. Renata Seweryn, mgr Leszek Mazanek, dr Ewa Grabińska, dr Bożena Alejsiak.

Spośród turystów nocujących w hotelach najczęściej w 2019 roku wybierało obiekty czterogwiazdkowe (niemal 1/3, tj. o 4,4% więcej niż w roku ubiegłym). Na drugim miejscu uplasowały się, z niewiele mniejszym udziałem, hotele trzygwiazdkowe (ponad 31% wskazań, tj. o 4,4% mniej niż rok wcześniej).

Tabela 48. Kategoria hoteli preferowana przez gości hotelowych w Małopolsce

Liczba gwiazdek hotelu	Polacy		Obcokrajowcy		Ogółem	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
*	–	–	–	–	–	–
**	2,9%	2,0%	2,5%	1,1%	2,9%	1,5%
***	42,5%	30,6%	31,0%	33,0%	35,8%	31,4%
****	27,8%	22,9%	33,1%	42,1%	28,1%	32,5%
*****	5,8%	8,1%	9,6%	3,8%	7,2%	5,9%

Źródło: Opracowanie własne zespołu naukowego: prof. dr hab. Tadeusz Grabiński, dr Krzysztof Borkowski, prof. UEK dr hab. Renata Seweryn, mgr Leszek Mazanek, dr Ewa Grabińska, dr Bożena Alejsiak.

Pochodzenie osób odwiedzających region

Odwiedzający krajowi przybywają do Małopolski głównie z województwa małopolskiego śląskiego, podkarpackiego i mazowieckiego. Porównując wyniki dotyczące pochodzenia odwiedzających krajowych uzyskane w 2019 roku z latami poprzednimi, widać, że poziom reprezentacji odwiedzających wewnątrzregionalnych nadal jest najwyższy i wykazuje największe wzrosty ilościowe (+ 6,9% w stosunku do 2018 roku). Odwiedzający spoza Małopolski to głównie mieszkańcy województw: śląskiego (13,6% udziałów w strukturze przyjazdów), podkarpackiego (10,8% udziałów w strukturze przyjazdów) i mazowieckiego (10,2% udziałów w strukturze przyjazdów).

Tabela 49. Odwiedzający krajowi w Małopolsce – struktura procentowa według województw (w %)

Lp.	Kraj	2018	2019	Zmiany 2019–2018	Średnio 2018–2019
1	Małopolskie	33,5%	40,4%	6,9%	36,9%
2	Śląskie	14,3%	12,7%	-1,6%	13,6%
3	Podkarpackie	10,1%	10,8%	0,6%	10,8%
4	Mazowieckie	11,5%	10,7%	-0,8%	10,2%

Lp.	Kraj	2018	2019	Zmiany 2019–2018	Średnio 2018–2019
5	Wielkopolskie	4,6%	4,2%	-0,4%	4,4%
6	Łódzkie	4,3%	3,3%	-1,0%	3,9%
7	Dolnośląskie	4,3%	3,2%	-1,1%	3,8%
8	Świętokrzyskie	3,9%	3,2%	-0,7%	3,5%
9	Pomorskie	4,3%	3,1%	-1,1%	3,6%
10	Lubelskie	1,2%	1,9%	0,6%	1,7%
11	Kujawsko-Pomorskie	2,3%	1,7%	-0,6%	2,2%
12	Warmińsko-Mazurskie	1,1%	1,4%	0,3%	1,3%
13	Zachodniopomorskie	2,1%	1,2%	-0,9%	1,6%
14	Opolskie	1,0%	0,9%	-0,1%	1,1%
15	Podlaskie	0,9%	0,7%	-0,1%	0,9%
16	Lubuskie	0,6%	0,5%	0,0%	0,6%

Źródło: Opracowanie własne zespołu naukowego: prof. dr hab. Tadeusz Grabiński, dr Krzysztof Borkowski, prof. UEK dr hab. Renata Seweryn, mgr Leszek Mazanek, dr Ewa Grabińska, dr Bożena Alejsiak.

W 2019 roku dominującą grupą byli odwiedzający z Wielkiej Brytanii, następnie z Niemiec oraz Włoch i Francji. Generalnie odwiedzający z siedmiu krajów stanowią ponad 60% całości strumienia zagranicznego ruchu turystycznego do regionu, a dominacja pierwszej czwórki utrzymuje taką tendencję w dłuższym już okresie.

Tabela 50. Odwiedzający zagraniczni w Małopolsce – podział według deklarowanych państw przyjazdu ujawnionych w trakcie badania w 2018–2019 roku – struktura procentowa

Lp.	Kraj przyjazdu	2018	Sortowanie 2019	N ¹ , 2018	N, 2019	Razem Σ 2018+2019	N, Razem	Zmiany 2019–2018
1	Wielka Brytania	15,3%	18,1%	235	292	16,8%	527	2,8%
2	Niemcy	12,3%	13,4%	189	216	12,9%	405	1,0%
3	Włochy	7,8%	8,2%	120	132	8,0%	252	0,3%
4	Francja	7,0%	7,2%	108	117	7,1%	225	0,2%
5	Hiszpania	5,8%	7,0%	89	114	6,4%	203	1,2%
6	Ukraina	6,8%	5,5%	104	89	6,1%	193	-1,2%
7	Stany Zjedn. Ameryki	5,2%	4,3%	81	70	4,8%	151	-0,942%
	Suma pośrednia	60,5%	64,0%	926	1 030	62,4%	1 956	3,531%
8	Reszta krajów	39,4%	35,9%	603	577	37,6%	1 180	-3,531%
	Suma	100%	100%	1 529	1 607	100%	3 136	0,0%

Źródło: Opracowanie własne zespołu naukowego: prof. dr hab. Tadeusz Grabiński, dr Krzysztof Borkowski, prof. UEK dr hab. Renata Seweryn, mgr Leszek Mazanek, dr Ewa Grabińska, dr Bożena Alejsiak.

Cel podróży i atrakcje turystyczne Małopolski

Dominującymi celami przyjazdu do Małopolski są: wypoczynek, zwiedzanie zabytków oraz turystyka aktywna. Zwiedzanie zabytków jest istotniejsze dla odwiedzających zagranicznych, natomiast odwiedzający krajowi

1. Wartość „N” oznacza liczbę respondentów

znacznie częściej deklarują chęć aktywnego spędzania czasu w Małopolsce. Wśród turystów zagranicznych istotnym celem wizyty w Małopolsce są również odwiedziny u krewnych/znajomych oraz turystyka konferencyjna i biznesowa.

Jeżeli chodzi o najczęściej wskazywane atrakcje turystyczne to największą popularnością cieszy się stolica regionu – Kraków, następnie Kopalnia Soli w Wieliczce i Zakopane.

Tabela 51. Główne motywy przyjazdu do Małopolski osób odwiedzających województwo w 2019 roku (w %)

Lp.	Atrakcje turystyczne w Małopolsce ogółem	2019 (N)	2019 (w %)
1	Kraków	1 509	24%
2	Wieliczka Kopalnia	480	8%
3	Zakopane	373	6%
4	Auschwitz-Birkenau	312	5%
5	OSAD Cerkwie i kościółki zabytkowe	265	4%
6	Spływ przełomem Dunajca	202	3%
7	Tatry	138	2%
8	Zator	137	2%
9	Niedzica	135	2%
10	Góry bez wskazania pasma górskiego	126	2%
11	Krynica-Zdrój	123	2%
12	Babiogórski Park Narodowy Szlaki Babiej Góry	98	2%
13	Pieniny (bez spływu Dunajcem)	98	2%
14	Stary Sącz	95	2%
15	Ojcowski Park Narodowy	90	1%
16	Termy Małopolski	78	1%
17	Wadowice	76	1%
18	Zamki małopolskie	74	1%
19	Jaworzyna Krynicka	70	1%
20	Muszyna	68	1%
21	Kalwaria Zebrzydowska	63	1%
22	Biecz	61	1%
23	Szlaki turystyczne	59	1%
24	Czorsztyn	56	1%
25	Bochnia Kopalnia Soli Bochnia	51	1%
26	Wysowa	44	1%
	Suma pośrednia	4 881	78, %
	Pozostałe atrakcje Małopolski	1 330	22%
	Suma wskazań ogółem	6 211	100%

Źródło: Opracowanie własne zespołu naukowego: prof. dr hab. Tadeusz Grabiński, dr Krzysztof Borkowski, prof. UEK dr hab. Renata Seweryn, mgr Leszek Mazanek, dr Ewa Grabińska, dr Bożena Alejziak.

Profile społeczno-demograficzne odwiedzających Małopolskę

Demografia odwiedzających krajowych:

- › niewielka przewaga kobiet;
- › niemal 3/4 to osoby poniżej 45. roku życia, przy czym najliczniejsze grupy to 36–45-latkowie i 26–35-latkowie;
- › najwięcej jest osób z wyższym wykształceniem, ale ich udział spada; drugą najliczniejszą grupą są osoby z wykształceniem średnim;
- › najczęściej oceniają swoją sytuację finansową jako wystarczającą;
- › pochodzą z miejscowości i miast różnej wielkości, choć raczej mniejszych (do 100 tys. mieszkańców) niż większych;
- › 2/3 to osoby aktywne zawodowo.

Demografia odwiedzających zagranicznych:

- › mniej więcej wyrównane proporcje płci;
- › ponad 3/4 to osoby poniżej 45. roku życia, przeciętnie są młodszy od odwiedzających krajowych (najliczniejsze grupy to 26–35-latkowie i osoby poniżej 26. roku życia);
- › zdecydowanie dominują osoby z wyższym wykształceniem, grupa osób z wykształceniem średnim jest mniej liczna;
- › najczęściej oceniają swoją sytuację finansową jako satysfakcjonującą, choć spora jest również grupa osób wybierających odpowiedź „wystarczająca”;
- › pochodzą z miejscowości i miast różnej wielkości, choć raczej większych (pow. 100 tys. mieszkańców) niż mniejszych;
- › 2/3 to osoby aktywne zawodowo, widoczni są również studenci (przeciętnie kilkanaście procent);

2. Baza hotelarska regionu

Na koniec 2019 roku Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego zawierała 572 obiekty hotelarskie oraz 16 promes, tj. przyrzeczenie zaszerogowania obiektu do odpowiedniego rodzaju i kategorii.

Wśród obiektów hotelarskich najwięcej jest hoteli (421), które stanowią 73,6% skategoryzowanej bazy hotelarskiej, a następnie pensjonatów (99), które stanowią 17,3% wszystkich obiektów hotelarskich w województwie. Pozostałe obiekty hotelarskie stanowią niewielką część skategoryzowanej bazy noclegowej (od 0,5 do 4,0%).

Tabela 52. Obiekty hotelarskie

	2004	2006	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Hotele	142	195	244	276	303	307	322	330	351	368	387	413	421
Motele	13	13	14	12	11	11	9	9	8	7	6	5	6
Pensjonaty	39	55	67	70	74	75	83	85	99	101	100	98	99
Kempingi	9	10	10	11	11	11	10	10	13	14	14	14	15
Domy wycieczkowe	13	10	9	7	7	7	7	5	4	4	4	4	3
Schroniska	5	22	21	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23
Schroniska młodzieżowe	5	5	5	6	6	6	6	6	5	5	5	5	5
Razem	226	310	370	405	435	440	460	468	503	522	539	562	572

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego.

Tabela 53. Hotele w podziale na kategorie – zestawienie na koniec danego roku

Rok	Hotele 5*	Hotele 4*	Hotele 3*	Hotele 2*	Hotele 1*	Razem
2006	6	17	97	60	16	196
2007	6	22	114	60	15	217
2008	8	25	134	61	16	244
2009	10	30	146	60	14	260
2010	14	35	153	59	15	276
2011	14	46	170	59	14	303
2012	14	50	175	54	14	307
2013	14	56	187	51	14	322
2014	14	63	190	49	14	330
2015	15	67	208	48	13	351
2016	15	75	218	48	12	368
2017	17	79	232	48	11	387
2018	19	87	244	52	11	413
2019	21	92	249	48	11	421

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego.

Tabela 54. Hotele w podziale na kategorie z uwzględnieniem miejsc noclegowych (stan na 31.12.2019 roku)

	Hotele 5*		Hotele 4*		Hotele 3*		Hotele 2*		Hotele 1*		Razem	
	liczba	miejsca noclegowe	liczba	miejsca noclegowe	liczba	miejsca noclegowe	liczba	miejsca noclegowe	liczba	miejsca noclegowe	liczba	miejsca noclegowe
Województwo małopolskie	21	3 283	92	14 372	249	17 913	48	3 039	11	1 003	421	39 610
Udział (w %)	5,0%	8,3 %	21,9%	36,3%	59,1%	45,2%	11,4%	7,7%	2,6%	2,5%		
Kraków	14	2 340	51	8 855	91	7 436	17	1 723	5	750	178	21 104
Udział (w %)	7,9%	11,1%	28,7%	42,0%	51,1%	35,2%	9,5%	8,2%	2,8%	3,5%		

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego.

Struktura miejsc noclegowych

Wszystkie hotele w województwie małopolskim dysponują w sumie 39 610 miejscami noclegowymi. Prawie połowa wszystkich miejsc noclegowych (17 913) znajduje się w hotelach trzygwiazdkowych. Najmniej miejsc noclegowych (1 003, tj. 2,5% wszystkich miejsc noclegowych wśród hoteli w województwie) jest w hotelach o najniższej kategorii (jedna gwiazdka). W hotelach o najwyższej kategorii znajduje się 3 283 (8,3%) miejsc noclegowych. Hotele dwu- i czterogwiazdkowe posiadają odpowiednio: 3 039 (7,7%) i 14 372 (36,3%) miejsc noclegowych. Średnio hotel dysponuje 94 miejscami noclegowymi. W stosunku do 2018 roku zwiększył się udział miejsc noclegowych w hotelach cztero- i pięciogwiazdkowych, a zmniejszył w hotelach jedno-, dwu- i trzygwiazdkowych.

W Krakowie standard hoteli jest wyższy w stosunku do całego województwa – 28,7% wszystkich hoteli stanowią hotele czterogwiazdkowe, a 7,9% hotele pięciogwiazdkowe. Większość hoteli pięciogwiazdkowych znajdujących się w województwie małopolskim leży na terenie Krakowa, stąd udział ich miejsc noclegowych w całości

miejsc noclegowych w hotelach w Krakowie wynosi 11,1%. Z kolei hotele o najniższej kategorii (jedno- i dwugwiazdkowe) dysponują dużo mniejszą liczbą miejsc noclegowych (2 473) w stosunku do hoteli najwyższej kategorii (cztero- i pięciogwiazdkowych – 11 195). W stosunku do 2018 roku zwiększył się udział miejsc noclegowych w hotelach cztero- i pięciogwiazdkowych, a zmniejszył w hotelach jedno-, dwu- i trzygwiazdkowych. Hotele (ponad 30) położone w centrum miasta Krakowa ze względu na zabytkowy charakter mają odstępstwa od wymagań co do wyposażenia i zakresu świadczonych usług. Odstępstwa najczęściej dotyczą braku górnej osłony nad głównym wejściem oraz braku górnej osłony nad podjazdem do obiektu. Odstępstwa zrekompensovane są spełnieniem w wyższym stopniu innych wymagań.

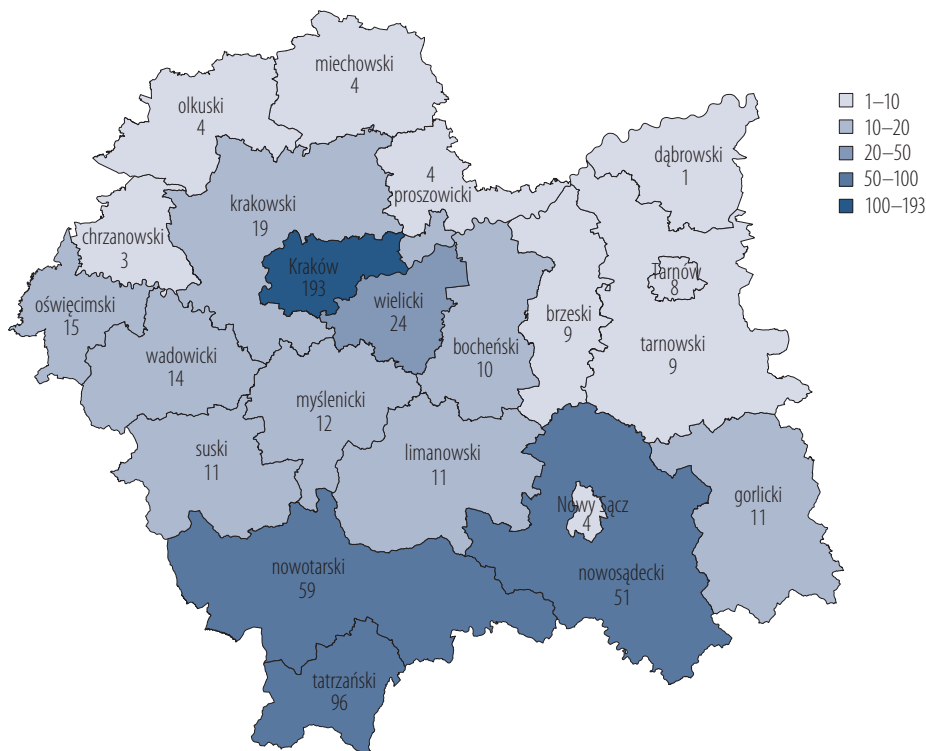
Usługi hotelarskie oprócz podlegającym kategoryzacji obiektom hotelarskim mogą być również świadczone w innych obiektach, których ewidencję prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) właściwy ze względu na miejsce ich położenia. Na terenie Gminy Miejskiej Kraków do ewidencji obiektów świadczących usługi hotelarskie niebędących obiektami hotelarskimi prowadzonej przez Prezydenta Miasta Krakowa zgłaszane są m.in. hostele, apartamenty, pokoje gościnne, apartotele itp. Na koniec 2019 roku ewidencja ta zawierała 1 397 obiektów na łączną liczbę miejsc noclegowych ok. 30 000.

Południowa część województwa również dysponuje sporą liczbą miejsc noclegowych w obiektach niepodlegających kategoryzacji. Na koniec roku 2019 w ewidencji burmistrza Zakopanego było zarejestrowanych 2 416 obiektów o łącznej liczbie miejsc noclegowych 33 220, w ewidencji wójta gminy Bukowina Tatrzańska 808 obiektów, tj. 14 067 miejsc noclegowych, w ewidencji burmistrza gminy Krynica-Zdrój 365 obiektów, tj. 9 010 miejsc noclegowych.

Rozmieszczenie obiektów hotelarskich w województwie

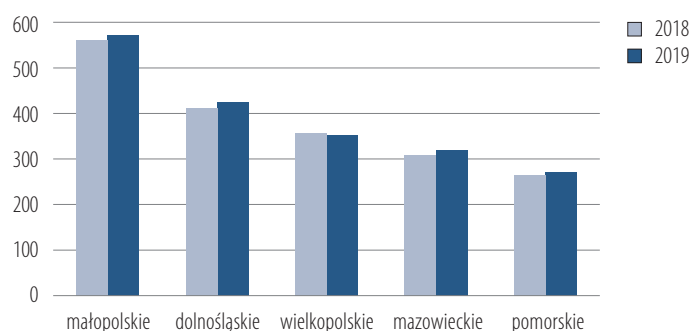
Najwięcej obiektów hotelarskich zlokalizowanych jest w Krakowie i są to w 92,2% hotele. W powiatach wokół Krakowa również przeważają hotele – powiat krakowski (16), powiat wielicki (22). Najmniej skategoryzowanych obiektów hotelarskich znajduje się na terenie powiatów: dąbrowskiego (1), chrzanowskiego (3), miechowskiego, olkuskiego, proszowickiego oraz miasta Nowy Sącz (po 4). W południowej części województwa działa spora część obiektów hotelarskich. W tym regionie najwięcej z nich znajduje się w powiecie tatrzańskim (96). Najwięcej schronisk znajduje się w powiecie tatrzańskim i nowotarskim.

Mapa 27. Rozmieszczenie obiektów hotelarskich (stan na 31.12.2019 roku)

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałków Województw.

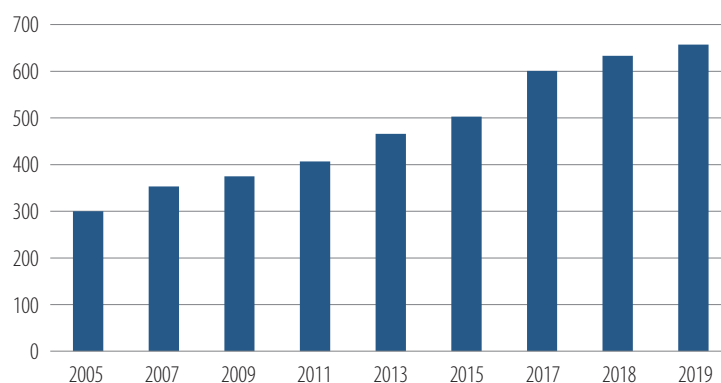
Województwo małopolskie ma największą skategoryzowaną bazę obiektów hotelarskich wśród wszystkich województw. W dalszej kolejności znajduje się województwo dolnośląskie, wielkopolskie, mazowieckie i pomorskie.

Wykres 116. Liczba obiektów hotelarskich w wybranych województwach

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałków Województw.

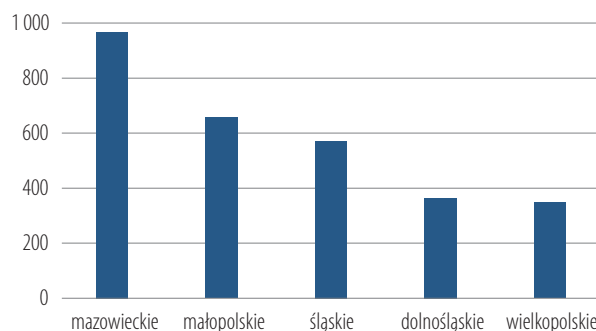
3. Organizatorzy turystyki i przewodnicy górscy

Pod koniec 2019 roku na terenie województwa małopolskiego posiadało swoją siedzibę 657 przedsiębiorców turystycznych wpisanych do Rejestru Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych Marszałka Województwa Małopolskiego, to jest o 3,8% więcej w stosunku do roku 2018. Wśród przedsiębiorców wpisanych do rejestru 12,94% prowadzi działalność jako organizator turystyki i przedsiębiorca ułatwiający nabywanie powiązanych usług turystycznych, 86,15% jako organizator turystyki, a 0,91% jako przedsiębiorca ułatwiający nabywanie powiązanych usług turystycznych.

Wykres 117. Liczba organizatorów turystyki i przedsiębiorców ułatwiających nabywanie powiązanych usług turystycznych w województwie małopolskim

Źródło: Rejestr Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych Marszałka Województwa Małopolskiego (stan na 31.12.2019 rok).

W ciągu 2019 roku 96 nowych przedsiębiorców zostało wpisanych do Rejestru, przy 68 wykreślonych z Rejestru i 3, którzy otrzymali zakaz prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie organizowania imprez turystycznych.

Wykres 118. Województwa o największej liczbie wpisów do Rejestru Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych

Źródło: Centralna Ewidencja Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych (stan na 31.12.2019 roku).

Małopolska zajmuje drugie miejsce w Polsce pod względem liczby wpisów do Rejestru Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych.

Marszałek Województwa Małopolskiego prowadzi Ewidencję Przewodników Górskich. Na dzień 31 grudnia 2019 roku Ewidencja Przewodników Górskich Marszałka Województwa Małopolskiego obejmowała 2 358 uprawnień przewodników górskich, w tym: 1 620 uprawnień przewodników górskich beskidzkich, 734 uprawnienia przewodników górskich tatrzańskich oraz 4 uprawnienia przewodników górskich sudeckich.

Tabela 55. Liczba przewodników górskich posiadających uprawnienia

	PGB (Przewodnik górski beskidzki)	PGT (Przewodnik górski tatrzański)	PGS (Przewodnik górski sudecki)	Razem
2006	1 160	527	2	1 689
2007	1 254	543	2	1 799
2008	1 296	559	4	1 859
2009	1 309	573	4	1 886
2010	1 362	578	5	1 945
2011	1 395	604	5	2 004
2012	1 421	619	5	2 045
2013	1 448	635	4	2 087
2014	1 474	661	4	2 139
2015	1 497	677	4	2 178
2016	1 515	677	4	2 196
2017	1 538	711	4	2 253
2018	1 581	724	5	2 310
2019	1 620	734	4	2 358

Źródło: Ewidencja Przewodników Górskich Marszałka Województwa Małopolskiego.

W ciągu 14 lat (2006–2020) obserwujemy wzrost liczby osób posiadających uprawnienia przewodnika górskiego.

Marszałek Województwa przeprowadza również egzaminy dla kandydatów na przewodników górskich (tatrzańskich i beskidzkich). W 2019 roku zorganizowano 7 egzaminów. Do egzaminu na przewodnika górskiego w 2019 roku przystąpiło 125 osób.

4. Trasy VeloMałopolska

Małopolska realizuje największy w Polsce projekt budowy tras rowerowych VeloMałopolska. Przedsięwzięcie współfinansowane jest ze środków unijnych, głównie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, będzie także kontynuowane w kolejnej perspektywie finansowej na lata 2021–2027. Docelowo rowerzyści będą mogli skorzystać z prawie 1 000 kilometrów dobrze oznakowanych tras o europejskim standardzie, które połączą najciekawsze turystycznie i przyrodniczo miejsca w regionie.

Projekt zakłada budowę ośmiu tras rowerowych. Przebieg sześciu z nich został wytyczony m.in. po wałach przeciwpowodziowych wzdłuż rzek i od nich trasy przyjęły swoje nazwy: Wiślana Trasa Rowerowa, VeloDunajec, VeloSkawa, VeloRaba, VeloPrądnik, VeloRudawa.

Kolejna z tras – VeloMetropolis – (małopolski odcinek trasy EuroVelo 4), łączy największe miasta województwa, biegnąc z zachodu na wschód (częściowo po trasie WTR), a trasa VeloNatura (małopolski odcinek EuroVelo 11) będzie przebiegać z południa na północ po najbardziej atrakcyjnych terenach doliny Popradu i Dunajca.

Planowana długość każdej trasy:

- › Wiślana Trasa Rowerowa – 230 km (częściowo wspólnie z VeloMetropolis i VeloNatura),
- › VeloDunajec – 237 km (częściowo wspólnie z VeloNatura),
- › VeloSkawa – 126 km (częściowo wspólnie z WTR),
- › VeloRaba – 125 km (częściowo wspólnie z VeloMetropolis i VeloNatura),
- › VeloPrądnik – 57 km,
- › VeloRudawa – 45 km,
- › VeloMetropolis – 220 km (częściowo wspólnie z WTR i VeloNatura),
- › VeloNatura – 271 km (częściowo wspólnie z VeloDunajec, VeloMetropolis i WTR).

Do końca 2019 roku oddano do użytku 438 km zaplanowanych tras. Realizacja projektu skupiła się głównie na trasach Wiślana Trasa Rowerowa oraz VeloDunajec. Pozostałe trasy są w różnych fazach przygotowania: prace projektowe, opracowywanie dokumentacji i pozyskiwanie pozwoleń budowlanych, uzgodnienia z Wodami Polskimi, wycinki drzew itp.

Mapa 28. Stan prac budowy sieci tras VeloMałopolska

Źródło: Zespół Małopolskiej Infrastruktury Informacji Przestrzennej, miip.geomalopolska.pl/rowery.

Około 65 km tras znajduje się na terenie Miasta Krakowa. Do zadań własnych Miasta należy wykonanie robót budowlanych oraz oznakowanie tras.

Odcinki o długości ok. 50 km wzdłuż Popradu ujęte zostały w programie INTERREG na lata 2019–2020 (beneficjenci – gminy: Muszyna, Piwniczna, Rytno)

Rozdział VI Turystyka

Na wybudowanych trasach Velo, średnio co 15 km, znajdują się nowoczesnie zaprojektowane miejsca obsługi rowerzystów (MOR) z zadaszonymi miejscami do wypoczynku, oświetleniem, stojakami rowerowymi, stacjami naprawy rowerów wyposażonymi w podstawowe narzędzia oraz pompkę, toaletami, grillami stacjonarnymi. Do końca 2019 roku oddano do użytku 21 takich miejsc.

Ruch na trasach Velo mierzony jest od kwietnia 2018 roku w 6 punktach pomiarowych ulokowanych na WTR i VeloDunajec. Od tego czasu – od kwietnia do grudnia 2018 roku obie trasy przemierzyło 315 661 rowerzystów, a w całym 2019 roku pomiary wykazały 359 495 użytkowników tras rowerowych.

W celu promowania turystyki rowerowej w Małopolsce podejmowano następujące działania: prowadzenie zakładki poświęconej turystyce rowerowej na oficjalnej stronie internetowej Urzędu, opracowanie, aktualizacja i druk map dla tras WTR i VeloDunajec, udział w imprezach dla branży turystycznej oraz partnerstwa tytularne w imprezach sportowych i kulturalnych.

ŚRODOWISKO GOSPODARCZE

Rozdział I

Baza podatkowa

Opracowanie: Katarzyna Jureczko-Tylek, Wojciech Rataj

Dochody podatkowe z terenu województwa małopolskiego w 2019 roku wyniosły 37 001 mln zł i były wyższe w stosunku do roku 2018 o 1 729 mln zł, tj. o 4,9%. Głównym źródłem dochodów realizowanych na terenie województwa małopolskiego są podatki pośrednie – łącznie 63,3% (spadek w stosunku do 2018 roku o 368 mln zł) i podatki dochodowe od osób fizycznych i prawnych – łącznie 34,5% (wzrost o 2 065 mln zł w stosunku do roku poprzedniego). Wpływy z CIT i PIT z tytułu podatku zryczałtowanego były najwyższe w historii. Niższe wpływy niż w roku wcześniejszym zanotowano w kategorii *Podatek od towarów i usług, Podatek akcyzowy, Podatek od gier, Odsetki od nieterminowych wpłat*. Jedynie w kategorii *Podatki zniesione, pozostałe wpłaty* wpływy utrzymały się na takim samym poziomie jak w roku 2018.

Dochody realizowane przez Urzędy Skarbowe i Izbę Celną stanowiące dochody budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego Województwa Małopolskiego w rozbiciu na rodzaje podatków przedstawia poniższa tabela.

Tabela 56. Dochody realizowane przez Urzędy Skarbowe i Urzędy Celne (w mln zł)

Rodzaj należności	2010	2012	2014	2016	2018	2019	Dynamika 2019/2018	Struktura w 2019 r.
	(w mln zł)						(w %)	
Podatek dochodowy od osób prawnych	1 420	1 518	1 451	1 762	2 293	2 693	117,4%	7,3%
Podatek dochodowy od osób fizycznych	4 275	4 834	5 497	6 578	8 411	10 076	119,8%	27,2%
Podatek zryczałtowany	375	443	374	447	593	717	120,9%	1,9%
Podatek od towarów i usług	7 871	9 209	9 919	10 519	13 540	13 357	98,6%	36,1%
Podatek akcyzowy	9 579	9 054	9 425	10 049	10 235	10 052	98,2%	27,2%
Podatek od gier	75		29	19	10	8	80,0%	0,0%
Odsetki od nieterminowych wpłat	54	81	71	87	189	97	51,3%	0,3%
Karta podatkowa	9	8	8	7				0,0%
Podatki zniesione, pozostałe wpłaty	14	9	0	48	1	1	100,0%	0,0%
Podatek od czynności cywilno-prawnych od osób prawnych oraz podatek od czynności cywilno-prawnych i podatek od spadków i darowizn od osób fizycznych	131	119	141	201				
Ogółem	23 835	25 275	26 944	29 718	35 272	37 001	104,9%	100%

* Podając za Izbą Administracji Skarbowej w Krakowie dochody z tyt. Karty podatkowej, podatku od czynności cywilnoprawnych, podatku od spadków i darowizn są rozliczane na poziomie centralnym przez Centrum Kompetencyjne Rozliczeń w Bydgoszczy, stąd nie ma możliwości pozyskania danych w zakresie wpływów w poszczególnych izbach administracji skarbowej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Izby Administracji Skarbowej w Krakowie

Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Opracowanie: Katarzyna Jureczko-Tylek, Wojciech Rataj

— podsumowanie

- W 2019 roku wartości dochodów i wydatków JST wzrosły w stosunku do roku poprzedniego. Dochody wzrosły przeciętnie o 11,9% w ciągu roku, a wydatki o 9,2%. W 2019 roku wystąpił niedobór w wysokości 269 mln zł, i był to wynik znacznie lepszy w porównaniu z rokiem poprzednim, w którym odnotowano niedobór w wysokości 774 mln zł.
- Gminy odnotowały niedobór w wysokości 110 mln zł, ale i tak sytuacja tych JST znacznie się poprawiła w stosunku do roku 2018 (spadek niedoboru o 328 mln zł). W porównaniu do roku ubiegłego 30 gmin mniej odnotowało deficyt budżetowy.
- Poprawiła się również sytuacja powiatów, które odnotowały nadwyżkę budżetową w kwocie 105 mln zł i był to znaczny wzrost w porównaniu do roku 2018 (niedobór w kwocie 40 mln zł).
- Nieznacznie poprawiła się również sytuacja miast na prawach powiatu. Niedobór odnotowany w 2018 roku w kwocie 350,5 mln zł, zmniejszył się w roku 2019 do kwoty 348 mln zł. Przyczyną tego była poprawa sytuacji miasta Tarnów, które zmniejszyło deficyt o kwotę 55 mln zł. Pozostałe miasta nieznacznie pogorszyły swoją sytuację. Miasto Kraków powiększyło niedobór o kwotę 34 mln zł, a dodatni wynik miasta Nowy Sącz z 2018 roku w wysokości 24 mln zł zmniejszył się do kwoty 5,5 mln zł w 2019 roku.
- Województwo odnotowało wzrost dochodów o 3,6% i wzrost wydatków o 1,4% w porównaniu do 2018 roku. Efektem tego była nadwyżka budżetowa w 2019 roku w kwocie 84 mln, co było wynikiem lepszym niż zanotowana nadwyżka w 2018 roku, wynosząca 53,5 mln zł.

W roku 2019 dochody jednostek samorządu terytorialnego kształtowały się na poziomie 23 801 mln zł, natomiast wydatki wyniosły 24 070 mln zł. Dochody ogółem wszystkich jednostek w województwie małopolskim wzrosły w porównaniu do roku 2018 o 2 525 mln zł, w tym dochody własne wzrosły o 10,5%, dotacje wzrosły o 85,2%, natomiast subwencje wzrosły o 67,7%. Wzrost dochodów odnotowały budżety wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

Wydatki ogółem w 2019 roku wzrosły o 9,2% w stosunku do roku 2018, przy czym wydatki bieżące wzrosły o 10,5%, a wydatki majątkowe o 3,0%.

W gminach, powiatach, miastach na prawach powiatu oraz w województwie wydatki wzrosły odpowiednio o 9,8%, 6,3%, 17,5% oraz o 1,4%. Zmianie uległ wynik wykonania budżetów jednostek w 2019 roku. Zmniejszył się niedobór o 280 mln zł (tj. o 29,6%), jednocześnie zwiększyła się nadwyżka budżetowa w porównaniu do 2018 roku o 226 mln zł (tj. o 232,5%). Ogółem budżety wszystkich jednostek ostatecznie zamknęły się niedoborem w wysokości 269 mln zł (spadek w stosunku do roku 2018 o 505 mln zł).

Gminy osiągnęły w 2019 roku dochody ogółem w wysokości 12 533 mln zł i zrealizowały wydatki w kwocie 12 643 mln zł. Ostatecznie dochody gmin wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o 13,2%, wydatki wzrosły o 9,8%, a deficyt finansowy odnotowany w 2018 roku w wysokości 437 mln zł został zmniejszony o 328 mln zł, tj. do kwoty 109,5 mln zł.

Powiaty osiągnęły dochody w kwocie 2 499 mln zł, natomiast wydatki zrealizowały w wysokości 2 395 mln zł. W rezultacie ich budżety zamknęły się nadwyżką w wysokości 105 mln zł w stosunku do odnotowanego niedoboru z 2018 roku w wysokości 40 mln zł.

W strukturze dochodów powiatów, dochody własne stanowiły 39,3%, a dotacje i subwencje odpowiednio: 22,7% i 38,0%. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem wzrósł o 1,9 p. proc. Natomiast udział dotacji i subwencji w dochodach ogółem spadł po 0,9 p. proc.

W 2019 roku w porównaniu do roku 2018 wydatki ogółem powiatów wzrosły o 6,3%, w tym wydatki bieżące o 8,5% natomiast wydatki majątkowe spadły o 2,6%. W strukturze wydatków ogółem, wydatki majątkowe stanowiły 18,3% (w poprzednim roku 20%), natomiast na wydatki bieżące powiaty przeznaczyły 81,7% wydatków ogółem (w 2018 roku 80%).

W 2019 roku miasta na prawach powiatu osiągnęły dochody w kwocie 7 352,5 mln zł, tj. o 11% wyższe niż w 2018 roku, natomiast wydatki zrealizowały w wysokości 1 123,5 mln zł (wzrost o 10,4%). W rezultacie budżety miast na prawach powiatu zamknęły się deficytem w wysokości 348 mln zł (w 2018 roku niedobór wyniósł 350,5 mln zł).

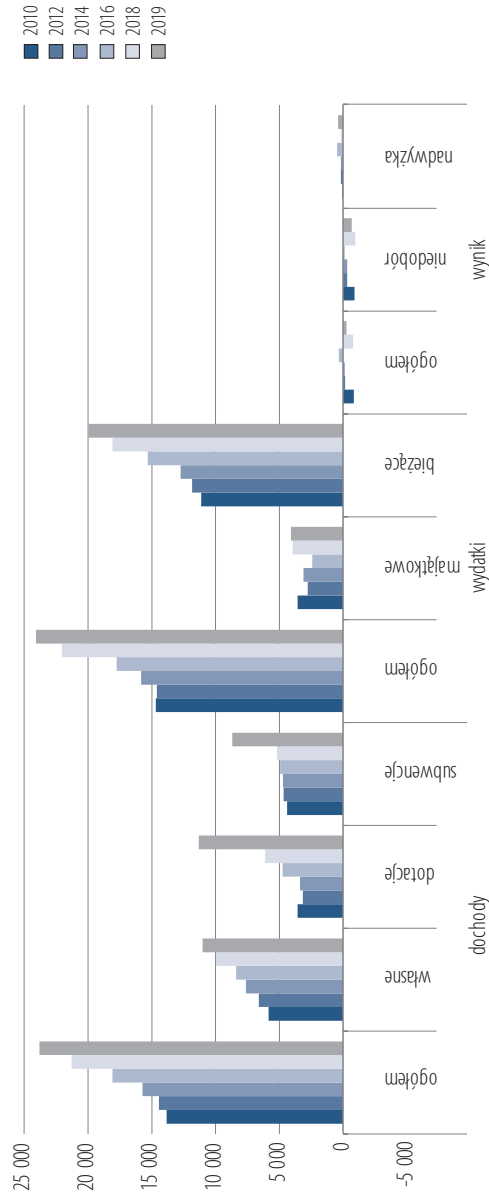
Województwo Małopolskie zanotowało wzrost dochodów o 3,6%, w tym dochody własne i subwencje wzrosły odpowiednio o 9,9%, i 24,1% natomiast dotacje spadły o 9,9%. Na wydatki majątkowe Województwo przeznaczyło o 12,7% mniej środków niż w 2018 roku, w strukturze wydatków ogółem ich udział spadł o 4,9 p. proc. do poziomu 30,3%. W 2019 roku budżet Województwa Małopolskiego zamknął się nadwyżką w wysokości 83,7 mln zł.

Tabela 57. Wynik wykonania budżetu jednostek samorządu terytorialnego (w zł)

1	Dochody			Wydatki				Wynik		
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	Ogółem	własne	dotacje	subwencje	Ogółem	majątkowe	bieżące	Ogółem	niedobór	nadwyżka
2010	13 833 045 086	5 849 979 143	3 580 009 409	4 403 056 534	14 678 751 222	3 560 714 093	11 118 037 129	-845 706 136	-900 926 804	55 220 668
2012	14 452 857 296	6 620 630 724	3 167 092 290	4 665 134 283	14 615 668 541	2 769 941 581	11 845 726 960	-162 811 245	-327 734 611	164 923 366
2014	15 734 789 522	7 615 266 659	3 391 798 152	4 727 724 710	15 850 838 741	3 115 174 882	12 735 663 859	-116 049 220	-302 450 018	186 400 798
2016	18 093 929 187	8 389 159 671	4 754 794 297	4 949 975 219	17 750 142 931	2 428 458 644	15 321 684 286	343 786 256	-127 155 733	470 941 990
2018	21 275 515 698	9 971 636 388	6 119 244 487	5 184 634 865	22 049 861 463	3 968 481 917	18 081 379 546	-774 345 765	-944 768 543	170 422 778
2019	23 800 911 774	11 017 272 957	11 331 409 396	8 693 495 105	24 069 905 238	4 086 348 887	19 983 556 351	-268 993 464	-665 169 891	396 176 426
Dynamika (2019–2018)	111,9%	110,5%	185,2%	167,7%	109,2%	103,0%	110,5%	34,7%	70,4%	232,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Wykres 119. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu jednostek samorządu terytorialnego (w mln zł)

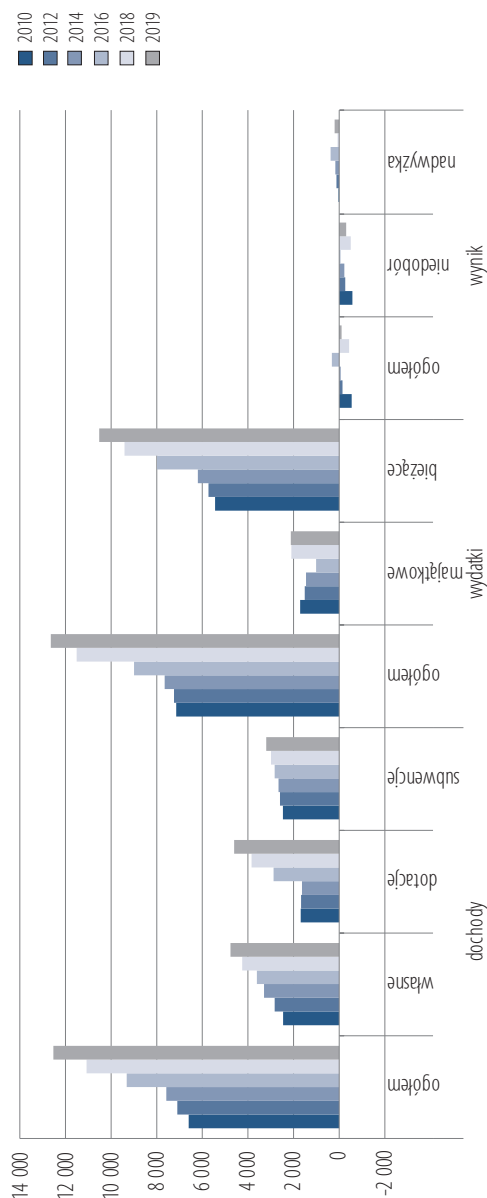
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 58. Wynik wykonania budżetu gmin (w zł)

Rok	Dochody			Wydatki			Wynik			
	Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:		Ogółem	nieodobór	nadwyżka	
		własne	dotacje		subwencje	Ogółem				bieżące
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2010	6 601 545 189	2 454 280 239	1 682 537 195	2 464 727 755	7 149 032 822	1 711 448 673	5 437 584 149	-547 487 633	-577 275 093	29 787 459
2012	7 094 642 924	2 827 376 497	1 671 154 914	2 596 111 513	7 243 223 998	1 512 134 332	5 731 089 666	-148 581 074	-266 301 176	117 720 103
2014	7 583 168 663	3 296 193 728	1 627 679 045	2 659 295 890	7 649 651 412	1 456 722 983	6 192 928 428	-66 482 749	-231 130 642	164 647 893
2016	9 314 444 996	3 609 146 738	2 879 199 962	2 826 098 296	8 996 905 440	1 011 382 752	7 985 522 688	317 539 556	-57 480 947	375 020 504
2018	11 074 027 007	4 246 933 586	3 838 635 415	2 988 458 005	11 511 429 859	2 099 624 750	9 411 805 109	-437 402 853	-505 757 372	68 354 519
2019	12 533 216 957	4 767 096 942	4 601 303 045	3 195 879 178	12 642 759 904	2 120 301 372	10 522 458 532	-109 542 947	-307 182 315	197 639 368
Dynamika (2019–2018)	113,2%	112,2%	119,9%	106,9%	109,8%	101,0%	111,8%	25,0%	60,7%	289,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Wykres 120. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu gmin (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

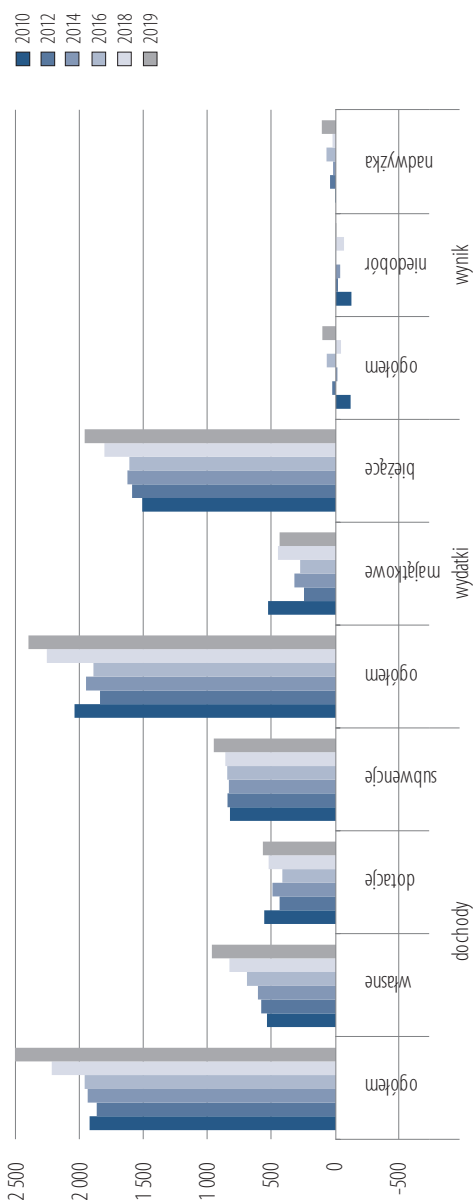

Tabela 59. Wynik wykonania budżetu powiatów (w zł)

Rok	Dochody			Wydatki			Wynik			
	Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:		Ogółem	nieobór	nadwyżka	
		własne	dotacje		subwencje	majątkowe				bieżące
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2010	1 918 941 560	536 781 168	556 853 765	825 306 627	2 035 079 986	527 420 326	1 507 659 660	-116 138 426	-121 249 362	5 110 936
2012	1 863 643 689	580 665 728	438 706 103	844 271 858	1 836 017 930	248 123 663	1 587 894 267	27 625 759	-16 307 814	43 933 573
2014	1 933 298 904	606 272 976	493 812 735	833 213 194	1 946 047 429	322 873 854	1 623 173 575	-12 748 525	-34 501 430	21 752 905
2016	1 956 581 615	692 974 571	416 813 044	846 793 999	1 887 216 085	278 544 212	1 608 671 874	69 365 529	-2 200 388	71 565 918
2018	2 212 306 001	827 849 324	523 096 117	861 360 560	2 252 300 748	450 071 945	1 802 228 803	-39 994 747	-64 652 153	24 657 406
2019	2 499 484 720	965 757 437	567 444 267	950 555 194	2 394 602 057	438 564 778	1 956 037 279	104 882 663	-4 440 523	109 323 186
Dynamika (2019–2018)	113,0%	116,7%	108,5%	110,4%	106,3%	97,4%	108,5%	-262,2%	6,9%	443,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Wykres 121. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu powiatów (w mln zł)

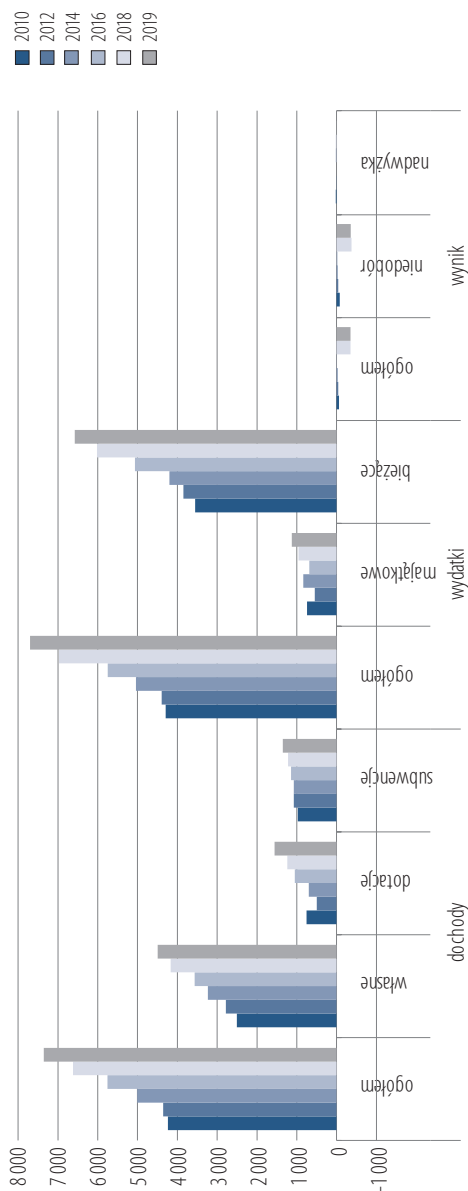
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 60. Wynik wykonania budżetu miast na prawach powiatu (w zł)

Rok	Dochody				Wydatki				Wynik		
	Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			Ogółem	niedobór	nadwyżka
		własne	dotacje	subwencje		Ogółem	majątkowe	bieżące			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
2010	4 235 362 806	2 504 064 339	755 960 690	975 337 777	4 295 840 086	743 836 126	3 552 003 960	-60 477 281	-80 799 553	20 322 272	
2012	4 354 349 291	2 779 191 881	499 043 431	1 076 113 978	4 393 530 409	547 084 380	3 846 446 029	-39 181 119	-42 450 810	3 269 691	
2014	5 007 764 404	3 230 416 512	701 439 385	1 075 908 507	5 039 036 941	839 709 415	4 199 327 526	-31 272 537	-31 272 537		
2016	5 754 548 309	3 563 746 770	1 048 331 862	1 142 469 677	5 751 080 933	684 603 881	5 066 477 051	3 467 377	-20 888 192	24 355 569	
2018	6 622 643 334	4 167 462 565	1 238 614 055	1 216 566 714	6 973 143 611	956 298 914	6 016 844 697	-350 500 277	-374 359 019	23 858 741	
2019	7 352 515 580	4 493 951 034	1 561 359 039	1 351 181 555	7 700 597 559	1 123 549 983	6 577 047 575	-348 081 979	-353 547 053	5 465 074	
Dynamika (2019–2018)	111,0%	107,8%	126,1%	111,1%	110,4%	117,5%	109,3%	99,3%	94,4%	22,9%	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Wykres 122. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu miast na prawach powiatu (w mln zł)

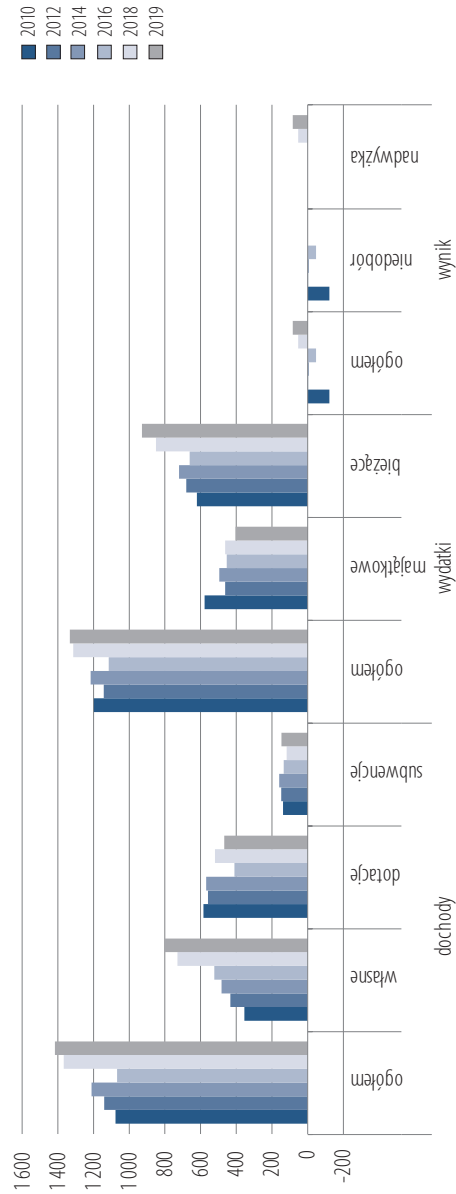
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 61. Wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego (w zł)

Rok	Dochody			Wydatki			Wynik			
	Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:		Ogółem	nieobór	nadwyżka	
		własne	dotacje		subwencje	majątkowe				bieżące
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2010	1 077 195 531	354 853 397	584 657 760	137 684 375	1 198 798 328	578 008 968	620 789 360	-121 602 796		
2012	1 140 221 392	433 396 617	558 187 841	148 636 934	1 142 896 204	462 599 207	680 296 997	-2 674 812		
2014	1 210 557 550	482 383 443	568 866 988	159 307 119	1 216 102 960	495 868 629	720 234 331	-5 545 410		
2016	1 068 354 268	523 291 592	410 449 429	134 613 247	1 114 940 473	453 927 800	661 012 673	-46 586 205		
2018	1 366 539 356	729 390 900	518 898 885	118 249 571	1 312 987 244	462 486 308	850 500 936	53 552 112		
2019	1 415 694 517	801 549 112	467 441 469	146 703 936	1 331 945 719	403 932 754	928 012 965	83 748 798		
Dynamika (2019–2018)	103,6%	109,9%	90,1%	124,1%	101,4%	87,3%	109,1%	156,4%		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Wykres 123. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

1. Budżety gmin

Dochody gmin ogółem w 2019 roku wyniosły 12 533 mln zł i wzrosły w stosunku do 2018 roku o 13,2%. Najistotniejszą pozycję w strukturze dochodów ogółem gmin, podobnie jak w roku ubiegłym, stanowiły dochody własne – 37,8% ogółu dochodów, ich udział w stosunku do 2019 roku spadł o 0,6 p. proc. W strukturze dochodów wzrósł udział dotacji o 2 p. proc., natomiast udział subwencji spadł o 1,5 p. proc.

Wśród wszystkich gmin województwa małopolskiego najwyższą dynamikę dochodów ogółem (wzrost o 35%) osiągnęła gmina Borzęcin, a dochodów własnych (wzrost o 52%) gmina Pałecznicza. Najwyższe dochody bez dotacji na jednego mieszkańca (5 175 zł) zanotowała gmina Niepołomice. Gminy Koszyce i Raclawice odnotowały największy w stosunku do roku 2018 spadek dochodów ogółem (o 16%), natomiast największy spadek dochodów własnych (o 20%) odnotowała Limanowa. Dochody ogółem gmin bez dotacji, przeliczone na 1 mieszkańca, wskazują na duże zróżnicowanie w poszczególnych gminach i kształtują się na poziomie od ok. 2,3 tys. zł do ok. 5,2 tys. zł.

Wydatki gmin w 2019 roku wzrosły w stosunku do 2018 roku o 9,8%. Wydatki majątkowe wzrosły o 1% i stanowiły 16,8% wydatków ogółem (spadek o 1,4 p. proc. w odniesieniu do roku ubiegłego). Na wydatki bieżące gminy przeznaczyły o 11,8% środków więcej niż w roku poprzednim. Bardzo duży wzrost wydatków majątkowych w stosunku do roku 2018 odnotowała gmina Bolesław (pow. dąbrowski) – ponad 13-krotny wzrost. Natomiast gmina Bolesław (powiat olkuski) zrealizowała inwestycje w wysokości 185 tys. zł, co stanowi największy spadek w stosunku do 2018 roku, w którym poniesiono wydatki majątkowe w wysokości ponad 10 mln zł.

W 2018 roku liczba gmin, które odnotowały deficyt budżetowy wyniosła 96, czyli o 30 gmin mniej niż w 2018 roku. Najwyższą nadwyżką budżetową zamknął się budżet gminy Myślenice (16,5 mln zł), natomiast największy deficyt budżetowy odnotowała gmina Stary Sącz (11,5 mln zł).

Tabela 62. Dynamika dochodów gmin oraz dochody na 1 mieszkańca (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019		Dynamika dochodów ogółem (13:11) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2019 r.	
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne			
																3
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Alwernia	26 988 188	15 189 204	30 524 898	17 149 940	30 514 211	17 828 771	38 820 714	19 769 772	46 629 945	22 973 977	57 095 998	25 709 870	122	2 042,2	
2	Andrychów	99 588 159	47 254 596	106 124 547	50 189 770	120 805 747	62 026 296	154 714 905	68 488 509	185 565 054	78 193 576	213 545 518	90 231 101	115	2 070,7	
3	Babice	18 661 669	8 016 902	20 939 908	9 657 808	23 324 984	12 211 134	30 238 616	14 659 213	35 174 833	15 389 300	37 755 075	16 862 268	107	1 845,9	
4	Biały Dunajec	18 649 448	4 251 830	18 842 056	4 448 694	20 160 625	5 325 130	26 366 721	6 166 903	31 593 884	8 438 047	36 549 340	8 017 324	116	1 113,8	
5	Biecz	51 568 795	9 538 132	51 076 788	15 674 698	48 735 950	14 127 855	61 882 217	15 401 021	78 982 020	17 905 220	81 809 767	20 762 002	104	1 234,4	
6	Biskupice	21 622 798	6 455 877	24 440 226	8 376 798	27 284 300	10 828 849	34 158 231	12 026 115	48 817 120	17 109 988	52 948 733	19 386 548	108	1 862,8	
7	Bobowa	31 292 549	4 699 495	31 916 142	5 048 285	35 973 646	6 970 922	44 351 645	9 280 339	54 827 588	9 657 993	63 999 596	10 493 205	117	1 071,8	
8	Bochnia g.	56 657 682	12 497 759	49 507 675	15 980 093	50 591 270	20 260 782	66 115 154	25 745 558	82 102 789	29 150 316	95 600 823	33 959 632	116	1 701,8	
9	Bochnia m.	74 672 729	46 994 848	88 586 108	59 606 618	102 940 365	65 606 210	116 302 344	68 007 521	138 294 133	81 886 640	152 000 728	81 176 555	110	2 722,8	
10	Bolesław (pow. dąb.)	8 587 447	1 101 351	8 289 268	1 274 665	6 707 448	1 763 012	7 966 526	2 107 366	8 629 851	2 204 413	9 673 772	2 794 090	112	1 050,0	
11	Bolesław (pow. olk.)	28 174 576	21 037 497	25 486 838	18 010 855	29 566 191	21 593 844	36 265 220	23 571 510	41 283 301	26 818 825	47 247 262	29 878 602	114	3 846,9	
12	Borzęcin	27 547 090	5 653 728	34 523 892	8 524 301	27 430 668	8 972 239	32 340 433	11 373 481	34 805 476	13 589 116	47 152 344	19 112 679	135	2 288,7	
13	Brzesko	91 253 470	43 678 272	86 478 945	47 998 339	97 704 267	57 408 542	122 990 634	63 708 059	139 065 719	69 358 890	164 581 366	75 692 602	118	2 086,6	
14	Brzeszcze	49 441 821	31 546 205	51 299 026	34 156 117	57 147 047	39 149 198	85 381 676	53 162 835	102 620 007	64 881 535	108 688 668	64 505 369	106	3 037,4	
15	Brzeźnica	26 478 032	8 631 697	29 212 290	10 562 356	31 506 028	12 707 767	36 951 379	12 017 156	46 647 401	13 865 040	54 095 592	16 472 402	116	1 588,2	
16	Budzów	22 997 590	4 054 858	25 766 474	5 000 014	26 108 843	5 362 997	33 570 690	6 106 867	39 717 184	7 931 543	44 190 048	9 802 287	111	1 097,9	
17	Bukowina Tatrzańska	35 774 042	11 074 916	36 791 934	13 794 041	43 126 500	18 590 352	61 735 798	27 258 986	63 669 508	29 564 122	71 813 859	31 376 549	113	2 340,8	
18	Bukowno	25 772 796	19 336 952	33 973 364	22 199 719	34 415 219	25 634 658	40 296 684	28 225 233	47 002 631	32 390 837	54 327 320	34 483 706	116	3 400,4	
19	Bystra-Sidzina	19 304 734	3 361 590	19 998 783	3 900 136	22 105 305	5 032 002	28 115 570	5 944 466	34 942 453	6 379 550	38 310 263	7 020 667	110	1 020,7	

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019		Dynamika dochodów ogółem (13:11) w % w 2019 r.	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2019 r.
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne		
20	Charsznica	17 437 085	4 964 580	21 962 897	8 684 046	22 709 137	8 295 617	24 879 100	7 429 658	29 583 602	7 980 249	33 485 159	9 398 744	113	1 260,1
21	Chełmek	28 127 407	16 184 907	34 994 146	19 599 024	28 979 940	17 955 347	39 855 187	21 027 755	49 411 907	25 489 559	61 822 261	28 306 089	125	2 173,7
22	Chełmiec	84 297 985	28 870 969	90 190 868	34 870 061	96 743 603	33 937 859	142 545 975	51 142 572	146 266 050	54 665 518	170 281 647	61 251 417	116	2 136,2
23	Chrzanów	131 785 550	78 466 394	148 510 722	84 415 514	141 087 860	88 442 057	166 662 406	94 144 113	194 415 625	111 518 421	208 378 849	110 999 831	107	2 365,3
24	Ciężkowice	34 205 784	5 959 994	37 280 874	7 613 064	36 311 334	8 865 472	46 053 176	10 569 523	50 097 233	10 587 886	56 120 711	12 252 633	112	1 092,8
25	Czarny Dunajec	61 190 967	12 412 263	66 969 830	14 832 001	65 534 402	12 470 292	89 527 823	17 865 033	101 306 779	18 916 616	104 009 716	19 524 878	103	865,3
26	Czchów	25 767 529	5 708 751	33 291 944	12 542 591	33 303 315	9 637 027	43 006 108	11 206 714	50 980 389	13 864 132	54 768 315	16 750 671	107	1 706,5
27	Czernichów	30 944 934	12 021 845	36 814 690	15 297 450	37 263 528	17 356 132	50 184 818	20 032 716	58 315 629	23 149 469	68 424 916	28 181 279	117	1 930,5
28	Czorsztyn	23 568 026	5 501 809	19 661 409	5 638 714	27 688 913	7 552 713	31 032 440	8 942 340	37 498 073	11 329 717	46 574 973	13 157 283	124	1 724,2
29	Dąbrowa Tarnowska	53 883 428	16 144 503	55 411 251	18 248 443	60 048 375	21 952 264	71 688 515	23 914 178	84 892 488	26 115 729	92 832 109	28 981 530	109	1 363,1
30	Dębno	32 428 355	8 746 505	33 063 077	8 639 006	36 909 810	11 061 492	49 279 299	16 748 910	53 920 997	15 351 924	63 837 538	19 092 060	118	1 298,0
31	Dobczyce	58 650 019	27 189 250	56 476 796	25 651 175	53 102 741	29 362 050	65 436 218	32 888 303	82 008 673	40 734 855	103 876 097	41 406 812	127	2 710,4
32	Dobra	28 006 698	5 133 132	28 382 242	6 306 586	39 249 038	9 186 595	40 391 619	7 193 046	52 593 125	8 690 155	54 733 757	10 195 991	104	1 022,4
33	Drwinia	17 264 230	4 288 236	21 041 067	5 480 182	21 835 905	6 555 436	26 343 142	7 714 063	31 419 586	8 269 410	37 901 013	10 500 089	121	1 610,2
34	Gdów	46 335 879	12 772 784	45 940 774	15 077 048	54 010 774	19 446 740	69 289 306	22 777 585	90 894 925	27 856 229	91 824 102	29 900 283	101	1 639,7
35	Gnojnik	20 626 888	4 182 982	23 653 262	5 260 457	22 244 524	6 407 368	28 889 097	6 834 959	38 357 649	8 427 791	49 800 592	10 675 621	130	1 331,8
36	Gotcza	17 001 262	3 893 056	17 636 937	5 372 137	21 697 538	7 984 493	21 129 627	6 372 519	26 816 971	6 927 967	29 263 187	8 175 912	109	1 351,6
37	Gorlice g.	44 435 393	9 702 251	49 450 699	12 347 501	52 143 024	13 439 646	63 176 065	15 771 609	75 572 508	19 186 376	83 208 703	21 401 197	110	1 239,2
38	Gorlice m.	73 158 169	41 460 720	76 737 302	43 320 482	79 363 621	47 082 606	96 507 581	52 220 528	109 024 400	55 948 993	133 138 131	65 755 987	122	2 396,2
39	Gręboszów	11 592 572	1 811 386	11 542 900	2 017 993	8 283 224	2 862 343	10 127 505	2 692 830	11 281 939	2 981 087	11 980 391	3 743 921	106	1 116,3
40	Gromnik	27 563 789	3 325 441	29 034 893	7 620 594	25 070 852	5 565 939	31 930 567	6 547 082	38 897 824	6 995 043	43 787 759	8 576 507	113	964,3

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019		Dynamika dochodów ogółem (13:11) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2019 r.
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne		
41	Gródek nad Dunajcem	30 927 537	6 762 689	32 508 650	8 705 922	31 908 678	9 740 408	41 682 065	10 971 822	46 541 435	13 392 618	50 484 365	13 683 682	108	1 479,8
42	Grybów g.	74 094 303	11 916 564	78 321 804	13 644 121	85 248 097	16 500 576	109 431 588	19 801 560	124 298 555	26 062 207	144 000 790	30 909 201	116	1 213,3
43	Grybów m.	21 094 601	4 754 230	26 128 170	6 392 826	19 087 049	6 852 244	22 934 824	6 790 386	28 658 322	7 976 039	31 350 327	8 677 759	109	1 440,1
44	Igołomia-Wawrzętyczyce	22 987 431	7 734 200	20 867 446	6 755 788	24 161 184	11 125 517	27 975 506	9 559 602	33 400 918	11 672 802	38 501 918	13 359 708	115	1 730,3
45	Iwanowice	19 822 731	5 823 283	24 018 760	7 998 619	25 095 594	9 541 532	32 949 542	11 248 891	39 135 400	13 846 157	51 568 061	16 475 955	132	1 804,0
46	Iwkowa	17 822 734	3 095 194	20 500 640	4 283 619	21 142 312	5 189 347	26 179 335	5 640 309	35 840 044	6 863 511	43 106 653	8 677 563	120	1 345,2
47	Jabłonka	52 346 495	14 809 928	52 776 933	12 661 411	68 082 962	22 107 968	71 118 574	16 172 595	85 951 345	18 421 385	96 863 006	21 519 058	113	1 154,5
48	Jerzmanowice-Przeznia	24 876 521	6 368 630	28 003 867	8 113 157	28 802 415	10 242 676	37 984 183	12 109 856	45 839 020	14 544 826	52 113 830	18 157 940	114	1 654,3
49	Jodłownik	30 635 844	4 468 837	32 836 087	7 792 187	32 369 970	6 393 212	38 436 495	8 545 589	41 183 942	8 413 021	46 711 729	10 076 208	113	1 160,5
50	Jordanów g.	28 350 704	5 471 684	32 389 073	9 746 484	33 076 912	8 796 655	42 383 397	9 573 320	48 656 395	11 040 196	53 051 154	12 315 095	109	1 102,3
51	Jordanów m.	13 229 106	6 955 366	14 628 435	8 906 521	14 349 306	8 833 361	19 651 426	10 279 027	24 617 905	10 752 101	27 978 478	12 227 613	114	2 287,2
52	Kalwaria Zebrzydowska	45 705 739	15 798 877	50 845 559	18 329 447	55 269 192	22 026 645	74 963 408	26 015 079	87 066 546	34 246 049	102 038 512	38 527 917	117	1 921,8
53	Kamienica	24 030 930	3 471 920	25 790 175	4 300 212	31 313 974	7 482 293	33 191 021	5 939 891	40 778 075	6 888 100	42 673 949	7 946 143	105	1 010,7
54	Kamionka Wielka	28 072 708	4 963 217	28 448 482	5 418 357	30 520 478	7 150 147	40 222 473	8 693 779	50 401 939	12 695 543	55 082 481	13 233 432	109	1 273,2
55	Kęty	80 706 854	43 968 621	80 848 032	46 062 876	88 657 430	50 967 166	110 593 005	55 675 234	131 755 768	65 723 762	145 459 077	74 151 111	110	2 168,4
56	Klucze	36 397 196	18 398 489	39 525 134	20 704 807	41 996 488	23 066 882	52 365 045	26 775 960	72 571 966	35 750 020	72 388 644	35 202 243	100	2 339,2
57	Klaj	25 840 258	9 602 010	27 171 906	10 621 560	34 987 134	17 587 362	39 301 698	17 480 246	49 326 880	21 209 773	50 806 397	20 918 479	103	1 953,4
58	Kocmyrzów-Luborzyca	30 810 106	13 708 003	34 634 066	12 546 579	37 644 254	15 861 122	48 581 869	19 031 095	64 077 276	27 056 286	77 689 939	32 307 194	121	2 056,6
59	Koniusza	20 266 545	5 457 360	22 649 412	6 550 029	23 454 143	8 080 346	32 425 596	9 497 708	37 982 592	11 296 407	40 223 325	12 034 328	106	1 335,5

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019		Dynamika dochodów ogółem (13:1) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2019 r.
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne		
60	Korzenna	42 802 787	6 126 225	51 845 481	7 160 420	52 006 009	7 763 442	61 526 179	9 160 662	81 111 105	14 990 609	85 095 027	15 967 703	105	1 101,5
61	Kozyce	23 206 945	10 143 155	21 061 376	10 341 398	17 538 795	6 301 233	20 640 752	5 904 055	24 967 341	6 591 591	23 579 450	6 285 621	94	1 149,1
62	Kościelisko	28 609 388	9 025 689	25 460 066	10 674 519	28 127 127	11 671 556	34 478 419	12 412 027	40 339 470	15 062 477	46 416 404	17 152 083	115	1 947,1
63	Kozłów	11 386 238	2 277 919	12 155 055	4 297 743	13 459 708	5 067 231	15 341 721	4 192 586	18 856 079	4 512 665	22 237 878	5 465 945	118	1 183,4
64	Krościenko n. Dunajcem	17 056 720	5 098 205	18 874 086	5 730 865	20 444 519	6 798 436	27 352 707	6 680 025	30 555 015	7 855 087	34 987 717	9 543 333	115	1 393,8
65	Krynica-Zdrój	93 771 825	51 751 370	78 727 837	44 427 182	72 403 867	45 938 377	90 984 609	55 893 862	99 432 487	58 688 874	107 386 216	57 983 654	108	3 466,5
66	Krzyszowice	76 350 602	40 362 080	80 035 050	41 721 514	84 428 098	51 913 530	103 657 885	54 062 697	132 548 459	62 925 458	152 828 549	74 204 134	115	2 309,8
67	Książ Wielki	16 734 242	4 087 622	17 236 359	6 475 090	16 249 970	6 091 773	20 486 796	6 390 269	23 983 572	7 447 914	24 750 712	7 783 373	103	1 526,8
68	Lanckorona	21 131 176	5 514 672	17 323 146	5 082 397	16 908 850	5 677 532	23 235 071	6 864 452	28 337 525	7 782 966	32 994 519	8 303 489	116	1 332,4
69	Laskowa	28 746 286	4 224 346	26 900 554	4 916 081	26 782 904	5 484 540	35 578 543	6 679 794	43 798 601	9 470 146	45 815 373	9 433 227	105	1 151,9
70	Libiąż	45 125 136	27 349 129	51 407 486	31 721 562	55 713 822	35 133 090	75 089 788	43 712 132	87 613 702	49 096 553	96 080 079	50 378 757	110	2 253,8
71	Limanowa g.	72 752 455	16 137 473	71 784 238	22 439 883	67 674 650	20 696 716	90 952 111	21 590 860	112 342 184	27 101 819	129 294 221	32 074 596	115	1 255,4
72	Limanowa m.	47 425 584	26 718 008	53 687 953	27 887 327	63 112 035	37 059 479	69 309 188	33 840 082	91 473 436	48 871 278	86 442 633	39 331 237	95	2 594,9
73	Lipinki	20 263 300	3 796 248	19 364 987	4 987 476	21 106 628	6 715 032	24 483 321	5 934 878	30 406 226	6 235 129	34 119 330	7 812 849	112	1 149,3
74	Lipnica Murowana	16 159 222	3 094 831	18 640 941	5 460 111	17 719 380	4 307 153	22 074 949	4 489 945	25 562 994	5 214 214	29 621 198	6 620 639	116	1 172,0
75	Lipnica Wielka	16 738 624	1 937 267	21 833 741	2 721 861	19 792 142	3 059 096	22 477 766	3 497 527	28 928 831	4 096 946	31 426 732	5 060 327	109	840,4
76	Lisja Góra	35 307 732	7 867 378	39 613 465	10 383 292	41 223 263	12 796 756	50 512 887	14 065 133	62 453 085	16 829 802	74 183 115	20 943 480	119	1 361,6
77	Liszki	32 287 648	13 377 189	41 657 443	21 827 345	46 743 610	25 669 030	63 555 252	32 460 925	66 462 033	31 743 367	83 647 946	42 143 845	126	2 426,4
78	Lubień	25 132 672	4 187 708	26 294 998	4 793 321	28 023 083	5 894 793	37 501 767	7 320 632	43 416 533	8 561 402	49 080 134	10 051 572	113	999,1
79	Łabowa	21 134 485	5 140 371	20 215 013	5 016 307	24 131 750	8 444 331	25 932 599	5 651 389	33 513 758	7 330 206	33 501 659	8 037 852	100	1 330,5
80	Łapanów	28 304 938	5 373 532	37 512 201	14 774 511	33 876 062	15 703 339	36 164 134	12 130 573	40 355 810	13 464 665	50 561 350	15 498 382	125	1 901,4

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019		Dynamika dochodów ogółem (13:11) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2019 r.
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne		
81	Łąskie Niżne	27 677 024	9 118 169	29 850 291	8 449 287	34 166 923	13 999 509	37 352 611	9 970 472	43 149 099	11 077 251	51 914 882	15 226 146	120	1 628,1
82	Łącko	47 171 842	8 658 300	50 113 393	9 799 142	66 697 236	11 833 670	72 767 011	13 254 551	92 649 047	16 007 099	109 597 201	18 168 259	118	1 100,7
83	Łososina Dolna	33 322 671	6 285 080	36 214 051	7 462 306	36 662 795	10 711 161	43 115 227	10 151 517	53 061 921	11 779 194	56 810 488	14 014 481	107	1 260,5
84	Łukowica	32 973 649	3 977 313	32 945 940	4 195 664	37 764 795	9 081 170	43 196 453	6 598 442	53 014 451	8 478 991	56 197 178	9 858 085	106	979,6
85	Łuzna	22 243 306	3 362 903	25 717 178	4 827 225	28 641 913	5 705 230	32 244 596	5 461 797	38 510 764	6 828 107	47 073 747	8 011 239	122	940,6
86	Maków Podhalański	36 046 135	12 920 045	40 108 400	14 559 437	42 979 698	15 900 566	57 098 249	18 703 160	65 899 116	22 111 144	71 500 325	24 460 112	108	1 521,2
87	Mędziszów	10 817 532	1 523 222	10 616 006	1 555 373	10 052 568	1 962 499	12 282 300	2 247 600	13 582 696	2 598 380	14 599 456	3 043 077	107	883,3
88	Michałowice	19 448 565	9 284 172	24 793 202	11 844 338	29 726 603	15 786 705	37 245 184	20 023 057	47 676 838	25 188 312	56 093 134	28 148 100	118	2 645,2
89	Miechów	41 490 872	20 145 385	50 552 818	22 318 852	51 700 047	26 003 593	67 693 105	26 809 381	74 499 319	30 942 906	90 032 030	33 433 736	121	1 698,9
90	Mogilany	29 782 161	16 784 244	35 589 239	20 053 959	40 543 852	25 739 042	52 381 691	28 749 602	74 294 606	38 049 152	83 825 456	44 133 404	113	3 127,8
91	Moszczenica	15 153 555	4 182 155	17 279 590	2 806 639	16 177 075	3 329 611	18 922 594	3 404 468	23 323 878	3 818 592	29 320 746	4 660 642	126	939,3
92	Mszana Dolna g.	48 146 170	7 317 527	50 144 854	11 047 772	61 772 448	13 254 211	67 882 908	12 029 991	79 941 152	13 694 451	91 529 406	18 162 620	114	1 030,4
93	Mszana Dolna m.	20 777 366	8 464 909	23 910 257	10 272 689	23 455 373	9 710 580	32 968 727	10 591 655	33 338 721	12 111 596	35 990 982	15 091 469	108	1 899,7
94	Mucharz	13 622 318	6 915 249	13 365 887	4 430 921	15 816 936	6 960 302	15 552 280	5 905 756	18 472 893	6 590 602	20 866 585	7 561 342	113	1 830,4
95	Muszyna	57 886 477	21 348 997	53 616 496	18 207 976	40 152 582	19 326 903	50 508 627	22 085 162	61 822 575	23 822 242	82 545 179	36 015 504	134	3 115,3
96	Mysłenice	114 177 263	55 994 555	149 702 350	98 141 906	183 132 515	128 912 459	186 848 358	99 467 722	191 419 593	94 667 796	226 237 877	102 651 092	118	2 318,6
97	Nawojowa	22 428 265	4 609 520	24 873 448	7 046 505	26 572 724	6 770 876	33 677 526	8 640 578	43 061 863	14 291 985	44 285 676	12 863 800	103	1 480,0
98	Nieźwiedź	22 455 531	3 773 396	23 265 113	4 125 673	27 086 537	5 033 838	33 773 159	5 953 192	38 817 483	6 534 667	40 229 224	7 107 218	104	964,3
99	Niepołomice	103 615 387	65 463 006	89 995 130	49 376 411	101 228 948	58 531 710	128 506 059	68 689 452	161 965 916	88 365 059	216 560 375	123 732 741	134	4 304,9
100	Nowe Brzesko	18 796 682	3 662 708	21 166 755	4 551 282	18 708 645	6 577 343	20 482 676	6 614 684	24 837 080	8 393 997	26 548 153	9 522 021	107	1 663,5
101	Nowy Targ g.	63 510 446	12 145 021	64 836 845	10 334 481	76 683 925	15 784 062	93 059 906	15 210 462	101 934 991	17 632 270	123 115 104	24 055 394	121	1 000,5

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019		Dynamika dochodów ogółem (13:11) w % w 2019 r.	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2019 r.
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne		
102	Nowy Targ m.	91 823 845	52 729 540	101 332 084	59 538 948	111 656 979	63 274 003	128 192 960	65 263 082	155 447 610	82 339 948	177 638 298	88 618 609	114	2 656,7
103	Nowy Wiśnicz	36 573 090	11 205 195	40 935 811	17 261 181	39 380 677	15 480 181	50 323 874	15 802 861	67 416 932	20 678 572	73 234 912	22 451 629	109	1 594,0
104	Ochothnica Dolna	29 049 126	5 277 762	28 564 239	5 909 461	31 179 934	10 194 912	37 900 132	8 504 084	43 375 722	11 015 071	54 577 865	12 439 987	126	1 456,0
105	Olesno	20 705 257	3 740 621	24 481 480	4 307 470	21 586 212	5 194 451	24 499 366	5 181 913	30 319 005	5 937 775	32 667 607	6 598 734	108	831,4
106	Olkusz	107 915 736	66 368 948	123 003 589	74 716 795	136 533 161	88 457 006	160 488 056	92 798 730	184 768 392	106 191 205	211 133 953	110 687 066	114	2 265,9
107	Osiek	17 310 622	6 366 908	22 972 315	9 197 301	23 541 421	11 755 876	27 941 389	12 302 970	35 535 572	16 581 798	39 565 920	17 269 650	111	2 098,9
108	Oświęcim g.	39 201 681	19 855 339	46 976 867	24 964 763	49 452 659	29 726 913	61 067 040	32 707 693	74 143 894	38 040 147	86 760 874	42 092 677	117	2 279,6
109	Oświęcim m.	122 547 000	79 155 430	135 075 069	88 090 106	143 734 832	96 189 108	192 376 270	116 289 538	200 427 032	122 045 133	221 098 741	137 262 451	110	3 600,8
110	Paiecznica	11 154 428	1 787 403	11 983 183	2 674 323	15 650 918	4 761 787	18 200 442	4 589 526	21 659 855	4 660 667	28 854 917	7 075 454	133	1 974,2
111	Pcim	29 171 140	6 481 341	31 575 347	9 181 507	33 512 462	8 754 988	41 155 005	9 656 100	49 462 695	12 605 976	51 594 342	14 318 222	104	1 290,4
112	Pivniczna-Zdrój	32 230 826	9 649 271	40 343 112	18 122 020	36 889 676	12 644 808	45 020 838	12 955 124	49 862 573	14 083 123	53 295 959	15 761 105	107	1 479,8
113	Plesna	32 647 261	5 445 565	30 892 497	6 665 285	34 054 577	9 266 393	39 967 814	9 827 354	52 563 646	12 869 279	55 364 030	13 827 592	105	1 158,8
114	Podegrodzie	31 392 870	6 085 623	40 157 501	10 821 772	44 592 438	10 243 355	54 219 245	11 763 860	64 510 648	15 770 667	67 696 787	17 527 259	105	1 324,6
115	Polanka Wielka	10 716 291	3 917 537	11 213 896	4 362 253	11 814 722	5 538 492	13 856 818	6 140 831	19 615 224	7 559 697	22 485 596	9 933 131	115	2 305,7
116	Poronin	34 284 833	8 005 319	29 856 061	9 513 642	35 431 182	11 665 297	43 723 215	13 291 399	54 974 545	15 495 549	59 132 214	19 248 951	108	1 652,8
117	Proszowice	36 120 291	14 041 272	41 738 318	16 893 084	46 628 070	19 903 617	60 006 798	21 630 105	70 111 568	24 777 865	75 203 326	28 275 513	107	1 746,8
118	Przeciszów	13 303 841	5 305 952	19 479 417	6 033 483	18 945 224	7 889 734	21 296 708	8 064 546	30 508 068	10 096 315	37 501 202	13 274 505	123	1 966,6
119	Raba Wyżna	35 030 841	7 583 029	36 077 230	7 713 290	45 493 310	9 934 078	56 517 416	10 909 733	62 089 699	12 448 227	67 026 232	13 866 317	108	941,1
120	Rabka-Zdrój	42 143 884	16 970 205	46 563 754	20 102 357	49 304 636	20 293 555	61 781 396	23 490 802	69 569 413	26 195 733	82 284 111	29 437 407	118	1 725,7
121	Racchowice	21 306 091	3 914 742	25 120 769	5 778 094	25 919 339	5 200 622	30 823 204	5 948 167	34 075 486	7 322 254	36 856 592	8 868 138	108	1 384,6
122	Radawice	7 196 214	1 776 236	10 062 069	3 054 526	10 886 558	4 800 465	9 788 044	2 285 708	14 059 745	2 796 736	13 242 579	2 773 610	94	1 102,0

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019		Dynamika dochodów ogółem (13:11) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2019 r.
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne		
123	Radgoszcz	28 474 122	2 713 568	28 280 627	2 646 888	23 818 738	3 525 689	30 650 787	4 223 888	31 851 992	4 855 307	34 597 274	5 541 578	109	745,4
124	Radłów	25 114 228	6 083 527	32 018 554	8 230 685	26 724 626	8 094 131	34 041 635	10 518 538	40 933 826	13 105 502	45 421 693	13 288 541	111	1 368,1
125	Radziemice	9 476 301	2 294 186	11 031 000	2 880 775	9 728 478	3 521 387	11 996 709	3 686 538	14 642 501	4 189 336	15 842 322	4 295 831	108	1 266,8
126	Ropa	18 833 747	2 112 505	19 250 459	2 316 812	21 724 084	2 909 533	23 264 593	3 611 753	28 666 720	4 537 264	32 513 096	5 021 707	113	913,4
127	Ryglice	36 586 276	4 700 573	36 623 503	5 907 735	35 342 811	7 448 605	43 741 781	8 655 188	52 897 603	10 207 291	58 240 250	12 280 694	110	1 051,9
128	Rytko	11 693 045	3 528 777	11 835 943	3 166 215	11 433 584	3 669 957	14 836 740	4 248 206	18 310 969	4 632 823	18 028 859	5 222 513	98	1 375,1
129	Rzepiennik Strzyżewski	23 305 582	3 383 135	20 845 883	2 946 612	22 459 199	4 712 027	27 423 864	4 835 600	34 905 270	5 858 793	37 517 108	6 804 671	107	1 008,1
130	Rzezawa	28 817 861	8 346 378	31 626 702	9 684 677	31 370 805	11 487 011	40 324 909	14 595 981	49 100 749	17 793 298	55 702 742	18 771 896	113	1 661,7
131	Sękowa	15 539 149	3 599 980	22 052 618	8 011 034	19 934 182	7 396 678	22 054 796	6 090 033	25 943 247	5 765 990	27 993 450	6 523 948	108	1 305,6
132	Siepraw	21 464 216	9 118 002	31 218 429	9 285 507	26 069 117	11 650 561	35 105 767	13 567 818	41 063 002	16 814 917	47 086 284	19 507 908	115	2 169,2
133	Skala	23 396 001	10 460 484	30 031 724	10 823 076	33 722 166	13 422 029	41 601 850	16 772 329	46 340 946	19 158 354	54 307 218	20 690 866	117	1 955,7
134	Skawina	117 245 947	75 561 168	150 687 638	85 582 825	182 435 430	100 491 388	177 944 026	99 259 944	202 917 466	116 343 313	239 178 223	131 616 596	118	3 021,9
135	Skrzyszów	34 127 288	10 634 611	35 915 155	13 193 729	37 687 370	15 142 913	49 348 996	16 945 025	55 262 770	19 765 285	66 019 931	25 690 401	119	1 796,9
136	Slaboszów	8 604 384	2 693 447	9 725 761	2 913 914	9 600 468	3 336 504	12 103 066	2 980 256	14 694 994	3 186 732	16 859 663	4 178 658	115	1 185,1
137	Słomniki	35 569 484	10 311 245	39 788 270	13 412 354	42 888 906	15 606 710	55 827 307	20 106 036	61 819 450	21 899 331	79 506 587	25 637 910	129	1 872,5
138	Słopnice	22 586 886	2 781 132	23 580 278	5 306 413	23 116 212	4 154 355	30 025 582	3 931 682	33 967 425	5 099 734	37 945 203	6 034 885	112	895,8
139	Spytkowice (pow. nowotarski)	11 776 240	3 140 463	12 721 591	3 523 487	13 664 479	4 565 166	18 016 432	5 300 548	19 795 736	5 053 553	22 670 143	5 918 537	115	1 296,2
140	Spytkowice (pow. wadowicki)	24 750 661	7 944 701	27 386 360	9 931 921	29 655 625	13 618 710	34 349 137	12 977 278	41 593 528	14 009 532	48 845 196	16 156 536	117	1 555,9
141	Stary Sącz	61 629 388	14 346 153	63 677 481	18 739 055	74 998 358	24 075 946	85 901 522	23 470 570	119 643 804	35 220 597	127 983 343	34 734 993	107	1 460,0

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019		Dynamika dochodów ogółem (13:11) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2019 r.
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne		
142	Stryżawa	27 329 085	7 727 230	32 352 368	10 490 801	36 860 147	12 096 736	43 264 846	13 550 562	52 238 180	18 491 982	56 020 983	18 638 737	107	1 562,1
143	Stryżów	16 181 058	4 434 629	21 165 814	8 171 863	19 013 432	6 650 376	23 741 480	6 731 974	28 906 017	8 676 353	36 307 151	11 200 925	126	1 635,9
144	Sucha Beskidzka	23 930 262	14 102 658	25 299 369	15 478 717	30 588 431	17 586 104	38 999 800	19 516 791	46 905 211	21 196 142	47 676 170	22 147 561	102	2 430,1
145	Sułkowice	33 090 113	9 922 440	45 159 085	12 236 538	53 507 578	14 047 207	54 810 300	15 954 587	59 772 171	19 948 208	65 457 875	22 370 680	110	1 496,9
146	Subszowa	20 006 507	6 020 043	18 666 127	4 002 571	17 391 210	5 008 975	22 573 871	5 709 624	27 646 299	6 982 389	30 653 128	8 105 921	111	1 387,1
147	Szafłary	30 002 245	4 841 115	29 902 228	5 625 439	29 420 927	6 382 652	39 285 527	8 037 058	48 532 848	9 443 460	55 352 780	13 003 950	114	1 173,6
148	Szczawnica	36 018 222	14 566 244	23 838 966	10 113 421	26 117 142	12 733 491	29 002 759	13 033 593	33 745 769	14 790 772	36 531 058	15 823 889	108	2 188,0
149	Szczucin	62 240 800	7 461 072	50 623 582	8 842 627	43 706 336	10 601 173	59 933 024	11 181 208	52 013 959	12 146 721	60 091 403	15 061 166	116	1 146,7
150	Szczurowa	44 147 717	7 071 188	34 935 419	6 633 567	30 742 174	8 730 141	33 640 741	9 530 580	46 887 159	11 088 892	47 810 492	13 455 624	102	1 413,3
151	Szerzyny	27 674 091	6 236 573	22 760 211	3 176 754	25 884 185	5 229 505	30 208 991	5 074 201	35 623 443	5 732 846	41 941 367	7 591 285	118	952,8
152	Świątki Górne	23 960 064	8 901 019	29 125 331	13 425 557	32 418 598	13 938 048	43 263 510	18 099 362	57 563 699	22 397 559	62 221 683	27 350 581	108	2 693,3
153	Tarnów	69 382 333	25 548 386	68 099 353	29 347 441	68 036 366	33 477 731	86 708 837	38 742 819	101 799 362	44 919 704	114 982 549	49 708 856	113	1 905,4
154	Tokarnia	22 433 274	3 756 669	25 591 875	5 172 322	27 145 970	6 844 363	33 042 037	6 009 140	39 354 677	7 332 138	42 326 578	8 236 143	108	936,4
155	Tomice	17 350 094	5 363 121	19 177 393	6 345 962	21 328 195	7 345 085	27 345 445	8 271 553	33 336 806	10 574 914	39 158 321	12 032 427	117	1 471,1
156	Trzcianna	15 135 456	3 432 924	24 114 882	11 578 419	18 782 242	5 377 742	22 866 951	5 550 573	30 095 317	7 649 071	36 095 153	8 373 205	120	1 493,9
157	Trzebinia	94 815 987	61 611 354	97 985 871	65 358 005	102 936 077	69 672 429	127 053 586	76 077 399	146 986 298	83 044 872	159 488 387	92 774 749	109	2 734,2
158	Trzyciąż	18 447 746	3 634 194	22 281 991	7 275 491	21 199 496	8 132 317	24 261 807	7 282 186	28 152 486	9 456 602	30 872 482	9 887 330	110	1 402,5
159	Tuchów	50 967 061	8 934 916	47 070 186	10 963 141	49 781 273	14 285 951	62 029 866	15 659 142	72 537 757	18 045 405	78 966 028	20 884 480	109	1 161,7
160	Tymbark	20 013 864	7 163 398	21 269 583	7 893 164	21 937 490	9 443 967	25 622 610	8 225 260	32 012 615	9 344 301	33 429 713	10 743 571	104	1 634,3
161	Uście Gorlickie	27 467 639	5 906 874	30 215 656	7 277 793	32 298 220	9 653 875	37 217 165	11 523 973	42 730 768	11 857 798	44 012 776	11 762 418	103	1 718,6
162	Wadowice	88 573 315	46 299 927	102 843 019	50 180 800	101 407 545	56 386 723	131 123 235	61 957 641	174 699 067	91 544 718	177 613 940	88 541 558	102	2 336,3

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019		Dynamika dochodów ogółem (13:11) w %	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2019 r.
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne		
163	Wieliczka	128 097 621	62 961 411	138 512 606	72 170 041	187 181 136	95 095 382	232 556 951	108 155 366	275 134 813	134 935 248	324 939 152	157 927 747	118	2 637,5
164	Wielka Wieś	33 583 649	22 992 356	30 883 883	19 853 373	39 304 629	27 041 256	54 407 284	32 546 824	69 376 188	41 307 415	78 251 656	46 134 114	113	3 681,0
165	Wieprz	29 376 319	7 998 745	33 011 009	9 697 041	36 896 562	11 095 824	45 238 962	14 087 557	54 174 936	15 469 263	61 559 915	18 086 239	114	1 457,0
166	Wierzchosławice	29 329 149	13 458 416	26 295 803	11 129 533	26 047 734	14 524 420	33 640 639	16 778 895	38 802 770	17 413 520	45 931 564	20 795 116	118	1 917,3
167	Wietrzychowice	22 548 521	2 453 636	11 837 183	2 120 842	12 135 288	2 655 934	12 651 092	2 971 750	14 620 130	2 983 423	15 985 881	3 824 634	109	966,1
168	Wiśniowa	20 379 797	4 527 446	20 967 054	5 534 574	22 573 690	5 980 131	29 965 191	7 300 510	35 289 218	9 011 719	42 945 131	10 299 435	122	1 388,6
169	Wojnicz	30 624 090	9 112 705	37 723 265	12 122 915	38 341 728	14 510 368	45 166 421	15 206 843	55 015 640	17 785 150	60 273 331	20 232 447	110	1 503,4
170	Wolbrom	50 739 992	23 847 313	56 295 128	26 508 029	62 707 046	34 791 905	77 699 554	40 576 889	105 220 313	46 863 754	111 263 548	53 165 848	106	2 332,0
171	Zabierzów	68 625 686	40 415 178	67 156 594	40 941 229	81 310 338	51 203 175	113 281 891	66 894 037	128 394 845	74 103 518	157 652 272	92 717 491	123	3 482,7
172	Zakliczyn	29 737 748	6 113 771	36 417 552	8 560 549	37 663 409	10 660 374	47 516 211	11 521 568	58 430 760	12 580 190	65 114 267	17 806 751	111	1 427,9
173	Zakopane	94 585 871	67 188 317	94 082 982	67 106 109	103 153 292	80 944 418	128 656 973	91 897 854	150 465 592	100 930 983	171 276 422	114 945 467	114	4 245,0
174	Zator	26 607 176	11 187 789	31 806 047	15 755 543	33 833 977	18 042 120	42 124 293	18 727 008	47 415 063	26 848 765	52 220 540	26 432 099	110	2 840,6
175	Zawoja	22 960 531	5 449 172	25 707 173	6 587 503	30 339 126	9 763 973	38 640 603	10 527 668	45 488 608	11 892 681	46 817 383	12 907 587	103	1 420,0
176	Zembrzyce	14 672 937	5 013 033	14 224 136	4 308 824	21 293 255	9 779 058	18 961 317	5 806 707	26 420 227	6 850 197	26 633 695	7 707 237	101	1 371,2
177	Zielonki	55 045 254	27 862 398	50 475 762	31 806 331	64 719 833	39 479 276	87 878 975	49 697 676	114 135 125	64 588 749	145 114 407	74 237 961	127	3 248,1
178	Żabno	43 347 611	12 068 208	65 999 806	18 477 381	48 803 662	19 348 885	60 428 574	20 668 771	70 986 524	26 889 361	79 291 688	29 383 874	112	1 555,9
179	Żegocina	18 005 189	3 104 238	19 056 958	3 531 034	19 709 241	4 186 683	24 160 678	4 524 153	30 523 197	7 422 303	35 009 373	6 907 779	115	1 244,9
Średnia dla wszystkich gmin w Województwie															
113															

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 63. Dochody gmin – dynamika dochodów ogółem (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2018		2019		Dynamika dochodów ogółem w % (5:3)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7
I Gminy o najwyższej dynamice dochodów ogółem w 2019 r.						
1	Borzęcin	34 805 476	13 589 116	47 152 344	19 112 679	135
2	Niepołomice	161 965 916	88 365 059	216 560 375	123 732 741	134
3	Muszyna	61 822 575	23 822 242	82 545 179	36 015 504	134
4	Pałacznica	21 659 855	4 660 667	28 854 917	7 075 454	133
5	Iwanowice	39 135 400	13 846 157	51 568 061	16 475 955	132
6	Gnojnik	38 357 649	8 427 791	49 800 592	10 675 621	130
7	Słomniki	61 819 450	21 899 331	79 506 587	25 637 910	129
8	Zielonki	114 135 125	64 588 749	145 114 407	74 237 961	127
9	Dobczyce	82 008 673	40 734 855	103 876 097	41 406 812	127
10	Liszki	66 462 033	31 743 367	83 647 946	42 143 845	126
II Gminy o najniższej dynamice dochodów ogółem w 2019 r.						
1	Raławice	14 059 745	2 796 736	13 242 579	2 773 610	94
2	Koszyce	24 967 341	6 591 591	23 579 450	6 285 621	94
3	Limanowa m.	91 473 436	48 871 278	86 442 633	39 331 237	95
4	Rytro	18 310 969	4 632 823	18 028 859	5 222 513	98
5	Klucze	72 571 966	35 750 020	72 388 644	35 202 243	100
6	Łabowa	33 513 758	7 330 206	33 501 659	8 037 852	100
7	Zembrzyce	26 420 227	6 850 197	26 633 695	7 707 237	101
8	Gdów	90 894 925	27 856 229	91 824 102	29 900 283	101
9	Sucha Beskidzka	46 905 211	21 196 142	47 676 170	22 147 561	102
10	Wadowice	174 699 067	91 544 718	177 613 940	88 541 558	102
III Średnia dla wszystkich gmin Województwa w 2019 r.						113

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Tabela 64. Gminy o najwyższych i najniższych dochodach bez dotacji na 1 mieszkańca w 2019 roku (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Dochody ogółem	Dotacje	Dochody (3–4)	Liczba ludności	Kwota na 1 mieszkańca (5:6)
1	2	3	4	5	6	7
I Gminy o najwyższych dochodach na 1 mieszkańca						
1	Niepołomice	216 560 375	67 830 028	148 730 347	28 742	5 174,7
2	Bolesław (pow. olk.)	47 247 262	9 370 421	37 876 841	7 767	4 876,6
3	Zakopane	171 276 422	40 458 072	130 818 350	27 078	4 831,2
4	Wielka Wieś	78 251 656	21 985 879	56 265 777	12 533	4 489,4
5	Zabierzów	157 652 272	38 568 538	119 083 734	26 622	4 473,1
6	Zielonki	145 114 407	46 231 211	98 883 196	22 856	4 326,4
7	Krynica-Zdrój	107 386 216	35 783 975	71 602 241	16 727	4 280,6
8	Bukowno	54 327 320	11 924 917	42 402 403	10 141	4 181,3
9	Oświęcim m.	221 098 741	65 673 229	155 425 512	38 120	4 077,3
10	Mogilany	83 825 456	26 554 596	57 270 860	14 110	4 058,9
II Gminy o najniższych dochodach na 1 mieszkańca						
1	Gręboszów	11 980 391	4 418 051	7 562 340	3 354	2 254,7
2	Bolesław (pow. dąb.)	9 673 772	3 311 311	6 362 461	2 661	2 391,0
3	Olesno	32 667 607	12 903 810	19 763 797	7 937	2 490,1
4	Wietrzychowice	15 985 881	6 042 720	9 943 161	3 959	2 511,5
5	Miechów	90 032 030	39 811 494	50 220 536	19 680	2 551,9
6	Koszyce	23 579 450	9 422 106	14 157 344	5 470	2 588,2
7	Dąbrowa Tarnowska	92 832 109	36 250 277	56 581 832	21 262	2 661,2
8	Mędrzechów	14 599 456	5 407 137	9 192 319	3 445	2 668,3
9	Pleśna	55 364 030	23 398 418	31 965 612	11 933	2 678,8
10	Koniusza	40 223 325	16 048 387	24 174 938	9 011	2 682,8
Średnia na 1 mieszkańca dla wszystkich gmin w województwie						3 167,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 65. Dochody gmin – dynamika dochodów własnych (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2018		2019		Dynamika dochodów własnych w % (6:4)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7
I Gminy o najwyższej dynamice dochodów własnych w 2019 r.						
1	Pałecznica	21 659 855	4 660 667	28 854 917	7 075 454	152
2	Muszyna	61 822 575	23 822 242	82 545 179	36 015 504	151
3	Zakliczyn	58 430 760	12 580 190	65 114 267	17 806 751	142
4	Borzęcin	34 805 476	13 589 116	47 152 344	19 112 679	141
5	Niepołomice	161 965 916	88 365 059	216 560 375	123 732 741	140
6	Szaflary	48 532 848	9 443 460	55 352 780	13 003 950	138
7	Łapsze Niżne	43 149 099	11 077 251	51 914 882	15 226 146	137
8	Nowy Targ gm.	101 934 991	17 632 270	123 115 104	24 055 394	136
9	Liszki	66 462 033	31 743 367	83 647 946	42 143 845	133
10	Mszana Dolna gm.	79 941 152	13 694 451	91 529 406	18 162 620	133
II Gminy o najniższej dynamice dochodów własnych w 2019 r.						
1	Limanowa m.	91 473 436	48 871 278	86 442 633	39 331 237	80
2	Nawojowa	43 061 863	14 291 985	44 285 676	12 863 800	90
3	Żegocina	30 523 197	7 422 303	35 009 373	6 907 779	93
4	Biały Dunajec	31 593 884	8 438 047	36 549 340	8 017 324	95
5	Koszyce	24 967 341	6 591 591	23 579 450	6 285 621	95
6	Wadowice	174 699 067	91 544 718	177 613 940	88 541 558	97
7	Zator	47 415 063	26 848 765	52 220 540	26 432 099	98
8	Kluźce	72 571 966	35 750 020	72 388 644	35 202 243	98
9	Stary Sącz	119 643 804	35 220 597	127 983 343	34 734 993	99
10	Kłaj	49 326 880	21 209 773	50 806 397	20 918 479	99
III Średnia dla wszystkich gmin Województwa w 2019 r.						115

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 66. Wydatki majątkowe gmin (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019	
		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Bochnia	19 777 335	23,74	10 820 245	12,94	21 555 592	20,64	6 045 344	5,41	24 445 950	17,32	27 582 494	20,96
2	Bukowno	5 310 434	17,63	11 327 328	30,04	9 650 395	25,59	4 308 057	11,40	6 214 438	14,04	16 171 309	38,37
3	Gorlice	20 126 110	25,25	18 394 228	22,82	11 527 257	15,22	9 074 772	9,94	13 793 103	12,80	24 913 557	23,70
4	Grybów	5 958 574	28,82	12 570 858	45,10	595 408	3,43	530 208	2,47	3 780 873	12,59	5 788 726	20,79
5	Jordanów	434 395	3,17	631 392	4,69	328 265	2,39	716 642	4,12	4 451 699	17,81	6 418 765	29,62
6	Limanowa	10 884 542	20,22	12 075 501	22,49	23 995 015	32,75	7 324 024	11,00	22 420 083	24,92	23 654 087	32,57
7	Mszana Dolna	3 306 380	15,14	5 328 552	22,41	4 496 002	19,45	7 763 831	24,25	7 049 101	19,71	4 770 871	14,61
8	Nowy Targ	30 381 803	33,09	36 926 234	34,08	41 927 732	33,15	9 917 642	8,72	30 049 056	19,50	29 713 779	21,47
9	Oświęcim	22 486 311	17,80	24 949 571	17,67	17 756 875	11,92	43 439 089	22,47	43 641 724	20,15	32 800 717	17,23
10	Sucha Beskidzka	6 751 825	27,07	3 647 085	15,26	7 060 507	23,94	9 527 925	23,95	11 661 658	24,90	12 201 393	31,83
11	Zakopane	42 084 166	35,48	26 950 160	25,03	21 408 649	19,07	21 337 033	16,22	52 484 302	28,78	27 975 356	20,56
	Razem miasta	167 501 875	20,62	163 621 154	22,96	160 301 697	18,87	119 984 567	12,72	219 991 987	19,32	211 991 054	24,70
12	Alwernia	4 607 022	17,10	3 384 821	10,68	2 827 598	9,28	1 896 866	5,14	4 785 995	10,50	4 603 646	8,68
13	Andrychów	22 081 581	21,91	17 023 262	15,96	23 073 700	18,54	19 920 042	13,03	51 001 920	24,45	44 963 362	19,99
14	Biecz	19 228 927	45,09	10 936 345	20,12	4 361 143	9,22	6 945 996	11,41	18 244 656	20,84	6 802 658	8,65
15	Bobowa	17 613 586	61,50	9 868 256	30,80	8 023 682	21,95	3 288 343	8,12	14 501 241	24,95	7 934 568	13,99
16	Brzesko	21 890 204	26,43	7 870 774	9,12	7 118 335	7,20	5 751 318	4,71	10 139 937	7,20	14 152 215	8,55
17	Brzeszcze	1 751 615	3,50	3 410 292	6,62	4 150 773	7,99	13 842 058	18,21	40 559 997	36,07	28 350 421	25,97

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019	
		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	
		Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe
18	Chełmek	2 450 063	8,37	11 433 143	31,71	3 368 735	11,59	4 340 412	11,65	13 505 560	24,54	15 155 390	24,40
19	Chrzanów	28 729 510	24,13	34 407 247	23,73	15 460 881	11,65	10 894 511	7,13	30 284 203	15,73	23 004 367	11,55
20	Ciężkowice	8 443 365	24,85	6 894 964	18,78	2 855 414	8,00	2 740 896	6,13	3 423 373	6,72	9 068 467	15,03
21	Czchów	6 179 984	22,30	6 328 946	18,58	3 413 974	9,84	2 273 165	5,43	9 725 686	17,69	7 755 470	13,62
22	Dąbrowa Tarnowska	14 199 390	29,16	8 659 315	15,29	11 584 859	19,33	8 503 815	11,85	13 341 721	15,25	6 519 863	7,31
23	Dobczyce	23 002 644	53,52	19 968 561	35,23	12 545 268	24,46	7 168 437	12,29	19 831 361	24,85	40 781 588	37,10
24	Kalwaria Zebrzydowska	8 479 858	17,58	10 741 492	20,72	7 133 114	12,89	9 241 491	12,68	9 843 395	11,64	13 499 969	13,64
25	Kęty	15 161 555	19,72	13 180 117	15,49	17 079 015	17,67	10 413 088	9,41	16 528 617	12,53	9 596 940	6,71
26	Koszycy											3 435 867	13,63
27	Krynica-Zdrój	31 176 746	49,53	28 680 109	34,89	6 666 180	9,07	8 079 970	9,57	15 894 634	15,59	16 396 355	65,07
28	Krzyszowice	22 914 684	32,99	16 211 593	20,41	9 035 229	11,05	9 858 049	9,65	30 139 704	21,82	30 543 194	27,35
29	Libiąż	2 643 644	5,34	6 424 116	12,93	7 113 438	12,75	7 871 203	11,19	18 889 670	19,99	16 616 128	10,87
30	Maków Podhalanski	5 457 795	13,97	3 478 974	8,41	4 571 019	10,96	5 924 498	10,13	7 362 108	11,21	7 723 021	7,77
31	Miechów	7 017 590	15,23	9 082 593	17,18	6 804 209	12,80	11 285 278	16,63	11 725 559	15,08	19 425 688	27,00
32	Muszyna	30 837 337	89,32	21 129 700	37,45	14 465 040	31,27	4 422 915	9,80	20 960 510	31,25	26 799 524	28,44
33	Myslenice	34 582 449	31,63	74 609 744	50,00	50 705 797	31,89	27 684 875	16,37	25 494 313	13,18	20 841 466	26,49
34	Niepołomice	23 596 153	29,06	20 384 087	22,00	23 421 058	22,05	23 603 089	17,85	34 744 261	20,87	68 268 459	32,56
35	Nowe Brzesko	8 461 630	50,56	8 619 012	36,65	1 026 594	5,49	299 897	1,50	2 390 733	9,68	1 020 738	0,46
36	Nowy Wiśnicz	7 656 587,00	21,56	6 267 213	13,95	2 952 275	7,92	5 210 234	10,24	16 307 236	22,75	13 242 609	52,86
37	Olkusz	15 969 644,00	14,17	13 480 145	10,77	16 806 385	12,57	7 621 099	5,03	19 712 039	10,85	28 195 611	37,51

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019	
		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	
		Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe
38	Piwniczna-Zdrój	10 480 624,00	36,21	17 857 284	39,18	12 533 763	29,22	5 366 068	12,41	8 200 582	16,99	5 850 597	2,74
39	Proszowice	6 391 303,00	15,75	2 960 811	6,53	4 979 825	10,45	5 567 126	9,57	8 499 185	11,67	8 355 795	16,53
40	Rabka-Zdrój	12 293 911,00	29,67	10 405 065	21,65	12 404 590	25,05	12 131 912	19,97	11 510 215	16,44	13 068 584	17,00
41	Radłów	6 236 567	23,59	1 714 379	5,28	4 463 899	15,76	1 334 923	4,19	3 585 257	9,56	7 493 226	9,62
42	Ryglice	12 507 461,00	38,86	9 030 959	24,64	6 526 953	17,55	3 218 757	7,53	7 738 013	13,75	10 422 678	22,48
43	Skala	3 926 726,33	14,86	3 359 325	10,77	7 011 751	20,35	2 409 096	6,44	7 133 720	14,80	9 649 163	15,50
44	Skawina	24 767 447,00	20,73	45 216 263	30,59	53 655 275	30,98	21 005 944	12,14	28 988 495	14,06	46 289 876	84,09
45	Słomniki	14 418 689,00	39,35	8 683 871	21,52	12 060 127	25,88	7 997 656	14,93	10 655 685	17,43	22 635 051	9,07
46	Stary Sącz	15 493 856,00	26,46	13 737 465	21,44	19 560 418	25,64	13 647 919	15,09	36 182 815	28,25	39 854 875	48,97
47	Sułkowice	4 616 121,38	13,04	10 296 983	22,61	22 058 252	37,77	8 086 149	14,85	4 796 029	8,37	3 479 691	2,49
48	Szczawnica	32 738 958,00	170,46	10 867 182	37,85	4 372 529	18,43	3 687 963	12,92	4 804 777	14,17	2 556 239	4,15
49	Szczucin	10 861 769	33,55	20 947 722	41,20	3 453 172	7,91	4 166 294	6,79	7 190 337	13,19	3 236 783	9,32
50	Świątynki Górne	5 767 209,00	21,45	5 074 235	17,03	4 837 334	15,12	6 138 545	14,42	18 825 449	29,96	8 765 072	15,58
51	Trzebinia	19 896 534,00	22,02	14 925 887	15,29	15 383 809	15,68	13 776 375	11,89	21 116 595	15,25	13 945 921	23,30
52	Tuchów	9 598 832,00	22,92	10 429 239	22,18	9 536 959	18,02	3 029 668	5,02	7 451 560	10,24	8 661 209	5,95
53	Wadowice	15 924 100,00	17,51	14 785 285	14,50	8 958 918	9,24	10 048 156	8,02	26 148 154	15,11	15 144 689	18,57
54	Wieliczka	38 070 782,00	29,96	22 450 692	15,86	54 509 233	27,87	40 745 947	16,98	41 608 404	14,90	56 003 252	30,18
55	Wojnicz	3 721 438,10	11,38	5 863 047	15,42	5 708 918	15,80	2 978 910	7,01	8 008 644	15,06	8 265 422	2,48
56	Wolbrom	6 469 360,00	12,15	4 608 831	8,07	8 884 215	14,44	9 816 773	12,89	31 888 464	27,75	18 645 427	31,09
57	Zakliczyn	4 898 356,59	15,39	10 552 758	29,61	8 377 007	22,08	4 418 287	9,87	13 107 984	21,24	9 848 838	9,39

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019	
		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych		Udział wydatków majątkowych	
		Wydanki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)	Wydanki majątkowe	w wydatkach ogółem (w %)
58	Zator	9 871 557,00	43,43	13 937 041	43,83	11 855 785	34,31	10 892 419	27,08	10 325 894	22,62	9 744 337	15,32
59	Żabno	10 478 329,00	22,64	21 485 953	31,80	11 762 634	21,70	4 922 366	8,51	8 489 578	12,39	7 744 360	15,44
	Razem miasta-gminy	664 154 215	37,33	651 665 096	22,01	569 459 080	17,38	414 468 798	10,93	785 594 265	17,20	814 358 667	20,31
60	Babice	1 922 916	9,92	1 407 941	7,29	6 296 921	24,03	4 380 644	14,85	5 380 457	15,58	3 371 153	8,95
61	Biały Dunajec	1 210 847	6,93	3 300 606	15,02	2 108 461	10,73	2 149 713	8,59	4 091 669	13,20	4 359 049	11,88
62	Biskupice	4 865 958	19,32	2 359 579	10,10	6 256 233	21,56	2 573 157	7,60	12 137 714	22,99	12 841 153	21,80
63	Bochnia	8 748 161	14,34	3 569 068	7,79	5 691 754	11,18	8 298 634	12,19	19 626 058	21,15	19 084 387	18,85
64	Bolesław (pow. dąbrowski)	3 122 087	28,49	2 545 492	30,32	326 087	4,96	500 189	6,30	355 422	4,24	4 704 922	10,72
65	Bolesław (pow. olkuski)	7 915 994	23,43	1 554 970	6,00	3 631 143	13,44	2 560 689	7,63	10 073 656	22,60	185 421	2,03
66	Borzęcin	6 098 473	21,80	17 609 078	44,01	5 530 607	18,57	1 059 802	3,73	2 601 687	7,49	10 204 518	21,96
67	Brzeźnica	4 425 301	15,59	3 347 318	11,47	3 456 018	11,71	2 179 244	6,23	12 705 742	24,47	5 401 838	10,60
68	Budzów	4 781 356	20,42	3 889 297	15,18	2 560 697	9,65	1 537 804	4,75	6 680 829	16,07	15 554 052	28,77
69	Bukowina Tatrzańska	12 228 474	31,61	3 761 181	10,94	13 381 139	26,72	12 064 867	19,62	7 459 606	10,92	5 662 011	7,82
70	Bystra-Sidzina	3 298 472	16,84	1 172 169	6,16	2 886 610	12,93	2 173 441	8,14	11 034 266	25,73	4 477 819	12,85
71	Charsznica	6 222 313	29,96	5 601 107	24,37	3 619 161	15,69	1 357 297	5,56	4 885 391	16,27	4 109 107	12,89
72	Chetmieć	15 312 022	19,09	16 662 901	19,01	14 906 017	16,79	10 051 346	9,19	69 024 072	37,32	41 188 332	23,96
73	Czarny Dunajec	18 672 175	28,71	17 920 025	26,38	13 816 163	20,27	7 194 057	8,84	9 381 558	9,71	8 916 055	8,90
74	Czernichów	10 981 410	28,03	7 125 174	18,82	3 087 470	8,45	5 867 048	11,54	12 719 187	19,59	16 224 037	21,08
75	Czorsztyn	7 836 738	31,96	3 637 973	17,48	6 849 901	26,66	6 214 574	20,56	7 977 842	21,48	21 583 932	39,47
76	Dębno	4 339 865	13,15	7 724 390	20,88	8 442 288	21,46	5 444 029	11,38	12 303 274	19,86	12 696 829	18,10

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019	
		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	
		Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe
77	Dobra	6 077 655	20,04	4 804 375	16,07	10 767 215	28,25	4 118 228	10,46	11 875 593	20,62	10 831 227	18,85
78	Drwinia	2 210 615	11,74	4 283 727	20,40	5 906 136	24,75	3 628 250	13,97	7 888 315	23,03	15 803 104	35,75
79	Gdów	14 308 647	27,10	3 422 266	7,50	9 327 575	16,92	5 335 740	8,06	17 165 616	19,09	10 189 090	11,08
80	Gnojnik	11 064 968	40,48	4 688 731	20,18	3 786 510	16,06	2 434 790	8,51	8 482 828	20,00	20 820 108	35,40
81	Gołcza	5 170 459	29,65	3 572 489	22,69	7 445 501	34,44	2 907 351	14,11	9 974 306	32,85	5 364 627	18,91
82	Gořlice	6 346 946	13,91	7 074 669	13,98	8 143 293	15,19	8 239 217	12,84	12 308 070	15,51	12 322 152	14,53
83	Gręboszów	3 758 577	29,57	4 387 580	30,31	5 300 079	6,91	208 050	2,13	1 393 288	12,12	386 922	3,33
84	Gromnik	10 390 614	34,01	4 445 580	16,84	703 592	3,03	2 258 614	7,07	5 936 994	14,83	6 913 301	15,38
85	Gródek nad Dunajcem	6 539 068	22,15	9 579 987	27,73	3 762 286	12,18	2 807 815	7,27	6 120 076	12,58	7 457 255	13,97
86	Grybów	16 420 647	22,42	13 957 322	18,26	16 774 540	20,11	16 478 126	15,44	25 176 319	19,12	21 718 672	15,28
87	Igołomia-Wawrzeńczyce	7 171 598	27,47	4 669 576	20,34	2 719 382	12,64	2 469 386	9,25	7 794 696	22,01	7 561 536	19,48
88	Iwanowice	3 465 501	15,92	2 704 987	11,18	2 543 593	10,51	3 467 601	10,44	15 118 327	31,27	15 612 200	28,99
89	Iwikowa	1 307 994	7,15	5 941 585	25,97	3 864 496	17,52	2 407 870	9,22	12 106 994	29,63	17 650 524	36,47
90	Jabłonna	21 916 217	37,24	16 224 562	28,39	22 352 579	31,61	8 814 037	12,97	15 734 855	17,86	13 805 233	14,11
91	Jerzmanowice-Przećinia	8 693 703	27,41	2 058 661	7,63	1 788 459	6,87	4 527 931	12,38	8 353 511	18,25	10 104 702	19,67
92	Jodłownik	10 408 901	30,65	8 826 786	28,67	10 571 775	29,47	3 496 330	9,87	7 349 354	16,44	5 168 268	11,49
93	Jordanów	8 052 281	25,55	5 849 750	19,18	6 027 879	18,46	6 949 833	16,22	6 186 656	12,52	2 498 251	5,12
94	Kamienica	5 688 693	23,02	4 978 122	19,11	7 437 610	24,77	4 218 089	12,97	6 606 092	15,88	8 115 850	18,06
95	Kamionka Wielka	4 433 436	14,75	4 097 087	14,00	4 321 957	14,32	4 926 752	12,43	7 607 300	15,20	8 330 905	14,45
96	Kluźce	5 845 709	14,20	3 318 280	7,68	3 115 972	7,36	2 984 665	6,09	14 715 541	20,44	10 739 433	15,06

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019	
		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	
		Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe
97	Kłaj	4 971 133	19,02	6 535 817	21,28	4 484 771	14,46	1 241 274	3,50	12 664 720	24,52	6 956 600	13,13
98	Kocmyrzów-Luborzyca	5 394 527	18,81	12 252 899	31,50	5 510 559	14,97	4 292 121	9,13	13 038 865	20,29	16 069 254	20,64
99	Koniusza	4 985 405	23,25	4 774 822	20,80	3 354 310	13,74	4 037 997	12,55	6 917 297	17,61	8 255 057	18,87
100	Korzenna	8 456 099	19,48	9 932 200	20,08	13 420 785	24,94	5 547 973	9,55	16 232 023	20,04	13 273 151	16,11
101	Koszyce	9 977 293	42,97	9 500 957	43,89	3 551 353	20,41	423 523	2,38	3 124 730	12,71		
102	Kościelisko	12 345 025	40,64	5 846 773	23,39	8 980 540	29,00	3 735 607	11,40	7 207 688	17,23	4 979 548	10,97
103	Kozłów	2 986 410	21,75	1 931 040	16,94	1 031 166	8,80	308 004	2,19	3 241 814	16,92	4 454 176	20,31
104	Krościenko nad Dunajcem	2 627 343	14,27	3 616 788	18,05	3 543 145	16,92	3 707 047	14,17	4 274 513	14,06	5 885 608	16,77
105	Książ Wielki	6 922 224	34,51	2 188 794	13,86	3 178 826	18,11	2 294 687	11,61	8 353 099	31,26	5 764 291	21,23
106	Lanckorona	3 869 334	18,98	3 814 036	19,66	1 200 188	7,58	993 469	4,54	3 809 268	13,29	5 577 058	17,10
107	Laskowa	9 162 335	29,98	4 584 940	17,00	2 840 297	10,71	2 354 949	6,69	3 711 117	8,65	3 697 797	8,22
108	Limanowa	30 466 142	38,55	15 872 687	22,70	13 658 986	19,49	11 688 426	13,00	23 912 452	20,20	23 514 599	17,99
109	Lipinki	7 695 330	33,33	2 158 274	10,95	3 222 177	15,04	939 967	4,06	1 985 189	6,95	4 686 180	13,23
110	Lipnica Murowana	1 188 559	7,12	6 088 611	28,95	2 068 264	11,18	585 235	2,77	4 483 589	16,42	5 239 743	16,75
111	Lipnica Wielka	2 649 116	15,29	6 903 199	30,64	1 338 292	7,16	917 592	4,25	5 092 497	16,81	1 355 909	4,42
112	Lisia Góra	11 448 499	28,11	5 851 665	14,74	5 984 816	14,03	5 843 324	10,94	7 005 423	10,71	7 163 196	9,77
113	Liszki	10 297 562	24,66	10 774 629	25,15	12 964 117	25,80	16 639 048	24,44	12 345 621	16,74	9 781 737	11,92
114	Lubień	3 226 590	12,43	2 713 173	10,21	1 075 465	4,02	1 721 538	4,90	5 990 434	12,96	3 833 934	8,01
115	Łabowa	4 831 083	21,59	1 046 747	5,47	4 122 470	17,63	591 934	2,33	4 713 778	13,87	4 151 336	12,19
116	Łapanów	6 500 568	21,79	9 608 342	24,92	2 283 804	7,23	1 215 872	3,31	1 852 220	4,62	7 270 071	14,61

Ip.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019	
		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	
		Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe
117	Łąpsze Nizne	6 406 413	22,32	9 405 528	31,77	11 222 563	34,03	4 503 232	12,78	8 766 160	19,38	11 564 762	22,52
118	Łącko	11 715 360	23,43	4 540 042	9,47	23 004 240	32,55	6 292 030	8,79	16 375 319	17,01	27 471 060	24,38
119	Łososina Dolna	10 089 138	26,64	11 590 524	30,70	8 919 212	23,24	4 404 629	10,36	8 155 522	14,29	8 401 638	14,50
120	Łukowica	7 184 260	21,38	4 394 947	12,96	3 407 265	9,84	3 528 119	8,45	9 781 267	17,55	6 485 368	11,58
121	Łuzna	4 989 982	20,17	3 829 392	14,99	5 135 863	17,04	2 166 230	6,78	3 892 785	9,87	11 471 058	22,32
122	Mędrzechów	2 011 088	18,65	1 976 672	18,91	852 213	8,34	715 845	6,01	321 998	2,41	279 294	2,00
123	Michałowice	6 223 021	27,10	5 841 877	23,21	6 967 526	24,41	5 369 078	14,48	9 936 192	19,54	8 206 856	14,53
124	Mogilany	2 597 703	8,59	5 608 069	15,10	6 311 341	15,30	6 397 880	12,29	18 286 738	24,68	23 565 130	25,87
125	Moszczenica	7 072 341	38,99	4 361 250	26,29	1 721 910	11,49	893 624	5,07	2 701 076	12,36	10 432 296	33,23
126	Mszana Dolna	13 453 552	26,39	3 894 109	8,82	13 975 199	22,43	4 246 766	6,36	14 080 543	16,79	10 140 060	11,32
127	Mucharz	5 134 130	31,40	3 801 561	24,55	1 885 749	12,44	894 871	5,85	724 227	4,13	1 240 195	6,11
128	Nawojowa	8 136 512	32,07	3 699 197	16,71	5 054 173	19,40	2 671 466	8,76	8 994 507	21,39	11 339 035	23,56
129	Niedźwiedź	5 194 281	21,53	4 976 583	19,70	4 868 294	18,34	2 724 607	8,55	4 713 768	12,14	4 380 758	10,68
130	Nowy Targ	19 935 120	29,77	13 757 280	20,89	20 605 170	26,18	9 798 478	10,96	18 419 281	16,81	30 403 228	23,15
131	Ochoznica Dolna	11 413 587	37,57	10 934 961	34,50	2 606 393	9,44	2 584 040	7,54	6 671 086	15,31	12 142 849	22,55
132	Olesno	5 619 705	23,96	4 006 573	19,20	2 386 123	11,34	322 310	1,36	3 640 477	11,95	3 958 729	11,48
133	Osiek	1 310 827	7,35	3 433 275	15,49	4 704 740	20,40	4 547 277	16,17	4 523 362	12,69	6 550 999	15,78
134	Oświęcim	6 055 907	14,53	9 046 809	18,76	6 830 951	14,33	6 752 764	11,66	12 257 127	16,44	12 810 207	14,96
135	Palecznica	6 536 577	43,64	1 917 468	15,69	4 836 303	29,85	1 272 376	7,43	4 478 276	19,98	9 846 687	35,63
136	Pdım	5 314 121	16,54	2 496 131	8,04	5 216 517	15,10	1 882 281	4,71	5 964 556	11,80	3 295 579	6,41

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019	
		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	
		Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe
137	Plesna	8 577 198	23,57	5 859 301	18,14	7 356 469	20,83	5 107 806	12,72	12 092 203	22,63	7 213 984	13,30
138	Potegrodzie	6 949 861	19,49	9 417 631	23,37	14 509 352	29,85	4 760 613	9,32	10 202 044	15,67	8 587 882	12,36
139	Polanka Wielka	3 018 796	25,29	2 158 959	18,93	1 658 075	14,07	1 320 526	9,67	3 649 796	18,25	4 757 245	20,22
140	Poronin	11 752 047	32,16	2 860 292	9,97	5 423 919	14,89	1 921 171	4,55	8 907 483	15,61	4 921 760	8,31
141	Przeciszów	2 991 839	20,30	11 304 086	45,56	3 900 039	21,38	592 227	3,01	7 277 795	25,47	11 636 535	32,25
142	Raba Wyżna	4 687 502	13,13	2 527 820	7,36	10 070 649	22,90	13 287 277	22,72	10 549 572	16,08	10 002 788	14,60
143	Raciechowice	1 053 978	4,40	817 457	3,11	2 718 627	10,14	1 190 616	3,77	2 045 863	5,80	6 751 171	16,06
144	Racławice	1 630 626	22,13	2 147 439	24,62	2 993 787	30,07	402 056	4,37	1 041 016	7,36	1 029 398	8,07
145	Radgoszcz	11 115 139	36,33	6 583 289	26,47	3 054 959	12,97	1 095 619	3,73	2 213 818	7,10	1 220 584	3,61
146	Radziemice	3 739 655	31,67	613 009	6,79	1 339 894	13,22	615 960	5,31	1 593 688	10,90	1 818 662	11,23
147	Ropa	5 052 756	26,09	4 678 699	24,22	9 518 672	38,02	377 443	1,69	863 231	3,12	6 195 831	18,65
148	Ryglice												
149	Rytko	1 971 780	15,55	3 547 947	24,88	771 416,09	6,84	108 708	0,81	1 810 751	10,48	1 060 277	6,13
150	Rzeplennik Strzyżewski	3 684 705	16,77	3 803 174	17,24	3 521 448	14,70	1 863 170	6,85	8 780 643	21,99	5 124 085	13,65
151	Rzezawa	2 965 956	9,56	3 559 168	11,73	3 345 406	10,30	3 456 284	8,47	7 585 870	14,69	11 399 670	18,66
152	Sękowa	2 999 539	18,26	7 551 496	36,67	4 304 866	23,98	2 628 892	13,30	7 196 764	25,97	6 193 960	21,41
153	Siepraw	4 395 922	19,02	11 087 601	34,66	9 588 236	30,06	1 721 593	5,47	7 440 102	17,14	5 448 305	11,80
154	Skrzyżów	10 601 345	27,51	8 533 908	22,51	11 602 557	26,68	5 253 338	10,92	9 422 603	16,11	13 583 689	19,86
155	Słaboszów	1 505 571	16,41	657 408	7,50	1 824 945	18,03	917 643	8,14	1 261 139	8,40	1 392 688	8,77
156	Słopnice	8 423 405	33,56	3 923 731	17,82	4 424 631	19,08	6 510 396	20,32	4 623 513	12,93	3 149 731	8,25

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019	
		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	
		Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe
157	Spytkowoce (pow. nowotarski)	4 080 943	29,15	5 114 811	32,51	1 394 034	10,44	1 794 128	10,10	1 910 836	9,27	929 697	4,30
158	Spytkowoce (pow. wadowicki)	2 431 870	10,24	1 892 852	7,34	5 596 309	18,38	1 903 776	5,74	16 097 179	30,41	7 088 503	14,43
159	Stryżawa	4 278 861	13,65	4 140 163	13,14	6 948 469	18,92	7 504 936	16,21	9 163 251	16,75	4 668 486	8,38
160	Stryżów	4 234 625	23,47	4 806 105	23,60	1 147 787	6,38	1 412 296	6,01	6 291 508	19,83	8 015 482	22,19
161	Suliszowa	8 942 079	42,35	5 603 934	28,39	3 833 617	21,58	2 623 909	12,64	8 564 634	28,12	5 135 957	17,39
162	Szaflary	7 519 132	25,22	4 367 439	14,97	2 761 852	9,61	4 144 839	10,68	10 147 593	19,27	12 961 913	22,22
163	Szczurowa	6 997 056	16,50	10 696 807	31,36	8 084 620	24,53	1 452 332	4,72	11 764 126	25,20	12 484 276	24,64
164	Szerzyny	6 841 389	25,05	4 729 972	19,53	2 254 321	9,99	4 663 240	14,79	10 786 847	25,30	4 035 503	10,37
165	Tarnów	24 886 734	34,26	14 397 551	21,26	13 006 771	18,38	8 736 372	10,39	19 033 183	17,68	17 886 566	14,96
166	Tokarnia	3 259 079	13,27	5 173 227	18,66	1 870 881	7,53	2 552 572	7,77	1 342 213	3,47	2 426 383	5,80
167	Tomice	3 318 206	17,04	4 441 892	19,26	3 656 391	16,68	1 782 037	6,75	5 132 778	14,39	3 426 659	9,05
168	Trzciana	4 165 234	23,86	6 656 514	31,11	1 139 861	6,47	748 117	3,42	6 373 796	19,62	6 143 828	17,16
169	Trzyciąż	6 249 599	30,07	3 987 246	21,79	4 390 690	22,08	1 779 829	8,33	8 522 583	28,45	12 030 378	32,66
170	Tymbark	6 617 818	28,65	3 743 799	17,21	4 281 376	18,78	2 539 427	9,71	5 324 489	16,30	1 905 861	5,91
171	Uście Gorlickie	7 784 903	25,60	11 110 288	33,78	5 242 238	16,64	3 429 647	9,49	4 416 007	9,87	2 210 230	5,21
172	Wielka Wieś	24 419 031	51,22	11 137 074	31,07	22 380 946	45,23	9 124 360	19,43	19 521 387	28,18	15 706 959	20,29
173	Wieprz	6 807 243	21,60	5 585 972	16,53	8 870 720	23,49	12 587 241	24,87	7 784 644	14,07	6 015 380	10,19
174	Wierzchosławice	8 696 159	28,77	2 587 657	10,18	2 708 725	10,33	907 497	2,89	2 439 838	6,60	3 682 983	8,45
175	Wietrzychowice	1 221 506	5,71	1 132 059	10,66	382 431	3,71	603 288	5,00	4 250 901	24,56	1 670 940	10,75

Lp.	Wyszczególnienie	2010		2012		2014		2016		2018		2019	
		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)		Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	
		Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe	Wydatki majątkowe	Wydanki majątkowe
176	Wiśniowa	6 639 995	27,15	1 251 997	6,19	2 124 578	9,88	2 254 075	8,03	2 840 329	8,45	15 393 040	31,47
177	Zabierzów	25 225 004	32,85	11 115 710	15,97	18 367 701	20,45	21 747 299	18,76	28 593 173	20,44	27 613 459	17,18
178	Zawoja	2 969 962	12,23	2 005 511	7,46	7 729 280	23,58	6 571 421	17,01	8 482 817	18,95	4 467 807	10,24
179	Zembrzyce	1 776 479	12,54	2 043 714	13,68	4 687 472	22,92	3 898 994	17,97	8 998 717	30,11	6 330 729	22,17
180	Zielonki	18 481 858	34,05	11 198 936	21,47	14 870 530	23,97	8 959 131	12,00	40 439 628	33,16	39 172 154	27,73
181	Żegocina	7 181 207	34,01	4 711 406	23,09	4 239 490	19,69	744 585	3,21	8 284 384	22,92	3 207 227	9,35
	Razem gminy	879 792 584	22,38	696 848 081	19,38	726 962 212	17,44	476 929 386	9,35	1 094 038 501	17,17	1 093 951 651	15,87
	Ogółem	1 711 448 674	25,37	1 512 134 331	20,88	1 456 722 989	19,04	1 011 382 751	11,24	2 099 624 753	18,24	2 120 301 372	17,06

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Tabela 67. Wynik wykonania budżetu gmin w 2018 roku (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik wykonania budżetu
I	Gminy o najwyższej nadwyżce budżetowej			
1	Trzebinia	146 986 298	138 439 144	8 547 154
2	Czarny Dunajec	101 306 779	96 660 768	4 646 011
3	Radłów	40 933 826	37 519 611	3 414 215
4	Olkusz	184 768 392	181 687 699	3 080 693
5	Bukowno	47 002 631	44 267 775	2 734 856
6	Sułkowice	59 772 171	57 281 887	2 490 284
7	Kalwaria Zebrzydowska	87 066 546	84 581 160	2 485 386
8	Żabno	70 986 524	68 507 819	2 478 705
9	Dobczyce	82 008 673	79 819 962	2 188 711
10	Przeciszów	30 508 068	28 568 647	1 939 421
II	Gminy o najwyższym deficycie budżetowym			
1	Chelmiec	146 266 050	184 937 620	-38 671 570
2	Zakopane	150 465 592	182 384 993	-31 919 401
3	Andrychów	185 565 054	208 618 393	-23 053 339
4	Oświęcim m.	200 427 032	216 540 789	-16 113 757
5	Zabierzów	128 394 845	139 873 882	-11 479 037
6	Spytkowice (pow. wadowicki)	41 593 528	52 931 455	-11 337 927
7	Bochnia gm.	82 102 789	92 773 270	-10 670 481
8	Brzeszcze	102 620 007	112 437 315	-9 817 308
9	Wolbrom	105 220 313	114 902 911	-9 682 598
10	Iwanowice	39 135 400	48 345 376	-9 209 976

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 68. Wynik wykonania budżetu gmin w 2019 roku

Lp.	Wyszczególnienie	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik wykonania budżetu
I	Gminy o najwyższej nadwyżce budżetowej			
1	Myślenice	226 237 877	209 679 850	16 558 028
2	Trzebinia	159 488 387	145 664 415	13 823 973
3	Nowy Targ m.	177 638 297	168 115 103	9 523 195
4	Chrzanów	208 378 849	199 142 827	9 236 022
5	Bobowa	63 999 596	56 709 621	7 289 975
6	Zakopane	171 276 422	164 029 903	7 246 520
7	Wolbrom	111 263 548	104 840 021	6 423 527
8	Rabka-Zdrój	82 284 111	77 891 543	4 392 569
9	Jordanów gm.	53 051 154	48 763 406	4 287 747
10	Alwernia	57 095 998	53 034 175	4 061 823
II	Gminy o najwyższym deficycie budżetowym			
1	Stary Sącz	127 983 343	139 549 313	-11 565 971
2	Andrychów	213 545 518	224 909 347	-11 363 829
3	Skawina	239 178 223	249 577 558	-10 399 335
4	Budzów	44 190 048	54 060 539	-9 870 491
5	Limanowa m.	86 442 633	96 275 001	-9 832 368
6	Gnojnik	49 800 592	58 819 371	-9 018 778
7	Czernichów	68 424 916	76 946 397	-8 521 481
8	Wieliczka	324 939 152	333 279 862	-8 340 709
9	Nowy Targ gm.	123 115 104	131 357 373	-8 242 269
10	Czorsztyn	46 574 973	54 687 347	-8 112 374

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

2. Budżety powiatów

W porównaniu do roku 2018 dochody powiatów zwiększyły się o 287 mln zł, tj. o 13%. Żaden spośród 19 powiatów województwa małopolskiego nie odnotował ich spadku. Największy wzrost dochodów osiągnął powiat nowotarski – o 26,6%, najmniejszy wzrost – powiat tarnowski – o 2,9%.

W 2019 roku wydatki zrealizowane przez powiaty ukształtowały się na poziomie 2 395 mln zł i były wyższe niż w 2018 roku o 6,3%. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem powiatów był o 1,7 p. proc. niższy niż w roku ubiegłym. Największy udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (24%) wystąpił w powiecie dąbrowskim, natomiast najmniejszy w powiecie tatrzańskim (7,6%). Najwyższe wydatki ogółem poniósł powiat krakowski (235 mln zł), a najniższe powiat proszowski (48 mln zł).

Na koniec roku do dwóch zmniejszyła się liczba powiatów, które zamknęły się deficytem budżetowym. W 2018 roku było ich 14. W konsekwencji wynik wykonania budżetu wszystkich powiatów (zbiorczo) w 2019 roku był dodatni (nadwyżka) i wyniósł 105 mln zł.

Tabela 69. Dochody powiatów - dynamika dochodów ogółem (w zł)

Lp	Wyszczególnienie	2010												2012			2014			2016			2018			2019			Dynamika dochodów ogółem w % (13:11)
		2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020							
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25					
	Ogółem	1 918 941 560	536 781 168	1 863 643 690	580 665 728	1 933 298 904	606 272 975	1 956 581 615	692 974 570	2 212 306 001	827 849 322	2 499 484 722	965 757 438	113,0															
1	bocheński	96 875 185	21 803 792	87 560 234	23 710 492	103 036 940	25 933 704	96 609 283	31 419 878	114 035 928	36 942 143	120 992 101	42 633 600	106,1															
2	brzeski	70 713 190	16 276 670	75 443 156	17 490 345	75 467 786	19 911 477	71 933 603	21 076 576	85 193 014	23 428 800	96 178 496	28 953 885	112,9															
3	chrzananowski	86 326 830	34 553 002	86 738 666	33 065 960	95 767 619	39 227 427	95 632 487	43 638 792	108 162 270	49 894 623	118 477 243	53 588 861	109,5															
4	dąbrowski	60 303 174	6 786 414	49 326 594	9 098 145	50 271 853	7 936 336	46 437 005	9 177 895	50 435 229	10 593 851	60 723 387	14 015 612	120,4															
5	gorlicki	123 642 846	23 282 472	108 216 139	24 639 931	113 738 148	25 058 342	110 956 598	28 804 986	116 865 267	34 781 354	128 818 686	39 201 842	110,2															
6	krakowski	149 877 708	76 631 133	155 924 657	78 369 745	165 029 128	88 232 934	185 892 263	106 200 500	221 184 096	131 513 954	247 684 668	161 253 394	112,0															
7	limanowski	133 890 755	43 498 698	111 919 093	30 220 714	122 902 281	30 454 004	124 401 657	37 171 871	138 714 769	41 595 909	162 496 251	47 515 279	117,1															
8	miechowski	55 621 819	12 051 830	59 153 662	15 542 491	56 391 812	13 077 870	57 719 338	14 445 692	66 781 395	17 266 947	73 457 052	21 859 972	110,0															
9	myslenicki	100 321 901	27 076 502	101 482 912	29 748 996	104 213 437	33 248 591	98 827 298	35 527 892	115 426 682	42 463 055	129 355 516	48 689 625	112,1															
10	nowosądecki	151 363 357	34 041 230	134 068 823	41 142 011	136 365 564	39 958 362	131 233 844	46 813 061	156 882 296	58 484 508	165 765 460	65 929 936	105,7															
11	nowotarski	159 672 787	36 370 355	169 554 815	57 912 319	164 179 664	40 322 519	159 269 959	38 110 919	164 249 131	45 358 091	207 897 050	56 967 683	126,6															
12	olkuski	104 987 430	35 748 778	91 624 497	31 764 668	98 750 826	35 699 965	102 469 358	40 197 958	118 687 675	46 743 715	128 005 952	51 498 971	107,9															
13	oświęcimski	130 936 255	39 182 268	139 018 353	41 087 689	151 952 813	48 243 255	156 988 981	53 428 960	163 732 465	66 018 212	191 344 974	75 952 994	116,9															
14	proszowicki	34 065 081	7 408 236	35 621 317	10 024 992	34 458 166	10 810 446	39 469 537	11 921 947	44 439 428	14 139 941	49 950 417	15 341 625	112,4															
15	suski	76 143 669	22 411 178	92 874 490	18 188 889	82 540 492	20 074 378	79 523 865	22 642 303	90 992 474	27 583 055	114 911 307	38 543 349	126,3															
16	tarnowski	133 552 757	28 228 206	115 761 763	39 185 851	120 641 782	40 775 979	125 938 918	46 126 909	151 683 295	54 700 767	156 066 245	60 390 540	102,9															
17	tatrzański	82 287 102	17 865 531	62 834 467	16 783 293	67 343 589	17 177 564	61 039 956	20 146 184	63 699 316	23 983 035	72 868 501	27 433 505	114,4															
18	wadowicki	107 632 240	29 492 570	125 956 060	36 706 069	121 976 895	39 571 920	134 943 815	47 175 534	150 709 026	54 879 790	168 920 640	62 324 094	112,1															
19	wielicki	60 727 474	24 072 303	60 563 992	25 983 128	68 270 109	30 557 902	77 293 850	38 946 713	90 432 245	47 477 572	105 570 776	53 662 671	116,7															

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 70. Udział wydatków majątkowych powiatów w wydatkach ogółem (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2010			2012			2014			2016			2018			2019		
		Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (%)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (%)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (%)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (%)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (%)			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	Ogółem	2 035 079 987	527 420 325	25,9%	1 836 017 930	248 123 662	13,5%	1 946 047 428	322 873 854	16,6%	1 887 216 085	278 544 211	14,8%	2 252 300 749	450 071 945	20,0%	2 394 602 057	438 564 779	18,3%
1	bocheński	111 016 520	34 006 666	30,6%	89 272 826	11 139 022	12,5%	104 942 741	27 378 804	26,1%	92 257 926	15 848 754	17,2%	127 142 568	39 028 052	30,7%	119 372 138	22 926 654	19,2%
2	birzecki	76 787 648	16 884 719	22,0%	77 451 444	9 847 081	12,7%	75 700 268	10 333 266	13,7%	71 801 753	9 449 710	13,2%	93 253 681	25 594 314	27,4%	93 883 862	18 459 956	19,7%
3	chrzanowski	96 934 332	24 309 908	25,1%	86 558 711	6 765 302	7,8%	95 100 890	10 168 304	10,7%	92 260 548	7 942 994	8,6%	106 616 315	15 949 622	15,0%	118 724 760	20 346 496	17,1%
4	dąbrowski	67 755 509	24 208 054	35,7%	49 485 415	7 766 133	15,7%	50 699 694	14 246 580	28,1%	44 022 110	5 870 815	13,3%	53 016 554	11 938 906	22,5%	55 836 302	13 405 711	24,0%
5	gorlicki	126 733 956	38 278 426	30,2%	111 648 648	21 522 965	19,3%	113 676 475	19 984 406	17,6%	101 681 945	13 089 797	12,9%	120 541 558	20 663 639	17,1%	125 731 725	15 929 665	12,7%
6	krakowski	159 811 551	39 506 292	24,7%	149 853 260	17 873 407	11,9%	161 278 907	24 073 254	14,9%	177 139 501	31 707 356	17,9%	203 230 637	40 697 345	20,0%	234 895 629	53 026 809	22,6%
7	limanowski	150 574 169	64 124 145	42,6%	107 293 864	12 025 287	11,2%	128 898 137	25 394 729	19,7%	122 271 454	23 015 771	18,8%	145 414 755	37 313 442	25,7%	151 082 830	33 908 005	22,4%
8	miechowski	58 682 638	13 207 224	22,5%	57 588 542	2 470 543	4,3%	60 324 687	5 565 748	9,2%	56 455 057	6 247 388	11,1%	68 993 367	12 899 881	18,7%	77 650 058	16 743 865	21,6%
9	myslenicki	102 721 869	20 820 217	20,3%	102 751 240	20 636 849	20,1%	108 989 239	21 723 110	19,9%	96 833 733	12 789 004	13,2%	118 428 580	23 412 751	19,8%	127 948 706	26 813 086	21,0%
10	nowosądecki	148 630 708	18 906 573	12,7%	130 483 904	5 445 675	4,2%	142 180 276	24 257 254	17,1%	119 016 621	17 255 190	14,5%	154 769 959	36 743 602	23,7%	148 315 287	21 550 653	14,5%
11	nowotarski	173 176 555	63 031 587	36,4%	155 850 107	44 514 014	28,6%	156 809 246	33 711 261	21,5%	158 991 465	31 607 279	19,9%	162 092 943	17 874 916	11,0%	203 304 756	46 904 878	23,1%
12	olkuski	116 103 095	31 169 679	26,8%	95 423 068	5 114 177	5,4%	95 924 325	6 897 881	7,2%	93 568 700	3 571 737	3,8%	119 101 810	22 319 840	18,7%	123 328 003	13 445 075	10,9%
13	oświęcimski	135 054 576	23 309 783	17,3%	135 022 826	13 252 151	9,8%	154 557 831	34 264 082	22,2%	157 345 975	33 986 127	21,6%	169 210 406	37 331 994	22,1%	180 188 968	35 685 883	19,8%

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Lp.	2010			2012			2014			2016			2018			2019			
	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)				
14	proszowicki	34 621 495	8 146 364	23,5%	35 022 203	6 955 791	19,9%	33 701 449	4 877 754	14,5%	38 148 091	5 409 028	14,2%	44 973 527	10 572 774	23,5%	47 690 838	10 041 944	21,1%
15	suski	75 750 265	15 961 954	21,1%	92 285 260	23 302 955	25,3%	82 223 754	12 360 983	15,0%	81 367 259	11 138 427	13,7%	90 103 008	8 119 457	9,0%	102 163 832	13 506 110	13,2%
16	tarnowski	139 549 800	31 192 239	22,4%	110 970 517	4 259 009	3,8%	120 718 703	13 576 339	11,2%	122 472 458	16 412 555	13,4%	152 259 551	30 082 156	19,8%	154 888 316	21 833 482	14,1%
17	tatrzański	87 827 564	32 308 705	36,8%	61 212 491	6 362 986	10,4%	71 379 508	14 180 165	19,9%	56 234 363	3 010 924	5,4%	64 030 372	8 414 859	13,1%	63 152 296	4 792 107	7,6%
18	wadowicki	105 647 358	6 529 268	6,2%	123 350 910	14 962 416	12,1%	115 972 988	5 952 591	5,1%	131 032 674	17 741 417	13,5%	156 172 360	20 471 803	13,1%	162 843 542	24 723 449	15,2%
19	wielicki	67 700 379	21 518 522	31,8%	64 492 694	13 907 898	21,6%	72 968 310	13 927 343	19,1%	74 314 452	12 449 939	16,8%	102 948 798	30 642 592	29,8%	103 600 209	24 520 951	23,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 71. Wynik wykonania budżetu powiatów (wzł)

Lp.	2012			2014			2016			2018			2019		
	Wyszczególnienie			Wyszczególnienie			Wyszczególnienie			Wyszczególnienie			Wyszczególnienie		
	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu
Ogółem powiaty	1 863 643 690	1 836 017 930	27 625 760	1 933 298 904	1 946 047 428	-12 748 524	1 956 581 615	1 887 216 085	69 365 530	2 212 306 001	2 252 300 749	-39 994 748	2 499 484 722	2 394 602 057	104 882 664
1 bocheński	87 560 234	89 272 826	-1 712 592	103 036 940	104 942 741	-1 905 801	96 609 283	92 257 926	4 351 357	114 035 928	127 142 568	-13 106 640	120 992 101	119 372 138	1 619 963
2 brzeski	75 443 156	77 451 444	-2 008 288	75 467 786	75 700 268	-232 482	71 933 603	71 801 753	131 850	85 193 014	93 253 681	-8 060 667	96 178 496	93 883 862	2 294 633
3 chrzanowski	86 738 666	86 558 711	179 955	95 767 619	95 100 890	666 729	95 632 487	92 260 548	3 371 939	108 162 270	106 616 315	1 545 955	118 477 243	118 724 760	-247 517
4 dąbrowski	49 326 594	49 485 415	-158 821	50 271 853	50 699 694	-427 841	46 437 005	44 022 110	2 414 895	50 435 229	53 016 554	-2 581 325	60 723 387	55 836 302	4 887 085
5 gorlicki	108 216 139	111 648 648	-3 432 509	113 738 148	113 676 475	61 673	110 956 598	101 681 945	9 274 653	116 865 267	120 541 558	-3 676 291	128 818 686	125 731 725	3 086 961
6 krakowski	155 924 657	149 853 260	6 071 397	165 029 128	161 278 907	3 750 221	185 892 263	177 139 501	8 752 762	221 184 096	203 230 637	17 953 459	247 684 668	234 895 629	12 789 039
7 limanowski	111 919 093	107 293 864	4 625 229	122 902 281	128 898 137	-5 995 856	124 401 657	122 271 454	2 130 203	138 714 769	145 414 755	-6 699 986	162 496 251	151 082 830	11 413 421
8 miechowski	59 153 662	57 588 542	1 565 120	56 391 812	60 324 687	-3 932 875	57 719 338	56 455 057	1 264 281	66 781 395	68 993 367	-2 211 972	73 457 052	77 650 058	-4 193 006
9 myślenicki	101 482 912	102 751 240	-1 268 328	104 213 437	108 989 239	-4 775 802	98 827 298	96 833 733	1 993 565	115 426 682	118 428 580	-3 001 898	129 355 516	127 948 706	1 406 810
10 nowosądecki	134 068 823	130 483 904	3 584 919	136 365 564	142 180 276	-5 814 712	131 233 844	119 016 621	12 217 223	156 882 296	154 769 959	2 112 337	165 765 460	148 315 287	17 450 173
11 nowotarski	169 554 815	155 850 107	13 704 708	164 179 664	156 809 246	7 370 418	159 269 959	158 991 465	278 494	164 249 131	162 092 943	2 156 188	207 897 050	203 304 756	4 592 294
12 olkuski	91 624 497	95 423 068	-3 798 571	98 750 826	95 924 325	2 826 501	102 469 358	93 568 700	8 900 658	118 687 675	119 101 810	-414 135	128 005 952	123 328 003	4 677 949
13 oświęcimski	139 018 353	135 022 826	3 995 527	151 952 813	154 557 831	-2 605 018	156 988 981	157 345 975	-356 994	163 732 465	169 210 406	-5 477 941	191 344 974	180 188 968	11 156 006
14 proszowicki	35 621 317	35 022 203	599 114	34 458 166	33 701 449	756 717	39 469 537	38 148 091	1 321 446	44 439 428	44 973 527	-534 099	49 950 417	47 690 838	2 259 579
15 suski	92 874 490	92 285 260	589 230	82 540 492	82 223 754	316 738	79 523 865	81 367 259	-1 843 394	90 992 474	90 103 008	889 466	114 911 307	102 163 832	12 747 475
16 tarnowski	115 761 763	110 970 517	4 791 246	120 641 782	120 718 703	-76 921	125 938 918	122 472 458	3 466 460	151 683 295	152 259 551	-576 256	156 066 245	154 888 316	1 177 929
17 tatarski	62 834 467	61 212 491	1 621 976	67 343 589	71 379 508	-4 035 919	61 039 956	56 234 363	4 805 593	63 699 316	64 030 372	-331 056	72 868 501	63 152 296	9 716 205
18 wadowicki	125 956 060	123 350 910	2 605 150	121 976 895	115 972 988	6 003 907	134 943 815	131 032 674	3 911 141	150 709 026	156 172 360	-5 463 334	168 920 640	162 843 542	6 077 098
19 wielicki	60 563 992	64 492 694	-3 928 702	68 270 109	72 968 310	-4 698 201	77 293 850	74 314 452	2 979 398	90 432 245	102 948 798	-12 516 553	105 570 776	103 600 209	1 970 567

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

3. Budżety miast na prawach powiatu

Dochody ogółem miast na prawach powiatu w 2018 roku ukształtowały się na poziomie 7 352,5 mln zł. Największy udział w dochodach ogółem miast na prawach powiatu mają dochody własne (60,4% ogółu dochodów). W strukturze dochodów ogółem dotacje stanowią 21,2%, natomiast subwencje 18,4%.

Wydatki ogółem miast na prawach powiatu w 2019 roku wyniosły 7 701 mln zł, z czego 14,6% stanowiły wydatki majątkowe (1 124 mln zł). W strukturze wydatków ogółem, zrealizowanych przez miasta na prawach powiatu w 2019 roku, udział wydatków majątkowych zwiększył się o 0,9 p. proc. w porównaniu do 2018 roku. Wydatki na zadania bieżące poniesione przez miasta na prawach powiatu wyniosły 6 577 mln zł i stanowiły 85,4% ogólnej kwoty wydatków poniesionych przez te jednostki.

Wszystkie trzy miasta na prawach powiatu odnotowały wzrost wydatków. Jedynie dochody miasta Tarnowa zmniejszyły się w stosunku do roku 2018. Miasto Nowy Sącz odnotowało dodatni wynik wykonania budżetu w 2019 roku (5,5 mln zł), który był w stosunku do roku poprzedniego gorszy (nadwyżka w 2018 roku wyniosła 23,9 mln zł). Budżety dwóch pozostałych miast na prawach powiatu województwa małopolskiego zamknęły się deficytem w 2019 roku – Krakowa (300 mln zł) oraz Tarnowa (54 mln zł). Deficyt miasta Krakowa zwiększył się w stosunku do roku poprzedniego o 34 mln zł, natomiast Tarnowa zmniejszył się o 55 mln zł. Sumaryczny wynik wykonania budżetów miast na prawach powiatu jest ujemny i wynosi 348 mln zł (w poprzednim roku miasta odnotowały deficyt w kwocie 350,5 mln zł).

Tabela 72. Miasta na prawach powiatu: wynik wykonania budżetu za 2018 rok (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	W tym:	
				nadwyżka „+”	niedobór „-”
Ogółem	6 622 643 334	6 973 143 611	-350 500 277	23 858 741	-374 359 018
Kraków	5 307 143 311	5 572 956 046	-265 812 735		-265 812 735
Nowy Sącz	634 875 815	611 017 074	23 858 741	23 858 741	
Tarnów	680 624 208	789 170 491	-108 546 283		-108 546 283

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

Tabela 73. Miasta na prawach powiatu: wynik wykonania budżetu za 2019 rok (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	W tym:	
				nadwyżka „+”	niedobór „-”
Ogółem	7 352 515 580	7 700 597 559	-348 081 979	5 465 074	-353 547 053
Kraków	5 912 034 361	6 211 895 985	-299 861 624		-299 861 624
Nowy Sącz	640 851 286	635 386 212	5 465 074	5 465 074	
Tarnów	799 629 933	853 315 362	-53 685 429		-53 685 429

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie.

4. Budżet Województwa Małopolskiego

W 2019 roku w budżecie Województwa Małopolskiego osiągnięto większe dochody w stosunku do 2018 roku o 49 mln zł (tj. 3,6%), w tym z tytułu dochodów własnych i subwencji były wyższe niż w roku 2018 kolejno o 9,9% i 24,1%, natomiast z tytułu dotacji niższe o 9,9%. W strukturze dochodów ogółem największy udział miały dochody własne (56,6%), natomiast udział dotacji wyniósł 33%, a subwencji 10,4%.

W strukturze dotacji celowych, największą pozycję stanowiły dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich (83,5% ogółu dotacji celowych i 27,6% dochodów ogółem), a następnie na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej (12,7%). W porównaniu z rokiem ubiegłym wzrosły dotacje

celowe na zadania zlecone (o 6%) oraz dotacje z funduszy celowych (o 149%), natomiast zmalały dotacje celowe na zadania własne (o 65,4%), dotacje realizowane na podstawie porozumień (o 15,4%) oraz dotacje w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich (o 11,2%).

Wydatki ogółem budżetu Województwa Małopolskiego wzrosły w porównaniu do roku 2018 o 19 mln zł, tj. o 1,4%. W strukturze wydatków ogółem wydatki majątkowe stanowiły 30,3% (spadek w stosunku do 2018 roku o 4,9 p. proc.). Główne kierunki wydatków budżetu Województwa to wydatki na realizację zadań z zakresu: transportu, które nadal są wydatkami priorytetowymi (39% ogółu wydatków, spadek o 3,6 p. proc. w stosunku do 2018 roku), kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (13,8%, wzrost o 0,9 p. proc. w stosunku do 2018 roku), pozostałych zadań w zakresie polityki społecznej (9%), oświaty i wychowania (5,7%), ochrony zdrowia (5,3%), rolnictwa i łowiectwa (3,1%), przetwórstwa przemysłowego (2,6%). Pozostałe wydatki stanowią 21,5% ogółu wydatków budżetu Województwa.

W 2019 r. budżet Województwa Małopolskiego zamknął się nadwyżką w wysokości 83,7 mln zł (w roku wcześniejszym – w wysokości 53,5 mln zł).

Tabela 74. Dochody Województwa Małopolskiego według ważniejszych źródeł powstawania (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody ogółem						Dynamika 2019/2018 (w %)
	2010	2012	2014	2016	2018	2019	
Ogółem	1 077 195 531	1 140 221 392	1 210 557 550	1 068 354 268	1 366 539 356	1 415 694 517	103,6%
A. Dochody własne województwa	341 660 982	433 396 617	482 418 009	523 291 592	729 390 899	801 549 112	109,9%
› w tym: udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	313 141 705	345 775 409	378 816 373	470 163 315	614 695 686	703 463 925	114,4%
B. subwencje i dotacje	735 534 549	706 824 775	728 139 541	545 062 676	637 148 457	614 145 405	96,4%
I. Subwencja ogólna	137 684 375	148 636 934	159 307 119	134 613 247	118 249 571	146 703 936	124,1%
› część oświatowa	55 857 985	61 448 752	58 063 716	59 415 472	53 236 302	55 865 091	104,9%
› część wyrównawcza	48 612 797	77 146 375	88 797 176	61 406 113	49 678 635	78 430 410	157,9%
› część drogowa							
› część regionalna	30 833 793	6 983 007	9 712 927	10 373 615	14 169 834	10 417 201	73,5%
uzupełnienie subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego	2 379 800	3 058 800	2 733 300	3 418 047	1 164 800	1 991 234	171,0%
II. Dotacje	597 850 174	558 187 841	568 832 422	410 449 429	518 898 886	467 441 469	90,1%
1) dotacje na zadania zlecone	162 252 991	119 671 684	162 992 240	96 846 056	56 203 019	59 565 735	106,0%
› bieżące	46 303 539	68 241 504	89 791 310	82 794 664	55 312 375	59 565 735	107,7%
› inwestycyjne	115 949 452	51 430 180	73 200 930	14 051 392	890 644	0	0,0%
2) dotacje na zadania własne	14 872 375	10 389 005	12 643 736	12 210 776	4 329 541	1 496 057	34,6%
› bieżące	5 558 728	683 312	489 000	549 239	557 000	630 000	113,1%
› inwestycyjne	9 313 647	9 705 693	12 154 736	11 661 537	3 772 541	866 057	23,0%
3) dotacje na zadania realizowane na podstawie porozumień	20 826 026	12 769 555	20 103 891	20 576 732	18 727 064	15 850 883	84,6%

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wyszczególnienie	Dochody ogółem						Dynamika 2019/2018 (w %)
	2010	2012	2014	2016	2018	2019	
› bieżące	7 292 909	6 194 563	5 797 721	7 024 051	8 912 508	7 045 376	79,1%
› inwestycje	13 533 117	6 574 992	14 306 170	13 552 681	9 814 556	8 805 508	89,7%
4) dotacje z funduszy celowych	6 787 896	68 022 153	45 991 877	14 475 395	170 460	424 418	249,0%
› bieżące	1 552 399	22 586 412	2 467 463	2 032 900	170 460	174 418	102,3%
› inwestycje	5 235 497	45 435 741	43 524 414	12 442 495	0	250 000	
5) dotacje rozwojowe/ dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich	393 110 886	347 335 444	327 100 678	266 340 470	439 468 802	390 104 376	88,8%
› bieżące	124 428 948	156 071 925	159 574 872	52 905 775	175 695 865	217 841 186	124,0%
› inwestycje	268 681 938	191 263 519	167 525 806	213 434 695	263 772 937	172 263 190	65,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego.

Tabela 75. Struktura wydatków budżetu Województwa Małopolskiego według działów klasyfikacji budżetowej (w zł)

Dział	Wyszczególnienie												
	2010	Struktura (w %)	2012	Struktura (w %)	2014	Struktura (w %)	2016	Struktura (w %)	2018	Struktura (w %)	2019	Struktura (w %)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
010	Rolnictwo i łowiectwo	147 560 435	12,3	155 034 113	13,6	167 889 525,70	13,8	70 404 503,59	6,3	34 187 827,73	2,6	41 692 693,98	3,1
	› w tym inwestycje	123 274 326	-	107 978 071	-	113 412 930,05	-	21 776 257,68	-	8 250 449,83	-	10 669 130,90	-
050	Rybołówstwo i rybactwo	147 030	-	831 727	0,1	642 420,28	0,1	212 309,48	-	553 296,75	-	608 901,79	-
	› w tym inwestycje	9 218	-	-	-	-	-	-	-	15 498,00	-	0,00	-
150	Przetwórstwo przemysłowe	73 716 908	6,1	64 576 328	5,7	54 391 901,16	4,5	31 469 039,21	2,8	33 349 446,76	2,5	34 477 102,46	2,6
	› w tym inwestycje	36 279 162	-	18 219 907	-	13 517 562,49	-	11 194 549,04	-	5 176 513,56	-	3 569 110,97	-
600	Transport i łączność	555 010 806	46,3	404 181 435	35,4	454 403 086,66	37,4	583 057 584,04	52,3	559 801 331,02	42,6	519 877 420,02	39,0
	› w tym inwestycje	336 852 099	-	201 587 802	-	248 589 588,34	-	348 666 179,04	-	294 066 589,19	-	234 209 747,44	-
630	Turystyka	6 245 767	0,5	7 880 438	0,7	13 163 346,56	1,1	7 317 035,45	0,7	12 085 974,99	0,9	13 066 614,48	1,0
	› w tym inwestycje	3 071 496	-	5 529 240	-	8 532 355,47	-	1 892 740,56	-	5 093 887,50	-	5 755 105,72	-
700	Gospodarka mieszkaniowa	6 046 042	0,5	2 300 879	0,2	1 256 997,93	0,1	981 252,20	0,1	1 190 589,69	-	1 657 269,56	-
	› w tym inwestycje	4 893 241	-	93 739	-	-	-	-	-	-	-	99 630,00	-
710	Działalność usługowa	2 214 663	0,2	3 302 905	0,3	3 106 662,79	0,3	5 194 019,96	0,5	5 059 496,55	0,4	2 990 207,62	0,2
	› w tym inwestycje	-	-	298 840	-	74 230,50	-	130 550,74	-	2 554 649,10	-	402 275,36	-
720	Informatyka	1 693 836	0,1	5 977 684	0,5	1 008 287,38	0,1	1 668 748,25	0,1	31 055 183,43	2,4	6 981 822,83	0,5
	› w tym inwestycje	1 186 122	-	4 301 748	-	230 729,35	-	150 004,78	-	28 872 522,04	-	3 596 728,64	-
730	Nauka	-	-	-	-	63 951,56	-	317 567,15	-	20 777 760,32	1,6	179 325,56	0,0
	› w tym inwestycje	-	-	-	-	63 951,56	-	127 000,00	-	20 602 504,00	-	0,00	-
750	Administracja publiczna	87 360 692	7,3	92 157 133	8,1	103 799 337,99	8,5	115 228 349,64	10,3	148 520 996,45	11,3	145 744 635,68	10,9
	› w tym inwestycje	1 076 748	-	2 260 918	-	6 475 195,64	-	6 817 902,86	-	4 240 020,01	-	3 032 800,32	-

Dział	Wyszczególnienie											
	2010	Struktura (w %)	2012	Struktura (w %)	2014	Struktura (w %)	2016	Struktura (w %)	2018	Struktura (w %)	2019	Struktura (w %)
900	1 928 972	0,2	7 442 374	0,7	12 651 820,48	1,0	17 100 044,70	1,5	10 208 296,08	0,8	32 903 587,36	2,5
	389 170	–	6 254 764	–	11 455 450,08	–	11 577 347,55	–	7 272 364,62	–	23 692 540,41	–
921	115 922 567	9,7	117 717 717	10,3	109 663 715,64	9,0	117 994 825,23	10,6	168 740 068,44	12,9	183 910 777,57	13,8
	20 896 050	–	24 800 126	–	8 791 971,89	–	7 172 049,98	–	25 932 890,11	–	27 966 171,86	–
925	1 743 425	0,1	3 513 372	0,3	3 702 201,65	0,3	2 784 561,38	0,2	7 560 210,88	0,6	7 784 009,66	0,6
	69 960	–	388 945	–	298 459,37	–	181 583,28	–	365 433,12	–	290 042,89	–
926	17 380 816	1,4	11 391 485	1,0	7 805 305,49	0,6	9 609 642,89	0,9	19 804 877,81	1,5	20 719 268,00	1,6
	12 138 730	–	7 388 080	–	–	–	–	–	8 069 082,47	–	8 492 184,73	–
Ogółem	1 198 798 328	100	1 142 896 204	100	1 216 102 959,96	100	1 114 940 473,27	100	1 312 987 243,78	100	1 331 945 718,87	100
	578 008 967	48,2	462 599 207	40,5	495 868 629,32	40,8	443 229 878,91	39,8	462 486 307,96	35,2	403 932 753,92	30,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego.

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Tabela 76. Wydatki Województwa Małopolskiego (w zł)

Rok	Ogółem w zł	Wzrost do roku poprzedniego w %	Wskaźnik inflacji w %	Przyrost realny
2010	1 198 798 328	-20	2,6	-22,6
2012	1 142 896 204	-18,6	3,7	-22,3
2014	1 216 102 960	9,8	0,0	9,8
2016	1 114 940 473	0,6	-0,6	1,2
2018	1 312 987 244	1,4	1,6	-0,2
2019	1 331 945 719	1,4	2,3	-0,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego oraz danych GUS.

Tabela 77. Wydatki Województwa Małopolskiego na inwestycje (w zł)

Rok	Ogółem wydatki na inwestycje w zł	Wzrost do roku poprzedniego w %	Wskaźnik inflacji w %	Przyrost realny
2010	574 771 146	-29,7	2,6	-32,3
2012	459 824 851	-36,8	3,7	-40,5
2014	490 463 005	14,2	0,0	14,2
2016	443 229 879	5,8	-0,6	6,4
2018	456 508 038	-15,7	1,6	-17,3
2019	396 678 174	-13,1	2,3	-15,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego oraz danych GUS.

Tabela 78. Wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego (w zł)

Wyszczególnienie	2010	2012	2014	2016	2018	2019
Dochody	1 077 195 531	1 140 221 392	1 210 557 550	1 068 354 268	1 366 539 356	1 415 694 517
Wydatki	1 198 798 328	1 142 896 204	1 216 102 960	1 114 940 473	1 312 987 244	1 331 945 719
Wynik wykonania budżetu	-121 602 797	-2 674 812	-5 545 410	-46 586 206	53 552 112	83 748 798
w tym: nadwyżka „+”					53 552 112	83 748 798
niedobór „-”	-121 602 797	-2 674 812	-5 545 410	-46 586 206		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego.

Fundusze europejskie

Opracowanie: Andrzej Binda

— podsumowanie

- Do końca 2019 roku w ramach wszystkich programów operacyjnych przeprowadzono w kraju 6 682 nabory, do których zgłoszono 126 005 wniosków o dofinansowanie, a w wyniku rozstrzygnięcia konkursów podpisano 58 399 umów o wartości 447,2 mld zł, dofinansowanych ze środków unijnych kwotą 272,0 mld zł.
- W 2019 roku przeprowadzono 1 209 naborów, w efekcie których liczba zawartych umów zwiększyła się o 12 226, a ich wartość wzrosła o 66,7 mld zł, w tym kwota dofinansowania unijnego przyrosła o 38,5 mld zł.
- W 403 naborach przeprowadzonych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego złożonych zostało 6 421 wniosków o dofinansowanie, o planowanej wartości 25,0 mld zł, wspartej środkami unijnymi w wysokości 17,0 mld zł.
- W 2019 roku liczba zawartych umów w ramach RPO Województwa Małopolskiego zwiększyła się o 584, przy jednoczesnym przyroście wartości ogółem o 2,6 mld zł i dofinansowania unijnego o 1,5 mld zł.
- Poziom zaangażowania alokacji, liczony do wartości dofinansowania unijnego w zawartych umowach, wyniósł w przypadku Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 79,9%, wobec średniej 79,2% w przypadku wszystkich RPO. W ciągu roku wartość tego wskaźnika wzrosła o 12,8 p. proc.
- Wartość projektów realizowanych w Małopolsce we wszystkich programach operacyjnych współfinansowanych ze środków Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych wyniosła na koniec 2019 roku 33,8 mld zł, przy dofinansowaniu ze środków Unii Europejskiej w wysokości 20,3 mld zł, co lokuje województwo małopolskie na 3. miejscu w Polsce.
- Małopolska jest liderem wśród województw pod względem wartości realizowanych projektów wpisujących się w cele tematyczne *Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji* i *Promowanie włączenia społecznego oraz walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją*.
- Województwo małopolskie zajmuje pozycję wicelidera w przypadku celów tematycznych: *Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami* oraz *Innowacje społeczne*.
- Trzecie miejsce przypada Małopolsce pod względem wartości ogółem przy realizacji celu tematycznego *Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników* oraz celu tematycznego *Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjnych i komunikacyjnych*.

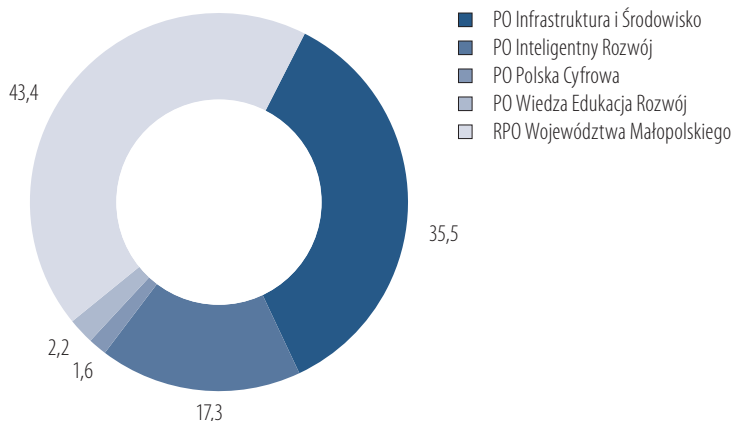
1. Fundusze strukturalne i inwestycyjne

Realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych w okresie 2014–2020 podjęło się w Małopolsce 1 832 beneficjentów mających siedzibę na terenie naszego województwa. W ciągu roku zbiorowość ta wzrosła o 316 podmiotów. Obecni beneficjenci stanowią 8,0% wszystkich beneficjentów w kraju, z którymi zostały zawarte umowy na dofinansowanie projektów – w 2019 roku udział ten nieco wzrósł. Wśród beneficjentów z Małopolski dominują podmioty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej – łącznie 1 274 podmioty (tj. 69,5%).

Na terenie województwa małopolskiego wg stanu na koniec 2019 roku realizowanych było 4 557 projektów, co stawia Małopolskę na 3. miejscu w kraju po województwie śląskim (5 593 projekty) i mazowieckim (5 021 projektów). W porównaniu do końca 2018 roku liczba realizowanych (lub zrealizowanych) projektów w województwie małopolskim zwiększyła się o 880.

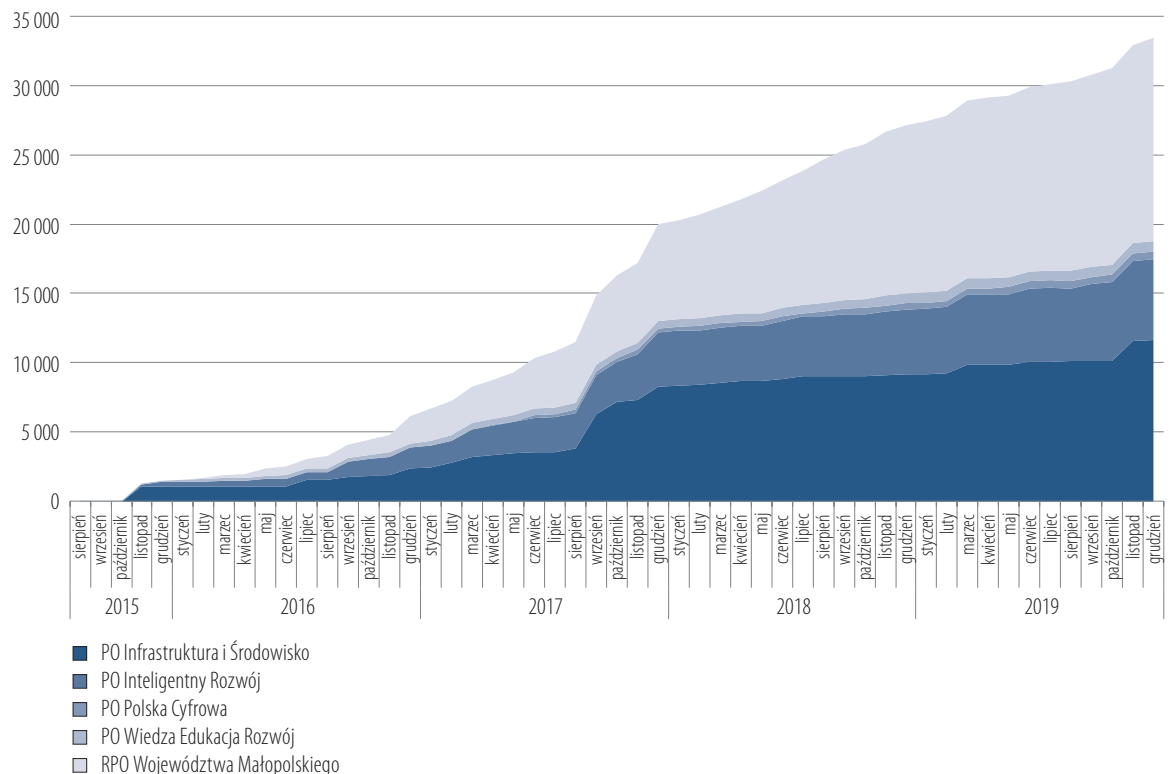
Wartość projektów realizowanych w Małopolsce wyniosła na koniec 2019 roku 33 817,3 mln zł, przy współfinansowaniu ze środków Unii Europejskiej w wysokości 20 311,0 mln zł. Małopolska pod względem wartości projektów ustępuje jedynie województwom: mazowieckiemu – 60,3 mld zł (UE: 32,8 mld zł) i śląskiemu – 39,4 mld zł (UE: 23,7 mld zł). Przyrost wartości ogółem w 2019 roku wyniósł w województwie małopolskim 6 468,5 mln zł (UE: 3 645,0 mln zł), i był najwyższy wśród wszystkich województw.

Wykres 124. Struktura wartości projektów realizowanych w województwie małopolskim wg programów operacyjnych – stan na 31 grudnia 2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL2014.

Wykres 125. Zmiana wartości zawartych umów na realizację projektów na terenie województwa małopolskiego współfinansowanych z Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych wg programów operacyjnych (w mln zł)

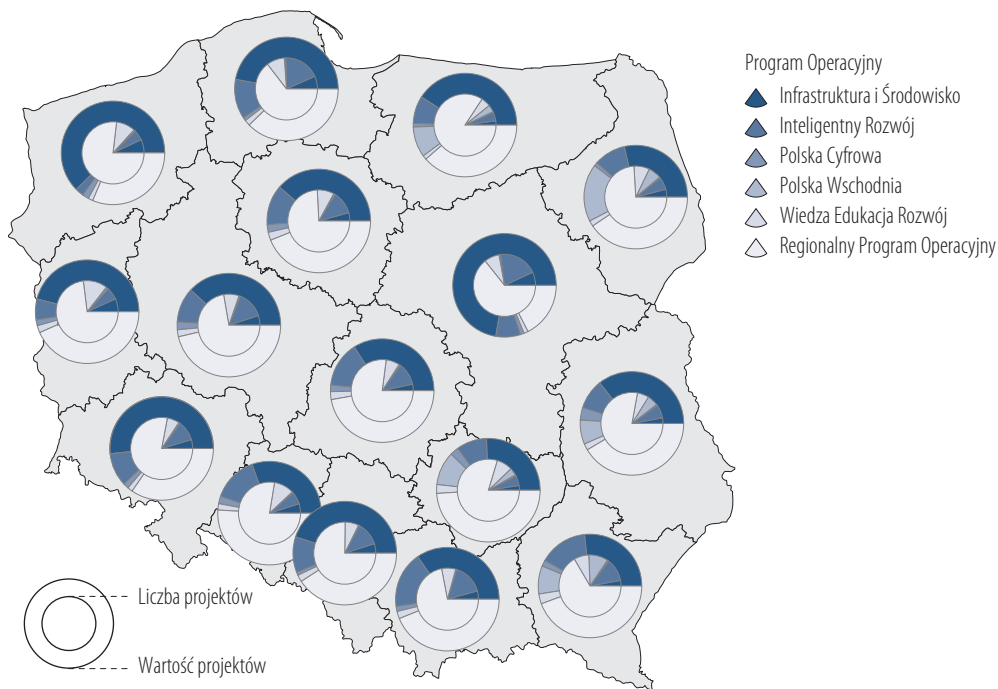

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL2014.

Znaczący przyrost liczby projektów i ich wartości w 2019 roku jest głównie wynikiem zawarcia umów w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko o 2,6 mld zł (przy wzroście dofinansowania unijnego o 1,4 mld zł) i Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego o 2,6 mld zł (przy wzroście dofinansowania unijnego o 1,5 mld zł).

Małopolskie jest liderem zarówno pod względem wartości realizowanych projektów, jak i kwoty dofinansowania unijnego w przypadku PO Innowacyjny Rozwój. Wartości przypisane do projektów w ramach regionalnych programów operacyjnych stawiają Małopolskę na 2. miejscu w kraju po województwie śląskim. Projekty realizowane na terenie Małopolski w ramach PO Wiedza Edukacja Rozwój dają naszemu województwu 3. miejsce w kraju, po województwach śląskim i mazowieckim. PO Polska Cyfrowa lokuje Małopolskę na 4. pozycji, a w przypadku PO Infrastruktura i Środowisko województwo małopolskie zajmuje 6. miejsce.

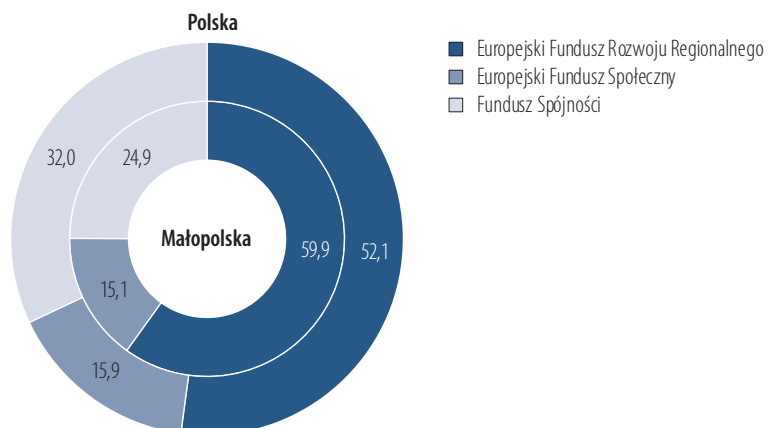
Mapa 29. Struktura ilościowa i wartościowa projektów wg programów operacyjnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL2014.

Głównym źródłem finansowania wsparcia unijnego w przypadku projektów realizowanych w Małopolsce jest Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, z którego pochodzi 59,9% środków europejskich, przed Funduszem Spójności będącym źródłem dla 24,9% wsparcia unijnego, oraz Europejskim Funduszem Społecznym, z którego pochodzi 15,1% dofinansowania.

Wykres 126. Struktura dofinansowania projektów ze środków unijnych wg funduszy (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL2014.

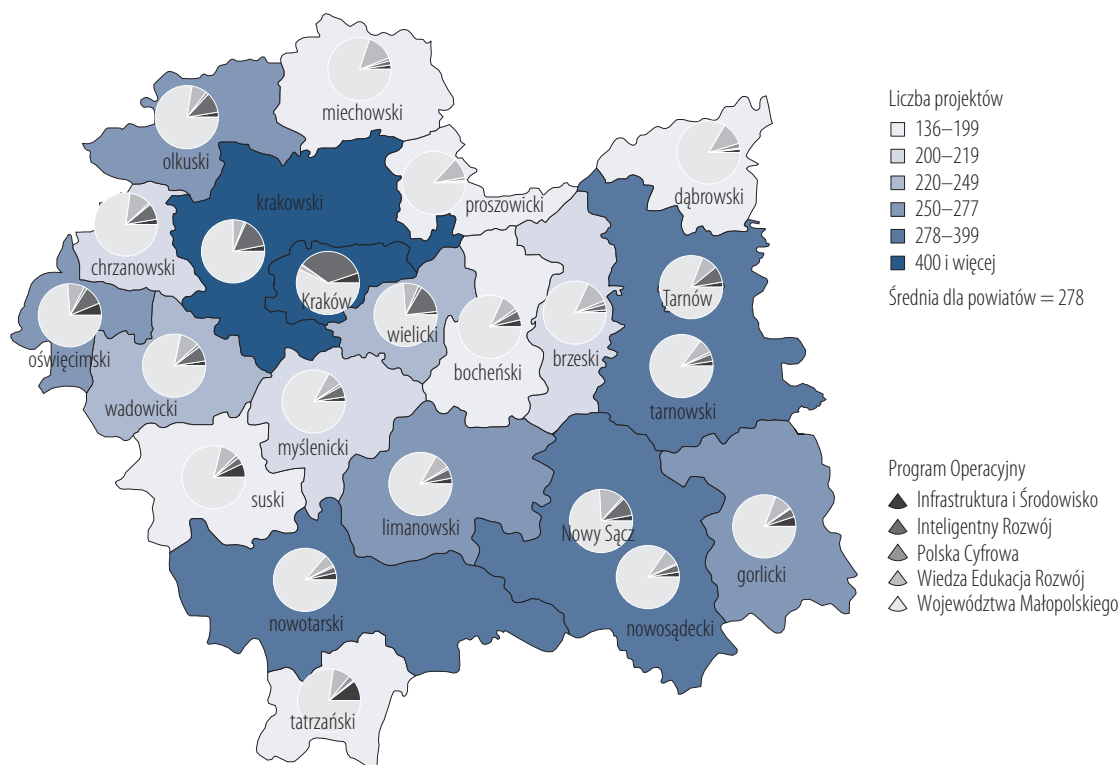
W całym 2019 roku anulowanych zostało 114 umów na realizację projektów na terenie województwa małopolskiego, o łącznej wartości 606,0 mln zł (z planowanym dofinansowaniem ze środków unijnych w wysokości 304,3 mln zł). W tym samym okresie podpisane zostały 994 nowe umowy na realizację projektów na obszarze województwa małopolskiego o łącznej wartości 6 824,1 mln zł, przy wsparciu finansowym z funduszy europejskich w kwocie 3 926,6 mln zł.

Tabela 79. Liczba, wartość ogółem i dofinansowanie unijne projektów realizowanych na terenie województwa małopolskiego wg programów operacyjnych – stan na 31 grudnia 2019 roku

Program Operacyjny	Liczba projektów (szt.)	Wartość ogółem	
		Dofinansowanie UE (mln zł)	
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014–2020	195	11 604,9	6 237,1
Program Operacyjny Inteligentny Rozwój	727	5 852,9	3 036,3
Program Operacyjny Polska Cyfrowa	21	537,6	335,6
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój	333	756,5	673,2
Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020	3 281	14 663,3	9 758,0
Małopolskie	4 557	33 817,3	20 311,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL2014.

Mapa 30. Liczba projektów realizowanych w powiatach województwa małopolskiego wg programów operacyjnych – stan w dniu 31 grudnia 2019 roku

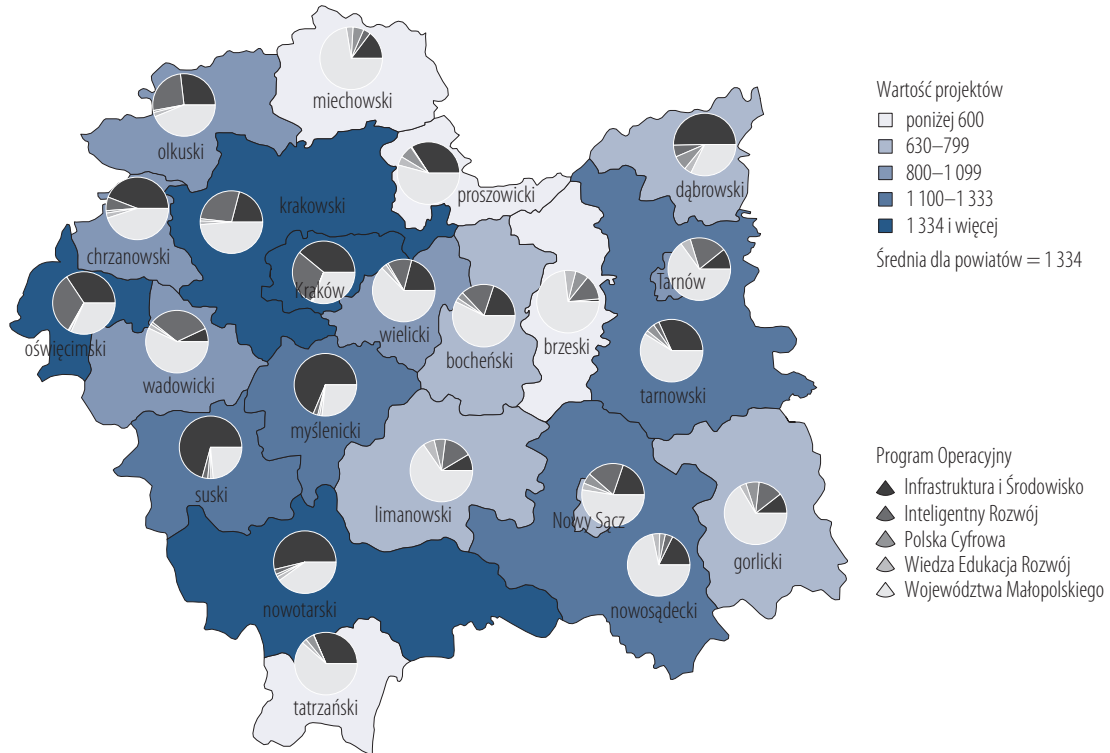

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL2014.

Projekty realizowane na terenie województwa mają zarówno wymiar regionalny, czyli przypisane są do całego województwa, jak i lokalny, realizowane na terenie powiatu lub gminy. Stąd średnia dla województwa może być znacznie wyższa niż średnie dla jednostek administracyjnych niższego rzędu. I tak: w przypadku wartości ogółem 13,2% wykazanej wartości ogółem przypada na projekty dla całego województwa, w przypadku dofinansowania UE odsetek ten wzrasta do 14,4%. W poszczególnych programach operacyjnych udział wartości projektów obejmujących całe województwo w stosunku do wartości ogółem wynosi 24,0% (UE: 23,6%) w przypadku

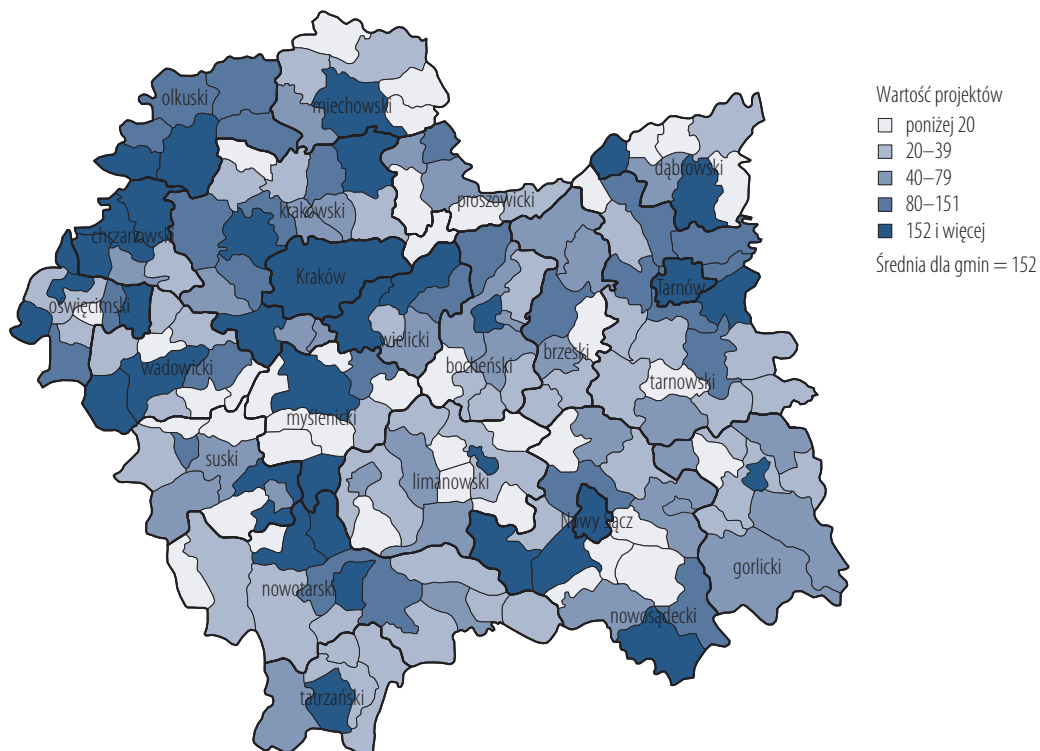
PO Wiedza Edukacja Rozwój, 13,3% (UE: 15,9%) w przypadku Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego i 5,7% (UE: 6,3%) w przypadku Po Inteligentny Rozwój. Powyższa uwaga jest istotna ze względu na różnice w średniej dla poszczególnych kategorii jednostek administracyjnych.

Mapa 31. Wartość umów na realizację projektów (w mln zł) i struktura wartości wg programów operacyjnych w powiatach województwa małopolskiego – stan na 31 grudnia 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL2014.

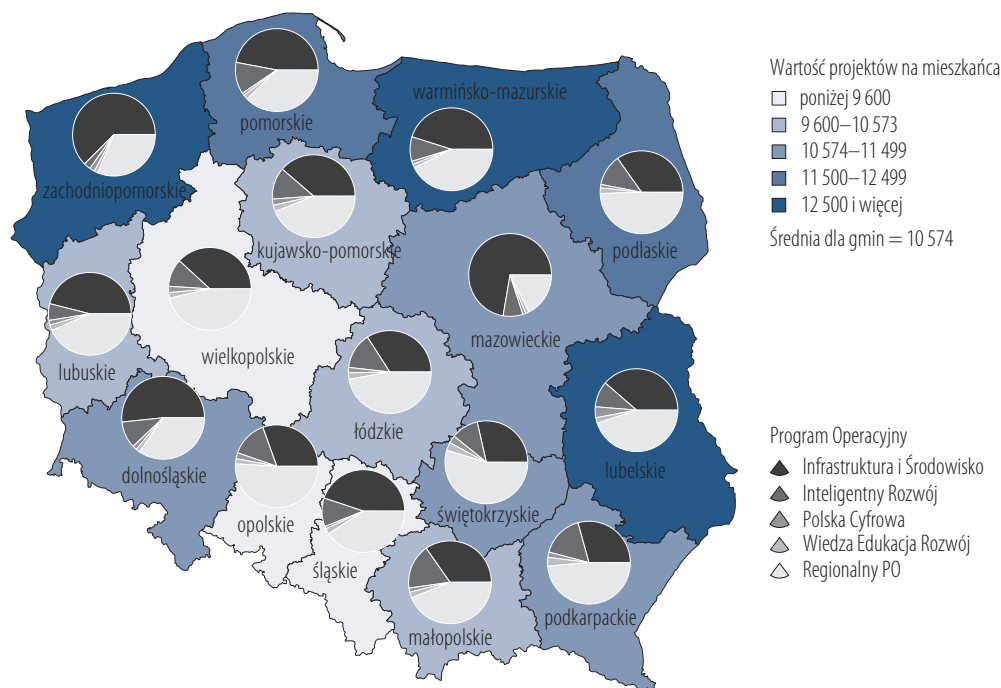
Mapa 32. Wartość umów na realizację projektów na terenie gmin województwa małopolskiego (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL2014.

Wartość na mieszkańca podpisanych umów na projekty realizowane na terenie województwa małopolskiego wyniosła 9 932 zł (UE: 5 965 zł), wzrastając w 2019 roku o 1 878 zł (UE: 1 057 zł). Wielkość ta stanowi prawie 94% średniej krajowej pomniejszonej o kwoty przypadające na projekty o wymiarze ogólnokrajowym. Daje to Małopolsce dopiero 11. miejsce w odniesieniu do pozostałych województw. Wartość projektów per capita wg programów lokuje Małopolskę na 1. miejscu w przypadku PO Innowacyjny Rozwój – 1 719 zł (UE: 892 zł), 6. miejscu w przypadku PO Wiedza Edukacja Rozwój – 222 zł (UE: 198 zł), 11. miejscu dla PO Infrastruktura i Środowisko 2014–2020 – 3 408 zł (UE: 1 832 zł) i 10. pozycji dla Regionalnego Programu Operacyjnego – 4 307 zł (UE: 2 866 zł).

Mapa 33. Struktura wartościowa podpisanych umów wg programów operacyjnych oraz wartość na mieszkańca podpisanych umów ogółem w województwach – stan na 31 grudnia 2019 roku (w zł)

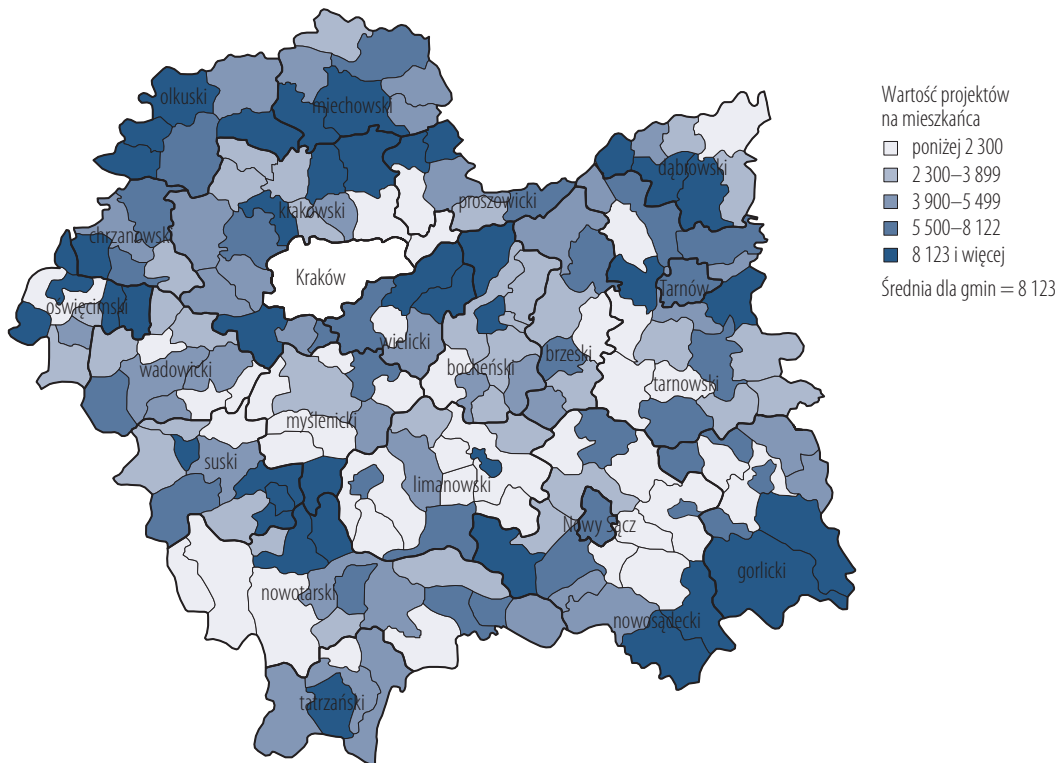
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL2014.

W województwie małopolskim wiodącym powiatem pod względem liczby i wartości zawartych umów jest miasto Kraków, w którym na koniec 2019 w realizacji było 1 099 umów o wartości 9,2 mld zł (UE: 5,4 mld zł). W kolejnym pod względem zarówno wartości, jak i liczby projektów powiecie krakowskim wartość 426 projektów wyniosła 2,0 mld zł (UE: 1,2 mld zł), a trzecim w kolejności powiecie oświęcimskim 256 realizowanych projektów osiągnęło wartość 1,9 mln zł (UE: 1,1 mln zł).

Zupełnie odmiennie układa się kolejność powiatów pod względem wartości realizowanych projektów w przeliczeniu na mieszkańca. W tym przypadku na pierwsze miejsce wysunął się powiat suski, w którym średnia wartość realizowanych projektów na mieszkańca wyniosła 15 258 zł (UE: 8 527 zł). Zdecydowanie niższa wartość wykazana została w drugim na liście powiecie oświęcimskim, z kwotą 12 524 zł (UE: 7 119 zł). Najniższe wartości wykazane zostały w przypadku powiatu brzeskiego – 4 032 zł (UE: 2 683 zł) i powiatu limanowskiego – 4 787 zł (UE: 3 086 zł).

Spśród gmin na pierwszym miejscu znalazł się Lubień w powiecie myślenickim, z wartością projektów na mieszkańca w kwocie 84 244 zł (UE: 45 602 zł). Nieco niższe wartości osiągnięte zostały w gminie wiejskiej Jordaków – 74 724 zł (UE: 40 151 zł). Tak wysokie wartości projektów na mieszkańca, przekraczające 8-krotnie średnią wojewódzką, są efektem realizacji na terenie wymienionych gmin inwestycji z PO Infrastruktura i Środowisko, czyli drogi ekspresowej S-7.

Mapa 34. Wartość na mieszkańca projektów realizowanych w gminach województwa małopolskiego – stan na 31 grudnia 2019 roku (w zł)

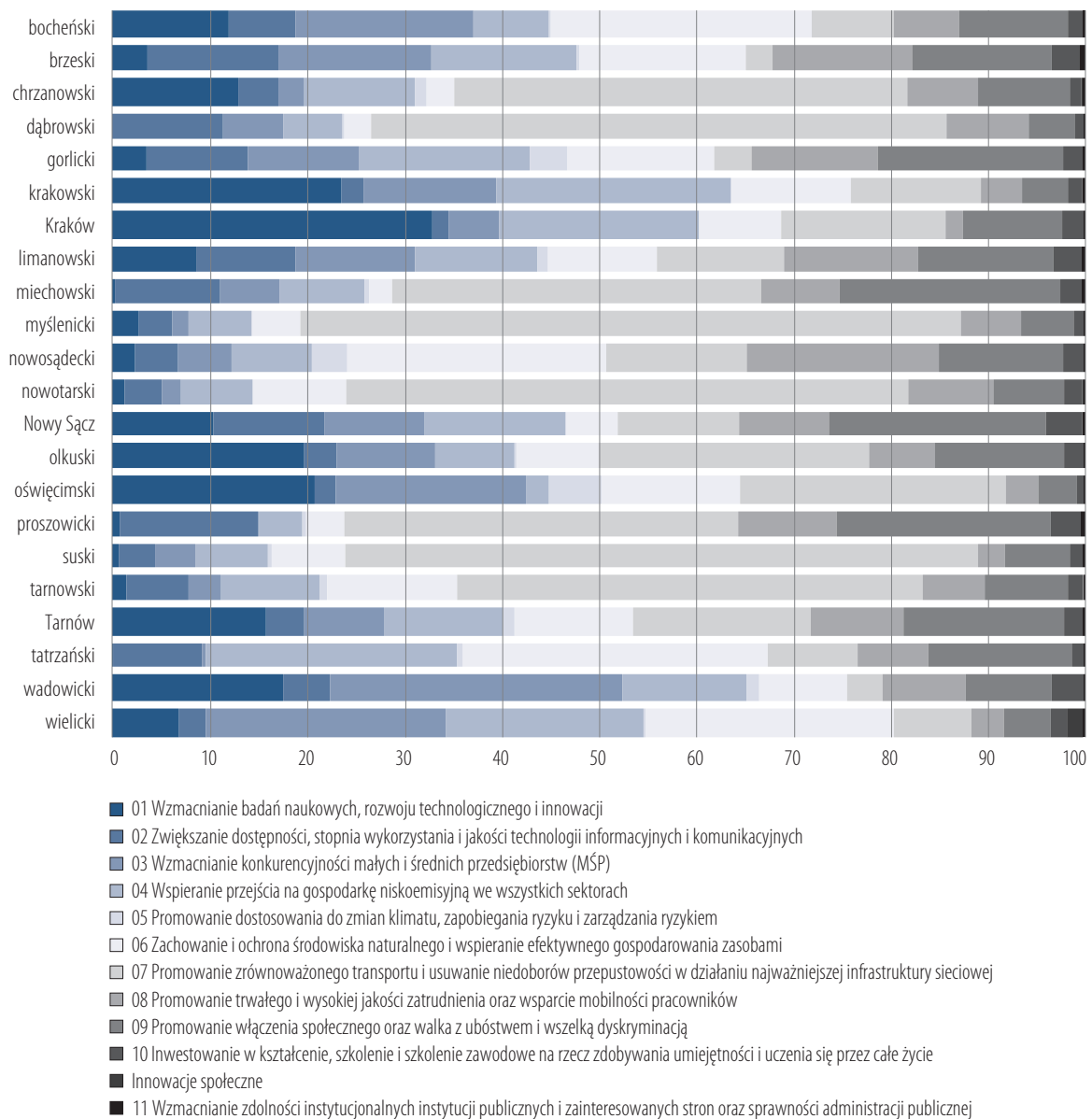
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL2014.

Projekty współfinansowane ze środków europejskich klasyfikowane są m.in. wg celów tematycznych, ustalonych przez Komisję Europejską na okres programowania 2014–2020. Wydzielono 11 celów obejmujących najważniejsze kierunki wsparcia, np. innowacyjność, technologie informacyjne, ochronę środowiska, transport, energetykę, rynek pracy, integrację społeczną, edukację. Co istotne, do poszczególnych celów przypisane są projekty realizowane w ramach różnych programów, przez co pozwalają na bardziej kompleksowe spojrzenie na wdrażanie priorytetów polityki rozwoju dla województwa.

Zdecydowanie największe zainteresowanie pod względem ilościowym widoczne jest w zakresie celu tematycznego 1 *Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji*, w ramach którego na koniec 2019 roku realizowanych jest/było 941 projektów, przed celem tematycznym 9 *Promowanie włączenia społecznego oraz walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją* – 644 projekty oraz celem tematycznym 3 *Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw* – 641 projektów.

Odmienne kształtuje się ranking celów tematycznych pod względem ich wartości. W tym przypadku pierwszeństwo przypisane jest celowi tematycznemu 7 *Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej*, osiągającemu wartość niemal 10 mld zł, przy dofinansowaniu unijnym rządu 5,6 mld zł. Drugi w kolejności jest cel tematyczny 1 *Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji* – 5,3 mld zł (UE: 2,9 mld zł) i jako trzeci, cel tematyczny 4 *Wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach* – 4,3 mld zł (UE: 2,4 mld zł).

Wykres 127. Struktura wartości umów zawartych na realizację projektów na obszarze poszczególnych powiatów województwa małopolskiego wg celów tematycznych (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Centralnego Systemu Teleinformatycznego SL2014.

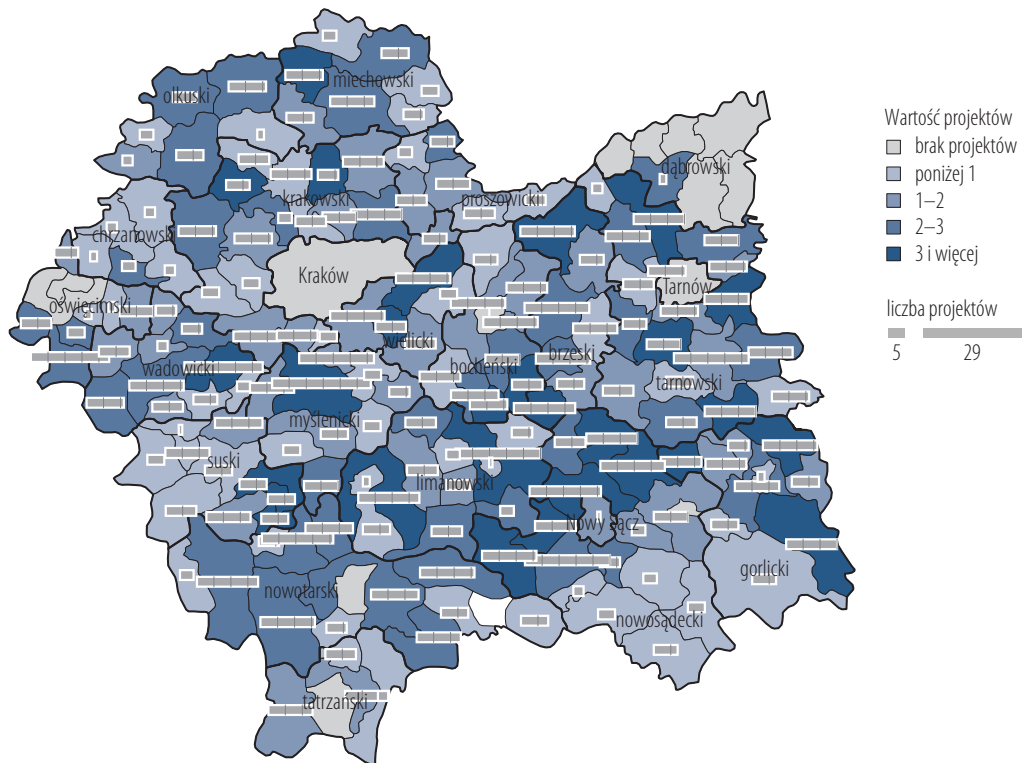
2. Fundusze rolne

W latach 2004–2019 w ramach płatności bezpośrednich (I filar Wspólnej Polityki Rolnej) wypłacono rolnikom w województwie małopolskim łącznie 6,5 mld zł, co stanowi niepełna 3,5% środków wypłaconych w skali całego kraju. Rolnicy gospodarujący w województwie małopolskim w okresie 2004–2019 corocznie składali średnio 126,2 tys. wniosków o dopłaty, przy czym liczba ta miała trend malejący. W 2019 złożonych zostało w Małopolsce 117,0 tys. wniosków o dopłaty obszarowe.

Do końca 2019 roku z beneficjenci z terenu województwa małopolskiego złożyli 308,6 tys. wniosków o dofinansowanie projektów objętych działaniami PROW 2014–2020. Zrealizowane płatności opiewały na kwotę 1 117,7 mln zł, co stanowi 4,8% wartości płatności w całym kraju.

W województwie małopolskim na koniec 2019 roku podpisanych było 1 550 umów pomiędzy Województwem Małopolskim, jako dysponentem środków, a beneficjentami na realizację projektów w ramach PROW 2014–2020. Sumaryczna wartość tych projektów wyniosła 675,3 mln zł, przy dofinansowaniu całkowitym w wysokości 403,3 mln zł, w tym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w kwocie 361,0 mln zł.

Mapa 35. Wartość i lokalizacja projektów realizowanych w ramach PROW 2014–2020 wg gmin województwa małopolskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Departamentu Funduszy Europejskich UMWM.

Współpraca i promocja

Opracowanie: Aleksandra Chmiel, Agnieszka Dyga, Edyta Gołaś, Renata Jasiołek, Robert Majtyka, Katarzyna Sobczak, Halina Sochańska-Kaczor, Bogna Stonawska¹

— podsumowanie

- W 2019 roku Województwo Małopolskie było aktywnym podmiotem wielu wydarzeń z zakresu współpracy międzynarodowej. Najważniejsze z nich to m.in. XX-lecie współpracy Małopolski i Turyngii oraz oficjalna wizyta delegacji z Adżarii (Gruzja) – regionu partnerskiego WM.
- W UMWM po raz kolejny spotkali się przedstawiciele urzędów marszałkowskich, aby uczestniczyć w III edycji seminarium *Współpraca międzynarodowa samorządów* – nowe perspektywy i wyzwania: INDIE.
- Wzorem lat ubiegłych Samorząd Województwa Małopolskiego udzielił pomocy Polakom i Polonii na Wschodzie, dofinansowując m.in. letni wypoczynek dla dzieci i młodzieży oraz warsztaty metodyczne dla nauczycieli języka polskiego.
- Samorząd Województwa Małopolskiego przyznał najwyższe wyróżnienia województwa: Medal Honorowy za Zasługi dla Województwa Małopolskiego oraz Odznakę Honorową Województwa Małopolskiego – Krzyż Małopolski.
- Tradycyjnie w Starym Sączu, mieście św. Kingi – patronki samorządowców – odbyły się uroczyste obchody Małopolskiego Dnia Samorządowca, natomiast w Ryczowie, gmina Spytkowice, powiat wadowicki i w Zakliczynie, powiat tarnowski przedstawiciele samorządu wraz z mieszkańcami świętowali XXI Dożynki Województwa Małopolskiego.
- Kontynuowano *Małopolski Festiwal Smaku* – XV edycja przeprowadzona została w zmienionej formule, z zaangażowaniem lokalnych samorządów i Kół Gospodyń Wiejskich, w celu ożywienia tradycji regionalnych i zaangażowania mieszkańców Małopolski, a także wpływających na równomierny rozwój regionu.
- Zrealizowano kampanię świąteczną *Dobro jest w Małopolsce* – skierowaną do najbardziej potrzebujących Małopolan, mającą na celu obdarowanie ich wsparciem i uśmiechem w okresie świąt Bożego Narodzenia.

1. Współpraca międzynarodowa

Delegacja z Adżarii w Małopolsce

W marcu 2019 roku w Małopolsce gościła oficjalna delegacja z Gruzji na czele z wiceministrem Rolnictwa Autonomicznej Republiki Adżarii Mamuką Turmanidze. W Centrum Doradztwa Rolniczego w Krakowie odbyło się spotkanie z wicemarszałkiem Województwa Małopolskiego Łukaszem Smółką oraz prelekcje z dziedziny nauki, hodowli odmian oraz produkcji roślinnej. Rozmowy dotyczyły m.in. eksportu jabłek małopolskich sadowni-

1. Bogna Stonawska w zakresie pkt. 3 *Promocja*

ków do Gruzji oraz eksportu sadzonek borówki amerykańskiej oraz innych roślin jagodowych od małopolskich producentów. Delegacja gruzińska odwiedziła także nowe laboratorium firmy Plantin w Krakowie oraz szkółki ogrodnicze w Małopolsce.

Województwo Małopolskie podpisało porozumienie o współpracy partnerskiej z Autonomiczną Republiką Adżarii w sierpniu 2018 roku.

XX-lecie współpracy Małopolski z Turynią – wizyta przedstawicieli Komisji ds. Europy, Kultury i Mediów z Landtagu Turynii

W maju 2019 roku Małopolskę odwiedzili przedstawiciele Komisji ds. Europy, Kultury i Mediów z Landtagu Turynii. Z delegacją spotkał się wiceprzewodniczący SWM Wojciech Grzeszek oraz radni Województwa Małopolskiego. Tematem spotkania była m.in. wieloletnia i owocna współpraca pomiędzy Małopolską i Turynią – kluczowym partnerem naszego regionu oraz perspektywy nowych projektów. Podczas wizyty niemieccy radni odwiedzili Bibliotekę Jagiellońską, Radio Kraków, wydawnictwo Polska Press, a także zwiedzili Stare Miasto i Kazimierz. W kolejnym dniu wizyty goście udali się do Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu. W tym samym czasie z wizytą w Krakowie przebywał także prof. dr Benjamin-Immanuel Hoff – szef Kancelarii Stanu Kraju Związkowego Turynii oraz minister ds. Kultury i Europy, z którym spotkał się wicemarszałek Tomasz Urynowicz.

Seminarium *Współpraca międzynarodowa samorządów – nowe perspektywy i wyzwania: INDIE*

20 maja 2019 roku Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego zorganizował III już edycję seminarium *Współpraca międzynarodowa samorządów – nowe perspektywy i wyzwania*, skierowanego do kadry zarządzającej oraz pracowników zespołów współpracy międzynarodowej urzędów marszałkowskich, tym razem poświęconą problematyce współpracy samorządów z Indiami.

Województwo Małopolskie jest pionierem współpracy z Indiami w skali kraju. Jako pierwsze w 2005 roku podpisało umowę o współpracy z indyjskim stanem Andhra Pradesh i zorganizowało pierwszą misję gospodarczą do Indii. To dzięki działaniom naszego regionu największe indyjskie firmy sektora IT i BPO zdecydowały się otworzyć swoje biura w całej Polsce. To właśnie w Małopolsce bollywoodzcy filmowcy zaczęli kręcić filmy i reklamy. Pod względem prowadzenia współpracy z Indiami Małopolska stanowiła przykład dla pozostałych województw. Z uwagi na fakt, że współpraca z Indiami przechodzi swoistą metamorfozę i, jak każda współpraca z krajami Dalekiego Wschodu, jest specyficzna i niełatwa, uczestnicy seminarium zastanawiali się, na jakie tory należałoby ją skierować, aby współpracować efektywniej, z korzyścią dla obu stron. W dyskusji wzięli udział pracownicy akademicy, byli dyplomaci, eksperci firm konsultingowych, przedsiębiorcy oraz sami Hindusi.

Współpraca z Polonią i Polakami na Wschodzie

W 2019 roku zrealizowano kolejną edycję otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w obszarze podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej pn. *Organizacja wycieczki letniej dla dzieci polskich ze Wschodu*. W rozstrzygnięciu konkursu udzielono wsparcia finansowego dla 8 organizacji pozarządowych na kwotę 180 000 zł dla: Fundacji Bratnia Dusza, Fundacji Kształcenia, Wypoczynku i Rekreacji w Krakowie, Krakowskiemu Oddziałowi Stowarzyszenia Wspólnota Polska, Polskiemu Zespołowi Humanitarne-mu, Stowarzyszeniu Gmin i Powiatów Małopolski, Stowarzyszeniu Oświaty i Kultury Polskiej, Stowarzyszeniu Parafiada, Stowarzyszeniu Skrawek Nieba. Ponadto zorganizowano także pobyt studyjny w Małopolsce dla polonijnych nauczycieli i działaczy kultury z Białorusi.

Europejski Zielony Tydzień. Seminarium *W stronę zielonej Europy – przygotowywanie i wdrażanie skutecznych planów zrównoważonej mobilności*

13–17 maja 2019 roku w ramach *Europejskiego Zielonego Tygodnia* Dom Polski Południowej w Brukseli (DPP), którego członkiem było Województwo Małopolskie zorganizował seminarium mające na celu zaprezentowanie wyzwań związanych z zanieczyszczeniem powietrza spowodowanym transportem oraz metod stawiania im czoła dzięki Planom Zrównoważonej Mobilności w Regionach i Miastach. Małopolskę reprezentowała wiceprzewodnicząca Sejmiku WM Iwona Gibas.

17. Europejski Tydzień Regionów i Miast w Brukseli

W dniach 7–10 października 2019 roku Przedstawicielstwo Województwa Małopolskiego w Brukseli, jako lider konsorcjum, zorganizowało warsztat pt. *Regiony na rzecz ochrony środowiska. Fundusze UE w walce z globalnymi zmianami klimatu*. Podczas warsztatu zaprezentowano narzędzia i programy, wykorzystywane przez europejskie

regiony w walce ze smogiem i ociepleniem klimatu. Województwo Małopolskie pochwaliło się swoimi osiągnięciami realizowanymi w ramach Zintegrowanych Projektów LIFE, co zostało również zaakcentowane w wypowiedziach uczestników z Komisji Europejskiej. Małopolska postrzegana jest jako pionier w tej dziedzinie. Warsztat otworzył wicemarszałek Województwa Małopolskiego Tomasz Urynowicz.

Wizyta studyjna Wyjazdowy generator wniosków do Horyzontu 2020

W dniach 25–26 listopada 2019 roku Dom Polski Południowej w Brukseli wspólnie z Krakowskim Parkiem Technologicznym zorganizował wizytę studyjną, która miała na celu przekazanie konkretnej i praktycznej wiedzy o skutecznym sięganiu po środki europejskie. W spotkaniu uczestniczyły firmy i instytucje wsparcia biznesu z trzech województw: małopolskiego, opolskiego i śląskiego. Sieć EBN Innovation Network zorganizowała szkolenie poświęcone konkretnym przykładom aplikowania o środki w ramach programów dotyczących badań naukowych i innowacji (w szczególności Horyzont 2020). Trenerzy szczegółowo przedstawili zasady aplikowania o środki, istotne kryteria ewaluacji, a także zasady i mechanizmy finansowe w ramach programu. W trakcie szkolenia omówione zostały również założenia budżetu UE na lata 2021–2027 oraz budżetu programu Horyzont Europa, będącego następcą programu H2020.

2. Współpraca regionalna

Spotkania środowiskowe

Rok 2019 był rokiem spotkań z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego oraz administracji rządowej, podczas których poruszane były kluczowe tematy dotyczące Małopolski. Członkowie ZWM, jak co roku, uczestniczyli w posiedzeniach Konwentu Starostów oraz Forum Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Małopolski. Odbyły się także spotkania władz Małopolski z parlamentarzystami z regionu oraz z przedstawicielami środowiska gospodarki, nauki, kultury i biznesu.

Charytatywny Koncert Karnawałowy Orkiestry Reprezentacyjnej Straży Granicznej z Nowego Sącza

5 marca 2019 roku w Teatrze im. J. Słowackiego w Krakowie odbył się Charytatywny Koncert Karnawałowy Orkiestry Reprezentacyjnej Straży Granicznej z Nowego Sącza. W trakcie koncertu wsparto finansowo Polaków mieszkających na Kresach w ramach ogólnopolskiej akcji Rodacy Bohaterom, zapoczątkowanej i koordynowanej przez wrocławskie Stowarzyszenie Odra-Niemen, a w Małopolsce prowadzonej przez Oddział Stowarzyszenia i Akademię Ignatianum w Krakowie.

Małopolski Dzień Samorządowca w Starym Sączu

29 maja 2019 roku w Starym Sączu, w mieście św. Kingi – patronki polskich samorządowców – odbyły się po raz kolejny uroczystości Małopolskiego Dnia Samorządowca. Święto Samorządowca jest obchodzone od 2000 roku dla upamiętnienia daty przeprowadzenia pierwszych w pełni demokratycznych wyborów samorządowych do rad gmin i miast w 1990 roku. Obchody były znakomitą okazją do spotkania wszystkich tych osób, dla których samorząd jest bardzo ważną częścią życia. Wspólne świętowanie sprzyjało dyskusji o najważniejszych sprawach dla regionu oraz wymianie doświadczeń. Podczas części oficjalnej odbyła się prelekcja ks. prałata dr. hab. Stanisława Sojki, koordynatora wizyty Jana Pawła II w Starym Sączu w 1999 roku, pt. *Działając wspólnie i solidarnie niemożliwe staje się możliwe. Refleksje w 20. rocznicę pobytu Jana Pawła II w Starym Sączu*. Wręczone zostały również Odznaki Honorowe Województwa Małopolskiego – Krzyż Małopolski. Odznaczeni zostali doświadczeni samorządowcy, dla których praca w samorządzie była i jest pasją i prawdziwym wyzwaniem. Były to osoby mające bogate doświadczenie nie tylko w pracy na rzecz samorządu, ale także w działalności społecznej, które stale udowadniają, że praca na rzecz rozwoju małych ojczyzn ma sens i warto ją rozwijać.

Medal Honorowy za Zasługi dla Województwa Małopolskiego

15 czerwca 2019 roku w Europejskim Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach odbyła się uroczysta Gala Święta Małopolski, podczas której Marszałek Województwa Małopolskiego Witold Kozłowski oraz Wiceprzewodnicząca Sejmiku Województwa Małopolskiego Iwona Gibas wręczyli Medale Honorowe za Zasługi dla Województwa Małopolskiego.

Złotym Medalem uhonorowany został Apoloniusz Tajner, były zawodnik kombinacji norweskiej, trener, działacz sportowy, który w 1999 roku przejął funkcję szkoleniowca reprezentacji Polski w skokach narciarskich. Wprowadzone przez niego radykalne zmiany metod treningowych zawodników przełożyły się nie tylko na sukcesy sportowe Adama Małysza, ale i całej polskiej reprezentacji. Złotym Medalem został wyróżniony pośmiertnie

śp. biskup Tadeusz Pieronek. Laureatami Medalu Srebrnego zostali: Ludwik Węgrzyn, Energy 2000 Sp. z o.o. Energylandia Sp. komandytowa, Zespół Szkół Mechanicznych nr 1 im. Szczepana Humberta w Krakowie oraz Chemobudowa Kraków S.A. W roku 2019 nie przyznano Medalu Brązowych.

Odnaka Honorowa Województwa Małopolskiego – Krzyż Małopolski

Odnaka Honorowa Województwa Małopolskiego – Krzyż Małopolski jest honorowym wyróżnieniem, które przyznaje się osobom fizycznym, prawnym oraz jednostkom organizacyjnym nieposiadającym osobowości prawnej za aktywne działania na rzecz społeczności lokalnych, przyczyniające się do rozwijania społeczeństwa obywatelskiego i wzbogacające tym samym dorobek regionu. Ustanawiając Oznakę Honorową Województwa Małopolskiego – Krzyż Małopolski, Samorząd Województwa daje wyraz szczególnego uznania dla wszystkich tych, którzy podejmują inicjatywy dla budowania wspólnego dobra na rzecz osób i instytucji w swoim najbliższym otoczeniu. W roku 2019 przyznano 37 Oznak w stopniu złotym oraz 66 w stopniu srebrnym.

XXI Dożynki Województwa Małopolskiego

W 2019 roku Dożynki Województwa Małopolskiego po raz pierwszy odbyły się w dwóch miejscowościach: 25 sierpnia 2019 roku w Ryczowie w gminie Spytkowice oraz 1 września w Zakliczynie. To tradycyjne święto plonów jest wyjątkową okazją do podsumowania rozwoju rolnictwa w całej Małopolsce oraz do podziękowania rolnikom za ich codzienny trud i pracę. Uroczystościom towarzyszyły tradycyjne obrzędy dożynkowe oraz prezentacja pięknych, różnorodnych wieńców dożynkowych przygotowanych przez przedstawicieli małopolskich gmin. Uroczystości dożynkowe są jednym z najważniejszych wydarzeń w naszym regionie. Organizatorami XXI Dożynek Województwa Małopolskiego było Województwo wraz z gminami Spytkowice oraz Zakliczyn.

Najlepszy Sołtys Województwa Małopolskiego

Kolejny raz rozstrzygnięto konkurs organizowany we współpracy z Województwem Małopolskim – Najlepszy Sołtys Województwa Małopolskiego. Województwo od kilku lat obejmuje wydarzenie swym honorowym patronatem. W roku 2019 przekazano 70 tys. zł na wsparcie zadań własnych gmin, z których wywodzą się laureaci I i II miejsca oraz zadeklarowano pomoc finansową o łącznej kwocie 30 tys. zł dla gmin, na których terenie działają laureaci III miejsca oraz Nagrody Specjalnej Marszałka Województwa Małopolskiego.

W 2019 roku tytuł dla najlepszych sołtysów roku 2018 otrzymali:

- › I miejsce – Andrzej Król, sołectwo Uniszowa, gmina Ryglice;
- › II miejsce – Andrzej Ryszka, sołectwo Brzezinka, gmina Oświęcim;
- › III miejsce – Andrzej Król, sołectwo Szreniawa, gmina Proszowice.

Nagrodę Specjalną Marszałka Województwa Małopolskiego otrzymał Jerzy Krawczyk, wieloletni sołtys Skidzina w gminie Brzeszcze.

Nagroda im. Jerzmanowskich

Nagrodę Polskiej Akademii Umiejętności im. Erasma i Anny Jerzmanowskich w 2019 roku otrzymał prof. Adolf Juzwenko. Od 30 lat dyrektor Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Oprócz skutecznych działań organizacyjnych, które zapewniły instytucji prawne i finansowe podstawy działania, ogromną zasługą i niezwykłym osiągnięciem prof. Juzwenki było podjęcie i zrealizowanie programu wirtualnego odtworzenia przedwojennych zbiorów Ossolineum na podstawie zasobów pozostałych we Lwowie. Możliwe dzięki temu scalenie historycznych zbiorów bibliotecznych i archiwalnych jest symbolicznym przezwyciężeniem skutków wojny i przesunięcia granic, a także najpiękniejszym, w pełni trwałym owocem współpracy polsko-ukraińskiej. Wręczenie nagrody odbyło się tradycyjnie na Zamku Królewskim na Wawelu.

Małopolska Gala Strażacka

6 października 2019 roku, w Europejskim Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego w Luśławicach odbyła się uroczysta Małopolska Gala Strażacka, podczas której wręczono Odznaki Honorowe Województwa Małopolskiego – Krzyż Małopolski oraz nagrodzono i doceniono służbę strażaków w czterech kategoriach – w konkursach na najlepszą jednostkę Ochotniczej Straży Pożarnej, najlepszą Młodzieżową Drużynę Pożarniczą, najlepszego Strażaka Ochotnika oraz najlepszego Strażaka Państwowej Straży Pożarnej. Po rozstrzygnięciu konkursów zorganizowanych przez oddział wojewódzki Związku OSP RP przy wsparciu Województwa Małopolskiego i WFOŚiGW w Krakowie, odbyło się ponadto oficjalne ogłoszenie wyników plebiscytu „Gazety Krakowskiej” – *Strażak Małopolski 2019*.

Małopolskie Spotkanie Oplątkowe

Coroczne, tradycyjne spotkanie oplątkowe, które odbyło się 16 grudnia 2019 roku w Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie zgromadziło zasłużonych dla Małopolski gości: ministrów, posłów i senatorów, przedstawiciele korpusu konsularnego, władze uczelni wyższych, artystów oraz przedstawiciele samorządów lokalnych i przedsiębiorców. Przybyli na spotkanie goście podzielili się oplątkiem przy dźwiękach najpiękniejszych polskich kolęd w wykonaniu zespołu wokalnego „Cantata” z Państwowej Szkoły Muzycznej w Myślenicach oraz zespołu wokalnego i orkiestry Państwowej Szkoły Muzycznej w Nowym Targu.

3. Promocja

Działania promocyjne podejmowane w 2019 roku przez Województwo Małopolskie koncentrowały się głównie wokół kreowania spójnego i pozytywnego wizerunku Małopolski, opartego na mocnych atutach regionu, stanowiących źródło jego rozpoznawalności i atrakcyjnych skojarzeń, w tym m.in. bogatych tradycjach, dziedzictwie naturalnym i kulturowym regionu, potencjale turystycznym oraz kreatywności i aktywności mieszkańców. Dużą wagę stanowiły działania angażujące lokalne samorządy, lokalnych producentów, twórców i artystów, co pozwoliło na równomierne zaprezentowanie walorów całej Małopolski.

Duży nacisk został postawiony także na dalszy rozwój i umacnianie marki Małopolska, wzmożone działania promocyjne oraz pogłębianie współpracy z małopolskimi instytucjami, w celu budowy spójnego i jednolitego przekazu promocyjnego, ponieważ tylko te wszystkie obszary, rozwijane równolegle i konsekwentnie, pozwalają na skuteczne kreowanie silnej i rozpoznawalnej marki Małopolska.

Kampanie promocyjne Województwa Małopolskiego

Wysoka atrakcyjność turystyczna, kulturowa i gospodarcza naszego regionu, wzmacniana poprzez silną tożsamość mieszkańców, popularyzowana przez systematycznie realizowane kampanie promocyjne skutecznie wspiera rozwój regionu. Realizowane przez Województwo Małopolskie kampanie promocyjne, oparte na niebanalnych i innowacyjnych ideach angażują społecznie mieszkańców Małopolski oraz turystów.

Kampania świąteczna *Dobro jest w Małopolsce*

Święta Bożego Narodzenia to tradycyjnie czas przepełniony rodzinnym ciepłem, miłością i dobrocią. Świąteczna kampania Małopolski pod hasłem *Dobro jest w Małopolsce* została przygotowana z myślą szczególnie o tych Małopolanach, którym te świąteczne dni przychodzi spędzać w samotności lub przy pustym stole.

Na kampanię złożyło się kilka różnorodnych działań skierowanych do najbardziej potrzebujących Małopolan. Z myślą o najbardziej potrzebujących, we współpracy z Małopolskim Oddziałem Okręgowym PCK w Krakowie, przygotowano ponad 1 000 paczek z żywnością. Dary pochodziły ze zbiórki w Agendach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w Nowym Sączu, Oświęcimiu oraz Tarnowie, a także w wielu małopolskich szkołach i sklepach Tesco w Krakowie, Tarnowie oraz Muszynie.

W Urzędzie Marszałkowskim Województwa Małopolskiego odbyła się świąteczna akcja krwiodawstwa. Miała ona charakter otwarty i obok pracowników UMWM mogli wziąć w niej udział wszyscy chętni. Dzięki akcji krwiodawstwa zebrano ponad 25 litrów krwi.

Istotnym elementem kampanii była także zbiórka wśród pracowników Urzędu Marszałkowskiego, dzięki której do 150 dzieci z 6 małopolskich domów dziecka trafiły indywidualne prezenty, o które prosili w listach do Świętego Mikołaja.

Z myślą o mieszkańcach regionu Małopolska wzięła udział także w Małopolskich Jarmarkach Bożonarodzeniowych, gdzie każdy, oprócz zakupu produktów świątecznych u małopolskich producentów, mógł zrobić sobie pamiątkowe zdjęcie na tle specjalnie przygotowanej świątecznej ścianki.

Małopolski Festiwal Smaku *Na polu smakuje lepiej!* – edycja letnia

W roku 2019 Województwo Małopolskie zorganizowało Małopolski Festiwal Smaku już po raz piętnasty. To wyjątkowe wydarzenie, które na stałe zagościło w kalendarzu najważniejszych i największych wydarzeń kulinarnych w Małopolsce, a nawet w Polsce. Edycja festiwalu w 2019 roku pozwoliła gościom wrócić do korzeni, dając możliwość skosztowania tego, co od zawsze jest w naszym regionie najsmaczniejsze, przypomnienia sobie smaków z dzieciństwa.

W roku 2019, zgodnie z oczekiwaniami Zarządu Województwa Małopolskiego została zmieniona formuła wydarzenia. Festiwal Smaku, angażując do współpracy lokalne koła gospodyń wiejskich, powrócił do korzeni, dając możliwość skosztowania swoich specjalów, przygotowanych zgodnie z lokalnymi recepturami. W ramach

letniej odsłony Festiwalu zorganizowano 9 imprez kulinarnych w wybranych miastach Małopolski: Zgłobicach, Podegrodziu, Wojniczu, Krościenku nad Dunajcem, Woli Żelichowskiej, Brzesku, Słomnikach, Krakowie i Krzeszowicach. Dla uczestników festiwalu przygotowano wiele atrakcji m.in.: strefa kuchni (pokazy gotowania na żywo), grill serwujący potrawy z regionalnych mięs i wędlin oraz kawiarenka z bogatą ofertą deserów i lemoniad przygotowanych na bazie wód mineralnych z małopolskich źródeł, strefę wypoczynku oraz strefę dla dzieci. W strefie targowej, gdzie swoje regionalne i tradycyjne wyroby prezentowali małopolscy producenci można było zrobić zakupy. W 2019 roku do udziału w festiwalu zaproszone zostały również koła gospodyń wiejskich, których przedstawicielki, wykorzystując przekazywane z pokolenia na pokolenie przepisy przygotowywały z małopolskich produktów niezapomniane smakołyki. Gościem szczególnym podczas festiwalu był mistrz Andrzej Polan, który zaprezentował sztukę kulinarnych innowacji, przygotowanych na bazie charakterystycznych, lokalnych dla określonego regionu produktów. Podczas festiwalu odbyło się 40 pokazów gotowania, w każdym z miast uczestniczących w festiwalu zaproszono co najmniej 15 wystawców oraz 10 Kół Gospodyń Wiejskich w każdej lokalizacji, wystąpiło łącznie 37 artystów, ponad 16 tys. wydanych dań oraz porcji degustacyjnych, w konkursie na najsmaczniejszy produkt nagrodzono 37 KGW oraz 36 wystawców.

Quiz *Made in Małopolska*

Cieszący się od lat dużą popularnością internetowy konkurs wiedzy o Małopolsce zrealizowany był w 2019 roku już po raz piąty i zakładał rozegranie w terminie od czerwca do listopada trzech tematycznych quizów. Każdy internetowy quiz trwał 3 tygodnie, a na uczestników, którzy wykazali się największą wiedzą czekały nagrody. Wsparciem dla konkursu była promocja w mediach społecznościowych oraz na stronie internetowej Małopolski. W 2019 roku zostały przygotowane eventowe wersje quizu; dla dzieci, dla dorosłych oraz wersja angielskojęzyczna. Eventowa wersja quizu była wykorzystywana podczas wydarzeń promocyjnych realizowanych przez Województwo Małopolskie, m.in. Małopolski Festiwal Smaku. Quiz wiedzy o Małopolsce, ma charakter edukacyjny, a głównym jego celem jest promowanie walorów i podkreślanie atrakcyjności Małopolski. Uczestnicy konkursu, odpowiadając na pytania związane z Małopolską, mieli okazję sprawdzić oraz poszerzyć swoją wiedzę o regionie.

Kampania outdoorowa

W okresie od czerwca do listopada 2019 roku odbyła się kampania outdoorowa, promująca walory regionu oraz działania promocyjne realizowane w tym okresie przez Województwo Małopolskie. W kampanii zostały wykorzystanych 391 nośników zewnętrznych typu billboard na terenie miasta Krakowa i Małopolski oraz reklama na tramwajach na terenie miasta Krakowa. Zewnętrzne formy promocji stanowiły istotne wzmocnienie działań realizowanych przez region oraz przyczyniły się do budowania świadomości i wizerunku marki Małopolska wśród mieszkańców i potencjalnych turystów.

Opracowanie i wykonanie materiałów multimedialnych

Realizując cel, którym jest wzmocnienie wizerunku Województwa Małopolskiego jako regionu mocno zakorzenionego w tradycjach, a jednocześnie nowoczesnego i innowacyjnego, opracowano serię materiałów wideo, animacji oraz prezentacji multimedialnych, zachęcających do skorzystania z oferty Małopolski jako miejsca atrakcyjnego, przyjaznego do życia, nauki, pracy oraz spędzania wolnego czasu, interesującego dla wszystkich grup społecznych. Emisja spotu promocyjnego pozwoliła na osiągnięcie dużego, ogólnopolskiego zasięgu promocji Województwa Małopolskiego GRP 142 (GRP to wskaźnik określający skuteczność w dotarciu do klienta). Spot promujący Małopolskę prezentowano w terminie od 17 do 31 grudnia na antenie ogólnopolskiej stacji telewizyjnej TVP2 w liczbie 107 powtórzeń, docierając do zakładanej grupy docelowej w wieku 16–59 lat przy zaangażowaniu optymalnych nakładów finansowych.

Święto Małopolski

Święto Małopolski to cykliczne, ustanowione przez Samorząd Województwa Małopolskiego w 2009 roku święto wszystkich tworzących silną wspólnotę Małopolan. W dniu 15 czerwca 2019 roku w Europejskim Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach odbyła się Gala Święta Małopolski. W wydarzeniu uczestniczyło prawie 600 gości. Podczas uroczystości wręczono Medale Honorowe za Zasługi dla Województwa oraz Odznaki Honorowe Województwa Małopolskiego – Krzyż Małopolski. Zwieńczeniem wieczoru był koncert Edyty Geppert. W obchody Święta Małopolski w 2019 roku zaangażowało się 41 podmiotów, organizując ponad 120 różnego rodzaju atrakcji w ponad 30 miejscowościach na terenie Małopolski. Zaangażowanie Wojewódzkich Samorządowych Jednostek Organizacyjnych uwidoczniło się poprzez utworzenie kalendarza

impres, wspólną promocją, przygotowanie przez jednostki wydarzeń dedykowanych obchodom święta oraz włączenie w kalendarz imprez wybranych działań programowych, jak również przeznaczenie puli wejściówek na wydarzenia biletowane. Prawie wszystkie kartki czerwcowego kalendarza wypełnione były atrakcjami – koncerty, spektakle, wystawy, rajdy rowerowe, turnieje, szkolenia, warsztaty, pokazy i pikniki oraz gry i zabawy dla dzieci. Można było także skorzystać z porad zdrowotnych oraz bezpłatnych badań.

Rozwój marki Małopolska

W kreowaniu wizerunku regionu kluczowe znaczenie mają działania związane z budową i umacnianiem silnej marki. Mocna i sprawnie zarządzana marka, oparta na innowacyjnym potencjale regionu, to jeden z przyjętych przez Zarząd Województwa Małopolskiego priorytetów polityki rozwoju Małopolski. Działania realizowane w tym obszarze w roku 2019, to działania skupione na rozwoju mechanizmów zarządzania marką w regionie, w ścisłej współpracy z jednostkami Województwa Małopolskiego oraz poszczególnymi departamentami, czemu służy m.in. innowacyjne narzędzie, jakim jest Elektroniczna Platforma Komunikacji.

Cykl spotkań branżowych z zakresu rozwoju marki regionu

Ważnym krokiem w celu integracji środowisk odpowiedzialnych za uspołnienie systemu koordynacji działań promocyjnych było zorganizowanie pierwszego spotkania branżowego z zakresu rozwoju marki regionu InNOWAcja. ProMOCja. Projekt był skierowany do pracowników instytucji współpracujących w ramach Systemu Koordynacji Marki Małopolska (departamentów urzędu, wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych, wybranych wojewódzkich osób prawnych, spółek kapitałowych oraz stowarzyszeń, w tym Małopolskiej Organizacji Turystycznej). Celem spotkania było wzmocnienie wiedzy uczestników na temat szeroko pojętego marketingu, nowoczesnych narzędzi komunikacji marketingowej oraz innych zagadnień z zakresu promocji.

Elektroniczna Platforma Komunikacji Marki Małopolska

W 2019 roku zostało rozbudowane narzędzie do zarządzania marką Małopolska pn. Elektroniczna Platforma Komunikacji Marki Małopolska (EPK). W ramach rozbudowy Platformy www.epk.malopolska.pl rozwinięciu uległy obecne funkcjonalności, dodano również nowe usprawnienia służące koordynacji marki Małopolska. Wszystkie zmiany miały na celu poprawę użyteczności, czytelności i dostępności dla użytkowników. EPK ułatwia współpracę na polu planowania, konsultowania, realizacji i monitorowania planów marketingowych poszczególnych podmiotów.

Projekty partnerskie jako narzędzia promocji regionu

Udział Województwa Małopolskiego w Forum Ekonomicznym

Forum Ekonomiczne to największe odbywające się w Europie spotkanie przedstawicieli świata gospodarczego, biznesu i polityki, które w 2019 roku odwiedziło około 5 500 uczestników reprezentujących około 60 krajów Europy, Ameryki i Azji oraz 600 dziennikarzy z redakcji krajowych i zagranicznych. Podczas Forum odbyły się 23 ścieżki tematyczne, kilka sesji plenarnych, ponad 200 paneli dyskusyjnych i wydarzeń specjalnych. Od 2010 roku Małopolska jest Głównym Partnerem Forum Ekonomicznego, Forum Regionów oraz Forum Inwestycyjnego. Wszystkie działania promocyjne Forum oraz wydarzeń towarzyszących sygnowane są tzw. Logo Partnerskim, utworzonym z połączenia logo Województwa oraz Fundacji Instytut Studiów Wschodnich. W ramach współpracy z Fundacją w dniach 24–25 kwietnia 2019 roku odbyło się Forum Inwestycyjne w Tarnowie, a w dniach 3–5 września 2019 roku Forum Ekonomiczne w Krynicy-Zdroju podczas którego Małopolska prezentowała swój potencjał na stoisku promocji gospodarczej. Prezentacja Małopolski odbyła się pod hasłem: *Małopolska. Tradycja. Innowacja*. W Pawilonie Małopolskim podczas Forum Ekonomicznego zorganizowano 7 paneli dyskusyjnych i szereg spotkań w których uczestniczyło ok. 700 osób.

Dożynki Prezydenckie w Spale

W dniach 12–13 września 2019 roku Małopolska gościła na Dożynkach Prezydenckich w Spale. Podczas dwudniowych uroczystości zorganizowano konkurs na najładniejszy wieniec dożynkowy o nagrodę Prezydenta RP. Wydarzeniu towarzyszyły także występy zespołów ludowych, kiermasze, zabawy dla dzieci oraz Miasteczko Regionów, w którym mogły zaprezentować się wszystkie województwa. Stoisko Małopolski zostało wystylizowane na wzór zalipiańskiej chaty. Przez dwa dni goście Pawilonu mogli posmakować regionalnych wyrobów czy skosztować dań przygotowywanych przez goła gospodyń wiejskich w ramach pokazów gotowania, wziąć udział w warsztatach malarskich czy posłuchać regionalnej muzyki.

Projekty Partnerskie

Współpraca Małopolski przy realizacji renomowanych i wyselekcjonowanych wydarzeń cyklicznych, odbywających się w regionie ma na celu kreowanie pozytywnych skojarzeń regionu z tymi wydarzeniami, a co za tym idzie budowę silnej marki Małopolska.

W ramach Projektów Partnerskich w 2019 roku Województwo Małopolskie włączyło się w następujące wydarzenia: 47. Góralski Karnawał w Bukowinie Tatrzańskiej, Festiwal wybranych polskich filmów fabularnych – 33. Tarnowska Nagroda Filmowa, 29. Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie, XIII. edycja Summer Music Festival Wieliczka 2019, XII. Międzynarodowe Warsztaty Gitarowe i Festiwal Terra Artis w Lanckoronie, Festiwal Folkloru Polskiego 53. Sabałowe Bajania, 53. Festiwal im. Jana Kiepury w Krynicy-Zdroju, 51. Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich Zakopane, XI. edycja Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Kameralnej *Muzyka na Szczytach* w Zakopanem, 12th Jazz Contest Tarnów 2019.

Budowa silnej Marki Małopolska w Internecie

Social Media

W 2019 roku kontynuowano działania związane z budową silnej marki Małopolska w Internecie poprzez prowadzenie spójnej i ciekawej komunikacji, nie tylko promocyjnej, ale również informacyjnej, na następujących kanałach społecznościowych: Facebook, Instagram oraz YouTube. W 2019 roku oficjalny fanpage Województwa Małopolskiego na Facebooku zwiększył liczbę fanów o 24 852 użytkowników (w porównaniu z ubiegłym rokiem jest to wzrost o 12%). Tym samym oficjalny fanpage Województwa Małopolskiego znalazł się na pierwszym miejscu wśród województw i regionów prowadzących komunikację na Facebooku. Pomimo systematycznie zmniejszanych przez Facebook zasięgów działań organicznych udało się dotrzeć z przekazem do 12 mln UU (unikalnych użytkowników).

Anglojęzyczny kanał Województwa Małopolskiego osiągnął liczbę 7 540 fanów. Instagram Województwa Małopolskiego ma obecnie ponad 21 000 osób obserwujących. Wykorzystanie kanału YouTube w 2019 opierało się głównie na promocji filmów wizerunkowych – od stycznia 2019 opublikowano 22 materiały wideo.

FotoPortal

Małopolska Baza Multimediów pn. *FotoPortal* to baza wysokiej jakości multimediów dotyczących Województwa Małopolskiego. To kluczowe narzędzie służące do przechowywania, katalogowania i dystrybucji promocyjnych materiałów multimedialnych, wytwarzanych przez departamenty UMWM, m.in. fotografii, filmów, projektów graficznych oraz koncepcji artystycznych. Pod koniec 2019 roku w *FotoPortalu* dostępnych było ponad 14 000 materiałów. Dzięki temu narzędziu można w łatwy sposób korzystać ze zgromadzonych zasobów, które są potrzebne do skutecznej promocji marki Małopolska. Materiały można wybierać spośród 16 kategorii, m.in. *Małopolskie góry i doliny, Miasta, Architektura, Przyroda, Tradycje i folklor, Turystyka i rekreacja, Biznes i innowacje* czy też *Institucje i muzea*. Z bazy multimedialnej mogą również nieodpłatnie korzystać wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne, wybrane wojewódzkie osoby prawne, spółki kapitałowe z udziałem Województwa, Małopolska Organizacja Turystyczna oraz podmioty prowadzące statutową działalność charytatywną, opiekuńczą, kulturalną, leczniczą, oświatową, naukową, badawczo-rozwojową, wychowawczą lub sportowo-turystyczną, które dochód z prowadzonej działalności przeznaczają w całości na działalność statutową.

SYSTEMY TECHNICZNE

Transport

Opracowanie: Piotr Jaworski, Mirosław Markiewicz, Sylwia Zarzycka

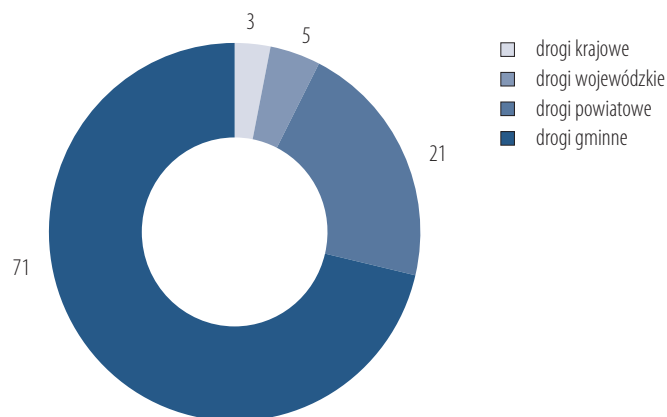
podsumowanie

- Kraków Airport łącznie w 2019 roku obsłużył ponad 8 mln pasażerów, czyli o 24% więcej niż w 2018 roku.
- Największą frekwencją na liniach Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej cieszyła się linia SKA3 trasa Kraków – Tarnów.
- Zakończono szereg inwestycji drogowych, m.in. budowę obwodnic Babic, Skawiny oraz Wolbromia, budowę węzła drogowego w Poroninie, rozbudowę DK 47, modernizację DW 958 – Podhalańska Droga oraz modernizację odcinków DW 969 na obszarze Gminy Krościenko nad Dunajcem.
- Rozpoczęto realizację zadań mających na celu zabezpieczenie osuwiska w ciągu drogi wojewódzkiej nr 975 w m. Bartkowa-Posadowa oraz w m. Gródek nad Dunajcem.

1. Infrastruktura drogowa

Sieć dróg na terenie województwa małopolskiego składa się z dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych o łącznej długości 31 529,29 km.

Wykres 128. Sieć drogowa w Małopolsce (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GDDKiA, ZDW oraz GUS.

Drogi krajowe

Sieć dróg krajowych w Małopolsce stanowi 970,49 km dróg zarządzanych przez Krakowski Oddział Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

Tabela 80. Długość dróg krajowych w Małopolsce w podziale na poszczególne klasy techniczne (w km)

Klasa techniczna	2010	2012	2014	2016	2018	2019
A	43,96	101,76	101,76	101,75	101,76	101,76
S	21,86	21,86	21,86	21,83	25,92	31,02
GP	697,16	699,03	698,73	699,33	698,66	698,41
G	147,71	147,71	147,71	144,71	144,71	139,30
Razem	910,69	970,36	970,06	967,62	971,05	970,49

Źródło: GDDKiA o. Kraków.

W 2019 roku oddano do użytku zrealizowane odcinki dróg w ramach poniższych zadań:

- › Budowa drogi S7 Lubień – Rabka, odc. III: S7 Skomielna Biała – Skawa (km 26+491 – 31+591) oraz DK 47 Skawa – Chabówka (km 0+000 – 0+868);
- › Budowa obwodnicy Skawiny – odc. IV i V wraz z podłączeniem obwodnicy do DK 44 (km 0+000 – 5+297);
- › Budowa węzła drogowego na skrzyżowaniu DK 47 z DW 961 w Poroninie na dł. 0,7 km, km 34+302 – km 34+972;
- › Budowa mostu na potoku Olczyskim w m. Zakopane w ciągu DK 47, dł. 14,0 m i szer. 18,92 m, km 68+578;
- › Budowa mostu przez potok Drwinka w ciągu DK 75 w m. Niepołomice, dł. 17,27 m i szer. 13,16 m, km 5+930;
- › Rozbudowa drogi krajowej nr 47 wraz z budową mostu na rzece Biały Dunajec w m. Biały Dunajec – most łukowy (km 31+858) o dł. 67,04 m i szer. całkowitej 18,00 m + przebudowa DK 47 o łącznej długości 497 m + chodniki + ścieżka rowerowa + pobocze gruntowe;
- › Budowa dwóch mostów w m. Biertowice w ciągu DK 52 na potoku bez nazwy – dwa mosty (km 68+578; km 69+822) o całkowitej szerokości 13,20 m każdy i całkowitej długości 6,03 m każdy;
- › Budowa ciągów pieszych wzdłuż dróg krajowych o łącznej długości 16,496 km.

W roku 2019 wydatki poniesione na drogi krajowe wyniosły łącznie 1 022,863 mln zł, z czego najwięcej, bo 806,55 mln zł przeznaczono na inwestycje/remonty/przebudowy itp.

Drogi wojewódzkie

Na koniec 2019 roku łączna długość dróg wojewódzkich w Małopolsce wynosiła 1 388 kilometrów. Na sieci tej zlokalizowane były 352 obiekty mostowe o łącznej długości 12 685 metrów + 1 prom. W ramach okresowego przeglądu technicznego dróg w 2019 roku dokonano oceny stanu technicznego.

Około 56% odcinków dróg posiada nawierzchnię bez uszkodzeń, która nie wymaga żadnych prac remontowych ani modernizacyjnych, a jedynie zabiegi utrzymaniowe. Około 29% dróg wojewódzkich ma nawierzchnię w zadowalającym stanie, która wymaga już pewnych prac i korekt stanu istniejącego. Natomiast około 15% dróg ma nawierzchnię w złym stanie technicznym, które wymagają przeprowadzenia niezwłocznych prac modernizacyjnych.

Wydatki na drogi wojewódzkie w 2019 roku: 293 198 107 zł, w tym:

- › Inwestycje drogowe i mostowe: 211 393 244 zł;
- › Utrzymanie dróg i mostów wraz z obsługą adm.-tech.: 81 403 424 zł;
- › Budżet Obywatelski: 401 439 zł.

Nakłady finansowe przeznaczone na drogi wojewódzkie w 2019 roku z podziałem na źródła finansowania:

- › Budżet Województwa: 146 659 368 zł;
- › Środki Unii Europejskiej: 124 324 985 zł;
- › Gminy i Powiaty: 8 785 469 zł;
- › Dotacje Budżetu Państwa: 13 428 285 zł.

Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie w 2019 roku realizował projekty infrastrukturalne współfinansowane ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 o łącznej wartości ponad 152 mln zł przy poziomie dofinansowania ze środków UE w wysokości około 122 mln zł.

W 2019 roku zakończono budowę obwodnicy Babic oraz Wolbromia. W ramach inwestycji pn. *Budowa zintegrowanej sieci tras rowerowych w Województwie Małopolskim* wykonano roboty budowlane na długości ok. 33 km tras wraz z kładkami rowerowymi. Rozpoczęto realizację zadań mających na celu zabezpieczenie osuwiska w ciągu drogi wojewódzkiej nr 975 w m. Bartkowa-Posadowa oraz w m. Gródek nad Dunajcem.

W roku 2019 ukończono realizację projektów *Modernizacja DW 958 – Podhalańska Droga* oraz *Modernizacja odcinków DW 969 na obszarze Gminy Krościenko nad Dunajcem* współfinansowanych w ramach Programu Interreg V-A Polska – Słowacja 2014–2020.

więcej informacji

Szczegółowe informacje o inwestycjach na drogach krajowych i wojewódzkich, a także mapy obrazujące przebieg dróg oraz kamery na drogach można znaleźć na stronach:

- drogi wojewódzkie: Zarząd Dróg Wojewódzkich: www.zdw.krakow.pl,
- drogi krajowe: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych Oddział Kraków: www.krakow.gddkia.gov.pl.

2. Transport kolejowy

Przez obszar województwa małopolskiego przebiega 1 081,522 km linii kolejowych, w tym 155,008 km linii magistralnych, 617,058 km linii pierwszorzędnych, 233,059 km linii drugorzędnych oraz 76,397 km linii znaczenia miejscowego.

Pełniąc zadania zarządcy infrastruktury kolejowej Spółka PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., realizowała w roku 2019 na terenie województwa małopolskiego szereg projektów remontowych oraz inwestycyjnych, które swym zakresem objęły łącznie 137,240 km toru, tj.:

1. Modernizacja linii kolejowej E30, odcinek Zabrze – Katowice – Kraków, etap II b;
2. Prace na linii kolejowej E30 na odcinku Kraków Główny Towarowy – Rudzice wraz z dobudową torów linii aglomeracyjnej;
3. Modernizacja linii kolejowej E30 C-E30 odcinek Kraków – Rzeszów etap III, II Faza;
4. Prace na liniach kolejowych nr 62 i 660 na odcinku Tunel – Bukowno – Sosnowiec Płd.;
5. Prace na linii kolejowej nr 93 na odcinku Trzebinia – Oświęcim – Czechowice-Dziedzice;
6. Prace na linii kolejowej nr 94 na odcinku Kraków Płaszów – Skawina – Oświęcim;
7. Prace na linii kolejowej nr 95 na odcinku Kraków Mydlniki – Podłęże wraz z łącznicami;
8. Prace na linii kolejowej nr 96 na odcinku Tarnów – Muszyna;
9. Prace na liniach kolejowych nr 97, 98 i 99 na odcinku Skawina – Sucha Beskidzka – Chabówka – Zakopane;
10. Prace na linii kolejowej nr 108 mające na celu utrzymanie przejezdności wraz z przywróceniem parametrów eksploatacyjnych;
11. Budowa nowej linii kolejowej Podłęże – Szczyrzyc – Tymbark, Mszana Dolna oraz modernizacja istniejącej linii kolejowej nr 104 Chabówka – Nowy Sącz – Etap I – prace przygotowawcze;
12. Rewitalizacja linii kolejowej nr 117 odcinek Kalwaria Zebrzydowska Lanckorona – Wadowice – granica województwa;
13. Budowa łącznicy kolejowej Kraków Zabłocie – Kraków Krzemionki;
14. Zabudowa ERTMS-ETCS na liniach sieci bazowej TEN-T.

Łączna wartość wymienionych powyżej projektów wyniosła 1 169,0 mln zł, a ich efektem jest:

- › budowa 1,75 km nowych torów;
- › modernizacja 135,49 km torów;
- › modernizacja 100,39 km sieci trakcyjnej;
- › modernizacja i budowa 17 mostów;
- › modernizacja i budowa 3 wiaduktów;
- › modernizacja i budowa 84 przepustów;

- › modernizacja i budowa 3 przejść pod torami;
- › modernizacja i budowa 33 peronów.

Województwo Małopolskie, jako organizator publicznego transportu zbiorowego w wojewódzkich przewozach pasażerskich, zleciło w 2019 roku świadczenie usług przewozowych w ramach regionalnych przewozów pasażerskich trzem operatorom:

- › POLREGIO sp. z o.o. (wcześniej: Przewozy Regionalne sp. z o.o.);
- › Koleje Małopolskie sp. z o.o.;
- › Koleje Śląskie sp. z o.o.

W 2019 roku z organizowanych przez Województwo Małopolskie usług przewozowych skorzystało łącznie 11,95 mln pasażerów (w tym 6,53 mln przewiozła Spółka Koleje Małopolskie, 5,19 mln Spółka POLREGIO oraz 0,23 mln Spółka Koleje Śląskie).

Linie Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej (SKA), zgodnie z założeniami Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w województwie małopolskim, stanowią podstawę systemu komunikacyjnego aglomeracji krakowskiej. Frekwencja na poszczególnych liniach SKA w ostatnich latach kształtowała się następująco:

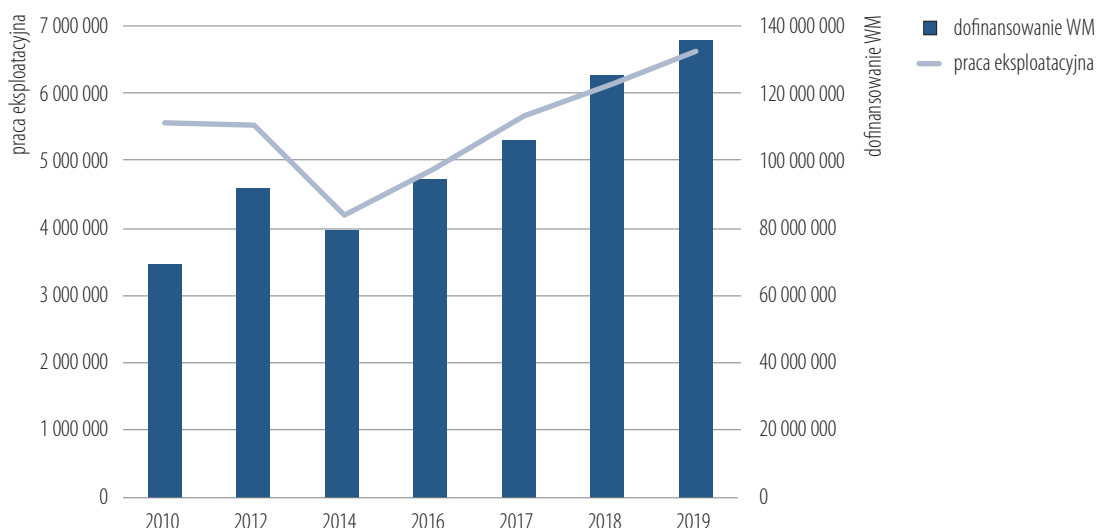
Tabela 81. Zestawienie liczby przewiezionych pasażerów na liniach SKA (w mln)

Linia komunikacyjna	2015	2016	2017	2018	2019
SKA1 Wieliczka Rynek Kopalnia – Kraków Lotnisko	1,62	3,40	3,64	2,51	2,58
SKA2 Sędziszów – Kraków Główny	0,89	1,33	1,70	2,31	2,18
SKA3 Kraków Główny – Tarnów	–	–	3,21	3,32	3,29

Źródło: Opracowanie własne.

W 2019 roku Województwo zamówiło pracę eksploatacyjną w wysokości 6,72 mln pockm, co w porównaniu z 2018 rokiem (6,13 mln pockm w 2018 roku) oznacza zwiększenie o 0,59 mln pockm.

Wykres 129. Praca eksploatacyjna pociągów (w pociągokilometrach) oraz dofinansowanie przewozów kolejowych z budżetu województwa małopolskiego (w zł) na terenie województwa małopolskiego

Źródło: Opracowanie własne.

W ciągu ostatnich lat na małopolskich torach dokonała się prawdziwa rewolucja. Jest ona wynikiem konsekwentnych działań, tj. zakupu nowoczesnego taboru, wprowadzenia wysokiej częstotliwości kursowania pociągów i atrakcyjnych cen biletów. Poprawiła się jakość infrastruktury, co przełożyło się na wzrost punktualności i skrócenie czasu przejazdu, a w konsekwencji na wzrost liczby przewożonych podróżnych.

Tabela 82. Zestawienie środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań związanych z organizowaniem regionalnych kolejowych przewozów pasażerskich (w zł)

Rok	Przeznaczenie środków		
	Dotowanie i organizowanie przewozów pasażerskich	Zakup pojazdów szynowych	Razem
2010	69 000 000	12 164 917	81 164 917
2012	92 000 000	4 936 787	96 936 787
2014	79 672 124	96 582 734	176 254 858
2016	94 269 006	144 092 400	238 361 406
2018	125 654 798	0	125 654 798
2019	138 530 052	0	138 530 052

Źródło: Opracowanie własne.

Ważnym elementem, uzupełniającym ofertę przewozów kolejowych, jest Małopolska Karta Aglomeracyjna (MKA). Jest to nowoczesne narzędzie oferujące mieszkańcom regionu i turystom wygodny dostęp do rozbudowanej oferty biletowej organizatorów i operatorów publicznego transportu zbiorowego. Poza biletami na pociągi organizowane przez Województwo Małopolskie, system MKA oferuje także dostęp do biletów komunikacji miejskiej w takich miastach jak: Kraków, Tarnów, Nowy Targ, Zakopane czy Wieliczka. W ramach systemu funkcjonują dwa nowoczesne nośniki – plastikowa karta zbliżeniowa (nośnik biletów okresowych) oraz bezpłatna aplikacja mobilna iMKA (nośnik biletów jednorazowych i okresowych).

więcej informacji

Szczegółowe informacje na temat możliwości systemu MKA dostępne są pod adresem internetowym: www.mka.malopolska.pl.

3. Transport lotniczy

Kraków Airport w 2019 roku obsłużył łącznie 8 410 817 pasażerów, czyli o 24% (tj. o 1 641 448 pasażerów) więcej niż w 2018 roku. Najwięcej pasażerów zostało obsłużonych w sierpniu – ponad 823 tys. Dobowy rekord to 31 575 pasażerów odnotowanych 27.12.2019 roku. Średnio krakowskie lotnisko obsługiwało dziennie 23 043 pasażerów. W 2019 roku Kraków Airport został bazą Wizz Air, uruchomiono 40 nowych połączeń oraz po raz pierwszy w historii portu został odnotowany 8-milionowy pasażer. Najpopularniejszymi kierunkami lotów z Krakowa były: Wielka Brytania, Niemcy, Włochy, Polska oraz Norwegia.

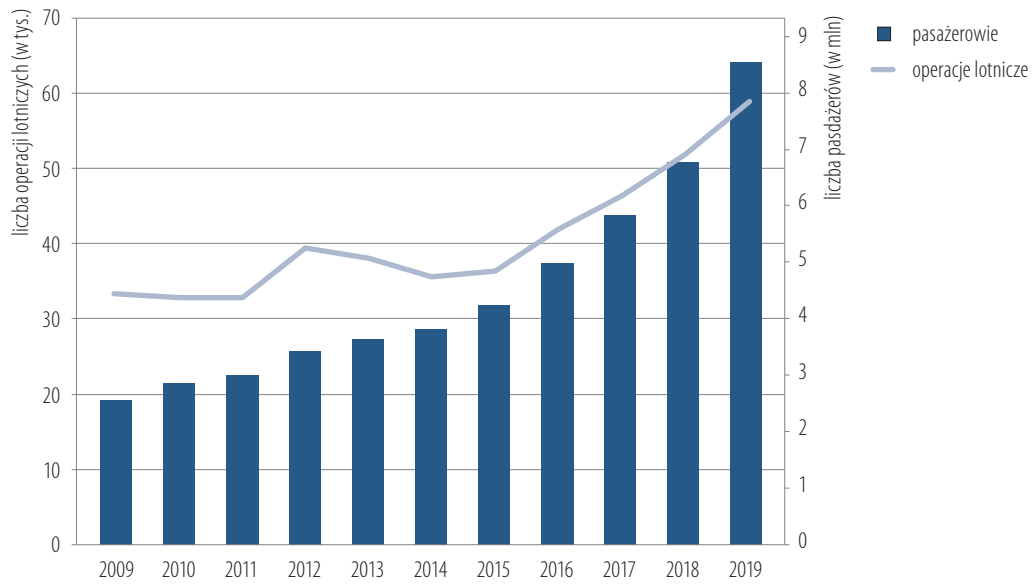
Tabela 83. Siatka połączeń 2019

Siatka połączeń 2019	
Liczba połączeń rozkładowych	150
Liczba nowych kierunków	40
Liczba krajów	32
Liczba przewoźników regularnych	24

Źródło: Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice.

W roku 2019 przeprowadzono także remont (budowę i przebudowę) istniejącej płyty postojowej samolotów, budowę systemu odprowadzania wód opadowych z terenu lotniska wraz z przyłączem wodociągowym i kanalizacyjnym oraz fragment płaszczyzny postojowej samolotów z możliwością odladania wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Wykres 130. Przewozy pasażerów w Kraków Airport (w mln) i liczba operacji lotniczych

Źródło: Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice.

Energetyka

Opracowanie: Paweł Godzina

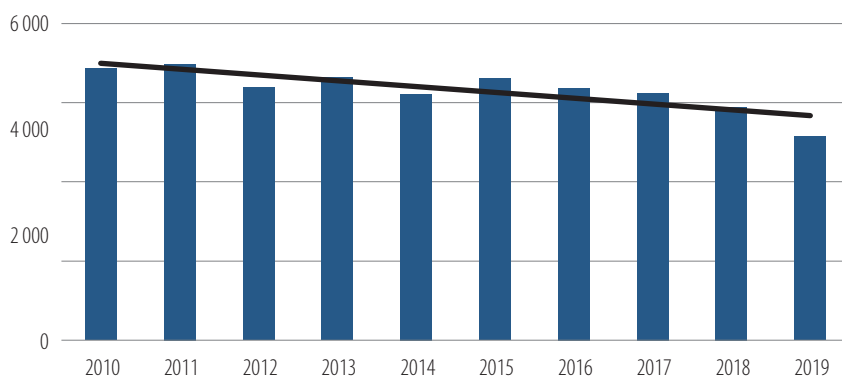
podsumowanie

- Systematycznie spada produkcja energii elektrycznej w Małopolsce. W 2019 roku wynosiła 5,1 tys. GWh i w stosunku do 2010 roku spadła o 25%. Natomiast liczba odbiorców energii elektrycznej systematycznie rośnie, w 2018 roku wzrost ten w stosunku do roku 2017 wyniósł 2,9%, natomiast w porównaniu do 2010 roku 12,4%.
- W porównaniu do 2018 roku zmniejszył się udział paliw węglowych w produkcji ciepła z 90% do 87%. Jednocześnie wzrósł udział paliw opartych na odnawialnych źródłach energii z 5,9% (2018 roku) do 7,6% w 2019 roku.
- Wzrasta liczba odbiorców gazu ogrzewających mieszkania (2014 rok – 250 tys., 2019 rok – 297 tys.), jak również obserwuje się wzrost zużycia gazu na 1 korzystającego (2014 rok – 1 955,2 kWh na 1 korzystającego, 2019 rok – 2 502,7 kWh na 1 korzystającego).
- W ramach OZE największy udział w wytworzonej energii elektrycznej miała hydroenergetyka – 78%, a w dalszej kolejności fotowoltaika – 10%. Z kolei największy udział w produkcji ciepła z OZE miało ciepło ze spalarni odpadów – blisko 40%, a na drugim miejscu kolektory słoneczne – 22%.

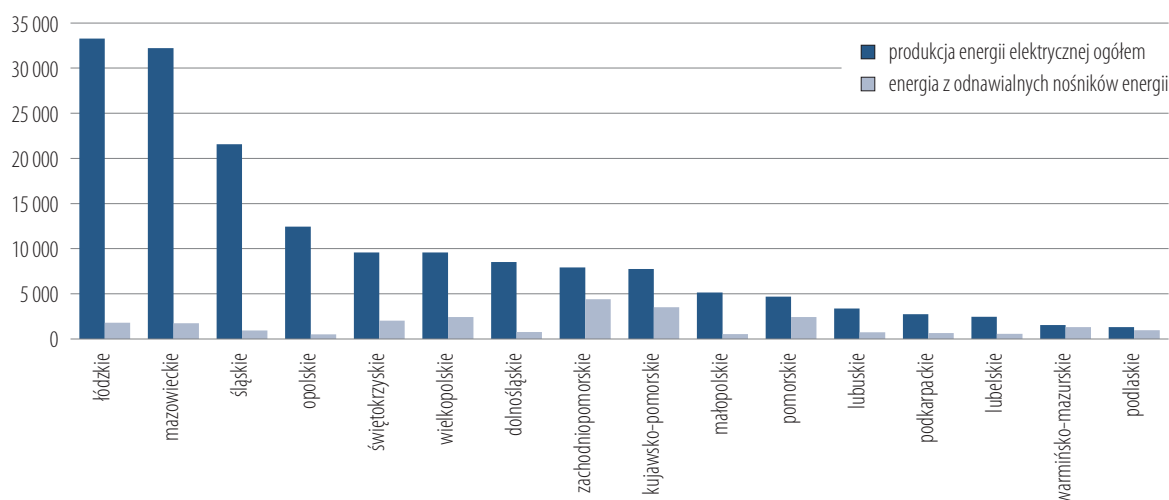
1. Elektroenergetyka

W 2019 roku w Małopolsce wyprodukowano 5,1 tys. GWh energii i było to o ponad 740 GWh mniej niż w roku 2018. Zarówno w produkcji ogółem, jak i w produkcji z nośników odnawialnych w Małopolsce spada produkcja energii elektrycznej. W zakresie produkcji energii elektrycznej z OZE w 2011 roku w Małopolsce wytworzono 868,6 GWh energii, podczas gdy w 2019 roku wartość ta wyniosła 545 GWh energii. Województwo małopolskie w strukturze udziału energii odnawialnej w produkcji energii ogółem zajmowało w 2019 roku dopiero 11. miejsce (10,6%) w kraju, przesuując się tym samym z 7. miejsca w 2008 roku (7,8%).

Wykres 131. Produkcja energii elektrycznej ogółem w Małopolsce (w GWh)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Wykres 132. Produkcja energii elektrycznej w Małopolsce na tle pozostałych województw w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

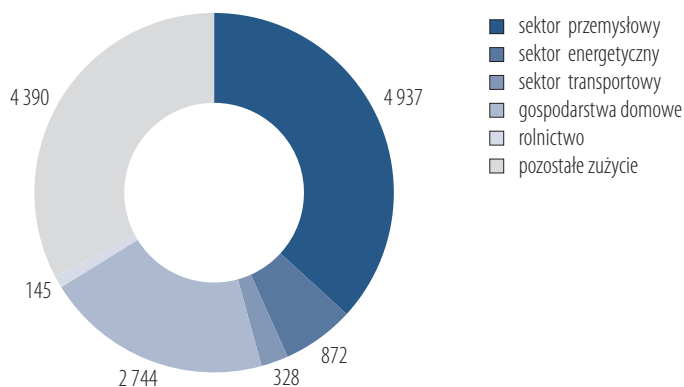
W Małopolsce liczba odbiorców energii elektrycznej systematycznie rośnie. W 2019 roku wzrost ten w stosunku do roku 2018 roku wyniósł 1,2%, natomiast w porównaniu do roku 2010 wyniósł 13,7%. Przy czym na wsi liczba odbiorców w okresie 2010–2019 wzrosła o 51,2 tys., co w stosunku do 2010 roku daje przyrost 9,8%. W przeliczeniu na mieszkańca zużycie energii w gospodarstwach domowych rośnie od 2017 roku i w 2019 roku wyniosło 839,4 kWh. W stosunku do 2018 roku był to wzrost o 0,7%. Jednak biorąc pod uwagę dane z lat 2010 i 2015, zauważalne są fluktuacje w zużyciu energii.

Tabela 84. Odbiorcy energii elektrycznej oraz zużycie w gospodarstwach domowych w Małopolsce

Wyszczególnienie	2010	2015	2017	2018	2019
Odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu ogółem (w tys.)	1 199,4	1 249,5	1 310,4	1 347,9	1 364,2
› w tym na wsi	518	534,3	558,2	565,8	569,2
Zużycie energii elektrycznej (w tys. MWh)	2 775,0	2 652,3	2 758,5	2 829,8	2 858,0
Zużycie energii elektrycznej ogółem na 1 mieszkańca (w kWh)	833,1	786,9	814,6	833,3	839,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

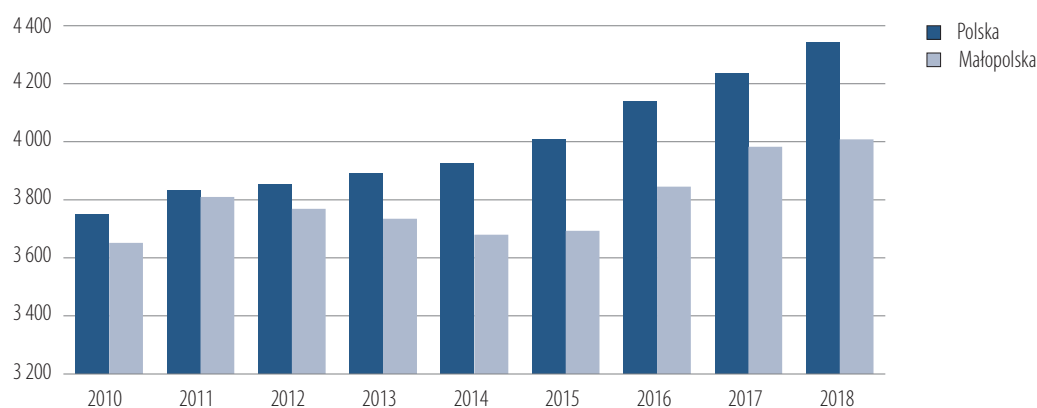
Pod względem struktury zużycia energii elektrycznej w 2019 roku największy udział ma sektor przemysłowy – 4 937 GWh, co stanowi blisko 37%. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych wyniosło 2 744 GWh, stanowiąc 20% ogółu zużycia. W pozostałych sektorach, a więc m.in. w handlu, usługach innych sektorach gospodarki, zużyto 4 390 GWh.

Wykres 133. Struktura zużycia energii elektrycznej w Małopolsce w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Zużycie energii elektrycznej ogółem w przeliczeniu na kWh na mieszkańca od 2010 roku rośnie, ale niezbyt dynamicznie, przy czym w latach 2013–2015 w Małopolsce zaobserwowano spadek, a następnie od 2016 ponowny wzrost. W 2018 roku zużycie wynosiło nieco ponad 4 tys. kWh na osobę i było niższe o ponad 300 kWh niż w skali kraju.

Wykres 134. Zużycie energii elektrycznej na mieszkańca (w kWh)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

więcej informacji

Więcej informacji na temat energetyki znaleźć można na stronach Głównego Urzędu Statystycznego oraz na stronie Urzędu Regulacji Energetyki.

2. Ciepłownictwo

Sieć ciepła

W województwie małopolskim struktura produkcji ciepła z różnych rodzajów paliw pozostała podobna do tej z ubiegłych lat, z nieznacznym spadkiem. W 2019 roku udział paliw węglowych spadł o 3 p. proc. do 87%. Równocześnie od 2017 roku spadła produkcja paliw ogółem o ok. 660 tys. GJ. Udział paliw gazowych wyniósł 3,4%. Natomiast udział OZE w strukturze produkcji wyniósł w 2019 7,6% (wzrost w stosunku do 2018 roku o 1,7 p. proc.), zaś udział pozostałych paliw w strukturze zużycia nieznacznie wzrósł i wyniósł 0,9%.

Tabela 85. Udział paliw w produkcji ciepła w Małopolsce [w GJ]

	Małopolska razem	Paliwa węglowe	Paliwa gazowe	Olej opałowy	OZE	Pozostałe
2019	22 894 635	20 144 512	788 092	2 130	1 734 117	225 782,1
› udział	100%	87%	3,4%	0,0%	7,6%	0,9%
2018	23 000 597	20 708 231	755 574	8 023	1 350 812	177 957
› udział	100%	90,0%	3,3%	0,0%	5,9%	0,8%
2017	23 554 728	21 218 403	772 469	1 394	1 415 901	146 561
› udział	100%	90,1%	3,3%	0,0%	6,0%	0,6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Energetyka ciepła w liczbach – 2019, 2018, 2017*, Urząd Regulacji Energetyki.

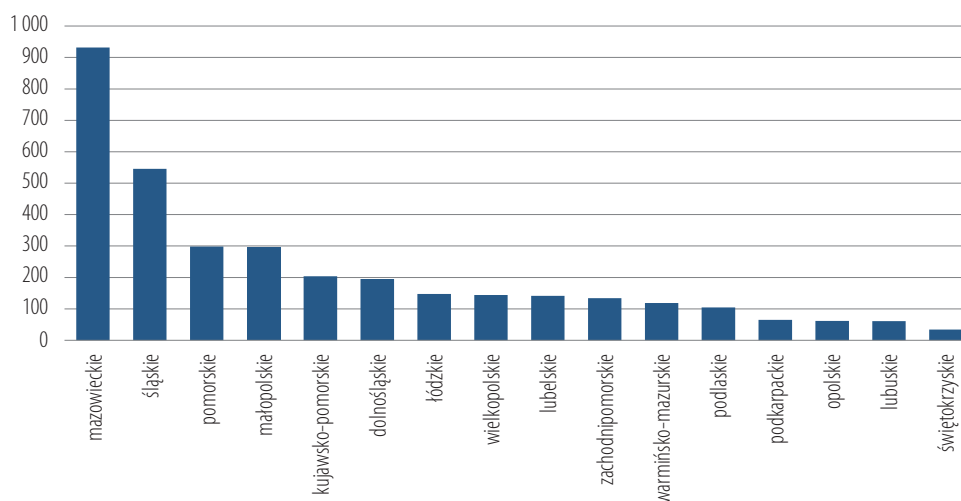
W Małopolsce produkcja ciepła ogółem nieznacznie spadła w porównaniu do 2018 roku o 0,5% łącznie we wszystkich kategoriach. W 2019 roku wzrosła produkcja ciepła z odzysku w stosunku do roku 2018 o 10,7%, jak również zanotowano 5,8-proc. wzrost w zużycia ciepła na potrzeby własne. Nieznacznie zanotowano wzrost produkcji ciepła w kogeneracji.

Tabela 86. Produkcja i rozdysponowanie ciepła w województwie małopolskim w (TJ)

	Produkcja ciepła ogółem	W tym w kogeneracji	Ciepło z odzysku	Zużycie ciepła na potrzeby własne	Ciepło oddane do sieci	Straty ciepła	Ciepło dostarczone do odbiorców przyłączonych do sieci
2019	22 894	16 818	6 045	12 150	16 790	2 081	14 709
2018	23 001	16 807	5 459	11 481	16 979	2 100	14 879

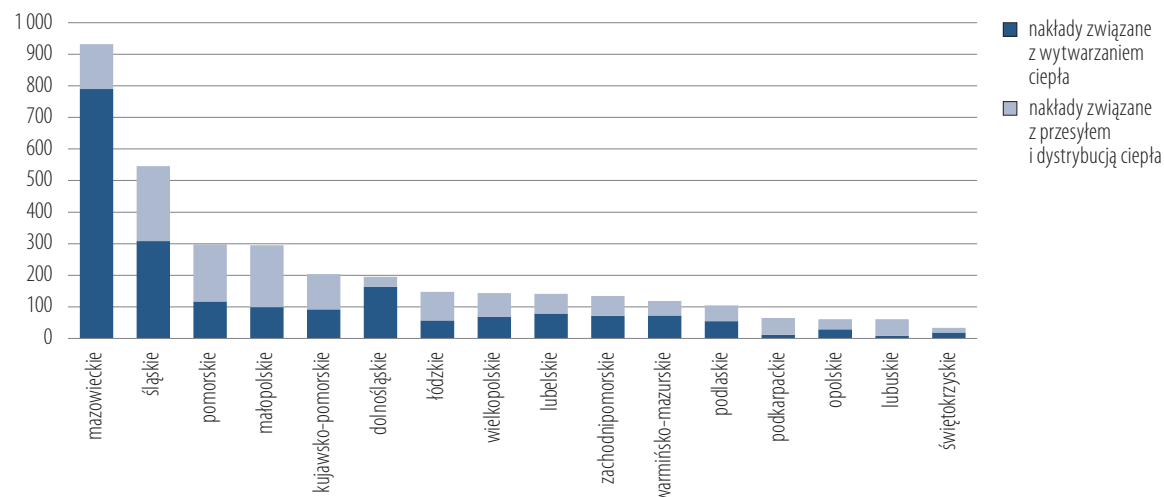
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Energetyka ciepła w liczbach – 2017, 2018, 2019*, Urząd Regulacji Energetyki.

Województwo małopolskie uplasowało się na czwartym miejscu w Polsce pod względem kwot przeznaczonych na inwestycje w energetykę ciepłą, związane z modernizacją i ochroną środowiska (295 mln zł) przed województwami: mazowieckim, śląskim i pomorskim.

Wykres 135. Inwestycje związane z modernizacją, rozwojem i ochroną środowiska ogółem w energetyce w 2019 roku (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W Małopolsce ponad 66% wartości nakładów inwestycyjnych w energetyce ciepłej stanowiły nakłady związane z przesyłem i dystrybucją ciepła wynoszące 196 mln zł, podczas gdy nakłady związane z wytwarzaniem ciepła stanowiły 34% (99 mln zł). Podobną strukturą inwestycji charakteryzowało się województwo pomorskie.

Wykres 136. Inwestycje związane z modernizacją, rozwojem i ochroną środowiska w energetyce w 2019 roku w podziale na typy nakładów (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Energetyka ciepła w liczbach 2019*, wrzesień 2020, Urząd Regulacji Energetyki.

Wskaźnik dekapitalizacji majątku trwałego, związanego z ochroną środowiska w ciepłownictwie małopolskim w 2019 roku wyniósł 41,83% i był najniższy w Polsce. Równocześnie łączne nakłady inwestycyjne w sektorze, wynoszące 295 mln zł, plasowały Małopolskę na czwartym miejscu wśród województw.

Infrastruktura ciepłownicza

W Małopolsce w 2019 roku długość sieci ciepłowniczej wzrosła o 38,7 km w stosunku do 2018 roku (wzrost o 2,5%). Spada moc zainstalowana w sieci ciepłowniczej. W 2019 roku było to 4 329,4 MW, a więc o 2% mniej w stosunku do 2018 roku. Jednocześnie o 1% w porównaniu z rokiem 2018 wzrosła moc wykorzystana.

Tabela 87. Długość i moc sieci ciepłej w województwie małopolskim (w km i MW)

Wyszczególnienie	2002	2017	2018	2019
Długość sieci ciepłowniczej (w km)	1 451,2	1 508,9	1 531,5	1 570,2
Moc zainstalowana (w MW)	5 708,9	4 435,4	4 420,8	4 329,4
Moc wykorzystana (w MW)	bd.	2 570,1	2 608,2	2 643,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Energetyka ciepła w liczbach – 2019*, Urząd Regulacji Energetyki.

więcej informacji

Więcej informacji na temat energetyki ciepłej znaleźć można w publikacji *Energetyka ciepła w liczbach – 2019*, Urząd Regulacji Energetyki, Warszawa 2020 oraz na stronie Głównego Urzędu Statystycznego.

3. Gazownictwo

Infrastruktura gazownicza

W okresie 2010–2019 przyrosła długość sieci gazowej w Małopolsce. W 2019 roku na terenie województwa długość czynnej sieci rozdzielczej wynosiła 22 984 km, a długość czynnej sieci przesyłowej wynosiła 1 490 km. W stosunku do 2018 roku wzrosła długość sieci rozdzielczej o 316 km, co stanowi przyrost rzędu 1,4%.

Tabela 88. Długość sieci gazowej na terenie województwa małopolskiego (w km)

Wyszczególnienie	2010	2015	2017	2018	2019
Długość czynnej sieci rozdzielczej	20 684	21 724	22 442	22 668	22 984
Długość czynnej sieci przesyłowej	1 439	1 489	1 478	1 490	1 490

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W Małopolsce rośnie liczba odbiorców gazu. W 2019 roku przyrost ten w stosunku do 2010 roku wyniósł 14,12% (ponad 97 tys.), przy czym nadal ponad 67% odbiorców gazu stanowią mieszkańcy miast.

Tabela 89. Odbiorcy gazu w Małopolsce

Wyszczególnienie	2010	2015	2017	2018	2019
Odbiorcy gazu ogółem	693 780	713 324	727 463	775 472	791 751
› w tym w miastach	472 512	474 323	479 403	521 288	531 190

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS BDL.

W Małopolsce wzrasta również liczba odbiorców gazu, którzy używają tego paliwa do ogrzewania mieszkań. W 2019 roku było to ponad 297 tys. osób. W stosunku do 2018 roku nastąpił przyrost o 3,5% w tym zakresie, a w porównaniu do 2010 roku przyrost odbiorców gazu ogrzewających mieszkania gazem wzrósł o 67,4%. W tym samym okresie 2010–2019 przyrost w skali całego kraju wyniósł 43,6%.

Tabela 90. Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem

	2010	2012	2014	2016	2017	2018	2019
Małopolska	177 423	236 860	250 451	265 193	273 463	287 021	297 060
Polska	1 759 981	1 957 017	1 936 206	2 067 874	2 135 724	2 243 417	2 527 333

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Wzrasta zużycie gazu w sieci w gospodarstwach domowych. W 2019 roku w Małopolsce zużyto nieco ponad 2 500 kWh na 1 korzystającego i jest to wynik wyższy od średniej wartości dla całego kraju – 2 357,7 kWh. W okresie 2014–2019 nastąpił przyrost o 545,5 Wh na 1 korzystającego, przy czym wskaźnik zużycia gazu na 1 korzystającego jest w Małopolsce wyższy w miastach, natomiast w skali całego kraju jest odwrotnie, tzn. wyższe zużycie gazu notowane jest na wsi.

Tabela 91. Zużycie gazu w Małopolsce na tle zużycia w Polsce (w kWh na 1 korzystającego)

Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Małopolska	1 955,2	2 072,0	2 235,9	2 395,4	2 385,9	2 502,7
› miasto	2 164,1	2 282,3	2 461,0	2 613,9	2 533,8	2 600,0
› wieś	1 663,0	1 780,8	1 929,4	2 102,9	2 187,0	2 373,5
Polska	2 007,0	2 036,2	2 249,0	2 347,9	2 332,8	2 357,7
› miasto	1 905,0	1 916,9	2 122,9	2 198,6	2 184,1	2 184,1
› wieś	2 504,2	2 610,1	2 840,9	3 035,0	2 996,1	3 096,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

— więcej informacji

Więcej informacji na temat gazownictwa znaleźć można na stronie Urzędu Regulacji Energetyki; Banku Danych Regionalnych oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

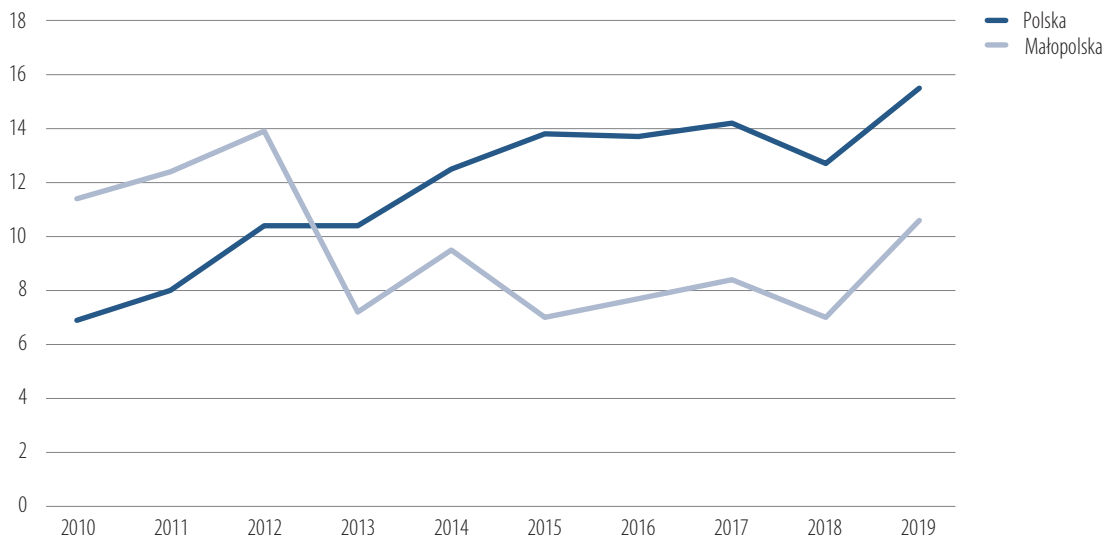
4. Odnawialne źródła energii

Szacuje się, że w województwie małopolskim funkcjonuje ponad 35 tys. instalacji odnawialnych źródeł energii o łącznej mocy zainstalowanej równej 546 MW. Dojmującą rolę na rynku instalacji OZE w Małopolsce odgrywają kolektory słoneczne (61%), panele fotowoltaiczne (33%) oraz pompy ciepła (blisko 5%). Na terenie Małopolski funkcjonuje ponad 32 tys. instalacji wytwarzających energię z promieniowania słonecznego (w tym 11,4 tys. – inst. fotowoltaicznych, 21,3 tys. kolektorów słonecznych), 1,6 tys. instalacji pomp ciepła, 655 instalacji na biomasę, 46 elektrowni wodnych, 11 elektrowni wiatrowych, 7 instalacji geotermalnych oraz 91 biogazowni (w tym 2 – biogazownie rolnicze). Pod względem rodzaju technologii największy udział w strukturze wykorzystania OZE mają kolektory słoneczne (189,7 MW), elektrownie wodne (176,68 MW) oraz fotowoltaika

(70,23 MW). Na kolejnych pozycjach znajdują się instalacje geotermalne (46,93 MW) i produkcja energii z odpadów (46 MW).

Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w Małopolsce wzrastał od 6,9% w 2010 roku do 13,9% w 2012 roku. W okresie 2013–2018 udział OZE w produkcji energii elektrycznej kształtował się generalnie w granicach 7–8% (w 2014 roku tylko 9,5%), po czym wzrósł do poziomu 10,6% w 2019 roku. Całkowity udział energii odnawialnej w finalnym zużyciu energii brutto w Małopolsce wynosi 12,6% (łącznie energii elektrycznej i ciepła) oraz 5,5% w transporcie.

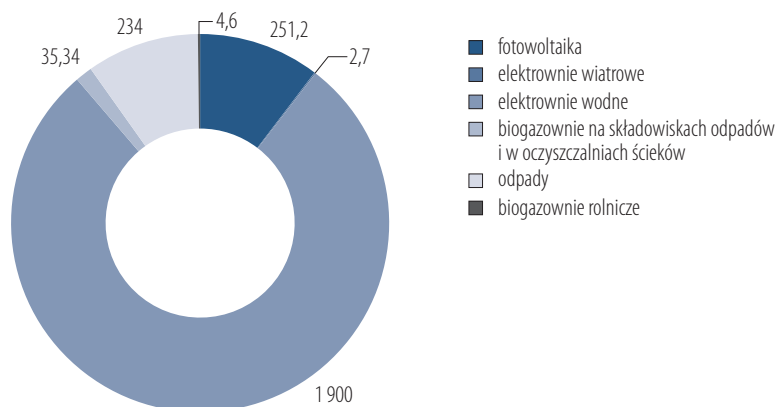
Wykres 137. Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W 2019 roku z odnawialnych źródeł energii wytworzono łącznie 2 428 TJ/rok energii elektrycznej. Największy udział miały elektrownie wodne (1 900 TJ/rok), co stanowiło 78,2% wytworzonej energii w Małopolsce z OZE, a także fotowoltaika (251,2 TJ/rok), z udziałem na poziomie 10,4%. Trzecim źródłem energii elektrycznej były odpady (234 TJ/rok), stanowiąc 9,6% w strukturze wytworzonej energii.

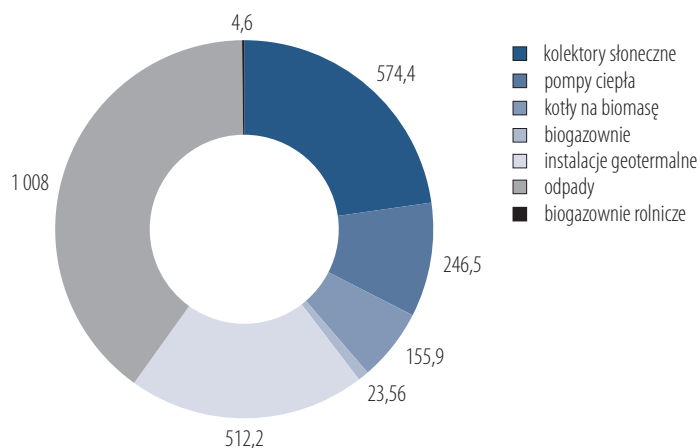
Wykres 138. Ilość wytworzonej energii elektrycznej z OZE w 2019 roku (w TJ/rok)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnego planu działań na rzecz energii i klimatu, UMWM 2020.

W 2019 roku w zakresie produkcji ciepła z odnawialnych źródeł energii wytworzono łącznie 2 525 TJ/rok energii. Największy udział miały spalarnia odpadów – 1 008 TJ/rok, co stanowiło 39,9% wytworzonej energii z OZE, a także kolektory słoneczne (574,4 TJ/rok), których udział wyniósł 22,7% oraz instalacje geotermalne (512,2 TJ/rok) z udziałem 20%.

Wykres 139. Ilość energii wytworzonej do produkcji ciepła z OZE w 2019 roku (w TJ/rok)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z *Regionalnego planu działań na rzecz energii i klimatu*, UMWM 2020.

— więcej informacji

Więcej informacji na temat odnawialnych źródeł energii znaleźć można na stronach Głównego Urzędu Statystycznego oraz Urzędu Regulacji Energetyki, Polska Geotermalna Asocjacja, Kraków, www.pga.org.pl oraz NFOŚiGW, www.nfosigw.gov.pl.

Infrastruktura sanitarna

Opracowanie: Wojciech Machalski

— podsumowanie

- W Małopolsce, na przestrzeni ostatnich 10 lat, obserwuje się stałą tendencję wzrostową w długości budowanej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, choć dynamika wzrostu większa jest po stronie kanalizacji.
- Średni przyrost sieci kanalizacyjnej w tych latach wyniósł 5,9% rocznie, natomiast w przypadku sieci wodociągowej przyrost ten jest mniejszy i wyniósł 2,1% rocznie.
- Najwięcej sieci kanalizacyjnej w 2019 roku wybudowano na terenie gminy wiejskiej Rzepiennik Strzyżewski w powiecie tarnowskim – 31,4 km.
- Najwięcej sieci wodociągowej wybudowano na obszarze gminy wiejskiej Łososina Dolna w powiecie nowosądeckim – 82,7 km sieci.
- Na obszarze województwa niezwodociągowane są wciąż 2 gminy, są to gminy wiejskie: Tokarnia w powiecie myślenickim oraz Lipnica Wielka w powiecie nowotarskim.
- Dostępu do kanalizacji wciąż nie mają mieszkańcy 9 gmin, są to gminy wiejskie: Drwinia w powiecie bocheńskim, Borzęcin i Iwkowa w powiecie Brzeskim, Gręboszów i Mędrzechów w powiecie Dąbrowskim, Kozłów, Raclawice i Słaboszów w powiecie miechowskim oraz Bystra-Sidzina w powiecie suskim.

1. Sieć wodociągowa

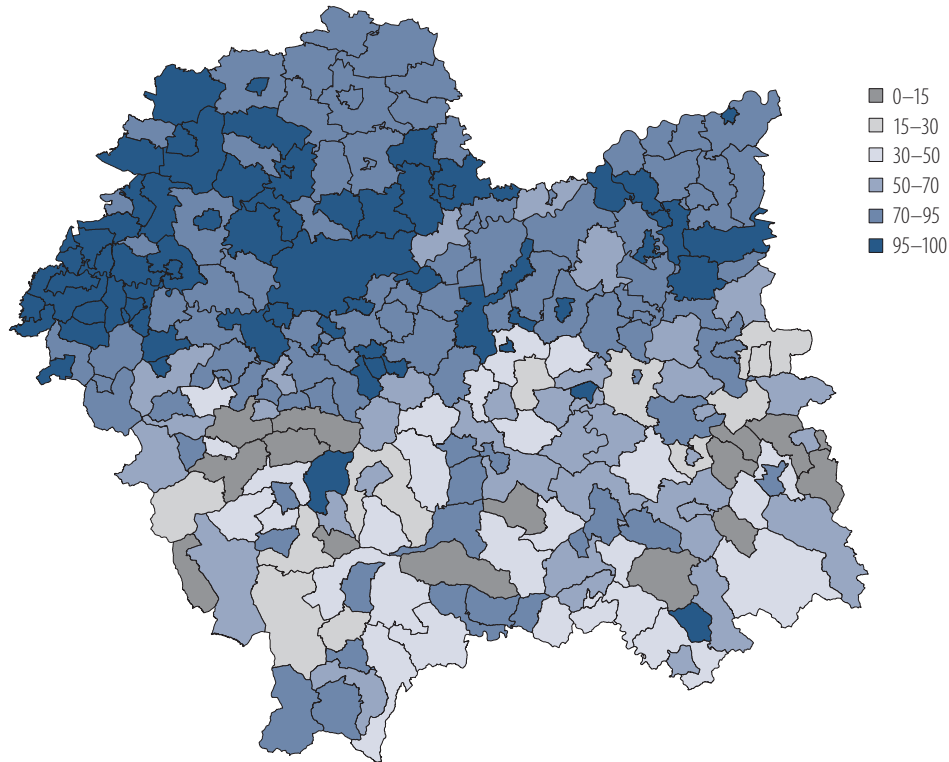
Zasoby wodne Małopolski zaspokajają z nadwyżką jej potrzeby, jednak konieczne jest wyrównywanie poziomu zaopatrzenia w wodę na całym obszarze województwa przy pomocy środków technicznych. Przyrost sieci wodociągowej w województwie małopolskim z roku na rok jest coraz wyższy. Niewątpliwie przyczyniły się do tego możliwości finansowania budowy sieci wodociągowej zarówno ze środków państwowych, jak również UE.

W 2019 roku na terenie województwa małopolskiego przybyło 430,9 km wodociągów (długość sieci wyniosła 21 292,3 km), podczas gdy w 2018 roku przyrost ten wyniósł 432,3 km. Najwięcej sieci wodociągowej wybudowano na obszarze gminy wiejskiej Łososina Dolna w powiecie nowosądeckim – 82,7 km sieci.

Na terenie województwa z sieci wodociągowej korzysta 82,0% ludności (z czego w miastach z wodociągów korzysta 95,6% ludności, natomiast na terenach wiejskich 69,4% ludności), przy czym region jest pod tym względem znacznie zróżnicowany – północna część Małopolski charakteryzuje się dużym odsetkiem ludności korzystającej z wodociągów, natomiast w południowej części dostęp do sieci jest znacznie mniejszy. W województwie 96 gmin przekracza próg 80% ludności korzystającej z sieci wodociągowej. Z dużych miast na prawach powiatu do najlepiej zwodociągowanych należy Tarnów (100% ludności korzystającej z wodociągu), następnie Kraków (99,7% ludności korzystającej z wodociągu) oraz Nowy Sącz (86,2% ludności korzystającej z wodociągu). Gminy, w których odsetek ludności korzystającej z wodociągów wynosi 100%, to gmina miejska Oświęcim, gmina wiejska Polanka Wielka w powiecie oświęcimskim oraz gminy miejsko-wiejskie Trzebinia

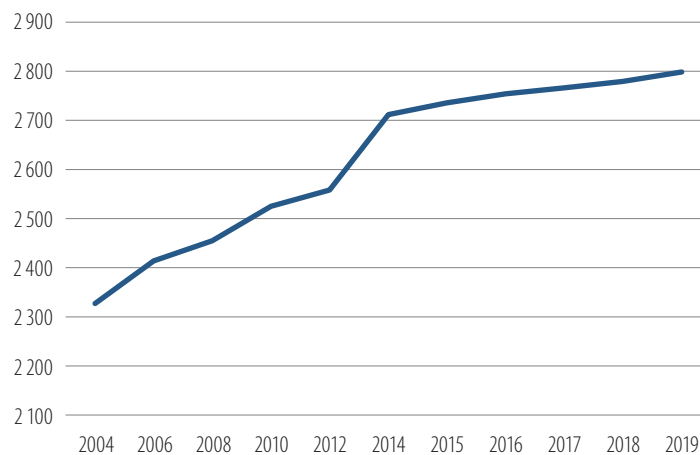
i Libiąż w powiecie chrzanowskim. Na obszarze województwa dwie gminy nie są zwodociągowane, są to gminy wiejskie Tokarnia w powiecie myślenickim oraz Lipnica Wielka w powiecie nowotarskim. Najmniej zwodociągowane są gminy wiejskie: Budzów (0,6% ludności korzystającej z wodociągu) w powiecie suskim, Lipinki (1,4% ludności korzystającej z wodociągu) w powiecie gorlickim, Ochotnica Dolna (4,6% ludności korzystającej z wodociągu) w powiecie nowotarskim oraz Łużna i Moszczenica w powiecie gorlickim, w których procent korzystających z wodociągu jest na takim samym poziomie i wynosi 4,7%. W województwie małopolskim 11 gmin nie przekracza progu 20% ludności korzystającej z sieci wodociągowej. Widoczny jest jednak stały, systematyczny wzrost udziału korzystających z wodociągów, który w ciągu ostatnich 10 lat zwiększył się o ok. 6%.

Mapa 36. Korzystający z wodociągów w 2019 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

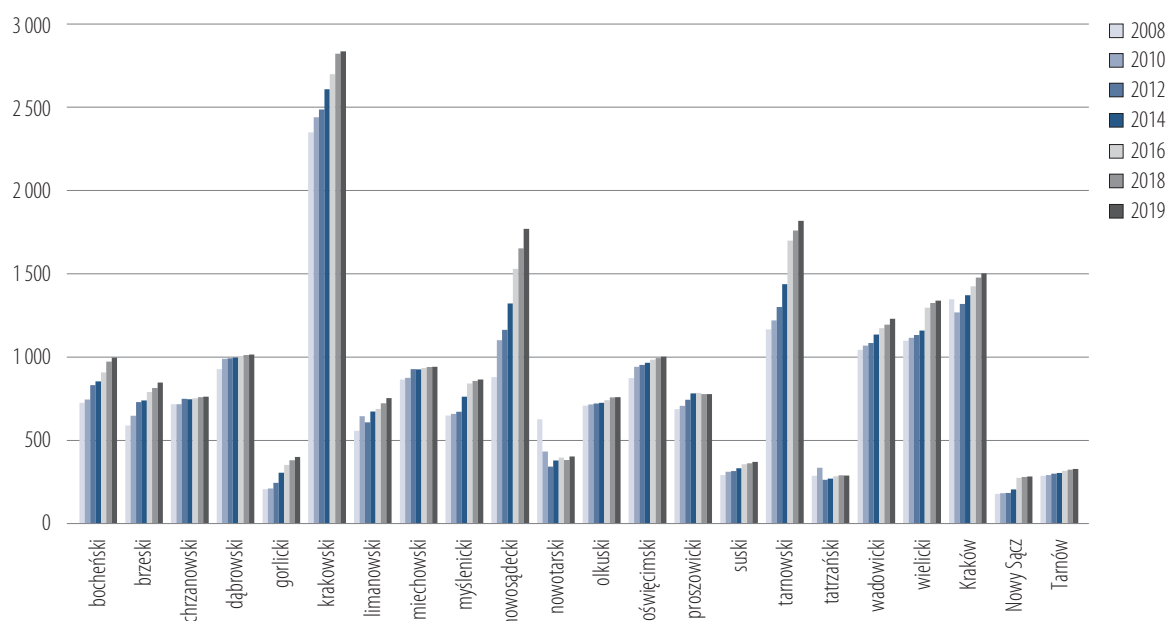
Wykres 140. Przyrost liczby mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej w województwie małopolskim (w tys. osób)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Liczba mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej wzrasta sukcesywnie. Największy przyrost mieszkańców można zaobserwować w 2014 roku. Liczba mieszkańców województwa korzystających z sieci wodociągowej znacznie przerasta liczbę osób korzystających z sieci kanalizacyjnej.

Wykres 141. Długość sieci wodociągowej w województwie małopolskim (w km)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

2. Sieć kanalizacyjna

Na przestrzeni ostatnich 10 lat przyrost sieci kanalizacyjnej był prawie 3-krotnie większy od przyrostu sieci wodociągowej. Tak duży przyrost infrastruktury kanalizacyjnej był możliwy m.in. dzięki środkom pomocowym z Unii Europejskiej. Praktycznie wszystkie inwestycje w tym zakresie były i są realizowane z użyciem całkowitym bądź częściowym wspólnotowych środków unijnych. W 2019 roku w Małopolsce przybito 478,6 km sieci kanalizacyjnej (długość kanalizacji wyniosła 16 746,8 km), podczas gdy w 2018 roku przyrost ten wyniósł 397,9 km. Najwięcej sieci kanalizacyjnej w 2019 roku wybudowano na terenie gminy wiejskiej Rzepiennik Strzyżewski w powiecie tarnowskim – 31,4 km. Z uwagi na górskie i wyżynne ukształtowanie terenu województwa oraz występującą w wielu miejscach zabudowę rozproszoną, budowa sieci kanalizacyjnej i infrastruktury z nią związanej jest często ekonomicznie nieuzasadniona. Jednak zgodnie z prawem wodnym, w miejscach, gdzie budowa systemów kanalizacji zbiorczej nie przyniosłaby korzyści dla środowiska lub powodowałaby nadmierne koszty, należy stosować systemy indywidualne lub inne rozwiązania zapewniające ten sam, co systemy kanalizacji zbiorczej, poziom ochrony środowiska.

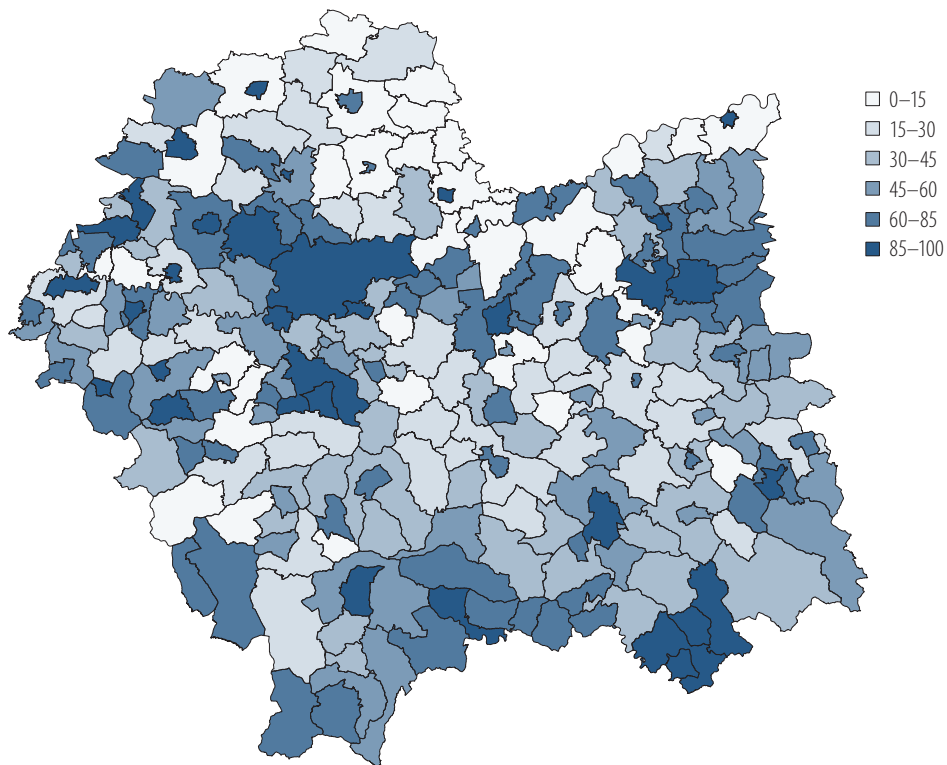
W województwie małopolskim kilkanaście lat temu występowała duża dysproporcja pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej w miastach i na wsi, lecz sytuacja ta znacznie się poprawiła. W 2000 roku kanalizacje wiejskie stanowiły 36,7% ogółu długości sieci kanalizacyjnej, natomiast w 2019 roku kanalizacje na wsi stanowiły już 67,2% ogółu długości sieci kanalizacyjnej województwa.

Na terenie województwa małopolskiego z sieci kanalizacyjnej w 2019 roku korzystało 63,9% ludności (z czego w miastach z kanalizacji korzysta 88,8% ludności, natomiast na terenach wiejskich 40,8% ludności). Odsetek ten systematycznie wzrasta z roku na rok. Należy przy tym zaznaczyć, że wzrost odsetka ludności korzystającej z kanalizacji widoczny był przede wszystkim na obszarach wiejskich (wzrost w ciągu ostatnich 10 lat o 18,8%). Widocznie zmniejszyła się liczba gmin nieposiadających dostępu do kanalizacji – 10 lat temu takich gmin było nieco ponad 20, w roku 2019 było ich już tylko 9.

W województwie 23 gminy przekraczają próg 80% ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej. Z dużych miast na prawach powiatu do najlepiej skanalizowanych należy Kraków (92,1% ludności korzystającej z kanalizacji), następnie Tarnów (87,9% ludności korzystającej z kanalizacji) oraz Nowy Sącz (86,2% ludności korzystającej z kanalizacji). Gmina, w której odsetek ludności korzystającej z kanalizacji wynosi prawie 100%, to gmina wiejska Mucharz w powiecie suskim. Na obszarze województwa wciąż nie skanalizowane są następujące gminy wiejskie: Drwinia w powiecie bocheńskim, Borzęcin i Iwłkowa w powiecie Brzeskim, Gręboszów i Mędrzechów w powiecie dąbrowskim, Kozłów, Raclawice i Słaboszów w powiecie miechowskim oraz Bystra-Sidzina w powiecie

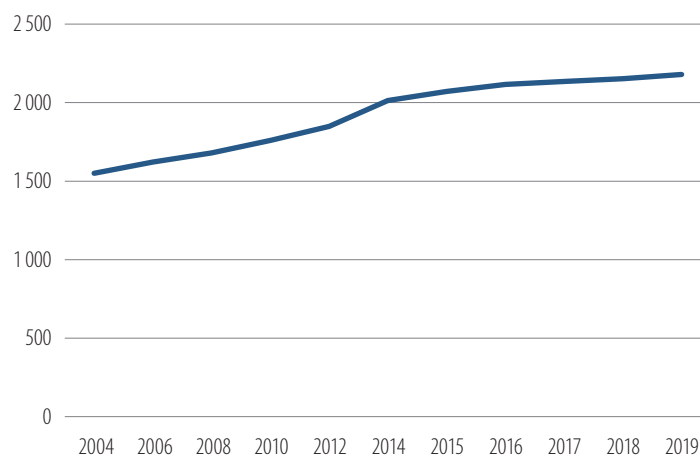
suskim. Najmniej skanalizowane są gminy wiejskie Budzów (0,2% ludności korzystającej z kanalizacji) w powiecie suskim, Biskupice (2,8% ludności korzystającej z kanalizacji) w powiecie wielickim, Igołomia-Wawrzeńczyce (3,7% ludności korzystającej z kanalizacji) w powiecie krakowskim, Łużna (4,2% ludności korzystającej z kanalizacji) w powiecie gorlickim oraz gminy Radziemice (4,7% ludności korzystającej z kanalizacji) i gmina Pałecznicza (6,4% ludności korzystającej z kanalizacji) w powiecie proszowickim. W województwie małopolskim 22 gminy nie przekraczają progu 20% ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej. Widoczny jest jednak stały, systematyczny wzrost udziału korzystających z kanalizacji, który w ciągu ostatnich 10 lat zwiększył się o ok. 11%.

Mapa 37. Korzystający z kanalizacji w 2019 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

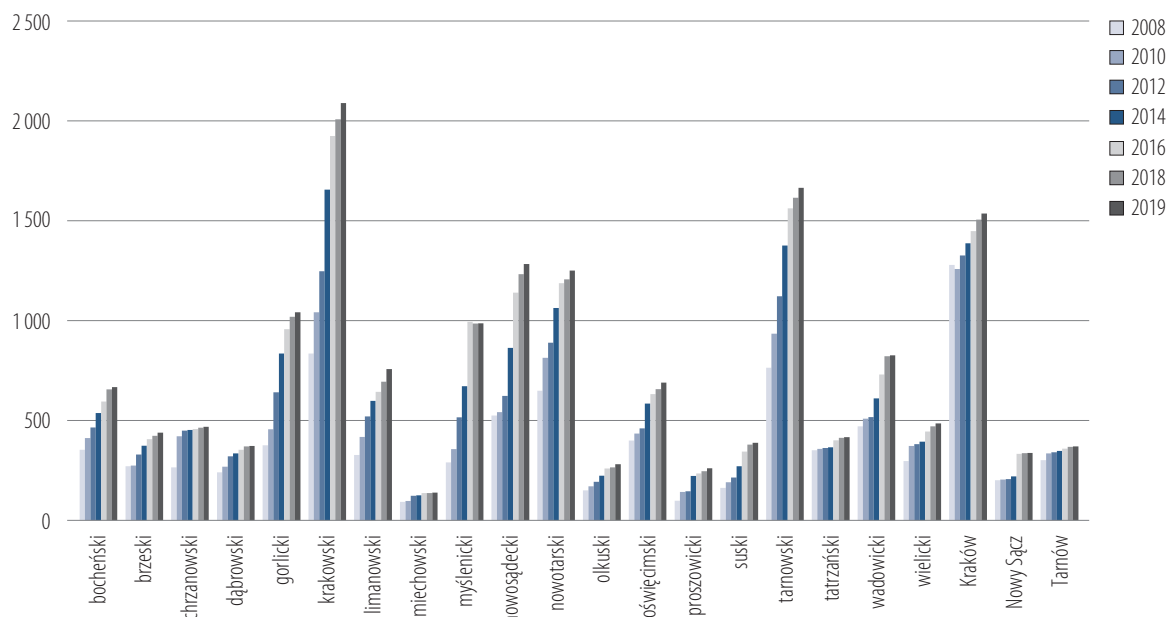
Wykres 142. Przyrost liczby mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej w województwie małopolskim (w tys. osób)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

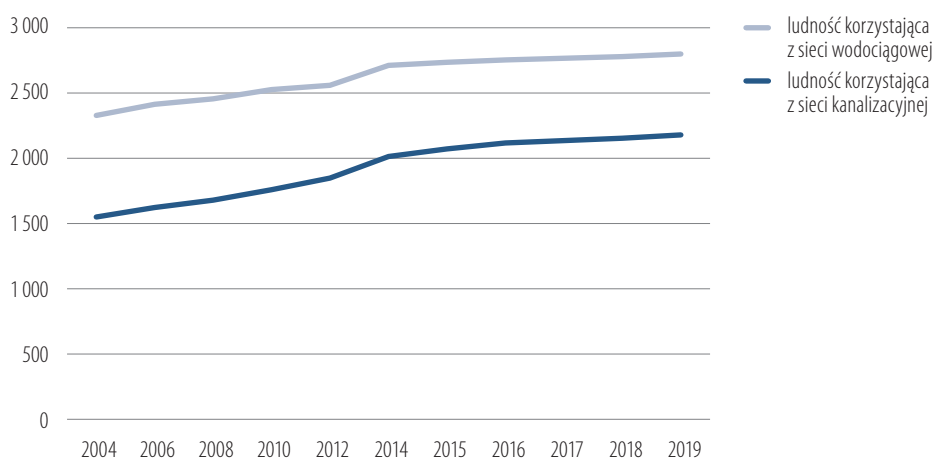
Liczba mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej sukcesywnie wzrasta. Największy przyrost mieszkańców można zaobserwować w 2014 roku. Natomiast porównując z liczbą osób korzystających z sieci wodociągowej, trzeba stwierdzić, że w dalszym ciągu znaczna część mieszkańców nie ma możliwości odprowadzania nieczystości ciekłych do sieci kanalizacyjnej.

Wykres 143. Długość sieci kanalizacyjnej w województwie małopolskim (w km)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

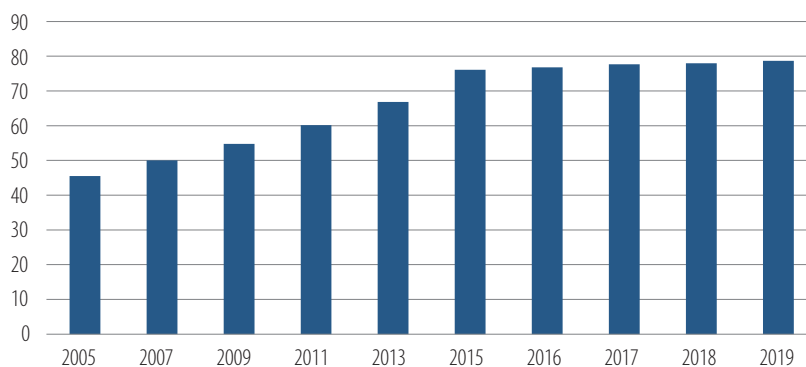
Wykres 144. Przyrost liczby mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w województwie małopolskim (w tys. osób)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Powyższy wykres obrazuje dysproporcję, jaka występuje pomiędzy liczbą mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej a liczbą osób korzystających z sieci kanalizacyjnej.

Wykres 145. Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej w województwie małopolskim (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Liczba oczyszczalni komunalnych w województwie małopolskim wynosi 246, w tym:

- › mechanicznych – 0,
- › biologicznych – 180,
- › z podwyższonym usuwaniem biogenów – 66.

Budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowa i modernizacja zbiorczych systemów kanalizacyjnych na terenie gmin realizowana jest w ramach *Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych* (KPOŚK). Polska, przystępując do Unii Europejskiej, zobowiązała się do wypełnienia wymogów dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 roku, dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych, zgodnie z określonymi w negocjacjach i zapisanymi w Traktacie Akcesyjnym terminami i okresami przejściowymi. Dyrektywa 91/271/EWG odgrywa zasadniczą rolę w gospodarowaniu ściekami komunalnymi, a przez to w ochronie wód przed wprowadzaniem przez te ścieki zanieczyszczeniami. Dyrektywa stanowi podstawowy dokument prawny UE w tym zakresie.

Dlatego też, aby zidentyfikować faktyczne potrzeby w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej oraz uszeregować ich realizację w taki sposób, aby wywiązać się ze zobowiązań traktatowych, utworzono w Polsce *Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych*. Program ten został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 16 grudnia 2003 roku. KPOŚK stanowi wykaz aglomeracji o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 2 000¹, które muszą zostać wyposażone w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków w terminach określonych w Programie.

Zgodnie z wymogami prawa oraz interpretacją Komisji Europejskiej należy tak planować granice aglomeracji, aby w jak największym stopniu cały produkowany przez aglomerację ładunek ścieków był zbierany siecią kanalizacyjną i odprowadzany do oczyszczalni ścieków. Dlatego w aglomeracjach ujętych w KPOŚK powinien zostać osiągnięty blisko 100-proc. poziom obsługi zbiorczymi systemami kanalizacyjnymi. Pozostali mieszkańcy aglomeracji, nieobsługiwani przez zbiorcze systemy kanalizacyjne, będą korzystać z innych systemów oczyszczania ścieków. Jednak każdy przypadek stosowania systemów indywidualnych do odprowadzania bądź odprowadzania i oczyszczania ścieków z terenu aglomeracji wymagać będzie szczegółowych wyjaśnień.

Do chwili obecnej przeprowadzono pięć jego aktualizacji w latach: 2005, 2009, 2010, 2015 i 2017.

V aktualizacja *Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych* przedstawia sposób osiągnięcia celu wskazanego w dyrektywie Rady 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych i zawiera zbiór podstawowych danych dotyczących ilości, wielkości oraz planów inwestycyjnych i potrzeb finansowych aglomeracji, związanych z systemami kanalizacji i oczyszczalni ścieków komunalnych. W związku z trwającymi pracami nad nową perspektywą finansową na lata 2021–2027, w celu możliwości otrzymania środków finansowych na inwestycje w gospodarce ściekowej w Polsce, podjęto prace zmierzające do opracowania VI aktualizacji *Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych* (VI AKPOŚK), dzięki czemu zidentyfikowane zostaną faktyczne potrzeby w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej w celu wywiązania się ze zobowiązań traktatowych.

Liczba osób podłączonych do kanalizacji w 2019 roku wyniosła 107 962 osoby. Na koniec 2019 roku liczba osób podłączonych do kanalizacji w 155 aglomeracjach województwa małopolskiego wyniosła 2 364 862 osoby (pozostaje do podłączenia ok. 10% ludności). Całkowita długość sieci kanalizacyjnej (sanitarna, ogólnospławna, deszczowa) wynosi 17 583,2 km. Aglomeracje województwa małopolskiego są skanalizowane w ok. 90%, przy czym 25 aglomeracji osiągnęło prawie 100% skanalizowania (tj. wymagane przez UE 98%), a 8 aglomeracji nie osiągnęło 30% skanalizowania².

— więcej informacji

Więcej informacji na temat *Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych* można uzyskać na stronie: www.wody.gov.pl

1. Aglomeracja oznacza teren (w obszarze jednej lub wielu gmin), na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków albo do końcowego punktu zrztu tych ścieków. Przez jednego równoważnego mieszkańca rozumie się ładunek substancji organicznych, biologicznie rozkładalnych, wyrażony jako wskaźnik pięciodobowego biochemicznego zapotrzebowania na tlen w ilości 60 g tlenu na dobę.
2. Dane pozyskane od PGW Wody Polskie – Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie.

Społeczeństwo informacyjne

Opracowanie: Beata Bańdura

— podsumowanie

- Polska znajduje się wśród 5 krajów, w których ceny usług dostępu do Internetu są najniższe w Unii Europejskiej.
- Mimo ogólnego spadku liczby studentów następuje wzrost liczby studentów na kierunkach z grupy technologie teleinformatyczne – ich udział w gronie wszystkich absolwentów wzrósł do poziomu 4,1%.
- W 2019 roku 85% głównych stron internetowych jednostek administracji publicznej spełniało wymogi ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych, w tym wszystkie główne strony urzędów marszałkowskich. Dostępność oznacza dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zgodnie z międzynarodowym standardem Web Content Accessibility Guidelines (WCAG).
- Z prowadzonego przez Województwo Małopolskie Regionalnego Systemu Biuletynu Informacji Publicznej korzysta ponad 3 670 małopolskich podmiotów, w ramach którego działa ponad 4 980 aktywnych użytkowników tzw. administratorów stron podmiotowych, a liczba odsłon w 2019 roku przekroczyła 22,75 mln.

Funkcjonowanie społeczeństwa informacyjnego opiera się na szybkiej wymianie informacji, a podstawowym warunkiem jego rozwoju jest dostęp do nowoczesnej sieci teleinformatycznej oraz umiejętność wykorzystania technologii informacyjnych we wszystkich aspektach życia gospodarczego i społecznego. Umiejętność gromadzenia, przetwarzania i przekazywania informacji z wykorzystaniem nowoczesnych technologii wpływa na rozwój gospodarczy całego regionu oraz jakość życia jego mieszkańców.

1. Zatrudnienie i kompetencje w sektorze IT w Małopolsce

Według danych zaprezentowanych przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) w 2018 roku w sektorze ICT działało 2 348 firm zatrudniających 10 osób lub więcej, spośród których 89,9% świadczyło usługi ICT. Blisko trzy czwarte przedsiębiorstw zajmujących się usługami ICT stanowiły firmy oferujące usługi informatyczne. Liczba osób pracujących w sektorze ICT wyniosła 250,1 tys., z czego osiem na dziesięć osób pracowało w usługach ICT. Usługi informatyczne stanowiły również ten obszar działalności przedsiębiorstw, w którym było najwięcej pracujących wśród wszystkich zatrudnionych w usługach ICT (72,2%).

— więcej informacji

Więcej informacji o opracowaniu GUS *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2015–2019* na stronie <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spolczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne-w-polsce-wyniki-badan-statystycznych-z-lat-2015-2019,1,13.html>

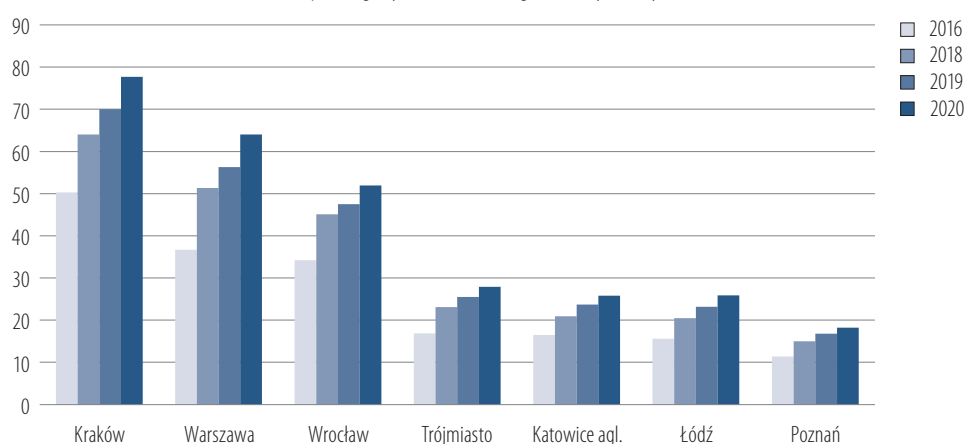

Według raportu Związku Liderów Sektora Usług Biznesowych ABSL pn. *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2020*, w województwie małopolskim, podobnie jak w całym kraju, sektor nowoczesnych usług biznesowych wchodzi w kolejną, bardziej dojrzałą fazę rozwoju. Mimo że w ciągu ostatnich dwóch lat liczba podmiotów z sektora zmalała, a tempo wzrostu zatrudnienia uległo zmniejszeniu, to jednak sektor nadal się rozwija i oparty jest na ekspansji firm już istniejących na polskim rynku. Atrakcyjność Polski na tle innych państw regionu Europy Środkowo-Wschodniej nadal jest wysoka. Tradycyjna zaleta Polski, ocenianej jako tania lokalizacja, w dużej mierze straciła rację bytu. Obecnie przewaga opiera się na lokalizacji na rynku wewnętrznym UE, bliskości czasowej, stosunkowo dużej grupie młodych i wykształconych pracowników z dobrą znajomością języków obcych, dużej liczbie specjalistów IT oraz bliskości kulturowej do obsługiwanych klientów. Dzięki poważnym inwestycjom z ostatnich dwóch lat znaczącym atutem stały się również dostępność i jakość nowoczesnych powierzchni biurowych w Polsce. Rozwój branży w ostatnich latach pozwolił na umocnienie pozycji Polski w gronie najważniejszych na świecie lokalizacji inwestycji w centra usług dla biznesu – outsourcing procesów biznesowych (BPO), centra usług wspólnych/globalne centra usług biznesowych (SSC/GBS), centra IT oraz centra badawczo-rozwojowe (R&D). Sektor podlega transformacji cyfrowej. Większość podmiotów deklaruje wdrożenie inteligentnej automatyzacji procesów, rośnie też znaczenie robotyzacji oraz sztucznej inteligencji.

więcej informacji

Więcej informacji o raporcie *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2020* na stronie <https://absl.pl/pl/sektor-w-liczbach>

Wykres 146. Zatrudnienie w centrach BPO, SSC, IT, R&D w poszczególnych ośrodkach usług biznesowych (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z raportów Związku Liderów Sektora Usług Biznesowych ABSL pn. *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce* z lat 2016, 2018, 2019 i 2020.

W 2008 roku zatrudnienie w sektorze nowoczesnych usług biznesowych w Polsce wynosiło 50 tys. osób. Na koniec I kwartału 2020 roku w sektorze zatrudnionych było już 338 tys. osób w 1 513 centrach (polskich i zagranicznych). 71% centrów to inwestorzy zagraniczni, ze szczególnym znaczeniem kapitału amerykańskiego (300 centrów i ponad 20-proc. udział w zatrudnieniu). Szacuje się, że sektor generuje ponad 600 tys. miejsc pracy. Według najnowszych szacunków ABSL sektor odpowiada za 3,0–3,5% PKB Polski. Rozwój sektora powoduje konieczność pozyskiwania pracowników o wyższych i nowych kompetencjach oraz kwalifikacjach. Jednym z wyróżników sektora jest jego wielonarodowość — zatrudnienie w centrach w Polsce znaleźli pracownicy z 65 państw, a udział obcokrajowców w zatrudnieniu stanowi 12%. Liczba obcokrajowców pracujących w centrach usług w skali całego kraju to co najmniej 40 tys. osób, z największym udziałem Ukraińców, Włochów i Hiszpanów. Sektor świadczy usługi w 38 językach obcych.

W okresie od początku 2019 roku do końca I kwartału 2020 roku działalność rozpoczęły 74 nowe centra usług, w tym 15 w I kwartale 2020 roku. Wśród nowych inwestycji dominowały centra zagraniczne (64,2%). Łączny udział trzech największych ośrodków usług dla biznesu, tj. Krakowa, Warszawy i Wrocławia, w liczbie nowych centrów wyniósł 38%, w porównaniu do 42% w ubiegłym roku. W Krakowie zatrudnionych jest 77,7 tys. osób (23-proc. udział w zatrudnieniu w sektorze), w Warszawie – 64 tys. i we Wrocławiu – 52 tys. osób. Na uwagę zasługuje stopniowy wzrost znaczenia mniejszych ośrodków miejskich.

Wśród firm, które posiadają swoje centra usług, 95 inwestorów to przedsiębiorstwa z listy Fortune Global 500 (2019). W Polsce działają 63 centra, w których zatrudnienie wynosi co najmniej 1 tys. osób, natomiast 7 zatrudnia ponad 10 tys. osób. W gronie największych inwestorów znajdują się również polskie podmioty: Comarch i grupa Asseco.

Wśród najważniejszych czynników, które mają wpływ na prowadzenie działalności centrów usług w polskich miastach, w raporcie ABSL wymieniono: dostępność wysoko wykwalifikowanej kadry, dostępność komunikacyjną, jakość komunikacji miejskiej, jakość życia, dostępność nowoczesnej powierzchni biurowej, współpracę z lokalnymi uczelniami i lokalną jednostką obsługi inwestora oraz poziom płac i koszt wynajęcia powierzchni biurowej. Najwięcej wskazań wśród ankietowanych, potwierdzających najwyższą ocenę satysfakcji z miejsca prowadzenia działalności, uzyskały miasta: Warszawa, Wrocław, Kraków, Trójmiasto, Łódź, Poznań oraz Katowice. Podając za raportem ABSL, branża rekrutuje pracowników m.in. wśród studentów i absolwentów krakowskich uczelni. Według stanu na grudzień 2019 roku na wybranych kierunkach studiowało: językowe – 7 478, biznes i administracja – 20 584, technologie teleinformatyczne – 8 899 oraz inżynierjno-techniczne 15 400 i medyczne – 7 984.

Według Głównego Urzędu Statystycznego w roku akademickim 2018/19 liczba studentów kształcących się w szkołach wyższych wszystkich typów wyniosła 1,2 mln. Obserwowanemu systematycznemu spadkowi liczby studentów ogółem towarzyszy wzrost liczby studentów na kierunkach z grupy technologie teleinformatyczne. W roku akademickim 2018/19 na kierunkach tych studiowało 78,8 tys. osób, tj. więcej o 0,5% niż w roku poprzednim i o 12,3% niż w roku akademickim 2015/16. W roku akademickim 2017/18 liczba absolwentów studiów związanych z technologiami teleinformatycznymi wyniosła 13,5 tys. osób i zmniejszyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 8,2%, podczas gdy ogólna liczba absolwentów szkół wyższych zmniejszyła się o 15,4%. Udział absolwentów kierunków z grupy technologie teleinformatyczne w gronie wszystkich absolwentów wzrósł do poziomu 4,1%.

2. Infrastruktura ICT w Małopolsce

Rozwijanie infrastruktury ICT w przedsiębiorstwach, instytucjach publicznych czy gospodarstwach domowych wpływa na sposób działania, zwiększa możliwości rozwoju i konkurowania. Jest niezbędne we współczesnym świecie, bowiem technologie ICT wykorzystywane są niemal we wszystkich dziedzinach życia.

Technologie ICT w przedsiębiorstwach

Dane opublikowane w opracowaniu Głównego Urzędu Statystycznego pn. *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2015–2019* wskazują, że w 2019 roku z komputerów korzystało 96,8% przedsiębiorstw. Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu w skali całego kraju przekroczył 90%, przy czym wśród przedsiębiorstw dużych wartość ta oscylowała w granicach 100%, najniższa była w przedsiębiorstwach małych. Dostęp do Internetu poprzez łącze szerokopasmowe wykazało 96,3% przedsiębiorstw, a poprzez mobilne łącza szerokopasmowe – 75,7% podmiotów.

W Małopolsce nastąpił wzrost liczby przedsiębiorstw korzystających z komputerów z 94,9% w 2017 do 95,9% w 2018 roku. Jest to jednak odsetek poniżej średniej dla Polski, wynoszącej 96,2%. Jednocześnie do 95,5% wzrósł poziom dostępu przedsiębiorstw do Internetu, co jest niemal równe średniej dla kraju (95,6%).

W 2019 r. ponad trzy czwarte przedsiębiorstw wyposażało swoich pracowników w urządzenia przenośne. W porównaniu z rokiem poprzednim odsetek osób pracujących, wyposażonych w komputery, wzrósł o 1,6 p. proc., a odsetek pracowników posiadających komputery z dostępem do Internetu o 2,7 p. proc. Co drugi pracownik dużego przedsiębiorstwa wyposażony był w służbowy komputer i w zdecydowanej większości były to urządzenia podłączone do Internetu.

W 2018 roku wskaźnik wykorzystania urządzeń przenośnych w przedsiębiorstwach w Polsce (68%) był na wyższym poziomie niż średnia dla Unii Europejskiej (65%). Najwyższy odsetek wystąpił w Finlandii i Danii (93%), a najniższy – w Bułgarii (45%). W 2019 roku najwyższy odsetek odnotowano w województwie mazowieckim (62,3%), a najniższy – w warmińsko-mazurskim (34,9%). Małopolska z wynikiem 48,2% znajduje się w pierwszej piątce zestawienia.

Wraz z rozwojem Internetu coraz więcej przedsiębiorstw postrzega swoją stronę internetową jako narzędzie marketingowe. Strony stają się coraz bardziej zaawansowane technologicznie i oprócz funkcji prezentacyjnych umożliwiają m.in. składanie zamówień oraz sprawdzanie stanu ich realizacji on-line, a także zamieszczanie in-

formacji o wolnych stanowiskach pracy. W 2019 roku własną stroną internetową posiadało ponad dwie trzecie przedsiębiorstw. Liderem pod tym względem były firmy duże, z których dziewięć na dziesięć miało stronę WWW, podczas gdy w podmiotach małych wskaźnik ten wyniósł 66%. Najczęściej wykorzystywaną funkcją strony internetowej jest prezentacja wyrobów, katalogów lub cenników produktów i usług. W 2019 roku z tej funkcji strony korzystało 66,2% firm w Polsce, najwięcej – wśród podmiotów z sekcji naprawa i konserwacja komputerów i sprzętu komunikacyjnego (88,9%). Kolejną funkcjonalnością strony WWW, wykorzystywaną mniej więcej przez co piąte przedsiębiorstwo jest zamieszczanie linków lub odwołań do profili przedsiębiorstwa w mediach społecznościowych. W tym celu najczęściej swoją stroną internetową wykorzystywały podmioty związane z informacją i komunikacją (56,9%). Strona WWW jest także użytecznym źródłem danych na temat potencjalnych klientów. W 2019 roku 13,5% podmiotów gromadziło i analizowało informacje na temat zachowania osób odwiedzających ich strony internetowe. Z możliwości tej skorzystała prawie jedna trzecia przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 249 osób. Najwyższą wartość ten wskaźnik osiągnął w województwie mazowieckim (20,0%), natomiast najniższą – w warmińsko-mazurskim (8,3%). W Małopolsce 15% przedsiębiorstw wykorzystywało strony do gromadzenia danych.

W komunikacji z klientami, obok połączeń telefonicznych, coraz częściej wykorzystywane są aplikacje, za pomocą których można prowadzić rozmowy audio oraz audio/wideo za pośrednictwem Internetu. W 2019 roku ponad 27% przedsiębiorstw korzystało z tego rodzaju narzędzi; najczęściej były to podmioty duże (70,9%). Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności, najwyższy odsetek przedsiębiorstw korzystających z komunikatorów internetowych odnotowano w sekcji informacja i telekomunikacja (72,3%), najniższy natomiast – w obsłudze rynku nieruchomości (12,8%).

Stale wzrasta rola i wykorzystanie przez przedsiębiorstwa mediów społecznościowych. Marketing społecznościowy pozwala na stworzenie grona lojalnych klientów i szybkie pozyskiwanie nowych. Wykorzystując ten kanał komunikacji, firmy zachęcają konsumentów do dzielenia się pomysłami, które potem mogą wykorzystać w pracach nad tworzeniem lub rozwojem produktów i usług. Coraz częściej media społecznościowe bywają przydatne w trakcie rekrutacji pracowników, na przykład przy poszukiwaniu osób o wąskiej specjalizacji. Stają się także narzędziem służącym usprawnieniu komunikacji wewnątrz przedsiębiorstwa, umożliwiając wymianę opinii i pomysłów pracowników. Co trzecie przedsiębiorstwo w Polsce w 2019 roku wykorzystywało przynajmniej jedno z mediów społecznościowych. Najpopularniejszym narzędziem były serwisy społecznościowe. Największy odsetek przedsiębiorstw korzystających przynajmniej z jednego z wymienionych mediów społecznościowych wystąpił w województwie mazowieckim (44,1%), w Małopolsce było to 35,8%.

Powoli wzrasta wykorzystanie usług chmury obliczeniowej przez przedsiębiorstwa. Podając za Głównym Urzędem Statystycznym, pod pojęciem chmury obliczeniowej rozumie się korzystanie ze skalowalnych usług ICT za pomocą Internetu. Usługi mogą obejmować dostęp do oprogramowania, korzystanie z określonej mocy obliczeniowej, przechowywanie danych. Usługi dostarczane są przy wykorzystaniu serwerów usługodawcy. W 2019 roku z płatnych usług chmury obliczeniowej korzystało średnio 17,5% przedsiębiorstw w Polsce, a w Małopolsce było to 19,1%. Największą popularność zyskały one wśród firm zatrudniających co najmniej 250 osób (52,0%) oraz w podmiotach z sekcji informacja i komunikacja (53,4%) oraz naprawa i konserwacja sprzętu komunikacyjnego (40,3%). Spośród płatnych usług oferowanych w chmurze obliczeniowej najczęściej zakupywano te, związane z udostępnieniem poczty e-mail, a także oprogramowanie biurowe.

Roboty przemysłowe znajdują coraz szersze zastosowanie w różnych dziedzinach gospodarki. Stosuje się je w celu zwiększenia precyzji, szybkości oraz wydajności produkcji i usług przedsiębiorstwa. W 2019 roku roboty w swojej działalności wykorzystywało 7,5% przedsiębiorstw (o 1,2 p. proc. więcej niż w 2018 roku), w tym roboty przemysłowe – 5,7%, a roboty usługowe – 2,9%. Najczęściej roboty były wykorzystywane przez przedsiębiorstwa w województwie opolskim (9,8%), najrzadziej w warmińsko-mazurskim (5,8%). W Małopolsce, niestety, wykorzystanie robotów jest niskie (6,6%).

We współczesnym świecie kwestia bezpieczeństwa cyfrowego nabrała szczególnego znaczenia. Przedsiębiorstwa mają do wyboru szereg środków i procedur służących zapewnieniu bezpieczeństwa lub przynajmniej zminimalizowaniu ryzyka wystąpienia incydentów ICT, które mogą mieć destrukcyjny wpływ na działalność podmiotu. Według GUS w 2019 roku odsetek przedsiębiorstw stosujących jakiegokolwiek środki bezpieczeństwa ICT wyniósł 87,2%. Tego rodzaju środki wykorzystywano najczęściej w dużych przedsiębiorstwach (99,2%), a biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności – w sekcji informacja i komunikacja (98,5%). Wojewódz-

twem o największym odsetku jednostek stosujących zabezpieczenia było dolnośląskie (90,8%). Małopolska również znalazła się w czołówce zestawienia (89,8%). Natomiast najmniejsze wartości tego wskaźnika odnotowano w województwach świętokrzyskim (81,6%) i warmińsko-mazurskim (81,8%). Najczęściej stosowanymi środkami bezpieczeństwa ICT w Polsce były bieżąca aktualizacja oprogramowania oraz uwierzytelnianie silnym hasłem (odpowiednio 80,8% i 76,4%), natomiast najrzadziej korzystano z identyfikacji i uwierzytelniania metodami biometrycznymi (7,1%). Co drugie przedsiębiorstwo stosowało praktyki mające na celu podniesienie świadomości pracowników w zakresie bezpieczeństwa ICT – najczęściej robiły to firmy duże (87,1%). Wśród województw wyróżniały się mazowieckie oraz dolnośląskie (odpowiednio 57,7% oraz 56,6%), natomiast najniższy odsetek wystąpił w województwie lubelskim (39,0%). Najczęściej stosowaną praktyką mającą na celu podniesienie poziomu świadomości odnośnie do zagrożeń informacyjno-komunikacyjnych było podpisywanie przez pracowników klauzul lub zobowiązań (38,4%). Ponad dwie trzecie przedsiębiorstw zlecało zadania związane z bezpieczeństwem ICT firmom zewnętrznym, a nieco ponad jedna trzecia – miała własnych pracowników wykonujących tego typu obowiązki. W podmiotach małych i średnich dominował outsourcing, natomiast jednostki duże częściej angażowały własnych pracowników, niż zlecały zadania na zewnątrz. W 2019 roku 12,9% przedsiębiorstw doświadczyło incydentów związanych z bezpieczeństwem ICT. Ich ofiarami padały głównie podmioty duże (25,7%). Ze względu na rodzaj prowadzonej działalności incydenty ICT najczęściej dotyczyły przedsiębiorstwa zajmujące się informacją i komunikacją (20,6%), w najmniejszym stopniu dotyczyły one podmiotów zajmujących się zakwaterowaniem i gastronomią (9,4%). Spośród województw, w których najczęściej atakowane były przedsiębiorstwa, należy wymienić kujawsko-pomorskie i mazowieckie (odpowiednio 14,5% i 14,4%), najrzadziej natomiast miały one miejsce w województwie podlaskim (9,6%). W Małopolsce zostało zaatakowanych 11,9% przedsiębiorstw. Głównym następstwem incydentów była niemożność korzystania z zasobów ICT przedsiębiorstwa (8,6%), a także zniszczenie lub uszkodzenie danych (7,9%). Do ujawnienia poufnych danych dochodziło w 1,2% podmiotów. Ubezpieczenie od skutków incydentów związanych z ICT posiadało jedno na dziesięć przedsiębiorstw, w tym co czwarte duże. Wśród województw najwięcej przedsiębiorstw ubezpieczało się w zachodniopomorskim (13,6%), najmniej – w warmińsko-mazurskim (7,0%).

Technologie ICT w gospodarstwach domowych

Wolniej ubywa w Polsce gospodarstw domowych niekorzystających z komputera i dostępu do sieci Internet. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego opublikowanych w opracowaniu *Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2019 roku* grupy te zmniejszyły się przez rok o 0,4 i 2,5 p. proc. Przynajmniej jeden komputer w domu ma 83,1% gospodarstw domowych w Polsce z co najmniej jedną osobą w wieku 16–74 lata. Wskaźnik ten z roku na rok systematycznie zwiększa się, jednak w coraz wolniejszym w tempie. To wzrost o 0,4 p. proc. wobec wyniku z poprzedniej edycji badania. Z kolei dostęp do Internetu posiada 86,7% gospodarstw domowych, o 2,5 p. proc. więcej niż w roku poprzednim.

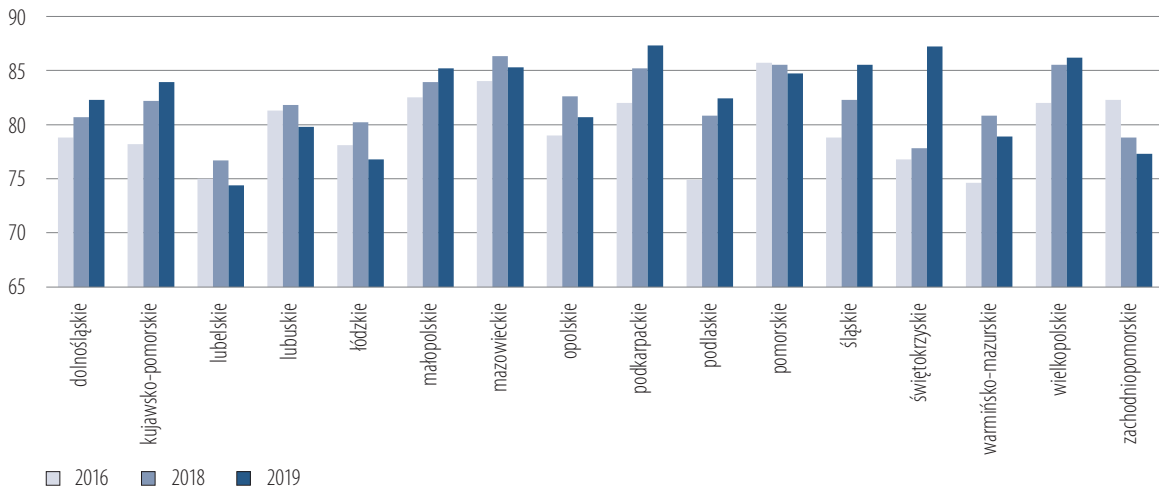
Głównym powodem nieposiadania dostępu do Internetu w domu, podobnie jak w latach poprzednich, jest brak potrzeby używania tego medium. Takiej odpowiedzi udzieliło więcej osób niż w poprzedniej edycji badania: 67,6% spośród tych, którzy nie mają łącza internetowego (poprzednio 65,7%). Drugim istotnym powodem był brak odpowiednich umiejętności. Trzecią rosnącą grupą respondentów, którzy nie mają Internetu, są te gospodarstwa domowe, których członkowie czują do tego medium niechęć (13,7% vs. 11,7% w 2018 roku). Za to ubywa domów, które nie korzystają z Internetu z powodu zbyt wysokich kosztów sprzętu lub usługi.

Udział regularnych użytkowników komputerów wśród osób w wieku 16–74 lata jest zróżnicowany w zależności od płci, wieku, poziomu wykształcenia, aktywności zawodowej, klasy i stopnia zurbanizowania miejsca zamieszkania oraz obszaru Polski. Wśród mężczyzn udział regularnych użytkowników komputerów był większy niż wśród kobiet (o 1,3 p. proc.). Największy udział osób regularnie korzystających z komputera odnotowano w grupie uczniów i studentów, w której w 2019 roku odsetek ten wyniósł 97,8%. Podobnie kształtowała się sytuacja wśród osób z najmłodszej grupy wieku objętej badaniem (16–24 lata), gdzie odsetek regularnych użytkowników komputerów wyniósł 95,3%. Bardzo wysoki udział obserwowano również wśród osób z wyższym wykształceniem (95,7%). Najmniejszy wskaźnik odnotowano wśród osób w wieku 65–74 lata (30,6%).

Uwzględniając województwa, największy odsetek gospodarstw domowych posiadających w domu komputer odnotowano w województwie podkarpackim (87,3%), natomiast pod względem udziału osób korzystających z komputera oraz regularnych użytkowników przodowało województwo pomorskie (odpowiednio 87,8% i 80,1%). W województwie lubelskim gospodarstwa najrzadziej były wyposażone w komputery (74,4%),

najniższy był również odsetek osób korzystających z komputera oraz regularnych jego użytkowników (odpowiednio 74,5% i 61,3%). W Małopolsce odsetek gospodarstw domowych posiadających w domu komputer wyniósł 85,2%, odsetek korzystających z komputera 82,1%, a odsetek osób regularnie korzystających z komputera 72,7%. Odsetek gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu w domu oraz osób korzystających z Internetu jest niemal na tych samym poziomie.

Wykres 147. Dostęp do komputera w gospodarstwach domowych (w %)

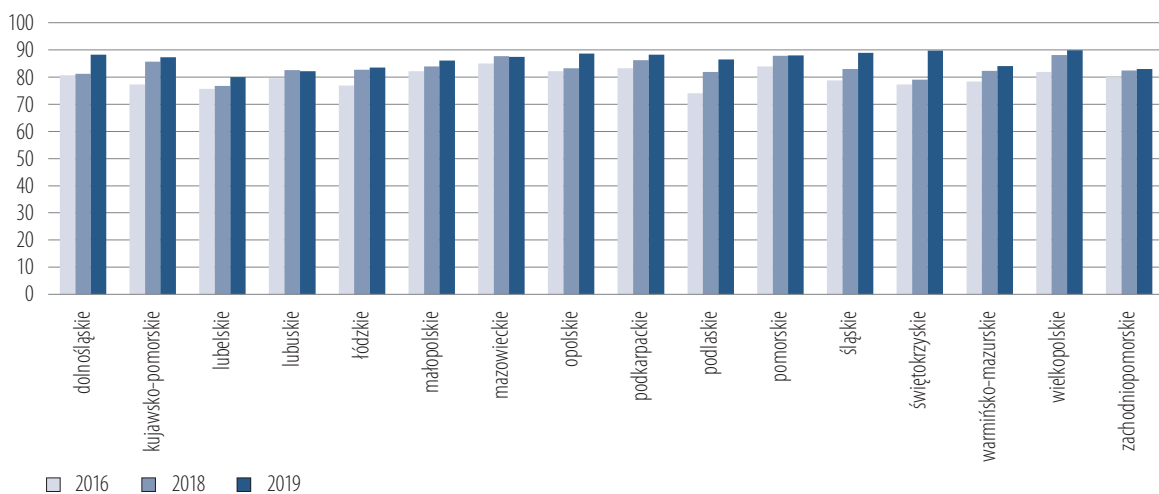

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w opracowaniach pn. *Społeczeństwo informacyjne w Polsce*. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016, 2014–2018 i 2015–2019.

Podobnie jak w latach poprzednich, w 2019 roku najczęściej komputerów używano w miejscu zamieszkania (74,6% osób w wieku 16–74 lata). Znaczny był także udział osób korzystających z komputerów w miejscu pracy (31,3%). W analizowanym okresie najbardziej wzrósł odsetek osób używających komputery w innych miejscach; w porównaniu z 2015 rokiem zwiększył się on o 15,0 p. proc. do 20,4%.

W 2019 roku najbardziej popularną formą komunikacji internetowej, oprócz używania poczty elektronicznej, było wyszukiwanie informacji o towarach i usługach oraz czytanie i pobieranie czasopism on-line. Czynności te wykonywało odpowiednio 64,8%, 62,2% i 60,5% osób w wieku 16–74 lata. Korzystanie z serwisów społecznościowych (53%), które w 2018 roku było na drugim miejscu, znalazło się poza podium, tuż przed korzystaniem z usług bankowych (47,3%). W krajach europejskich w 2018 roku odsetek osób korzystających z usług bankowych największy odnotowano w Norwegii (93%), a najmniejszy – w Bułgarii (7%). Dla Polski wskaźnik ten wyniósł 44% i był o 10 p. proc. niższy od średniej w Unii Europejskiej.

Wykres 148. Dostęp i korzystanie z Internetu w gospodarstwach domowych (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w opracowaniach pn. *Społeczeństwo informacyjne w Polsce*. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016, 2014–2018 i 2015–2019.

W 2019 roku zakupów przez Internet w Polsce dokonywało ponad 15,7 mln osób w wieku 16–74 lata (53,9% populacji), to wzrost w stosunku do 2018 roku, w którym było to 47,8% populacji. Duże dysproporcje widać w przypadku miejsca zamieszkania osób badanych. Różnica pomiędzy mieszkańcami miast i wsi wyniosła 9,7 p. proc. Największy w skali roku wzrost udziału osób robiących zakupy przez Internet odnotowano w grupie wieku 16–24 lata (o 9,3%) oraz wśród bezrobotnych (o 10,7 p. proc.). Największy udział kupujących w sieci odnotowano wśród osób z wykształceniem wyższym (81,2%), a uwzględniając miejsce zamieszkania – wśród osób mieszkających w dużych miastach (61,8%). W województwie małopolskim 51,4% osób zamawiało lub kupowało przez Internet towary lub usługi do użytku prywatnego, co oznacza wzrost w stosunku do ubiegłego roku (45,1%). Najpopularniejszymi towarami kupowanymi przez Internet są odzież i sprzęt sportowy.

W 2019 roku z urządzeń przenośnych w celu łączenia się z Internetem poza domem lub miejscem pracy korzystało 58,7% osób w wieku 16–74 lata. Respondenci częściej korzystali z telefonów komórkowych lub smartfonów (57,8%) niż z komputerów przenośnych, np. laptopów (30,1%) oraz tabletek (11,5%). Wśród wszystkich województw największy odsetek osób korzystających z urządzeń przenośnych do łączenia się z Internetem odnotowano w województwie mazowieckim i pomorskim (64,4%), zaś najmniejszy w warmińsko-mazurskim (43,3%). W Małopolsce odnotowano odsetek w wysokości 52,4%, co stanowi wzrost w stosunku do ubiegłego roku (47,1%).

W odniesieniu do ogólnych umiejętności cyfrowych, w populacji osób w wieku 16–74 lata korzystających z Internetu największą grupę stanowiły osoby, które miały niski poziom takich umiejętności (34,8%). Osoby mające podstawowe ogólne umiejętności cyfrowe oraz osoby z ponadpodstawowym ich poziomem stanowiły mniejszą część tej populacji (odpowiednio 23,3% i 20,9%). Poziom ogólnych umiejętności cyfrowych jest nieznacznie zróżnicowany w podziale na płeć – w przypadku osób charakteryzujących się ich podstawowym i ponadpodstawowym poziomem nieco wyższe odsetki odnotowano wśród mężczyzn niż kobiet, a w przypadku osób o niskich umiejętnościach występowała odwrotna zależność.

Podając za raportem *FOMO 2019. Polacy a lęk przed odłączeniem*, w Polsce 14 procent internautów ma objawy syndromu FOMO (ang. *Fear of Missing Out*, oznacza lęk przed odłączeniem od Internetu i mediów społecznościowych, a także pragnienie pozostawania w stałej łączności z innymi, przy jednoczesnym wrażeniu, że kiedy nie przebywamy w mediach społecznościowych może omijać nas coś ważnego). Bardziej podatni na zaawansowane FOMO okazują się mężczyźni oraz mieszkańcy dużych miast. Strach przed odłączeniem jest też często powiązany z uzależnieniem od Internetu oraz obawą o utratę smartfona. Nomofobia, czyli odczuwanie strachu przed brakiem smartfona najsilniej dotyka respondentów o najwyższym stopniu odczuwania FOMO (aż 52 proc.), a 47 proc. robi to w stopniu umiarkowanym. Nikt nie znalazł się w grupie najsłabiej reprezentującej to zjawisko.

— więcej informacji

Więcej informacji w raporcie *FOMO 2019. Polacy a lęk przed odłączeniem*, przygotowanym przez naukowców Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego oraz panelu badawczego Ariadna przy współpracy z Google, na stronie: https://www.wdib.uw.edu.pl/attachments/article/2535/FOMO%202019_Raport.pdf

Technologie ICT w jednostkach administracji publicznej

Główny Urząd Statystyczny w opracowaniu pn. *Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w jednostkach administracji publicznej w 2019 roku*, przedstawił dane, według których usługi przez Internet udostępniała większość jednostek administracji publicznej, w tym wszystkie urzędy marszałkowskie. 99,8% jednostek korzystało z dostępu do Internetu za pomocą stałego łącza w technologii DSL. Według danych GUS z opracowania *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2015–2019* w 2018 roku najwyższy odsetek jednostek łączących się z Internetem za pomocą stałego łącza w technologii DSL odnotowano w województwach lubuskim i opolskim (odpowiednio 81,7% i 81,5%), najniższy natomiast – w śląskim i wielkopolskim (odpowiednio 60,4% i 61,4%). W Małopolsce było to 66,8%. W 2018 roku jednostki administracji państwowej najczęściej deklarowały dostęp do szerokopasmowych łączy mobilnych (95,5%) oraz innych szerokopasmowych łączy stałych (91,1%). Obok dostępu do Internetu, realizacja usług elektronicznych wymagała od jednostek publicznych posiadania infrastruktury technicznej oraz wdrożenia i rozwijania odpowiednich rozwiązań teleinformatycznych i programistycznych, obejmujących m. in.: intranet, system ISO, system Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją EZD, narzędzia Business Intelligence, ale także udostępniania otwartych danych publicznych (Open Data).

Zdalny dostęp do zasobów jednostki umożliwiała 87,8% urzędów. Natomiast 83,1% jednostek administracji publicznej zapewniało swoim pracownikom urządzenia przenośne pozwalające na mobilne łączenie się z Internetem w celach służbowych. Badane jednostki w urzędzenia takie wyposażały 22,0% pracowników. Jest to wzrost w porównaniu do lat poprzednich, w 2018 roku odsetek pracowników wyposażonych przez urzędy w urządzenia mobilne z dostępem do Internetu wyniósł 20,5%. W 2019 roku najwyższy wskaźnik pracowników wyposażonych w urządzenia przenośne odnotowano w województwie mazowieckim (33,2%), a najniższy – w lubelskim (11%). Małopolska znajduje się w połowie tego zestawienia z wynikiem 16,2%.

W 2019 roku odsetek jednostek administracji publicznej udostępniających aplikacje możliwe do pobrania na urządzenia mobilne oferujące e-usługi wzrósł w skali roku i wyniósł 22,7%. Najwięcej takich jednostek odnotowano w województwie opolskim (42,9%), natomiast najmniej – w województwie podlaskim (11,4%). Małopolska, z wynikiem 27,2% znalazła się w połowie zestawienia. W 2019 roku odsetek jednostek administracji państwowej udostępniających aplikacje do pobrania na urządzenia mobilne oferujące e-usługi wyniósł 18,6%, natomiast w jednostkach samorządowych – 22,9%. Największy odsetek odnotowano wśród urzędów marszałkowskich (43,8%), a znacząco niższy – w urzędach powiatowych (23,0%) oraz w urzędach gmin (22,9%).

Jednostki administracji publicznej dążą do udostępnienia jak największej liczby spraw urzędowych do załatwienia przez Internet. Usługi przez Internet w 2018 roku udostępniane były przez 96,6% jednostek, a w 2019 roku usługi elektroniczne oferowało obywatelom 98,6% jednostek administracji publicznej, przy czym 62,8% z nich – umożliwiała elektroniczne złożenie wniosku Rodzina 500+, a udział w głosowaniach czy konsultacjach społecznych on-line zapewniało 20,7% urzędów. Usługi przez Internet świadczyły wszystkie urzędy marszałkowskie. Wśród zalet wdrożenia e-usług wymienia się skrócenie czasu ich realizacji, wzrost liczby usług świadczonych elektronicznie, wzrost satysfakcji interesantów zaobserwowany przez pracowników, a także obniżenie kosztów oraz uproszczenie procedur obsługi.

Obecnie posiadanie strony internetowej nie stanowi problemu dla jednostek, natomiast uwagę zwraca jej dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zgodnie z międzynarodowym standardem Web Content Accessibility Guidelines (WCAG). Stworzenie strony internetowej zgodnej z kryteriami WCAG 2.0 oznacza jej dostępność dla użytkowników niezależnie od niepełnosprawności, wieku, używanego sprzętu i oprogramowania. Szczegółowe kryteria określa wprowadzona 4 kwietnia 2019 roku Ustawa o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych. W 2019 roku 85% głównych stron internetowych jednostek administracji publicznej spełniało wymogi tej ustawy, w tym wszystkie główne strony urzędów marszałkowskich.

Województwo Małopolskie od wielu lat prowadzi Regionalny System Biuletynu Informacji Publicznej (RSBIP). Jest to największe tego typu rozwiązanie w Polsce, z którego obecnie korzysta ponad 3 670 podmiotów i jednostek publicznych, zobowiązanych do prowadzenia strony BIP. Jednocześnie w ramach systemu działa ponad 4 980 aktywnych użytkowników tzw. administratorów stron podmiotowych, dla których Województwo zapewnia wsparcie techniczne oraz szkolenia. System udostępniany jest dla jednostek z terenu województwa małopolskiego i cieszy się dużą popularnością z uwagi na prostotę użytkowania i niezawodność. W 2019 roku zostało uruchomionych około 150 nowych stron podmiotowych BIP dla jednostek administracji publicznej z Małopolski. Wysoka liczba odsłon serwisu (ponad 22,75 mln) świadczy o wzrastającym zainteresowaniu dostępem do informacji publicznej.

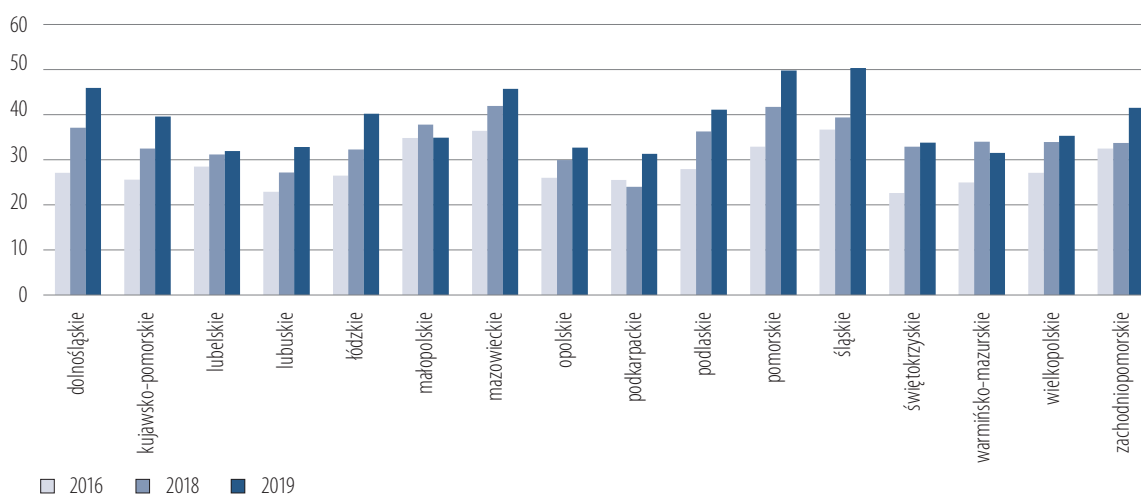
Działalność administracji publicznej generuje duże ilości danych, które w większości mają charakter publiczny i stanowią użyteczne źródło informacji dla podmiotów gospodarczych. W 2018 roku z otwartych danych publicznych w celach biznesowych korzystało 16,9% przedsiębiorstw. Największe zainteresowanie w tym zakresie wykazywały podmioty duże (38,4%). Z otwartych danych publicznych korzystało co piąte przedsiębiorstwo z województwa mazowieckiego. W sześciu województwach wskaźnik był wyższy niż średnio w kraju, wśród nich Małopolska. Przedsiębiorstwa wykazywały największe zainteresowanie otwartymi danymi publicznymi z kategorii gospodarka i finanse (15,1%), natomiast najmniejsze – informacjami z danych z zakresu kultury, sportu i turystyki (2,3%).

Wzrasta wykorzystanie usług świadczonych elektronicznie, w tym usług z zakresu e-administracji. Podając za GUS, pojęcie korzystania z usług e-administracji obejmuje m.in. korzystanie ze stron internetowych dotyczących obowiązków obywatelskich (np. składania deklaracji podatkowych, zmiany miejsca zameldowania), praw (np. pomocy społecznej), oficjalnych dokumentów (np. dowodów osobistych, aktów urodzenia), publicznych usług edukacyjnych (np. bibliotek, informacji i rekrutacji do szkół lub uniwersytetów), publicznych usług zdrowotnych (np. szpitali); z wyłączeniem ręcznie pisanych e-maili.

Coraz chętniej z usług e-administracji korzystają przedsiębiorcy. Możliwość wypełnienia i wysyłania dokumentów on-line pozwala zaoszczędzić czas, a zamieszczenie informacji na stronach administracji publicznej ułatwia śledzenie zmian w przepisach. W 2018 roku już 95,7% przedsiębiorstw korzystało z e-administracji. W siedmiu województwach wskaźnik wykorzystywania Internetu do kontaktów z administracją publiczną ukształtował się na poziomie wyższym niż średnio w kraju. Najmniejsze zainteresowanie usługami tego rodzaju wykazały podmioty z województwa świętokrzyskiego (91,6%), zaś największe – z województwa dolnośląskiego (98,7%). W Małopolsce wskaźnik równy jest średniej dla kraju, tj. 95,7%.

W 2019 roku osoby korzystające z usług administracji publicznej przez Internet w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania stanowiły 40,4% populacji osób w wieku 16–74 lata. W porównaniu z poprzednim rokiem było to o 4,9 p. proc. więcej. Najszybciej rośnie zainteresowanie wysyłaniem wypełnionych formularzy; w porównaniu z 2015 rokiem odsetek osób korzystających z tej usługi zwiększył się o 15,7 p. proc. Z e-administracji najczęściej korzystali mieszkańcy województw śląskiego (50,3%) i pomorskiego (49,8%), a najrzadziej – województw podkarpackiego (31,3%) i warmińsko-mazurskiego (31,5%). W Małopolsce odsetek ten wyniósł w 2019 roku 34,9%. Ministerstwo Cyfryzacji na swojej stronie internetowej poinformowało o wzroście zainteresowania posiadaniem profilu zaufanego (PZ) jako klucza do e-administracji. Profil zaufany powstał w 2011 roku, a do 2016 roku korzystało z niego ok. 400 tysięcy osób, w większości byli to urzędnicy. Obecnie ma go ponad 4,7 miliona Polaków. Tylko w 2019 roku 2 114 370 osób założyło sobie profil zaufany, co oznacza, że w 12 miesięcy założono tyle profili, co przez niemal siedem lat.

Wykres 149. Korzystający z Internetu w kontaktach z administracją publiczną (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w opracowaniach pn. *Społeczeństwo informacyjne w Polsce*. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2016, 2014–2018 i 2015–2019.

Także e-turystyka przyciąga coraz większe zainteresowanie, dzięki wykorzystaniu techniki do przygotowania podróży i zwiedzania terenów atrakcyjnych turystycznie, szczególnie w Małopolsce. Województwo Małopolskie zrealizowało projekt Mobilny Małopolski System Informacji Turystycznej. To unikatowy w skali kraju projekt, w ramach którego działa regionalny portal turystyczny, aplikacja mobilna oraz system beaconów. Dzięki temu pozyskanie aktualnych informacji turystycznych z Małopolski jest łatwe i szybkie, i kompleksowe. Aplikacja *VisitMałopolska* i portal *visitmalopolska.pl* mają kilka bloków tematycznych – m.in. wydarzenia i aktualności, które mają miejsce w Małopolsce, trasy turystyczne i ścieżki rowerowe. Można także skorzystać z planera podróży, który pomaga ułożyć własny plan zwiedzania regionu.

Dostęp do Internetu

Według *Raportu o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2019 roku*, opracowanego przez Urząd Komunikacji Elektronicznej, najważniejszą usługą telekomunikacyjną było zapewnienie powszechnego dostępu do Internetu. Obecnie ponad 54,8% gospodarstw domowych w Polsce korzysta z Internetu stacjonarnego. Od kilku lat rośnie w Polsce liczba łączy o najwyższych przepustowościach. Na koniec 2019 roku ponad 50,4% gospodarstw domowych korzystało z Internetu dostarczanego łączami o przepustowości równej lub wyższej od 100 Mb/s, a 1,4% użytkowników mogło korzystać z najszybszych obecnie na rynku łączy o przepływności min. 1 Gb/s.

Stacjonarny dostęp do Internetu staje się usługą powszechną, bariery dostępu do sieci ze względu na wysoką cenę zostały pokonane. Polska znajduje się wśród 5 krajów, w których ceny usług dostępu do Internetu są najniższe w Unii Europejskiej. Penetracja usługami dostępu do internetu mobilnego na 100 mieszkańców wyniosła 183,2%, biorąc pod uwagę wszystkie możliwe sposoby korzystania. Z dostępu za pomocą modemów, kart, kluczy 2G/3G/4G korzystało 21,1% ludności.

Liczba użytkowników dostępu do sieci Internet w Polsce systematycznie rośnie. W 2019 roku usługi świadczone były na rzecz 16,2 mln użytkowników, tj. o 4,7% więcej niż rok wcześniej. W przypadku Internetu stacjonarnego liczba użytkowników pozostała na poziomie sprzed roku, natomiast o prawie 10% wzrosła liczba klientów Internetu mobilnego. Z dostępu mobilnego korzystała ponad połowa użytkowników (52%). Nieznacznie (do 17,5%) zmalał odsetek osób korzystających z drugiego z najbardziej popularnych rodzajów dostępu, tj. TVK modemu kablowego. Trzecie miejsce w strukturze udziałów (11,2%) zajęła technologia xDSL, której udział spadł o 2,1 p. proc. Udział łączy światłowodowych wzrósł o 1,6% i wyniósł 9,8%.

Liderem pod względem posiadanej liczby użytkowników dostępu do internetu pozostała firma Orange Polska, której udział w 2019 roku był taki sam jak w roku poprzednim i wyniósł 30,1%. Na drugim miejscu znalazł się T-Mobile z udziałem 8,8%, o 0,8 p. proc. mniejszym niż rok wcześniej. Kolejne miejsca w zestawieniu zajęł P4 z udziałem na poziomie 8,4%. W przypadku tego operatora odnotowano wzrost udziału o ponad 2 p. proc.

Największe nasycenie usługami stacjonarnego Internetu w 2019 roku odnotowano we Francji, gdzie wyniosło ono 45,4% i było wyższe od średniej unijnej o prawie 10 p. proc. Penetracja, czyli procent populacji korzystającej z danej usługi, kształtowała się w Polsce na najniższym spośród krajów unijnych poziomie i wyniosła 20%. Był to wynik o ponad 15 p. proc. niższy od średniej unijnej. Natomiast w przypadku usług dostępu do Internetu mobilnego Polska mogła pochwalić się w 2019 roku najwyższą wśród państw europejskich pozycją z penetracją sięgającą prawie 176% (wzrost w stosunku do 163% w 2018 roku) na 100 mieszkańców. Wynik ten był lepszy o prawie 75 p. proc. od średniej unijnej. Współczynnik penetracji oznacza tu stosunek liczby zarejestrowanych przez operatorów kart SIM do liczby ludności kraju.

Urząd Komunikacji Elektronicznej przekazał dane pochodzące z inwentaryzacji infrastruktury i usług telekomunikacyjnych. Pod względem liczby węzłów sieci telekomunikacyjnych wyróżnia się województwo śląskie, w którym zlokalizowanych jest najwięcej węzłów (58 015) przy stosunkowo niewielkiej jego powierzchni – taki stan jest efektem wysokiego poziomu zurbanizowania tego obszaru. Dość duża gęstość węzłów charakteryzuje również Małopolskę – 48 566 (ponad 3 węzły na km²). Na obszarze wspomnianych dwóch województw znajduje się prawie 30% wszystkich węzłów w kraju. Średnią gęstością węzłów cechują się województwa: dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, opolskie, mazowieckie, podkarpackie, pomorskie i wielkopolskie. Na drugim końcu zestawienia znajduje się województwo warmińsko-mazurskie, w którym jeden węzeł telekomunikacyjny przypada na 3 km².

Bardzo pozytywną tendencją, którą można zaobserwować, jest to, że z roku na rok wzrasta w kraju długość linii światłowodowych. W zeszłym roku odnotowano 1,5-procentowy przyrost długości sieci w porównaniu do 2018 roku. Na koniec 2019 roku długość sieci optycznej w Polsce wyniosła 379 tys. km. Wraz ze wzrostem długości sieci światłowodowej zwiększyła się liczba węzłów światłowodowych, których było w Polsce 240 tys. W porównaniu do 2018 roku przybyło ponad 22 tys. węzłów, co oznacza wzrost o niemal 10 p. proc. Największy udział węzłów z interfejsami światłowodowymi charakteryzuje województwo podlaskie – 74%. W Małopolsce jest ich blisko 60%.

Wskaźnik penetracji budynkowej rozumiany jest jako stosunek liczby budynków znajdujących się w zasięgu sieci o określonych parametrach do liczby wszystkich budynków na analizowanym obszarze. Według stanu na koniec roku 2019 średnia penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego wyniosła 77,6% i wzrosła o 0,3 p. proc. w stosunku do roku 2018. Najwyższą penetracją (ponad 80%) charakteryzują się województwa: śląskie (89,5%), opolskie (87,4%), dolnośląskie (81,7%) oraz województwa małopolskie (81,5%) i wielkopolskie (81,0%). Najniższą (poniżej 70%) – województwa warmińsko-mazurskie (69,2%) i świętokrzyskie (66,0%).

— więcej informacji

Więcej informacji o *Raporcie o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2019 roku* wydanym przez Urząd Komunikacji Elektronicznej na stronie <https://www.uke.gov.pl/akt/raport-o-stanie-ryнку-telekomunikacyjnego-w-2019-r-,345.html>

3. Łączność telefoniczna

Od wielu lat spada popularność, a wraz z nią liczba użytkowników telefonii stacjonarnej. I jest to zjawisko obserwowane nie tylko w Polsce, ale i w Europie. Rozwija się natomiast telefonia komórkowa, przynosząc z każdym rokiem nowe możliwości użytkownika telefonów.

Telefonia stacjonarna

Urząd Komunikacji Elektronicznej potwierdza dalszy stały spadek liczby abonentów telefonii stacjonarnej. W 2019 roku z usługi telefonii stacjonarnej korzystało ponad 3,5 mln abonentów, o około 13% mniej niż w 2018 roku. Przychody z usług telefonii stacjonarnej wyniosły prawie 1,6 mld zł. W porównaniu do ubiegłego roku wartość ta zmniejszyła się o niewiele ponad 18%. Maleją także koszty korzystania z tej usługi, a ceny tych usług w Polsce są jednymi z najniższych wśród państw Unii Europejskiej.

Z roku na rok maleje penetracja usługami telefonii stacjonarnej. W 2019 roku wskaźnik ten dla całego kraju wyniósł 9,3% (o 12,6% mniej niż w 2018 roku). W 2019 roku najwięcej własnych łączów abonenckich w przeliczeniu na mieszkańca było w województwie mazowieckim (13,5%), małopolskim i pomorskim (po 10,8%), natomiast najmniej w województwie świętokrzyskim i wielkopolskim, odpowiednio 6,6% i 6,4%. W Małopolsce, według danych Urzędu Statystycznego w Krakowie, liczba użytkowników telefonów stacjonarnych spadła w 2018 roku do poziomu 28,9%. Dla porównania rok wcześniej było to 33%, a w 2010 roku 62,2%.

Wzrasta liczba użytkowników telefonii VoIP, świadczonej w ramach własnej sieci operatorów i wyniosła w roku 2019 2,5 mln użytkowników. W 2018 roku było to 2,49 mln, a w 2017 roku 1,23 mln osób.

Telefonia komórkowa

Według danych UKE zamieszczonych w *Raporcie o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2019 roku* na polskim rynku telefonii ruchomej działalność prowadziło 91 przedsiębiorców telekomunikacyjnych, o 7% więcej w porównaniu do ubiegłego roku. Spośród wszystkich operatorów działających na rynku telefonii ruchomej pięciu posiadało własną infrastrukturę, czyli operatorzy MNO, tj.: Orange Polska S.A., Polkomtel Sp. z o.o., P4 Sp. z o.o., T-Mobile Polska S.A. i Aero 2 Sp. z o.o., natomiast 86 korzystało z sieci wybranego partnera technologicznego (operatorzy MVNO).

Po kilkuletnim okresie spadków liczby aktywnych kart SIM w 2019 roku odnotowano odmienny trend – łączna liczba aktywnych kart SIM wzrosła do 52,2 mln, czyli o 1,2% więcej niż w 2018 roku. Jest to dalej mniej, niż odnotowano w 2015 roku (56,6 mln). Penetracja usługami telefonii ruchomej wyniosła niemalże 136%, to jest wzrost o 1,6 p. proc. w stosunku do 2018 roku. Czas trwania połączeń wychodzących wzrósł o 1,1%. Użytkownicy telefonii ruchomej wykonali połączenia o łącznym czasie trwania 104,9 mld minut. Statystycznie na każdego mieszkańca Polski przypadało 2732 minut w ciągu roku, co było wartością wyższą o 30 minut niż w 2018 roku.

W Małopolsce liczba użytkowników telefonów komórkowych wzrosła w 2018 roku do poziomu 96%. Dla porównania rok wcześniej było to 94,8%.

Wzrosła o 16% liczba kart M2M i osiągnęła poziom 3,8 mln (M2M – Machine to Machine – zdolność urządzeń do komunikowania się z ludźmi i ze sobą nawzajem on-line w celu przekazywania danych). Karty te stanowiły 7,3% wszystkich kart SIM.

Transmisja danych w sieciach ruchomych jest od kilku lat najdynamiczniej rozwijającą się usługą, w 2019 roku przesłano łącznie 3 611 PB danych. Jest to wynik o prawie 16,6% lepszy od odnotowanego rok wcześniej. W ujęciu statystycznym na jednego Polaka przypadło średnio 94,1 GB. Znaczący wpływ na dynamikę rozwoju tej usługi ma oferowanie przez operatorów coraz większych pakietów danych oraz zwiększający się zasięg sieci o wysokich przepływnościach.

Urząd Komunikacji Elektronicznej przedstawił wyniki badania przeprowadzonego w 2019 roku wśród dzieci i ich rodziców na temat sposobu korzystania najmłodszych z usług telekomunikacyjnych. Ponad 80% dzieci w wieku od 7 do 15 lat posiada telefon komórkowy i odsetek ten wzrasta wraz z wiekiem dzieci: według deklaracji własny telefon posiada każde dziecko w grupie 13–15 lat. Jest to

— więcej informacji

Więcej informacji na temat *Badania opinii publicznej w zakresie funkcjonowania rynku usług telekomunikacyjnych oraz preferencji konsumentów. Raport z badania dzieci i rodziców*, wydanym przez Urząd Komunikacji Elektronicznej na stronie internetowej www.uke.gov.pl/akt/badanie-konsumentenckie-dzieci-i-rodzicow-2019,277.html

w większości przypadków smartfon (ponad 90%), a korzystanie z niego rodzice opłacają częściej w formie pre-paid, choć wykupowanie dla dzieci abonamentu jest niemal równie popularne. Dzieci najczęściej korzystają z telefonu po to, żeby dzwonić do rodziny i znajomych oraz żeby pisać i odbierać SMS-y, a ponad 70% z nich deklaruje, że smartfon to także urządzenie do grania i słuchania muzyki, a ponad 60% przegląda w nim Internet.

Najczęściej to smartfony i laptopy służą dzieciom do korzystania z Internetu i korzysta z niego 90% dzieci w wieku od 7 do 15 lat. Znacznie rzadziej dzieci łączą się z siecią za pomocą tabletów i komputerów stacjonarnych. Do najpopularniejszych usług internetowych wśród dzieci należy słuchanie muzyki, oglądanie filmów oraz granie on-line. Dość powszechne jest także korzystanie z serwisów edukacyjnych, komunikatorów oraz serwisów społecznościowych. Najpopularniejszymi serwisami i portalami społecznościowym wśród dzieci są YouTube oraz Facebook. Z badania wynika, że większość dzieci dba o swoją prywatność w sieci. Ponad 60% z nich nie udostępnia loginu i hasła do swojego profilu oraz nie wysyła obcym osobom swoich zdjęć. Natomiast 40% dzieci zezwala na przeglądanie treści w social mediach wyłącznie znajomym. O bezpieczeństwo dzieci w korzystaniu z Internetu dba jedynie połowa przebadanych rodziców. Najczęstszą formą kontroli rodzicielskiej jest wspólne ustalanie z dzieckiem zasad korzystania z sieci oraz rozmowa o jego doświadczeniach. Ponadto co trzeci rodzic stosuje programy do kontroli rodzicielskiej oraz konfiguruje ustawienia bezpieczeństwa w urządzeniach, z których korzysta dziecko, a co czwarty udostępnia dziecku jedynie pozytywne i bezpieczne treści.

4. Trendy w obszarze ICT

Od kilku lat w rozważaniach ekspertów ICT na temat przyszłości pojawiają się niemal te same trendy, które jednak z czasem ewoluują. Wciąż podkreśla się znaczenie technologii chmurowych, analizy Big Data, Internetu rzeczy, sztucznej inteligencji (AI), rozszerzonej i wirtualnej rzeczywistości, a także technologii blockchain oraz cyberbezpieczeństwa.

Podając za portalem ceo.com.pl, w którym opublikowano wnioski ekspertów Cisco na temat trendów technologicznych na 2020 rok i niedaleką przyszłość, konieczne staje się rozwijanie Internetu przyszłości. Do Internetu, już do roku 2023, będzie podłączonych 49 mld urządzeń. W ciągu następnej dekady pojawi się i rozwinię szereg technologii, począwszy od rzeczywistości wirtualnej i rozszerzonej, poprzez streaming 16K, sztuczną inteligencję, 5G a nawet 10G, obliczenia kwantowe, adaptacyjne i predykcyjne bezpieczeństwo cybernetyczne, autonomiczne pojazdy czy inteligentne IoT. Wymagania i złożoność aplikacji przyszłej generacji przewyższą możliwości obecnej infrastruktury.

Ekspert Cisco podkreślają, że w czasach, gdy zjawisko cyberprzestępczości wzrosło do takiego stopnia, że kosztuje gospodarki na całym świecie trzykrotnie więcej niż klęski żywiołowe, wymagania dotyczące bezpieczeństwa stale rosną. Organizacje muszą mierzyć się z nową rzeczywistością ograniczonego zaufania (ang. *Zero Trust*) i wyprzedzać zagrożenia.

Podkreśla się także znaczenie sieci, której rola znacznie wykracza poza łączność między urządzeniami oraz poszczególnymi lokalizacjami. Obecnie sieć odgrywa kluczową rolę w ewolucji znaczenia aplikacji, zabezpieczeniu danych, transformacji infrastruktury i wzmacnianiu roli pracy zespołowej. Dlatego przyspiesza rozwój infrastruktury sieciowej w kierunku prawdziwych sieci intuicyjnych – systemów wykorzystujących AI i uczenie maszynowe do przewidywania działań, automatycznego wykrywania i rozwiązywania problemów oraz przeciwdziałania zagrożeniom, które stale ewoluują i uczą się.

Natomiast według ekspertów ABSL, świat outsourcingu (zwłaszcza w sektorze IT) będzie zmierzał w kierunku węższej specjalizacji, bardziej intensywnej współpracy z otoczeniem i większej elastyczności. Ponadto zwiększą się nakłady na automatyzację, w tym robotyzację procesów (RPA) i wykorzystanie sztucznej inteligencji (AI). Przełoży się to na wzrost zapotrzebowania na profesjonalnych analityków danych, analityków big data i ekspertów ds. AI. Bez rozwiązań AI biznes nie będzie w stanie skutecznie przetwarzać i analizować stale rosnącego strumienia danych różnych typów, zbieranych ze wszystkich możliwych kanałów. Metody przechowywania informacji w chmurze umożliwiają magazynowanie danych na masową skalę oraz dostęp do nich z dowolnego miejsca na świecie. Wykorzystanie pamięci masowej opartej na rozwiązaniach chmurowych

— więcej informacji

Więcej informacji w artykule *Cisco – trendy technologiczne na 2020 rok i niedaleką przyszłość* opublikowanym na stronie <https://ceo.com.pl/cisco-trendy-technologiczne-na-2020-rok-i-niedaleka-przyszlosc-58706>

będzie koniecznością. W ciągu pięciu lat zatrudnienie w sektorze nowoczesnych usług biznesowych wzrośnie o około 1/3 i stanie się jednym z najważniejszych elementów gospodarki Polski. Problemy z pozyskaniem specjalistów przybiorą na sile. Eksperti ABSL proponują, aby oprócz pozyskiwania talentów z zagranicy sięgnąć również po nowe grupy pracowników – absolwentów szkół średnich i osoby starsze (w wieku 50+). System edukacji w Polsce musi zostać dostosowany do nowych potrzeb i wymagań. Jednocześnie firmy muszą przejąć inicjatywę w szkoleniu pracowników.

Natomiast według opracowanego przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości 7. edycji raportu *Monitoring trendów w innowacyjności*, nadchodzące lata to czas sztucznej inteligencji. Do 2025 roku wartość globalnego rynku AI wzrośnie do przeszło 190 mld dolarów, a rozwiązania na niej oparte wdroży aż 97% największych międzynarodowych firm. W Polsce w ciągu najbliższych pięciu lat zapotrzebowanie na specjalistów w tej dziedzinie sięgnie 200 tys. osób. Natomiast już do 2022 roku dzięki nowym technologiom powstanie na świecie 133 mln miejsc pracy. W obliczu rosnącego zapotrzebowania na specjalistów AI najwyższym priorytetem dla obecnej administracji powinna być edukacja w zakresie kompetencji przyszłości i podnoszenia kwalifikacji osób funkcjonujących już na rynku pracy.

— więcej informacji

Więcej informacji w raporcie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości *Monitoring trendów w innowacyjności* opublikowanym na stronie internetowej www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/RA-PORT_NSI_7_2019.pdf

ANEKS

Tabela I. Pozycja Małopolski na tle kraju i wybranych województw

	Województwa										Lokata			
	Polska	Małopolskie	Wielkopolskie	Dolnośląskie	Pomorskie	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2019	
Wyszczególnienie														
Ludność w tys.	38 382,6	3 410,9	3 498,7	2 900,2	2 343,9	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	
Gęstość zaludnienia na km ²	123	225	117	145	128	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	
Wskaźnik urbanizacji	60	48,2	54,0	68,4	63,5	13.	13.	13.	13.	13.	13.	13.	13.	
Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców	-0,9	1,2	0,9	-2,0	1,5	5.	4.	3.	3.	3.	2ex.	2.	2.	
Saldo migracji wew. i zagr. na pobyt stały na 1000 mieszkańców	0,2	2,0	0,4	1,7	2,7	2.	1.	2.	2.	3.	3.	3.	3.	
Stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec roku (w %)	5,2	4,1	2,8	4,6	4,4	1.	4.	4.	4.	3.	3.	3.	3.	
Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na 1 ofertę pracy (stan w grudniu 2019 r.)	18	17	14	9	15	1.	6.	7.	5.	7.	10.	6ex.	9.	
Przemysł														
> produkcja sprzedana w mln zł	1 533 710,2	110 390,6	183 370,4	135 257,9	97 620,6	5.	5.	6.	6.	6.	5.	5.	5.	
> dynamika produkcji	104	105,3	103,4	106,5	103,1	7.	4.	2.	6.	11.	4.	4.	8.	
> dynamika przeciętnego zatrudnienia	101,9	107,7	101,9	102,2	102,7	11.	6.	4ex.	8ex.	8ex.	9.	8ex.	1.	
Budownictwo														
> produkcja sprzedana w mln zł	264 854,5	22 949,6	29 952,7	17 157,5	18 828,8	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	
> dynamika produkcji	110,6	110,0	108,8	113,8	111,4	9.	3.	1.	13.	9.	3.	3.	10.	
> dynamika przeciętnego zatrudnienia	104,0	106,7	105,9	104,9	104,9	14ex.	6.	5.	12.	5.	6.	5.	5.	
Mieszkania oddane do użytku	207 224	21 896	22 273	21 773	18 343	2.	4.	4.	3.	2.	4.	2.	3.	
Przejęta pow. użytkowa mieszkań na 1 osobę	28,7	28,2	29,2	30,3	27,7	9.	9ex.	9.	10.	9.	9.	9.	10.	
Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. mieszkańców*	47,3	43,7	43,1	50,5	39,0	12.	12.	12.	14.	14.	14.	13.	bd.	

Wyszczególnienie	Województwa										Lokata			
	Polska	Małopolskie	Wielkopolskie	Dolnośląskie	Pomorskie	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2019	
Podmioty gospodarki narodowej w systemie REGON	4 509 916	409 849	446 215	382 892	307 294	5.	5.	4.	4.	4.	4.	5.	4.	
> w tym spółki prawa handlowego	521 073	44 357	52 110	44 979	30 395	6.	6.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	
> z tego z udziałem kapitału zagranicznego	77 343	5 942	6 063	6 730	3 340	7.	7.	7.	7.	5.	4.	4.	4.	
Powierzchnia użytków rolnych w tys. ha	14 689,5	570,9	1 760,0	912,0	757,2	12.	12.	12.	12.	12.	11.	11.	12.	
Płony zboż podstawowych z 1 ha w dt	36,6	35,4	34,3	43,6	42,1	11.	8.	14.	10.	12.	9.	6.	10.	
Płony ziemniaków z 1 ha w dt	214,1	205,1	192,4	211,9	286,1	11.	15.	16.	12.	14.	10.	10.	10.	
Bydło na 100 ha użytków rolnych w szt.	43,3	30,1	59,4	11,7	29,0	7.	8 ^{ex} .	8.	8.	9.	9.	9.	9.	
Trzoda chlewna na 100 ha użytków rolnych w szt.	73,4	21,9	222,5	20,4	101,9	12.	11.	11.	11.	12.	13.	14.	15.	
Miejsca noclegowe w bazie noclegowej turystyki	825 522	104 921	42 916	70 955	119 521	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	
Dochoły budżetów gmin w mln zł	135 161,5	12 532,7	14 345,5	10 477,8	8 536,3	4.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	
Dochoły budżetów powiatów i miast na prawach powiatów w mln zł	124 590,6	9 852,0	8 928,3	9 209,5	8 259,1	4.	3.	3.	4.	3.	3.	3.	3.	
Dochoły budżetów województw w mln zł	18 754,9	1 417,5	1 548,9	1 180,3	1 287,0	5.	4.	3.	4.	6.	5.	3.	4.	
Nakłady na działalność badawczą i rozwojową w mln zł*	25 647,8	3 692,4	1 552,4	1 914,4	1 748,0	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	bd.	
Produkt krajowy brutto w mln zł*	2 115 242	172 279	207 183	175 356	124 553	6.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	bd.	
> na 1 mieszkańca w zł*	55 066	50 735	59 355	60 447	53 497	9.	8.	8.	8.	7.	7.	7.	bd.	

* dane za 2018 rok

Wybrane projekty, których realizacja zakończyła się w 2019 roku, współfinansowane z funduszy europejskich

Budowa obwodnicy Babcic

---

fot. Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie

fot. Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie

Budowa obwodnicy Wolbromia

fot. Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie

Rozbudowa DW 984 Lisia Góra – Nowa Jastrzębka

fot. Michał Skowronek

Zakup niskoemisyjnych, niskopodłogowych autobusów w celu obsługi komunikacji zbiorowej aglomeracji krakowskiej

fol. Michal Skowronek

Poprawa jakości transportu publicznego w Oświęcimiu poprzez zakup ekologicznych autobusów

fol. Michal Skowronek

Nowa siedziba Szpitala Uniwersyteckiego Kraków-Prokocim – wyposażenie

fol. Michal Skowronek

fol. Michal Skowronek

Budowa Małopolskiego Centrum Leczenia i Rehabilitacji Oparzeń oraz Chirurgii Plastycznej i Replantacyjnej w szpitalu im. L. Rydygiera

fot. Szpital Specjalistyczny im. L. Rydygiera

fot. Robert Manys

Budowa ścieżki rowerowej dookoła Jeziora Czorsztyńskiego

fol. Mikołaj Górecki

Budowa zintegrowanej sieci tras rowerowych – Wiślana Trasa Rowerowa

fol. Michał Skowronek

Opracowanie projektów Planów Ochrony dla Parków Krajobrazowych: **Bieleńsko-Tynieckiego, Dolinki Krakowskie i Orlich Gniazd**

---

fol. Michal Skowronek

fol. Michal Skowronek

Zabezpieczenie ruin zamku w Ojcowie z modernizacją infrastruktury turystycznej

fol. Mikołaj Górecki

Budowa wieży widokowej ze ścieżką przyrodniczo-edukacyjną w koronie drzew w Krynicy-Zdroju

fol. Michał Skowronek

Budowa kolei krzesełkowej w stacji narciarskiej Słotwiny Arena w Krynicy-Zdroju

fol. Michal Skowronek

fol. Michal Skowronek

Przebudowa zabytkowej Pijalni Jana w Krynicy-Zdroju

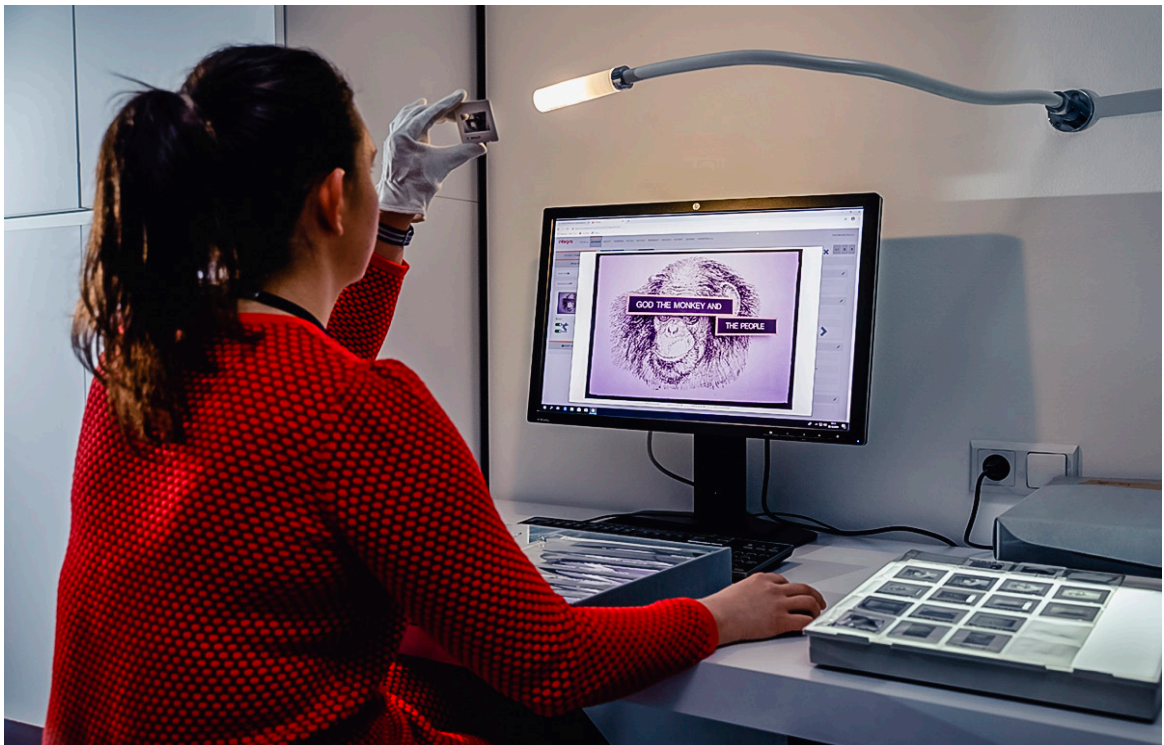
fol. Michal Skowronek

fol. Michal Skowronek

Cyfryzacja kolekcji materiałów fotograficznych Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie MOCAK

fol. Michal Skowronek

Cyfrowe przetworzenie i udostępnienie zbiorów 2D w Muzeum Tatrzańskim

fol. Muzeum Tatrzańskie im. dra T. Chałubińskiego w Zakopanem

SKANSENOVA – systemowa opieka nad dziedzictwem w małopolskich muzeach na wolnym powietrzu

Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygietzowie
fot. Muzeum – Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygietzowie i Zamek Lipowiec

Dwór w Dołędze, fot. Muzeum Okręgowe w Tarnowie

Zagroda Felicji Curyłowej w Żalipiu, fot. Muzeum Okręgowe w Tarnowie

Zagroda Maziariska w Łosiu, fot. Muzeum – Dwory Karwacjanów i Gładyszów

Przy wiejskiej drodze – w rytmie pracy dawnych zakładów przemysłowych i pracowni rzemieślniczych

Sądecki Park Etnograficzny, fot. Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu

Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej
fot. Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej

Ekspozycja pt. *Krzysztof Penderecki – dziedzictwo polskiej muzyki XX i XXI wieku* w Europejskim Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego

foto: Europejskie Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach

foto: Europejskie Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach

Budowa siedziby Teatru Lalek Rabcio w Rabce-Zdroju

fol. Mikolaj Górecki

fol. Mikolaj Górecki

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Zrównoważonego Rozwoju
ul. Wielicka 72B, 30-552 Kraków